

Nicolai
de Lira
Esposit.
Moral.

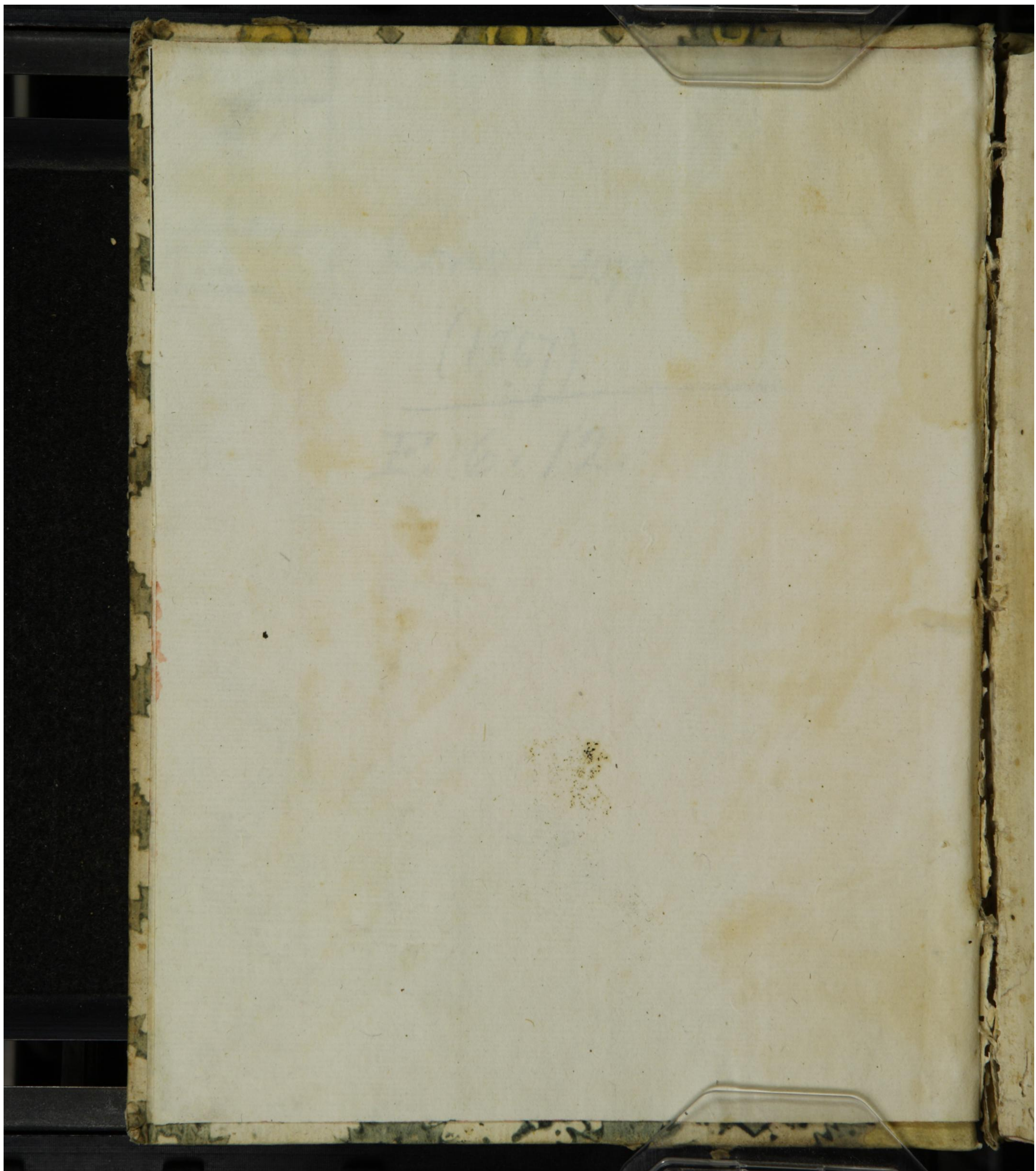

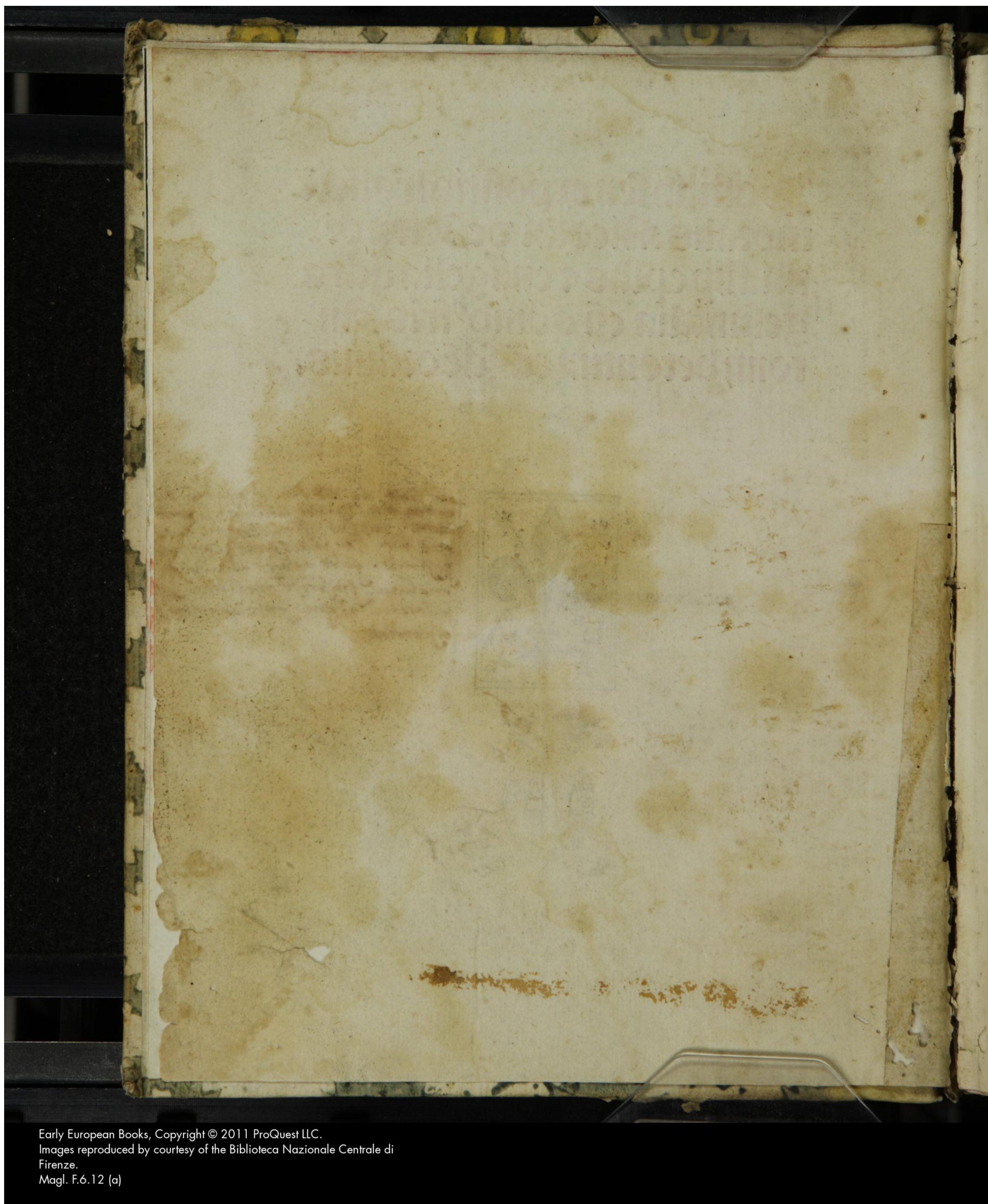
Conv.ti soppr.
(1867)

Postilla seu expositio lr̃alis ⁊ moralis Nicolai de Lira or. mi. sup̄ ep̄las ⁊ euãgelia q̄dragesimalia cũ q̄ōnibꝫ fr̄is Antonij betontini eiusdē ordinis.

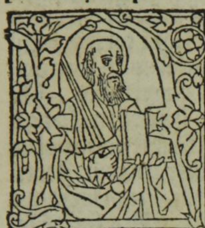
sex sunt que odit dns: et septimu[m] de- anima eius. Oculos sublimes. linguam -dacem. Manus effundentes inno- guinem. Cor machinans cogita- pessimas. pedes ueloces ad currend- malum. proferentem medacia fallacem. et qui seminat inter discordias.

Eruditissimi sacre pagine interp̄tis: Nicolai de lyra ex ordine minoꝝ sup euāgelia quadragesimalia postilla seu expositio litteralis ⁊ moralis icipit: Cui ⁊ fris Antonij Bettoni ni eiusdē ordinis q̄ōnes ppulchre annectunt.

Expositio lr̄alis.

Dñica in.lxx. epistola Pauli ad corinthi. prima.ix.cap.

Ratres nescitis[a] q̄ hi q̄ in stadio currunt omnes quidē currūt: sed vn⁹ accipit[b] brauium? Sic currite[c] vt cōprehēdatis[d]. Omnis aūt q̄ in agone contendit[e] ab oib⁹ se abstinet[f]. Et illi q̄dē[g] vt corruptibilē coronā accipiant: nos autē incorruptā. Ego igitur sic curro[h] non quasi in icertū[i] sic pugno[k] nō quasi aerem verberās[l]: sed castigo corpus meū[m] ⁊ in seruitutem redigo[n]: ne forte cū aliis p̄dicauerim[o] ipse reprobus efficiar[p]. Nolo eīz vos ignorare fratres[q] quoniam patres nostri[r] oms[s] sub nube fuerūt[t]: ⁊ omnes mare trāsierūt[v]: ⁊ oēs in Moyse[x] baptizati sunt[y] in nube ⁊ in mari ⁊ oēs eandē escam[z] spiritualē māducauerunt ⁊ oēs eundē potū spiritualē biberūt[⁊]: bibebāt autē de spirituali[ꝯ] cōsequenti eos petra[ꝶ]: pe-

Ratres In hac parte Paulus apostolus instruit et adducit Corinthios ad perfectionem exēplo currentiū in stadio: ⁊ agonizantiū exercitio: qui oīa sui cursus ⁊ agonis ipeditiua sollicite deuitant ⁊ oīa pmotiua diligenter pcurant: vita v̄o p̄sens ē quedā agonizatio cōtra isultus tēptationu3 ⁊ qui da3 cursus ad beatitudinis brauium: dicit igitur a Nescitis.q.d. ymo q2 hoc ē notoriū. b Sed vnus accipit brauiū.q.d.ita ⁊ pauci de multis accipiūt brauiū eterne felicitatis q̄ fideliter ⁊ pseuerāter currūt per opa charitatis. Matthe.xx. Multi sunt vocati pauci v̄o electi. pp̄ter q̄d cōcludit. c Sic currite. fidelit ⁊ pseuerāter. d Ut cōprehēdatis. brauiū eterne vite. Cōsequēter ponit exemplū de agonizātibus di. e Oīs qui in agone contendit. vt habeat victoriam. f Ab oībus se abstinet. que ipediunt ipsam. g Et illi quidē vt corruptibilē. q.d. si faciunt hoc pp̄ter tpale premiū: multo magis debemus h̄ facere pp̄ter eternū abstinēdo ab oib⁹ ipedimētis nostre salutis ⁊ exercendo nos in oib⁹ pmotiuis: ideo ꝯcludit de seipo h Ego igit sic curro. p viā charitatis i Nō q̄si in incertū. q2 certus erat de sua beatitudine futura p diuinā reuelationē. ij. ad Thimo. iiij. Reposita ē mihi corona iusticie k Sic pugno. contra tētationes. l Nō quasi aerē verberās. nō inaniter sic ille q̄ aerē pcutit. m Sz castigo corp⁹ meū. reprimēdo carnis stimulū n Et in seruitutē redigo. s. rōnis recte cui vires sensitiue debēt obedire. o Ne forte cu3 aliis p̄dicauerim. eos iducendo ad opa perfectionis p Ip̄e reprobus efficiar. p in cautelā meā cōtra tēptationē. l3. n. sciret se de numero electoꝝ esse vt p̄dictū ē tn̄ non debebat omittē aliq̄d de ꝯtingentibus ad salutē cōsequēdā. q2 sicut s̄b dei p̄destinatione cadit talē esse saluandū. ita etiā cadūt media p que ꝯsequuturus ē salutē: vt q̄d fit per opa taliū virtutū ⁊ huiusmodi: pp̄t q̄d di. ij. pe. j. cap. Satagite vt p bona opa certā vocationē vestra3 ⁊ electionē faciatis q Nolo. n. vos ignorare fratres. imo diligēter attēdere r Quonia3 p̄res nostri. de egypto exeūtes. s Oēs. ta3 boni q̄3 mali. t Sub nube fuerūt. eos ptegente ꝯtra estū p diē. Exodi. xiij. ca. v Et omnes mare trāsierūt. Exo xiiij. ca. x Et omnes in moyse. i. in ducatu moysi. y Baptizati sūt. figuraliter tn̄: q2 trāsitus ille maris ⁊ ptectio nubis figurauerūt sacr̄m baptismale. z Et oēs eandē escā. s. Mana Exo. xvj. ca. que dicit spiritualis: q2 non virtute nature sed diuine potentie fuit data. ⁊ q2 fuit figura sacramenti eucharistie q̄ spiritualiter nutrit. ⁊ Et omnes eundem potum. spiritualem biberunt. s. aquam de petra adductā virtute diuina. Exo. xvij. ca. Ideo dicitur potus spiritualis cum dicitur. ꝯ Bibebant autem de spirituali. i. potum datum spirituali virtute. ꝶ Consequēti eos petra. i. petra eoꝝ desideriis obsequēte

virtute:tñ hoc prestare dicit:etiã spiritualis q: figurabat aquã gratie per xpm dandã.ideo subdit. a Petra aũt erat xps.i.figuratiue eo modo loquendi cuius imago Herculis: hercules nominatur.

in membris meis repugnanté legi métis mee ꝛ captiuanté me in lege peccati:que est i membris meis.Et ideo ꝯtra hanc legem carnis peccato introductam ait apostolus vbi supra. Castigo corpus meum ꝛc. Expositõ lrãlis.

¶ Questio fris Antonij betõt ini sup eandé eplãm Pauli apli.Castigo corp⁹ meũ ꝛc. pme eplẽ Pau.ad corin.ix cap.

Sup qbus verbis mouetur talis q̃stio. Utrũ peccatum primorum parentũ fuerit ita grauissimũ: vt inde secuta sit destructio humane nature.Ad cuius dubitationis declarationem. Notãdũ est: ꝑm doctrinaz doctoris nri Petri de aqla sup dis.xxj. scdi li. sniaꝝ ar.vltimo Qd lꝫ peccatũ illud ex se peccato pmi angeli:maius vel grauius nõ fuerit Tum q: pmũ homo erat in carne mentali:Tũ q: erat in voluntate vertibili:tũ q: peccauit in transgressione excusabili alio.s.suggerente: vt ibidem beatus Bona.declarat.Tñ ex sequella pessima ꝛ grauissima oia peccata in grauitate precellit.Et q: in sequentib⁹ hoc,ppono largi⁹ esse probanduꝫ. Istud pro nunc scire sufficiat. Quia cũ natura humana ab auctore bono condita bene fuerit:ipsa m solo peccato depravatã fuisse cognoscimus.Uñ Hiero.ad metriadem virginem scribens ait.qd istud obsecro est:qd ad oẽ peccatũ:aut erubescimus: aut timemus: ꝛ culpam facti nunc rubore vultus: nũc palore mõstramus ac trepidante aio etiã in minimis delictis testem refugimus:ꝯscia remordemur Ediuerso aũt modo boni leti ꝯstantes in trepidi sumus idqꝫ si occultũ est palam etiã fieri volum⁹ vbiqꝫ testimoniũ est sibiipsi nã que hoc ipso declarat bonũ suũ:quo ei displicet:Hec ille.Sic enim mirabiliter ꝯditi sum⁹ vt Grego. ait.Ut rõ aiam:ꝛ aĩa possideat corpus:sed peccato interueniente:ita caro méti repugnat.Ut aplś ad Roma.vij.cap.dicat.Uideo aliã legeꝫ

tra autem erat christus[a]

Dñica i septuagesima euangeliũ Mat.xx.ca.

In illo tpe dixit iesus discipulꝭ suis parabolam hanc. Simile est regnuꝫ celorum[b] homini patrifamilias[c]:qui exijt[d] prio mane conducere operarios in vineam suam.Cõuentione autem facta[e] cum operarijs ex denario diurno misit eos in vineã suã.Et egressus circa horã tertiã[f] vidit alios stãtes in foro ociosos ꝛ dixit illis. Ite ꝛvos i vineã meã: ꝛ qd iustũ fuerit dabo vobis Illi aũt abierũt.Iterũ aũt exijt circa sextam ꝛ nonã horã[g]: ꝛ fecit silr. Circa vndecimam võ exijt[h]: et inuenit alios

a Circa hoc euãgeliuꝫ duo tãgũt Primũ ẽ vocatio ad laborꝭ exẽcitiũ.Scõm ad recipiendũ pmiũ. Ibi cuꝫ sero factũ eẽ.¶ Circa primũ ergo dicit. b Silẽ ẽ regnũ celoꝝ.i. status ecclesie militantis. c Homini patrifamilias. Iste est deus pater qui ita gubernat totũ mũdum sicut paterfamilias subditos i domo. d Qui exijt. Iste exitus non est per loci mutationẽ:ꝫ per sue bonitatis diffusionẽ i creatura subiecta:vineã.Ista est vlis ecclia,que a pmo iusto colligit vsqꝫ ad vltimũ q i fine mũdi nasciturus est dicit Greg⁹. Operarij auteꝫ sunt doctores ꝛ prelati a deo missi ad culturaꝫ huius vinee per pdicationẽ ꝛ doctrinã. Prio ergo mane deus pater operarios ꝯduxit:q: a principio mũdi vsqꝫ ad Noe aliquos sanctos patres ad eruditionẽ hominũ misit vꝫ Adam Seth ꝛ Enoch ꝛ alios iustos. e Cõuentiõe aũt facta ꝛc.Cõuentio ista,pmissio est vite eĩne pro labore:que qdem vita eterna dr denarius diurnus qui est equalis oib⁹: q: vita eterna ẽ equalis oib⁹:q: apte finis. f Et egressus circa horã tertiã ꝛc. Hora tertia intelligit mundi discursus a tpe Noe vsqꝫ ad Abraam in quo aliq sancti ad eruditionẽ alioꝝ missi sũt a deo vt Noe Sem Eber Thare Abraam ꝛ ꝯsimiles g Iteꝝ aũt exijt circa sextã horã:ꝛ nonã. Hora sexta fuit ab Abraam vsqꝫ ad Moysen in q̃ missi sunt abraã Isaac ꝛ iacob ꝛ.xij. patriarche Hora nona a Moyse vsqꝫ ad xpm:vt tpe legis in q̃ ad eruditionẽ ppli missi sũt moyses aaron Iosue iudices ꝛ reges ,pphete ꝛ sacerdotes. h Circa vndecimã võ ꝛc. Undecima hora i

telligit a tpe xpi vsq3 ad finē mūdi:in quo gen
tiles vocati sunt ꝑ predicationē aplōꝝ ⁊ alioꝝ
ecclie doctoꝝ:⁊ ppt hoc dicit hic. a Quid
h statis tota die ociosi?Quia a pncipio mundi
vsq3 tunc laborare in bonis moribꝰ neglexerāt
q̄si tota die ociosi
stabāt. b Dicūt
ei:quia nemo nos
cōduxit.i. nullus
doctor nullus pro
pheta ad nos in/
struendū venit:q2
lex ⁊ pphete filijs
israel dati fuerāt:
vt illi spāli sancti/
tate fulgerēt ex q/
bus xp̄s ƀm carnē
erat nasciturus.
c Ite ⁊ vos i vi
nea3 meā.iterpo/
nitur hic cōiūctio
copulatiua:q2 gē/
tiles iudeis adiū/

stātes:⁊ dic illis.Quid
hic statis tota die oc o-
si[a]: Dicunt ei[b]: quia
nemo nos conduxit:[c]
Dicit illis. Ite ⁊ vos
in vineam meam. Cu3
sero autem factū esset[d]
dicit dñs vinee[e] procu-
ratori suo[f]. Uoca ope-
rarios ⁊ redde ill' mer-
cedem[g]:incipiens a no
uissimis[h] vsq3 ad pmos
Cum venissent ergo q
circa vndecimā horam

cti sunt vt vna ecclia ex ambobꝰ fieret. d Cū
sero aūt factū esset.Hic ponit vocatio ad reci/
piendū pmiū.Sero aūt ab aliqbus hic dicitur
finis mūdi in quo vocabunt iusti ad receptio/
nem premij vt habet infra.xxv.cap.Uenite be
nedicti patris mei ⁊c. Sed illud qd̄ sequit vr̄
contradicere.s.qd̄ aliqui accipientes premiu3
murmurabāt aduersus patremfamilias: quia
nullus i fine mūdi premiū eternū recepturus
murmurabit ꝯtra deū sed erit suo pmio ꝯten/
tus.Ad qd̄ rñdet beatꝰ Gregꝰ.ꝙ ista murmu/
ratio nō est aliud q̄3 dilatio pmij quā sustinue
runt patres sancti in limbo vsq3 ad passionem
xpi.Sed hec rñsio non videt cōueniens: quia
murmuratores hic dicūt neq̄3:qd̄ nō pōt dici
de sanctis patribus in limbo existentibus:⁊ in
fine parabole ꝯcludit:multi sunt vocati pauci
vero electi.Ex quo patet ꝙ ista parabola non
solū se extēdit ad electos cuiusmodi sunt illi q
in fine mūdi recipient pmiū:⁊ ideo dicendum
ꝙ sero hic accipit pro tpe gr̄e qd̄ incipit a xp̄o
Uñ Joānis.j.dicit. Gratia et veritas ꝑ iesum
xp̄m facta est.Et ideo dr̄ cū sero aūt factū eēt.i.
cū tp̄s gr̄e aduenisset. e Dicit dñs vinee.i.
deus pater. f Procuratori suo.i. hōi xp̄o:q
missus est ad ꝓcurationem salutis humane.
g Uoca operarios ⁊ redde illis mercedem.

Illa merces bene intelligit gr̄a q2 est quedam
inchoatio glie:cū glia non sit aliud q̄3 gr̄a ꝯsu/
mata. h Incipiens a nouissimis:q2 in pmi
tiua ecclia gr̄a xp̄i data ē gentilibꝰ q vltimo ve
nerāt ad fidē iudeis ꝓ maiori pte in infidelita
te remanentibus.

venerāt[i]:acceperūt sin
gulos denarios[k]. Ueni
entes aūt ⁊ primi[l]:arbi
tra i sunt qd̄ plus eēnt
accepturi[m]. Acceperūt
aūt ⁊ ipsi singulos dena
rios[n]. Et accipientes
murmurabāt aduersus
patremfamilias dicen
tes[o]. Hi nouissimi vna
hora fecerunt: ⁊ pares
nobis illos fecisti: qui
portauimus pōdus di-
ei ⁊ estus? At ille respō

Expositio lr̄alis
i Cū venissent q̄
qui circa vndeci-
mā horā venerāt.
idest gentiles.
k Acceperūt sin
gulos denarios.i.
donu3 gr̄e que est
quedā inchoās et
arta glie. l Ue/
niētes aūt pmi.i.
iudei:q2 pncipio
legis date:deo ser
uierant. m Ar
bitrati sunt quod
plus eēnt acceptu

ri:q2 in primitiua ecclia credebāt qd̄ plus de/
berent habere de xp̄i gr̄a:vnde reputabāt gen
tiles idignos gr̄a dei ƀm ꝙ dicit actuū.xj.ca.
vbi Petrus vidit lintheū submissum de celo i
quo erāt aīalia quadrupedia ⁊ serpentia ⁊ vo
latilia imunda ƀm legē:⁊ dcm̄ est Petro.Oc/
cide ⁊ manduca:in quo significabat: incorpo/
ratio gentiliū intra eccliam per fidē ⁊ gratiā:
sicut p3 ex lr̄a ꝯsequēti:q2 ad cos missus ē Pe/
trus ad pdicandū Cornelio centurioni:⁊ alijs
gētilibꝰ ꝓpter qd̄ Petro abominationē hñte
de manducatōe imundoꝝ:ƀm legem in quo si
gnificabat vt dcm̄ est:vocatio gentiliū ad fidē
dictū est sibi a deo qd̄ deꝰ purificauit:tu ne cōe
dixeris.Et infra in eodem cap.Dixit Petrus
Cornelio ⁊ amicis suis:Uos scitis qm̄ abomi/
natio sit viro iudeo cōiungi: aut accedere ad
alienigenā:sed mihi oñdit deus neminē cōe3
aut imundū dicere hoīe3. n Acceperūt aūt
⁊ ipsi singulos denarios.i.ꝯsimilē gr̄am sicut
⁊ gentiles:⁊ non maiorē.Uñ actuū.x.cap. dr̄.
Qd̄ predicante Petro cecidit spūs scūs super
oēs qui audiebāt verbū v3 sup Corneliū ⁊ ami
cos eius:q2 vt ibidē dr̄.Receperūt spm̄ scm̄ in
signo visibili:⁊ donū linguaꝝ sicut acceperant
apli ⁊ alij discipuli qui erant iudei in die pen/
tecostes. o Et accipiētes murmurabāt ad/

dens[a] vni eorũ dixit.[b] Amice nõ facio tibi in-
iuriam.[c] Nonne ex de
nario conuenisti me-
cum?[d] Tolle quod tuũ
est et vade.[e] Uolo autẽ
ꝛ huic nouissimo dare[f]
sicut ꝛ tibi: Aut nõ licz
mihi quod volo face-
re[g]? An oculus tuus
neq̃ʒ est[h]: quia ego bo-
nus sum[i]: Sic erunt no
uissimi primi[k]. et primi
nouissimi[l]. Multi eniʒ
sunt vocati:[m] pauci ve
ro electi.[n]

uersus patremfamilias dicentes. Hi nouissi/
mi ꝛc̃. qꝛ ad lr̃am i ꝑmitiua ecclia ꝯuersi iudei
murmurauerunt de hoc ꝙ consilis gr̃a fiebat
gentilibus sicut ꝛ ipsis. Uñ actuũ. xj. cap. dicit.
Qd̾ cũ Petrus redisset in ierusaleʒ baptizato
Cornelio ꝛ amici
eius disceptabãt.
aduersus illũ qui
erãt ex circũcisio/
ne dicentes. Qua
re cõicasti cũ illis
qui hñt prepuciuʒ
ꝛ manducasti cuʒ
illis. Et ibideʒ. vj.
cap. dr̃ in diebus
illis crescente nu
mero discipulorũ
factũ est murmur
grecoꝝ aduersus hebreos: eo qd̾ despicerent
in misterio quottidiano vidue eoꝝ. a At il
le respondens. per diuinã reuelationẽ aplis fa
ctam. b Uni eoꝝ dixit. sicut aũt aliqñ acci/
pit numerus determinatus pro in determina
to: ita etiam aliqñ sumit vnitas pro numero si
cut supra dictũ est: ꝙ Petrus loquebat pro oĩ
bus aplis: ita silr qd̾ hic dr̃ vni intelligit eẽ di/
ctum multitudini eoꝝ qui de gr̃a data gentili/
bus murmurabant seu admirabant: ꝛ hoc scm̃
est actuũ. xj. cap. vbi Petrus rõnem reddidit
iudeis murmurantibꝰ de hoc ꝙ baptizauerat
Corneliũ dicens: ꝙ ex diuina reuelatiõe fece/
rat: ꝛ qꝛ viderat spm̃ scm̃ descendentẽ suꝑ gen
tiles: sicut suꝑ iudeos: vt habet ibidem: sequit.
c Amice non facio tibi iniuriam: qꝛ iniuria
non habet locuʒ vbi est mere gr̃a: ꝛ ideo si det
gr̃am cuicũqʒ voluerit nõ faciet alicui iniuriã
d Nõne ex denario cõuenisti mecũ. qꝛ ad h̾
aliquis venit ad fidem vt habeat gr̃aʒ in pñti
ꝛ gliaʒ i futuro. e Tolle qd̾ tuũ est ꝛ vade. i.
gr̃am quã meruisti credendo legi ꝛ ꝓphetis
de xp̃o: qꝛ licet ꝑma gr̃a non cadat sub merito:
augmentũ tñ gr̃e cadit sub merito: qd̾ quidem
augmentũ datũ est iudeis credentibꝰ in xp̃m.
f Uolo aũt ꝛ nouissimo huic dare ꝛc̃. i. genti
li vocato ab idolatria imediate sicut iudeo vo
cato a legis obseruãtia. g Aut nõ licet mihi
facere qd̾ volo. q. diceret sic: quia dei voluntas
nullo modo põt esse distorta. h An oculus
tuus neq̃ʒ est: qꝛ talis inuidia ꝛ iudiciũ proce/
debat ex humano defectu. i Quia ego bo/
nus sum: ꝑ essentiam: ꝛ ideo nõ possum male
agere. k Sic erunt nouissimi ꝑmi: qꝛ genti
les qui a iudeis erant quasi viles reputati sũt
conuersi deuoti ad fidẽ xp̃i. l Et primi no/
uissimi: qꝛ iudei q fuerant ppl̾s peculiaris ip/
sius dei ꝓpter in/
fidelitatem sũt ab
eo deiecti: ꝛ hoc ẽ
quod subdit.
m Multi eni sũt
vocati. ad fidẽ xp̃i
n Pauci vero
electi: qꝛ pauci de
iudeis cõparatiue
crediderũt i xp̃m
ꝛ de credentibus
multi reuersi sũt
ab ecclesia: ꝛ ad/
huc reuertuntur ad vomitum.

Expositio moralis

Moraliter aũt põt exponi parabola ista
de vocatis ad gr̃aʒ ꝺm diuersas etates
ita ꝙ hora ꝑma significabat pueritiã:
Hora tertia Juuentutẽ: qꝛ sicut tunc sol incipit
ascendere ꝛ calorem ostẽdere: sic in iuuentute
calor naturalis in hoie. Hora sexta etatẽ virilẽ
qꝛ tunc homo est in statu ꝑfecto: sicut sol i celi
Medio. Hora nona senectutẽ. In qua calor na/
turalis incipit in hoie refrigescere. Undecia
v̾o significat seniũ: qꝛ tunc homo est ꝓpe mor/
tis occasuʒ. Uocant ergo operarij oibus istis
horis: qꝛ aliq vocant ad fidẽ ꝑ gr̃aʒ operantẽ
in pueritia. Alij in iuuentute: ꝛ sic de alijs eta/
tibus: ꝛ oẽs hẽbunt denariũ diurnũ: qꝛ quãtũ/
cũqʒ hõ tarde ad gr̃am vocet: dũ tñ in ea ꝑseue
ret hʒ gliam eternã. Cõtingit etiã qñqʒ qd̾ ille
qui vocat in senectute ꝯseqt tantã gr̃aʒ ꝛ gliaʒ
a deo: sicut ille q in iuuentute vocat: Tũ ex di/
uina liberalitate: Tũ ex ipsius vocati seruenti
voluntate ꝛ opatiõe.

Seqt qd̾ fris Antonij betontini suꝑ idẽ euã
geliũ matthei. xx. ca. ibi. Multi sũt vocati pau
ci vero electi.

Super qbus verbis dubitatio talis mo
uet. Utrũ si adeo pctm̃ humane nature
ꝯtrariat: ꝛ adeo libertas eius ex ipso
pctõ debilitat: vt ex se hõ dei mãdata seruare
nõ valeat: ꝛ v̾tutes ad bñ opandũ: pctm̃ ipedi
at. Et breuiter ex snĩa bti Bona. Ric. atqʒ do
ctoris sbtilis suꝑ di. xxviij. ij. lib. sniaꝝ rñderi

pōt. Qd̄ p̄cepta diuina seruare ⁊ virtutes vel dona gratuita ad bñ opandū exercere dupli pōt intelligi: vel ꝯm actu humanū: vel ꝯm p̄cipientis ⁊ dona gratuita dantis votū. Et primo mō mādata seruari: atq̄ ad bñ opandū v̄tutes exerceri pñt. Tñ ñ meritorie. Nulla eniꝫ virtus: vel opatio bona dici dꝫ: nisi ad finē vltimū. i. ad dei fruitionē sit ordinata. Act⁹ aūt human⁹ lꝫ ꝯm se moralis ⁊ bon⁹ possit esse sic̄ q̄dā opatio multorū pƀoꝝ: nō tñ siñ charitate meritorius atq̄ p̄fectus. Uñ ad Cor. xiij. cap. Paulus ait. Si distribuero in cibos paupeꝝ oēs facultates meas: ⁊ si tradidero corpus meuꝫ ita vt ardeā: charitatē aūt non habeā nihil mihi p̄dest. Hinc est qd̄ multi qbus grā solū inest gratis data: bñ videnf opari: ⁊ tñ meritū inde nō credunf acq̄rere: q̄ opa eoꝝ nesciūt vel nolūt ad finem debitū ordinare. Uñ phs in. viij. lib. phisicoꝝ dixit. Uirtus est dispositio p̄fecti ad optimū. Sed scd̄o mō. i. quantū ad p̄cipientis votū: ꝯm. s. volūtatē dei q̄ vult oīa cū charitate fieri: facultate arbitrij dñi mādata hō seruare nō pōt: nisi ei grā gratū faciens auxiliū p̄beat. Idcirco ad Thimo. j. c. Pau. ait. Finis p̄cepti est charitas. Et ad Ro. xiij. cap. dixit. Qui diligit, primū legē impleuit. Pctm̄ v̄o ꝯ charitatē faciens non tm̄ a preceptoꝝ obseruatōe ⁊ a virtutū exercitatiōe hoiem ⁊ suā ptātem arbitrij retrahit: veꝝ etiā ad mala eligenda: q̄si p ꝯsuetudinē cogit. Hinc Hiero⁹ ad demetriadē v̄ginem scribens ait. Neq̄ v̄o alia nobis cā q̄ꝫ difficultatē bñ faciendi facit: q̄ꝫ longa ꝯsuetudo vitioꝝ que nos cuꝫ inficit a paruo paulatimq̄ p multos corrūpit annos: ita vt postea obligatos sibi ⁊ astrictos tenet: vt vim q̄dāmodo videaf hr̄e nature. Idcirco cū multi sint xp̄iani ad p̄ceptoꝝ obseruatōeꝫ ⁊ ad v̄tutū exercitationeꝫ q̄ vocanf: tñ pctō detenti pauci sunt q̄ in numero electoꝝ reperianf. Hinc dñs dixit. Multi sunt vocati. ⁊c̄.

Dñica i lx. Epl'a Pau. ad Cor. ij. xj. ca.

FRēs libēt[a] suffertis isipiētes: cū sitis ipsi sapiētes[b] sustinetis eni[c] si qs[d] vos in seruitutē redigit[e]: si qs deuorat:[f] si qs accipit[g]: si qs extollit:[h] si qs i faciem vos cedit.[i] Scd̄m ignobilitatē dico:[k] q̄si nos ifirmi fuerim⁹ i hac pte[l] iq̄ qs audet[m] i isipiētia dico[n] audeo ⁊ ego[o]

Expositio lr̄alis

a Fratres libenter. Hic ostēdit Apl's q̄ Corinthij debent ip̄m supportare. nā in hoc supportebāt falsos aplos: dicebant eni se eē iudeos natōe ⁊ de semine abraā descendisse: ⁊ p hoc volebant aliqua dicta sua falsa hr̄i i reuerētia. Et iponebant mlta grauamina eis. Apl's aūt nullū ppf qd̄ magis debebat supportari in hoc ab his: ⁊ hoc ē qd̄ dicit. libenter eni suffertis insipientes. i. falsos aplos ꝯ carne gliantes ⁊ malo mō. b Cū sitis ipsi sapientes. ironice logf. i. insipientes. c Sustinetis enim. i. patienter tolleratis. d Si qs pseudo aploꝝ. e Uos i seruitutē redigit: volebant eni eos subijcere seruituti legis dicētes eos debere seruare legalia cū euāgelio. f Si qs deuorat: q̄ de bonis Corinthioꝝ viuebāt laute. g Si qs accipit. bona v̄ra decipiēdo vos falsis v̄bis. h Si qs extollif. q̄ iactabāt se sup Corinthios dicētes se filios Abrae. Corinthios aūt filios gētiliū idolatrie deditoꝝ ⁊ in circūcisoꝝ. i Si qs in faciem vos cedit. i. in p̄ñtia v̄ra cōtumelias vobis infert qd̄ faciebant pseudo apli improp̄ando eis imediate dcā ⁊ ꝯsilia. iō s̄bdit. k Scd̄ꝫ ignobilitatē dico. q̄si di. talia mala sustinetis ab eis tāq̄ꝫ ignobiliores ipsis: nō tñ a nobis: q̄ nullū tale intulim⁹ vobis. l Quasi nos ifirmi fuerim⁹ i hac pte. i. deficiētes i illis de qb⁹ gliantf falsi apli: qd̄ est falsuꝫ: vt pꝫ ex p̄dictis: ⁊ magis ex sequtib⁹ apparebit. m In quo qs audet. positis rōnib⁹ comendatōis sue. Hic incipit se comēdare. Et p̄mo se pseudo aplis adequādo scd̄o se eis p̄ferēdo: ibi vt min⁹ sapiens. dic̄ g̃. m In quo qs. illoꝝ. n Audet seipsum comendare. o In insipiētia. dico audeo ⁊ ego q. di. lꝫ sit insipientia seip̄m comēdare illo mō quo pseudo apli se comēdāt: tñ audeo hoc facē lꝫ aliter q̄ꝫ ipsi vt dcm̄ est. Et ideo aploꝝ comēdatio nō erat insipientia ꝯm veritatē: sꝫ tm̄ ꝯm aliq̄ꝝ corinthioꝝ opinionē: non obstāte tñ hac opiniōe: Apl's audebat se comēdar̄ falsis aplis se equādo: vt sic eoꝝ iactātiā repeller et dicēs

hebrei sūt[a] ⁊ ego[b] Israe lite sūt[c]: ⁊ ego[d] semē a. brae sūt[e]: ⁊ egi[f] Miṅistri x̄pi sūt[g] ⁊ ego[h]: vt minꝰ[i] sapiēs dico plꝰ ego[k]. In laborībꝰ plimis[l]: in carceribꝰ habūdātiꝰ[m]: ī plagis sup̄ modū[n]: ī mortibus freq̄nter[o]. A iudeis q̄nq̄es[p] q̄dragenas vna minꝰ accepi: ter virgis cesus sū[q]: semel lapidatꝰ sū[r]: ter naufragiū feci[s]: nocte ⁊ die ī pfūdū maris fui[t]. In itineribꝰ sepe[v]: periculis fluiuꝝ[x]: picul' latronū[y] piculis ex genere[z]: periculis ex gentibus[⁊]: piculis in ciuitate[ꝯ]: piculis in solitudie[ꝝ]: periculis in mari[a]: periculis ī falsis fratribus[b]. In labore[c] ⁊ erūna[d]: in vigilijs multis[e]: in fame et siti[f]: in ieiunijs multis

a Hebrei sunt. i. de lingua ⁊ natiōe hebraica gloriant̄ b Et ego. sū. s. sicut ipsi. c Israelite sunt. i. gliant̄ qđ de patriarcha Jacob descē derūt. d Et ego. silr descendi. e Semen habrae sunt: cuiꝰ semini facte sunt ꝓmissiōes. f Et ego sū. de eodē semine. Et iō ꝯ hoibus istis possū gliari sicut ⁊ isti g Ministri x̄pi sunt: tm̄ ꝯm apparētiā. h Et ego. sū ꝯm v̄itatis existentiaꝫ. i Ut minus: Hic ꝯseq̄nter se p̄fert. Et primo quātū ad malu ꝑpessa. ꝯo quantū ad bn̄ficia recepta caplo seq̄nti. Prima ī duas: qꝛ p̄mo p̄fert se ī malis que pertulit. scđo in his: que euasit: ibi damasci. Prima adhuc in tres: qꝛ p̄mo se p̄fert quātū ad mala sibi illata. ꝯo quātū ad volūtarie assūpta: ibi in itineribꝰ. tertio ꝯfirmat q̄dā dicta: ibi. Si gliari oportet. Circa p̄mum dicit. vt minus sapiēs dico. i. si videor vobis īsipiens me pseudo Aplis adequādo: ad h̄ videbor vob minꝰ sapiēs me eis p̄ferēdo. k Plus ego. i. cū h̄ faciā: me ostēdo mistrū x̄pi plus eē q̄ꝫ ipsi: qꝛ plura mala passus sū ꝑꝑ ministeriū x̄pi. iō s̄bdit̄. l In laboribꝰ plimis: ex iudeoꝝ ꝑsecutiōe. s. plus fui q̄ꝫ ipsi. Et sic ītelligit̄ de sequēti m In carceribꝰ abundātiꝰ: ꝓ p̄dicatiōe euāgelij. n In plagis supra modū. iter hoīes cōsuetū. o In mortibꝰ frequēter. i. ī picul' mortis: ⁊ hec oīa patēt ex actibꝰ Aploꝝ. ꝯsequēter explicat de plagis sibi illatis dicēs. p A iudeis q̄nq̄es ⁊c̄. Deutero. xxv. ca Cōmittit̄ iudicibꝰ qđ ꝓ minoribꝰ culpis: ꝓ q̄bus mors nō ē īferēda: Imponāt plagas ⁊ v̄bera: ita tn̄ qđ q̄dragenariū nūeꝝ ictuū nō excedāt. Sapiētes v̄o iudeoꝝ ad p̄tēdendū pietatē ordinauerūt. q'ꝯ illo nūero aliq̄d dimitteret̄ plus vel minꝰ ꝓut rōnabilr videret̄ rōne delicti vel ꝯditionis v̄bandi: ⁊ sic de alijs circūstātijs: ⁊ qꝛ Paulus erat eis odiosus: s̄btrahebāt de dicto nūero minꝰ qđ poterāt. s. vnū ictuꝫ. q Ter v̄gis cesus sū ⁊c̄. Actuū. xvj. ca. r Semel lapidatus sū. in ciuitate Lychaonia. actuū. xiiij. cap. s Ter naufragiū feci. i. passus fui: de hoc semel h̄etur actuū. xxvij. ca. ⁊ de alijs tenēdū ē qđ nō oīa pauli picula scripta sunt. t Nocte ⁊ die in ꝓfundū maris fui. i. ꝑ magnū tp̄s aduersas ptes terre ⁊ insulas nauigādo ꝓ p̄dicatiōe euāgelij vt patꝫ in actibus Aploꝝ in plibus locis. alij exponūt dicētes: qđ naufragiū passus sub aq̄ stetit ꝑ diem ⁊ noctē diuina v̄tute eum ꝓtegente. v In itineribus. Hic ꝯsequēter ostēdit ꝓpositū quantū ad mala voluntarie assūpta: ⁊ p̄mo ꝯ malis exterioribꝰ. ꝯo ꝯ itioribus: ibi p̄ter illa. Circa p̄mū dī. v In itieribꝰ sepe. s. fui ꝓ p̄dicatiōe euāgelij: ⁊ sic itelligāt̄ de ꝯseq̄ntibꝰ. x Periculis fluiuꝫ inūdantiū in hyeme: ⁊ sic sunt magna picula in trāsitu eoꝝ. y Periculis latronū: diabolo eos incitāte vt p̄dicationem eius impediret. z Periculis ex gn̄e. i. ex iudeis volentibus Paulū occidere: vt pꝫ ex actibꝰ Aploꝝ in plibꝰ locis. ⁊ Periculis ex gētibus. i. ex gētilibus mortē eiꝰ q̄rētibus: qꝛ ꝯ ydolatriā p̄dicabat: ⁊ sic nec iter suos: nec iter alienos securus erat. ꝯ Periculis in ciuitate. cōmota ꝯ me: Ut pꝫ actuū. xviij. ca. de epheso. ꝝ Periculi ī solitudine: a bestijs occurētibꝰ: vt pꝫ de Uipa eū mordēte. Actuū. xviij. ca. a Periculis in mari. s. a piratis: qꝛ picula ex mari ꝓueniētia supra in naufragio exp̄ssa sunt. b Periculis in falsis fribꝰ: qđ ē piculosius: qꝛ nulla pestis efficatior ad nocendum q̄ꝫ familiaris inimicus. c In labore. s. corꝑali oꝑando ꝓprijs manibꝰ de nocte: vt libere posset p̄dicare de die. vn̄ dī actuū. xx. ca. Ad ea q̄ mihi opus erāt ⁊ ijs q̄ mecū sunt ministrauerūt manꝰ iste. d Et erūna: q̄ ē lassitudo ⁊ defectus ꝯsequēs ad laborē. e In vigilijs multis: vt vacarē labori manuali vt dictū ē: ⁊ aliq̄n oroni. f In fame ⁊ siti: nā aliq̄n cibus ⁊ potꝰ deficiebāt: ⁊ aliq̄n a cibis bn̄tibꝰ abstinebat ad domādū carnē ꝑꝑ alioꝝ

exemplū: idē sequitur in ieiunijs multis. a In frigore ⁊ nuditate: qꝛ freqn̄t exponebat frigori. nec tn̄ hēbat sufficiēs tegumētū. b Preter illa. Hic ōndit ꝓpositū quātū ad mala assūpta in interiori ibꝯ dī. pter illa q̄ extrīsecus sunt. i. pter mala iā enūerata q̄ me affligūt īterius de qbꝯ sbdit. c Instātia mea q̄ttidiana ⁊c̄. Incūbebat. n. sibi q̄ttidie intēdere sollicite regimini eccliaꝝ in magna afflictiōe mentis idē sbdit. d Quis. in ecclia. q. d. i firmat in fide ⁊ moribꝯ. e Et ego nō īfirmor. dolēs de malo eiꝯ. q. d. nullus. f Quis scādalizat ruēs in pctm̄ exēplo alterius. g Et ego non vror: ꝑ passionē. q. d. Nullꝯ. h Si gliari. Hic ꝯsequēter ꝯfirmat quedā dicta ꝑ iuramētum di. Si gliari opꝫ ⁊ accipit hic si ꝓ qꝛ: qꝛ opꝫ eū sic facere ad repellendā iactantiā pseudo apostoloꝝ vt p̄dictū ē. i Que infirmitatis mee sūt gliabor. i. que ꝑtinēt ad infirmitates: hoc dicit ꝯtra falsos aplōs q de nobilitate generis ⁊ silibus ad mūdanā gliam ꝑtinētibus pncipalr gliabant ⁊ ꝯfirmat dictū iuramēto di. Deus ⁊ pr̄ dn̄i nr̄i iesu xp̄i scit qđ nō mētior. k Damasci. Hic ꝯsequēter mala que euasit: ⁊ hʒ quodā pticulari: dū ꝑgeret Damascū ad ꝑsequēdū xp̄ianos miraculose fuit ꝯuersus: ⁊ ꝯfundebat iudeos qui habitabāt Damasci: ꝓpter qđ suaserunt p̄posito ciuitatis vt caperet ⁊ occideret: vt hētur actuū. ix. cap̄. Et hʒ est qđ dī. l Custodiebat ciuitatē Damascenoꝝ. i. custodiri faciebat per hoīes armatos. m Ut me cōprehēderet. ⁊ traderet iudeis ad occidēdū. n Et ꝑ fenestrā. s. domus adherētis muro ciuitatis. o In sporta dimissus sum. s. a xp̄ianis. p Et sic effugi manus eius. Sʒ ex hoc videt qđ non fuerit sufficienter cōfixus in dn̄o q poterat eū ꝓtegere. Dicendū qđ in periculo positus: non debet ad diuinū auxiliū confugere contēnendo humanū: qꝛ hoc est tentare deū. Ideo debʒ vti auxilio humano quātū pōt: ⁊ residuū dimittere diuino qđ apl̄s fecit in ꝓposito.

in frigore ⁊ nuditate[a]: p̄ter illa[b] q̄ extrinsecus sunt istātia mea quottidiana[c]: sollitudo oīum eccliarū: qs[d] ifirmatur ⁊ ego nō ifirmor[e]: quis scādalizatur[f] ⁊ ego non vror[g]. Si gliari[h] opꝫ: q̄ ifirmitatis mee sūt gloriabor[i]: deus ⁊ pr̄ dn̄i nr̄i iesu xp̄i scit q ē bn̄. dictus in secula: qđ nō mētior. Damasci[k] p̄posit⁹ gētis arethe regis custodiebat ciuitates damascenoꝝ[l]: vt me cō p̄henderet[m]. Et ꝑ fenestrā[n] i sporta dimissus sū[o] ꝑ muꝝ. Et sic effugi man⁹ ei⁹[p]. Si gliari[q] oꝫ

Questio.

Sed hic obijcit: qꝛ Joā. x. dī Mercenarius ⁊ q ē pastor vidit Lupū venientem ⁊ dimittit oues ⁊ fugit: sic aūt videt Apl̄s fecisse ergo ⁊c̄. Dicendū qđ aliqn̄ querit ꝑsona p̄lati tm̄: ⁊ tūc debet curā alteri cōmittere ⁊ se absentare: maxime qn̄ ꝓuat ad maiora. Et sic helias fugit Jesabel. iij. Regū. xviij. ca. Et silr Paulus fugit hic manus p̄positi: ⁊ de tali ꝑsecutione dicit salua. Mat. x. ca. Cū aūt persequentur vos in ciuitate vna fugite in aliā. Aliqn̄ vo querit grex cū p̄lato: ⁊ tunc p̄latus debet p̄ponere vtilitatem gregis saluti sui corporis. In additionibus: expositio aliquoꝝ doctoꝝ circa dictū cap̄. xj. Ubi dicit in postilla. Cum sitis ipsi sapiētes ⁊c̄.

Additio.

Quod dī cū sitis ipsi sapiētes. ꝓm glo. non intelligit hyronice: sʒ exponit. i. deberetis esse sapiētes in eodē ca. vbi dī in postillis. a iudeis qnqes vna minus accepi. Additio plage seu vbera que imponebant iudeis ꝓ trāsgressiōe p̄ceptoꝝ legis semꝑ erāt in numero q̄dragenario minus vna nec plus nec minus dabat alicui: vt hētur li. q dī Machoch: qđ donat plagas: vn̄ Apl̄s tanq̄ʒ trāgressori legis sic̄ ⁊ alijs trāsgressoribus equalē numeꝝ plagaꝝ imponebāt nō addēdo vl̓ minuēdo. Replica In ca. xj. De plagis Apl̄i. dicit Postil. ꝙ cōmittebat iudicibꝯ numerus plagaꝝ sic ꝙ q̄dragenariū numeꝝ nō excederent: vt hētur de vtero. xxv. ca. Burgensis aūt allegat librū Machoch ad oppositū: q vult dimittē textū sacre scripture ⁊ credere Burgensi: ⁊ suo Machoch poterit: ego non.

¶ Sequitur. expositio lr̄alis capl̄o. xij.

q Si gliari. postq̄ʒ Apl̄s p̄tulit se pseudo aplis malis ꝑpessis. Hic ꝯsequēter p̄fert se eis in bonis a deo sibi collatis. ¶ Et diuidit in duas partes. Qꝛ p̄mo ponit suā comēdationē. Scđo sbdit excusationē: Ibi factꝯ sū insipiēs p̄ma in

duas:qꝛ pͥmo declarat donū dei collate sibi grē
bo remediū ꝯtra periculū supbie: Ibi ⁊ ne ma/
gnitudo. Prima in duas:qꝛ pͥmo ponit dei do
num: Secūdo de h̄ qualr sit gloriādū: ibi ꝓ hu/
iusmōi gliabor. Prima adhuc in duas:qꝛ pͥmo

nō expedit qdē:[a] veniā
aūt[b] ad visiōes ⁊ reue-
lōes dñi.[c] Scio hoīez[d]
ī xp̄o añ ānos q̄ttuor-
decim[e] siue in corpore
siue extra corp⁹[f] nescio
de⁹ scit: raptū huiusce-
mōi:[g] vsqꝫ ad tertiū ce
lū[h]. Et scio huiuscemōi
hoīez[i] siue ī corpe siue
extra corp⁹ nescio de⁹
scit: qm̄ rapt⁹ ē ī padi-

ponit donū in ge
nerali: Scd̄o ma/
gis in spāli: Ibi.
scio hoiem. Circa
pͥmū dicit. Si glo
riari oportet. i. qꝛ
me gliari opꝫ me
cōmēdando rōne
pͥdicta ca. pͥceden
ti. a Nō expe/
dit qdē. i. nō ē bonū comēdare seipsuꝫ absolu
te: sꝫ tm̄ in casu necessitatis. In q̄ cāu erat apl's
vt supradictū ē. Jō sbdit. b Ueniā aūt. in co
mēdādo meipm̄. c Ad visiōes ⁊ reuelatio/
nes dñi. Est aūt visio qñ aliq̄ videnť visiōe cor
porali vel imaginaria. q̄ꝝ tm̄ itellectus ē occul
tus. Reuelatio v̄o qñ taliū aperiť itellectus ⁊
ista duo aliqñ separanť sic Baldasar vidit ma
nū scribētem Danielis. v. ca. ⁊ Pharao spicas
geñ. xlj. ca. Ille vigilās. Iste dormiēs tm̄ nō in/
tellexerūt. sꝫ Joseph ⁊ Daniel q visiōes expo/
suerāt: ⁊ iō isti habuerūt visiōes tm̄. Isti v̄o re/
uelatiōes. Aliqñ aūt ꝯiūguntť qñ vtrūqꝫ fit. sic
Daniel. vij. ca. Uidit q̄ttuor bestias ascēdētes
de mari ⁊ itellexit qd significarent. Iterū ad/
uertēdū qd̄ talia aliqñ fiūt p spm̄ malignū deo
ꝓmi tēte: Sicut fiebāt ꝓphetis Baal. ꝓphe/
tis aūt scis fiebāt p spm̄ scm̄. Paulo v̄o vtrūqꝫ
factū ē frequēter a spū diuino: Jō dicit ad visio
nes q̄ ad pͥmū. Et reuelatiōes q̄ ad secūdū. dñi
q̄ ad tertiū. d Scio hoiez. Hic ꝯsequēter ex
plicat magis in spāli. Et pͥmo ponit tp̄s visio/
nis: Scio hoiem in xp̄o. i. vnitum xp̄o p fidem
charitate formata: h̄ sciebat de se de quo q̄si de
alio loq̄bať p reuelationē. e Ante ānos q̄tu
ordeci: Si qs ꝯsideret īueniet qd̄ fuit circa pͥn/
cipiū sue cōuersiōis: qꝛ ꝯuersus fuit eodē āno
q̄ passus fuit xp̄s: vel cito post circa finē Impij
Tyberij. Cesaris: cui successit Gaius impans q̄
tuor ānis post quē Claudius octo: cui successit
Nero: cuius tpe passus fuit Apl's: ⁊ sic iter Ty
beriū ⁊ Neronē fluxerūt. xij. āni ⁊ sic duobus
ānis additis de tpe Tyberij q nō statiꝫ motus
fuit post ꝯuersionē Pauli: qꝛ impauit. xxiij. an
nis ⁊ sic fuerūt. xiiij. āni. Jō satis ꝓbabilr dicūt
aliq: qd̄ hāc excellētē visionē hūit in Damasco
in illo triduo in q̄ nō vidit corpalr nec mādu/
cauit neqꝫ bibit: cōmemorat Apl's h̄ tp̄s: qꝛ si
tm̄ placuit deo a pͥncipio ꝯuersiōis sue: adhuc
erat magis placēs ei pp̄ multa bona opa que fe
cerat interiꝫ: ⁊ h̄
totū ē ad ꝯfutatio
nē pseudo Aploꝝ
⁊ ad declaratiōeꝫ
fidei christiane.
f Siue in corpe
siue extra corpus
⁊c̄. Licet. n. Apl's
tūc sciuerit se fuis
se in spiritu ī celo
Empireo: ⁊ corp⁹ suū in terra fuisse tm̄ nescie/
bat vtrū tpe illius visionis sepata fuerit aīa a
corpe p mortē: ⁊ reunita fuisset diuinitus corpi
trāseūte visiōe: vel si ꝓ tūc fuisset vnita corpori
sic forma: tm̄ ab vsu sensuū sepata. g Raptum
huiusmōi: Raptus ꝓprie īportat quādā violē-
tiā alicuius rei ꝯ motū naturalē sibi: qd̄ pōt eē
dupliciť. Uno mō quātū ad terminū mot⁹ vt si
lapis moueať sursuꝫ. Alio mō quātū ad modū
motus: vt si lapis p impulsuꝫ violentū feratur
deorsuꝫ velocius q̄ꝫ natus est moueri. Aīa v̄o
nata ē moueri in deū: tm̄ modus cū nālis sꝫ sta
tū vite p̄ntis ē qd̄ in cognitionē diuinā ascen/
dat p cognitionē sensibiliū: ⁊ sic vtēs sensibus:
⁊ iō qñ rapitur ad diuinoꝝ cognitionē a sensi
bus abstracta: est ibi quidā raptus in quātum
h̄ fit pͥter motū sibi tm̄ nālē. Post resurrectio/
nē v̄o qñ erit in corpe glioso opus intelligētie
nullō mō īpediēte: raptus nō hēbit locū. h U
qꝫ ad tͥtiū celū. s. Empireuꝫ. i Et scio hmōi ho
minē. Dicūt aliq qd̄ Apl's hic tāgit aliū raptū a
pͥmo dicētes qd̄ bis fuit sic raptus: Semel ī pͥn
cipio sue ꝯuersiōis: ⁊ ad h̄ rferūt qd̄ dictū ē. Et
iteꝝ semel qñ orās in tēplo factus fuit ī stupo/
rē mētis: vt hētur actuū. xxij. ca. Et pp̄ h̄ vt di/
cūt in hac visiōe dr̄: Qd̄ raptus ē in padisuꝫ: in
p̄nti v̄o dr̄ ad tertiū distinguēdo hāc ab illa: sꝫ
h̄ dictū nō ē visile: nā illa visio q̄ fuit in tēplo:
fuit īminēte iaꝫ apli captiōe ⁊ ductiōe apd̄ Ro
mā. Ipe v̄o iaꝫ añ scripserat eplāꝫ hāc A troa/
de. Ut pꝫ p Hieronymū in ꝓlogo hui⁹ eple: ꝓ
pter qd̄ dicēdū: qd̄ nō loqť hic de alia visiōe: sꝫ
de eadē ꝓsequiť: nec valet qd̄ obijciť de padi/
so: qꝛ qd̄ pͥus noīauit tertiū celuꝫ hic noīat pa/
disuꝫ. Celū eni Empireū qd̄ ē locus Beatoꝝ.

dr̃ tertiũ celũ respcũ celi cristallini ⁊ siderei. et dr̃ Empireũ a pir qđ ē ignis: pp similitudinẽ cla/ritatis. Dicit̃ ēt padisus a suauitate dulcedinis q̃ ibi dr̃ ⁊ vtrũqz exptus fuit Apl's pp qđ noia/uit ipm pmo tertiuz celum ⁊ postea padisum. a Et audiuit ar/chana v̄ba: hic po/nit̃ auditus p vi/su: sic aliqñ fit ecõ/uerso in scriptura Exo. xx. ca. Ppl's videbat voces ⁊c̃. Uidit eni Paul⁹ tũc nudã diuinaz essentiã: Sicut di/cit Augustin⁹ ad Paulinũ de vidẽ/do deo: dr̃ ēt illa visio hic audicio: q2 Paulus ibi fuit ĩstruct⁹ de secretis diuinis q̃ sũt incõphẽsibilia: ⁊ p ɔ̃ns in/enarrabilia. Jõ sbdit̃: ⁊ q̃ non nõ lz hoi loq ⁊c̃. b Pro huiusmõi. Hic ɔ̃ñr oñdit Aplus qualr̃ fit de hmõi gliandũ. Circa qđ sciẽdũ q in ho/mine duo ɔ̃siderant̃. s. ipe hõ: ⁊ donũ dei: qđ ē in ipo. Si ergo glief de dono dei. In quãtũ hz illud a deo bona ē gliatio q2 gliat̃ in deo. Si au/tẽ glietur de dono q̃si a se habito mala ē gliatio Jõ dicit. j. ad corin. iiij. ca. Quid aũt habes qđ nõ accepisti. Si aũt accepisti qd gliaris q̃si nõ acceperis: Jõ dicit Apl's. Pro hmõi. s. visioni/bus ⁊ donis a deo mihi collatis. c Gliabor in dño. d Pro me aũt nihil. i. a me nullã ha/beo mãz gliandi. e Nisi i ĩfirmitatib⁹ meis i. a me tm̃ habeo ĩfirmitatem ⁊ defectũ. Osee. xiij. cap. Perditio tua iirl' ex te ē. ex me tm̃mõ auxiliũ tuũ. f Nã ⁊ si voluero gliari. de do/nis a deo mihi collatis. g Nõ ero ĩsipiens: q2 no faciã hoc inaniter ⁊ sine cã. h Parco aũt. i. pce me laudo. i Ne qs me existimet: scz gliari inaniter. k Supra id qđ videt in me. i. in ɔ̃uersatiõe mea. l Aut audit aliqd ex me. i. ex doctrina mea: mlta. n. dona latebãt in Apl'o q̃ nõ manifestabat nisi put ⁊ qñ ad dei gliaz ⁊ fideliũ salutem expediebat. m Et ne magnitudo. posita magnitudie, collata sibi gr̃e Hic ɔ̃sequent̃ declarat remediũ sibi datũ ɔ̃ pi/culũ supbie: ⁊ diuidit̃ in tres ptes: q2 pmo po/nit̃ remedij rõ. scđo ponit̃ amotõis petitio. ibi pp qđ. tertio dñi rñsio ibi ⁊ dixit mihi. Circa p/mũ sciẽdũ qđ sicut Medicus corpalis pmittit

suz: ⁊ audiuit archana v̄ba[a]: q̃ nõ lz hoi loqui. Pro hmõi[b] gloriabor[c]: p me aũt nihil[d] gloria/bor. nisi i ĩfirmitatibus meis[e]. Nã ⁊ si voluero gliari[f]: nõ ero ĩsipiens[g] v̄ita tẽ. n. dicã. pco aũt[h] ne qs me existimet[i] su/pra id qđ videt in me[k]: aut audiuit aliquid ex me[l] Et ne magnitudo[m] r̃uelatõnuz extollat me[n] datus ē mihi stimulus[o] carnis mee[o]. Angelus sathane[p]: q me colaphi/cet. pp qđ[q] dñz rogaui vt discederet a me[r]: et

vl' pcurat minorẽ lesionẽ: vt curet maiorẽ. Ita deus aliqñ pmittit scõs copalit̃ affligi vel tẽta/ri: Et aliqñ labi in pctã minora: vt a maioribus p̃seruent̃ q2 sic hũilitati reccurrũt ad diuinum auxiliũ de se vel suis meritis nullaten⁹ ɔ̃fiden/tes. Supbia v̄o ē radix oiuz maloꝝ Eccliãstici x. cap. Iniciũ ois pcti: su/pbia cui⁹ frequẽt̃ ē occasio singula/ris excellẽtia ēt ĩ virtutib⁹: Sic aũt erat i apl'o. Tũ pp spãlẽ electionem. actuũ. ix. cap. Uas electiõis mihi est iste. Tũ pp archa/noꝝ dei cognitõez i rapto vt dictũ ē. Tũ pp in/tegritatẽ virginalẽ. j. ad corin. vij. ca. Uolo au/tẽ oẽs vos hoies sicut meipm ⁊c̃. Et pp alia do/na pl'a pp qđ dñs dedit ei remediũ ɔ̃ eleuatio/nẽ supbie de q̃ dicit. m Et ne magnitudo re/uelationũ: diuinaꝝ. n Extollat me. supbien/do. o Datus ē mihi stimul⁹ carnis mee. vt p ĩfirmitatẽ corpis ɔ̃seruet̃ hũilitas mẽtis: dr̃ eni ad l'ram qđ grauit̃ fuit vexatus illiaca pas/siõe: vel stimulus carnis dr̃ tẽtatio pcti carnal': q̃ fortius ɔ̃cupiscẽtiã mouebat post reuelatões quã añ deo pmittẽte: tñ ipaꝫ refrenabat cũ ad/iutorio diuine gr̃e. p Angelus sathane qui me collaphizet. illã passionẽ illiacã ɔ̃citando: vel carnis ɔ̃cupiscẽtiã suis tẽptatiõib⁹ incẽdẽ/do. q Propt̃ qđ. Hic ɔ̃sequenter ponit̃ cir/ca dictũ remediũ apli petitio. Circa qđ sciẽdũ qđ ĩfirmus ignorãs medici pcessum qñ impo/nit sibi mordax Plaustrũ rogat Medicũ vt re/moueat ipz: quẽ tñ medicus nõ exaudit ad nu/tũ: lz exaudiat ipsum ad bonũ suũ: sciẽs ĩfirmi/tatem suã aliter non posse curari. Sic aposto/lus sentiens passionẽ illiacaz sibi grauem: vel temptationẽ carnis sibi piculosam: petit a sum/mo medico ista remoueri. Et hoc ē qđ dicit: p/pter qđ ter' dñm rogaui. i. pluries vel forte to/tiens petij ⁊ nõ plus. r Ut discederet a me. affligẽs me corpalr̃ vel tentãs vt pdictuz ē. Et dixit. Hic ɔ̃sequẽter ponitur domini respõsio ⁊ diuiditur in duas partes. Quia primo poni/tur: Domini respõsionis actus. Secundo eius effectus: ibi libenter igitur. Circa pmuz dicit.

dixit mihi[a]. Sufficit tibi grã mea[b]. Nã vtus in ĩfirmitate pficitur[c] Libenter igit gliabor ĩ ĩfirmitatibus: vt ĩhabitet in me virtus xpi[d].

a Dixit mihi. scꝫ dñs. b Sufficit tibi grã mea. q. d. Non est tibi necessariũ vel vtile qđ a te discedat infirmitas corporalis vel ꝯm alios temptatio carnalis: qꝛ grã mea q̃ꝫ hẽs est tibi ita vigorosa vt absqꝫ inpatiẽtia infirmitas tollerari possit ⁊ tẽptatõ superari: vt sic infirmitas: vel tẽptatõ tibi cedãt ad augmentũ meriti. Ideo subdit.

c Nam virtus in ĩfirmitate pficit qđ dupliciter põt intelligi. Uno modo materialiter inquantum infirmitas est materia virtutis exercende. s. humilitatis: vt dictum est ⁊ patientie ⁊ etiam temperãtie. debilitatis enim viribus per infirmitatem homo tẽperatior reddit. Alio modo occasionaliter. Nam infirmitas est occasio perueniendi ad perfectionem: Inquantum homo propriam fragilitatem cognoscẽs cautior reddit ad precauendum ⁊ resistendũ peccatis: ⁊ p cõsequẽs exercitatior in bonis: ⁊ sic fortior efficitur: ppt qđ ⁊ dñs. Philisteos ⁊ aliquos alios in terra pmissionis reliqt ad exercitium isrł.

d Libenter dicit. libenter igit gliabor in infirmitatibus meis vt inhabitet in me virtꝰ xpi: vt per hoc particeps efficiar virtutũ xpi ⁊ conformior sibi.

Questio fratris Antonij betõntini sup eandem eplam Pauli scõe ad Corin. xj. ca. ibi scꝫ

Sustinetis enĩ si qs vos in seruitutem redigit Si qs deuorat: Si qs accipit: Si qs extollitur Si qs in faciẽ vos cedit: ꝯm ignobilitatẽ dico. ¶ Super qbus verbis: Querit vtrum in potestate hominũ sit euitare peccata. Ad qđ breuiter. Ex snia peritissimoꝝ viroꝝ dñi bti Bonauenture. Ric: ⁊ doctoris subtilis rñdet: qui sup di. xxviij. scđi lib. sniaꝝ taliter inqũt. Licet eqdem euitare peccata post casum sine gratia vis humana nõ valeat: tñ ante peccatum eam posse scientia iusta ⁊ recta determinat. Cuius sententie pars pma probatur. Quia a peccato resurgere est ad ea restitui que homo. p ipsum peccatum amiserat. Peccãdo qdem perdidit homo quãdam diuini luminis similitudinem: gratiamqꝫ ⁊ donorum gratuitorum multitudinem atqꝫ ad eternam vitam idoneitatem. Hec nempe post amissionem sine gratia gratũ faciente haberi non possunt: Propheta testante qui ait. Spiritus vadens ⁊ non rediẽs. Unñ dominus ioãnis. v. cap. dixit. Sine me nihil potestis facere. Altera pars sic approbatur: qꝛ voluntas humana originalis: est causa peccati: que quidem voluntas non est eius mali causa efficiens" sꝫ deficiẽs: proinde Augꝰ ait. Malum non habet causam efficientem: sed deficientem. Et in. xiij. lib de trinitate dicit. Mala voluntate: vel sola quisqꝫ efficitur Hieronimus quoqꝫ ad Demetriadem virginem scribens, multa super hoc testimonia dic De quibus pauca ex breuitate subnectam. In genesi inquit ipse legimꝰ Simeon: ⁊ leui fratres consumauerunt iniquitatem suam ex voluntate sua. Ad Jeremiam dominus locutꝰ est propter qđ ipsi dimiserunt vineam meã: quã dedi ante faciem eorum: ⁊ non exaudierũt vocem meam: sed abierunt post voluntatem cordis sui mali. At rursus idem propheta ait. Et peccastis deo ⁊ non exaudistis vocem eius: et in legitimis: ⁊ in testimonijs eius ambulare noluistis. Per Jsaiam quoqꝫ dominus locutꝰ est. Si volueritis ⁊ audieritis me: que sũt bona terre manducabitis. Si autem nolueritis neqꝫ audieritis me: gladius vos consumet. Et rursum omnes vos occisiõe decidetis quia vocaui vos ⁊ non audistis: locutus sum ⁊ non neglexistis: ⁊ fecistis malũ ante conspectum meũ ⁊ que nolebam elegistis. Jpse quoqꝫ in euãgelio ait. Jerusalem ierusalem que occidis prophetas ⁊ lapidas eos qui ad te missi sunt. quotiens volui congregare filios tuos: quẽadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: ⁊ noluisti. Ubi velle videmus ⁊ nolle eligere: ⁊ refutare. Jbi non vis nature: sed libertas intelligitur voluntatis. Plena sunt vtriusqꝫ testamenti volumina huiusmodi testimonijs: quibus tam bonum ⁊ q̃ꝫ malum voluntariũ semper asseritur: que nos modo breuitatis causa omittemus: Et idcirco Paulus apostolus cõmonendo nos: imo potius redarguẽdo dicit Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit. s. effectiuum peccati: ⁊ alia que sequũtur que fuerunt verba proposita.

Dñica in .lx. euãgeliuz Luc. viij. cap.

In illo tpe Cuz turba plima[a] conuenirent: ⁊ de ciuitatibus properarẽt ad iesuz: dixit per similitudinẽ. Exijt q̄ semin a seminare semẽ suũ. Et dũ seminat[b] aliud cecidit secus viã[c] ⁊ ꝯculcatũ ẽ: ⁊ volucres[d] celi comederunt illud[e]. Et aliud cecidit supra petrã[f]: ⁊ natũ aruit: q2 nõ habebat hũorez. Et aliud cecidit inter spinas[g]: ⁊ simul exorte spine suffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terraz bonã[h] ⁊ ortum fecit fructum centuplum[i]. Hec dicẽs clamabat. Qui habet aures audiendi[k] audiat. Interrogabant autem eum discipuli [l]

Expositio litteralis

a In illo tpe: Cũ turba plurima. Hic describitur ipsi9 xp̄i doctrina seu instructio. Et primo describitur dicta instructio. Secundo instructiõis expositio: ibi interrogabãt aũt. Primo ergo ꝓponitur dicta istructio per ꝑabolã: que ponitur ẽt Math. xiij. cap. d̃ semine proiecto i terrã cuius q̃rta pars tm̃ fecit fructũ. Et in hoc denotatur ꝑdicatio xp̄i q̄ predicauit iudeis indifferenter bonis ⁊ malis ⁊ pauci Comparatiue ad eius ꝑdicationẽ crediderunt ꝓ maiori aũt parte in infidelitate remãserunt: ⁊ hoc ẽ qd̃ dr̃. Exijt xp̄s. s. ꝯm humanitatẽ. qui de vtero matris exijt in mũdum ad docendũ: vel de loco arto vt de domo ad locũ spaciosum: vt visuz ẽ. Scd̃z tñ diuinitatem non potuit exire: nec de loco ad locũ progredi q2 sic est vbiq3. b Et dũ seminat. i. doctrinam indifferenter spargit: Cõparatur aũt eius doctrina. Semini: q2 sicut semen in terrã bonam proiectũ resurgit multiplicatum. Sic verbum diuinũ in corde deuoto receptum facit multitudinem bonoruz operũ. c Aliud cecidit secus viã. i. super corda exposita tẽptationibus demonum: ⁊ per cõsequens contrita ⁊ conculcata ab eis per malũ consensuz factũ. d Et venerunt volucres. i. demones per peccatũ. Suꝑbie alta petentes: vñ de diabolo scribitur. Job. xlj. cap. ipse est rex suꝑ omnes filios superbie: Peccata. n. carnalia non possunt in demonibus esse e Et comederũt illud. i. fructum ĩpediuerunt. f Et aliud cecidit supra petraz. i. suꝑ corda humore fidei ⁊ deuotionis carentia. g Et aliud cecidit inter spinas. i. in corda sollicitudinibus diuitiaꝝ lacerata: ⁊ iõ sollicitudo talis ĩpediuit fructũ predicationis: vt. n. apparet ex decursu vtriusq3 testi iudei ꝯmꝑ fuerunt auari: ⁊ oĩno vitio cupiditatis fuerãt excecati: ⁊ semꝑ elongati ab agnitione veritatis. Ex predictis p3 qd̃ predicator verbi diuini non debet cessare a ꝑdicatione: l3 videat paucos proficere: q2 tres huius seminis ꝑtes dicunt̃ hic infructuose. Quarta aũt pars tm̃ fructũ facere ⁊ tñ intelligit̃ ad lr̃am de predicatiõe xp̄i q̄ est exemplũ oĩum ꝑdicatoꝝ: ⁊ iõ licet auditores nõ proficiãt. Predicator tñ faciens qd̃ in se est nõ ꝑdit meritum suuz. h Et aliud cecidit i terrã bonã. i. in corde fidele ⁊ deuoto. i Et ortum fecit fructũ. Centupluz ⁊c̃. In hoc tangunt̃ tres gradus qui possunt signari in qualibet virtute: verbigr̃a in virtute castitatis. ꝑmus gradus est castitas cõiugalis: ꝑ quẽ gradũ vitatur illicitus cõcubitus licito tñ cõcubitu retento in matrimoniali actu. Scd̃s gradus ẽ castitas vidualis. ꝑ quez euitat̃ de cetero oĩs cõcubitus vt aius possit de cetero liberius deo seruire l3 possit licite mr̃imoniũ ꝯtrahere. Tertius ẽ castitas virginalis qui ẽ superior istis ꝑ quẽ oĩs cõcubitus simpliciter euitat̃ vt mens ipsa tanq̃3 spõso suo soli deo ꝑ amorẽ copulet̃. ꝯm qd̃ dr̃. j. corin. vij. ca. Uirgo cogitat q̄ dñi sunt: vt sit scã corꝑe ⁊ spũ: que aũt nupta est cogitat q̄ sunt mũdi quõ placeat viro silr̃ in virtute fortitudinis possũt tres gradus assignari. Primus gradus qñ ꝓꝑ bonũ virtutis sustinet cõstanter detrimentuz i exterioꝛib9 bonis: vt in possessiõib9 ⁊ ĩ diuitijs ⁊ hmõi. Scd̃s qñ sustinet detrimẽtũ ẽt ꝓprij corꝑis vt flagellatiõis ⁊ hmõi. Tertius autem g̃dus ẽ qñ ꝓꝑ virtutẽ ꝯtẽnit ẽt totã vitã ꝑ martyriũ. Seq̄t̃. k Qui h3 aures audiẽdi ⁊c̃. ꝯm Hieronymũ. vbicũq3 ponat̃ h̃ vbũ designat̃ mistic9 ĩtellect9: q2 sb̃ v̄bis ꝑabolicis ali9 sensus ẽ ꝑ ĩtellectũ req̄rẽd9. l Interrogabãt ãt eũ discipli ei9 q̄ eẽt h̃ ꝑabola. aduertẽdũ tñ qd̃ ñ q̄siert̃ tũc cũ eẽt in actu ꝑdicãdi: sed postea qñ fuit in domo sine turba: ꝯm qd̃ hẽtur Mar. iiij. cap. Et cũ eẽt singularis ĩterrogauert̃ volẽtes scire

eius: q̄ eēt hec ꝑabola. Quibus ipse dixit. Vobis datū ē noscere mysteriū regni dei.[a] Ceteris autē in parabolis:[b] vt videntes[c] non videāt[d] ꝛ audiētes[e] non intelligant. Est aūt hec parabola. Semē est verbuꝫ dei. Quod aūt secus viam: hi sunt qui audiūt: deinde venit diabolus ꝛ tollit verbū de corde eorū: ne credētes salui fiāt. Nam qꝺ supra petrā: hi sunt qui cum audierint: cū gaudio suscipiunt verbū: ꝛ hi radices nō habent: qꝛ ad tēpus credunt ꝛ in tpe tēptatiōis recedūt. Qꝺ autē in spinis cecidit: hi sunt qui audierūt: ꝛ a sollicitudinibꝰ: ꝛ diuitijs ꝛ voluptatibꝰ vite euntes suffocātur: ꝛ non referunt fructum. Qꝺ autē cecidit in terrā bonā hi sunt q in corde bono ꝛ optimo audientes v̄bū retinēt ꝛ fructū afferūt in patiētia.

intellectuꝫ conuenienter petierunt ab eo quare locutus fuerat turbis sic ꝑabolice: vt ostenderent se nō de ipsis solum: sed etiam de alijs sollicitos esse. a Quibus ipse dixit vobis datuꝫ est noscere mysteriū regni dei ꝛc̄. Apli.n. erant quasi fūdatores ecclesie post xp̄m. Unde apoc. xxj. cap. dr̄. Quod murꝰ ciuitatis habebat fundamēta xij. ꝛ in ipsis .xij. nomia aplorum ꝛ agni scripta ꝛ iō ad ip̄os pertinebat scir̄ secreta ecclesie de qbꝰ erāt ꝓcessus ecclie a p̄dicatione xp̄i vsqꝫ ad finem mundi: qꝛ ista erāt futura in diuina dispositione p̄ordinata: ꝛ istud vocatur hic mysteriuꝫ regni celoꝝ .i. secretum ecclesie militantis. b Ceteris antē in parabolis. i. vulgaribns turbis: vel ēt pharyseis incredulis nō est concessum ista intelligere: ꝛ propter hoc loquebaꝛ eis talia parabolice. i. velate ꝛ mystice. c Ut vidētes xp̄i. s. oꝑa ꝛ miracula. d Non videāt. i. non itelligūt ea diuinitus facta: qꝛ virtuti demonum attribuebāt talia. e Et audientes. xp̄i. s. doctrinā sanctā ꝛ bonā: ꝛ doctrine Moysi ꝛ prophetaꝝ cōsonā ꝛ ipsius ꝑfectiuā nō audiant assentiēdo: neqꝫ intelligūt intellectū eius sp̄ūalē qui principalior est capiendo.

Expositio moralis.

De morali expositiōe. Gregorius omel. viij dicit hec lectio expositiōe nō indiget sed amonitiōe: quā .n. v̄itas ꝑ semetipaꝫ exposuit. Hāc exponere hūana fragilitas nō p̄sumit. Exijt q seminat: exponiꝛ tñ moralr̄ sic. Semē istud pōt dici elemosyna de cuiꝰ seminatiōe dr̄. ij. cor. ix. cap. Qui ꝑce seminat ꝑce ꝛ metet ꝛc̄. Huiꝰ aūt seminis cadit pars secus viā: ꝛ diabolus tollit illud ꝛ hoc ē qñ recipiens elemosynā cū illicitis consumit eā. Et aliud supra petrā: Quod fit quando recipiens de beneficio nō est gratus homini neqꝫ deo. Et aliud in spinis per quos significanꝛ sollicitudines vite p̄ntis ꝛ ꝓ parte sunt bona ecclesie data clericis ꝛ religiosis q de illis viuūt carnalr̄ ꝛ pōpatice: ꝛ implicanꝛ secularibus negocijs cū tñ illa bona sint data ad seruiendū deo deuote: Et ad ministrandū pauperibus in sua necessitate. Et aliud cecidit in terrā bonam ꝛc̄. Iste sunt elemosyne recepte ad victuꝫ ꝛ vestitum necessariū deo seruientiuꝫ ꝛ intēdentium studio sacre scripture: ꝛ sic pꝫ expositio huiꝰ sacri euāgelij.

Sequitur questio fratris Antonij betontini suꝑ idem euangeliuꝫ Vobis datum est ꝛc̄. Luce. viij. cap. Suꝑ quibus oriꝛ talis q̄stio.

Utrum deus vult in mundo aliqua mala fieri. Ad qꝺ breuiter rn̄detur. Ex sn̄ia doctoris nostri Petri de aquila suꝑ di. xlv. primi li. sn̄iaꝝ sic dicentis. Quod malū triplex ē. Nature videlicet quo q̄s nascitur cecus vel claudus Pene quo q̄s peccando: vel malū agendo puniꝛ. Culpe quo malo oīs peccator a dn̄o reprobaꝛ. Iuxta que mala: triplici differētia distincta tres ꝯclusiōes assignanꝛ. Quaꝝ prima talis ē. Quod deus nō pōt velle malū sub rōne mali: Nā illud nō pōt esse volitum: qꝺ est extra rōneꝫ formalē voluntatis obiecti: Obiectum aūt cuiuscūqꝫ voluntatis ē bonū: ergo nihil qꝺ ē extra rōnem boni. i: nihil qꝺ non ē bonū volitum: ē a voluntate: ergo huiuscemōi malū sub rōne mali recte iudicaꝛ. Alia preter hanc ꝯclusio talis ē. Qꝺ malū nature ꝛ pene pōt deus velle ꝑ accidens cū ex eis qñqꝫ maius bonum vniuerso ꝓueniat sicut in ceco nato probatur. De quo vt Ioā. ix. cap. Scribitur saluator ait. Neqꝫ hic peccauit: neqꝫ parētes eiꝰ vt Cecus nasceretꝛ: sed vt manifestētur oꝑa dei in illo. Quantū v̄o ad malū nature probaꝛ: qꝛ ex

corruptione vnius: alterius gñatio prouenit. ¶ Ultima quidē circa hec: cōclusio talis est. Quod malū culpe: neqꝫ per se: neqꝫ per accidens deus velle pōt. Qui.n. vult quouis modo malum culpe eius volūtas obliqua iudicatur: qd ⁊ in deo eē nullomodo credēdū est. Sicut ⁊ magister primo sniaꝝ xlvij. di. in lr̃a posuit. lꝫ Ugo singularis doctor. Deū velle malū culpe p accidēs: asserat eo' qd ad decētiaꝫ vniuersi ait ipe tale malū eē cogscit: qd ei9 pace a mgr̃o negat. Moderni q̄ꝫ dicūt. deū nolle q̄uis mō cl̄pe malū nisi volūtate pmissa. Cū igit supius ex euāgelica lectiōe dicatur. Uob̄ datū ē nosce mysteriū regni. Ceť̄is aūt in pabolis: Nō itelligit qd dñis apl̄is optabat bonū: Scribis v̄o ⁊ phariseis malum nisi p accidēs. Dicebat.n. pmo scis apl̄is. Uobis datū est nosce mysteriū regni dei. i. scripture. Regnuꝫ n. ꝭm dñꝫ Beltrādū in sacris codicib9. q̄druplex inuenit eccl̄ie. s. Scripture aīe ⁊ gl̄ie. Sꝫ hic regnū p scriptura accipit vt pꝫ: Quare vobis apl̄is vobis. s. caris. s. p itelligentiā. Unde eis Mat. v. ca. dñs dixit. Uos estis lux mūdi Caris p amiciā. Hinc silr̄ ioānis. xvj. ca. dñs i qt. Uos aūt dixi amicos. Mūdis p inocētiaꝫ: Nā ibidē eis dixit. Uos mūdi estis. Firmis p patientiā: Qꝛ Luce. xxiij. ca. xp̄s ait. Uos estis q pmāsistis mecū in tēptatiōib9 meis. Ceteris aūt in pabolis: q̄re: qꝛ ceteris s. caninos atqꝫ porcinos mores hn̄tib9 datū ē nosce vel ignorare mysteriū in pabolis regni dei: videlicet diē scripture: vt vidētes. i. videre se p̄lumētes vel vidētes. i. miracula oculis ꝯspiciētes nō videāt. i. visu iteriori nō pcipiāt. Uñ nulla est ꝯ̄dictio qꝛ videre fert ad visuꝫ exteriorē: nō videre aūt ad iteriorē: qd de auditu ē̄t eodē mō itelligit: ⁊ h̄ nō fit qꝛ deus velit p talib9 maluꝫ p se sed p accidēs vt dcm̄ ē: qꝛ agit h̄ iusto iudicio: quo nō vl̄t idignis sua cōicari secreta. Proinde Mat. vij. ca. dixit. Nolite sanctū dare canibus: neqꝫ mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas.

Dñica in. I. epistola Pauli apostoli prima ad corinthi. xiij. cap.

Ratres: Si linguis hominum loquar[a] et angelorum:[b] charitatem autem non habeam factus sum velut es sonans: aut cimbalū tiniēs[c] Et si habuero[d] prophetiam: et nouerim mysteria omia[e]

Expositio litteralis.

In hac pte apl̄s docet ⁊ ondit de charitate: q̄ ē idē cū gr̃a gratū faciēte: vel isepabilr̄ ei annexa: ⁊ diuidit i tres ptes. Qꝛ pmo ondit eius excellētiā respectu donoꝝ: q̄ztū ad ei9 nccitatē Scdo q̄ztū ad ei9 vtilitatē: ibi charitas patiēs ē. Tertio q̄ztū ad ei9 stabilitatē: ibi charitas nūq̄ꝫ excidit. Circa pmū ondit qd sine charitate n̄ valēt dōa q̄ ptinēt ad locutōꝫ Scdo qd nec ea q̄ ptinēt ad cognitiōeꝫ: ibi si hūero Tertio qd nec ea q̄ ptinēt ad opatōnē: ibi: ⁊ si distribueo: ⁊ p hec tria dona itelligit alia. Dic igr̃. a Si liguis hoiuꝫ loq̄r. i. oium hoiuꝫ p donū liguaꝝ. b Et āgeloꝝ. Circa qd sciēdū: q in āgel̄ ē duplex cognitio: Una q̄ vidēt diuinā essētiā: ⁊ de illa vn9 nō docet aliū qꝛ oēs imediate vidēt eā. Alia v̄o cognitio ē i eis d̄ aliꝭs: ⁊ hec duplex. Una ē de misteriꝭs diuie puidētie exeq̄ndis: ⁊ d̄ his supiores loquūtur ⁊ docēt iseriores ⁊ nō ecōuerso. Alia ē d̄ cōceptib9 ppriꝭs: ⁊ sic ē̄t iseriores docēt supiores ⁊ loquūt eis. sic ecōuerso. Cōsiderādū ē̄t q in āgel̄ c aliq̄d nālr̄ notū ab vno āgelo ordinat ad manifestādū alt̄i id qd ē sibi occultū tūc est āgelica locutio: q̄ q̄dē ordiatio d̄pēdet ex volūtate āgli pponētis vel ordinantis: ⁊ sic pōt loq vni ⁊ nō alt̄i: ptās igr̃ h̄ faciēdi dr̄ āgeli ligua p h̄ itelligit qd donū locutiōis quātūcūqꝫ excellēs nō valet sine charitate: iō s̄bdit. c Factus suꝫ sic es sonās: aut cibalū tiniēs. Son9. n. taliū quātūcūqꝫ sit discretus: nō tn̄ ē vni9: sic aūt corpus viuit p aīam q̄ carent es ⁊ cibalū: Sic aīa spūalr̄ viuit p charitatē: pp qd oīs locutio q̄ ē sine charitate mortua ē. Ex eo aūt qd ē ꝯcauuꝫ ex vna pcusiōe multiplicat sonuꝫ: iō significat eos q v̄itatē mltiplicit ānūciāt adducēdo plures silitudines ⁊ eliciēdo multas ꝯclusiones ⁊ hmōi. d Et si hūero h̄ ꝯñr ondit de donis ptinētib9 ad cognitionē. di. Et si hūero pphiaꝫ p quā occulta diuinitus reuelant. ij. Petri. i. Nō volūtate hūana allata ē aliq̄n pphia. Sed spū scō ispirate locuti sūt sci dei hoīes. e Et si nouerīꝫ mysteria oia. i. deitatis occulta q̄ ptinēt ad sapiaꝫ. s. ij. cap. loq̄mur dei sapiaꝫ i my

& omnez sciam[a]: & si ha
buero oēm fidē[b]: ita vt
mōtes transferam[c] cha
ritatē aūt nō habuero
nihil sū[d]. Et si distribu
ero[e] i cibos paupuz oēs
facłtates meas[f] & si tra
didero corp⁹ meū[g] ita
vt ardeā[h] charitatē aūt
nō hūero nihil mihi p
dest[i]. Charitas patiēs
ē[k]: bēigna ē[l]. Charitas
nō emulatur[m]: nō agit
perperam[n] nō īflatur[o]:

sterio que abscondita est. a Et omnē sciam: siue diuinitus datam vt apli habuerūt. siue hūmanitas acquisitam. vt Phi. b Et si habue/ro oēm fidem. perfectā. c Ita vt montes trāsferam. Questio. Ex hoc obijciunt aliqui qđ nulli sancti habuerūt fidem perfectam: qꝛ nō legitur ali/quis eorum montes trastulisse: sed hoc non valet: qꝛ manifestatio spūs per miracula da/tur ad vtilitatem ecclesie: vt supra dictum est: propt qđ sancti fecerūt miracula prout vtilitati ecclesie cōpetebat. Et si cōpetens fuisset montes eq̄ transtulissent: qꝛ maiora fecerunt mortuos suscitando. Cecos illuminādo: & huiusmodi que fieri nō possunt nisi virtute diuina: Translatio vo mōtium virtute demonum posset fieri si dimitterentur proprie virtuti. d Charitatem aūt nō habuero nihil sum: quantuz ad esse glie Sciendum etiaz qđ apłs hic loquitur de sapiē tia & scia prout sunt gratie gatis date que ha/beri possunt sine charitate: Sic prophetia & fides: nō aūt prout sapientia & scia cōputantur i/ter septem dona spūs sancti que sunt insepara/biliter charitati annexe. e Et si distribuero Hic consequenter idem facit de donis ptinentibus ad operationes dicens: & si distribuero .i. pluribus diuisero: qꝛ pietas ad plura se extēdit. f Omnes facultates meas. per hoc tangitur perfecta pietas. Math. xix. ca. Si vis p/fectus esse vade & vende vniuersa que habes & da pauperibus &c. Inter opera virtutis que sunt ad proximum pro principali ponit opera pietatis: qꝛ sicut dicit. ij. ad Thimo. iiij. cap. Pietas ad omnia vtilis est promissionem ha/bens vite que nunc est: & future. g Et si tra/didero corpus meum &c. Inter omnia que su/stinet homo propter deum martyrium est potissimum: & maxime quando quis offert se vo/luntarie propter qđ hoc exprimitur cum dī: & si tradidero corpus meum offerendo volūta/rie propter xp̄m. h Ita vt ardeaz. qđ ē martyrij genus accerbissimum. i Charitatem aūt nō habuero nihil mihi prodest: ad conse/cutionem vite beate: qꝛ charitas dirigit opa ad finem vltimum: propter qđ ipsa sublata deficiunt ab illo fine. k Charitas patiens ē. Hic cōsequenter ostenditur eminentia charitatis quantum ad vtilitatem qꝛ per ipsam implent omnia virtutis opa. Et pmo hoc ostenditur in duobus actib⁹ generalib⁹ virtutis cum dī. Charitas patiēs est: omnis eni actus virtutis consistit i hoc qđ aliquis bene sustinet sibi illata mala: vel in hoc qđ bene operatur bona. Quantum ad primum dī. Charitas patiens est. Quantuz ad 2m. l Benigna est. i. facit patientem in ma/lis tolerandis: & benignum in bonis operan/dis: Benignitas. n. dicit quasi bona igneitas: qđ fit quando ex igne charitatis anim⁹ nobis sic liquescit qđ bona habita non sibi soli reti/net: sed ad alios ostendit. m Non emulatur Consequenter explicat magis in speciali ope/ra virtutum que per charitatem efficiuntur. Et diuiditur in duas partes: qꝛ primo osten/dit qualiter charitas facit vitare malum. Se/cundo qualiter facit agere bonum: ibi congaudet. Circa primum sciendum qđ homo non agit malum contra deum sic qđ ei noceat: sed sibi & proximo bene nocet. Primo ergo osten/dit: qđ charitas facit vitare malum contra proximum & hoc maluz vel ē in affectu vt quando quis dolet de bonis proximi: & de malis eius gaudet qđ fit per inuidiam quā remouet cha/ritas: qꝛ contrariatur ei directe: ideo dicit. Nō emulatur idest non inuidet habet enim emu/lari plures significationes: & continentur in hoc versu Emulor iflatur amat inuidet ac imitatur. Uel malum contra proximum est in effectu: & sic dicitur de charitate. n Non agit p/peram. i. peruerse. o Non inflatur. hic 2o ostendit qualiter charitas facit vitare maluz hominis in seipsum. Primo qꝛ remouet in or/dinationem superbie que est principium om/nis mali dicēs. Nō inflatur: qꝛ charitas excludit tumorem superbie: Inflatus. n. habet ma/gnitudinem apparentem: sed non existentem sic superbus videtur sibi magnus cū tñ non sit 2m veritatem: & qm̄ ambitio est filia superbie.

ideo consequēter dicit de charitate. a Nō est ambitiosa.i.facit ambitionem vitare. Scd̄o quia remouet inordinationem cupiditatis:⁊ quātum ad hoc dicitur. b Non querit que sua sunt.repetendo ea cū scandalo. tertio q: remouet inordinationem ire. Ideo dicitur. c Nō irritatur.i.nō prouocat ad iracundiam. Quarto remouet inordinationem elationis que est in mente. Ideo dicitur. d Non cogitat malum.i.non permittit hominem cogitare qualiter perficiet opere. e Non gaudet super iniquitate.i. permittit peccare ex elatione:vel malitia que faciunt de malo gaudere.prouerbiox.ij.ca. Letantur cum male fecerint:⁊ exultāt in rebꝰ pessimis:de quibus facit charitas magis lugere. f Congaudet. Hic consequenter ostenditur qualiter charitas facit operari bonum. Et primo quo ad ꝓximum cū dicit. Cōgaudet auteʒ veritati.s.ꝓximi:que triplex est.s.veritas vite doctrine:⁊ iustitie. g Omnia suffert:infirmitates ꝓximi charitatiue supportādo. Scd̄o facit opera bona erga deum: qd̄ fit per virtutes theologicas. Ideo dicitur. h Omnia credit:que tn̄ diuinitus a deo sunt tradita a q̄ si possunt tradi falsa:cum sit ꝓma regula veritatis:credere v̄o omnia que traduntur ab homine leuitatis est. Unde ꝓuerb.xiiij.cap In nocens credit omni verbo. Ideo innocentia accipitur ibi pro defectu sensus. i Oīa sperat: diuinitus ꝓmissa: ⁊ ne spes frangatur propter dilationem:subditur. k Omnia sustinet.per longanimitatem patienter expectādo promissa. l Charitas nūq̄ʒ excidit. Hic consequenter ostendit excellentiaʒ charitatis respectu aliorum donorum quātum ad ꝑmanentiaʒ:⁊ diuiditur in duas partes: quia ꝓmo proponit hanc permanentiam. Scd̄o probat eam ibi ex parte. ¶ Circa primum dicit. Charitas nūq̄ʒ excidit qd̄ aliqui male intelligētes dixerunt qd̄ charitas semel habita non potest amitti qd̄ est falsuʒ:q: dicit Apoc.vj ca. Charitatē tuam ꝓmā reliq̄sti. Ideo sic intelligit dc̄m apli.

non est ambitiosa[a]: nō querit que sua sunt[b]. non irritatur[c]: non cogitat malum[d]: non gaudet super iniquitate[e] congaudet autem veritati[f]: om̄ia suffert[g]: oīa credit[h]: omnia sperat[i]: omnia sustinet[k]. Charitas nunq̄ʒ excidit[l]: siue prophetie euacuabuntur[m]: siue lingue cessabunt[n]: siue scientia destruetur[o]. Ex pte eniʒ[p]

l Charitas nūq̄ʒ excidit.i. charitate vtens.q: sicut hn̄s charitatem non peccat nec auertitur a deo. Et hoc modo intelligit illd̄.j Joannis.iij.ca. Oīs qui natus est ex deo non. peccat.s.inquātū natus vel vtens gratia i hac natiuitate data. Item dcā snīa illorū non cōuenit intentioni apli: q non loq̄tur hic d̄ cessatione spūaliū donoꝝ p mortale pctm̄:sed de cessatione donoꝝ pertinentiū ad hanc vitam per gliam supuenienteʒ: ⁊ h̄ modo charitas non excidit:q: sicut est in vita sic ꝑmanebit in patria cū augmēto. m Siue prophetie euacuabunt. ꝓphetia eni respectu futuri est:status aūt patrie futuꝝ non expectabit:sed erit ibi finale complementū omnium. sic enim ꝓphia non hʒ ibi locū. Item q: ꝓphia est cognitio enigmatica que cessat i patria vbi est clara cognitio. n Siue lingue cessabunt qd̄ non est intelligendum de corporalibus linguis:q: sancti resurgent in integritate corporis. Silr̄ hec cessatio nō est intelliganda quātum ad vsum linguaꝝ:q: ibi erit laus vocalis: ſm q̄ glo.sup ps̄.cxlix. Exultationes dei in gutture eoꝝ. Sʒ intelligendū est de dono linguarum quo aliqui in primitiua eccl̄ia linguis varijs loquebant. Actuū.ij.cap propter illos q non intelligebant linguam natiuaʒ aplōꝝ que tunc cessabunt:q: quilibet quācūq̄ʒ linguam intelliget ꝓpter qd̄ non erit necessariū loq varijs linguis. In ꝓmo etiaʒ statu gn̄is humani erat vnus ppl̄s:⁊ labiū vnum oiuꝫ. Gen̄.xj.ca. Et multo magis videt q̄ sic fiet in vltimo statu cū suasione oium. o Siue scia destruet.s. scia acq̄sita:non quo ad spēs intelligibiles vel quo ad habitū:sed q̄ad actū qui mō est p ꝯuersionē ad fantasmata tali v̄o ꝯuersione nō indiget aīa separata. p Ex pte. Hic ꝯn̄ter ꝓbāt propositū:scd̄o ꝯcludit intentū:ibi nūc aūt. ¶ Circa ꝓmū facit talē rōnē dicēs adueniēte ꝑfectōe tollit impfectio ei opposita:status aūt glie ꝑfectissimus est:ergo adueniente ꝑfectōe tollunt dona hn̄tia impfectionē:vel simplr̄ vel quātuʒ ad id qd̄ est impfectōis:oīa sunt hmōi ꝓpt cha

ritatē q̄ ē idē cū gr̄a grt̄ū faciēte: vl' hȝ eā insepabilit̄ ānexā: ḡ ī glia tollūt oīa simpl'r vl' bm qd. In ista rōne sic ꝓcedit: q2 ꝑmo ponit minoreȝ scd̄o maiorē cū sua deductōe: ibi cū aūt venerit Tertio minoris ꝓbatiōnē: ibi videm⁹ nūc. Circa ꝑmū dic̄ p a Ex pte eniȝ cognoscimus. i. impfecta ē scia nr̄a que habetur in via: ⁊ maxime illa que est de deo ad quē se hēt ītellectus nr̄ sicut oculus noctue ad lucē sol'. Mat. ij. c a Ex pte ꝓphetamus. i. ipfecta est cognitō ꝓphetica eo qđ est cognitio enigmatica: ⁊ per ista duo dona intelliguntur alia impfecta excludendo. b Cū aūt. hic ponit maiorē dicēs. Cū aūt venerit qđ pfectū ē. i. status glie q pfectissimus est. c Euacuabit̄ qđ ex pte est. i. iperfectū: qđ declarat per sile d̄ statu pueril'i iperfecto: q cessat adueniente statu virili perfecto dicens.

Sequit̄ expositio lr̄alis.

d Cum eēm paruulus loquebar vt paruulus. scȝ balbutiendo ⁊ impfecte. e Sapiebam vt paruulus: approbando aliqua que magis erāt reprobanda ⁊ sil'r reprobando illa que magis erāt approbanda. f Cogitabā vt paruulus. scȝ vana ⁊ inutilia. g Qñ aūt factus sum vir euacuaui que erant paruuli. i. predicta ⁊ ꝯsilia pfectioni virili nō cōuenientia. h Uidem⁹ nūc. Hic ponit minoris ꝓbatiōnē. s. qđ alia dona charitate sunt impfecta dicens. Uidemus nunc per speculū. Sensibile enī cognoscit̄ tripliciter. Uno mō p sui p̄ntiaȝ in sensu: sicut lux videt̄ que recipit̄ in oculo ꝑpter sui diaphonitatem. Alio mō nō per sui p̄ntiam sed p spēm ī sensu receptā: tñ imediate a sensibili deriuataȝ sicut videt̄ color. Tertio mō p spēm non deriuatam imediate a sensibili in sensu sed in alio: sicut videt̄ aliqd in speculo: cōsil'r habetur de deo triplex cognitio nālis: vno mō p essentiaȝ suam: que soli deo ꝯuenit. Alio mō p silitudinē imediate a deo deriuatā in cognoscente: ⁊ hec cognitio conuenit angelo: cuius essentia est q̄dā dei silitudo: per quā nāliter cognoscit deuȝ Tertio modo cognoscit̄ a nobis quasi ī speculo

cognoscim⁹ ⁊ ex pte ꝓphetamus[a]. Cū āt venerit qđ pfectū ē[b]: euacuabit̄ qđ ex pte est[c]. Cū eēm paruul⁹ loquebar ut puulus[d] sapiebaȝ vt paruulus[e]: cogitabā vt puulus[f]. Qñ aūt fact⁹ sū vir: euacuaui q̄ erāt puuli[g]. Uidem⁹ nunc[h] p speculū ī enigmate[i]: tūc aūt[k] facie ad facieȝ[l]. Nūc cognosco ex pte[m] tūc aūt[n] cognoscā sic̄ et cognit⁹ sum. Nūc aūt[o] manēt fides: spes: charitas[p] tria hec maior āt horū ē charitas[q].

Dñica ī qnquagesima euāgeliū Luce. xviij.

ī quātū p creaturas a nob̄ cognitas: sic̄ p speculū ducimur ī dei cognitionē: ex ordīe enī creaturaꝝ ⁊ bonitate: venim⁹ ī cognitōeȝ sapītie et bonitatis diuine iō dic̄. h Uidem⁹ nūc: scȝ deū. i Per speculū ī enigmate: q2 h̄ silitudo creaturaruȝ adeo obscura ē ⁊ valde impfecta: ⁊ p ꝯñs nr̄a cognitio de deo ī via. k Tūc aūt. i. in ꝑma. l Facie ad faciē: ⁊ clare ⁊ nude videbim⁹ diuinam eēntiā. m Nūc cognosco deuȝ ex pte. i. obscure ⁊ ipfecte. n Tunc aūt. ⁊c̄. sicut ⁊ cognitus sum a deo. sicut enī cognoscit essentiaȝ nr̄am: Ita tunc cognoscem⁹ suā: tñ sicut nō importat equalitatē cognitiōis sed silitudinē tm̄ longinquā. Si aūt ex his arguat̄ ꝙ charitas sicut alia dona euacuat̄: q2 est impfecta. Dicēdū ꝙ non valet: q2 qñ impfecti⁹ ꝯuenit alicui p se tūc euacuat̄ adueniente pfectōe: si aūt insit per accidēs manet sicut impfectio est: de rōne pueritie: nō aūt de rōne humanitatis: ⁊ iō adueniente statu virili cessat pueritia: nō aūt humanitas cui p accñs cōpetit impfectio inquātū. s. in puero: impfectio v̄o p se respicit sciam nostraȝ ⁊ ꝓphetiā vt predictū est: ꝑpter qđ euacuatur. Charitati v̄o cōpetit impfectio p accñs. s. ꝑpt̄ ipfectionē cognitiōis adiūcte: charitati enī cōpetit p se in deū tēdere: sed ꝙ nūc ipfecte tēdit in eū: est p accñs ꝑpter cognitionis impfectionē vt predictū est: ꝑpter qđ manet adueniente cognitōe pfecta. o Nūc aūt. Hic ꝯcludit cōclusionē p̄ncipal'r intentā. s. ꝙ charitas excellit oīa alia dona di. Nunc aūt: in tempore vie. p Manēt fides spes: ⁊ charitas: tria hec. per ista fidē spem intelligunt̄ ista dona de qb⁹ nō expresse facit mentionē que sunt euacuanda ī p̄ria. q Maior āt horꝝ ē charitas. fides enī ⁊ spes sunt excellentiores ceteris donis euacuandis: q2 sunt v̄tutes theologice: q̄ dant̄ nobis ad cōiungendū nos deo. Alia v̄o dona sunt q̄dā dispōnes nobis date vt reddamur bñ mobiles a spiritu scō: ⁊ sic ordinant̄ ad virtutes theologicas vt ad fines. Ex h̄ seqt̄ ꝙ ex q̄ charitas ē maior fide ⁊ spe: ꝙ etiā sit maior ceteris donis:

qđ eni ē mai⁹ maiore ē mai⁹ miore i ca.xiiij.vbi dr̄ i postil. ptās ꝗ hec faciēdi dr̄ angeli lingua

Additio.

Cū locutio exterior ꝑ quā aliqs loqr̄ alr̄i fiat ꝑ aliqđ sensibile signū: puta voce vel nutu: vl' aliq̄ corꝑis mēbro puta lingua vel digito: qđ āgelis cōpetere nō p̄t: iō qdā ꝑ hꝙ dr̄ hic liguis āgellorꝝ itelligūt liguā ꝑfectorū hoiuꝫ. hoies.n. ꝑfecti q̄nqꝫ āgeli dicunt in scriptura. Un̄ dicendū ꝫm Tho.p̄ma ꝑte.q.cviij.ar.j. in corꝑe qōnis. Qđ lingua angelorꝝ nō ꝓꝑe ſꝫ methaphorice dr̄ ipsa ꝑtās āgeli q̄ suū ꝯceptū alteri mãifestet In eodē ca. vbi dr̄ in postilla. Es aūt eo ꝙ ē planū ex vna ꝑcussione reddit.

Additio.

Per h̄ qđ dr̄. Uelut es sonās aut cimbalū tinens. Intelligit̄ ꝫm glo. qđ ista sic sonātia sibi nō ꝓsunt: ſꝫ alios q̄nqꝫ delectāt in q̄ est apta cōparatiōis silitudo: qr̄ sicut es ⁊ cimbalū cū pulsu aliq̄ nō ꝑ se resonāt: sic loquēs linguis: nō ꝑ se sed v̄tute spūs ꝓfert ea qb⁹ audiētes mulceat In eodē ca. vbi dr̄ in postilla. Oia suffert.

Additio.

Hoc qđ dr̄. Oia suffert intelligit̄ ꝫm glo. ꝓ veritate. in h̄ aūt ꝙ dr̄: oia credit: notanduꝫ ꝙ nō dic̄ oib⁹ credit: qr̄ nō oib⁹: ſꝫ tm̄ deo firmit̄ credit.

Seqr̄ qđ fr̄is Antonij betontini sup eandeꝫ eplaꝫ pau. ad Corin.xiij. cap. Frēs si linguis hominū loquar ⁊ angelorꝝ: Charitateꝫ aūt ⁊c̄.

In qb⁹ v̄bis orit̄ qō: q̄ talis est. ℭ Qđ illđ ē ꝙ a tāta v̄tute: a tam dono ꝑfecto: tā inextimabili bono me sepat: ꝓpt̄ qđ oē meritū mea opatio ꝑdat? Cui r̄ndet̄ ex snia doctoris nr̄i Durandi ꝑte.j. scđi lib. di.xvj.q.vlti. qđ est pctm̄. Et aia deuotissima dic̄. Quid ꝗ faciem⁹: qm̄ Joānes.j.cap. sue p̄me canonice dic̄. Si dixerimus ꝙ pctm̄ nō habemus: ipsi nos seducim⁹ ⁊ veritas in nobis nō est. Cui simil' r̄ndet̄ ꝙ pctm̄ triplici mō diuidit̄. Est eni pctm̄ originale qđ nobiscū a m̄ris ventre portam⁹. In hoc qdē: q̄cūqꝫ existit sine charitate est: ⁊ cuiuscūqꝫ opatōis meritū q̄ꝫtū ad vitā et̄nā amittit. Proinde Joā.iij.ca. scribit̄. Nisi qs renat⁹ fuerit ex

In illo tp̄e Assumpsit iesus duodecim discipulos suos[a] ⁊ ait illis. Ecce ascēdimus ierosolimā: ⁊ cōsumabunt̄ oia q̄ scripta sunt[b] per ꝓphetas de filio hois. Tradetur eni

aq̄ ⁊ spū sctō non p̄ot itroire regnū dei. Est eni pctm̄ actuale veniale h̄ qdē charitatē nō expellit: ſꝫ tn̄ male agit: ſꝫ i ꝑiculo se ponit q eū oino ꝯtēpnit Jccirco doctor egregi⁹ Aug. ait. Nolite ꝯtēpnē vēialia: qr̄ minima s̄t: ſꝫ timete qr̄ plura: plerūqꝫ eni bestie minute necāt Nūqd minutissima sūt grana arene: ſꝫ si arena ãplius i naui mittat̄: mergit illā vt pereat q̄ꝫ miute gutte pluuie: nonne flumia iplēt ⁊ domos deiciūt: timēda ꝗ ē ruina m̄ltitudis ⁊ si ñ magnitudinis. Et Ambrosius i q̄dā sermōe dicit. Quid.n. ifest ad naufragiū: vtrꝝ vno grādi fluctu nauis opiat̄ ⁊ obruat̄ an paulati s̄brūpēs aq̄ i sentinā ꝑ negligētiū culpa derelicta atqꝫ ꝯtēpta ipleat nauē: atqꝫ s̄bmergat. Hoc qdē a Gratiano đ pe. di.j. cap. medicina nō. Est isuꝑ pctm̄ qđ est actuale mortale: ⁊ i h̄ q̄cūqꝫ cadit ⁊ ad medicinā ꝯtritōis ilico nō cucurrit cōpositio ꝯfitēdi: q̄ꝫ citi⁹ potest hita tp̄is oportunitate ⁊ sacerdotis copia: radicē ad vitā et̄nā merēdi q̄ charitas ē minime hēbit. Tū respcū dignitatis: qr̄ tal' ꝫm Aug. idign⁹ ē pane q̄ vescit̄: Tū respcū penalitatis: qr̄ Sapi.xv.ca scribit̄. Malorꝝ amatores digni s̄t morte.s. et̄na. Tū respcū odibilitatis qr̄ dn̄s ait. Iniq̄s odio habui: nec imerito igit̄ pctm̄ euitari toto conamine dꝫ: qđ tāta v̄tute ꝑuare hoies valet.

Expositio l̄ralis.

a Assūpsit iesus.xij. In hac ꝑte. Saluatđ iducit discipłos ad martirij tolerātiā exēplo sui: qr̄ i p̄latis dꝫ esse vigor ad tolerādū martyriū si nece sit ꝓ grege sibi commisso: ⁊ h̄ docet ꝑ exēplū sui: qr̄ volūtarie venit i ierl'em ad sustinēdū mortē ꝓ salute mūdi: vn̄ btūs Greg⁹ exponēs illđ ioā.x.c. Ego sū pastor bon⁹: ⁊ aiam meā pono ꝓ ouib⁹ meis dic̄ de se ⁊ alijs p̄latis. In h̄ ōnsa ē nobis via quā sequamur: ⁊ h̄ ē qđ dicit hic. Ecce ascēdim⁹ ierosolimā: q̄ respcū toti⁹ ecclie ꝓmissiōis in altū sita ⁊ propt̄ h̄ veniētes illuc ab alijs ꝑtib⁹ ibāt ascendēdo. b Cōsumabunt̄ oia q̄ scripta sunt ⁊c̄. Quia ꝓph̄e scripserūt de passiōe xp̄i futura: vt pꝫ Jsa.liij.c. Et Dani.ix.ca. ⁊ i m̄ltis alijs locis.

a Et ipsi nihil hoꝝ itellexerūt. Tū q꞉ adhuc erant rudes ⁊ impfecti: Tū q꞉ xp̄s frequenter eis parabalice loquebaꝛ:⁊ ideo nescierūt si tūc parabolice loquereꝛ. tellectum:⁊ cū audisset ⁊c̄. Talis eni cū audit ꝺ saluatore debet clamare per oratione devotā vt ab eo recipiat sapientie lumē qui dat oibus affluenter saltem de necessarijs ad salutē.

Expositio lr̄alis.

b Factū est:postq̄ꝫ posita est xp̄i iſtructio de tolerātia passionis. Hic ꝯñter describitur dicte doctrine cōfirmatio ꝑ opꝰ miraculosum. ſm q̄ scribiꝛ Mar.vlti. cap. Sermone cōfirmante sequentibꝰ signis: ⁊ pꝫ sententia ex dictis Mat.xx. ⁊ Mar.x. hoc excepto factū est āt cū appropinq̄ret xp̄s hierico.i. ꝓpe hierico adhuc existeret: q꞉ ſm veritatē nō accedebat ad hierico:sed inde recedebat vt pꝫ Mat.xx.cap. ⁊ Mar.x.

gentibus:⁊ illudetur:⁊ flagellabiꝛ: ⁊ cōspueꝛ. Et postq̄ꝫ flagellauerit occidēt eū:⁊ die tertia resurget. Et ipsi nihil horū itellexerūt[a]. Erat aūt verbū istud absconditū ab eis:⁊ non intelligebāt que dicebanꝛ. Factū est[b] aūt cū appropinquarēt hierico:Cecus qdam sedebat secꝰ viam mēdicans: Et cū audiret turbā ꝑtereuntē interrogabat quid hoc eēt: Dixerūt aūt ei q̄ iesus nazarenus trāsiret. Et clamauit dicēs Jesu fili dauid miserere mei. Et qui preibant increpabant eū vt taceret. Ipse vō multo magis clamabat. Fili dauid miserere mei. Stās aūt iesus iussit illū adduci ad se. Et cū appropinquasset interrogauit illū dicēs. Quid tibi vis faciā? Et ille dixit. Dñe vt videaꝫ. Et iesus dixit ei. Respice fides tua te saluū fecit. Et cōfestim vidit: ⁊ sequebaꝛ illū magnificās

Questio fratris Antonij betōtini super euangeliuꝫ beati Luce. xviij cap. Tradeꝛ eni gentibus. ⁊c̄.

In qbꝰ verbis moneꝛ talis q̄stio Utrū peccatū fuerit occasio passionis xp̄i. Ad hoc breuiter rn̄detur Ex sn̄ia doctorum Alexan. ⁊ Joānis scoti. Qꝺ nisi malignitas pc̄ti fuisset:mors xp̄i nullo mō secuta fuisset. ideo aiūt ꝑfati doctores: q̄ neqꝫ sine hoc:xp̄s vt redemptor incarnatus fuisset. Unde glo. super epistola ad Thimo. ait. Nulla causa veniendi fuit in xp̄o domino nostro:nisi peccatores saluos facere:⁊ Hieronymus super hoc in quodam sermone sic ait. Conspui voluit:vt nos lauaret:velari voluit vt velamen culpe ⁊ ignominie a cordibus nostris auferret. In capite percuti:vt caput nostrum.i. Adam sanitati restitueret:colaphis cedi:⁊ verbis derideri: vt nos ei manibus ⁊ labijs.i. verbis ⁊ operibus applaudamus. Qꝺ autem hec omnia dominꝰ passus sit:vt nos redimeret a peccato ostendit non solum. Apostolus ad Gala.iiij.cap. dicēs Misit deus filium suum natum ex muliere factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret. Sed ⁊ textus euangelicus hodiernus: qui postq̄ꝫ domini passionem explicauit: illuminationem ceci subiunxit: per quod voluit denotare q̄ nisi per cecum.i. propter peccatorem:passionem dominus voluit sustinere. Jō dicitur. Tradetur.s. xp̄s gentibus ad illudendum ⁊ omnia que sequunꝛ:

Expositio moralis.

¶ Assumpsit iesus. Moralis expositio. Hieronymus. dn̄s crebro de passione sua discipulis añ predixit ne cū veniret ꝑsecutio ⁊ crucis ignominia scādalizarenꝛ:⁊ tertia die resurget. Crisostomus. Qui qdem grām dicit vt cū videreꝛ tristia resurrectionē expectarent. Et ipsi nihil hoꝝ itellexerūt:ꝑ hoc significaꝛ qꝺ hoīes carnales aspera nolūt audire: sed ad delectabilia sunt intenti. Factū est aūt cuꝫ appropinquaret iesus hierico:cecus qdā sedebat ⁊c̄. Cecus iste per quē mistice significaꝛ:ppl̄s gentilis:q erat excecatus ꝑ idolatriā:⁊ adueniente iesu ⁊ eiꝰ oculi mentales tāgente illuminatus est ꝑ fidē oꝑa sancta sequens. Aliter exponiꝛ. Iste cecus dicebaꝛ Bartimeꝰ sedebat ⁊c̄. Bartimeus q filius pinguedinis interpretaꝛ: significat hominem in delitijs carnalibus nutritum. Ideo dicitur cecus.s. sapīe luce priuatus: de qua dr̄ Job.xxviij.cap. Qꝺ non inueniꝛ in terra suauiter viuentiū:q꞉ delitie carnales hebetant in

deum. Et omnis plebs vt vidit dedit laudē deo

Feria .iiij. Cinerū euāgeliū Mat. vj. cap.

In illo tẽpore dixit iesus discipulis suis cū ieiunatis[a] nolite fieri sicˀ hipocrites tristes[b]. Exterminant enī facies[c] suas vt appareant hoibꝰ ieiunantes: amē dico vobis: receperūt mercedē suā. Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū[d] ⁊ faciē tuaꝫ laua: ne videaris hoibus ieiunās[e]: sꝫ pr̄i tuo[f]: qui est in abscōdito[g]. Et pater tuus q̄ videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare[h] vobis thesauros in terra: vbi erugo[i] et tinea demolitur[k]: ⁊ vbi fures effodiūt ⁊ furāt[l]. Thesaurizate āt vobis thesauros in celo[m] vbi nec erugo nec tinea demolitur: ⁊ vbi fures nō effodiūt nec furantur. Ubi est thesaurus tuus[k] ibi est ⁊ cor tuum.

Expositio litteralis euangelij.

a Cum ieiunatis. In hac parte excludit intentionē vaneglie ab operibus penitentie dicens. Cū aūt ieiunatis nolite fieri sic hipocrite. dicit enī hipocrita ab hipos qd est sub: ⁊ crisis auꝝ: qꝛ sb auro vl sub honestate exterioris ꝯuersatiōis hꝫ absconditū plūbum falsitatis. sequit. b Tristes Isti enim ostēdunt quādam faciei tristitiā vt simulent pnie rigorē ideo subdit. c Extermināt. n. facies ⁊c. Exterminare enī ē extra terminos ponere: ⁊ ideo illi facies extermināt cū quādā tristitiā extra moduꝫ solitum alioꝝ demōstrant: vt religiosi pre ceteris appareāt: vl alit sicut fiunt qnqꝫ vnguenta ad decorandū faciē qbus vtunt mulieres ad simulandū pulchritudinē: ita fiunt quedā vnguenta ad exterminādū predcō mō faciem. Et forte talibus vtebant ad simulandū pniam sicut etiam trutanni talibus vtunt ad extorquēdū pecuniā per questuꝫ subdit aūt debitū modū ieiunandi cum dicit.

d Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū .i. signa leticie pretende talibus enī vnguentis ⁊ lotione corporis vtebant iudei in diebus solēnibus ⁊ festiuis. e Ne videaris hoibus ieiunās .i. ad gliam hoiuꝫ querēdā. f Sed patri tuo. celesti cuius gliam debes tm̄ querere in opibꝰ tuis. g Qui est in abscondito: qꝛ deus in p̄senti vita nō pōt videri a nobis lꝫ sit pn̄s vbiqꝫ cetera patent.

h Nolite thesaurizare. Hic excludit ab affectione hois pctm̄ auaritie. Et diuidit in tres: fꝫ tres electōes per quas excludit imoderatā cōgregationē diuitiaꝝ. Scd̄a ponit: ibi vbi thesaurus tuus. Tertia ibi. Nemo pōt duobꝰ dn̄is seruire. ¶ Prima rō accipit ex defectu thesauri tpalis. Thesaurus enī nihil aliud est q̄ꝫ congregatio diuitiaꝝ. Congregant aūt diuitie ꝓpter sufficientiā vite hn̄dam sed thesaurizatio indebita recte īducit ꝯtrariū: qꝛ reddit hoieꝫ insufficientissimū qꝛ talis thesaurizatio est que fit ex auaritia ⁊ ex amore diuitiaꝝ in se. Ille aūt q̄ sic congregat diuitias n̄ audet eis vti: sed iuxta eas ducit miserā vitā: ⁊ dimittit eas putrefieri. Et ideo dicit Hieronymus in epl̄a ad paulinum. antiquū dcm̄ est: auaro deest tā qd hēt q̄ꝫ qd nō hꝫ. talem modū thesaurizādi excludit saluator: cū dicit. Noli te thesaurizare vobis thesauros in terris vbi erugo ⁊ tinea demolitur. i Erugo est eris rubigo: ⁊ in hoc tangit corruptio diuitiaꝝ artificialium vt auri ⁊ argenti: ⁊ ceteroꝝ metalloꝝ. k Et tinea. Hic tangit corruptio diuitiaꝝ nāliū bladi ⁊ vini ⁊ vestimentoꝝ ⁊ cōsilium. l Et vbi fures effodiūt ⁊c. hoc dicit ꝓpter lapides preciosos q̄ lꝫ nō possint rubiginari: nec a vermibus corrodi: tn̄ pn̄t a latronibꝰ tolli. Ex p̄dictis pꝫ ꝙ thesaurizatio q̄ fit ex causis honestis: nec est interdicta a saluatore tāq̄ꝫ illicita: vt qn̄ aliqs thesaurizat ad bona opa facienda vt ē constructio eccliaꝝ releuatio paupeꝝ ⁊ hmōi. vel propter rempublicam seruandam ⁊ cōsilia.

m Thesaurizate. Per hoc ꝯcludit excellētissimū moduꝫ thesaurizandi: qn̄. s. bona tpalia ⁊ transitoria cōsumunt impios vsus: ⁊ sic cōmutant in bona spūalia ⁊ eterna: ⁊ p ꝯn̄s incorruptibilia: ⁊ hoc est thesaurizare in celo ⁊ pꝫ lra.

n Ubi est thesaurus tuus: hic ponit scd̄a rō ad excludendū thesaurizationē inordinatam temporaliū ⁊ accipit ista rō ex quodam effectu malo ipsius q̄ est excecatio mentis: ad talē enī

thesaurizationē sequit totalis cōuersio mentis ad amorē diuitiarum. Et hoc ē qd dicit. Ubi est thesaurus tuus &c. Ad cōuersionē sequitur auersio a deo: et qz intellectus illuminatus per cōuersionē ad deū. Ideo ex tali auersiōe obtenebratur.

Expositio moralis.

Cum aūt ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes: leo papa. Nō sunt casta ieiunia que non de rōne cōtinentie veniūt: sz de arte fallacie Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū et faciem tuā laua: p caput xps intelligit: p faciem ppria cōscia que lauanda est p cōfessionem xps aūt vngendus deuotiōe. Nolite thesaurizare vobis &c. Rabbanus. erugo significat supbiam: que decorez virtutū obfuscat Tinea que latenter vestes rodit inuidiaz que bonū studiū lacerat. Fures sunt heretici et demones qui semp sunt intenti nos bonis spiritualibus spoliare.

Sequit qd fratris Antonij betontini Cum ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes. Matthei.vj.cap.

Sup quibus vbis merito querit. Utrū supbo ieiunāti valeat ieiuniū: et si ei in hoc peccato vel altero existenti ad bona spūalia tpalia psit

Ad qd rñdendo aduertendū est hoiez i peccato mortali dupli exisstere posse. Siue illud peccatū supbia sit siue aliud. Aut eni sic existēs cōtritus est et cōfitendi ppositum habet: et sic ieiunij vel alterius boni fructu non caret. Aut de supbia vel alio malo: nullum dolorē et signū penitentie retinet: et sic ieiuniū quo ad culpe satisfactionē et quo ad glie adeptionem sibi minime valet. Quia vt doctor Ric. sup di.xv. qrti sniarum ait. Cum deus bonorum nostrorum nō egeat si hoiem non amat: neqz opa eis acceptat. Hic Gen.iiij.cap. scriptuz est. Respexit dominus ad Abel et pmū hoc fecit: Deinde ad munera eius Scotus aūt q doctor subtilis est: et Landulphus neapolitanus sup di.xv. qrti sniarum. qōne.iij. dicunt oppositū: Qd valeat scz qñ opa satisfacto/

Feria.v. post diem cinerum Euangelium.

matheo · 8 ·

In illo tēpore cum introisset iesus capharnaum[a] accessit ad eū Centurio[b] rogans eum et dicens. Dñe puer meus iacet in domo paraliticus et male torquetur: et ait illi iesus. Ego veniam et curabo euz. Et respondens Centurio

ria res vel vires minuunt iterari non debent: qz qñqz forte nō pñt. Ualet tñ bm oēs ieiuniū factum in peccato mortali quo ad nouē. Prio ad mandati cōpletionem: ad quā qs tenet: siue qz ecclia eū obligat: siue cōfessor suus: dū id pro penitentia ei iniungit. ad hūc sensum verba Pauli ad Ephe.vj.ca. deduci pñt qui ait. Filij obedite parētibus vestris: pri scz spūali et eccliē. Scdo ad grē ipetrationem nam si Raab meretrix vt in.ij.ca.lib. Josue legit: ex ope pietatis tantā grām apud hebreos inuenit: quanto magis apud deū: q ad sui honorē ieiuniū facit et non bona fortune: sed bona nature in ieiuuio fudit. Tertio ad pene tpalis diminutionē. vt de Achab in.iij. regū legit. Qui cū excominationē Helie quā sibi ex pte dñi fecerat vestimēta scideret: et cilitio carnem suā opiret: et ieiunādo in terra et in sacco dormiret. Illud qd i.xxj. cap. scribit a dño audiuit Helias sibi eē dicendū. Quia inqt humiliatus ē mei cā Achab: nō inducam malū in diebus suis: sed in diebus filij sui. Quarto ad pene infernalis minoratōez Nota tñ bz Ric. vbi sup. Qd ppt tale bonū nō diminuit pena q peccatis iam factis debet: sz qz cauet a malis q tale bonū agit: qsi non faceret grauius puniet. Quinto ad bonorum tpaliuz multiplicationē. Uñ Gregorius omelia de diuite et Lazaro scribit. Nisi eni diues iste aliqd boni egisset: vñ in pñti seculo renumerationē accepisset: nequaqz ei Abraā diceret: Recepisti bona in vita tua: q vba de pe. di.iij.ca. Cauenduz a Gratiano notant. Sexto ad pnie sumende dispōnez. vñ Gregorius de hmōi pniam faciēte ait Hortamur vt faciat: vt ops deus: cor illius illustret ad pniam. s. verā: vt de pe. di.v.ca. Falsas i decretis hr. Septimo ad bonorum assuefactionem. vñ Trenorum.iij.ca. scribit bonū est viro cū portauerit iugū ab adolescentia sua. Octauo ad fame cōseruationē. Quia puerb.xxij.ca. legitur. Melius est nomē bonuz qz diuitie multe. Nono et vltimo ad ptātis diaboli minorationē: sicut in plerisqz locis. beati Francisci. Anto

nij Bñdicti. Basilij atq₃ alioꝝ multoꝝ scõꝝ le gif. Qd igif restat nisi vt vitã eternã ieiunans acqrat quã ꝓfecto ꝓpossidebit. Si nõ sic supbꝰ hipocrita ieiunabit. Hic dñs dic̃. Cũ ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes.

Expositio lr̃alis euangelij.

a Cum aũt introiss₃ iesus Capharnaũ. Hic põitur ꝫm miraculũ sc₃ cura paralitici ⁊ diuidif in duas ptes: qꝛ ꝑmo d̃scribif huiꝰ centurionis fides ⁊ deuotio. scd̃o ex hoc inferf ꝯclusio: ibi audiẽs aũt iesus.

ait. Domine non sum dignus[c]: vt intres sub tectum meum: sed tm̃ dic verbo ⁊ sanabitur puer meus[d]. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites[e]: ⁊

¶ Circa ꝑmũ aduertẽdũ ꝙ iste centurio ad cuiꝰ ꝑces seruꝰ eius curatꝰ est: nõ erat iudeus: s₃ gẽtilis ibi positꝰ a romanis ad custodiã ꝑncipalis ciuitatis galilee. s. Capharnaũ: qꝛ tota illa t̃ra erat sbdita romanis: ꝓpt̃ qd iudei corã Pilato dixer̃t: nõ hẽmꝰ regẽ nisi Cesarẽ. Et iõ qꝛ iesus erat iudeus ipse nõ venit ad eũ i ꝑsona ꝓpa: reputãs se idignũ ad h̃ ipetrãdũ. S₃ misit ad iesũ principes iudeoꝝ: vt dı̃ Luc. vij. ca Ut ꝑ eos curationẽ ꝫui sui faciliꝰ ipetraret: ⁊ qꝛ qd ꝑ amicos facimꝰ q̃dãmõ ꝑ nosipsos facimꝰ: Jõ Mat. dic̃ eũ venisse ad iesũ nõ qꝛ i ꝑsona ꝓpa venerit: s₃ ꝑ itermedios: ⁊ sic ẽ itelligẽdũ: qd dı̃ h̃. b Accessit ad eũ centurio. s. ꝑ amicos. Dı̃ aũt centurio: qꝛ hẽbat cẽtũ hoĩes i armis sb se ad custodiã illiꝰ t̃re ne forte vellẽt ꝯ romanos rebellare. Iste g̃ Cẽturio auditis xp̃i miraculis firmiter credidit ꝙ poterat sanare ꝫuũ eiꝰ: q erat ei valde carꝰ. Ut dı̃ Luc. vij. ca. Jõ de eiꝰ sanatiõe erat valde sollicitꝰ. Jesus aũt sciẽs eiꝰ fidẽ ⁊ deuotionẽ rñdit ei ꝑ iternuntiũ. Ego veniã ⁊ curabo eũ. Cũ aũt eẽt i via misit Cẽturio nũtios obviã ei: vt dic̃ Luc. dicẽtes ex ꝑte eiꝰ. c Dñe ñ sum dignꝰ. Erat eni hõ gẽtilis cũ abhominabile erat iudeis comedere ⁊ bibere cũ gẽtilibꝰ ⁊ etiã domos eoꝝ itrare: vt hı̃ Act. xj. ca. Et forte iste q gẽtilis erat idola i domo sua hẽbat Et iõ ex hũilitate xp̃m ab igressu domꝰ sue repellebat dicẽs. Dñe nõ sum dignꝰ ⁊c̃. Et ex alt̃a ꝑte firmif credebat ꝙ abñs solo v̾bo seruũ suũ curare pofat: ꝑ qd dixit. d Tm̃ dic v̾bo ⁊c̃. qd probat ꝑ h̃ qd sbdif. e Nã ⁊ ego hõ sũ ⁊c̃. i. l₃ habeã aliq̃s sb me q mihi debeãt obedire tñ sum subditꝰ maiori ptãti: videl₃ ꝑsidi ⁊ ipatori ⁊ tñ subditi obediũt mihi ad nutũ. f Et dico huic vade ⁊ vadit ⁊c̃. ⁊ ex h̃ itelligif sequẽs cõclusio. s. hec g̃ tu q nõ es sbditus alicui ptãti potes ꝑcipe infirmitati ⁊ eã eicere ⁊ sic solo v̾bo seruũ meũ curare.

dico huic vade ⁊ vadit ⁊ alio veni ⁊ venit: ⁊ seruo meo fac hoc ⁊ facit[f]. Audiens autẽ Jesus[g] miratus est[h]: ⁊ sequentibus se[i] dixit. Amẽ dico vobis non inueni tã tam fidem in israel[k].

g Audiẽs autem Jesus. Hic ex dictis iferf q̃dã ꝯclusio: qꝛ ex fide huiꝰ gẽtilis ⁊ ifidelitate iudeoꝝ ꝯcludit saluator vocatõe₃ gentiũ ad fidẽ ⁊ reprobatõe₃ iudeoꝝ. Et h̃ ẽ qd dı̃. g Audiẽs ãt iesus. s. v̾ba cẽturiõis expressiua tãte fidei. h Miratꝰ ẽ

S₃ q̃rif quõ i xp̃o fuit admiratõ q̃ cõsurgit i hoĩe ex alicuiꝰ icogniti ⁊ isoliti ispectõe. Xp̃s aũt ab istãti ꝯceptõis plenꝰ fuit scia: nec aliqd de nouo cognouit. Jõ dı̃ ꝙ in ipso admiratio ꝫm rẽ nõ fuit: s₃ tm̃ ꝫm apparẽtiã: qꝛ ad modũ admirãtis se habuit: vt dicunt aliq: nec fuit ibi falsitas: qꝛ hec fuit ad designãdu₃ aliqd veꝝ. s. fidẽ Cẽturionis ⁊ infidelitatẽ iudeoꝝ. S₃ melius dı̃ ꝙ fuit in ipso vere admiratio ad oñdẽdũ veritatẽ humane nature in eo. Ad cuiꝰ euidentiã sciendũ ꝙ i xp̃o ponif duplex scia. Una diuina q̃ ẽ eterna: ⁊ ꝫm hãc nõ põt eẽ admiratio: qꝛ nihil cognoscif ab eo d̃ nouo. Alia humana vel creata: Et hec ẽ duplex. Una visiõis reꝝ in v̾bo: qꝛ aĩa xp̃i ab istãti ꝯceptõis cognouit in v̾bo oĩa q̃ cognoscit v̾bũ noticia visiõis. Et hec st̃ oĩa q̃ hñt eẽ ꝫm quãcũq₃ dĩa₃ tp̃is: cuiusmodi sũt pñtia ꝑterita ⁊ futura. Et ꝫm hanc sciam i xp̃o nõ fuit admiratio sic̃ nec inouatio Alia ẽ scia in xp̃o q̃ cognoscit i ꝓpo gñe: ⁊ hec ẽ duplex: Una habitualis: ⁊ i ista nõ ẽ aliq̃ nouitas: qꝛ ab istãti ꝯceptõis fuit aĩa xp̃i ꝑfecte repleta hitꝰ oĩu₃ sciaꝝ. Alia expimẽtal̃: sic̃ aliqs hñs hitũ scie ꝑ doctrinã: postea expif ꝑ ituitionẽ i effectu: ⁊ isto mõ i aĩa xp̃i erat aliqd d̃ nouo cognitũ: ⁊ sic ex ispectõe illiꝰ h̃ mõ icogniti ꝑus pofat i ipo admiratio d̃ nouo causari: ⁊ sic factũ fuit i ꝓposito. Seq̃f. i Et seq̃ntibꝰ se. i. discipu. su. dixit. k Nõ iueni tãtã fidẽ i ilr̃li. i

populo iudaico:qꝛ licet aliqui de iudeis firmi
ter crederent.ſ.diſciplis ſuis.Tamē pncipales
illius populi nō crediderūt:⁊ multitudinē ei⁹
fide auerterunt:⁊ ideo ꝯcludit Saluatoꝛ Amē
ideſt fideliter. a Dico autē vobis:qꝛ multi
ab oriente ⁊ occi/
dente veniēt ⁊c.
qꝛ multitudo gen
tiliū in diuerſis
partib⁹ orbis exi
ſtentium per pre
dicationē apoſto/
lorum conuerſa ē
ad fidem.Et ſic ꝑ/
ceperunt gratiā
⁊ gloriam. b Fi
lij autem regni.i.
Judei ex quibus xp̄s natus eſt ⁊ quibus pnci/
paliter miſſus eſt ad predicandū eis regni ce/
leſtis Euangelium. c Eijcientur in tenebras
exteriores:qꝛ repulerunt fidem xp̄i:⁊ ſic rema
nent in peccatis ſuis obſtinati:⁊ ſic eijcientur
ad penas inferni: que dicuntur tenebre exte/
riores:quia tenebre prime ſunt tenebre culpe.
Alie autem ſunt gehēne.

Queſtio.

Sed queritur quomodo ſint ibi tenebre:cū ibi ſit ignis:qui de natura ſua eſt lucidus:Di/cendum quod ille ignis deſcribitur in medio terre ⁊ ideo fumoſus eſt ⁊ obſcurus.Item non lucet ad oſtendendū damnatis aliquid ad eo/rum conſolationem:ſed ad eorum deſolationē Ideo dicuntur ibi eſſe tenebre exteriores. Se quitur. d Ibi erit fletus:In fletu duo ſunt: ſcilicet triſticia animi ex qua procedit fletus: ⁊ ſm hoc fletus eſt in damnatis generaliter tā in demonibus q̄ȝ in hominibus. Aliud eſt ex parte corporis.ſ.lachrymarū reſolutio ⁊ tur batio cerebri ⁊ oculorum:⁊ iſta non poſſunt eē in ſpiritibus ſeparatis:ſed poſt reſurrectionē quantum ad aliquid erunt in hominibus dā/natis:quia ibi erit predicta cerebri et oculo/rum turbatio:ſed non erit ibi lachrymarum fluxus a capite vel reſolutio: Quia ceſſante motu celi.ceſſabit omnis generatio ⁊ corru/ptio. Ex quo patet vlterius ꝙ ibi erit. e

Stridor dentium: qꝛ non importat aliquā corruptionem:ſed tm̄ doloris oſtenſionē:ſeqt. f Et dixit ieſus ⁊c.ſ.perfecte ſic. g Fiat ti/bi.in ſanatione ſerui tui:vnde ſequitur. h Et

Dico autē vobis[a]: qđ multi ab oriente:⁊ occi dente venient ⁊ recum bent cum abraam Iſa ac ⁊ Jacob.in regno ce lorum. Filij autem re-gni[h] eijcientur in tene-bras exteriores[c]. Ibi erit fletus[d] ⁊ ſtridor dē tium[e].Et dixit ieſus cē turioni[f].Uade ⁊ ſicut credidiſti fiat tibi[g].Et ſanatus eſt puer in illa hora.

ſanatus eſt puer in illa hora.

Expoſitio moralis.

Cum introiſſet capharnaū acceſſit ad eum Centurio ⁊c.Iſte gentilis erat in xp̄m tamen credebat:aliter eū pro ſanatione ſui pueri nō
rogaſſet. Ideo ꝑ
ipſuȝ primitie gē
tium ſignificant
credentes in chri
ſtum ⁊ laborātes
ad conuerſionem
aliorum:De qui/
b⁹ fuit Lucas euā
geliſta ⁊ Diony/
ſius ariopagita:⁊
alij plures:ꝑ hoc
aūt ꝙ xp̄s ſbdidit
Nō inueni tantā fidē in iſrael:ſignificatur de
uotio gentilium xp̄i fidem ⁊ obduratio iudeo
rum.

Queſtio fratris antonij betontini.Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum: Mathe.viij.cap.Ex quibus verbis oritur queſtio talis.

Utrū ſupbia ex ſua praua conditiōe:ſit gra uiſſimum peccatorum. Cui petitioni ex ſentē tia ſancti Thome.ſcđa ſcđe.q.clxij.ar.vj.qđ ſic reſpondetur.Quia cum in alijs peccatis vel ꝑ pter ignorantiam:aut propter infirmitatem ſi ue propter deſiderium cuiuſcunq̄ alterius bo ni a deo auertatur homo per ſuperbiam auer ſionem habet ab ipſo.Et hoc qđ non vult per maliciam ſibi ⁊ eius regule ſubijci.Unde Ber nardus ait.Omnia vitia fugiunt a deo:ſola ſu perbia ſe ſibi opponit.Et Jaco.iiij.ca.ſcribitur Superbis deus reſiſtit.Duobus enim modis deum per peccatum offendit:per conuerſionē ad cōmutabile bonum:qđ eſt velut materiale peccati.⁊ per auerſionem ab eo incōmutabili bono qđ eſt velut formalis ⁊ completiua cauſa delicti.Et licet ſuperbia non ſit grauiſſima ꝑ conuerſionem ad cōmutabile bonum:qꝛ cel/ſitudo q̄ȝ iordinate ſuperbus appetit ex ſua ra tione maximam repugnantiam non habet ad bonum virtutis:tamen ex auerſione:omnia alia peccata tranſcendit.Idcirco beatus Hie/ronymus in ſuo felici tranſitu dixit.Ubi eſt ſu perbia nihil peius:nonne omnia oriuntur ma la ex ſuperbia:tanq̄ȝ ex vna radice:Cum enim diues factus fuerit homo:⁊ multiplicata fuerit

gloria domus eius nonne superbit? Et cum superbierit: nonne polluuntur vie eius in omni tempore? Et tunc in insidijs cum diuitibus in occultis: cogitat vt interficiat innocentē. Oculi eius in pauperem respiciunt: ⁊ insidiatur in occulto: vt capiat eum tanq̄ꝫ Leo in cubili suo: dicens in corde suo oblitus est deus: auertit faciem suaʒ ne videat vsq̄ꝫ in finē. Qua ex re humilis Cēturio ne Jesum offenderet ne se ab eius pietate auerteret ait Domine non sum dignus: vt intres sub tectum meum ⁊c̄.

Feria. vj. post diem Cinerum euangeliuʒ.

In illo tp̄e dixit iesus discipulis suis. Audistis[a] q꜡ dictum est antiquis. Diliges proximum tuuʒ: ⁊ odio habebis inimicum tuum. Ego auteʒ vobis dico. Diligite inimicos vestros[b] benefacite[c] ijs qui oderūt vos: ⁊ orate pro persequentibus ⁊ calūniantibus vos[d]: vt sitis filij patris vestri qui in celis est qui solem suum oriri facit[e] super bonos ⁊ malos: ⁊ pluit super iustos et iniustos. Si. n. diligitis eos q̄ vos diligunt: quam mercedeʒ habebitis? Nōne et publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum: quid amplius facietis? Nōne et ethnici hoc faciūt. Estote ergo perfecti[f] sicut ⁊ pater vester[g] per-

Expositio litteralis.

a Audistis. Hic ponit intellectum precepti de dilectione proximi super qđ fundatur lex in quantū ordinatur ad proximū: q꜡ in precepto charitatis tota lex pendet ⁊ prophete. In hoc enim precepto iudei errabant: Ex hoc eni qđ preceptū est Leui. xix. ca. Diliges amicū tuū sicut teipm̄: Arguebant contrario sensu: q̄ꝫ debebant odire inimicū: Sed hoc est falsuʒ: q꜡ omnis homo ex charitate diligendus ē. In quantuʒ ad ymaginē dei creatus ē: ⁊ capax ipsius per cognitionē ⁊ amorē. Amicitia eni charitatis fundatur super cōicationeʒ superne beatitudinis ⁊ ideo omnis creatura intellectualis q̄ in actu vel potentia est beata: est ex charitate diligenda. Mali aūt homines quādiu sunt in via: sūt in potentia veniendi ad beatitudineʒ. Et ideo licet eorū malitia sit odienda: ip̄a aūt natura possibilis beatificari est diligenda: ⁊ hoc ē qđ dicit Saluator. b Diligite inimicos vestros. bona. s. gr̄e ⁊ glie eis optādo alia vō nō sūt i eis optāda nisi in q̄dā gn̄alitate inquātū valēt ad eoꝝ salutē: qđ soli deo est notū: q꜡ oībus apostolis alijs pōt homo bene vl' male vti: ⁊ ideo circa hoc non est determinare aliquid petenduʒ. sequitur. c Benefacite. Benefacere est effectus dilectionis: ⁊ ideo sicut tenemur diligere inimicos quantum ad bona gratie ⁊ glorie: ita tenemur in effectu salutem eorum modo debito ⁊ possibili procurare. d Et orare pro persequentibus vos. optando eis. s. bona gratie ⁊ glorie: alia autem bona in sp̄āli optare vel facere non est necessitatis: sʒ super erogatiōis. Ad predicta autē facienda etiaʒ inimicis: hortatur nos exemplo dei. e Qui solē suū oriri facit ⁊c̄. Beneficia enim cōmunia non subtrahit malis hominibꝰ: qui tamen ei inq̄ꝫtum in eis est inimicantur. Arguit autem hoc exemplo gentilium infidelium qui suos amicos diligunt ⁊ eis bene faciunt. Si ergo super ipsoꝝ mercedem beatitudinis volumus habere: debemus plus propter deum facere dilectionem etiam ad inimicos extendendo modo predicto: ⁊ hꝫ est qđ concludit in fine. f Estote ergo perfecti. legem. s. euangelicam: que est lex amoris cōseruādo vt sitis perfecti. g Sicut ⁊ pater vester celestis ⁊c̄. qui beneficium largitur etiā malis hominibus: ita q̄ꝫ propter eorum maliciam non deserit beneficentiaʒ circa ipsos: ita nec vos circa inimicos: modo tamen predicto intelligendo: q꜡ aliquādo est necessitatis: ⁊ aliquando super erogationis. Postq̄ꝫ Saluator regulauit hominis operationem: hic regulat ipsius affectionem excludēdo ab operibus eiꝰ Intentioneʒ vane glorie. Et p̄mo dat intentionem suam in generali. Secundo applicat magis in speciali: ibi Cum facis elemosynam. Circa p̄mam partem aduertendum: q̄ꝫ secundum qđ dicit philosophus. ij. ethi. Bonum contingit vno modo: malum autem omnifariam: q꜡ ad hoc q̄ꝫ actus humanus sit bonus requirit bonitas generis ⁊ circūstantiarum: sed redditur malus ex quolibet defectu istoꝝ: ⁊ ideo nō

fectus. Attēdite[a] ne iusticiam vestram[b] faciatis coram hominibus[c]: vt videamini ab eis. Alioquin mercedē nō habebitis apud patrē vestrum: qui in celis ē. Cuꝫ ergo[d] facis elemosynam noli turba canere ante te: sicut hypocrite faciunt in synagogis ⁊ in vicis vt honorificentur ab hominib⁹. Amen dico vobis[e]: receperunt mercedeꝫ suam[f]: te auteꝫ faciente[g] elemosynam: nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit elemosyna tua in abscōdito. Et pr̄ tuus[h] q videt i abscōdito[i] reddet tibi

sufficit ꝙ actio sit bona de genere sed requiritur ꝙ fiat recta intentione: bonitas enim finis est circūstantia principalis. Ideo opus quantūcūqꝫ bonum in genere si fiat intentione vane glorie redditur malum: propter qđ dicit Saluator: a Attendite .i. diligenter ꝯsiderate. b Ne iusticiam vestraꝫ .i. opera bona de genere quecunqꝫ fuerint illa: quia omnia continentur sub iusticia generaliter dicta. c Faciatis coraꝫ hominib⁹ ⁊c̄. gloriam .i. laudeꝫ humanam ex talib⁹ querendo: ꝑ hoc autem non prohibetur ꝙ opera bona fiant coraꝫ hominibus ad proximoꝝ edificationem ⁊ ad dei gloriaꝫ: qđ est bonum ⁊ meritorium vt supra dictum est: sꝫ q: hic loquitur in perfectis: qui de facili in vana gloriam efferuntur. ideo consulit eorum bona opera occultanda. Supra aūt loquebat̃ preלatis qui sunt in statu perfectiōis: propter qđ non est estimandū ꝙ de facili ferantur in vanā gloriā. Ideo dixit eoꝝ opera in publico fienda ad alioꝝ edificationē. Sic luceat lux vestra vt supra dictū est. Aliquid enim bene est cōsulēdū viris ꝑfectis de quoꝝ securitate ꝯfidit̃ ꝙ nō ē ꝯsulēdū iperfectis ⁊ paruulis de quorū debilitate timetur. e Amen dico vobis .i. ⁊ firmiter ⁊ fideliter assero. f Receperunt mercedem suam: exquo eni intentio fertur ad homines tm̄ non est adeo iuste expectandū. d Cū ergo ⁊c̄. Applicat in speciali: ⁊ excludit intentionem vane glorie ab operibus misericordie dicens. Cum ergo facis elemosynam noli tuba canere ante te hoc est ad laudem hominuꝫ manifestare. Ad cuius intellectū sciendum ꝙ apud iudeos vtebātur tubis. sicut apud catholicos Campanis: ⁊ ideo sicut videmus ꝙ in aliquibus locis pulsatur campana pro elemosyna accipienda: ita apud iudeos ⁊ ad hoc faciendū vtebantur tuba. sed hypocrite nō faciebant hꝯ principaliter propter pauperū vocationem: sꝫ magis ad propriam ostentationem: vt patet in littera cū dicit. Ut honorificentur ⁊c̄. Rationē autem prohibitionis subdit. Amen dico vob: Modum autem conuenientem faciendi elemosynam subdit: cum dicit. g Te autem faciente. Modus loquendi est vt quādo fit aliquid secrete per hoc inueniēs ꝙ talia sunt facienda propt̃ deum tantū: vnde sꝯditur. h Et pater tuus .s. deus q est pater omniuꝫ per creationem: ⁊ iustoruꝫ per gratie adoptionem. i Qui videt i abscondito. q: ipe solus videt intē tionem cordium reddet tibi.

Expositio moralis.

Diliges proximū tuū ⁊ odio habebis inimicū tuū. scđm Augustinū. Inimicus iste diabolus intelligendus est qui precisus est totaliter a dei cōsortio ⁊ scōrum: homo viator quātūcūqꝫ malus potest ad deū reuerti. Ideo diligendus est ex charitate ꝑpter qđ subditur: Diligite inimicos vestros ⁊c̄. ⁊ qm̄ valde difficile est in bonis operibus pateter factis vanāgloriā totaliter euitare: Iō subditur. Attendite ne iusticiā vestram faciatis corā hominibus ⁊c̄. Et illud qđ sequitur. Cum facis elemosynaꝫ noli tuba canere añ te. Crisostomus: Si bonoꝝ que facis vis inspectores habere: ecce habes nō solum Angelos ⁊ archangelos: sed etiā deū vniuersoꝝ.

Questio fratris Antonij betontini. Attēdite ne iusticiā vestrā ⁊c̄. Mathe. in. v. cap̄.

Proquibus verbis merito queritur.

Utrum glīa boni operis possit haberi sine peccato. Ad qđ respōdetur ex sententia sancti Tho. scđa scđe. q. cxxxij. ar. j. ⁊ iij. Et durādi. iiij li. ꝑmo parte scđa. dist. ij. Qꝫ appetitus glorie alicuius boni operis: nō est aliqđ vitiosū: Nā glīa claritatē quādā significat. Unde glīficari: Idē est qđ clarificari. Claritas aūt vt Augustinus sup Ioānē ait: Et decorē quēdam habet ⁊ manifestationē: ⁊ iō nomē glīe ꝓprie manifestationē iportat alicui⁹ qđ apud hoīes decorū ē: siue illud sit bonū corpale siue spūale. Hinc Mat. v. ca. Scriptū ē Luceat lux vr̄a corā hoi/

bus vt videant vr̃a bona opa. pōt tñ appetitus circa gliaz tripliciter inordinari. Primo mō ex pte rei de q̄ qs gliam querit: puta cū glia q̄rit̃ d̄ re fragili atq3 turpi falsa ꝛ diuine reuerētie ɔ̃ria. Sicut princeps Tiri q̄siuit cui Ezech. xxviij. ca. dr̃. Eleuatū est cor tuū ꝛ dixisti: Deꝰ ego sū sic qdē q̄rētē gliā Apost. ad cori. iiij. ca. rep̄hēdit dicēs Quid hēs qd̄ nō accepisti: si aūt accepisti: qd gliaris quasi nō accepis. Alio mō ex parte eiꝰ a q̊ qs gliaz q̄rit. puta hoīs cuiꝰ iudiciū nō ē certū Maz de plerisq3: sic gliaz q̄rētibus. Joānis. xij. ca. dr̃: Dilexerūt magis gliaz hoīu3: q̄3 gloriā dei. Ultio mō ex pte finis: qm̄ q gliaz appetit nō ī debitū finē ad honorē3 dei. s. gliari nō ptendit. Jdcirco hieremi. ix. ca. scribit. Nō glief sapiēs in sapia sua nec fortis in fortitudine sua: nec diues ī diuitijs suis S3 in h̃ glietur q gliat scire se noscere me. Et Hieronymus ad nepotianum scribens ait: Caue ne hominem rumusculos aucuperis ne in offensam dei populorum laudes commutes: si adhuc inquit Apostolus hominibus placerem christi seruus non essem: desinit placere hominibus: qui xp̄i seruus factus est per bonā ꝛ malā famā: a dextris ꝛ a sinistris: christi miles gradit: nec laude extollit: nec vituptiōe frangit: nō diuitijs timet: nō ɔtrahit paup̄tate ꝛ leta ɔtēnit ꝛ tristitia: p diē sol non vret eū: neq3 luna p noctē: Nolo te orare in angulis platearū: ne rectū iter pctm̄ tuarum frāgat aura popularis: nolo te dilatare fimbrias ꝛ ostentui habere philateriaz ꝛ cōscientia repugnāte pharisiaca ambitiōe circūdari. Hic dependet euāgeliū inde crux ꝛ pphe. Fidelis mecū lector intelligis qd taceā: ꝛ quid magis tacendo loquit: tot regule: quot species gliarum quāto meliꝰ erat hoc nō corpe: sed in corde habere fautorē nō aspectꝰ hoīum. Hinc dn̄s ait: Attendite ne iusticiā vestrā faciatis co. ho.

Sabbato post diem cinerum Euāg. Mar. vj.

In illo tpe Cum sero esset factū erat nauis in medio mari ꝛ iesus solus i terra. Et vidit discipulos suos laborantes in remigando. Erat eni vētus contrarius eis. ꝛ circa quartam vigiliaz noctis venit ad eos ambulās supra mare: ꝛ volebat preterire eos[a] At illi vt viderunt eū ambulantem supra mare: putauerunt fantasma esse: ꝛ exclamauerunt. Omnes enim eum viderunt: ꝛ conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis: ꝛ dixit illis Confidite. Ego su3 nolite timere. Et ascendit ad illos in nauim: ꝛ cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant. non enim intellexerūt deꝫ panibꝰ. Erat enim cor eorum obcecatum. Et cum transfretassent: peruenerunt i terram genesareth: et applicuerunt. Cumq3 egressi essent de nauib: continuo cognouerūt eum. Et percurrentes vniuersam regiōem illam[c]: ceperunt in grabatis eos qui se male habebant circūferre: vbi audiebant eum eē. Et quocūq3 introibat in vicos ꝛ in villas: aut in ciuitates in plateis ponebant infirmos: et deprecabantur eu3: vt vel fimbriam vestimēti eius tangerent. Et quotquot tangebāt eū salui fiebant.

Expositio litteralis.

a Et volebat p̄terire eos: eo mō sicut post resurrectionē suā ambulās cū duobus discipulis suis euntibus ī emaus finxit se longius ire vt habetur Luce. vlt. ca. Nec tñ fuit ibi aliq̄ duplicitas seu falsitas: s̄m qd̄ dicit btūs Gregꝰ. hoc. n. fecit vt sic ondēret eis exterius q̄lis apd̄ eos erat in mētibꝰ eorū interius. Erāt n. dubij in fide resurrectiōis xp̄i ꝛ tardi ad credēdū vt ibidē dr̃. Et propter hoc dubiū erāt aliquātulū elōgati a veritate. Et iō appuit eis in pegrina effigie: ꝛ finxit se lōgius ire: q2 tales appitiōes fiunt cōit s̄cdm dispositionē interiorē ipoꝝ qbus fiūt ꝛ eodem mō dr̃ hic qd̄ volebat p̄terire eos: q2 erāt pue fidei: s3 qꝫ dr̃ ī textu. q2 putabāt fātasma eē: ꝛ tñ iā viderāt tāta miracula eū fecisse qꝫ credere debebāt ip3 sup aq̄s posse ābulare. b Cūq3 egressi eēnt d̄ naui ɔtiuo cognouerūt eū. s. illi d̄ fra Genesareth. q p famā quā audierāt ꝛ nuncia q̄ aliq eoꝝ viderāt. cognouert qꝫ ille erat q īfirmos curabat: ꝛ miracl̄a alia faciebat. ꝛ io sbdit. c Et p currētes vniuersā regionē illam.

Quia geraseni miserunt p ciuitates ad hoc q adducerent infirmi ad pñtiam xp̄i vt fimbriā vestimenti eius tangerent. iudei enim erant distincti ab aliis gentibus non solū in lege sed etiā in habitu: qꝫ Numeri. xv. cap. precipit q facerent fimbrias ī angulis palliorꝫ ⁊ talem habitum portabat xp̄s sicut ⁊ legem seruauit: ⁊ ad tactuꝫ hmōi fimbriarꝫ curabāt infirmi.

Expositio moralis eiusdē euangelij.

Erat nauis in medio mari. Nauis est corpus humanū in quo ſm platonicos aīa est sicut nauta in naui que fluctibus passionū ire ⁊ cōcupiscētie que sunt in organis corporalibus frequent impellit ⁊ aliqñ periclitatur: nam motus passiōis aliqñ subuertit iudiciū rōnis. Sed quarta vigilia que terminat in luce matutina xp̄s venit: qꝫ dum mens ad sup̄ni luminis claritatem oculos erigit passionum impetus cōquiescit ⁊ tūc fit applicatio ad terram Genasereth idest generātis auram p quā significat spiritꝰ aure leuis: vbi est dñs. iij. Regū. xix. ⁊ sanātur infirmi a languore peccati.

Questio fratris Antonij betontini. Cū e ēt sero factum. Erat nauis in medio mari. ꝛc. Matthei. vj. cap.

Sup quibus querit quid sit vana gloria: et an sit pctm̄ mortale. Ad qđ breuiter rñdetur ex snīa durandi lib. j. parte. xiij. di. ij. Qđ vana gloria ſm Hieronymū est inordinatus animi motus quo aliqs propriam desiderat excellentiam vt alios honore precellat. Qui quidē appetitus si adeo inordinatur vt inde ɔtemptꝰ dei vel p̄ximi sequat mortale peccatū ē. Unde Hieroꝰ ad Antonium monachum scribens ait Judaicus populus p̄mas sibi cathedras ⁊ salutationes in foro vendicans deputato antea in stillā sicule gentili populo succedente deletus est. Contra sophistas quosqꝫ seculi: ⁊ sapientes mundi piscator mittitur: cuiꝰ rei causa scriptura ait. Superbis deus resistit: humilibus autē dat gratiam. Uide frater quale malum sit qđ aduersarium habet deum ob qđ in euangelio phariseus arrogans spernitur: ⁊ humilis publicanꝰ auditur hec ille. Ideoqꝫ dicere possumus q ventꝰ vane glorie nō modicū contrarius ē naui. i. xp̄iane religioni que ē ī medio mari. i. ī quassatione huiꝰ miseri seculi vt dicuut verba p̄posita. s. Cum esset sero factum ꝛc.

Dñica p̄ma in quadragesima ep̄la Pauli ad Corinth. vj. cap.

Fratres hortamur vos ne in vacuū grā dei recipiatis[a] Ait. n.[b] tp̄e accepto[c] exaudiui te[d]. Et in die salutis[e] adiuui te[f]. Ecce nūc tēpus acceptabile[g]: ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllā offensiōeꝫ[h] vt non vituperet ministeriū nostrū[i]. Sed ī oībus[k] exhibeāꝰ nosmetipsos[l] sicut dei ministros In multa patientia[m]:

Expositio litteralis ep̄le Pauli.

Ap̄ls paulus in hac ep̄la fūgit offō veri pastoris aīarꝫ curā gerentis. cōmēdans ministeriū noui testamēti: cōsequente. hortat ad executionē debitā huius ministerij: ⁊ diuidit in duas p̄tes. in p̄ma hortat in quodaꝫ generali. in scđa explicat magis in spāli. Ibi in multa patientia. Circa p̄mū dicit hortant ne in vacuū ꝛc. a Ne in vacuū dei grām recipiatis. que dat ad bñviuendū in presenti: ⁊ ad ɔsequēdū gliam in futuro: p̄pter qđ hunc effectū non consequit si in vacuū recipiatur. Sicut medicina ad quā sanitas nō sequit: sed qꝫ posset aliqs dicere: recipe grām nō ē in mea p̄tāte. ideo h̄ remouet oñdens q deus paratus est dare auc̄te scripture di. b Ait eniꝫ. scꝫ deus Isai. xlix. cap. c Tp̄e accepto. i. tp̄e noue legis qđ est tp̄s grē. d Exaudiui te. qꝫ orōnes fideliū exaudibiles sunt p xp̄m. e Et in die salutis. i. tp̄e xp̄i qui opatus est salutem ī medio terre. f Adiuui te. opa tua p̄ficiendo ⁊ ad gliaꝫ p̄ducēdo ad quā ñ itrabat tp̄e veteris testi. g Ecce nunc tp̄s acceptabile ꝛc. h̄ dic̄ ap̄ls applicādo auc̄teꝫ Isai. ad xp̄i tp̄s: ⁊ pꝫ ex dicta snīa. i. h Nemini dātes vllā offēsionē. i. scādalū ex dictis vl factis minꝰ rectis. i Ut nō vitupet misteriū nostꝝ: qꝫ mala subditorꝫ redūdāt ī vitupiū p̄latorꝫ. k Sꝫ ī oībꝰ. s. p̄tinētibꝰ ad salutē. l Exhibeamꝰ nosmetipsos: sic̄ dei ministros: xp̄i xp̄o nos q̄ꝫtū possumꝰ ɔformādo m In multa patientia. Hic ɔsequent explicat

in tribulationibus[a]: in necessitatibus[b] in angustijs[c]: in plagis[d]: in carceribus[e]: in seditionibus[f]: in laboribus[g]: i vigilijs[h]: in ieiunijs[i]: i castitate[k]: in scientia[l]: i longanimitate[m]: in suauitate[n]: in spiritu sctõ: i charitate nõ ficta[o]: in v̓bo v̓itatis[p]: i v̓tute d̓i[q] p arma iusticie[r]: a dx̄tris ⁊ a sinistris[s]: per gloriam ⁊ ignobilitatem[t]: p infamiam ⁊ bonam famam[v]. vt seductores[x] ⁊ veraces[y]. Sicut q ignoti[z]. ⁊ cogniti[⁊]. Quasi morientes[?]. ⁊ ecce viuimus[ꝫ] vt castigati ⁊ non mortificati[a]. Quasi tristes sp aũt gaudẽtes[b].

suã ꝫ exhortationem in speciali ⁊ declarat qualiter sit vtendum gratia collata in exteriori cõuersatione circa quod tria facit: sꝫ quod in tribus sancta cõuersatio consistit. Primuꝫ est tollerantia malorum. Scdm operatio bonorum ibi i castitate. Tertium est operatio istorum ⁊ illoruꝫ: ibi per arma iusticie. Circa pmum sciendum qꝫ i malis pene tollerandis: pmo patientia est necessaria: ideo dicit eniꝫ in multa patientia: ⁊ dicit multa propter multitudinẽ malorum superuenientiũ. a In tribulationibus: ex aduersariorum percussione. b In necessitatibus: ex defectu necessario vite. c In angustijs: ex euadendi difficultate seu impossibilitate. d In plagis: nobis illatis i corpore. e In carceribus: ne possemus ad predicandũ discurrere. f In seditionibus: contra nos motis ab aduersarijs veritatis. g In laboribus operando pprijs manibus quod fecit apostolus apud corinthios vt questum falsis apostolis precluderet. h In vigilijs: propter ĩstantiam orationis. i In ieiunijs: aliquando voluntarie assumptis ad reflexionem carnis: ⁊ aliorum edificationem: ⁊ aliquando ex cibi defectibus patienter tolleratis. k In castitate. hic consequenter ponit ea que pertinẽt ad operationem bonorum: in: quibus primo sunt qui pertinent ad operationem cordis ⁊ quantumꝫ ad hoc dicit. In castitate: que dicit puritatem mentis redundantem in corpe. l In scientia. quantum ad cognitionem diuinorum ⁊ humanorum ad salutem necessariuꝫ. m In longanimitate. patienter expectãdo diuina promissa. n In suauitate: que facit hominem dulcem ⁊ suauem proximo verbo ⁊ facto: ex gratie abundantia: ideo subdit. o In spiritu sancto in charitate non ficta. ꝯtra hypocritas. p In verbo veritatis: Hic consequenter tangit perfectionem oris dicens. In verbo veritatis: predicãdo ⁊ cum omnibꝰ cõmuniter loquendo: ⁊ perfectionem operis, q In virtute dei: opera meritoria faciendo: ⁊ doctrinam miraculis confirmando. r Per arma iusticie a dextris. Hic consequenter ostẽdit qualiter vtendum sit gratia diuitus collata in comparatione bonorum ⁊ malorum. i. inter huius mundi prospera ⁊ aduersa non deuiare a rectitudine: prospera autem ⁊ aduersa tria respiciunt. s. superbiã vite. Concupiscentiam carnis. ⁊ concupiscentiã oculorũ: iõ ostendit ppositũ pmo in primo scdo. in scdo: ibi quasi morientes. tertio in tertio ibi q̃si egẽtes. Oĩa ista tñ pertinent ad veritatẽ iusticie cõiter accepte. ideo dicit. Per arma iusticie a dextris. i. ne in prosperis per supbia eleuemur. s Et a sinistris: vt in aduersis a v̓tute nõ deijciamur: ⁊ silr intelligendũ est in sequẽtibus cũ dr̄. t Per gliaꝫ ⁊ ignobilitatẽ: aliqñ apli fuerũt ab hoibꝰ reputati valde gliosi sicut dr̄ act. xiiij. cap. Qd licaoniste paulo ⁊ barnabe volebant tanqꝫ dijs sacrificare. Et alibi in carcerati fuerunt vt viles ⁊ abiecti: sicut pꝫ ex eodem li. v Per infamiã ⁊ bonã famã: qꝛ ab aliquibꝰ dicebãtur magi ⁊ deceptores: ⁊ ab alijs veritatis predicatores: ⁊ ad idẽ pertinet qd subdit. x Ut seductores. reputati sumus: a multis. y Et veraces. ab alijs. z Sicut q ignoti. i. reprobati a malis. ⁊ Et cogniti. i. approbati a bonis: ⁊ tñ in istis psperis ⁊ aduersis sic apli se hũerunt qꝫ nõ recedebãt a virtute p superbiã eleuati nec per pusilanimitatem deiecti. ? Quasi moriẽtes. hic cõsequẽter ponit ea q̃ pertinẽt ad cõcupiscentiã carnis ⁊ sunt tria. pmũ ẽ vita q̃ maxime ꝯcupiscit: ⁊ quãtũ ad hoc dicit. Quasi moriẽtes: piculis mortis expositi ꝫ Et ecce viuimꝰ. deo p fidẽ ⁊ grãꝫ iustificati sꝫ ẽ columitas vite ⁊ quãtũ ad h̓ dicit a Ut castigati ⁊ nõ mortificati. q. d. lꝫ a deo p flagella castigemur: tñ a morte p eũ eripimur. tertiũ qd ꝯcupiscit in vita pñti ẽ iocũditas ⁊ quãtuꝫ ad h̓ dicit. s. b Quasi tristes semp autẽ gaudentes. i. quãuis in his que ptinẽt ad carnem

patiemur afflictionem:tamen per spiritu3 ma
iore3 ꝯsequimur mentis ꝯsolatioñe :sm illud
actuū.v.ca. Jbant apli gaudētes a ꝯspectu ꝯci/
lij:qm̄ digni habiti sunt pro nomine iesu cōtu/
meliā pati.hic ꝯsequēter ponit ea que ptinent
ad cōcupiscentia3
oculoꝝ. a Sic
egentes.i.victu3
ꝛ vestitu3 ab alijs
mendicantes.
b Multos aute3
locupletātes.i.bo
na spūalia ipsius
cōicantes q̄ tanto
sūt meliora q̄3to q̄
sunt anime corpa
libus perferunt.
c Tāq̄3 nihil ha/
bētes :nā apli oīa
tpalia ꝑpter xp̄m

Sicut egētes[a]: multos
autem locupletantes[b].
Tanquā nihil haben/
tes :ꝛ omnia possiden
tes[d].

cur dixit d'ne nos inducas i tentatione

Dñica prima in qua
dragesima euangeliu3
Matthei.iiij.ca.

dimiserunt Mat.xix.cap.Ecce nos reliqmus
oia ꝛ secuti sumus te. d Et oia possidētes.
qꝛ viuebant xp̄o:ꝛ non sibi ipsis oia aūt erant
xp̄o subiecta Mathe.vltimo ca.Data est mihi
ois potestas in celo ꝛ in terra:ꝑpter qđ Apli
reputabant oia subieta sibi:in cuius signum in
sensibiles creature obediebāt eis ad nutū.No
tandū aūt ꝙ Apostolus in p̄missis vario mo/
do loquitur ponendo bonū temporale contra
spirituale:nam in temporalibus addit condi/
tionalem.s.quasi vel tanq̄3:vel sicut:aut huius/
modi.non aūt in spūalibus:qꝛ temporalia non
habent rationem boni vel mali secundū veri/
tatem sed tm̄ scđm hoium apparentiā ꝛ existi.
mationē:spūalia v̄o scđm veritatē.

Expositio litteralis

e I N illo tpe. Ductus est iesus i desertū
Hic ostendit Euangelista in christo
veritatem deitatis ꝛ humanitatis ex
demonis temptatione : ꝛ ex sanctorum ange/
lorum administratione Et primo ponitur pri
mum: secundo secundum.ibi tunc reliquit ꝛc̄.
Prima diuiditur in tres secundum triplicem
temptationem:ꝛ triplicem christi victoriam:
scđa ibi .Tunc assumpsit eū: Tertia ibi iterum
assumpsit eum.Prima ergo temptatio fuit de
carnis concupiscentia.Accepit aūt temptator
occasionē p̄mo de h̄ tentādi ex esurie ipius xp̄i
post baptismū eni xp̄i imediate:ductus ē a spū
.s.sancto: qꝛ humanitas christi erat organum
diuinitatis:ꝛ ideo ad omnia agenda moueba/
tur instinctu spiritus sancti . Hoc igitur motu
iuit in desertum locum.s.aptum orationi:vt ibi
spiritum in oratiōe offerret pro nobis deo pa
tri. f Et cum ieiunasset.vt carnem innocē/
te3 pro nobis maceraret:ꝛ exemplū fidelibus
daret : ꝛ per hoc
quod post baptis/
mu3 talia egit: no
bis ostendit ꝙ
qui inchoat nouā
vitam debet seip/
sum offerre deo ꝑ
ieiunium ꝛ oratō
nē sequitur.
g Quadraginta
diebus:non vltra
transit vt virtus
diuinitatis diabo
lo celaretur . Qꝛ
Moyses ꝛ Heli/

IN illo tē/
pore. Du/
ctus est ie
sus in de/
sertum[e] a
spū:vt tētaret a diabo/
lo.Et cū ieiūasset[f] qua/
dragita dieb[g] ꝛ q̄dra
gita noctib⁹ postea esu
rijt[h].Et accedens tēta/
tor[i]:dixit ei . Si filius[k]

as ieiunauerunt tot diebus. h Postea esu/
rijt.per hoc in se ꝛ veritatem humane infirmi
tatis ostendit ꝛ occasionem tentatori dedit.
ideo sequitur. i Et accedens tentator.Ad
euidentiam huius tentationis aduertendum
quod diabolus sciebat predictum per prophe/
tas ꝙ christus futurus erat verus homo ꝛ ve
rus deus vt habetur expresse.Jsai.ix.ca.Par/
uulus natus est nobis:ꝛ filius datus est nobis:
Ecce vera humanitas:ꝛ vocabitur nomen ei⁹
admirabilis consiliarius:deus fortis:pater fu
turi seculi:princeps pacis.Ecce manifesta di//
uinitas eius.ꝛ in pluribus alijs locis idem ex
primitur:quod omitto propter prolixitatem si
militer sciebat tempus natiuitatis xp̄i esse cō/
pletum.Tum propter ebdomadas Danielis:
in quibus erat determinate prefixus termin⁹
sui aduentus:Tum propter translationem re/
gni iudeoꝝ ad Herodem alienigenam: prout
fuerat predictum per Jacob patriarchā .Gen̄.
xlix.cap. Sed nesciebat certitudinaliter ꝙ ie
sus nazarenus esset ipse xp̄s de quo talia fue//
rant dicta . Uerūtn̄ ꝑꝑ eminentiam sanctita//
tis ei⁹:ꝛ ꝑꝑ ꝯplexionē tpis respectu xp̄i aduē/
tus hēbat quādā cōiecturā: ꝙ ipe eēt v̄e xp̄s :
Et iō đ h̄voluit expientiā accipe ꝑ tētationē:qꝛ
tentare ē accipe expiētiā de aliq̄ qđ ignorat/tēde
bat ēt vlterius ꝑ hāc tētatōe3 iducē eū ad pctm̄
si iueniret pur⁹ hō.S3 neutrū obtinuit vt pate
bit.Dicit igit tentādo. k Si filius dei es.s.
carnalis ꝛ per ꝯsequēs ei equalis in potestate.

dei es dic vt lapides[a] isti panes fiãt. Qui respondens dixit[b]. Scriptum est[c]. Non in solo pane viuit homo[d]. Sz in omni verbo[e] quod ꝑcedit de ore dei. Tunc assumpsit eum[f] diabolus in sanctam ciuitatem: ⁊ statuit eum supra pinaculum templi[g] ⁊ dixit ei[h]. Si filius dei es mitte te deorsuz Scriptũ ẽ eni[i]: q̄ angelis suis mãdauit de te: ⁊ in mãib⁹ tolllẽt te: ne forte offẽdas ad lapidẽ pedẽ tuũ. Ait illi iesus[k] rursum. Scriptũ ẽ. Nõ tentabis dñm deũ tuũ[l] Iterũ assumpsit eũ diabolus[m] i mõtẽ excelsuz valde ⁊ oñdit ei oĩa regna mũdi[n] ⁊ gl̃iã eorũ: ⁊ dixit illi. Hec oĩa tibi dabo si cadẽs adoraueris me[o]. Tũc dixi ei iesus. Vade Sathana[p].

a Dic vt lapides ⁊c̃. Luce. iiij. cap. dr̃. Dic lapidi huic ⁊c̃. Et idẽ est q̄z singulare includitur in plurali: ⁊ iõ si demonstrauit plures lapides necessario demonstrauit ⁊ vnum. Vel aliter dicendũ. qd̃ lucas accipit. Singulare pro plurali Sicut accipitur Exo. viij. Venit musca grauissima in domo Pharaõis i. multitudo muscaꝝ. b Qui respõdẽs dixit. Sic rñdit xp̃s ꝙ nec diuinitatẽ ei⁹ poterat perpendere nec ipsuz ad gulã inducere dicens. c Scriptuz ẽ. Deutero. viij. capl̃o. d Nõ in solo pane viuit homo .s. corpali. e Sz in omni verbo ⁊c̃. qd̃ verificat nõ solũ de vita spũali: sed ẽt de corpali: sicut patet de Moyse q̄ ieiunauit quadragita dieb⁹ ⁊ q̈draginta noctibus verbo dei spũaliter ⁊ corpaliter sustentatus. f Tunc assumpsit euz. Hic scd̃o tẽtat eum de sṗbia ⁊ ad eundem finem sicut prius dicit ergo Matheus. Tũc assumpsit eum in sanctã ciuitatem. i. hierusalem que dicebatur sancta: q̄z diuino cultui deputata ꝓpt templũ quod erat ibi: nec erat licitum in lege sacrificare deo alibi. g Et statuit eum supra pinaculum templi. Istud pinaculum erat templi rectum: quod erat desuper planum: sicut fiebant tunc domus Palestinoꝝ: Erat enim intẽtio demonis illuc eũ portantis: vt a populo ciuitatis ipse iesus quasi volare videretur: ⁊ sic in vanã gl̃iam ferret: Sed diuina virtute fecit ꝙ nullus eum vidit: quia in potestate ei⁹ erat videri ⁊ non videri. h Et dixit ei. Si filius dei es mitte te deorsum: quasi di. virtute ꝓpria potes sine periculo: ⁊ ẽt propter ministerium angelorũ tibi seruientium. i Scriptum est eni de te. s. in psal. Quia angelis suis mãdauit de te ⁊c̃. k Ait illi iesus: Sic respondet ei ꝑ scripturam quod totaliter euacuat eius tentationem. l Non temptabis ⁊c̃. Deutero. vj. cap. Tentare eniz deuz est querere experimẽtum de dei virtute absq̄z ineuitabili necessitate ⁊ hoc est peccatum: q̄z qñcũq̄z homo aliquid quod potest facere ſm viam humanaz ad euadendum periculum non debet illud cõmittere querendo diuinum experimentum ⁊ propter hoc probatio ferri candentis ⁊ monomachie tanquã illicita prohibẽtur in iure per hoc ⁊c̃. Respõdet iesus diabolo tentanti ipsuz: q̄z cuz posset de pinaculo templi descendere per viaz humanam. s. per gradus ad hoc factos in templo: non debebat per aliuz locum descẽdere: q̄z hoc esset deum tẽtare. m Iteruz assumpsit eũ diabolus. Hic tertio tentat eum de concupiscentia oculorum. seu auaritia: q̄z posuit euz in mõtem excelsum quis autem fuit iste mons nõ nominatur nec multum refert ad propositum. n Et ostendit ei regna omnia mundi. Nõ sic est intelligendum: ꝙ ex illo loco possent omnia regna: ⁊ omnes ciuitates determinate videri: sed ostendendo diuersas partes orbis dixit ei: Tale regnum est in tali situ: ⁊ tale in tali ⁊ narrando in breuibus magnitudinem ⁊ gloriam illorum regnoꝝ: ⁊ ideo ostensio fuit magis ad auditum q̄z ad visum. quo facto dixit ei o Hec omnia tibi dabo. Ex hoc loco ⁊ alijs similibus dixerunt. Manichei: ꝙ diabolus est dominus illorum corporalium inferiorum sicut factor ⁊ creator eorum sed hoc patz manifeste falsum. Geñ. ṗmo vbi describuntur facta a deo. Et ideo dicendum ꝙ diabolus mentiebatur, q̄z mendax est: ⁊ pater mendatij: vt habetur ioãnis. viij. cap. Creature eniz corporales non sunt in potestate ipsius nisi quantum sibi permittitur a deo. sequitur. p Vade sathana. Hic increpauit eum ⁊ non supra ad ostendendum: ꝙ proprias iniurias debet homo portare: sed dei iniuriam nullo modo tolerare hoc autem maxime fit: qñ cultus debit⁹ deo

Scriptum est eni. Deum tuum adorabis[a]: ⁊ illi soli seruies. Tunc reliquit eum[b] diabolus ⁊ ecce angeli accesserunt et ministrabāt ei[c]

impeditur diabolo: quod diabolus facere suggerebat. Et ideo hanc veritatem per scripturam confirmat deute. vj. cap. a Dominum deum tuum adorabis ⁊c̈. Adoratione .s. latrie que soli deo debetur: homines aūt veneratiōe dulie. b Tunc reliquit eum. Hic ostenditur diuinitas ex misterio sāctorum angelorū reliquerunt enim angeli ipsum iesū ad tempus vt diuitas eius diabolum magis lateret: ⁊ conuenientius locuз temptandi haberet ⁊ vt victoria ipsius xp̄i excellētior apperet: ex hoc qd̄ solus ipsum deuinceret. Et ideo victo temptatore ⁊ pre cōfusiōe recedēte. c Accesserunt angeli ⁊ mistrabant ei. Sicut v̄o domino propri serui. Ex quo apparet diuinitas christi: qꝛ nulla natura est supra angelicam nisi diuina.

Expositio moralis eiusdē euāge.

Ductus est iesus in desertum. Per hoc insinuatur ꝙ aggrediens desertum pnie. fortius temptatur ab hoste. eccliastici. ij. cap. Fili accedens ad seruitutem dei: sta in iusticia ⁊ timore ⁊ prepara animam tuam ad temptationem .i. ad resistendum temptationi que iminet tibi: illos eni deus fortius tēptari permittit: quos fortiores esse cognoscit. j. corin. x. cap. Fidelis autē deus est q non patietur vos tēptari supra id qd̄ potestis: per hoc aūt qd̄ iesus tēptari voluit triplici tēptatione: ostenditur qd̄ quāuis tēptatio vel est a carne vel a mundo: vel ab hoste: diabolus tñ vtitur aliquādo carne ⁊ mūdo tēptationes eoꝝ accedēdo.

¶ Questio fratris Antonij betontini sup ijdē euangeliū. Non in solo pane viuit homo ⁊c̈. Matthei. iiij. cap. Super q̄bus verbis merito queritur.

Utrum gulositas quelibet ieiuniū frangat ⁊ destruat. Cui petitiōi ex snīa doctoris nostri Ri. super di. xv. iiij. li. snīaruз articulo. vj. Respōdetur sic dicentis ieiuniū qd̄ obseruare populus xp̄ianus obligatur triplex est. Quorum p̄mū dr̄ ieiuniū cuiuscūqз seculi iniq̄tatis ⁊ neq̄tie. Unde beatus Augustinus sup ioānem ⁊ notatur a Gratiano de ꝯse. di. v. ca. Jeiuniū taliter inq̄t. ieiuniū magnū ⁊ generale ē abstinē ab iniq̄tatibus ⁊ ab illicitis voluptatibus seculi: qd̄ est perfectuз ieiuniū. Nam vt Hiero. ait Tunc preclara est abstinētia corpis: cum aīus ieiunat a vitijs. Quid eni prodest corpus attenuare abstinetia: cum aīus intumescit supbia. Unde Jsidorus ait. Qui a cibis abstinēt: ⁊ mala agunt demōes imitantur: q̄bus esca semp abest: ⁊ culpa semp adest. ideo dn̄s p isai. lviij. cap. dicit. Nōne hoc est magis ieiuniū qd̄ eligi. dissolue colligationes i pietatis .i. peccata quoꝝ velut a nulloꝝ catenaruз vnum ad aliud trahit. Et qꝛ quot homo habet genera pctōrum: tot retinet eorum diuersitates falciculoꝝ. ideo additur. Solue fasciculos depmentes: ⁊ qꝛ sensus iteriores ⁊ exteriores pctis cōfrāguntur: iccirco subinsertur. Dimitte eos q cōfracti sunt liberos. Ħ q̄ppe ieiuniuз: per qd̄libet peccatum mortale frāgitur. Aliud ieiunium dr̄ virtutis abstinentie: de quo Hieronymus ad Demetriadē virginē ait. Sint tibi quottidiana ieiunia ⁊ refectio facietatez fugiens: nihil pdest tibi biduo vel triduo transmisso vacuum portare ventrem: si pariter obstruatur. Qd̄ dcm̄ in eadem di. decretoꝝ a gratiano ponitur. Cōtradicunt huic ieiunio multa de quibus in sermone quadragesime Bernardus ait. Si sola gula peccauit: sola ieiunet: si aūt peccauerunt cetera mēbra cur non ieiunent ⁊ ipa. Et ifra subdit. Jeiunet oculus a curiosis aspectibus. Auris a fabulis ⁊ rumorib⁹: Jeiunet ligua a detractione ⁊ murmuratione. Jeiunet manus a malis operibus: Jeiunet aīa a vitijs. Cōtradicūt īsuper huic ieiunio multa alia de perfectiōe sicut ad vxores accedere Teste Ambrosio dicēte. Nullus oīno i quadragesima vxori sue ante octauas pasche iungatur. Hic pphera Johel. ij. ca. ait. Egrediatur sponsus de cubili suo: ⁊ spōsa de thalamo suo: lз ipsi nullo modo duci Ħ tpe possit. Sicut in ca. Capellanus. ex̄ de ferijs dr̄. Debita repetere venatōibus itendere choreas agere: ⁊ hmōi: que oīa cā breuitatis omitto cū de eis in opere de pnīa latius ptractetur. Ultimū ieiuniū dr̄ sācte matris ecclie: qd̄ frāgitur nō solū per gulositatē que peccatū mortale in quātuз hoc ieiunium includit illud: qd̄ est virtutis abstinētie: Sed ēt p gulositatē: que est ꝯ statutū ecclie que

ꝗnqꝫ modis opatur. De qbus Greg⁹ in exposi tione beati Job: ⁊ notaꝛ a Gratiano de conse. di.v.ca. Qninqꝫ modis taliter inqt. Quinqꝫ modis nos gule vitiū tēptat. Aliqñ nāqꝫ idigē tie ipa preuenit. Aliqñ cibos lautiores querit. Aliqñ que sumenda sunt procurari accurati⁹ expetit. Aliqñ aūt ⁊ qualitas ciboꝝ ⁊ tēpus congruit: sed i ipa quātitate sumēdi mensurā refectionis excedit. Non nūqꝫ abiectus est ꝙ desideraꝛ: ⁊ tñ ipso estu immensi desiderij deteri⁹ peccat. Et ex his colligi pōt: ꝙ i ieiunio oīs gula de ꝑfectiōe vitāda ēst: lꝫ nō nisi mortalis de necessitate. Nā codice de legibus lege Nō dubiū. Diciꝛ. Nō dubiū est eni i legeꝫ cōmittere: q verba legis amplexus ꝯtra legis nitiꝛ voluntatē. Igiꝛ ad tale vitiū euitandū in verbis istis dicitur. Non in solo pane: idest in quocūqꝫ cibo corporali viuit hō: ſꝫ i oi v̄bo qđ procedit de ore dei.

¶ Alia qō eiusdē fris Antonij sup idem euangeliū: Non in solo pane viuit hō ⁊c̄.

In qbus v̄bis queriꝛ. Utrū gula sit grauissimū pctōꝝ: Ad cuius euidentiā sciendū est ſm doctrinā sancti Tho. ſa ſe. q. cxlviij. ar. iij. Qđ peccatū vel grauitas peccati tripliciter ꝯsiderari pōt. Primo qdem ⁊ p̄ncipalr ſm māꝫ in qua peccaꝛ ⁊ hmōi ꝯsideratiōe: pctā que fiunt circa res diuinas maxīa reputanꝛ. Scđo nāqꝫ modo ex pte peccantis: ⁊ ſm hec aliqua pctā leuia sunt. Ultimo ex parte effectus ꝯsequentis. licet igiꝛ pctm̄ gule non sit maximū p̄mo mō: cū sit circa ea que ad sustentationē corporis spectare noscunꝛ: neqꝫ scđo mō: qꝛ tūc magis alleuiat q̄ꝫ aggrauat. Tū ꝓpꝛ necessitateꝫ ciboꝝ: tū propter difficultatē discernēdi ⁊ moderandi id qđ in talibus cōuenit. tñ vltimo mō extimatur grauissimū cū ex ea occasionē accipiāt diuersa pctā. Hinc Crisosto. ait. Adam in ꝯtinentia ventris: expulit a paradiso. Diluuiū qđ fuit tpe Noe ipsa facit. Et Hiero. lib. ij. cōtra Iouinianū ait. Porro ciborꝫ auiditas ꝙ auaritie mater fit: ⁊ animū q̄si qbusdā eū pedibus i terra teneat qs ignorabiꝛ: ⁊ ꝓpter breuē generalem voluptatē terre lustranꝛ ⁊ maria. Et vt mulsuꝫ vinū preciosusqꝫ cibus fauces nr̄as trāseat totius vite opere desudamus. Et infra frustraqꝫ qdā simulāt salua fide ⁊ pudicitia ⁊ integritate mētis se abuti voluptatibus: cuꝫ ꝯ nām sit corpora voluptatū: sine voluptate ꝑfrui. Et apl̄s hoc ipm cauens dixerit. Que aūt est in delitijs viuēs mōtua est.

Feria.ij.post primā dominicā quadragesime euangeliū Mat.xxv.c.

In illo tēpore: Dixit Iesus discipulis suis. Cum venerit fili⁹ hois[a] i maiestate sua[b]: ⁊ oīes angeli ei⁹ cū eo[c]: tunc sedebit super sedem maiestatis sue[d]: ⁊ cōgregabunꝛ ante eū oēs gentes[e]: ⁊ separabit eos ab inuicem[f]: sicut pastor segregat oues ab hedis[g]. Et statuet qdem oues a dextris suis[h]. Hedos aūt a sinistris[i].

Expositio lr̄alis euangelij.

a Cum aūt venerit fili⁹ hois. Hic ponūꝛ tertia parabola q̄ ꝑtinet ad actiuos: ad quos ꝑtinet se exercere in actibus misericordie: ꝓ q̄ exercitio remunerabunꝛ: desistentes aūt a talib⁹ ꝯdēnabunꝛ. Dicit ergo.

a Cū aūt venerit filius hois. lꝫ eni idem sit filius dei ⁊ hois: facit tñ mentionē de filio hois qꝛ in forma humana veniet ad iudiciū. b In maiestate sua: qꝛ tunc apparebit in forma hois gl̄iosa q in p̄mo aduētu apparuit in forma passibili ⁊ infirma. c Et oēs angeli eius cū eo. Tū ꝓpꝛ honorē iudicis: tū ꝓpꝛ executionē iudicij: qꝛ ministerio sanctoꝝ angeloꝝ deducenꝛ electi ad celū: ꝑ malos angelos reprobi trahētur ad infernū. d Tūc sedebit sup sedē maiestatis sue. ꝑ ħ significat ptātem iudiciariā que data est xp̄o homini. e Et cōgregabunꝛ añ eū oēs gentes: qa nullus tunc poterit latere. f Et sepabit eos ab inuicē: qꝛ iustitia cuilibet ⁊ malitia apparebit oībus manifeste: ⁊ talis distinctio vocaꝛ sepatio: ⁊ cū ħ forte distinguenꝛ ſm sitū. g Sicut pastor segregat oues ab hedis: ꝑ oues intelligunꝛ iusti ꝓpꝛ eoꝝ inocētiā: ꝑ hedos reprobi ꝓpꝛ eoꝝ neqtiam. hedus eni qñ crescit est aīal fetidū ⁊ luxuriosum: vñ ⁊ in lege hircus offerebaꝛ ꝓ pctō principis: vt hꝛ Leuitici. iiij. ca. h Et statuet qdē oues a dextris. i. i potiorib⁹ bonis: qꝛ sancti trāsferenꝛ ad gl̄iaꝫ. i Hedos aūt a sinistris: qꝛ mali dimittenꝛ ad penā: ⁊ qꝛ forte sic erūt dispositi ſm sitū

Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt.[a] Uenite benedicti pr̄is mei: possidete[b] paratū vobis regnū a constitutione mundi.[c] Esuriui[d] enī ⁊ dedistis mihi mā ducare. Sitiui ⁊ dedistis mihi bibere. Hospes eram ⁊ collegistis me. Nudus ⁊ operuistis me. Infirmus: ⁊ visitastis me. In carcere eram: ⁊ venistis ad me. Tūc r̄ndebūt ei iusti dicētes: Dn̄e qn̄ te vidimꝰ esuriētē[e]: ⁊ pauimꝰ te: ⁊ sitiētē ⁊ dedimꝰ tibi potū. Qn̄ āt te vidimꝰ hospitē ⁊ collegimꝰ te: aut nudū: ⁊ cooꝑuimꝰ te. Aut qn̄ te vidimꝰ infirmū: aut in carcere: ⁊ venimus ad te? Et respondēs rex dicet illis. Amē dico vobis. Quādiu fecistis vni de his fratribꝰ meis: mihi fe-

In iudicio: q2 est locus honorabilior: ⁊ iō cōuenit electis. a Tunc dicet rex his q a dextris eius erunt. Uenite benedicti pr̄is mei. i. a pr̄e meo. b Possidete. i. eternaliter tenete. c Paratum vobis regnū a ꝯstitutiōe mūdi: q2 a ꝓncipio mundi factū est celum empireū qđ est locus beatorum. d Esuriui ⁊c̄. Hic tangunt̄ sex opera misericordie que sunt necessaria ex parte corporis: et intelligit̄ per hoc Septimū qđ ē sepellire mortuos. Sufficientia autē istoꝝ hoc mō accipitur: q2 hō in vita p̄nti ꝓmo indiget ex p̄te corpis alimēto: sine q̄ nō pōt esse: ⁊ hoc alimētū ē duplex. Unū ē calidū ⁊ siccū: Et hoc vocat̄ cibus: ⁊ sic vnum opꝰ misericordie est pascere esuriētē: vn̄ dicit ph̄s. ij. de aīa. Qđ esuries est appetitus calidi ⁊ sicci. Et aliud est alimentuʒ frigidū ⁊ humidum: ⁊ illud vocat̄ potus. Et sic scđm opus misericordie est potare sitienteʒ: ⁊ sic dicit̄. ij. de aīa. ꝙ sitis est appetitus frigidi ⁊ humidi. Scđo indiget tegumento sine q̄ nō pōt bene esse: vʒ indumento ⁊ domicilio: in q̄ possit reqescere: ⁊ sic est duplex opꝰ misericordie. s. vestire nudū: ⁊ colligere vel recipere hospitem. Tertio indiget post vitam istam sepultura ⁊ sic ponit̄ qntū opus misericordie. s. sepelire mortuos: ista aūt qnqȝ predicta sunt oībꝰ cōia: alia sunt duo opa misericordie que impēdunt̄ alicui ex alio accidente supueniente vt si aliqs incurrit infirmitatē vel capiat̄ ab hostibus: ⁊ sic accipiunt̄ duo opa que sunt visitare infirmū: ⁊ redimere captiuū: ⁊ in noīe redēptionis intelligit̄ omne beneficiū eis impensum: ista aūt septem opera misericordie habentur ī vno versu. Uisito: poto: cibo: redimo: tego: colligo: condo: ⁊ patet sn̄ia ex predictis. Ista autem septeʒ impensa xp̄i fidelibus, ꝓpter xp̄m ibi reputat totū factum: q2 fideles sunt membra eiꝰ: ⁊ ecōtrario fidelibus denegata: sibi reputat denegari: ꝓpter qđ facientibus opa misericordie: reddit vitam eternā: denegantibus aūt penaʒ ex istis patet littera. e Dn̄e quādo te vidimus esurientem ⁊c̄. Non est questio procedēs ex ignorātia: quia iusti certitudinaliter cognoscent ꝙ opa misericordie facta mēbris xp̄i: xp̄s sibi reputet fieri: ⁊ ꝓ talibus se certitudinaliter saluari: Et similiter mali scient se dānari ꝓ contrario. Sed ē questio admirationis pro magnitudine gratie que fiet electis ⁊ magnitudīe miserie que infligetur reprobis. Cōsiderādum etiam ꝙ hic non fit mentio de operibus misericordie ex parte anime: quia illa pertinent pro maiori parte ad prelatos ad quos ꝑtinent alios instruere ⁊ dirigere in salutem: hic autem agitur de iudicio circa statum actiuorum: vt visum est: cetera patent ex dictis.

Expositio moralis eiusdem euangelij.

Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua. Hoc etiam potest exponi de aduentu xp̄i: ad iudicium particulare: sicut est pars precedens. Nam a tempore ascensionis sedet in maiestate ad dexteram dei patris: ⁊ angeli sunt cum eo: omnes etiam gentes congregate sunt ante eum: quia nuda ⁊ aperta sunt oculis eius omnia. Hebr. iiij. ipse etiaʒ segregat oues ab hedis omnium merita ⁊ demerita discernendo: ⁊ ponit bonos ad dexteram: dando eis gratiam que est arra glorie: ⁊ per oppositū malos ad sinistram arram glorie negando: ⁊ sic dicit bonis. Possidete paratum vobis regnū ſm ꝙ dicit̄ Luc. xvij. Regnum dei est ītra nos Esuriui in membris meis desiderantibus eucharistiam ⁊ dedistis mihi: vos sacerdotes bene ministrando. Sitiui potum sapientie salutaris: ⁊ dedistis mihi bibere: vos doctores

⁊ predicatores ecclesie. Hospes eram exclusus
a cõmunitate ecclesie: ⁊ collegistis me: vos pij
iudices absoluentes me. Nudos operimento
vrtutum ⁊ operuistis me: reducendo me ad
virtutis bonum. Infirmus: infirmitate passio/
nis inordinate: ⁊
visitastis me: sup/
portando charita
tiue. In carcẽ erã
ligatus praua cõ/
suetudine ⁊ veni/
stis ad me: soluen
dum a tali ligami
ne. e conuerso vo
dicit malis. Esuri
ui ⁊ non dedistis
mihi manducare
Expositõ patet ex
predictis per ne/
gationez collatio/
nis dictorum be/
neficiorum. Et si/
cut cõferentes di/
gni sunt premia/
tione. Ita denegantes ⁊ dare potentes puni/
tione. Ideo cõcluditur in fine. Et ibũt hi i sup/
plicium eternum.

cistis. Tunc dicet ⁊ his
qui a sinistris eius erũt
Discedite a me maledi
cti in ignẽ eternũ: q pa
ratus est diabolo ⁊ an-
gelis eius. Esuriui eni
⁊ nõ dedistis mihi mã-
ducare. Sitiui ⁊ nõ de
distis mihi potum. Ho
spes eram: ⁊ non colle-
gistis me: Nudus ⁊ nõ
cooperuistis me: Infir
mus ⁊ in carcere: ⁊ nõ
visitastis me. Tunc re-
spondebũt ei ⁊ ipsi dicẽ
tes. Dñe qñ te vidim⁹
esurientem: aut sitien-
tem: aut hospitem: aut
nudũ: aut infirmũ: aut
in carcere: ⁊ non mini-
strauimus tibi? Tũc re
spondebit illis dicens.
Amẽ dico vobis q̃zdiu
non fecistis vni de mi-
norib⁹ his: nec mihi fe-
cistis. Et ibunt hi i sup
plicium eternum: iusti
autem in vitam eternã.

Questio fratris Antonij betontini sup euã/
gelio Matthei. xxv. cap. Ite maledicti in ignẽ
eternum qui paratus est diabolo ⁊c̃.

In quib⁹ verbis queritur. Quare pena pra
uorum eternalis est: cum eorum culpa tempo/
raliter cõmissa sit. Sed hec questio citius sol
uitur: si diuine iustitie ratio equo animo pen/
satur. Nam ⁊ doctores sancti qui hoc iusta me
ditatione pensarunt tribus rationibus: vt de
reliquis taceam. Ad veritatem diuine iustitie
declarandam vsi sunt. Quarum prima est. In
eodem statu in quo homo moritur in eodem
punitur: sed moriens peccatoris voluntas in
infinitum inuenitur mala. igitur ⁊ in infinituz
existimatur puniẽda: Dicitur enim in cap. Cũ
voluntate: extra de snĩa excõmunicatiõis. Uo/
luntas ⁊ propositum distingunt maleficium.
Hinc Ecclesi. xj. cap. scribitur. Si ceciderit ad
austrũ per quẽ charitatis feruor designatur:
aut ad aquilonem per quẽ frigiditas peccato/
ris ad benefaciendum denotatur: in quocũqz
loco ceciderit ibi erit. Ceterum quanto mi/
nus bonum est ꝙ peccatores deo preferũt siue
per qd̃ quasi deus ipse deseritur: tanto ei igno/
minia irrogatur. cum ergo omne qd̃ est: vel eẽ
potest in infinitum minus deo sit. infinitam in
iuriaz a creatura
creator accipit.
Hinc Hiere. ij. ca.
Conqueritur do/
minus dicẽs. Me
dereliquerũt pec/
catores .s. fontem
aque viue: ⁊ fodi/
unt sibi cisternas
dissipatas. Et licz
omnis compara/
tio abusio sit respe
ctu domini: tamẽ
ꝺm humanuz mo/
dum loquendi nõ
parum differunt.
Fons aque viue q
deus ẽ: quã sama/
ritane promisit di
cens. Qui biberit ex aqua quã dabo ei non si/
tiet in eternum. Joan. iiij. cap. Et cisterne dissi
pate per quas res create intelligi possunt ad
quas deserẽdo creatorem peccatores conuer/
tunt. Ultima ratio ⁊ melior talis sit. Justus
iudex qui cognoscit quo corde pctm̃ cõmittit:
non tñ minus opus malum in puniendo consi
derat: q̃z mentẽ peccãtis putemus qd̃ discutiat
Quotiẽscũqz igitur in voluntate peccatũ repe
rit totiẽs eum punire disponit: ⁊ si semp in vo/
luntate pctm̃ accedere inueniat semp oportet
vt eũ puniri diffiniat: ⁊ q̃ in culpa mortali de
ficiente mala volũtas semp adest: ꝙ ei semp sit
pena necessariũ est. Uñ in. iiij. dialogoꝝ volu/
mine beatus Greg. petro dicẽti sibi: Scire ve/
lim quõ iustũ sit: vt culpa q̃ cũ fine ꝑpetrata est
sine fine puniat: ꝑtinus rñdit dicẽs: hoc petre
recte diceret: si iustus iudex: non corda hoiuz:
sed facta pensaret. iniqui enim ideo cũ fine de
liquerũt: q̃ cũ fine vixerũt: nã voluissent vtiqz
sine fine viuere: vt potuissent sine fine peccare
Ostendunt eni q̃ in peccato: semp viuere cu/
piunt qui nũq̃z desinunt peccare dum viuunt.
Ad magnam ergo iusticiam iudicantis perti/
net: vt nunq̃z careant supplicio qui in hac vita
nunq̃z voluerunt carere peccato.

Feria .iiij. post p̄mā dominicā quadragesime euangeliū ſm Matth. xxj. cap.

N illo tēpore: Cū itraſſet Jeſus hieroſolimam[a]: Cōmota eſt vniueſa ciuitas[b] dicēs. Quis eſt hic[c]? Populi aūt[e] dicebāt. Hic ē ieſus[a] a nazareth galilee. Et itrauit ieſus in templum dei[f]: ⁊ eiciebat oēs vendentes ⁊ emētes in tēplo: ⁊ menſas nūmulariorū: ⁊ cathedras vendētiū colūbas euertit. Et dixit eis: ſcriptū eſt[g]. Domus mea domus orationis vocabit[h] Vos āt feciſtis illā ſpeluncam

Expoſitio litteralis.

a ET cum intraſſet. Hic ponit iudeorꝫ indignatio: q: p̄ncipes ſacerdotū ⁊ maiores indignabant de reuerentia xp̄o exhibita: ⁊ ideo dī. b Cōmota eſt vniuerſa ciuitas: q: factum maiorꝫ dī eē factū toti⁹ ciuitatis dicens. c Quis ē hic: quaſi di. Iſte nō eſt talis ac tantus ꝙ talia deberent ſibi exhiberi d Populi aūt. i. ſimplices ⁊ vulgares quaſi rōnē de contrario reddentes e Dicebāt: hic ē ieſus ꝓpħa a nazareth galilee. Et vocant eū ꝓpħaꝫ nō quēcunqꝫ: ſed illum q dictus fuerat p moyſen ꝓpħa. Deuter. xviij. cap. ⁊ replicat Act. vij. cap. Prophām ſuſcitabit deus de fr̄ibus v̄ris ⁊c̄. ⁊ iō merito dꝫ honorari. f Et intrauit. Hic ſcd̄o oñdit ꝙ iudei fuerūt ꝯtēptores diuine maieſtatis i facto patenti: ⁊ diuidit in duas: q: p̄mo oñdit xp̄i diuinitas ex duplici facto. Scd̄o ſbiūgit iudeorꝫ impugnatio ibi. Uidentes aūt p̄ncipes: p̄ma i duas ſm duplex fcm̄ a xp̄o oñſum. Scd̄m ponitur ⁊ acceſſerūt ad eū. ⁋ Ad euidentiā p̄mi cōſiderandū ꝙ p̄ncipes ſacerdotūq erāt auari ꝑ aſtutias diuerſas conabant excoriare vel expoliare pplm: igit q: de longinqs ꝑtibus aliq veniebāt in hirlm cā deuotōis: q: nō erat eis licitū alibi ſacrificiū offerre: ⁊ nō poterāt ex tā longinquo aīalia adducere: ⁊ iō ſacerdotes ſtatuerant in tēplo aliquos de ſua familia q vendebāt in atrijs tēpli illa q̄ poterāt i tēplo offerri: ne venientes a longe haberēt excuſationem ceſſandi ab oblationibus: ſilr q: aliq veniebāt ad tēplū q non hēbant pecuniā vn̄ poſſent aīalia offerenda emere: iō ſacerdotes ſtatuerant ibi nūmularios q ſb̄ certa cautione pecuniam traderēt: ⁊ ſic nullus excuſaret qn poſſit ſacrificium offerre. lꝫ enī pro illa accomodatōe pecunie nō reciperēt pecuniā vltra ſortē recipiebāt tñ aliq̄ munera: vel exenia: ⁊ ſic pꝫ ꝙ peccabāt ex facto qđ erat illicitū. ſ. aliqd recipere vltra ſortē quātūcūqꝫ modicū: ⁊ ex loco q: talia exercebant in locis orōni deputatis: ⁊ iō xp̄s talia tanqꝫ illicita de tēplo eiecit: ⁊ i hoc ſe dn̄m templi oñdit: ⁊ hoc eſt qđ dī hic. f Et itrauit ieſus i templū dei. templū aūt aliqñ accipit ꝓpe pro domo templi qđ diuidebatur i duas ꝑtes: vna ꝑs vocabat ſanctum vbi erat altare thimiamatis menſa: ⁊ cādelabrū. Alia pars erat ſanctuꝫ ſanctorū vbi erat archa teſtamenti ⁊ duo cherubin: illam ꝑtē q̄ dicebat ſanctū intrabāt q̄tidie ſacēdotes ad offerēdū incenſū: ⁊ nulli alij: itra ſāctū ſanctorū ſolus ſummus pontifex intrabat ⁊ ſemel in āno. Aliqñ aūt accipit templū large quedā platea quadrata ante templū clauſa muro ⁊ dicebat atriū ſacerdotū: q: ſb̄ diuo erat altare holocauſtorꝫ: ⁊ illud intrabāt non ſolū ſacerdotes: ſed etiam leuite eos adiuuantes i excoriatōe hoſtiaruꝫ ⁊ ablutione ⁊ ꝯſilibus. Uulgares aūt hoīes illuc non itrabant: ſed ad hoſtium illius atrij aīalia viua offerebant ſacerdotibus: iſta aūt duo loca non itrauit xp̄s: q: nō erat ſacerdos nec leuita ſed preter iſta duo loca erāt adhuc duo alia loca: vbi hoīes ſb̄ diuo erāt i orōne: ⁊ in vno orabant viri ⁊ i alio mulieres: ⁊ iſta atria noīe tēpli vocabant ſm qđ ſcribit Act. iiij. cap. Petr⁹ ⁊ Joānes aſcendebāt i tēplū ad horam orōnis nonā: ⁊ de hoc dī hic: ⁊ intrauit ieſus in tēpluꝫ dei: ⁊ eiciebat oēs vendentes ⁊c̄.

Queſtio.

⁋ Sed querit hic quō non reſtiterūt. Dicēdū ꝙ ex oculis ei⁹ ⁊ facie exibat fulgor trrens eos ita ꝙ nō audebāt reſiſtere: ſicut in voce ſua terruit eos q veniebāt ad capiendū eū: q: cū audierūt ip̄m dicentē. Ego ſum: abierūt retrorſū ⁊ ceciderūt in terrā: vt hꝫ Joā. xviij. cap in voluntate enī xp̄i erat oñdere ifirmitatē aſſūptā ⁊ ſue diuinitatis v̄tutē. ſeqt. g Et dixit eis ſcriptū ē. Jſai. lvj. h Domus mea dom⁹ orōnis vocabit: vos feciſtis illam ſpeluncā latronum:

quia non curabant de cultu dei:sed magis de/ coratione populi per astutias suas exquisitas vt visum est. Spelunca autem latronum dicit esse locus vbi spolia que rapiunt congregant: ⁊ hoc fecerunt sacerdotes de templo vt visuz ē.

i Et relictis illis:tāq̄ȝ excecatis per inuidiā k Abijt foras extra ciuitatē ⁊ in hoc q̄ dimi sit eos corporaliter ostēdit facto eos esse dimit tendos a deo spiritualiter propter eorum ex/ cecationem.

latronū. Et accesserūt[a] ad eum ceci ⁊ claudi in templo ⁊ sanauit eos[b]. Uidentes autez princi pes[c] sacerdotum ⁊ scri be miracula que fecit: ⁊ pueros clamātes itē plo[d] ⁊ dicentes. Osana filio dauid: indignati sunt[e] ⁊ dixerunt ei: Au dis qd̄ isti dicunt[f]: Je/ sus āt dixit eis[g]. Utiq̄ȝ nunq̄ȝ legistis quia ex ore infantium ⁊ lacten tium perfecisti laudez[h] Et relictis illis[i] abijt fo ras extra ciuitatem[k] in bethaniam ibiq̄ȝ doce.

a Et accesserūt. Hic ponit ꝰm sa/ cū ostēsum sue di uinitatis in cura/ tione infirmitatū incurabilium: qd̄ non pōt fieri nisi virtute diuina: et hoc est qd̄ dici ur a Et accesserunt ad eū:ceci ⁊ clau/ di. A ꝑuatiōe eni in habitum nō fit regressus per na/ turam. b Et sanauit eos:virtute ꝓpria quod nō poterat facere v̄tus creata. c Uidentes aūt ꝑncipes. Hic ꝯsequenter ponit cōtra xp̄m iudeoꝝ indignatio:⁊ diuiditur i duas partes: quia ꝑmo ex indignatiōe impugnauit eius fa/ mam:⁊ scd̄o eius doctrinam ibi ⁊ cū venisset i templum. Prima i duas:q: ꝑmo ponit iudeo rum impugnatio. Scd̄o ponit xp̄i r̄n̄sio:ibi ie/ sus aūt dixit eis. ¶ Circa primū sciendū q̄ ꝑn cipes sacerdotū conceperāt rancorem ⁊ odiū contra xp̄m ꝓpter hoc q̄ manifeste reprehen/ debat auaritiā:⁊ alia eoꝝ vitia:⁊ videntes mi/ racula que fecit infirmos sanando. d Et pue ros clamantes in templo ⁊c̄. ipsum. s. esse xp̄m verum. e Indignati sunt. verūtn̄ q: non au/ debant miracula manifeste impugnare:iō ar/ guunt eum de applausu ppl̄i quē sustinebat cir ca se. f Et dixerunt ei audis qd isti dicunt: quasi di. Si tu esses iustus ⁊ bonus:tu nō susti neres talem applausum ppl̄i. g Jesus autez dixit eis. Hic ponit xp̄i r̄n̄sio:vbi xp̄s ostendit eos iuste reprobādos a deo q̄ ꝑmo facto: scd̄o euidenti signo ibi. Mane aūt reuertens. In ꝑ ma ergo parte di sic. g Jesus autē dixit eis, quasi di. bene scio q̄ isti dicūt me xp̄m confitē/ do:⁊ q̄ hoc debeam sustinere pater: q: hoc est ex diuina preordinatione:ꝰm q̄ scribit i psal. propter qd̄ subdit. h Nūq̄ȝ legistis:quia ex ore infantiū ⁊ lactentium ꝑfecisti laudem. q. d. Uos qui estis legis periti deberetis scire hāc scripturā:⁊ per ꝯsequēs me non reprehendē.

Expositio mo/ ralis ipsi⁹ euāgelij.

Et cū intrasset hierosolimam cō mota est vniuersa ciuitas dicens:qs est hic. per hoc si/ gnificatum fuit q̄ ī trante iesu celestē irl̄m angeli dictu ri erāt. quis ē iste rex glie. Et intra/ uit iesus in tēpluz dei. Crisosto. hoc erat ꝓpriuz boni filij intrare domū patris. Et tu imitator xp̄i factus cuz ali/ quā ciuitatē fueris ingressus ꝑmū ad eccl̄iam curras. Et eiciebat oēs vendentes in templo. Nam mercatores eici debent de eccl̄ia. ⁊ men sas nūmulerioꝝ. Crisosto. Significās q̄ in tē/ plo dei non debent eē nūmi nisi spūales habē tes imaginem dei. Et cathedras vendentium columbas euertit. i. dignitates eccl̄ie obtētas simoniace. Domus mea domus oꝛonis voca/ bitur:sed nunc domus dissolutionis pōt voca/ ri:⁊ domus cupiditatis:ideo subditur. Uos āt fecistis illam speluncā latronū. Magni latro/ nes in speluncis suis existētes:qn̄ sciunt aliq̄s paꝝ habentes:transire non exeunt de spelun/ cis:sed mittunt famulos suos ad illos spolian/ dum. Sed qn̄ sciunt hoīes transire multuȝ pe/ cuniosos currunt illuc de ꝑmis sic multi cano/ nici quando sciunt magnū lucrum temporale currunt ad eccl̄iam:sed quādo modicum est lu crum remanent in domibus suis ⁊ recreatio/ nibus:⁊ ad ecclesiam clericos suos mittunt. Et accesserunt ad eum ceci ⁊ claudi ⁊c̄. Moralit ceci sunt ignorantes. Claudi v̄o rectitudinem iustitie dimittentes:⁊ isti curantur aliquando per pauperes predicatores xp̄i sectatores per eorum bona consilia ⁊ hortamenta:de quo tn̄ aliquando mali sacerdotes indignantur. con/ tra quos subditur. Nunquid legistis ⁊c̄. quasi dicat. Si sacre scripture noticiam haberetis: non indignaremini sed gauderetis:⁊ ita fit cō

muniter: qđ quando litterati non indignant sed gaudent quia per hoc imposito sibi onere sublevantur: ⁊ relictis illis abiit ⁊c. Crisosto. vt ibi manerent corporaliter: vbi habitabant spi/ritualiter.

Questio fratris Antonij betontini Matth. xxj.cap. Intrauit iesus in templum dei ⁊ eiciebat omnes vendentes ⁊ ementes in templo.

Super quibus verbis queritur. Utrum ali/quando licita sit ipsa mercatio. Ad cuius evi/dentiam advertendum est s̄m Alexan. de ales ꝙ tria sunt genera operuȝ humanorum. Que/dam enim sunt que minime possunt esse mala sicut diligere deum ⁊ proximum. Quedā sunt que aliquo modo non possunt esse bona: cuius/modi sunt blasphemare deum: odire proximū vsura: fornicatio ⁊ similia. Quedam alia repe rire contingit: que bona esse possunt ⁊ mala: Sicut est elemosynam dare: Jeiunare: ecclesi/as visitare: ⁊ alia his similia. Inter que merca tio numerari debet: que de se mala non est: sed aliquibus circūstantijs depravari potest. Uñ Augustinus ait in lib. de questionibus novi et veteris testamenti. Fornicari hominibus sem per non licet: negociari autem: aliquando licȝ aliquando non licet. ꝙ autem de se licita sit. Doctor subtilis magister Joannes scotus. q. ij. super distin. xv. iiij. lib. sententiarum: ostendit ex manifestis necessitatibus: ⁊ comodis homi num cōmunitati provenientibus ex officio et exercitio ipso mercandi. Constat enim vni pa trie: vel vrbi multa deficere que in altera sup/abundat: qui autem in colendis agris ⁊ in ce/teris artibꝰ mechanicis occupātur: vel reipu/blice regimini: aut iuste militie operam p̄stāt ad res quibus egerint emendas ⁊ deferēdas: comode ⁊ oportune ire non possunt: nec insu/per ad hoc omnes industriam ⁊ peritiam ha/bent: qua ex re reipublice satis expedit: ꝙ huic officio aliqui idonei mancipentur: quibꝰ vtiqȝ merito pro emolumento aliquid lucri debet̃. Unde Apostolus p̄ma ad Corinthios. ix. cap. dixit. Nemo militat suis stipendijs vnqȝ. Et quis reperiri posset: qui sine lucro huic operi in servire vellet. Cum Matth. x. cap. dicat. dñs. Dignus est mercenarius mercede sua. Proin de ostenditur negociationem esse licitā. Lege nature: scripture: ⁊ gratie. Primo nāqȝ osten. ditur lege nature: quia qđ reipublice vtiliter ⁊ peculialiter vtile est: quoquomodo fieri debet imo non parum laudandi sunt: qui ex hac in/tentione huic operi inservire conātur: lȝ inde lucrari videantur cum industria: sollicitudi/nem: labores: pericula: hac pro re mercatores exponant: dummodo discreta sit quātitas lu/cri. Scđo inde ostenditur lege scripture: qꝛ negociatio in nullo loco reprobatur: imo de se conceditur. Uñ in vltimo cap. ij. li. Neemie dicitur. Qꝛ negociatores in die sabbati nō vē/derent. Ex quo colligi potest: ꝙ alijs diebus mercatores emere ⁊ vendere poterant. Et si ī die sabbati erat prohibita: hoc propter festum erat in quo negociari non licet: non quia esset de se mala. Tertio quoqȝ negociationem esse licitam ostenditur lege gratie. Nam tempore tali, auctoritas vniversalis ecclesie mercatores sub congrua mensura lucrantes minime dam nat: imo in cap. per vestras: de donationibus inter virum ⁊ vxorem: mercatores approba/re videntur: quando dicit: pro vxoris cuiusdaȝ cautela dotes reponi debere in manu merca/toris. Sed contra predicta satis obstare vi/detur. Joānes crisostomus super hoc evange/lium dicens. Nullus christianus debet eē mer cator: aut si voluerit esse proiciatur de ecclesia Et paulo post. Qui emit ⁊ vendit non potest eē periurus. Ad qđ dicendum est. ꝙ Crisostomꝰ ibi execrative locutus est: pro eo qđ pauci sunt mercatores: qui in suis negociationibus iusti/tiam observent: ⁊ a multis alijs vitijs ibi non peccent: Aut absqȝ dubio: non est in hoc dicto sequendus cum nullam habeat pro se rationē cogentem: aut scripture auctoritatem. Nam ex evangelio huius diei non potest aliud colligi: nisi ꝙ christus innuit contra vendentes in tē/plo: qđ vtiqȝ illud grave peccatum est. Adver/tendum tñ est ꝙ sunt quedam negocia que vix possunt absqȝ peccato fieri: sicut beatus Grego rius in omelia. xxiiij. dicit ⁊ notatur a Gratia/no de peni. dist. v. cap. Negotium. huiuscemo di s̄m Durandum nostrum ⁊ alios doctores: septem sunt cura. s. rei familiaris. Militia: pro curatio: administratio: advocatio: qđ negotiū s̄m Hostiensem omnibus periculosius est. Epi scopatus officium quo nihil miserabilius ⁊ pe riculosius est si perfunctorie: idest negligēte.

res agatur vt patet.xl.distin.Decretorum cap. Ante omnia dicitur.que proprie sunt v̓ba Au/gustini ad valerium:lꝫ hec vltima duo sub pro curatione ⁊ administratione valeant compre hendi.Septimum quoqꝫ negocium mercatio est.de qua Leo papa sic inquit.Qualitas lucri negociantem:aut accusat aut arguit:quia ⁊ honestus est que/stus ⁊ turpis.Ue/rum tamen peni/tenti vtilius ē di-spēdia pati:q̃ꝫ pe/riculis negociati/onis astringi:qa difficile ē int̃ emē/tis vendētisq̃ꝫ co/mertium non in/teruenire peccatū quia lꝫ de se sit bona:tamen ex aliq̈ circūstantia de fa/cili maculatur:sic̄ fuit mercatio isto rum in templo vē/dentium ⁊ emen/tium qȯ hoc om/nino agere i tem/plo licitū nō erat. Quãobrem christus de templo omnes eiecit sicut dicunt verba ista Intrauit iesus in tem/plum dei:⁊ eijciebat omnes vēdentes ⁊ emē/tes in templo.

bat eos de regno dei.

Feria.iiij.post primam dñicam quadragesime Matth.xij.cap.

n illo tpe Accesser̄t ad iesū scribe ⁊ pharisei dicētes Magister volumus a te signum videre[a] Qui respondēs ait illis.Generatio mala[b] ⁊ adultera[c] signum querit[d]:⁊ signum non dabitur ei[e]: nisi signum Jone prophete[f].Sicut eniꝫ fuit Jonas[g] in vētre ceti tribus diebus ⁊ trib⁹ noctibus:sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus ⁊ trib⁹ noctib⁹.Uiri niniuite surgent in iudicio cuꝫ generatōne ista[h]:⁊ condēnabunt eam:quia penitentiam egerunt in predicatione Jone.Et ecce plus q̃ꝫ Jonas hic Regina austri[i] surget i iudicio[k] cum generatione ista ⁊ condemnabit eam:quia venit a finibus terre[l] audire sapiētiā Salomōis[m].Et ecce plus q̃ꝫ Salomon hic[n].Cū autē imūdus[o]

Expositio litteralis

a Magister volumus a te signum videre. non q̈dcūq̃ꝫ sed de celo:vt habet Luc. xj.cap.Qui respondens ait illis.
b Generatio mala:quia ex persecutoribus prophetarum descenderant. c Et adulte/ra:quia patres eorum idolatre fuerunt.
d Signum querit.de celo. e Et signū nō dabitur ei:de celestibus:quia sunt indigni propter eorum curiositatem ⁊ malitiam.
f Nisi signum Jone prophete.quasi diceret terreni sunt ⁊ infimi.Et ideo de terra ⁊ ifimis signum habebunt.Et hoc est qȯ subditur.
g Sicut enim fuit Jonas vt patet.
h Uiri niniuite surgēt in iudicio cū generatione ista ⁊c̈.Hic exprimitur eorum condemnatio:qa gentiles peccato/res egerunt penitentiā ad predi/cationes prophe/tarum:⁊ pharisei obstinati sunt in predicatione xp̄i:qui tamē erat do/minus propheta/rum:⁊ ideo ex fa/cto illorum appa/rebit condēnatio iusta istoꝝ.Et hoc est qȯ dicit.Niniuite viri surgent i iudicio ⁊c̈.Hoc ē dictū ex facto eoꝝ apparebit iusta cōdemnatio istorum sequitur. i Regina austri.idest regina Sabba de qua habetur.iij. Regum.x.cap.Et dicitur hec Regina austri: quia regnum eius est in australi parte respcū hierusalem. k Surget in iudicio.hoc est ex facto suo ostendetur istorum iusta condēnatio.
l Quia venit a finibus terre.idest a longinquis partibus. m Audire sapientiam Sa/lomonis:quia non fuit solum nisi figura xp̄i.
n Et ecce plus q̃ꝫ Salomon hic.idest xp̄s presentialiter positus cuius predicationem iu dei contempserunt.
o Cum autem immundus spiritus exierit. Hic ponitur eorum excecatio ⁊ possessio a diabolo:ad cuius euidentiam sciendum:ꝙ pote/stas diaboli fuit eiecta quodammodo a popu/lo iudaico per legis dationem:que exclude/bat cultum demonum:et inducebat ad co/lendum vnum deum verum:Et sic eiec/tus transijt ad possidendum plenius genti/les sine lege:Et Prophetarum oraculis

spiritus exierit ab homine[a] ambulat per loca arida[b] querens requiez[c]: ⁊ nõ inuenit.[d] Tũc dicit reuertar in domũ meam[e]: vnde exiui. Et veniens inuenit eaz vacantem[f] scopis mundatam[g] ⁊ ornataz[h]. Tunc vadit ⁊ assumit septez[i] alios spiritus secũ nequiores se: et intrantes habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus Sic erit generatiõi huic pessime. Adhuc eo loquente[k] ad turbas: ecce mater eius ⁊ fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidam ecce mater tua ⁊ fratres tui foris stant querẽtes te At ipse respõdens dicenti sibi ait: Que est mater mea? ⁊ qui sũt fratres mei? Et extendẽs manuz[l] in discipulos suos dixit Ecce mater mea[m] ⁊ fratres mei Quicunq; eni fecerit voluntatem pr̃is mei qui in celis est ipse frater meus ⁊ soror ⁊ mater est.

viuentes: ⁊ ideo eos tenebat in idolatria subiectos sed adueniente xp̃i predicatione ⁊ apostolorum iudei pro maiori parte fuerunt increduli: gentiles autem deuote fidem xp̃i ⁊ apostolorum acceperunt: ⁊ sic diabolus eiectus ab eis per fidem xp̃i reuersus ẽ ad possidendum populum iudaicum errore excecatum: ⁊ sic facta sunt nouissima huius populi peiora prioribus: q; status populi iudaici: peior ẽ modo q̃z fuerit a principio ante legem datam: hoc ẽ ergo quod dicit. a Cum i mundus spiritus exierit ab homĩe i. a populo iudaico viuente sub lege nature: q; eiectus est per susceptionez legis mosaice. b Ambulat per loca arida i. corda gentilium. c Querens requiem. i. ipsis perpetuam mansionem. d Et non inuenit: q; predicantibus apostolis inde eiectus fuit. e Tunc dicit reuertar in domum meaz i. iudaicum populum. f Et veniens inuenit eam vacantem. i. fide ⁊ bonis operibus vacuam. g Scopis mundataz. q; populus iudaicus habebat quãdam exteriorem imunditiaz. h Et ornatam propter legis apparentiam. i Tunc vadit ⁊ assumit septem ⁊c̃. per hoc q̃ dicit septem. alios intelligit vniuersitatem viciorum hoc est dictum q̃d ante legem datã fuerunt peccatis irretiti: ⁊ a diabolo possessi sed post aduentum xp̃i in peccato suo obstinati sũt peiores facti: q; ex ingratitudine peccata eorũ sunt quasi duplicata ⁊ hoc loquendo quasi de vno homine dicit per similitudinem intelligatur d̃ toto populo iudaico: patet per hoc quod dicit. Sic erit gñationi huic pessime. k Adhuc eo loquente. Hic vltimo ponitur confutatio insidiantium ipsius infirmitati assumpte:. hoc q̃d ipso predicante dixit ei quidaz insidiator. q̃ mater sua ⁊ fratres eius expectabãt euz foris vt si propter hoc dimitteret predicatiõez argueret ip̃m esse purum hominem motũ propter affectionem carnalem. Sciendum tñ q̃ hic dicuntur fratres cognati eius germani secũduz morem scripture que freq̃nter nominat consanguineos fratres ih̃s autem illum insidiatorem confutauit ostendens q̃ spiritualis occupatio ẽ carnali affectioni p̃ponẽda dicens. Que est mater mea quasi dicat predicatio non est interrumpenda seu dimittenda. l Et extẽdens manuz: quasi ad protestandũ veritatẽ. m Ecce mater mea: q̃si dicat in tantum ẽ mihi aliquis propinquus. In quantum est spiritualibus actibus intentus: vt patet.

Expositio moralis.

Generatio mala: ⁊ adultera ⁊c̃. quia querunt ea que non sunt scibilia: nec ad fidez vel mores vtilia: ⁊ ideo non dabitur ei signum nisi signuz Jone prophete: quem deglutiuit cetus: ⁊ sic deglutit eos diabolus ⁊ deludit. Uiri niniuite p̃ niniuitas significantur peccatores ad vocem predicatoris penitentiã agentes ⁊ per reginaz austri simplices sapientiam xp̃i deuote querentes quorum salus s̃m sententiam saluatoris preponitur saluti eorum qui sunt multum litterati de sua tantum scientia presumentes. Cum autẽ immundus spiritus exierit ⁊c̃. per istum significatur peccator curatus per dei bonitatez sed propter ingratitudinem suam sequentem dimittitur cadere in hypocrisis prauitatem ⁊ sic fiunt nouissima hominis illius peiora priorib⁹

qꝛ sicut dicit Hiero. simulata sanctitas duplex est iniquitas. Adhuc eo loquente ad turbas. Ecce mater eius ⁊c̃. per hoc autem quod saluatoꝛ a predicatione non destitit: propter aduentum sue matris ⁊ fratrum sibi loqui volentium declarauit manifeste ꝙ opus dei pꝛeponendum est negotijs familiarium personaꝝ: per hoc autem qꝺ subditur. Quicũqꝫ fecerit voluntatẽ patris mei ⁊c̃. Ostendit ꝙ pꝛopinquitas charitatis pꝛeponenda est pꝛopinquitati consanguinitatis.

Questio fratris Antonij betontini. Generatio mala ⁊ adultera signum querit ⁊c̃. Mat. xij. cap̃.

Ex quibus verbis merito potest queri. Utrꝫ mercantie plus valeant q̃ꝫ possint licite vendi: vel etiam minus emi. Pro cuius declaratione interrogationis notandum ex doctrina doctoris subtilis. q. ij. super dist. x. quarti li. sententiaꝝ. Qꝫ valoꝛ quarũcũqꝫ reꝝ dupliciter sumi potest. Unꝰ vnus naturalis: Reliquus vsualis appellatur. Primus est scꝺꝫ bonitatẽ nature in re a domino create ⁊ hoc mõ Mus: foꝛmica vel pulex plusq̃ꝫ panis extimatur: cuꝫ illa animaꝫ habeant: Panis vero anima pꝛiuetur Secundus vero qui dicitur vsualis in respectu ad vsuꝫ nostruꝫ sumitur: qm̃ quanto res vsibus nostris magis expediunt: tanto amplius valẽt ⁊ hoc modo illis. s. Muri foꝛmice vel pulici. panem pꝛeferimus. Et qꝛ emendi vel vendendi actus ad humane vite vsus oꝛdinãtur. ideo in eis valoꝛ venalium reꝝ scꝺo modo sumitur ⁊ non pꝛimo modo. Scꝺo etiaꝫ notandum est: ꝙ hic valoꝛ vsualis in re venali tripliciter considerari potest. Primo respectu virtuositatis: quando. s. res venalis virtuosioꝛ est et efficatioꝛ nostris vtilitatibus: Secundo respectu raritatis qñ. s. res venales ex raritate: ⁊ inueniendi difficultate: magis nobis necessarie sũt sicut de frumento est tempoꝛe penurie: qꝺ maioꝛi pꝛecio venditur: q̃ꝫ abundantie ⁊ fertilitatis tempoꝛe. Inde est ꝙ magis extimatur aurum vel balsamum q̃ꝫ aqua terra vinum vel oleum oliuarum: Tertio respectu complacibilitatis: quandõ scilicet res venalis magis est cõplacibilis voluntati nostre: quomodo appꝛeciatur equus ab armigero ⁊ oꝛnamentuꝫ a muliere. Tertio adhuc notandum ꝙ pensatio valoꝛis vsualium rerum vix aut nunquã a nobis fieri potest: nisi per coniecturaleꝫ: ⁊ pꝛobabileꝫ opinioneꝫ. His visis dicitur ad huius generationis male quesituꝫ: ꝙ res saluo melioꝛi iudicio non plus possunt licite vendi: vel minꝰ emi: q̃ꝫ valeant earum pensato valoꝛe ad vsum nostrum ⁊ ad pꝛobabile extimationis humane iudicium mensurato etiam valoꝛe rei infra limites latitudinis competentis: que quidẽ latitudo iure: consuetudine: ⁊ discretione inotescẽ potest. Primo. n. iure sic innotescit: qꝛ ius determinat quod quando emptoꝛ vel vẽditoꝛ vltra dimidiũ iusti pꝛecij defraudatur contractus sit nullus: ⁊ per iudices sit irritandus. Tamen scꝺm doctoꝛem subtilem vbi supꝛa. Si infra illud notabilis fraus appareat: est coꝛrespõdens restitutio facienda: hoc quidem intelligi debet: si defraudatus excessum ignoꝛaret: Sciens enim donare potest ⁊ in cõtractum cõsentire: ⁊ defraudatus putari non debet. Et licet lex ciuilis dicat ꝙ contrahentes se inuiceꝫ decipere possunt. Tamẽ in ecclesia in contractibus: dolum facere nõ permittit: Lex enim ciuilis: vt sanctus Tho. dicit poplõ data est in quo sunt multi: a virtute deficientes ⁊ ca solum pꝛohibet que humanuꝫ modum viuendi destruere dinoscunt. Et ideo dũtaxat: magnos excessus punit vt cum quis est deceptũs vltra dimidium: Lex aũt diuina: que non modo data est populo sed hominibus virtuosis: nihil impunitum relinquit: ꝙ sit virtute cõtrariuꝫ. Hinc est quod secundũ diuinam legem illicitum reputatur: si emendo vel vendẽdo equalitas nõ seruatur: licet parua additio: vel diminutio pꝛecij equalitate iusticie tollere non videatur. Et de hoc in decretis. x. q. ij. §. hoc ius plenius habetur. glosa enim ibi dicere videtur: Qꝫ si in venditione plusq̃ꝫ res valeat offerratur: illud ecclesia accipere non debꝫ. Insuper in his notandum est. ꝙ si res minus iusti pꝛecij. s. parte dimidia comparatur est in potestate emptoris iustum supplere pꝛeciuꝫ vel a contractu recedere. Ut extra de emptione ⁊ venditione. in ca. cum dilecti. plenius legitur. Secundo modo scꝺm scotum vbi supꝛa huiusmodi latitudo consuetudine innotescit: cui consuetudini a legibus aliquid de rigoꝛe dimittitur: vt contrahentes ex consuetudine valoꝛis rerũ mutuo sibi remittere possit. Si tamẽ enoꝛmiter cõsuetudo nõ deficit a iusticia. Tertio modo patet discretione. s. scꝺm Thomã scꝺa scꝺe. q. lxxvij.

Carius vendere:⁊ vilius emere est illicitum ⁊ iniustū:nisi res que venditur in detrimentum cederet venditoris:cuȝ ea nimis indigeat. Unde in tali casu iustuȝ preciū est:si nō soluȝ inspiciatur ad reȝ que vendit:sed etiaȝ ad damnum qđ ex vēditione a vēdente recipit. Hinc licite rē plus q̄ȝ valeat vēditor nō emat qui vult emere. Sed hec gn̄atio mala auarorū mercatorum hac solēni responsiōe doctorū minime ɔtenta: obijcit nōnullis rōnibus apparētibus ad q̄ petit signa idest respōsa:suas respōsiōes oīno frangētia. dicūt eni primo huius praue generationis filij: Nobis quidem licet rebus nostris precium statuere:⁊ sicut nullū ius nos cōpellit res nostras vēdere:ita nec cōpellere debet preciū:nō ƀmplacitum nostrum ipsis statuere:qꝛ nullus emptor cōpellitur emere: Uulgariter eni dicit tantū res valet quātuȝ vēdi potest. Quibus obijci potest breuiter: qꝛ licet quis nō cogat res suas vēdere: cogitur tamen in cōtractu vendēdi iuris ⁊ equitatis regulā debite obseruare. Pro inde scđm Hostiē: licet aliqs cogi nō possit rē suā vēdere:vel alienā emere:Si tn̄ rem venalē exposcit: ⁊ preciū offerat:⁊ iuste nō vult vendere: per iudicē cogi potest vt iusto precio vēdat:qꝛ impositio p̄cij:nō imponit rei tanq̄ȝ ꝓprie:sed ipsi quasi in alterū cōmutande. Adhuc adultera gn̄atio peius infert dicēs:ergo tota cōmunitas vendentiū ⁊ emētiuȝ cōtra iusticiā peccat: qꝛ fert omnes vile emere: ⁊ care vēdere cupiunt. Cui dicitur qđ tn̄ cōmunitas auarorū ⁊ nō iustorum vile emere ⁊ care vēdere cupit. Fortius miseri vlterius dicunt. Rebus vt dictū est pūctalis taxatio nō potest īponi:ergo scđm consensū vtriusq̄ȝ partis licet rerū preciū extimari. His etiaȝ respōdetur:quod licet pūctalis taxatio rebus nō possit imponi: Nihilominus potest et debet illud sub cōgruis limitibus mensurari: sed qꝛ in his tribus signis.i.respōsiōibus auari cōtenti nō sunt:sed semꝑ vlterius signa querunt. Ideo eis bene dī. Generatio mala ⁊ adultera ⁊c̄. quasi dicat hec praua gn̄atio: dictis sacrorū doctorū acquiescere nolūt:sed vlterius signa ⁊ respōsa querunt sed signū nō dabitur ei: nisi signū Jone prophete:qui typū ostendit xp̄i resurrectōnis qꝛ inde veniet ad iudicāduȝ ⁊ oēs viuos ⁊ mortuos:vbi de omni cōtractu vsurario rōneȝ reddere obligabitur:nec inuenient tunc argumēta sophistica:quibus vsurā eiꝰ valeant defensare. Quia ⁊ Bernardus ait Judex ille:non falletur verbis.

Feria quita post primam dn̄icam quadragesime.

Euangelium scđȝ Matheum xv.ca.

In illo tpe Egressus iesus secessit[a] in partes tyri et sydonis. Et ecce mulier chananea[b] a finibꝰ illis egressa[c] clamauit dicēs ei. Miserere mei domine fili dauid[d]: filia mea male a demōio vexatur. Qui non respondit ei verbuȝ[e]. Et accedētes discipuli eiꝰ rogabant eum dicētes Dimitte eam:quia clamat post nos. Ipse autem respōdes[f] ait. Nō sū missus nisi ad oues[g]

Expositio litteralis.

a Et egressus iesus inde secessit ⁊c̄. Reprobato errore phariseoꝝ:hic xp̄s trāsit ad gētiles: vt ex deuotiōe gentiliū:ostendat iusta reprobatio iudeoꝝ. ⁊ hoc est quod dī. Et egressus iesus inde secessit in ptes tyri ⁊ sidonis tyrus ⁊ Sidon sunt quedā ciuitates site in terra ꝓmissionis prope montē libani:qꝛ filij israel nō potuerunt totaliter expellere gentiles de terra sua. b Et ecce mulier chananea.s.natione. Chananei eni habitauerūt in terra ꝓmissiōis ante filios israel:nec potuerūt per eos totaliter extirpari:vnde ista mulier ab illis qui remāserant descēdebat:ista aūt audiuerat miracla ⁊ famaȝ iesu xp̄i:⁊ ideo firmiter credebat qđ filiā suam sanare poterat. c A finibus illis egressa. qꝛ xp̄m sequebat in via ad impetrandum sue filie sanationē. Marcus tn̄ dicit.vij.ca.quod venit ad iesum intra domū:⁊ hoc est verū p̄mo:sed qꝛ eam ibi nō exaudiuit sequuta ē eū in itinere clamās. d Miserere mei dn̄e fili dauid. Audiuerat enim xp̄m promissum iudeis descēdere de gn̄e dauid. e Qui nō respōdit ei verbū:nō ꝓpter indignationē: sȝ vt ex ꝑseuerātia eius in p̄ce ōnderet fides eius ⁊ deuotio discipulorū. f Et accedētes discipuli eiꝰ ⁊c̄. Mo

xi.n.erant ad hoc vidētes eius fidē ⁊ deuotio/
nem. f Ipse aūt respōdit. Primo negatiue
tñ sine iproprio dicēs. g Nō suz missus ⁊c.q2
xp̄s erat p̄mo ⁊ p̄ncipaliter missus iudeis tāq̄z
apl̄s eoꝝ:⁊ ideo in ꝓpria p̱sona nō predicauit
nisi iudeis:nec fe/
cit miracula nisi i
casu ex aliqua spā
li cā:vt.s.ostende/
ret ecclīam in fide
gentiū eē fundan
dā sicut hētur hic
⁊ Joānis .iiij.ca.
Ubi xp̄s predica/
uit samaritanis ď
uote eū recipiēti/
bus:post mortē āt
xp̄i fides p̄dicata
est publice gētilibꝰ:⁊ h̄ ē qđ dicit apl̄s ad Ro/
ma.xv..ca. Dico āt xp̄z mīstrū fuisse circūcisio
nis.i.aplm iudeoꝝ pp̱ veritatē dei ad cōfirmā
das ꝓmissiones patrū:q2 antiquis p̄r̄ibus iu/
deoꝝ fuerat facta ꝓmissio de xp̄o: Sic̄ abrahe:
⁊ dauid:q2 tñ iudei ꝓ maiori p̱te fidē xp̄i repu
lerūt:⁊ gētiles eā susceperūt. Jō apl̄s subdit ibi
dē Roma.xv.ca. Gētes aūt sup̱ mīa honorare
deū ⁊c̄.Seq̄f. a At illa venit ⁊ adorauit eū.
adoratiōe latrie dicēs. b Dñe adiuua me. In
firmitatē.n.filie sue reputabat suā:⁊ p̱ ꝯñs sana
tionē: c Qui rñdēs negatiue.s.⁊ cuz iprope
rio ait. d Nō est bonū sumere panem.i. do
ctrinā ⁊ miracula ꝓmissa iudeis:tanq̄z sp̄uali/
bus filijs ꝓpter cultū vniꝰ dei. e Et mittere
canibus.i.dare gētilibus:q erāt dediti cultui
idoloꝝ:sicut canes circa cadauera aīaliū defū
ctoꝝ. f At illa dixit ⁊c̄.i.⁊ bonum ē in casu.
g Nā ⁊ catelli edunt ⁊c̄.q.d Sicut catelli ali/
qua modica:vtpote micas cadētes ne cibo cō/
cesso filijs p̱cipiūt:ita ēt gētiles debebāt aliqd
saltē modicū p̱cipe de bñficijs xp̄i:ex quo patet
q̄ nō ē ꝯtrarietas in v̄bo xp̄i cū dicit:nō ē bo/
nū ⁊c̄.v̄bū huiꝰ mulieris dicētis imo bonū ē:
q2 verbū xp̄i ē intelligēdū q̄ nō erat regulari
ter ⁊ vniuersaliter bonū:cū xp̄s eēt apl̄s iudeo
rū vt dictū ē:Uerbū aūt huiꝰ mulieris intelli/
gendū ē in casu ꝓpter.s.petētis deuotionez:vt
ōnderet ecclīe gētium futuram fundationem.
h Tūc respōdēs iesus ait:O mulier magna ē
fides tua:q̄ p3 ex v̄bo ⁊ fcō suo:q2 nō fuit retar
data a feruore petēdi.p̄mo pp̱ xp̄i taciturnitatē

que perierant domus israel: At illa venit: et adorauit eum dicens[a]. Domine adiuua me[b]. Qui respondens ait[c]. Non est bonum sumere panem[d] filiorum: ⁊ mittere canibus[e]. At illa dixit[f]. Etiam domine nam ⁊ catelli edunt[g] de micis: que cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondēs iesus ait illi[h]. O mulier:magna est fides tua fiat tibi sicut vis[i] Et sanata est filia eius[k]:ex illa hora.

Nec scđo pp̱ eiꝰ rñsionē negatiuā: Nec tertio
pp̱ iproprīū adiūctū rñsiōi negatiue:⁊ iō s̄bdit.
i Fiat tibi sicut vis.q.d. Fides tua:h̄ meref: q̄
p3 ex facto:cū s̄bditur. k Et sanata ē filia eiꝰ.
h̄ patet ēt ex dictis: q̄ tarditas xp̄i ad exaudi
endū eius petitio
nē nō fuit ex igrā
ria:vel voluntate
sed vt ex p̱seuerā
tia mlieris ōndēf
fides eiꝰ: ⁊ deuo
tio dignior exau/
ditione.
¶ Expositio mo/
ralis.
Et egressus iñ
ih̄s venit i p̱tes ty
ri: p̱ mulierez cha
naneā cui dī a dño: O mlier mag̃ ē fides tua:
pōt rō sup̱ior itelligi:q legibꝰ etnis ispiciēdis
⁊ ꝯsulēdis itēdit:f3 Aug.xij.li. De trinitate. p̱
filiā eiꝰ rō iferior:p̱ demoniū āt ipa sēsualitas:
q ēt p̱ s̄pētē significaf vt dic̄. Aug. ibidē: sic igr̄
filia mlieris chanāee a ďmōio vexaf:qñ p̱ sēsua
litatē iferior rō ad ꝯsēsū pcti mortal' ipellif:cu
ius sanatio p̱ mrēz.i.sup̱iorē rōnē a dño petif.
Nā rō sup̱ior sp̱ ad optīa depcaf:⁊ sic̄ dñs distu
lit exaudire petitionē mlieris chananee vt eiꝰ
fides clariꝰ appereret:sic ⁊ dñs aliqñ dimittit i/
pulsū rōnis iferioris p̱ sēsualitatē diuciꝰ ꝓtra-
hi vt augeaf meritū tētati:pp̱ q̄ Paulo petēti
stimulū carnis a se auferri dixit dñs.ij.ad cori.
xij.ca. Uirtus in infirmitate perficif.
¶ Questio fris antonij betontini. Miserere
mei dñe fili dauid. Matthe.xv.ca.
In qbꝰ v̄bis q̄rif. Utꝝ f̄m valorē vtilitatis
emētiū possit p̄ciū i mercātia taxari. Ad qđ bre
uissime dī q̄ nō. Nā h̄ mō p̄ciū rei iextriabile ef
set cū cyphꝰ aq̄ hoi nisi aq̄z hēat morituro isini
ti auri p̄cij apđ oēs vtētes rōnibꝰ eēt. Qđ eēt
p̄mo neq̄ssimū. Tū q2 bonū ꝓpuz ꝓponētur bo
no cōi:ob qđ mercatio istituta ē. Tū q2 h̄ onus
iportabile putaref. Tū q2 pp̱ h̄ onꝰ modꝰ pie/
tatis euacuaref. Scđo eēt iiustissimū: q2 cū iu/
sticia obseruet i ēptiōibꝰ ⁊ vēditiōibꝰ:nālē ordi/
nē vtiliū reꝝ f̄m cōez opie ⁊ iopie cursū. Mer
catoris idustriā:⁊ laborē ⁊ p̱iculū:oīa ista iustis
sima.tal taxatio p̄cij redderet icōgruissima. Ter
tio ihōestissimū q2 nulla curialitas poss3 eē int
amicū ⁊ amicū:int s̄uū ⁊ dñm:int p̄rez ⁊ filiuz.

Et ut brevius loquar: si h̄ esset: omnis modus vendendi ⁊ emendi redderetur inconsonus ⁊ auaritie accomodatus. Ubi v̄o auaritia regnat quis dubitat quō nulla mercatio licita fit. Et ideo mercator clamabit ad dn̄m ⁊ dicet miserere mei dn̄e fili david: filia mea .i. conscientia mea q̄ carior omni p̄mogenita esse debet: tali tentatione a demonio vexata: per tuam gr̄am liberari desiderat.

Feria sexta post primā dn̄icam .xl. euangeliuz s̄m Joannem .v. cap.

IN illo tēpore: Erat dies festus iudeoruz[a] ⁊ ascendit iesus hierosolymam.[b] Est autē hierosolymis probatica piscina[c] que cognominabat̄ hebraice bethsaida: quinq̧ porticus habens[d]: ī his iacebat m̄ltitudo magna languētium[e]: cecorum: claudorum: aridorum: expectātium aque motum: angelus aūt dn̄i[f] s̄m tempus descendebat in piscina ⁊ mouebatur aqua[g]. Et q̄ prior descendisset in piscinam post motionez aq̄ sanus fiebat[h] a quacunq̧ d̄tinebat̄ īfirmitate.

Expositio litteralis euangelij.

EUangelista determinat ī h̄ euangelio de beneficiorꝫ quantuz ad generationem sp̄ūalem conuenientium exhibitione. In generatione enim carnali filij habent a patre vitaz nutrimentū: ⁊ doctrinam. Ita eodem modo ē in generatione sp̄ūali. Ideo euangelista p̄mo describit vite collationē: sc̄do sp̄ūaliuz nutritionem. ¶ Circa p̄mū sciendū est q̄ modus naturalis cognitionis humane est ex sensibilib9 ad intelligibilia deduci: q̄r omnis nostra cognitō oritur ex sensu: ⁊ ideo modus istius euange. ut frequenter est pretermittere signum sensibile conueniens sequēti doctrine. Et ideo in h̄ euāgelio ostendit̄ signū sensibile in xp̄o .s. potētia vite reparatiua: ⁊ h̄ dupl̄r. p̄mo ex miraculi operatione. Sc̄do ex eius impugnatōe: ibi erat autē sabbatum. Prima in duas: q̄r p̄mo circūstātia miraculi p̄mittit̄. Sc̄do actus miraculi describit̄: ibi. Erat āt qdā. Circa p̄mū ponit̄ p̄mo circūstātia t̄pis cū d̄r. a Erat dies fest9 iudeorꝫ scz festū pentecostes. b Et ascēdit iesus hierosolimā. q̄r viri tenebant̄ esse ibi in illo festo: q̄r ter in āno tenebant̄ masculi apparere corā dn̄o .s. pascbate pentecostes: et festo tabernaculorū. Sc̄do describit̄ cōditio loci cū dicitur. c Est aūt hierosolimis p̄batica piscina: in q̄ aque pluuiales colligebant̄: ⁊ ibi lauabant̄ hostie p̄mo: ⁊ postea in lateribus ī atrio sacerdotum existētibus: idō dicebat̄ illa piscina p̄baticā: a probaton q̄ est ouis: ⁊ est nomē grecū cuius īterp̄tationē ponit in hebraico dicēs que cognominatur hebraice bethsaida .i. domus ouium. d Quinq̧ porticus habēs: ut p̄ plura loca possent lauantes hostias descēdere ad aquā. e In his scz porticibus iacebat m̄ltitudo lāguētiū ⁊c̄. Et s̄bditur cā. f Angelus aūt dn̄i s̄m tēpus .i. in diuersis temporibus interpollatōe t̄n facta. g Descendebat s̄m t̄ps in piscinā ⁊ mouebat̄ aq̄. ex descensu angeli. h Et qui p̄or descendisset in piscinam post motōez aque sanus fiebat. cā aūt descēsus angeli ⁊ huius miraculi assignat̄ a doctoribus dicentibus. Q̃r appropinquante euangelij veritate: dn̄s voluit figuram expressam baptismi ī hac piscina ostēdere: que cōueniebat cū baptismo ī mundando ⁊ sanando virtute dei occulta ad motionē angeli. Sicut baptismus sub sensibili elemento mūdat aīam virtute occulta v̄bi ⁊ cum hoc aliquādo sanat corpus miraculose: verūt̄n quia figura deficit a figurato ideo ista piscina non sanabat nisi corpus: ⁊ una vice t̄m ⁊ non sanabat nisi unū. Baptismus aūt pertingit ad aīam ⁊ sanat oēs quotquot veniunt ad ip̄m nisi ponant impedimētum. Alij aūt dicūt q̄ illa miracula ibi fiebant p̄pter p̄ntiam ligni dominice crucis q̄d ibi enatauit appropinquāte xp̄i passione. ⁊ ideo angelus illuc descendebat p̄pter ligni reuerentiam: ⁊ enatauit tēpore cōuenieīti per eius motionē: p̄ hoc etiā ostēdebatur q̄ natura humana a morbo peccati p̄ lingnum dominice crucis erat sananda. Qualiter autem lignum illuc dominice crucis ī loco illo fuerit positum diuersimode dicitur. Dicitur enim in historia scolastica q̄ regina Sabba vidit in domo saltus libani Salomonis quoddam lignum: de quo vidit in spiritu: q̄ in illo pateretur ille propter quem deficeret regnum israel quod cum significasset:

Salomoni ipse volēs seruare durabilitatē re/
gni fecit poni illō lignū in ꝓfundo terre iuxta
tēplū vbi postea in supficie terre facta ē illa pi/
scina:⁊ iō postea ibi illud lignū appuit mō pdi
cto. In q̄dā vō hystoria scte crucis dr:ꝙ Seth
filius Ade:ex pce
pto patris:iuit ad
padisuz volupta/
tis:vñ eiectus fue
rat:⁊ petijt ab āge
lo custodiēte locū
illū de oleo mīe:q
acceptis trib⁹gra
nis arboris ligni
vetiti ōdit ea seth
⁊ ipse plātauit su/
pra sepulchrū pa/
tris sui Ade:⁊ inde
orte sunt tres vir
gule:q̄ postea in
vnā arborē sūt cō
iūcte postea tpe sa
lomōis illa arbor
fuit secta q: vide/
baŧ edificatiōi tē/
pli necessaria. Ue
rūtñ qñ applicabaŧ ad opus semp erat nimis
curta vel nimis lōga:⁊ iō tanq̄ȝ iutilis ad hoc
dimissa fuit iuxta tēplū in atrio q̄dā: hoīes aūt
veniētes ad tēplū illi ligno ceperūt facē q̄ndā
reuerētiā istinctu diuino:de q̄ dolētes sacerdo
tes fecerūt illud proici itra piscinā:q̄ erat ꝓpe
tēplū:qđ descēdēs ad fundū ibi diu latuit: po/
stea vō iminēte passiōe appuit mō pdicto hec
aūt scripsi sine aliq̄ assertiōe. a Erat aūt qdā
Hic ꝯseq̄nter actus poniŧ miraculi cū dr: Erat
aūt qdā hō ibi trigita ⁊ octo ānos habēs i ifir/
mitate sua:ex q̄ pȝ:ꝙ diu punitus fuerat:illam
eni ifirmitatē pp pctm̄ pcedēs icurrerat vt pa
tebit ifra verūtñ q: penā patiēter sustinuerat:
Iō dignū erat vt ei subueniref pp hoc sequiŧ.
b Hūc cū vidisset iesus iacētē ⁊ cognouisset:q:
tps multū haberet.s.in ifirmitate illa. c Di
cit ei:vis sanus fieri?nō petit q̄si dubitās d̄ vo
lūtate:sed vt magis excitet eius desideriū:q: p
ħ efficiŧ dignior accipe dei donū. d Respō/
dit ei lāguidus?oñdēs suū desideriū. e Do
mine hoīem nō habeo vt cū turbata fuerit aq̄
mittat me in piscinā.q.d.multū desidero: sed
nō habeo q portet me ⁊ ego sum ita debilis:ꝙ
nō possum ita cito venire sicut alij:vñ sequitur
f Dum eni venio ego alius añ me descēdit: ħ
aūt dicebat:q: videbat iesuȝ fortē ⁊ aptū ad por
tandū eū ⁊ magnū reputaret si in hoc ei serui
re vellet:sed statim cōtulit ei maius beneficiū
videlicet sanitatē
pfectā vnde seqŧ.
g Dixit ei iesus
surge:restitut⁹ sa/
nitati. h Tolle
grabatū tuū: resti
tutus pstino vigo
ri. i Et ambula.
ad declarationeȝ
diuini miraculi.
k Et statiȝ sanus
factus ē homo: q:
diuina virtus in/
finita est:⁊ opera
tur in instāti. Sa/
nitas.n. q̄ virtute
nature restituitur
in tpe:⁊ nō instan
ti acquiritur.
l Erat autē sabba
tum. Hic cōsequē
ter poniŧ predicti miraculi accusatio:⁊ primo
quantū ad ipsuȝ sanatū. Secūdo quātū ad ipm
medicū:ibi iterrogauerūt ergo. In pma par/
te dr sic. Erat aūt sabbatū:in illa die in quo non
erat licitū opera seruilia facere:ꝓpter qđ seqŧ.
m Dicebāt ergo iudei illi q sanus fact⁹ fuerat
n Sabbatū ē.nō licet tibi tollere grabatū tuū.
Isti falsuȝ dicebāt:q: opa corpalia que sunt ad
dei honorē bene possunt fieri in die sabbati. si
cut sacerdotes in templo corpaliter opabātur
templū ornando:hostias imolando ⁊ lauādo
⁊ cōsimilia vt dr Math.xij.ca. Portatio autē
huius grabati erat ad magnificētiā diuini mi
raculi sicut ⁊ modo illi q miraculose de carce/
ribus vel huiusmodi liberantur portant con/
pedes suos ad loca sancta ad manifestationem
sue miraculose liberatiōis:tamē aliter se excu/
sat ille sanatus dicēs. o Qui me sanum fe/
cit:ille mihi dixit tolle grabatū tuū ⁊ ambula:
quasi dicat ille q me diuina virtute sanauit: ea
dē virtue ⁊ auctoritate mihi pcepit: ⁊ per ꝯñs
teneor sibi obedire:nec suȝ trāsgressor. p In
terrogauerūt ergo. Hic poniŧ accusatio medi/
ci. Et pmo in gñali ante cognitionē determi/

Erat autem quidam[a]
hō ibi triginta ⁊ octo
annos habens in infir
mitate sua. Hunc ergo
cum vidisset iesus iacē
tem ⁊ cognouisset[b]:qa
iam multum temp⁹ ha-
beret:dicit ei. Uis sa-
nus fieri?[c] Respōdit ei
lāguidus[d] Domine ho
minem non habeo: vt
cum turbata fuerit aq̄:
mittat me in piscinaȝ[e].
Dum eniȝ venio ego.
alius ante me descen-
dit[f]. Dixit ei iesus sur
ge[g] tolle grabatuȝ tuū[h]
⁊ ambula[i]. Et statiȝ sa-
nus factus est homo[k].
Et sustulit grabatuȝ su
uȝ:⁊ ambulat. Erat au
tē sabbatum[l] i illa die.
Dicebant ergo iudei
illi qui sanus fact⁹ fue-
rat[m]. Sabbatū est[n]:nō
licet tibi tollere graba-
tum tuum. Respondit
eis. Qui me sanum fe-
cit[o] ille mihi dixit. Tol-
le grabatum tuū:⁊ am
bula. Interrogauerūt
ergo eum[p]. Quis ē ille

tam de ipso. Secundo in speciali ipso cognito: ibi postea qꝛ enim per sanantem eum iste sanatus convenienter se excusabat. ideo querebāt de ipso sanante vt ipsum persequerentur: ⁊ hoc est quod sequitur. Interrogauerunt ergo euz: quis est ille homo qui dixit tibi tolle grabatum tuum ⁊ ambula: quasi dicerent malus homo est qui precepit talia. a Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset: diu languidus iacuerat: ⁊ sic facta xp̄i ⁊ eius famam ignorabat.

homo qui dixit tibi: tolle grabatum tuum et ambula? Is auem qui sanus fuerat effectus: nesciebat quis esset[a] Jesus autem declinauit a turba constituta in loco[b]. Postea iuenit euz iesus in templo[c]: ⁊ dixit illi[d]. Ecce sanus factus est: iam noli peccare: ne deteri⁹ tibi aliquid contingat.[e] Abijt ille homo ⁊ nunciauit iudeis[f]: quia iesus eēt qui fecit eum sanum.

b Jesus autem declinauit a turba constituta in loco: dans exemplum aliquando fugiendi volentes calūniare: ⁊ nolens se iactari de operatione miraculi. c Postea. hic ponitur accusatio medici in spāli habita cognitione de eo: ⁊ hoc est qđ dī. c Postea inuenit euz iesus in templo: qꝛ ad agendū gratias de sanitate sibi collata frequentabat templum quod ē locus orationis. d Et dixit ei: ecce sanus factus es noli peccare: ex quo patet ꝙ īfirmitas illa fuerat sibi ꝑpter peccatum inflicta. e Ne deterius aliquid tibi contingat: in currē do penā eternam: qꝛ in recidiuante fiunt nouissima peiora prioribus. f Abijt ille homo ⁊ nunciauit iudeis ⁊c̄. Dicunt aliqui ꝙ hoc fecit malitiose: sed hoc nō est verū: qꝛ illos quos dominus sanauit corpore: sanauit ⁊ mente: vnde de isto dī infra. vij. ca. Totum hominem saluum fecit in sabbato: qđ ēt exꝑmitur hic ex verbo xp̄i cum dī: Jam noli peccare. q. d. precedēs peccatū est tibi dimissuz. Et iō dicendū: ꝙ iste sanatus iuit bona intentione ad publicādū virtutē xp̄i. Illi aūt quibus hoc nūciauit fecerunt inde dānum suum sicut ⁊ de alijs xp̄i virtutibus.

Expositio moralis:

Erat dies festus iudeoꝝ ⁊c̄. Sequit. Est aūt Hierosolimis ꝓbatica piscina. scđm doctores catholicos piscina hec sanās infirmitates inuisibili virtute apparuit ante baptismum xp̄i: ad significandum virtutem huius baptismi: sicut dixi plenius in expositiōe litterali. Quicꝫ porticus habens. i. aditus per quos signātur. Lex prophete ⁊ agiographa euangelium ⁊ apostolica doctrina. hec enim quinqꝫ mentionem faciunt de xp̄i baptismate: quasi ad ipsum prebētes additum: Tria prima figuratiue. Alia duo exhibitiue. Per angelum descendentem: in piscinam: Signat xp̄s qui Isai. ix. ca. ꝫm translationeꝫ. lxx. dicitur magni cō silij angelus: Ipse vero descendens in iordane viꝫ regeneratiuam dedit aqs tactu sue sacratissime carnis: Sed quoniaꝫ diuina virtus nō est alligata sacramentis. Ideo ad hoc significandum iste languidus qui dī hic sanatus non fuit sanatus per descensum in piscinam: sed per xp̄i sermonem cum ei dixit. Surge tolle grabatum tuum ⁊c̄. Per hoc autem ꝙ vnus tantū sanatus fuit de multitudine languidorum: Signat ꝙ pauci saluantur de multitudine vocatorum. Per lectum autem in quo iacebat languidus signatur praua consuetudo per quaꝫ homo iacet in peccato que tollitur per exercitium in opere bono ⁊ ideo subditur. Et sustulit grabatum suū ⁊ ambulabat per virtutis exercitiū. propterea persequebantur iudei xp̄m: opus enim bonum peruertentes in malum: Et adhuc multos habent sequaces nuncios xp̄i propter opus confessionis ⁊ predicationis molestantes: Jesus āt respōdit: Pr̄ me⁹ vsqꝫ mō opat vbi xp̄s vnitatē operatiōis ostendit: ⁊ nature in filio ⁊ in patre: ⁊ hoc satis diffuse. nec occurit mihi moralitas hic cōueniens nisi ꝙ quilibet xp̄ianus qui dei filius est adoptiuus debꝫ vniri sibi per charitatem mentis ⁊ conformitateꝫ operationis. ꝫm illud ad corinthi. vj. cap̄. Qui adheret deo: vnus spūs est.

Questio fratris Antonij betontini. Surge tolle grabatuꝫ tuum ⁊ ambula. Jo. v. ca.

Super quibus verbis potest queri Utrum emens agrum vel vineam precio quo valeat: sub tali conditione: ꝙ post quinqꝫ annos: siue quandocunqꝫ venditori placuerit: pro eodem precio illum ei restituat. Circa hunc casum

dicendum est: ꝙ si emptor sub emptionis no-
mine precium agri mutuare intendit ⁊ ex illo
mutuo fructus annuos agri lucri facere vsura
est: licet ab ecclesia scđm Archi. ex hoc condē/
nari non possit: sed si hoc non facit in frauden
licitus est contra
ctus ſm eundez.
huius quidez em
ptoris intētio tri
bus signis quādo
dolosa est compre
hendi potest. Pri
mum signum est
ꝙ precium quod
tunc datur respe/
ctu valoris rei mo
dicum extimatur
Scđz qñ vltra receptā sumā: in redditione ali
quid soluitur: vt verbi gratia: Res vendita
fuit. centum florenis. In pacto ponitur ꝙ si vē
ditio rescidatur. cxxx. floreni soluentur. Terti/
um signum est quando solet emptor vsuras ex
ercere: precipue in cōsimili contractu. hec tria
signa ab ipō ca. Ad nostram. de emptioine ⁊
venditione: ⁊ ab illo capitulo: Illo vos. extra
de pignoribus. extrahuntur. Quidam etiam
addunt. vt Hostien. ⁊ Joannes andrea in no/
uella: quia quando fit contractus venditionis
cum pacto de re vendendo infra decennium:
ita tamen ꝙ ante quinquennium instrumen/
tum venditionis nequaquam facere teneatur
vsurarius est licet in foro iudiciali: vt aliqui di
cunt pauciora signa requirantur. ex omnibus
istis summarie perstringimus: ꝙ si emptor in/
tentione simplici aliquid emit: Iustumqꝫ sol//
uit precium: paratus semper restituere ven/
ditori: non est ibi vsura: In foro autem consci/
entie: standum est in verbis confitentis si pu-
ram habuit voluntatem. Quia vt in ca. Cum
voluntate. extra de sententia excommunicatio
nis dicitur voluntas ⁊ propositum distingunt
maleficia. Ad hanc simplicem voluntatem in/
ducit nos dominus dicens: quod Matthei. x.
capitulo scriptum est. Estote prudentes sicut
serpentes: ⁊ simplices sicut columbe. Que ver
ba quomodo intelligenda sint Hieronymꝰ ad
Paulinum sic declarat: Habeto simplicitatez
columbe: ne cuiqꝫ machineris dolos: ⁊ serpen
tis astutiam: ne aliorum supplanteris insidijs
non multum distat in vitio: vel decipere. s. ali/
quem emendo vel vendendo: vel decipi posse
alteri. s. faciendi vsuram occasionem donando
hec verba. xvj. q. j. ca. Si cupis a Gratiano no/
tantur. ⁊. vj. q. j. ca. Et merito. idē Eleuteriꝰ pa
pa dicit habebant omnes inquit simplicitatez
columbe: ne cuiqꝫ
machinetur do//
los in emendo. s. ⁊
vendendo: vel ali
quid aliud facien
do: vt largius lo/
quar ⁊ serpentis
astutiam: ne alio/
rum supplantent
insidijs: hinc aua
ro mercatori qui
xxxviij. annis in i
firmitate iam stetit auaritie dñs ait. Surge tol
le grabatum tuum: grabatum dico penultima
sillaba producta. i. capitis reclinatorium: p qđ
moraliter: ⁊ ad nostrum propositum intellige
re possumus prauitatem voluntatis: in qua ve
lut in lecto caput eius: mercatoris auari. idest
mentis ratio recumbit egrota. Et ambula re/
cta. s. intentione emendo ⁊ vendendo.

Sabbato post primā dñicā xl. Euangeliū se-
cundū Matth. xvij. c. euāge. istud hēbit̄ et p
scđa dñica. xl.

In illo tpe Assumpsit Jesus Petrum ⁊ Jacobum: ⁊ Joannem[a] fratrē eius.

¶ Expositio litteralis.

In hac parte euangelista confirmat fi/
deles in ecclesia gentium fundata in fi
de: ostendens eis: gloriam future resur
rectionis: ⁊ diuiditur in tres: qr primo ad de/
clarationem future resurrectionis describitur
xpi transfiguratio. Secundo subiungitur huiꝰ
transfigurationis testificatio: ibi ⁊ ecce apparu
erunt. Tertio circa hoc ponitur discipulorū
instructio: ibi ⁊ descendentibus illis: Circa xpi
transfigurationem euangelista notat tria: Cō
sortium: locum: ⁊ modum: Consortium autem
notatur cum dicitur.
a Assumpsit Petrum Jacobum ⁊ Joannem
Isti enim tres sunt assumpti ad videndum glo
riam future resurrectionis: propter prerogati
uam eminentie specialis inter alios. Petrus
enim propter feruorem fidei erat inter alios
principalis. propter quod principaliter date
sunt ei claues ecclesie: vt patet precedenti ca.
Joannes autem excellebat in prerogatiua vir
ginitatis: propter quod erat īter alios xpo ma
gis familiaris. Jacobus autem inter alios di/
scipulos: primus sustinuit martyrium pp xpm

vt habetur Actuum.xij.ca.Considerandum ta
men q̄ beatus Ambrosius super Lucam:& Au
gustinus super epistolam ad gala.videntur di
cere q̄ Jacobus iste qui fuit in transfiguratiōe:
fuit ille Jacobus q̄ prio errexit ecclīam hiero/
solimitanam: & il
le non fuit frater
ioannis:& filiꝰ ze/
bedei:sed filius al
phei.Sed dicen/
dum q̄ cum textꝰ
expresse dicat fra
trem Joānis:per
consequens filinz
zebedei. Qđ Au.
gustinus & Ambrosius.non loquunt asserēdo:
sed magis opinionē aliorū referēdo: si tamen
loquerent assertiue nō eēt curādum de dictis
eoꝝ quādo sacra scriptura expsse dicit contra/
rium sicut hic.vñ Augustinus in epistola ad
Uincētium donatistā dicēs de doctrina sctōꝝ:
que ē extra scripturā canonicā:hoc genus scri
pturaꝝ ab illis que canonice nominant distin
guēdum ē:non enī ex eis:ita testimoniū pferē
dum vt contrariū sentire nō liceat.maxīe vbi
aliter senserunt q̄ȝ veritas se habeat:nos in il/
lo genere sumus:vt nō dedignemur ēt ab aplō
dictum suscipere:Si quid aliud sapitis:deus il
lud reuelauit.Cōsequēter euāgelista designat
locum diēs. a Et duxit illos in montē excel/
sum:ad designandum q̄ illi sunt apti ad cōtē/
plandum celestia:qui eminēt in contēplatiua
vita.Subdit autem. b Seorsum:ad denotan/
dum q̄ contemplatiui debēt eē a tumultu secu
larium segregati.Cōsequenter describit trans/
figurationis modū dicens. c Et trāsfigura/
tus ē:non q̄ mutauerit lineamēta corpis:vel fi
guram:sed ppter claritatis vultus eius imen/
sitatem:& hoc est q̄ subdit. d Et resplenduit
facies eius sicut sol.Ad cuius euidētiam consi/
derandum:q̄ anima xpi a principio creatiōis
fuit gloriosa ppter apertam visionē:& perfectā
fruitionem.verūtamē ex diuina dispositione
fiebat vt glīa anime non redundaret ad corpꝰ
vt sic corpus eēt passibile & mortale adimplen/
dum precium redemptionis humane:& eodē
modo ex diuina ordinatione factum est vt glo
ria anime redundaret ad corpus in hora trās/
figurationis vt ostenderetur discipulis gloria
future resurrectionis:non tantū anime sed cor

Et duxit illos in montem excelsum[a] seorsum[b] & trāsfiguratus est[c] ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol[d] vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce[e] apparuerunt illis Moyses & Helias cum eo loquentes[f]. Re

poris:vt sic animarentur ad sequendū xpm in
accerbitate passionis ad qđ eos inuitauerat in
alio euangelio:& sic patet q̄ claritas illa i trās/
figuratione fuit claritas glorie quantū ad essen
tiam:sed non quantum ad modū:qz fuit eiusdē
rationis cum illa
claritate que est ī
corporibꝰ glorio-
sis: sed nō fuit ibi
per modum qua/
litatis permanen
tis:sicut est in illis
sed per modū pas
sionis transeūtis
& ideo illa claritas
nō debet dici dos glorie: qz dos de sua ratione
importat qualitatem permanentem:& est simi
le de lumine eleuante aīam pauli ad videndū
in raptu diuinam essentiam fuit eiusdem ratio
nis cum lumine eleuante animas beatorū. Ue
rūtamen qz non fuit in paulo per modum qua
litatis permanentis:sed per modum passiōis
transeuntis:ideo ex tali eleuatione siue visiōe
non fuit paulus beatus:qz beatitudo importat
permanentiam. e Et ecce.Hic ponitur trās
figuratiōis testificatio.& pmo testificatio hūa/
na.scđo diuina:ibi adhuc eo loquente.Prima
in duas:qz pmo ponitur testificatio eminenti/
um virorum in veteri testamēto.Scđo eminē
tium in nouo:ibi respondens aūt Petrus.Di/
cit ergo pmo:q̄ Moyses & Helias apparaue/
runt illis:hoc est ipsis discipulis. f Loquen
tes cum eo.de quo autē loquerētur.Luc.expri/
mit.ix.cap.dicens:q̄ loquebantur cum iesu de
excessu quem expleturus erat in hierusalem:q
quidem excessus fuit in sua passione in qua su/
stinuit dolorem excessiuum & ignominiam ex
cessiuam propter amorem excessiuum ad nos.
Ratio autem quare Moyses & Helias magis
apparauerunt q̄ȝ alij:fuit qz Moyses erat le/
gislator & Helias maximus emulator pro ho/
nore diuino:sm quod de deo scribitur.iij.Re/
gum:xix.cap.zelo zelatus sum pro domino ex/
ercituū:& ideo per testimoniū istorum apparu
it q̄ xps non erat dissolutor legis vt impone/
bant sibi iudei: sȝ magis adimpletor: similiter
nec blasphemator diuini nominis:vt impone
bant ei iudei:qz dicebat se filium dei:sȝ magis
confessor veritatis:Considerandum etiam q̄
Moyses & Helias non fuerunt ibi sm apparē/

spondens autem Petrus[a] dixit ad iesum. Domine bonum ē nos hic esse. Si vis faciam[9] hic tria tabernacula[b] tibi vnum[c] Moysi vnuȝ ⁊ Helie vnum. Adhuc eo loquente[d]. Ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens. Hic est fili[9] me[9] dilectus[e] in q̄ mihi bñ complacui[f] ipsuȝ audite. Et audientes discipuli ceciderūt in faciem suam[g]: ⁊ timuerūt valđ. Et accessit iesus[h] et tetigit eos[i]: dixitq; eis. surgite ⁊ nolite timere. Leuantes auteȝ oculos neminem viderunt[k]: nisi solum iesuȝ. Et descendentibus illis de monte[l]: precepit iesus dicens. Nemini dixeritis visionem donec filius hoīs a mortuis resurgat.

tiam fantasticam: sed scđm veritatem: q: Heli/
as fuit adductus ibi de loco quodaȝ eminēti ad
quem fuerat raptus: vt habetur .iiij. Reguȝ .ij.
ca. Et sic apparuit ibi in anima ⁊ corpe. Moy/
ses autem fuit adductus ibi: de limbo sanctoruȝ
patrum: non quia
surrexit sed q: ani
ma apparuit ibi ī
quodam corpore
sibi adaptato: si/
cut apparent an/
geli in corporib[9]
assumptis: per h
etiam ostenditur
q̄ christus erat do
minus vite ⁊ mor
tis: q: habebat te/
stimonium ab He
lia qui erat adhuc
viuus: ⁊ a Moy/
se qui iam fuerat
mortuus. a Re
spondēs autē Pe
trus. hic ponitur
testimonium apo
stolorum qui fuerunt eminentes in nouo testa
mēto. Ad cuius euidētiam q̄ beatitudo essen/
tialiter consistit in aspectu claro ipsius diuini/
tatis: ⁊ perfecta eius fruitione. Accidentaliter
autem consistit in conspectu humanitatis xp̄i
⁊ delectatione consequēte per quam sicut per
instrumentum coniunctum diuinitati. Sunt
sancti adducti ad gloriaȝ. Isti autem apostoli
qui admissi fuerunt ad videndum transfigura
tionem xp̄i non viderunt ipsius diuinitatem:
sicut Paulus in raptu. Sed tantuȝ eius huma
nitateȝ in forma gloriosa: ⁊ tamen in eius aspe
ctu fuerunt sic delectati: q̄ voluissent ibi perpe
tuo manere pp̄ qđ dixit Petrus. Domine bo/
nū ē nos hic eē. b Faciamus hic tria taberna
cula. ad manendum hic. s. continue. c Tibi
vnum. Non loquitur de tabernaculo faciendo
pro se ⁊ socijs suis. q: volebat cum xp̄o esse in
suo tabernaculo: ⁊ socij sui cum alijs duob[9]. Lu
cas autem dicit: q̄ loquebatur Petrus nesciēs
quid diceret. Sicut enim ex magnitudine pas
sionis vt timoris vel amoris aliquis prorūpit
in aliqua verba sine premeditatione: ita simili
ter ex magnitudine deuotionis ⁊ delectatiōis
experte dixit Petrus illa verba: que tamen nō
erant rationabilia: quia in solo aspectu huma/
nitatis xp̄i non consistit beatitudinis essentia:
vt iam dictum est: ⁊ ideo illud non debet suffi/
cere p̄ finali beatitudine. d Adhuc eo loq̄n
te. Hic ponitur testificatio diuina: sicut eniȝ in
baptismo xp̄i: in q̄
consistit regenera
tio ⁊ principiū vi
te spiritualis ap/
paruit tota trini/
tas: fili[9] in carne:
pater in voce: et
spiritus sanctus ī
colūbe specie: ita
similiter conueni
ens fuit q̄ appare
ret in transfigura
tione: per quā oñ/
sus est terminus:
seu perfectio vite
spiritualis: videli
cet gloria future
resurrectionis: ⁊
ideo sicut fili[9] ap/
paruit ibi ī carne
decorata tamen claritate glorie ⁊ spiritus san/
ctus in lucida nube per q̄ȝ significata est pleni/
tudo veritatis xp̄i. predicatione propter q̄ di/
ctum est. ipsum audite: pater autem appaurit
in voce dicens. e Hic est filius meus. scilicȝ
naturalis: Alij autem sunt adoptiui. f In q̄
mihi bene complacui. i. in quo diuinum bene
placitum complebitur de redemptione mun/
di: sequitur. g Et audientes discipuli cecide
runt in faciem suam. Hoc autem factum est ad
declarationem humane fragilitatis iuxta ex/
cellentiam diuine maiestatis. h Et accessit
iesus. ad consolandum eos scilicet. i Et teti/
git eos. familiariter ⁊ dulciter eos consolando
sequitur. k Leuantes autem oculos suos ne
minem viderunt ⁊c̄. Quia Moyses ⁊ Helias
iam recesserunt: reducti voluntate diuina ad
loca vnde fuerant adducti. l Et descendenti
bus. Hic ponitur discipulorum instructio de vi
sione prehabita: q: precepit eis iesus ne visio/
nem predictam alijs diuulgarent ante resurre
ctionem suam ne alij audientes christum eis
apparuisse in forma gloriosa: scandelizarentur
postea videntes ipsum pati tā ignominiose ⁊c̄.

Sequitur expositio moralis.

Origines:sex diebus factus est visibilis mũ
dus igitur qui transcendit omnes res mundi
visibiles potest excelsum montem ascendere ⁊
respicere gliam verbi dei:Et ecce apparuerũt
eis Moyses ⁊ Helias cum eo loquentes:Ori
genes:Siquis intelligit spũalem legem conue
nientem sermonibus iesu ⁊ in prophetis abscõ
ditam dei sapiam ille vidit Moysen ⁊ Heliaz
in gloria cum iesu. Bonum ẽ nos hic esse.s.in
contemplatiõis dulcedine. Faciamus hic tria
tabernacula que contemplatiuus moraliter fa
cit quando legem ⁊ prophetas ⁊ euangelium
practice legendo disponit.s.corde credendo:
ore cofitendo:⁊ opere adimplendo. Et ecce nu
bes lucida.i.cognitio vera:ideo subditur. Hic
est filius meus dilectus ⁊c̃.Et ceciderunt disci
puli in faciem suam ⁊c̃. Nam sic illuminati ve
nerant.dei maiestatem nemini dixeritis visio
nem ⁊c̃.qꝛ diuina mysteria non sunt semp.sed
loco ⁊ tempore debitis publicanda.

Questio fratris Antonij betontini super
euangelium.Si vis faciamus hic tria taberna
cula.Matthei.xvij.cap.

Utrum alie circunstantie negociationẽ:vel
mercantiam impediẽtes inueniant.Ad qꝺ bre
uiter respõdetur:ex multoꝝ snia. Qꝛ licet pro/
prie ⁊ stricte loquendo alie circunstantie non
inueniant preter infrascriptas:in questione su
per eplãm eiusdem dominice.que mercantiã
habeant impedire.Tamen large loquendo de
ipsius mercantie circunstantijs tres alie assi/
gnari possunt.Quarum prima dicitur iniqua
separatio:quia pleriqꝫ sunt. qui negociationi
nimium intendentes sine vxoribus longam
moram in longinquis partibus trahunt: tales
autem quantis carnalitatibus ⁊ spurcitijs tam
cum fidelibus q̃ꝫ infidelibus inquinentur.quis
exprimere posset:Et qꝺ deterius est frequentiꝰ
quoqꝫ vxoribus violandi sacrum matrimoniũ
causas multiplices prestant:qꝛ vt in.c. presen/
tia.extra de sponsalibus dĩ. Mulieres sepius
pro iuuenili etate:seu fragilitate carnali neque
unt continere petentes alijs copulari. Naz vt
magister sententiarum distin.xxvj.cap.primo
quarti voluminis ait:Qð etiam ponitur a gra
tiano.xxvij.q.ij.ca.j.§.j. Matrimonium est vi
ri ⁊ mulieris coniunctio:indiuiduam vite con
suetudinem retinens. Quia vt Matth.xix.ca.
legitur.Cum pharisei tentantes dominum pe
tissent ab eo dicentes.si licet homini dimitte/
re vxorem suam. Post alia verba audierunt
quos deus coniunxit homo non separet. Hac
enim intentione ꝺm Goffredum tranensez:vir
⁊ mulier mr̃imonio iungi debẽt:vt simul ppe/
tuo maneãt:Quis post ↄctũ mr̃imoniũ:añ car
nalẽ copulã possit alter inuito altero religionez
ĩtrare:tñ post cõsumationẽ non nisi volẽte:vñ
Alex.papa priori ⁊ fribus sancti Joannis sicut
extra de ↄuersione ↄiugatoꝝ ca.vxoratus ha/
betur sic ait.Uxoratus sine licentia vxoris ĩter
vos nullatenus recipiat. Scða diuinoꝝ sacra/
mentorũ ⁊ officiorũ omissio. Multi enĩ iter ĩ/
fideles longã trahẽtes morã:vel ẽt iter fide/
les existentes tantũ tpalibus lucris inhiant vt
absqꝫ ↄfessiõe ⁊ cõione:⁊ aliquo signo xpianita
tis tanq̃ꝫ aĩalia viuant. Proinde.lxxx.dist.de/
cretoꝝ in.c.qm̃ nõ cognoui.Augu.ait. Merito
dictum est negocium:qꝛ negat ociũ: qꝺ malum
est:cum non querat verã qetem que est deus:
Et eccli.xxvij.ca.scribitur.Difficile exuitur ne/
gocians a negligentia.s.diuinoꝝ ⁊ non iustifi/
cabit caupo a peccato labioꝝ.Tertia quidẽ dĩ
vltra sortẽ reꝝ vsuraria receptio:qꝛ vt Ambro
sius ait:⁊ Gratianus.xxiiij.q.iij.ca.pleriqꝫ. Et
ãnotauit qðcũqꝫ sorti accidit: que sors ꝺm legi
stas est debita quãtitas mutuate rei in materia
occurrẽte vsura ẽ.Unde dñs Hosti.clarius vsu
rã diffiniens ait.Usura ẽ cuiuscũqꝫ solutionis
rei mutuate acceptio ipsius rei vsus gratia pa/
ctione ĩterposita:vel hac intentiõe habita in ↄ
ctu:vel exactione habitũ ex ꝑmo facto: Et lꝫ do
ctor irrefragabilis Alex.de ales dicat in.iij.vo
lumine sũme.Qð hec vsuraria receptio reruz
vltra sortẽ fieri possit.dũtaxat in illis q̃ mutuã/
tur sub certo numero sicut pecunia:Et sb certo
põdere:sicut aurũ ⁊ argentũ ⁊ silia.Et sub certa
mẽsura:sic granũ vinũ ⁊ oleũ ⁊ huiusmõi alia.
qꝛ in his tm̃ est determinatus valor ab arte vl
a nã.Ab arte vt in illis que nũerant.A nã vt ĩ
illis q̃ mẽsurant:⁊ ponderant:⁊ si vltra talẽ va
loris determinationẽ vel artis inueniunt ẽ pp
ĩdigẽtiã nr̃am:nõ pp ipsoꝝ variationẽ in valo
re:Tñ largiꝰ loq volẽtes in pñtiaꝝ in oĩ re ne
gociali eã locamus.Hinc Hieronymꝰ sup Eze
chi.li.vj.Qð dictũ.xiiij.q.iij.ca.Putãt in ðcre
to describit sic.Putãt qdã vsuras tm̃ eẽ in pe/
cunia:qꝺ puidẽs diuia scriptura oĩs rei aufert
supabũdãtiã:qcqd illud ẽ si ab eo qui dederit
plus accepit.vt plusq̃ꝫ dedisti nõ recipias.Pro

his trib⁹ circūstātijs in pñti dicere possumus. Faciam⁹ hic tria tabernacula.i.faciam⁹ in fine tractatus negociatiōis mētionē de trib⁹ circū stantijs: licet non proprijs ad rem hanc. tamen satis pertinentibus. Quarum vna detestatur per xpm sponsam suam ecclesiam di lectam non relin/quentem. Altera per moysez legis officia diligen/tem. Ultima per Heliam: non solū vsuram: sed etiaz cūcta temporalia omnino spernētē.

Dñica scda in .iiij. Epi. Pauli ad Thesaloni.iiij.cap.

Ratres rogam⁹ vos ꝛ offeram⁹[a] i domino iesu: vt quem moduz[b] accepistis a nobis quomō vos oporteat ambulare[c] ꝛ placere deo[d]. Sic ābuletis[e]: vt abundetis magis. Scitis enim[f] que precepta dederim vobis[g] p dominum iesum[i]. Hec est enim voluntas dei[h] sanctificatio vestra[i]: vt abstineatis[k] vos a fornicatione: vt sciat vnusquisqz vestrum suum vas[l] possidere[m]: in sanctificatione ꝛ honore[n] non in passione desiderij[o]: sicut ꝛ gentes[p] que ignorant deum: ꝛ ne qs supergrediatur[q]: neqz circumueniat[r] in negocio fratrem suum: quoniaz videx est domin⁹[s] de his omnibus: sicut predixímus vobis[t]: et testificati sumus[v]. Nō enim vocauit nos[x] deus in imunditiaz: sed i sanctificatiōez[y]: in christo iesu domio nostro.

Expositio litteralis eplē Pauli.

Hic Paul⁹ apls reddit thesalonicenses dociles eos de morib⁹ informando: ꝛ de defectibus corrigendo: licet enim cōitas eoꝝ eēt sancta tamen ibi erāt aliqui de fratribus corrigēdi ꝛ specialiter hac epistola corrigit de duobus: que patebunt prosequendo. Circa primum sciendū ꝙ gentiles reputabant fornicationem simplicem esse licitam: ꝛ ideo propter consuetudinem pristinam aliqui de gentilitate conuersi erant adhuc fornicari: propter ꝙ apostolus corrigit hoc viciū ad virtutem oppositam inducendo dicens.
a Decetero ergo fratres rogamus vos ꝛ obsecramus.idest per sacram rez adiuramus ꝙ debet plus vos mouere: q̄z simplex deprecatio nostra. b Ut quemadmodum ꝛc̄. verbo ꝛ exēplo. c Quomodo oporteat vos ambutare: i via morum. d Et placere deo: caste ꝛ mūde viuendo. e Sic ꝛ ambuletis ꝛc̄. in his semp proficiendo. f Scitis enim.i. scire debetis. g Que precepta dederim vobis.idest de mādato ipsius: cui simpliciter est obediendum. h Hec est enim voluntas dei.i. eius mandato expressa. i Sanctificatio vestra.i. emundatio a carnalibus peccatis. k Ut abstineatis tanq̄z a deo prohibita: ad eam enim sequit incertitudo prolis ex vago concubitu que est directe cōtra bonum humane nature: Pr̄ eni debet filijs nutrimētum ꝛ documētū: aliter nō possunt bñ stare: nullus autem solicit⁹ ē de talibus circa prolē sibi incertā. l Ut sciat vnusqsqz vas suum.i. corpus ppriuz ꝙ vas dr̄ eo ꝙ in ipso formato per naturā: aīa deo infunditur per creationē. m Possidere p/manēte. n In sanctificatiōe ꝛ honore. corpus eniz in fornicatiōe deditum de honoratur qz bestiale effícit. psal. xlviij. hō cuz in honore eēt nō intellexit. Ubi dr̄ in postilla. ꝛ sciat vnusqsqz vas suum possidere: secūdū pōt exponi aliter.s. ꝙ nō solum ab illicito quis abstineat: sed sciat vnusqsqz suum vas possidere.i. vxorē suaz in sanctificatiōe.s. vt nō turpiter abutendo eaz possideat. o Nō in passiōe desiderij.i. nō se/quēdo passionem cōcupiscētie venereorum q̄ est nimis vehemēs. p Sicut ꝛ gētes: supple sequūtur eam credētes fornicationē simplicez eē llicitaz. q Et ne quis. hic īcipit pars scda in q̄ corrigit cupiditatis vitiū īducēs ad oppositū. Et pmo ponit hāc inductionē. scdo quādā excusatōz ibi ꝺ charitate. Circa pmū dic̄. Et ne qs supgrediat: oppmēdo primū ab eo extorq̄at iiuste possiōnē suā vel rē aliā. r Neqz circū/uēiat.ipz decipiēdo vl illaq̄ando debitis p vsuras. vl p mercatiōes malas ꝛ cōsilia. s Qm̄ videx ē dñs. puniēdo. t Sic̄ pdixim⁹ vob: apd vos exñtes. v Et testificati sum⁹.i. p testionīū scripturā oñdim⁹. x Nō.n. vocauit nos ꝛc̄.i. vt puiam⁹ imūditie pcti cuiuscūqz. y Sz in sanctificationē.i. vt viuamus sancte.

¶ Questio fratris Antonij betontini sup eandem eplam pauli apli. Ne qs supergrediatur. neqꝫ circũueniat in negocio fratrem ⁊c̃.

Ex quibus verbis merito talis questio queritur. Utrum liceat aliqua lege in emẽdo ⁊ vẽdendo decipe ꝓximum. Ad ꝙ breuiter respõdet ꝙ non. Nam vt in ꝑma dist. decreti. a gratiano notatur ab origine mũdi vsqꝫ ad etatez trina lege humanuz genus gubernatũ est. nature: scripture: ⁊ gratie: ideo quidem lege nature non lꝫ: quãuis. n. ante lapsum ꝑmi parentis in statu. s. innocentie oia omnibus cõia erant: vt. xij. q. j. ca. dilectissimis. Clemẽs papa dicit cõis inquit vsus oium que sunt in hoc mundo: oibus hoibus esse debuit. Quia ꝫm sniam doctoris subtilis super dist. xv. iiij. libri sniarum. q. ij. Usus rez scdm rectam rõnez sic hominibus competẽ debꝫ sicut ad pacificaz consolationẽ ⁊ necessariam sustentationem cõgruere necesse est: in statu autez innocẽtie cõis vsus sine diffinitione dñorum ad vtrũqꝫ istorum amplius valuisset: qꝛ nullus tunc occupasset: ꝙ alteri necessarium extitisset: tamẽ vt idez sũmus pontifex in eodem cap. intulit per iniqtatem. i. per sollicitudinem ꝫm glo. que naturali equitati contraria est. Hoc alius dixit esse suum: alius istud: ⁊ sic inter immortales facta est diuisio que iure humano. s. imperatorum post lapsum primorum parentum: propter tria rationabiliter factum. Ad concludendum. s. negligentiam: eo ꝙ agri vel terre in solitudinem verterentur: qꝛ si agri essent cõmunes: cõmune etiam esset colere ⁊ seminare: sed patenti experimento cernimus ꝙ de cõmunibus nulli vel modici curãt: ⁊ ideo necessaria hominum sustẽtatio cito deficeret. Ad excludendam insuper inimicitiam: qꝛ esset efficax causa ꝙ pax nunqꝫ inter homines haberetur. Nam sepe contingeret ꝙ eadem re eodem equo: eadem domo: eodem agro: plures vellẽt insimul vti: ⁊ sic magis cupidus plura super alios occuparet. Sicut de Nembroth Gene. x. ca. legitur vbi dicitur. Cepit Nembroth esse robustus venator. i. hominum oppressor: ⁊ extinctor ꝫm glo. Ad excludendam etiaz malitiaz eo ꝙ taliter via fraudibus aperiretur. Nam tunc malitiosi puniri non possent: qꝛ alienum non acciperent: sed illa quibus sibi viderentur indigere protinus allegarent. Et propter hec omnia: scdo polliti. Aristo. Socra. ⁊ Pla. redarguit de communi vsu omniuz rerum. Ex quibus liquet: ꝙ lege nature: ñ liceat emẽdo ⁊ vendendo ꝓximum decipere. Secũdo preterea non licet lege scripture hinc Leuit. xix. ca. Dominus dixit: Nõ decipiat vnusquisqꝫ proximũ suum. Ultimo ne longior fiam non licet lege gratie. Cum Matthe. xxij. cap. Dominus dicat Diliges proximum tuum sicut te ipsum: ⁊ pau. ad Romanos. xiij. cap. dicit. Qui diligit proximum legem impleuit. Quãobrem ex sentẽtia doctoris subtilis habetur: ꝙ saltem tria requiruntur ad hoc vt non sit aliqua circunuentio in emptione ⁊ venditione. Primo vt non sit error in substantia: vt videlꝫ def auricalcũ pro auro: nec vinum limphatum pro puro. Secundo vt non sit error in qualitate vt. s. non detur res corrupta pro sana. Tertio vt non sit error i quantitate siue res mensuretur per pondus siue per alium modum.

Dñica secũda in. xl. euangelium scdꝫ Matthe. xvij. cap. s. Assumpsit iesus petrum: ⁊ iacobum ⁊ iohannez fratrem eius. Require ante. s. in sabbato ⁊c.

Feria scda post secũdam dñicam. xl. euangelium scdm ioannem viij. ca p.

In illo tempore. Dixit iesus tur-

¶ Expositio litteralis.

Hic euangelista docꝫ: ꝙ pctõres obstinati nõ audiẽtes christũ nõ possũt sequi christum: sed in tenebris manent. Et diuiditur in duas: qꝛ primo ostendit eos quibus loquebatur habere huius lucis defectum. secundo subdit huius defectus remedium ibi dicebant ergo Circa primum sciendum: ꝙ recedente sole visibili de nostro hemisperio causantur ibi tenebre: ita similiter xp̃o qui est sol iusticie ex hoc mundo per mortem recedente iudei pro maiori parte sunt obtenebrati tenebris infidelitatis: ⁊ in eis obstinati: ⁊ hoc iusto iudicio dei qꝛ viderant signa in vita eius ⁊ in morte: propter ꝙ gentiles legis ⁊ prophetarum notitiam nõ

habentes crediderunt christo similiter patet de illo Centurione qui visis signis in morte xpi dixit. Uere filius dei erat iste. vt habetur Matthei xxvij. cap. et ideo iudei qui no solum per miracula visa: sed et pro oracula prophetarum predicta poterant eum cognoscere verum xpm et per consequens merito sunt a deo dimissi: propter eorum ingratitudinem: et sic excecati totaliter per obstinationem: et hoc est quod dicitur. Dixit ergo eis iesus. a Ego vado. s. ad patrem per mortem scdm humanitatem a quo tamen non recessit scdm diuinitatem. b Et queritis. s. persequendo me in membris meis: quia post mortem xpi: iudei persequuti sunt apostolos: et alios xpi fideles vsque ad mortem vt patet act. viij. cap. c Et in pcto vestro moriemini. i. propter pctm vestrum: quia propter persequutionem xpi et apostolorum ciuitas hierlm destructa est. et templum combustum: et populus occisus ab exercitu romano: vt fuerat a xpo predictum expressius. Luce. xix. cap. et xiij. hierusalem hierlm que occidis prophetas etc. d Quo ego vado vos non potestis venire. s. ad gloriam patris vestra infidelitate hoc impediente. e Dicebant ergo. hic consequenter iesus docet remedium et diuiditur in duas partes: quia primo huiusmodi remedium proponit. scdo eius efficaciam ostendit ibi. Dicebant ergo. Circa primum sciendum quod hoc remedium consistit inueniendo ad xpm per fidem: qui est vera lux. ideo diuiditur in duas: quia primo remedium huius fidei ostenditur. scdo ad credendum eos inducit ibi: dicebant ergo iu dei. Prima in duas: quia primo ponitur iudeorum interrogatio. scdo subditur xpi rnsio in qua dat remedium predictum ibi: et dicebat. Circa primum sciendum quod audierant iudei xpm voluntarie moriturum: vt habetur per illud isaie. liij. ca. Tradidit in morte aiam suam: que scriptura et totum caplm exponitur de xpo ab antiquis doctoribus hebreorum. et io iudei derisorie querebant de iesu quem reputabant falsum xpm. f Numquid interficiet semet ipsum: quia dixit: quo ego vado vos non potestis venire: si eni seriose loquerentur de impletione huius prophie dicerent sic: Numquid ex simplici voluntate sepabitur aia a corpe: quod patet ex eo quod subditur: quo ego vado vos non potestis venire. Ipsi eni poterant seipsos interficere sed non poterant aiam suam pro voluntate sua tradere. Sicut fuit pphatum de xpo per Isaiam. Et in iesu suit adimpletum.

bis iudeorum. Ego vado[a] et queritis me[b]: et in peccato vestro moriemini[c]: et quo ego vado vos non potestis venire[d]. Dicebant ergo iudei: Numquid interficiet semetipsum[f]? quia dicit quo ego vado vos non potestis venire? Et dicebat eis[g]. Uos deorsum estis[h]: ego de supernis sum[i] Uos de hoc mundo estis[k]. ego non sum de hoc mundo[l]. Dixi ergo vobis: quia moriemini in peccatis vestris[m]. Si eni non credideritis[n]: quia ego sum[o]: moriemini in pctо vro[p].

g Et dicebat. Hic ponitur xpi rnsio: in qua dat predicti vbi intellectus dicens. h Uos deorsum estis. i. de massa corrupta pondere originalis peti: et io habetis debitum mortis: et necessitatem moriendi: propter quod separatio anime a corpe non subiacet simplici vre voluntati. i Ego de supnis sum: quia scdm deitatem habz eandem naturam cum patre scdm humanitatem aia est a deo immediate: et corpus formatum spus scti virtute et pp hoc hebat plenum dnium sup corpus suum separando aiam ab ipso et reuniendo: scdm quod dicit infra cap. x. Potestatem habeo ponendi animam meam: et potestatem habeo iterum sumendi eam: io sequitur. k Uos de hoc mundo estis: corpore et affectu. l Ego non sum de hoc mundo: quia scdm quod deus precedit mundum vt causa effectum nec est ps vniuersi: scdm autem humanitatem: propter virtutem formatiuam: eodem modo est dicendum: quia illa virtus fuit virtus spus sancti: quantum autem ad animam et corpus bene est pars vniuersi: et sic est de mundo quantum ad substantiam non autem quo ad peccati deordinationem: que de ordinato nomine mundi in sacra scriptura frequenter designatur: vt patet Joanis primo ca. Et hoc modo iudei erant de mundo propter infidelitatis pctm: propter hoc subdit. m Dixi ergo vobis quia moriemini in pctis vris: supra dixerat in pctо vestro in singulari: quia pncipale pctm eorum erat persequutio xpi: sed ad hoc sequebantur multa alia pcta propter hoc replicauit hic in plurali in pctis vris Et consequenter ondit remedium contra ista mala dicens. n Si eni non credideritis: fide formata charitate. o Quia ego sum vobis. in lege et prophetis promissus. p Moriemini in peccato vestro.

a Dicebāt ergo. Quo so remedio euadēde mortis: ꝙ per fidē xpi. Hic consequēter inducit eos ad credēdum sibi. Circa ꝙ premittit iudeorum interrogatio dicens. b Tu quis es. q. d. Ostende nobis ꝙ tu sis talis ⁊ tantus ꝙ debebat credi tibi c Dixit eis iesus: probando ꝙ debeat credi: ꝓ h qd̄ est oīum creaturarū principium primum. ⁊ ꝓ cōsequens veritas ꝑma infallibil: ⁊ h est ꝙ subdit.
d Principiū qui ⁊ loquor vobis: ⁊ q: est ꝑmū oīum rerū ꝑncipiū: oīa reducit in seipsum cum sit finis omnium. iō ɔsequenter ostendit: ꝙ ad ipsum pertinet oīum iudicium: per ꝙ oīa reducuntur in ipm ⁊ hoc est ꝙ dicit. e Multa habeo de vobis loq ⁊ iudicare nō dicit vobis: ad vtilitatē vestrā: sed de vobis. s. ad malum vestrū: ꝙ erit in iudicio futuro. f Sed q misit me: verax ē: q: adimpleuit promissum de ꝑma promissiōe filij: que nō est ad cōdēnandum vel iudicandū mūdum. s; magis ad saluandū per doctrinā. ideo sequit. g Et ego que audiui ab eo hec loquor i mūdo Dixit eni se audire a patre. q: in quantum deus habet sciam a patre: tamē tandē cum ipso: sicut ⁊ essentiam. sed in quantū homo habet sciam infusam ab eo. h Et non cognouerunt. q: prēz eius dicebat deum. Hoc tradidit euangelista: vt ostēderet cecitatē eorum: Uerūtn̄ quia multi iudeorum in morte xpi crediderūt vidētes miracula que acciderāt in morte eius vt habetur Luc. xxiij. ca. Siliter ad predicationē aplōrum multi iudeorum crediderūt post mortē xpi: vt habetur actuū. ij. cap. ideo subdit. Dixit ergo eis iesus. i Cum exaltaueritis filiū hoīs. s. i cruce in qua fuit extēsus in aere ⁊ per ꝙ exaltatus a prē scđm ꝙ dī ad philip. ij. ca. humiliauit semetipsum factus obediēs vsq; ad mortē: mortē aūt crucis: ꝑꝑ ꝙ deus exaltauit illū. k Tūc cognoscetis: q: ego sum. s. vere xps: vtitur aūt tali mō loquēdi: vt reducat eis ad memoriam illud. Exo. iij. ca. Ego sum q sum. l Et a me ipso facio nihil: q: scđm ꝙ deus habz totā virtutē operatiuā a patre l; eādem: sicut dictū est de scia scđm ꝙ homo illa natura ē organū diuinitatis cōiunctū. ideo nihil poterat opari nisi scđm morē: ⁊ regulationē ipsius dei. iō sequit. m Sz sicut docuit me pater hec loquor ⁊ q misit me mecū est: q: scđm deitatē pater ē in filio ⁊ econuerso: scđm humanitatē v̄o ipsa deitas est in hoīe xpo spāli mō: per talez scilicet vnionē: ꝑ quē modū nō est in aliquo alio. n Et nō reliquit me solum: q: filius scđz ꝙ deus nō pōt separi a patre: scđm v̄o ꝙ homo pōt separari de potētia absoluta: sed de potentia ordinata: natura assumpta nunq̄; dimittetur: q: ꝙ semel assumpsit nunq̄; deponet: vt dicit Damascenus. o Q: ego que placita sunt ei facio semper. in quātū eni deus idem vult ⁊ facit ꝙ pater: quia eorum ē vna volūtas ⁊ opatio in quātū v̄o homo ei⁹ volūtas ⁊ opatio regulant absq; aliqua obliquatione a regula diuine voluntatis: vt patet ex predictis.

Dicebant ergo[a] ei: Tu quis es[b]? Dixit iesus[c] Principium qui ⁊ loquor vobis[d]. Multa quidem habeo de vobis loqui ⁊ iudicare[e]. Sed qui misit me verax est[f] Et ego q̄ audiui ab eo[g] hec loquor mundo. Et non cognouerunt[h]: q: patrem eius dicebat deum. Dixit ergo eis iesus[i]. Cum exaltaueritis filium hominis[k]: tunc cognoscetis[l]: quia ego sum ⁊ a me ipso facio nihil[m]: sed sicut docuit me pater: hec loquor. Et qui me misit mecum est[n] ⁊ nō reliquit me solum quia ego que placita sunt ei[o]: facio sē

Expositio moralis.

Dixit ergo eis iesus: Cū exaltaueritis filium hois. s. i cruce. Tc̄ cog̃scetis q: ego sum ⁊c̄. post aūt mortē xpi ⁊ ei⁹ ascēsionē vna die ꝑdicante Petro crediderūt simul ⁊ semel de iudeis quinq; milia. Et altera die tria milia: vt hētur actu. ij. ⁊. iiij. ca. Sic ēt est iter hoies ꝙ valor hois pl⁹ appet ⁊ cōmendatur post eius mortē q̄; aū.

Questio fratris Antonij berontini. In pctō v̄ro moriemini. Joānis. viij. cap.

In qb⁹ v̄bis merito q̄rit. Utrū oīs malitia ɔfundit aliquotiens rōne v̄itatis aut corrigit nunq̄;: maxie eorum qui ꝓposito malo: ⁊ nō ignorātia peccāt: hinc Joā. criso. Ecce eni iniq vsurarij: postq̄; audierūt vsuraz oi lege detestari. Nūqd cōpūxit eos timor pctī? Nūqd cōpescuit eos vel liberalitatis ɔsideratio. Sed quid? Aiunt dicētes: nihil nisi pctm̄ lege ꝓhiberi debet. Sed qd vtilitatē ꝓximo ɔfert: culpa nō cē

videt᷑:Cōſtat enī ꝙ res que mutuo dat᷑ aliquā cōmoditatē ⁊ vtilitatē cōfert illi cui preſtatur: ergo ſcd̄m equitatē pōt hm̄ōi cōmoditas extimari ꝓcio:⁊ merito cōpenſari: Sed merito his iniquis rn̄deri pōt ꝙ res mutuata nō confert ei cui facta eſt mutuatio vtilitatē aliquā a rei cōſumptiōe differētem niſi eēt ex induſtria recipientis mutuū q̄ mutuantis ꝓpria nō vī eſſe.⁊ iō nō eſt vēdibilis alio precio mutuanti rei .Ad cuius euidētiā ſciendū ē:ꝙ quedā res:quarū vſus ē ipſaꝝ reꝝ cōſumptio:ſicut vinū ad potū eo vtēdo cōſumimus. In quibus vſus rei a re ipſa ſeorſum cōputari nō debet . ſꝫ cuicūqꝫ vnū ipſoꝝ cōcedit᷑ neceſſe ē vt alterū concedat᷑ vnde in iſtis ꝑ mutuū trāſfert dn̄ium:Si quis igit᷑ ſeorſū vellet vēdere vinū ⁊ ſeorſum vſum eius bis idē vēdere dinoſcit᷑ ⁊ vēdēdo ꝙ non ē ꝯ iuſticiā peccat. Quedā vō res ſunt quarum vſus nō eſt ipſaꝝ ꝯſumptio:ſicut vſus domus ⁊ inhabitatio:⁊ nō diſſipatio:in q̄bus ſeorſū pōt vtrūqꝫ cōcedi.puta cum qs cōcedit alteri vſū domus retento ſibi dn̄io vel ecōtra. Et ꝑꝑ hoc ꝓ vſu domus licite pōt recipi preciū. Res igit᷑ que mutuo dant᷑ in q̄bus cōmitti pōt vſura ſūt de numero eaꝝ reꝝ quaꝝ vſus eſt ipſaꝝ ꝯſumptio ſicut ſunt que mutuant᷑ ſub certo nūero:vt pecunia ⁊ ſub certo pōdere:vt aurū ⁊ argētum ⁊ ſub certa mēſura vt granū vinū ⁊ oleū: q꞉ in his ſcd̄m doctorē irrefragabilem impoſitū eſt ꝓcium a natura ꝓter illa que nūerant᷑ quibꝰ ab arte preciū impoſitū ē.⁊ iō pro vſu taliū rerū illicitū ē accipe preciū:ꝙ dr̄ vſura:Sufficit enī accipe equiualēs illius rei que mutuat᷑ que oīa talia noīe pecunie itelligi pn̄t. De qua exo.xxij cap̄.dr̄ Si pecuniā mutuū.ſ.dederis pplo meo paupi q̄ habitat tecū nō vrgebis eū.q̄ſi exactor nec vſuris opprimes:ſꝫ de oī re vltra ſortē accipe pct̄m ē.ideo Ambroſius li.de dauid. Et eſca vſura ē. Et veſtis vſura ē:⁊ q̄dcūqꝫ ſorti accidit vſura ē:ꝙ velis ei nomē iponas vſura ē. Undē

per.

Feria tertia poſt ſecundā dn̄icam .xl. euāgelium ſcd̄m Matth . xxiij.cap̄.

In illo tēpore. Locutus ē ieſus ad turbas : ⁊ ad diſcipulos ſuos dicēs. Super cathedrā[a] moyſi ſederunt ſcribe ⁊ phariſei[b] Omnia ergo quecūqꝫ dixerit vobis ſeruate ⁊ facite:[c] ſcd̄m vero opera eorum nolite facere[d]. Dicunt enim: ⁊ non faciunt . Alligāt n. onera grauia ⁊ iportabilia[e]:⁊ iponūt i hūeros hominū:digito āt[f]

ꝯtrium defendentibus dr̄ i pctō vr̄o moriemini

Expoſitio litteras

a Sup cathedrā Moyſi ⁊c̄. hic oñditur iudeos eē iuſte reprobatos q꞉ fuerūt fictores bonitatis. Et diuidit᷑ in duas ꝑtes q꞉ ſaluator ꝓmo ponit in hac lectiōe huiꝰ fictionis motiuū . ſcd̄o ħ motiuum excludit a diſcipl'is ſuis ibi. Uos au tem. Motiuum aūt fuit ſupbia Phariſeoꝝ ⁊ legis ꝑitorum ⁊ hec ſupbia oñdit᷑ ex tribus ꝓmo ex abuſu ſue ꝑtātis . ſcd̄o ex ſimulatiōe ſctitatis ibi. Oīa ergo. tertio ex ābitiōe dignitatis ibi. Amāt aūt primos recubitus. Circa ꝓmū ꝯſiderādū ꝙ a tꝑe Moyſi fuerūt ꝯſtituti a deo .lxx. ſenes etate ⁊ ſcia ꝓuecti:q̄cū Moyſe haberēt curā ppli:⁊ dicebātur iudices ordinarij q꞉ ad ipſos fiebat recurſus in dubijs cāis:magne ēt cāe nō tractabant᷑ ſine eis:⁊ iſtud fuit obſeruatū apud iudeos q̄ꝫ diu fuerūt in ꝑtāte:⁊ ħ eſt ꝙ dicit hic ſaluator. Sup cathedram Moyſi.i.auctoritate iudicandi pplm. b Sederūt ſcribe ⁊ phariſei:q꞉ illi q̄ videbant᷑ eē magis in pplo periti ad ħ eligebant᷑. c Oīa ergo q̄ dixerit vobis facite:q꞉ ꝓlatis ēt malis ē obediēdū niſi in his q̄ ſūt maniſeſte ꝯ deū:⁊ ſunt habēdi in reuerētia q̄ꝫ diu tollerant᷑ in officio ſuo:ꝙ pꝫ ꝑ exēplū Dauid q̄ venerabat᷑ Saulē regē lꝫ ſciret eū eē malum ⁊ a deo reprobatū. d Opera aūt eoꝝ nolite facere q꞉ nō ſunt imitādi in malis imo tantū in bonis. e Alligant enim onera grauia ⁊ inportabilia ⁊c̄. q꞉ ſupra legis precepta cōſtituerant multa ex ſuis traditionibꝰ:ſicut pꝫ.ca.xv. que erant ſb̄ditis grauia ⁊ iportabilia. f Digito aūt ſuo nolunt ea mouere.i.modicū conatū ad agēdū talia nolunt apponere. Ex ħ patet ꝙ ille qui ꝯſtituit legē aliquā:lꝫ non ſit ſubditꝰ legi quantum ad hoc ꝙ puniat᷑ ꝑ hominē ſi ꝯtriū faciat tn̄ obligatus ē ad legē iplendā:⁊ grauius punietur a deo ſi ꝯtrium fecerit:quia tranſgreſſio eius grauior ē ꝑꝑ ſcandalū:ꝑꝑ ꝙ dicit

suo nolunt ea mouere. Omnia enim opa sua faciunt[a]: vt videantur ab hominibus. Dilatāt eni philateria sua[b] ⁊ magnificant fimbrias. Amāt āt[c] primos recubitus in cenis: ⁊ primas cathedras in synagogis[d]: ⁊ salutatiões i foro: ⁊ vocari ab hominibus rabbi[e]. Uos autē nolite vocari rabbi. Un⁹ ē.n. magister vr̄[f].

sapiēs: patere leg[em] quā ipse tuleris. ⁊ extra de ꝯstitutiōibus. ca. cū oēs dr̄. Qd̄ quisqꝫ iure in altero statuit ipse eodē iure vti dꝫ: pꝫ ērt ex p̄dictis ꝙ illi qui statū ecclesie in generali seu aliquem statum eccl̄ie in sp̄ali onerāt grauib⁹ statutis sine magna ⁊ euidenti necessitate abutūr sua potestate sicut faciebāt pharisei ⁊ scribe. vn̄ dicit Augustinus ad inq̄sitiones iānarij loq̄ns de religione xp̄iana: ipsam religionem nostraꝫ: quā d[omi]n[u]s no[s]ter iesus xp̄s in paucissimis sacroꝝ celebrationibus voluit esse liberam: quidā seruilibus premūt oneribus adeo vt tollerabilior sit cōditio iudeoꝝ: qui nō humanis presumptiōibus: sed diuinis subijciuntur institutis. a Omnia ⁊c̄. Hic ostenditur superbia phariseorum ex simulatione sanctitatis: q2 hoc faciebant vt essent i reuerentia ⁊ honore in populo ⁊ hoc est ꝙ dicit. Omnia vero opera sua faciunt: vt videant[ur] ab hominibus. i. propter gloriam humanam: q2 videri in bonis propter gloriam diuinam non est malum: sed magis meritorium: vt dictum. v. ca. b Dilatant philateria sua. Philateria s̄m qd̄ dicit Hieronymus. Erant quedaꝫ charte in quibus scribebatur dechalogus mandatorum: ⁊ ponebatur illa charta in capite ad modum corone per hoc significabatur ꝙ debebant legem in memoriam habere s̄m ꝙ dicitur Deutero. vj. cap̄. Dicebantur enim philateria a philare ꝙ est seruare: ⁊ tora ꝙ est lex: q2 erant quedam signa seruande legis: Pharisei igitur vt viderentur preceteris religiosi faciebant sibi philateria: magis lata: ⁊ scribebant in eis dechalogum degrossiori littera: ⁊ eadeꝫ ratione faciebāt simbrias maiores in pallijs suis Que autem essent iste fimbrie tangitur. ix. ca. super illud verbum tetigit fimbriam vestimenti eius: ꝙ sic etiam hic declaratur: tetigit fimbriam: Xp̄s enim portabat vestimentum suum ad modum iudeorum. Ad cuius euidentiam sciendum: ꝙ populus iudaicus de quo xp̄s erat nasciturus scd̄m carnem debebat pollere quadam sanctitate speciali pre alijs populis: ⁊ ab eis distingui ⁊ ideo data est eis circuncisio vt quoddam signum distinctiuuꝫ in carne: Similiter data est eis lex: vt haberet quēdam specialem modum viuendi. Similiter preceptū fuit eis in habitu distingui: vt patet nūi. xv. cap̄. loquere filijs israel: faciant sibi fimbrias: p quatuor angulos palliorū ponentes in eis vittas hiacintinas. Uitte eniꝫ hiacitine que erant celestis coloris: designabant ꝙ debebant habere ꝯuersationem eminentem preceteris: s̄m ꝙ Paulus dicit ad philip. iij. cap̄. Nostra autem conuersatio in celis est: Unde sequitur ibidem numeri. xv. cap̄. vt recordentur mandatorum dei: ⁊ sint sancti domino deo suo: talem ergo vestem portabant pharisei: in qua magnificabant fimbrias: ꝙ est i angulo pallij. c Amāt aūt. Hic consequenter ostenditur superbia eorum ex ambitiōe dignitatis cum dicit. Amant autem primos recubitus in cenis: ⁊ hoc duplici de causa. Primo ratione gule: q2 ibi ponuntur fercula meliora: ⁊ ratione superbie: q2 ille est locus honorabilior d Et primas cathedras in synagogis: vbi cōueniebant homines ad audiendum verbū dei ⁊ salutationes in foro. i. in loco patenti. e Et vocari ab hominibus rabbi. Desiderare enim scientiam ⁊ actum docendi nō est malum: sed meritorium: sed desiderare nomen tantuꝫ hoc est malum ⁊ superbie peccatum. Si tamen desideretur nomen ⁊ auctoritas magistri: ad hoc ꝙ sciētia iam habita aliquis melius posset vti nō est malum: sed est bonum: q2 bonus doctor debet ea querere que faciunt ad efficatiam sue doctrine verūtamen q2 homo nō est magister p̄cipalis: sed soluꝫ deus: ideo dicit. f Un⁹ est enim magister vester: q2 solus deus potest interius docere intellectum illuminando: seu potest speciem intelligibilem infundēdo homo autem docet tantum exterius aliqua ppōnēdo ex qb⁹ formāt fātasmata ōbita: a qb⁹ itellectus agēs facilius abstrahit spēꝫ itelligibilē sicut in sanatiōe hominis nā tm̄ p̄cipaliter. Medicus aūt aliq̄ admistrat ex qb⁹ nā iuuat.

a Omnes autem vos fratres estis. quia filij dei per creationem ⁊ adoptionem gratie.
b Et patreȝ nolite vocare ⁊c̄. lȝ enim aliquis possit vocari pater in terra ratione generationis: doctrine: siue etatis. Tñ solus deus ē pater principalis: quia ab eo solum habemus animam intelectiuā que ē forma hominis: pat̄ est ille qui dat formam. c Nec vocemini magr̄i ⁊c̄. sicut iam supra expositum est.
d Qui maior ē vestrū. idest vult esse b̄m veritatem.

Omnes autem vos fratres estis[a]. Et patrē nolite vocare[b] vobis sup terram. Unus est enim pater vester: qui in celis est. Nec vocemini magistri[c]: q₂ magister vester vnus est christus Qui maior est vestruȝ[d] erit minister vester[e]. Qui autem se exaltauerit[f] humiliabit̄[g]: Et qui se humiliat exaltabitur.

e Erit minister vester. i. paratus ad officia humilitatis: b̄m decentiam sui status: propter hoc papa vocat se seruus seruorum dei. f Qui auteȝ se exaltat: in presenti per superbiam. g Humiliabitur. in futuro per gehenne penam.

re nascitur ꝙ eā exterminat: sicut in ligno vermis: ⁊ in vestimento tinea. Unde sacerdotum ministerium qui positi sunt ad edificationem sanctitatis corrumpere diabolus nititur ⁊ hoc ipsum bonū: dū ꝓpter homines sic fiat malum Amāt primos recubit⁹ in cenis ⁊c̄. Ista recipere cuȝ exhibentur ordinate non est malū sed ipsa cōcupiscē. Et patrem nolite vobis vocare sup terram: non excludit exhibitionem honoris debiti: sȝ indebiti. s. vt propter adulationem vel aliquid hmōi nō fiat.

Expositio moralis eiusdem euangelij.

Tunc locutus est iesus ad turbas ⁊c̄. Om̄ia ergo quecūqȝ dixerit vobis seruate ⁊ facite: s̄ȝ aūt opera eoruȝ nolite facere. Hoc generalter intelligendum est de omnibus bene docentibus ⁊ male viuentibus. Nam eorum doctrina debet acceptari: et vita repudiari. Alligāt eni onera grauia ⁊c̄. Hieronymus hoc generalit̄ dicitur aduersus omnes magistros qui grandia iubent: ⁊ miora non faciunt. Crisosto. Tales autem sunt qui graue pondus venientib⁹ ad penitentiam imponunt: ⁊ sic dum presens pena fugitur: contēnitur futura. Si enim fascē super humeros adolescentis quā nō pōt portare posueris: necesse habet vt aut fascem reijciat: aut vt sub onere cōfringatur. Sic ⁊ homini cui graue pondus penitentie imponis necesse est vt aut penitentiam reijciat: aut suscipiēs dū ferre nō potest scandalizatus amplius peccet. Deinde si erramus modicam penitentiaȝ imponendo: nonne melius est ꝓpter misericordiam reddere rationem q̄ȝ ꝓpter crudelitatē vbi paterfamilias largus est dispensator non debet esse tenax. Omnia v̄o opera sua faciunt vt videant̄ ab hominib⁹ ⁊c̄. Crisosto. In omni

Questio fratris Antonij betontini: s̄m vero opera eoꝝ nolite facere. Matth. xxiij. cap

Super quibus verbis queri potest. Utrum simonia sit heresis. Ad quod breuiter rñdet̄ b̄m sententiaȝ sancti Thome super distin. xxv. iiij. lib sententiarum: ⁊ etiā b̄a b̄e. q. centessima Atqȝ b̄m doctorem nostrum Alex. Et Durādū parte. iiij. ij. lib. distin. xj. Q₂ lȝ proprie ⁊ per se loquendo: Simonia heresis non iudicetur cū aliquā falsam opinionem in fide nō habeat tñ omnes simoniaci ꝓpter similitudinem actus: heretici nuncupantur: quia ita operantur ac si extimarēt donum spiritus sancti pecunia possideri: que extimatio esset heretica. Uñ Greg. in registro dicit. Cum omnis auaritia sit idolorum cultus quisqs hanc ecclesiasticis dignitatibus dandis: non precauet vulgariter infidelitatis perditioni subiacebit: etiam si teneret fidem quā negligit videatur. Et. j. q. j. cap. Eos. sic habet̄. Tolerabilior est macedonij et eorum qui circa ipsum sunt spiritus sancti impugnatoꝝ impia heresis q̄ȝ simonia. Illi enim heretici creaturam ⁊ seruum: patris ⁊ filij: spiritum sanctum fatentur delirando. Sed isti simoniaci eundem spiritum sanctum efficiunt seruum. Et in eodem loco decretorum. q. vltia cap. patet. sic scribitur. Patet simoniacos velut primos ⁊ precipuos hereticos ab oib⁹ fidelib⁹ esse respuendos. Et infra. Oia eni crimina ad cōparationeȝ simoniace heresis: quasi pro nihilo reputantur. Uñ dñs noster phariseos

qui super cathedram moysi sedebant simoniacos esse considerans: Ait oibus christianis sm opera eorum nolite facere.

Feria.iiij.post secundã dñicam quadragesime euãgelium scdm Matheum.xx.cap.

N illo tpe Ascendẽs iesus[a] hierosolimaꝫ: assũpsit duodecim discipulos suos secreto[b]: ⁊ ait illis. Ecce ascendimꝰ hierosolimã ⁊ filius hominis tradet principibus sacerdotũ ⁊ scribis[c]: ⁊ condemnabunt eum morte[d]: ⁊ tradent eum gentibus[e] ad illudendũ ⁊ flagellãdũ ⁊ crucifigendum[f]: ⁊ tertia die resurget[g]. Tũc[h] accessit[i] ad eum mater filiorum zebedei cum filijs suis[k]: adorãs ⁊ petens aliqd ab eo[l]. Qui dixit ei[m]. Quid vis? Ait illi[n]. Dic vt sedeãt hi duo filij mei: vnꝰ ad dexteram tuã ⁊ vnꝰ ad sinistraꝫ tuam in regno tuo. Respondens autẽ iesus. Nescitis qd peta

Expositio litteralis

a ET ascendens iesus. Hic saluator ondit: ꝙ in prelatis debet esse vigor ad tollerandum martyrium si necesse sit ꝑ cõmisso sibi grege. Et hoc docet ꝑ exempluꝫ sui: qui voluntarie venit in hierusalem ad sustinendum mortem pro salute mũdi. Vñ beatꝰ Gregorius expones illud Joãnis.x.ca. Ego sũ pastor bonus ⁊ animã meã pono pro ouibus meis: dicit de se ⁊ alijs prelatis. In hoc ostensa est nobis via quã sequamur: ⁊ hoc est qð dicit. a Et ascẽdẽs Jesus hierosolimam. que respectu totius terre promissionis est in alto sita: ⁊ propter hoc venientes illuc ab alijs partibus ibãt ascendẽdo b Assumpsit duodecim discipulos suos secreto. ⁊ hↄ duplici de causa. Una ẽ quia secretũ mysterium sue passionis futurũ volebat aplis cõiter pre alijs reuelare: ne videntes eum postea mori ignominiose scandalizarent. Scda est qꝛ secreta mysteria sunt tm̃ maioribus reuelanda ⁊ detegenda. Cuiusmodi erant apostoli. sequit c Filius hois tradetur ꝑncipibus sacerdotũ ⁊ scribis. i. legis peritis: qꝛ eis per iudam fuit traditus ⁊ venditus. d Et cõdẽnabũt eum morte: quia ipsi iudicauerunt eum esse reum: mortis lꝫ non haberent potestatem interficiẽdi: quia iudicium sanguinis erat eis ablatum a romanis qui dominabantur eis: ideo sequit e Et tradent eum gentibus. videlicet Pillato presidi ⁊ suis militibus ad perficiendũ illð qð non poterant: videlꝫ xpi mortem. Et hoc ẽ qð subditur. f Ad illudendũ ⁊ flagellãdũ ⁊ crucifigẽdum. Ista enim tria inflicta sũt xpo per ordinem vt videbitur infra. g Et tertia die resurget. Hoc autem subdit xps: ne apli eiꝰ morte audita pre tristitia absorberentur.

h Tunc accessit. Hic ostendit tertio ꝙ ꝑlatis debet eẽ tenor humilitatis: quia nõ debent appetere preesse. Et diuidit in duas ptes: quia primo ponit huiꝰ documenti occasio. Scdo subiũgit humilitatis istructio. ibi iesus autẽ vocauit. Circa primum aduertẽduꝫ ꝙ iudei existimabant xpm per prophetas promissuꝫ regnaturum temporaliter in ierlm qꝛ scripturas ꝺ regno xpi carnalit intelligebant: ⁊ iõ regnum ablatum ab eis per romanos credebant sibi restituendum per christuꝫ: propter qð apli dicebant xpo Actuũ. j. Dñe si i tpe hoc restitues regnũ isrl. Et hoc mõ Jacobꝰ ⁊ Joannes filij zebedei ⁊ mater ꝺoꝝ audientes xpm post mortem tertia die resurrecturuꝫ crediderunt ipsum imediate post resurrectioneꝫ regnaturum in ierlm temporaliter. Et iõ cupientes ei esse collaterales preceteris: qꝛ erant eius cognati germani informauerũt matrem suam de petitione sequenti: ⁊ hoc est qð dr̃ hↄ. h Tunc. audita resurrectione xpi futura. i Accessit ad eum. idest ad xpm. k Mat filiorum zebedei cuꝫ filijs suis. conscijs de petitione matris. l Adorans ⁊ petens aliquid ab eo: non petijt ꝑmo in speciali ⁊ determinate: sed tm̃ in generali: vt cõcessione facta in generali ꝑmo minus posset postea denegari sibi in speciali. m Qui dixit ei quid vis. Non petijt vt inscius: sed vt petitio sua postea efficacius ostendat irrationabilis. n Ait illi. dic vt sedeant hi duo filij mei ⁊c. i. sint tibi collaterales ⁊ maiores post te in regno tuo. qð qdeꝫ regnum tuũ credebant tpale: vt dictum ẽ: nec

est mirum si talia apli credebant ⁊ appetebant
q2 adhuc carnales erant:⁊ nonduꝫ illuminati
perfecte:nec ꝯfirmati per grãm spiritus sancti
a Respondens autẽ iesus dixit. Nescitis qd
petatis:Respndit filijs ⁊ matri:q2 sciebat ipaꝫ
missam a filijs:⁊ i
formatam de peti
tione facienda ꝑ
eis. b Potestis
bibere calicẽ quẽ
ego bibiturus suꝫ
idest sustinẽ mor/
teꝫ ignominiosaꝫ
⁊ crudeleꝫ:quam
ego passus sum:et
per quã debeo ve
nire ad regnũ: nõ
tpale vt creditis:
sed eternum.
c Dicũt ei possu
mus.loquũt sicut
inexperti ꝓpe fra
gilitatis:qd patu/
it per effectum:q2

tis[a]. Potestis bibere ca
licem quem ego bibitu
rus sum[b]? Dicunt ei.
Possumus[c]. Ait illis[d].
Calicem quidẽ meũ bi
betis sedere aũt ad de/
xterã meã ⁊ ad sinistrã[e]
nõ est meum dare vo/
bis. Sed quibus para
tum est a patre meo[f].
Et audientes deceꝫ[g] in
dignati sunt de duob⁹
fratribus[h]. Jesus autẽ
vocauit eos ad se[i]:⁊ ait[k]

in passione xpi fugierunt pre timore mortis.
d Ait illis:Caliceꝫ qdẽ meũ bibetis: q2 Jaco
bus ꝓpter xp̃m ab herode est occisus:vt habet
Act.xij.cap. Et Joannes in dolium feruentis
olei ꝓpter xp̃m missus est.⁊ sic patet qd habuit
promptã voluntatẽ moriẽdi propter xp̃m:fuit
etiam missus in exilium ꝓpter ip̃m. Exiliũ aũt
est quedam mors ciuilis: e Sedere auteꝫ
ad dexteram meã:vel ad sinistrã non est meũ
dare vobis:in illo supple statu i quo estis.i. nõ
dũ humiliastis adhuc carnalibus. f Sꝫ qb⁹
paratũ ẽ a p̃re meo.i. vere hũilib⁹ ⁊ spũalia sa/
pientibus. g Et audientes decẽ.s. apostoli
h Indignati sunt de duobus fratribus. ali//
quid humanum passi:quia adhuc erant carna
les sicut ⁊ illi:⁊ ideo indignati sunt ꝙ excellen
tiam super alios habere voluerunt. i Jesus
autem. Hic consequenter instruit discipulos su
os de humilitate ex prehabita occasione: vt
ambitionem Jacobi ⁊ Joannis reprimeret:⁊
indignationem aliorum sedaret. k Et ait
Scitis quia principes gentiũ.quasi dicat.ma/
ioritas in regno meo non eodem modo acqui
ritur:sicut in regno terreno:quia in regno ter
reno acquiritur per ambitionem ⁊ potestateꝫ
Sed in regno meo contrario modo acquirit.

videlicet per humilitatem propter quod dicit
l Quicũqꝫ voluerit inter vos maior fieri. sit
vester minister.i.se exerceat in obsequijs hu/
militatis:⁊ quia in moralibus:magis mouent
facta ꝙ̃ verba. Ideo inducit suiipsius exemplũ
dicens. Sicut fili/
us hominis nõ ve
nit ministrari: sꝫ
ministrare ⁊c̃.

Scitis q2 principes gẽ/
tium dñantur eoꝝ: ⁊ q
maiores sunt potestate
exercent inter eos:non
ita erit inter vos. Sꝫ q/
cũqꝫ voluerit iter vos
maior fieri sit vester[l] mi
nister. Et q voluerit in/
ter vos esse primus:erit
vester seruus. Sicut fi/
lius hoĩs nõ venit mini
strari sed ministrare: ⁊
dare animã suã in redẽ
ptionẽ ꝓ multis.

Expositio mo/
ralis.

Et ascendẽs ie/
sus hierosolimaꝫ.
Hieronym⁹. Do/
minus crebro de
passione sua disci/
pulis ante predi/
xit: ne cum veni/
ret persecutio et
crucis ignominia
scandalizarentur:
⁊ tertia die resur/
get. Crisosto. Qd quidem huius gratia dicit:
vt cum viderent tristia resurrectionem expe/
ctarent. Tunc accessit ad eum mater filiorum
zebedei:per istos qui per matrem petierunt a
christo pre ceteris discipulis honorari: eo ꝙ
erant eius consanguinei: significantur ambi/
tiosi:qui habentes prelatum consanguineum
volunt per hoc in ecclesia pre ceteris promo/
uert:quibus bene respondetur:nescitis qd pe/
tatis:nam honores ecclesie:non sunt dispẽsan/
di ex propinquitate sanguinis. Sed ex idonei
tate personarum ratione scientie ⁊ virtutis:iõ
subditur: Potestis bibere calicem ⁊c̃. idest su/
stinere martyrium ꝓpter deum: ⁊ audientes
decẽ indignati sunt de duobns fratribus. Cri/
sostomus. Sicut duo carnaliter petierunt: ita
⁊ decem carnaliter contristati sunt: nam velle
super omnes esse vituperabile est non sustinẽ
alterum super se nimis est gloriosum non ita
erit inter vos ⁊c̃. Crisosto. Principes mundi
sunt vt dominentur minoribus:⁊ eos subijciãt
seruituti. pncipes autem ecclesie fiunt vt serui/
ant minoribus suis ⁊ ministrent eis queciiqꝫ
a christo receperũt:⁊ suas vtilitates negligãt
⁊ illorum procurent ⁊ mori non recusent pro
salute inferiorum. Sequit questio.

Questio fratris Antonij betontinij. Filius hois traditur ⁊c̃. Marth.xx.cap.

Ex quibus verbis queritur. Utrum auaritia sit maximũ peccatoꝝ. Et breuiter respondẽdo. Ratõe: aucto. ⁊ exẽplo. ps dubitatiõis affirmatiua tenetur.

¶ Prio eni auaritiam esse oium peccatorum maximũ qd sictꝰ Tho. sa se.q.cxviij. sic ratiõe demõstrat omne peccatũ ex hoc ipso qd malũ est in quadam corruptione: seu puaricatione alicuius boni consistit: sed in quantum volũtariũ est aliquod apparens bonũ: et inordinatione appetitus elegit. Dupliciter ergo ordo peccatorum potest considerari. vno modo ex parte boni quod per peccatum contemnitur vel corrumpitur: qd quãto magis est: tanto grauiꝰ offenditur: quia graue peccatum est cõtra res exteriores. Auaritia grauius contra hominũ cordis malitia: grauissimũ contra deum superbia. Alio modo ex parte boni qd per peccatũ eligitur: cui appetitus humanꝰ inordinate sb/ditur: qd quando minus est: tanto peccatũ grauius atq3 deformius extimatur. Et quia inter omnia bona cõmutabilia minora sunt ista temporalia circa que magis precipue consistit auaricia: ideo huius respectu oibus peccatis grauior est auaritia. Qr scdo grauior sit hoc pctm̃ auctoritate pbatur Ecclesiastici enim.x.ca. scribitur. Auaro nihil est scelestius: ⁊ infra. Nihil est iniquius q3 amare pecuniã. Hic eni ⁊ aiã suam venalem habet: qm̃ in vita sua proiecit intima sua. Et Hieronymus ad Heliodorum ait Apostoli disce sententiam qui ait. Hoc eni scitote intelligentes: quia omnis fornicator: aut immundus: aut fraudator: aut maledicus: aut auarus qꝺ est idolorum seruitus non habet hereditatem in regno xpi ⁊ dei. Et quãq3 generaliter aduersus deum sapiat qcquid diaboli est: ⁊ qꝺ diaboli est idolatria sit: cui idola omnia mancipãtur: tñ in alio loco specialiter nominatimq3 determinat dicens. Mortificate membra vestra que sunt super terram: deponentes fornicationem: immundiciam: concupiscentiam malam: ⁊ cupiditatẽ: ⁊ auaritiã: que sunt idoloꝝ seruitꝰ ppf̃ que venit ira dei i filios diffidentie. Quis igif negabit auaritiã oium pctõꝝ esse grauissimã: q̃ idolatria ppzie iudicaf. Ad h̃ etiã euangelice lectiõis hodierne iducit exẽplũ: qd eã auaritiã ondit oiũ pctõꝝ eẽ grauissimã: qñ p eã filiꝰ hois a iuda tradef pncipibꝰ sacerdotũ: ⁊ scribis sic̃ dr̃ Mat.xx.ca. Filiꝰ hois tradif pncipibꝰ sacerdotũ.

Feria qnta post scdam dñicam quadragesime euangelium scdm Lucã. xvj.cap.

In illo tẽpore: Dixit iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam[a] erat diues[b]: ⁊ induebaf purpura ⁊ bysso[c]: ⁊ epulabatur quotidie splẽdide[d]. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus[e] qui iacebat ad ianuam eius[f] vlceribus plenus: cupiens saturari de micis[g] que cadebant de mensa diuitis[h] et nemo illi dabat[i]. Sed et canes veniebant ⁊ lingebant vlcera eius[k].

Expositio litteralis.

Homo qdã erat diues. Hic iducit euãgelista: exẽplũ ad puocandũ hoies ad opa mĩe ex diuite dãnato ppf defectũ pietatis ⁊ mĩe. Et nõ dr̃ h̃ qꝺ sit parabola: qr scdm doctores est narratio rei geste. Dicit ergo.

a Hõ qdã scdm qꝺ dic̃ Greg. nõ expmif nomẽ eius: qr nõ erat a deo cognitꝰ p approbatõez s3 qꝺ dic̃ saluator reprobatis Mat.xxv.ca. Nũq3 noui vos. Discedite a me ⁊c̃. b Erat diues: ecce supfluitas in censu. c Qui iduebaf purpura: ecce excessus i vestitu. d Et epulabaf qtidie splẽdide. excedẽs inuictu. e Et erat qdã mẽdicꝰ noie lazarus. expmif ãt eiꝰ nomẽ quia erat deo cognitꝰ: p approbatõez: sic̃ ⁊ moysi dixit Exo.xxiij.ca. Noui te ex noie: ⁊ ex h̃ dic̃ Ambrosius. Hic qꝺ ẽ magis narratio q3 parabola. f Qui iacebat ad ianuã eiꝰ vlceribꝰ plenꝰ: vt ex vicinitate magis appareret duritia diuitis ⁊ pbaref patiẽtia paupis. g Cupiẽs saturari de micis: nõ dic̃ de pciosis. h Que cadebãt d mẽsa diuitis: i q̃ appet maxia duritia eo qd perire pmittebaf: vñ paup pofat sbleuari. i Et nemo illi dabat: qr tali dño talis familia etiã cõformabaf i mẽtis duritia. k S3 canes veniebãt: ⁊ lingebãt vlcera eiꝰ: ecce brutalis pietas i lingẽdo vlcera paupis arguit duritiã diuitis: qr curialiores erãt canes paupi q3 coꝝ dñs.

a Factum eſt autem vt moreretur mẽdicus. In patientia que opus perfectum habet ꝓbatꝰ.
b Et portaretꝰ ab angelis ⁊c̃.i.ad limbuz ſanctoꝝ patrum:vbi deſcendebat iuſti morientes anteq̃z impedimentū generale glie ꝑ paſſionẽ xp̄i eſſet ãmotuz.

Factum eſt autẽ vt moreretur mendicus[a] et portaretur ab angelis[b] in ſinum Abrae. Mortuus eſt autez ⁊ diues[c] ⁊ ſepultus eſt in inferno[d]. Eleuans autẽ oculos ſuos cum eſſet i tormentis[e] vidit Abraam a longe[f]: ⁊ lazarum in ſinu eiꝰ. Et ipſe clamãs dixit. Pater Abraã miſerere mei:[g] ⁊ mitte Lazarum[h] vt intingat extremum digiti ſui in aquã:vt refrigeret linguam meam[i]:quia crucior in hac flãma. Et dixit illi Abraam: Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua[k]: ⁊ lazarꝰ ſimiliꝰ mala. Nũc autem hic conſolatur[l]: tu vero cruciaris[m]. Et in his oĩbus inter nos ⁊ vos[n] chaos magnuz firmatum eſt: vt hi qui volunt hinc trãſire[o] ad

c Mortuus eſt autem ⁊ diues. qꝛ diuitie nõ poſſunt a morte ſaluare.
d Et ſepultus ẽ i inferno.ſ.dãnatorum:qꝛ erat diaboli parrochianꝰ ei ꝑmitias reddẽſ bona tꝑalia in illicitis conſumẽdo: ⁊ horis eis audiẽdo cantilenis diſſolutis ⁊ maliſ verbis intendendo.
e Eleuans aũt oculos ſuos cum eſſet in tormentis:qꝛ eius oculi aperti erant ꝑ penam:qui ante fuerant clauſi per culpam.
f Uidit Abraam a longe:qꝛ multum etiã añ apertionẽ ianue celeſtis diſtabat ſtatus electorum:a ſtatu reprobatoꝝ intantū ꝙ impoſſibilꝰ erat tranſitus ab vno in alium:vt dicitur infra Ex hoc aũt loco dicit Gregorius ſuper Lucã. ⁊ ponitur.iiij.ſententiaꝝ in fine ꝙ infideles in imo.i.in inferno poſiti ante diem iudicij fideles ſuper ſe in requiem attendunt: quorū gaudia poſt contemplari non poſſunt. qualiter ãt intelligendum ſit dictum beati Gregorij. Maiorum diſcritioni ⁊ iudicio dimitto. Sed qđ damnari vſq̃z in diem iudicij videant gloriam beatorum:vt videntur verba ſonare non habetur ex hoc loco ſufficiens argumentum: qꝛ ſaluator narrauit hic rem geſtam vt predictū eſt ⁊ per conſequens factam ante chriſti paſſionẽ Ex quo ſequitur ꝙ Abraam ⁊ Lazarus nondū erant in gloria celeſti:ſed in limbo ſanctorum patrum g Pater Abraam.hunc falſo vocat eum ⁊ pro nihilo patrez quẽ in operibus miſericordie noluit imitari. Unde ſaluator Ioãnis viij.c.dic̃ iudeis. Uos ex pr̃e diabolo eſtis ⁊c̃.
h Mitte Lazarum irrationabiliter petijt illum ad ſe iuuandū mitti:cui micas panis noluit mittere eſurienti. i Ut refrigeret linguã meam ibi:plus cruciabitur:quia per eam plus peccauerat ẜm duo officia nature in quibꝰ lingua deſeruit ſcꝫ guſtu ⁊ loquele: vt habetur.ij. de anima. qđ autem per linguam in officio guſtus peccaſſet patet per illud quod ſuꝑ dictum eſt. Epulabatꝰ quotidie ſplendide:ſimiliter in officio loquele: quia inꝰ epulas ſplẽdidas maxime relaxatur lingua ad loquendum inepta Notandum tamẽ hic ꝙ lingua ⁊ digitus metaphorice dicuntur i animabus ſeparatis: quales erant anime lazari ⁊ diuitis: Sicut in deo qui ſpũs eſt: Manus dicitur virtꝰ eius operatiua:⁊ ſimiliter in lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius auxiliatiua:per linguam diuitis virtus conceptus mentis expreſſiua. k Fili recordare quia recepiſti bona in vita tua:hoc dicitur ſibi ad augmentum ſue pene:quia maximum infortunij genus eſt fuiſſe felicem:vt dicit Boetius ꝑmo de conſolatione. l Nunc autem hic conſolatur.ꝓpꝰ ſcꝫ meritum patientie. m Tu vero cruciaris propter defectum miſericordie.
n Et in his omnibus inter nos ⁊ vos:chaos magnum firmatum eſt.ideſt diſtantia magna meritorum ⁊ ſtatuum firmata eſt rigore iuſtitie diuine vt impoſſibilis ſit tranſitus ab vno ſtatu in alio:ideo ſubditur. o Ut hi qui volunt hic tranſire ⁊c̃.quia anime ſeparate ſunt extra ſtatum meriti:ꝙ aũt damnati vellent venire ad locum electorum ſi eſſet poſſibile non eſt dubium. Sed de electis ꝙ vellent ire ad locum damnatorum videtur falſum. Ad quod dicendum ꝙ non vellent ire illuc ad manẽdū: vellent tamen ire illuc ſi eſſet poſſibile ad propinquos ſuos liberandum. Iſtud tamen velle intelligitur ẜm voluntatem naturalem:nõ aũt ẜm volrntatem deliberatiuam in qua conformatur ſimpliciter diuine iuſtitie.

Sequitur:Factū eſt aũt.

vos. nō possint neq3 inde huc transmeare. Et ait. Rogo ergo te pater ut mittas eum i domū patris mei[a]. Habeo enī qnq3 fratres ut testet il lis: ne ⁊ ipsi veniant in locum hunc tormento rum. Et ait illi Abraā[b] habent Moysen ⁊ pro phetas[c] audiant illos[d]. At ille dixit: Non pa ter Abraam[e]: sed si quis ex mortuis ierit ad eos penitētiam agent. Ait autem illi. Si moysen ⁊ prophetas[f] non audiūt neq3 si quis ex mortu is resurrexerit credēt.

a Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei. Dixit hec nō charitate duct9 cum illam non haberet: sed timore servi ne in ipsorum consortio eius pena augeretur: q2 fuerat eis occasio peccandi: tum ratione divitiarum quas eis dimiserat ad usum: tum exemplo male vite qd eis dederat ad sequendum.
b Et ait illi habēt Moysen: qui docuit moralia agendo. c Et prophetas: qui docuerunt mistica ⁊ credenda. Et ista sufficiunt ad salutem Ideo sequitur.
d Audiant illos. Ex hoc patet q iste dives ⁊ amici eius erāt de gente iudeorum: q2 gētiles non hēbant doctrinā Moysi ⁊ prophetarum. e Nō pater Abraā sed si quis ex mortuis ⁊c̄. Moti ex nuntio: sic mirabiliter eis apparente. f Si moysen ⁊ prophetas non audiunt ⁊c̄. Hoc patuit per effectum: quia Lazaro resurgenti: ⁊ christo testimonium perhibenti non crediderūt: s3 magis interficere eum voluerunt: ut habetur Jo. xij. cap. Similiter nec christo resurgenti: s3 magis suaserunt falso ipsum non surrexisse. Et corpus eius a discipulis suis furatum fuisse. ut habetur Matth. ultimo.

Expositio moralis

Homo quidam erat dives ⁊c̄. Hoc exposui litteraliter de divitijs fortune: quia s̄m doctores catholicos non ponitur hic parabola: sed narratur res gesta: Nunc autē exponi potest de divitijs nature p̄dictis: ⁊ quia cōmuniter est etiam dives in temporalibus ⁊ superbus. Ideo subditur. Qui iduebatur purpura ⁊ bysso ⁊c̄. Ecce pompa vestium: ⁊ epulabatur quotidie splendide per excessum victualiū. Et erat quidam mendicus per quem significat homo simplex ⁊ ignarus indigens consilio eius. Ulceribus plenus. idest penitens de suis facinoribus qd significatur per ulcera in quibus putredo erumpit ad exteriora. Cupiens saturari de micis: idest de consilij sui verbis: que procedunt ex scientia sicut mice de mensa. Et nemo illi dabat: quia talis contemnit pauperes: et eos alloqui dedignatur. S3 ⁊ canes veniebāt ⁊ lingebant ulcera eius. per canes lupos a gregibus arcentes significantur predicatores ⁊ confessores qui debent tales dulciter consolari. Factum ē āt ut moreretur mēdicus ⁊c̄. quia frequenter contigit q simplices ⁊ ignari salvātur. Et homines astuti ⁊ litterati damnantur Unde Augustin9 de Paulo simplice dixit. Simplices ⁊ illitterati rapiunt celum ⁊ nos cum litteris nostris trahimur ad infernum. Pater Abraam miserere mei ⁊c̄. p hoc significatur q damnati vellent si fieri posset a beatis adiuvari. Sed hoc impeditur per dei sententiam que dicit. hic magnum chaos impossibile pertransiri firmatum est.

Questio fratris Antonij betontini. Homo quidam erat dives: qui induebatur purpura ⁊ bysso. ⁊c̄. Luce. xvj. cap.

Et quibus verbis merito queritur. Utrum homo divitias ⁊ temporalia bona possit appetere sine peccato. Ad qd Alexan. irrefragabilis doctor in. ij. parte summe. q. clviij. taliter inquit. Qui quicūq3 divitias ac cūcta temporalia bona appetit triplici intentione: ac consideratione potest appetere. Primo intentione vel consideratione necessitatis: que ⁊ laudatum est exemplo Salomonis qui proverb. xxx. cap. domino dixit. Mendicitatem ⁊ divitias ne dederis mihi: tribue tm̄ victui meo necessaria ne forte saciatus illiciar ad negandum ⁊ dicā: quis est dominus: ⁊ egestate compulsus furer: ⁊ periurem nomen dei mei. Licet quidem sanctus Tho. ait s̄a s̄e. q. lxxxiij. arti. vj. Temporalia desiderare: q̄3uis non principaliter: ut i eis finem constituamus: sed sicut quedam adminicula quibus ad tendendum in beatitudinē adiuvamur inquātum. s. per ea vita corporalis su

Feria ſexta poſt ſcđam dominicam quadrageſime. Euangelium ſm mattheum.xxj.cap.

In illo tēpoꝛ: Dixit Jeſus diſcipulis ſuis ⁊ turbis iudeoꝝ parabolaȝ hāc homo quidam erat paterfamilias[a] qui plantauit vineam[b]: ⁊ ſepem circundedit ei[c]. Et foditi ea toꝛcular[d]: ⁊ edificauit in medio eiꝰ turrim[e]: ⁊ locauit eaȝ agricolis[f]: ⁊ peregre profefectus eſt[g]. Cum auteȝ tempus fructuum appropinq̄ſſet[h] miſit ſeruoſ ſuos[i] ad agricolas[k] vt acciperēt fructꝰ eiꝰ[l]. Et agricole appꝛehenſis ſeruis eius[m]: Alium ceciderunt[n]: Alium occiderunt[o]: Alium vero lapidauerūt[p].

ſtentatur: ⁊ inquātum nobis ad actus virtutuȝ oꝛganice deſeruiunt. Ut dicit philoſophus.j. ethicoꝛum vnde Auguſtinus dicit. Ad ſufficientiam vite: non indecenter vult quiſquis ea cuncta habere ⁊c̄. Scđo intentione: vel conſideratiōe anxie ſuperfluitatis: qđ ⁊ malum eſt. Quia teſte Hieronymo ad Demetriadeȝ: Diuitiarum amoꝛ inſaciabilis eſt: expleri neſcit bonoꝛum cupido celerem res habiture finem ſine fine q̄rentur. Hec q̄deȝ anxietas habendi ſuperflua: non hominem beatum ſed calamitoſuȝ facit. vnde Seneca ad Lucillum ait. Calamitoſuſ ē animus futuri anxiꝰ ⁊ añ miſerias miſer. vnde Dantes cantico.vij.ꝑme Comedie dicit Uirgiliū auaritie ſic dixiſſe. Puoi ſi riuolſe ad quella enfiata labꝛa. Et diſſe tace maledetto lupo. Conſuma dentro te colla tua rabia. Tertio intentione: vel conſideratione voluptatis: qđ ⁊ peius eſt quia peccato auaritie adduntur peccata gule ⁊ luxurie: ſicut in diuite epulone conſpicitur: qui pꝛopter diuitias plenꝰ voluptatibus legitur in verbis iſtis. Homo quidam erat diues qui induebatur purpura ⁊ byſſo: et epulabatur quottidie ſplendide.

Expoſitio litteralis

Euangeliſta adducit parabolam: ⁊ conſequenter oſtendit qualiter ipſi impugnauerunt chꝛiſtum legiſlatoꝛeȝ: ⁊ diuiditur in duas: quia pꝛimo ad oſtendendum pꝛopoſitum pꝛoponit quandam parabolam. Scđo ꝯfirmat ſuū ꝓpoſitū ꝑ ſcripturaȝ: ibi diċ illis ieſus: nūq̄d legiſtis. Circa ꝑmū dicit ſic. a Homo erat paterfamilias ⁊c̄. Jſte homo deus eſt rationibus pꝛedictus: qui dicitur paterfamilias: quia ſic gubernat totam creaturaȝ ſicut paterfamilias gubernat ſubditos in domo. b Qui plantauit vineam: domum.ſ. iſrael. ſm ꝙ dicitur Jſai.v.ca. Uineā dñi exercituum domꝰ iſrl̄ eſt. c Et ſepeȝ circundedit ei. ſcȝ clauſuram legis ⁊ mandatoꝛum. d Et fodit in ea toꝛcular. dādo doctrinam pꝛophetarum in qua expꝛimitur: ⁊ magiſ declaratur virtus legis. e Et edificauit turrim. ſ. templuȝ in Jeruſalem: qđ erat edificatuȝ ad modum turris: vnde templuȝ dicitur turris. Michee.iiij.capi.. Et tu turris nebuloſa ⁊c̄. f Et locauit eam agricolis: vȝ ſacerdotibus: ⁊ pꝛincipibus qui habent officiuȝ ſeruandi cultū diuinum: ⁊ iuſtitiam in hoibꝰ. g Et peregre pꝛofectus eſt. non q2 mutet locum cū ſit vbiq3 pꝛeſens Sed q2 dimittit homines agere ſm libertatem arbitrij. ſm ꝙ dicit Eccleſiaſtes.xv.cap. Deus ab initio conſtituit hominem ⁊ reliquit eum in manu conſilij ſui. h Cū autem tempus fructuū appꝛopinquaſſet: quia poſt legem ſuſceptam debebant facere fructum bonoꝛum operum. i Miſit ſeruos ſuos.i. pꝛimos pꝛophetas. k Ad agricolas. ideſt ad reges ⁊ ſacerdotes pꝛincipalit̄ ⁊ ad alios eis ſbiectos ꝯſequent̄. l Ut acciperēt fructꝰ. per ꝑdicationē ſuā eos ad fructū bonoꝝ opeꝝ reducēdo. m Et agricole appꝛehēſis ſuis: q2 reges iſrl̄i ⁊ ſacerdotes ꝓphas ſibi miſſos a dño turpiter cōpꝛehēderūt ⁊ icarcerauerūt ac occiderūt: ⁊ h̄ ē qđ ſbdit. n Aliū ceciderūt ſicͭ iſaiā q ſerratꝰ fuit cū ſerra ex ꝓcepto manaſſe regꝭ iuda. o Aliū occiderūt: ſicͭ amos quē ozias vecte ꝑ tpa trāſfixit. p Aliū lapidauerunt vt zachariam quē Joas rex iuda lapidare iuſſit inter templum ⁊ altare.

Iterum misit alios seruos plures prioribus[a]: ⁊ fecerũt illi similiter[b]. Nouissime autem misit ad eos filium suum[c] dicens. Uerebunt forte filium meum[d]. Agricole autem[e] videntes filium[f] dixerunt itra se[g]. Hic ẽ heres: venite occidamus eum ⁊ habebimꝰ hereditatẽ eius[h]. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineaz ⁊ occiderunt.[i] Cum ergo venerit dñs vinee: qd faciet agricol' illis[k] Aiunt illi. Malos male perdet[l]: ⁊ vineã suaz locabit aliĳs agricolis[m] qui reddent ei fructuz temporibus suis[n]. Dicit illis iesus[o]. Nũq̃z legistis in scripturis[p]. Lapidem quẽ reprobauerunt edificantes[q] hic factus est i caput anguli. A dño factuz est istud[r] ⁊ est mirabile in oculis nostris. Iõ dico vobis[s]

a Iterum misit alios seruos plures prioribꝰ multiplicando .s. ꝓphãs ad ppli correctionem
b Et fecerunt illis similiter eos .s. occidendo intantũ ꝙ impleuerunt ierl'm sanguine ꝓphaꝝ vsq3 ad os: vt dicitur .iiĳ. Regum .xxj. cap.
c Nouissime aũt misit ad eos filiũ suum: pro nobis i carnatum dicẽs.
d Uerebuntur forte filium meuz. hoc non dicit ꝙ deus ignoraret cõtẽptum: quã iudei facturi erant xp̃o: sed per hoc exprimitur qd deberet fieri: ac si diceret.
d Uerebuntur filium meum .i. in reuerentia habere deberent.
e Agricole autẽ idest sacerdotes ⁊ legisperiti.
f Uidentes filium. idest dñm iesum christum opera diuinitatis facientem: ⁊ omnia que predicta erãt de ipso adimplentẽ.
g Dixerunt intra se. hic est heres. quia de ipso veram noticiam habuerũt vt iam dicetur.
h Uenite occidamus eum: ⁊ habebimus hereditatem eius. ꝓpter hoc tractauerũt de morte eius: ne occasione xp̄i venirent romani ⁊ auferent eis locum ⁊ gentem: vt habetur Joan. xj. cap. Et sic occiderũt eum vt pacifice possiderent ciuitatem ⁊ templum. Contrarium autez accidit eis: quia per hoc in vindictam mortis xp̄i locum ⁊ gentez perdiderũt: q2 per Titũ ⁊ Uespasianum destructa est ciuitas ⁊ templuz ⁊ populus occisus ⁊ captiuatus.
i Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam ⁊ occiderunt: q2 xp̄s extra ciuitatem ierl'm crucifixꝰ ẽ.
k Cũ ergo venerit dñs venee: qd faciet agricolis illis. venit dñs ad iudicandũ ⁊ vindicãdum illud factũ qñ ex eius ordinatione venit contra eos exercitus Romanorum.
l Aiunt illi malos male perdet ⁊c̃. Lucas vo ista verba refert: quasi a xp̄o dicta ⁊ sacerdotes dixerũt ꝯtrarium absit: vt habetur Luc̃. xx. ca. Dicendũ ꝙ non est cõtradictio: q2 in turba illa erãt aliqui: qui consentiebant doctrine christi ⁊ illi dixerunt. Malos male perdet. vt hic dic̃ Mattheus. ⁊ hanc responsionem quasi approbando tanq̃z veram xp̄s repetit: vt dicit Lucas ⁊ tunc cõsequẽter sacerdotes videntes qd erat dictum contra eos dixerũt absit. malos autem dñs perdidit qñ ciuitatem ⁊ tẽplũ per Romanos destruxit. sequitur.
m Et vineã suam locabit aliĳs agricolis. q2 xp̄s ecclesiam suam regendã tradidit apostolis ⁊ aliĳs discipulis.
n Qui reddunt ei fructũ temporibus suis: q2 ad predicationem eoꝝ crediderunt multe gẽtes.
o Dicit illis iesus. hic confirmat parabolam suam per sacram scripturam.
p Nunq̃z legistis i scripturis .i. in psalmis: q̃si dicat: vos qui estis legisperiti deberetis hoc scire.
q Lapidez quẽ reprobauerũt edificantes ⁊c̃ Ad litteram dicitur de edificatione templi Salomonis: q quidem lapis pluries oblatꝰ est in edificatiõe ⁊ q2 non poterat conueniẽter collocari. Ideo pluries reiectus est quasi reprobatus ab edificantibus. vltimo autem positus est in cõsumatione anguli: vbi coniungebant parietes templi: ⁊ de illo scribitur in psal.
r A dño factũ est istud. q2 illud non fuit a casu sed ex diuina preordinatione: q2 lapis iste figurabat christũ qui multotiens ⁊ multipliciter reprobatus est a principibus sacerdotum: ⁊ tñ factus est in caput anguli coniungens iudeos ⁊ gentiles q̃si duos parietes in vnam ecclesiam: qd autez xp̄s dicatur lapis: in scriptura habet Danie. ĳ. ca. Lapis qui percusserat statuam: factꝰ est mons magnus: ⁊ impleuit vniuersam terram: ꝙ etiaz sit lapis angularis habet Isai. xviĳ. Ecce ego mittam in fundamentis syon lapidem angularem probatum preciosum ⁊c̃. ⁊ ex auctoritate concluditur reprobatio iudeorum.
s Ideo dico vobis: quia christum reprobatis. sequitur.

quia auferetur a vobis regnum dei[a]: ⁊ dabitur genti facienti fructus eius[b]. Et qui ceciderit super lapidē istū[c] cōfringetur super quē vero ceciderit: conteret eum[d]. Et cum audissent principes sacerdotum[e] ⁊ pharisei parabolas eius: cognouerunt ꝙ de ipsis diceret. ⁊ q̄rentes eum tenere[f]: timuerunt turbas[g]: quoniam sicut prophetam eum habebant.

a Auferetur a vobis regnum dei.i.regimen ecclesie. b Et dabitur genti ⁊c̄.i.apostolis ⁊ eorum successoribus. c Et qui ceciderit super lapidem ⁊c̄. Jlle autem cadit sup lapidem qui credens peccat per lubricitatem carnis seu aliis peccatis: ⁊ iste confringetur: sed non cōminuit: q₂ nō peccat tam grauiter sicut ille q peccat peccato infidelitatis. d Sup quē vero ceciderit cōteret eum: sup illū v̄o cadit lapis in quo inuenit peccatum infidelitatis: ⁊ iste conteritur: q₂ ex pondere diuini iudicii grauissime punitur. e Et cum audissent principes sacerdotum. Hic ponit conclusio huius capli: vbi ostenditur obstinatio sacerdotū: q₂ audientes doctrinam eius nō fuerūt ꝯtriti: sed magis ad occidendum eum incitati.
f Et querentes eum tenere.s.ad occidendum
g Timuerūt turbas: ex quo patet ꝙ solo timore retracti fuerunt ab eius morte.

Questio.

C Occasione dictoꝝ in hoc capitulo queritur Utrum iudei cognouerunt iesum nazarenum esse xp̄m sibi promissum: ⁊ arguit p̄mo ꝙ non per illud qđ dicit .j. Corinth.ij. Si eni cognouissent nunq̄ȝ dñm glorie crucifixissent. Jtem Act.iij cap. dicit petrus loquens iudeis. Scio fratres ꝙ per ignorantiam fecistis: sicut ⁊ p̄ncipes vestri. Jtem Luc̄.xxiij.cap. dicebat iesus in cruce. Pater dimitte illis q₂ nesciunt quid faciunt. Jn contrarium arguitur: per illud qđ habetur Joānis.xv.cap. Nunc aūt viderunt ⁊ oderunt me ⁊ patrem meū: qđ autem videtur manifeste cognoscitur. Jtē super illud qđ dcm̄ est in presenti cap. Agricole videntes filiū dixerunt intra se: hic est heres. dicit Hieronym⁹ Manifeste probat dñs his verbis iudeorum principes non per ignorantiam: sed p inuidiā dei filium crucifixisse. Respondeo dicenduȝ ꝙ populo iudeoꝝ aliqui erant maiores scientes scripturas legis ⁊ prophetaꝝ. Aliqui autē minores sicut laici ⁊ vulgares tm̄ modo scientes illud qđ est de necessitate salutis: vt p̄cepta decalogi ⁊ huiusmodi que debent sciri ab oibus sed subtilitatem scripturaꝝ ⁊ dicta prophetaꝝ ignorantes. Jtem ꝙ xp̄s erat verus homo ꝓpheta sanctus ⁊ deus in vnitate suppositi. Dicunt ergo aliqui ⁊ bene quātum ad hoc ꝙ minores ppl̄i iudeorum nō cognouerunt iesuȝ eē xp̄m nec quātū ad diuinitatē: nec quātuȝ ad humanitatem quia lȝ cognoscerent deū eē hoieȝ veꝝ: tm̄ nō cognoscebant illū eē hominem seu ꝓphaȝ qui erat a deo ꝓmissus sicut xp̄s: cuius ratio est quia ignorabant scripturas que loquunt de xp̄i diuinitate ⁊ illas que loquunt de determinatiōe tp̄is: ⁊ de signis sui aduent⁹ sed maiores cognouerunt eum esse veꝝ ꝓphaȝ a deo ꝓmissum ⁊ missum: q₂ sciebāt scripturas loquentes de tp̄e sui aduentus: ⁊ de signis que omnia videbant in eo impleri: nō tm̄ vt isti dicunt cognouerunt ipsum esse deum: ⁊ ƀm hoc loquitur Apostolus in auctoritate preallegata qđ si cognouissent nunq̄ȝ dñm glorie crucifixissent: quasi diceret nunq̄ȝ cognouerunt eius diuinitatem: sed hoc non videt conueniens dcm̄ q₂ sicut scripture determinate loquuntur de tēpore sui aduentus. Danie.ix.cap. Jn ebdomadibus illis abbreuiatis. Et de signis sui aduent⁹ sicut est translatio regni: vt habetur Geñ.xlix.cap. Et modus eius adueniendi in paupertate ⁊ humilitate: vt habetur Zacha.ix.ca. Jta expresse vel expressius loquunt scripture prophetaꝝ de eius diuinitate. Jeremie.xxiij.cap. Ecce dies veniunt dicit dñs: ⁊ suscitabo v̄bum bonum qđ locutus sum ad domum israel ⁊ iuda: in diebus illis ⁊ germinare faciam Dauid germen iustum ⁊ faciet iudicium ⁊ iusticiam i terram: ⁊ hoc est nomen qđ vocabunt eū dñs iustus noster. Jn hebraico eni vbi habetur hic dñs ponit nomen dñi tetagramaton qđ nullo modo pōt dici de aliquo nisi de deo vero: cum ergo ista auctoritas ƀm omnes doctores etiaȝ hebraicos exposita sit de xp̄o: sequit ipsum esse veꝝ deū. Jtē Jsai.ix.ca.dī. Paruulus natus est nobis: sequit ⁊ fact⁹ est p̄ncipatus sup humeꝝ

eius ⁊ vocabitur nomē eius admirabilis: cōsi/
liarius: deus fortis: pater futuri seculi: ꝑnceps
pacis: Que etiam auctoritas itelligitur de xp̄o
⁊ in ea fit expressa mentio de eius diuinitate
sic̄ de humanitate ẜm hebraicos. Et multe alie
auctoritates cōsimiles possunt ad hoc induci:
sed ꝓpter prolixitatem omitto: ⁊ ideo dicendū
sicut maiores populi iudeoꝝ habuerunt noti/
tiam de tempore ⁊ signis sui aduentus: ita no/
titiam per scripturas habuerūt q̃ʒtum ad eiꝰ
diuinitatem. Considerādum tamen ꝙ aliquid
cognoscitur in habitu: cuius tñ cognitio actua/
lis impeditur ꝓpter aliquā passionē vel habi/
tum impedientem sicut dicit philosophus. vij.
ethicoꝝ quod incōtinens differt ab intēperato
ꝑ hoc ꝙ hʒ extimationem verā non solū in vni
uersali quā etiā habet intēperatus vt quod for
nicari est malum. Tum nō peccet per ignoran/
tiam: sed etiam hʒ extimationeʒ veram in par/
ticulari. Et ꝑ hoc incōtinens differt ab intem/
perato. Et tamen adueniente passione corrūpi/
tur extimatio vera particularis: qꝛ passione vi
cente iudicat nunc fornicandum: ita ꝙ passio i
pedit actualem considerationem veraʒ in par
ticulari: ⁊ si passio semꝑ duraret semper sic iu/
dicaret. Eodē modo dicendum est ꝙ iudei ha
buerunt veram extimationem de xp̄o: ⁊ in ha/
bitu ⁊ in actu in principio: sed quando incepit
contra eos predicare: excitati fuerunt cōtra eū
passionibꝰ: ire rancoris: ⁊ inuidie qbus passio/
nibus impediebantur ab actuali consideratio/
ne veritatis ꝓhabite de xp̄o. Ideo machinati
sunt in eius morteʒ: sicut ⁊ incōtinens propter
passionem cōcupiscibilis eligit fornicari: quod
tamen alias refugeret. Considerādum tamē ꝙ
illa notitia quā habuerunt de xp̄o per scriptu/
ras ꝓphetarum: nō erat certa certitudine eui/
dentie: tum qꝛ talis certitudo solum habetur ꝑ
demonstrationē vel sensum: tum qꝛ prophetie
possūt aliquando varie exponi: ⁊ ideo erat ma
gis notitia probabilis ⁊ verisimilis cōiecture:
vel ẜm alios erat ibi certitudo adherētie que
tamen potest impediri in actu modo predicto.
Per dicta possunt solui argumenta ad vtrāqʒ
partem: qꝛ illa argumenta que probant ꝙ ha/
buerunt notitiaʒ de xp̄o: intelligēda sunt de no
titia habituali predicto modo. Alie aūt auctori
tates que dicūt contrarium loquūtur de actua
li cognitiōe applicante ad opus q̄ fuit impedi/
ta ꝓpter passionē inuidie ⁊ rancoris vt dcm̄ ē.

Expositio moralis eiusdem euāgelij. Homo
erat pater familias qui plantauit vineam ⁊c̄.
Scd̄m sensum allegoricum: homo iste xp̄s est:
qui plantauit ecclesiā de suo latere formataʒ: ⁊
sepem circūdedit ei. i. doctrinam euangelicam
⁊ fodit in ea torcular. i. martirum patientiam
qua roborata est ecclesia: ⁊ edificauit turrim. i.
contemplationē confessoꝝ ⁊ doctoꝝ: ⁊ locauit
eaʒ agricolis. Raba. Moraliter hec vinea cui/
cūqʒ locatur cum baptismi mysterium sibi dat
vt bene operando in ea exerceatur: mittit ser/
uus vnus alter tertius cum lex ꝑs ꝓpheta legi
tur sed missus ceditur eijcitur cum sermo con/
temnitur: vel quod peius est blasphemat: here
dem v̄o q̃ʒtum in se est occidit q filium dei cō/
culcauerit: ⁊ spiritui gratie contumeliā fecerit
perdito malo cultore vinea alteri datur cum
donum gratie qd̄ superbus spreuerit: humilis
accipit. Et cum audissent prinncipes sacerdo/
tum. Crisostomus hec est differentia omnium
bonoꝝ ⁊ maloꝝ: Bonus enim cōprehensus in
peccato gemit. Malus aūt frenuit: non qꝛ pec/
cauit: sed qꝛ comprehēsus est in peccato.

Questio fratris antonij betontini. Hic ē he
res venite occidamus eum ⁊c̄. Mat. xxj. cap.

Ex qbus verbis merito queritur. Utrū aua/
ritia sit cā inuidie ad qd̄ breuiter rñdetur ex
sacroꝝ theologoꝝ snīa qd̄ sic. vñ ꝓuerb. xxviij.
ca. scribit. vir qui festinat ditari alijs inuidet.
⁊ Greg. vir iustus ꝑ hoc qd̄ in terris nihil ap/
paret alienis fetibus inuidere nescit. tāto eniʒ
qsqʒ plus inuidet alijs bona ꝓsentia: q̃ʒto minꝰ
ipe contēpserit ea. ⁊ Alanus de cōplanctu nāe
dicit: siqs in torrēte diuitiarū natat: in hūc oēs
suarū detractionū aceruos expēdit inuidia: dif
ficile. n. imo impossibile ē cū auarus quēpiam
aut diuitijs aut alijs rebꝰ in qbus oībus ē inui
dia magnū ⁊ potentē viderit ipm: illi nō inui/
dere. Hinc beatus hieronymus i fine vite bea
ti Malchi taliter inqt. Semꝑ virtutes inseq/
tur inuidia: feriūtqʒ summos fulgura montes.
Nec mirū si hoc de oībus loquor: cū ⁊ dñs no/
ster phariseoruʒ zelo sit crucifixus ⁊ oēs sancti
emulos habuerint. Sʒ vt clariꝰ pateat qd̄ aua/
ritia sit efficax cā ⁊ q̄si totalis iuidie iducunt v̄
ba euāgelij hodierni. h. est hēs ⁊c̄. In qbꝰ ver/
bis denotat ꝙ agricole qbus locauerat vineaʒ
quā plātauerat. i. iudei qbus dñs dederat legē
tēporalia dona sicut auari timentes amittere.
vñ Joānes. xj. ca. Dicebāt qd facimus qꝛ h hō

multa signa facit:si dimittimus eū sic venient
romani ⁊ tollēt locū nostrū ⁊ gentē:Et ex h̄ in/
uidētes ipsi dn̄o trucidat. p̄mo p̄ribus ⁊ ꝓphe
tis:q: ab eis fruct⁹ boni opis reqrebāt dixerūt
ad inuicē. Hic ē hēs iesum ostēdētes.venite oc
cidamus eum ⁊c̄.

Sabbato post scdaʒ do
minicā quadragesime.
Euageliuʒ s̄m Lucam.
xv.cap.

In illo tp̄e
Dixit iesus
discipl'is su
is parabo-
lam hanc.
Homo quidam[a] habu-
it duos filios[b]: ⁊ dixit
adolescētior[c] ex illis pa-
tri. Pater da mihi por-
tionem substantie que
me cōtingit. Et diuisit
illis substātiam[d]. Et nō
post multos dies cōgre
gatis omnib⁹ adolescē
tior filius peregre pro-
fectus est[e] in regionem
longinquam: ⁊ ibi dissi
pauit substantiam suaʒ[f]
viuendo luxuriose.[g]
Et postq̄ʒ oia cōsumas-
set:facta est fames vali-
da[h] i regione illa: ⁊ ip̄e
cepit egere[i]. Et abijt et
adhesit vni ciuiū regio
nis illius[k] :et misit illuʒ
in villā suam[l]: vt pasce-
ret porcos[m]. et cupiebat
implere ventrē suū[n] de
siliqs q̄s porci mādũca
bāt: ⁊ nemo illi dabat[o].
In se āt reuersus dixit[p].

Expositio lr̄alis.

Hic descri/
bit p euā/
gelistā pec
catoꝝ cōuersio ad
iustitiā ⁊ qualiter
sunt benigne susci
piēdi vt patet per
parabolam.
a Homo qdā. h̄
ponitur parabola
de filio ꝓdigo: p
quē designat ppl's
gētilis q erat sub/
ditus peccatis: vl'
ēt qcūq̄ʒ peccator
singularis. Dicit
ergo. a Homo q
dā.idest ip̄e deus
ꝓ nobis humana
tus. b habuit du
os filios.i.duos populos.s.iudaicū ⁊ gentileʒ:
vel duos filios.i.iustos ⁊ peccatores:q: pecca/
tores sunt filij dei inq̄ʒtum sunt ad eius imagi
nē:lʒ nō sint filij dei p gratiā c Et dixit ado
lescētior.i.gētilis populus:vn̄ ⁊ populus iudai
cus vocat filius dei p̄mo genitus israel. vl' pec
cator q dicitur iuuenis moribus: ⁊ ideo dr̄ ado
lescētior filius. d Et diuisit illis substantiā
q: dona dei oibus largiunt lʒ diuersimode.
e Adolescentior filius peregre ꝓfectus est:p
multiplicationem peccatoꝝ elongādo se a deo
patre ⁊ a celesti ciuitate. f Et ibi dissipauit sub
stantiā suā:q: p peccata mortalia tollunt bona
gratie: ⁊ peiorant bona nature. g Uiuendo
luxuriose. Luxuria spirituali q̄ est ydolatra q̄ʒ/
tum ad gentilē populū: ⁊ luxuria corporali nō
solum q̄ʒtum ad gētilem sed ēt q̄ʒtum ad pecca
torē informē fidē habentem.

Expositio litteralis.

h Facta est fames valida:p defectum verbi
diuini ⁊ sacre scripture:quia gētilibus nō ē da
ta lex vetus:neq̄ʒ oracula ꝓphetarum: s̄ʒ illud
psal.xlvij. Nō fecit taliter omni nationi: ⁊ iudi/
cia sua non manifestauit eis. peccatoribus etiā
iudeis in tali statu lex ⁊ prophete non valebāt
ad salutē.ideo subditur. i Et ipse cepit ege/
re:spiritualib⁹ bo/
nis. k Et adhe/
sit vni ciuium re/
gionis illi⁹.s.dia/
bolo:qui est ciuis
in regione vmbre
mortis. l Et mi/
sit illum in villam
suaʒ:idest occupa/
uit eum circa cupi
ditatem munda-
nam: cuius ville
diabolus dicit do
minus. Joānis.x/
iiij.cap. Uenit p̄n
ceps mundi hui⁹:
⁊ in me non habʒ
quicq̄ʒ. m Ut pa
sceret porcos.i.vi
cia que fetida sunt
⁊ immunda. vnde
prima Thimo.vj.
cap. Radix omni/
um malorum ē cu
piditas:quia sicut radix ministrat nutrimen/
tum omnibus arboris ramis:sic abundātia tē
poraliuʒ circa quam versatur humana cupidi
tas administrat materiam ⁊ fomentum omni/
bus vicijs.
n Et cupiebat implere ventrem suum ⁊c̄.
Quia intentus congregationi temporalium
querit in talibus sufficientiam:intendens eam
habere per talia: sed non assequitur inten//
tum:quia talia non minuunt cupiditatem: sed
magis eam augent:q̄ʒto enim aliquis plus ha
bet de bonis temporalibus:tanto plus ad ha//
benda maiora anhelat: s̄ʒ qd̄ dicit beat⁹ Greg.
⁊ hoc de communi cursu accidere videmus: et
ideo bene subditur. o Et nemo illi dabat:
quia non assequitur quod intendebat: ⁊ q: con
sideratio huius defectus inducit aliquando ad
penitentiam: ideo subditur. p In se autem
reuersus dixit. Homo enim peccando extra
se egreditur:quia limites recte rationis trans/
greditur ⁊ ideo penitendo ad se reuertitur.

Quanti mercēnarij[a] in domo patris mei[b] abūdant panibus[c]: ego aūt hic fame pereo[d]? Surgam[e] ⁊ ibo ad patrē meum[f]: ⁊ dicaȝ ei[g]: Pater pecaui in celum ⁊ corā te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercēnarijs tuis. Et surgēs venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset[h]: vidit illum pater ipsius[i]: ⁊ misericordia motus est. Et accurrens cecidit super collū eius ⁊ osculatus est eū. Dixitqȝ ei fili⁹. Pater peccaui in celum ⁊ corā te iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos[k] Cito proferte stolaȝ primam[l] ⁊ induite illum: ⁊ date ānuluȝ in manu eius[m]: ⁊ calciamēta in pedibus eius.[n] Et adducite vituluȝ saginatum[o] ⁊ occidite: et manducemus ⁊ epulemur[p]: qꝛ hic fili⁹ meus mortu⁹ erat[q] ⁊ reuixit[r] perierat ⁊ inuentus est Et ceperunt epulari. Erat autem filius eius senior in agro[s]: ⁊ cū veniret[t] ⁊ appropīquaret domui audiuit simphoniam[v]: ⁊ choruȝ: ⁊ vocauit vnum de seruis[x] ⁊ interrogauit q̄ hec essent Isqȝ dixit illi: Frater tuus venit: ⁊ occidit pater tuus vitulum saginatum: quia saluum illum recepit. Indignatus est autem: ⁊ nolebat introire[y]. Pater ergo illius egressus ce-

a Quanti mercēnarij.i.seruientes pro mercede eterna. b In domo patris mei.i. in ecclesia seu congregatione iustoꝝ c Abundāt panibus.s.pane sacre scripture ꝑ eruditionem ⁊ pane eucharistie per sacramēti receptioneȝ. d Ego auteȝ hic fame pereo: qa' si ad populū gentilē referat̄ hoc dictū patet ꝙ ei talia n̄ administrātur: si autem ad catholicum peccatorem: patet ꝙ talia non proficiunt hōi q̄ȝ diu manet in mortali peccato. e Surgam.ꝑ in fidelitatis vel peccati derelictionē. f Et ibo ad p̄reȝ meū.per vite meliorationem. g Et dicā ei.pater ⁊c̄. per veram fidei cōfessionem quātum ad pplm gentilem: ſm illō ad roma.x.c. Corde credit̄ ad iustitiam: ore autē confessio fit ad saluteȝ quātum ad catholicum peccatoreȝ ꝑ integram peccatorum cōtritiōem ⁊ puram ꝯfessionem. h Cum aūt adhuc lōge esset.i.motus ad penitenduȝ: non tn̄ ꝑfecte contritus ad quā requirit̄ gratia diuina preueniens: ideo subditur. i vidit illum pater ipsius.oculo clementie sequit̄. k Dicit autem pater ad seruos suos.idest ad apostolos ⁊ ecclesie ministros qbus precepit predicare non solum iudeis: sed etiam gentilibus ⁊ etiam nō solum iustis sed etiam peccatoribus. l Cito proferte stolam ṗmā.i.ꝑferendā īnocentiam ⁊ restituendam nunciate vere cōuersis ⁊ penitentibus. m Et date ānulum ī manu eius.i.predicate dandum ānulum fidei per charitatem operantis. n Et calciamenta ī pedibus.i.sanctoꝝ precedētiū exēpla: qꝛ calciamenta fiūt de pellib⁹ aīaliū mortuoꝝ. o Et adducite vitulū saginatū.i.sacr̄m eucharistie fidelib⁹ admīstrate: in quo īmolat̄ xp̄s q est vitulus saginatus ꝑpt̄ gr̄e pinguedinē. p Et mā ducemus: qꝛ in ṗmitiua ecclīa non solū mīstri ecclīe sumebāt h̄ sacr̄m: sed etiā tot⁹ pplˢ q̄ttidie: vt h̄r̄ Act. ij.ca. Et adhuc semel in āno qlibet xp̄ian⁹ tenet̄ refici h̄ sacr̄o: reficit̄ et̄ q̄tidie: qꝛ sacerdotes nō solū sumūt h̄ sacr̄m ꝑ se ȝ et̄ ꝑ pplō. q Qꝛ fili⁹ me⁹ hic mortuus erat.morte culpe. r Et reuixit.vita gr̄e. s Erat aūt filius ei⁹ senior in agro: qꝛ iudaicus pplˢ in cultu vni⁹ dei occupatus. t Et cū veniret ⁊ appropinq̄ret domui.s.ecclesie. v Audiuit simphoniā ⁊ choꝝ: qꝛ cū spūs sanct⁹ descēdissȝ sup aplos aliosqȝ discipl̄os ī die pētecostes ceperūt laudare deū varijs līguis: vt h̄r̄ Act.ij.c. Et tūc iudei q erāt ī ierl̄m audiētes voces eoꝝ admirati sunt ⁊ īcepūt q̄rere vn̄ eēt tāta gr̄a ⁊ exultatio: iō s̄bdit̄. x Et vocauit vnū de ꝯuis: ⁊ īterrogauit q̄ h̄ eēnt: qꝛ petr⁹ ꝑ alijs rn̄dit ostēdēs ꝙ erat ex dono spūs scī qō iustificat veniētes ad fidē catholicā siue sint iudei siue sint gētiles: vn̄ ⁊ filis gr̄a spūs scī data fuit gētilib⁹ credētib⁹ sic̄ ⁊ discipulis xp̄i ī die pētecostes data fuerat: vt h̄r̄ Act.x.ca.de Cornelio ⁊ alijs gētilib⁹ q erāt cū eo. y Et īdignat⁹ nolebat ītroire qꝛ iudei etiā ad fidē ꝯuersi fuerāt admirati ꝙ gētiles q̄s ṗus desperauerāt eq̄rent̄ eis ī gr̄a dei vt h̄r̄ Act.x.ca. vn̄ cū petrus redijsset ierl̄m ill

quī erāt ꝯuersi ad fidē catholicā ꝫ de iudaismo
disceptabant aduersus illum eo qꝺ cōmunica/
uerat cū illis vt habet Actuū.xj.ca. a Pater ꝰ
illius egressus cepit rogare: qꝛ deus ꝑ aposto/
los ⁊ ꝑ Paulū specialiter ostēdit rōnabiliter ⁊
ꝑ scripturas quod
erāt gētiles non
contēnēdi ſꝫ gau/
dēter ad cōionē
fideliū recipiēdi.
b Ecce tot annis
seruio tibi. sub le/
ge Moysi.
c Et nunq̄ꝫ mā/
datum tuū preter
iui. scilicet māda/
tum de cultu vniꝰ
dei: lꝫ enim multi
de iudeis fuerunt
idolatre: tamē aliqui semꝑ remāserunt in fide
⁊ cultu vnius dei ⁊ illi possunt dici populus iu
daicus: sicut ⁊ frequēter ps noīatur noīe totiꝰ.
d Et nūq̄ꝫ dedisti mihi hedū: qꝛ toto tꝑe legis
mosayce nunq̄ꝫ tantū bn̄ficium datū fuit popu/
lo iudaico q̄ꝫtum datū est tēpore euāgelij gēti/
li populo ad fidē ꝯuerso: Ideo omnia bn̄ficia il
lius tꝑis modica sunt ⁊ quasi nulliꝰ reputatio/
nis respectu bn̄ficioꝝ noue legis. e Fili tu
semꝑ mecum es: qꝛ semꝑ aliq̄ de iudeis adhe/
serūt deo ꝑ fidem. Et multi ex eo receperunt fi
dem catholicam q̄ sunt participes bn̄ficioꝝ no
ue legis. Ideo subdit. f Et oīa mea tua sūt:
Cetera patēt ex p̄dictis. Si aūt referatur ista
parabola ad iustum ⁊ peccatorē reuertentē: sic
filius senior existēs in agro est hō a iuuētute in
opibus virtuosis exercitatus. Iunior aūt filius
est peccator penitēs: q̄ diu male vixit: ⁊ aliquā
do datur sibi a deo maior gratia ⁊ ꝑ ꝯsequens
maior gloria q̄ꝫ illi qui bn̄ vixit a iuuētute: sicut
pꝫ de sancto Bonifacio martyre nō pontifice:
q̄ inuētus in stupro penituit: ⁊ passus ē sub dyo
cletiano: cuius festū colit ecclīa romana secūdo
idus maij de quo iusti aliquādo admirant: que
q̄dem admiratio pōt dici q̄dam indignatio i
q̄ꝫtum talis nō videt dignus tāto bono: sed de
us pater pacificat hanc indignationē quando
ostēdit ꝑ eruditionē vel inspirationem qꝺ hoc
non prouenit ex parte peccatoris penitētis: sed
ex infinita bonitate dei conferentis ſm sua ve
ra iudicia facultatē humanaꝫ omnino transcē/
dentia. Et ad hanc intentionem potest de faci/
li littera applicari.

Expositio moralis.

Homo q̄daꝫ habuit duos filios. homo ille xp̄s
est eius autē filij sunt omnes christiani per eiꝰ
baptismum rege/
nerati: quorum ta
mē aliq̄ sunt iusti
⁊ aliqui peccato/
res: Et dixit adole
scētior: per queꝫ si
gnificatur quilibꝫ
peccator qꝛ iuue/
nis est moribus.
Pat da mihi por/
tionem substantie
ꝑ hoc significatur
q̄ peccator rece/
dit a dei patris le
ge: vt agat ꝑ libito volūtatis sue. Et diuisit illis
substantiam: qꝛ deus ꝑmittit quēlibet agere ſꝫ
arbitrij libertatem. Adolescentior filius pere/
gre ꝓfectus est: ꝑ multiplicationē peccati elon
gans se a patria celesti. Ideo subdit. Et ibi dissi
pauit substātiam suam. s. bona gratuita ꝑdēdo
⁊ naturalia peiorādo: ⁊ postq̄ꝫ consumasset oīa
facta est fames valida in regione illa: Nam in
regione peccati fit magnus defectus pabuli di
uini. Et cepit egere: Nā existēs in peccato mor
tali fit egens omni bono spirituali. Et adhesit
vni ciuiū regionis illius. i. diabolo q̄ ciuis ē in
regione vmbre mortis. Et misit illū in villā su/
am. i. in peccatoꝝ societateꝫ in qua dominatur
sicut in ꝓpria villa. Ut pasceret porcos. i. imun
ditie peccata. ⁊ cupiebat implere ventrē de ci/
bo porcoruꝫ: q̄ est carnalitas: ⁊ nemo illi dabat:
qꝛ nullus vtens rōne concedit carnaliter viue
re. In se aūt reuersus. i. ad ꝓpriam consciētiam
ꝑ rōnis dictamē a qua recesserat sequendo sen
sualitatem: dixit. Quanti mercēnarij. i. deo ser
uientes: abūdant panibꝰ: verbi diuini ⁊ eucha
ristie sacramēti. Ego aūt hic fame pereo: p̄uatꝰ
omni bono. Surgam de luto culpe: ⁊ ibo ad pa
trem ꝑ conatum operādi bene ⁊ dicam ei. Pa
ter peccaui: recognoscendo culpam ⁊ petendo
veniam. Cum aūt adhuc longe eēt attritus et
nō ꝑfecte ꝯtritus ad qꝺ req̄ritur gratia dei p̄/
ueniēs ideo subditur. Vidit illū pater ipsiꝰ ocu/
lo clementie: ⁊ accurrens cecidit suꝑ colluꝫ eiꝰ
⁊ osculatꝰ ē eū in signū recōciliationis ꝑfecte.

pit rogare[a] eum. At ille
respondens dixit patri
suo. Ecce tot annis ser-
uio tibi[b]: ⁊ mandatum
tuum nunq̄ꝫ preteriui[c]:
⁊ nūq̄ꝫ dedisti mihi he-
dum[d] vt cū amicis me-
is epularer: ſꝫ postq̄ꝫ fi-
lius tuus hic qui deuo-
rauit substantiam suaꝫ
cū meretricibus venit:
occidisti illi vitulum sa
ginatum. At ipse dixit
illi. Fili tu semper me-
cum es[e]: ⁊ omnia mea
tua sunt[f]. Epulari au-
tem et gaudere oporte-
bat: quia frater tuus
mortuus erat ⁊ reuixit:
perierat ⁊ inuentus est.

⁊ dixit ad seruos suos.i.ecclesie ministros q/
bus xp̄s precepit benigne recipe penitentes ⁊
confitentes. Cito pferte stolam pmam admini
strando sibi ecclesie sacramenta vt sic prius spi
ritualiter adornetur. ⁊ adducite vitulum sagi/
natum idest eucha
ristie sacramentū
christum continēs
imolatum. Et epu
lemur: quia pecca
tor vere penitens
de peccatis ad mē
sam christi recipi
tur cum alijs chri
stianis. Erat autē
filius eius senior in agro: per quem significat
christianus perseuerans in iustitia remisse ta/
men operando: ⁊ talis aliquando miratur q
deus magis respicit peccatorem conuersum:
dando ei virtutem fortius operandi sicut de/
dit sancto Bonifacio martyri: ⁊ talis admira/
tio indignatio dici potest large loquēdo: quia
parabola que est quedam similitudo non sem/
per currit omnimodo. Pater autem amouet
hanc admirationem seu indignationem quan
do deus per se vel per alium ostendit iusto: qd
quicquid operatur iuste fit. lz hominibus ali/
quando videatur aliter.

Questio fratris Antonij betontini. Fili tu
semp mecū es: ⁊ oīa mea tua sunt. Luce. xv. cap.
¶ Super quibus merito est dubitandū. Quo/
modo iustus frater receptioni alterius fratris
peccatoris inuideat. Hoc eteniz mouit Dama/
sum papam qui beato hieronymo ait. Si autē
vt ais de iusto ⁊ peccatore voluerimus esse pa/
rabolam: iusto non poterit conuenire vt de sa/
lute alterius ⁊ fratris maxime cōtristetur. Si
enim inuidia diaboli mors introiuit in orbem
terrarum: ⁊ imitantur eum qui sunt ex parte
eius: nunq̄z persone iusti tam innanis inuidia
poterit coaptari vt foris steterit ⁊ clementissi/
mo patri rigidus obstiterit: solusq̄z liuore cru/
ciatus letitie domus interesse noluerit. Cui be
atus hieronymus respondit dicens. Videamus
quomodo super sancto generaliter ⁊ peccatore
parabola ista possit intelligi ⁊ de ceteris: quin
iusto conueniat non ambigimus. Illud est in quo
legentis scrupulus commonetur: Cum iustus sa/
luti peccatoris inuideat: ⁊ intantum iracundia
repleatur: vt nec fratris misericordia: nec pa/

Dñica tertia. xl. epl'a
pauli ad ephesios. v. ca.
Fratres estote imi-
tatores dei sicut
filij charissimi[a]:
⁊ ambulate in dilectio-
ne[b]. Sicut ⁊ christus di
lexit nos[c]: ⁊ tradidit se
metipsum pro nobis[d]
obiationem et hostiam

tris precibus: nec totius domus iocūditatis fr
peretur. Ad quod breuiter respondemus. om/
nem istius mundi iniustitiam ad dei compara
tionem non esse iustitiam. Quomodo enim ex
peccatis ierusalem: sodoma iustificatur: nō quo
ipsa sit iusta: sed q̄
maioribus delictis
fiant minora deli/
cta: ita ⁊ hominū
vniuersa iustitia si
est deo collata in/
stitia. Deniq̄z pau
lus q dixerat quot
quot ergo perfe/
cti hoc sapiamus:
in alio loco confitetur ⁊ clamitat. O profundū
diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei: q̄z inscruta
bilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabiles vie eius:
⁊ alibi: Ex parte cognoscimus: ⁊ ex parte pphe
tamus ⁊ nunc per speculum videmus in enig/
mate. Et ad romanos: miser ego homo: qs me
liberabit de corpore mortis huius. Ex quibus
omnibus edocemur dei solius perfectam eē iu
stitiam: qui solem suum oriri facit: super iustos
⁊ iniustos: dat pluuiam serotinam ⁊ matutinaz
merentibus pariter ⁊ non merentibus qui de
vicijs angulis ⁊ plateis inuitat ad nuptias. Et
deintus quosdam iam quasi securos expellit fo
ras. Et ouem que ad exemplum filij penitentis
ipsa redire non poterat: vel nolebat: querit ⁊ in
uenit: ⁊ inuentum suis humeris reportat: mul/
tum enim errando laborauerat. Ut autem do/
ceamur in sanctos quoq̄z cadere posse inuidiā
⁊ soli deo puram clementiaz derelinqui. Filio/
rum zebedei consideremus exemplum p qui/
bus cū mater mota pietatis affectu nimis gran
dia postulasset reliqui decem indignati sunt.

Expositio litteralis.

Apostolus paulus in hac lectione huius
epistole istruit ephesios in bonis mo/
ribus exēplo. ⁊ primo proponit exēplū
imitabile dicēs. a Estote imitatores dei sicut
filij karissimi q̄si dicat alr essetis filij d̄generes
⁊ p p̄ns a deo reprobādi. b Et ambulate: h p̄n
ter īducit ipos ad imitādū xp̄m q ē exēplar ve
rum: ⁊ pmo in feruore charitatis: Scdo in de/
core scitatis ibi fornicatio. Circa pmū dicit.
b Ambulate ī dilectōe. pcedēdo p bōa opa ad
augmētū charitatis. c Sic ⁊ xp̄s dilexit nos: li
sic n̄ iportat eq̄litatē sz q̄zdā p̄formitatē. d Et

deo[a] in odorem suauitatis[b]. Fornicatio[c] autem ⁊ omnis imūditia[d]: aut auaritia[e]: nec nominetur in vobis[f] sicut decet sāctos[g]: aut turpitudo[h]. aut stultiloquium[i]: aut scurilitas[k] que ad rē nō ptinet[l]: sed magis gratiarum actio[m] Hoc aūt scitote intelligētes[n]: quod omnis fornicator aut imundus: aut auarus: qd̄ est ydoloꝝ[o] seruitus non habet hereditatem in regno christi et dei. Nemo vos seducat inanib⁹ verbis[p]: propter hec enim[q] venit ira dei[r] in filios diffidētie[s]. nolite ergo effici pticipes eoꝝ[t]. Eratis enim aliqñ tenebre[v] nunc autem lux in domino[x] vt filij lucis ambulate[y]. fructus enim lucis[z] est in omni bonitate[⁊] ⁊ iustitia[?] ⁊ veritate[ꝶ].

tradidit semetipsum pro nobis: quasi dicat ita debemus in necessitate ꝓ salute fratrū animas ponere. a Oblationem ⁊ hostiam deo. in cruce. b In odorem suauitatis: fuit enim illa oblatio deo acceptissima quia ꝓcessit ex maxima charitate.

c Fornicatio: hic consequenter inducit ad imitandum christi munditiā: Secundo circa hoc remouet errorem ibi: nemo vos seducat. Circa primum dicit. Fornicatio autem que est concubitus soluti cum soluta. d Et oīs immunditia: vt per hoc includantur omnia ad vicium luxurie pertinētia e Aut auaritia: i. imoderata concupiscentia pecunie: vnde dicitur auarus quasi eris auidus.

f Nec nominetur in vobis. i. sic a talibus sitis elongati ꝙ non possitis in aliquo notari.

g Sicut decet sanctos. i. christianos qui dicūtur sancti quasi sanguine tincti quia christi sanguine redempti. h Aut turpitudo. in disso luto gestu. i Aut stultiloquium. in turpi affatu. k Aut scurilitas: idest iocularitas. l Que ad rem nōn pertinet. i. nihil valet: sed magis nocet: si enim dicatur verbum iocosum ꝓpter causam aliquam recreationis honestam: non nocet sed magis valet ad recreationem spirituū: vnde ⁊. iiij. ethico. Circa hoc ponitur a philosopho quedam virtus que dicitur Eutropolia: qua aliquis scit conuertere dicta vel facta ad solatium honestum. m Sed magis gratiarū actio: deo ⁊ hominibus de beneficijs acceptis. Consequenter predictorum viciorū ponit apostolus causam dicens. n Hoc enim scitote intelligētes. ⁊ patet littera: hoc excepto scilicet. o Aut auarus qd̄ est ydolorum. non proprie sed similitudinarie quia de censu facit deum suum ipsum ceteris preponendo. p Nemo. hic consequenter remouet errorem: dixerunt enim aliqui ꝙ prouidentia non se extendat ad actus humanos: in quorum persona dicitur iob. xxij cap. Circa cardines celi perābulat nec nostra considerat: ⁊ per consequens nō punit facta hominum nec remunerat: hunc errorem remouet dicens. p Nemo vos seducat inanibus verbis: dicere enim ꝙ prouidētia dei nō se extēdat ad act⁹ humanos est multum inane: quia se queretur ipsum multa ignorare q̄ scimus nos: quod est inconueniēs sicut arguit phūs primo de anima: contra Empedoclem.

q Propter hec enim: quia aliqui credebant deum facta hominum nō punire nec remunerare. r Venit ira dei. i. eius vindicta.

s In filios diffidentie: idest super illos qui diffidebant de diuina remuneratione vt dictū est: ⁊ tales videntur fuisse illi qui perierunt in diluuio. t Nolite ergo effici participes eorū in culpa ne sitis socij in pena.

v Eratis enim aliquando tenebre: idest inuoluti ignorantia tempore gentilitatis: ⁊ dicit tenebras in abstracto ad designandum magnitudinem erroris sicut de homine multum largo dicitur quod est ipsa largitas. quasi dicat apostolus non est mirum: si tunc eratis inuoluti enormibus peccatis.

x Nunc autem: idest post conuersionem vestram ad christum estis.

x Lux in domino. per claritatem gratie ⁊ notitie: ideo concludit.

y Ut filij lucis ambulate: procedendo de virtute in virtutem.

z Fructus enim lucis: id est eius opus.

⁊ Est in omni bonitate: quo ad seipsum.

? Et iustitia. quo ad proximum.

ꝶ Et veritate: quoad deum: fideliter ei seruiendo.

Sequitur questio.

¶ Questio fratris Antonij betontini sup epistolam beati pauli ad ephesios. Ambulate i dilectione: sicut et xps dilexit nos etc. Pauli apostoli ad ephe. v. cap.

In quibus verbis queritur. Quod vitiũ qđ ve peccatum huic dilectioni magis resistere videatur. Ad qđ breuiter respondetur: secundum doctrinã sancti Thome scđa secunde. q. lxxiij. ar. iij. Et doctorẽ nr̃z durãduz pte tertia primi li. disti. prima. q. vij. Quod peccata que committuntur in proximum pensanda sunt secundum nocumenta que proximo inferuntur. Quia ex hoc habent rationem culpe. Tanto enim nocumento grauius est: quanto maius bonum ex eo demitur. Bonum autem hominis triplex ẽ Anime. s. corporis. et exteriorum rerum. Bonum anime qđ est maximuz nisi occasionaliter ter ab aliquo tolli non potest. Puta malam persuasionem: que necessitatem non videtur ĩferre: sed alia duo bona possunt. s. corporis et rerum exteriorum violenter auferri. Sed quia ab alio bonum corporis bono rerum exteriorum preeminet grauiora peccata sunt. quibus infertur nocumentum corpori q̃z ea quibus infertur nocumentum exterioribus rebus: vnde inter cetera peccata que cõmittuntur in proximum homicidium grauius est per qđ vita proximi tollitur: que actu existit: consequenter autem adulterium: qđ est contra debitum ordinem generatiõis humane per quã est introitus ad vitaz. Consequenter autem sunt exteriora bona inter que fama preeminet diuicijs eo qđ propinquior est spiritualibus bonis vnde prouerb. xxij. ca. scribitur Melius ẽ nomẽ bonũ q̃z diuitie multe: Hec autem fama: per detractionem proprie denigratur: vnde detractio secundum genus suum. furto et alijs peccatis que erga res exteriores cõmittuntur grauior est. Quadere. vj. q. j. cap. Deteriores habetur. Deteriores sũt qui doctorum vel bonorum: vt in ca. Ex merito ponitur vitam moresq3 corrumpunt his qui substantias aliorũ prediaq3 dirripiũt: Ipsi eni ea que extra nos sunt: licet nostra sint auferunt nostri q3 detractores et nostrorum corruptores morum siue qui aduersus nos armantur proprie nosipsos decipiunt. Et ideo iuste in fames sunt: et merito ab ecclesia exteriores fiũt. et in ca. Summa dicitur. sũma iniquitas est fratres detrahere et accusare. vnde scriptum est: omnis qui detrahit fri suo homicida est et omnis homicida nõ habet partez in regno xpi et dei.

Dñica tertia quadragesime. Euangeliuz secundum Lucaz. xj. ca.

IN illo tẽpore Erat iesus eijciens[a] demonium: et illud erat mutum. Et cũ eiecisset demonium loqutus est mutus: et admirate sũt turbe. Quidam autem ex eis dixerunt in belzebub principe demonioruz[b] eijcit demonia. Et alij tentã.

¶ Expositio litteralis.

a ET erat iesus eijciens. Hic describitur confutatio emulorum de praua affectione facta christi peruese deprauandoque. Et pmo describitur eorum emulatio. Secundo eorum confutatio: ibi. Ipse autem vt vidit. Circa primum sciendum qđ homines emulantes et pharisei adducunt hominem mutum demonium habentem dicitur autem demonium mutum non formaliter sed effectiue tantum: Ad cuius intellectum considerandu3 qđ natura corporalis obedit spirituali ad motum localez: voces autem significatiue formantur per motum lingue et labiorum et aliorum instrumentorum naturaliuz: et ideo quia demon pro voluntate sua potest ista localiter mouere: potest per linguaz hominis diuersa formare verba. Et sic arreptitij aliquando loquuntur ydioma eis ignotum sicut purus laicus latinum: et hoc est manifestũ signum qđ sic loquens sit demoniacus: quia talis loqutio non potest procedere nisi ab aliquo intellectu. et ideo cum non procedat ab intellectu hominis tale ydioma ignorantis: sequitur qđ procedat ab intellectu angeli vel demonis linguã sic mouentis: et sicut demon potest mouere linguam ad loquendum ydioma incognitum ita potest impedire linguam ne moueatur ad loquendum ydioma cognitum et sic reddit hominem mutum. Et admirate sunt turbe: quia admiratio consurgit ex inspectione rei insolite qđ fuit in proposito. b Quidam autez ex eis dicebant in belzebub principe demoniorum. Circa quod sciendum qđ odium et inuidia faciunt

interpretari facta in deteriorem partem ⁊ per
uerti iudicia: pharisei autem odiebant christū
qa acriter arguebat eorum vitia: vt patet per
euangelij decursum: ⁊ ideo miraculis a christo
factis virtute diuina dupliciter detrahebant
vno modo illa eē
acta arte magica
⁊ eodez modo eie
ctionem demonū
factaz per christū
dicebant fieri vir
tute cuiusdam su/
perioris demōis
cui inferiores obe
diebant ad nutuz
de corporibus ex
eundo: sicut enim
in angelis sunt or
dines qm̄ alij sūt
alijs supiores sic ī
demonibus cum in eis remanserint naturalia
integra ꝫm Dionysium. Dicebant enim phari
sei ꝙ christus habebat aliquem demonem su/
periorez quem vocabant beelzebub sibi familia
rem ⁊ priuatum ⁊ sic demones inferiores de
corporibus obsessis eijciebat per illuz. Sz istud
rationabiliter reprobatur a christo in hac le/
ctione euangelica: hec etiā omnia patent Ma
thei. ix. ⁊ xij. ca. Alio modo detrahebant mira
culis christi reputando illa parua eo ꝙ erant
circa iferiora cōiter: vtpote circa sanitates cor
porum ⁊ huiusmodi: ⁊ ideo querebant ab eo si/
gna fieri circa corpora celestia: sicut tempore
Josue sol stetit immobilis ad spaciū vni⁹ diei:
vt hētur Josue. x. ca. Et tpe ezechie retrocessit
sol decē gradibus vt hētur Jsai. xxxviij. Et hoc
notat cū dr̄. Et alij tētātes. a Ipse aūt vt vi/
dit: Hic ꝯsequēter describit ꝯfutatio malignā
tiū p̄dictoꝝ ⁊ p̄mo illoꝝ q ope xp̄i demoni at/
tribuebāt ⁊ diuidit in duas: qꝛ p̄mo confutant
v̄bo xp̄i eoꝝ malitiā arguētis: scd̄o v̄bo mulie/
ris deuote virtutē xp̄i cōfitētis: ibi. Factū ē aūt
Sentētia aūt p̄me ptis hec ē. Quidam s. phari
sei audiētes turbas. s. cōfitētes ipsum eē xp̄m, p
pter euidentiam facti. Dixerūt: hic non eijcit
demōes nisi in beelzebub p̄ncipe demoniorū:
qꝛ eni factū mirabile negare nō poterāt: iō mo
dū faciēdi calūniabant dicētes ipm p aliquem
demonē supiorē sibi familiarē ⁊ puatuz eijcere
demones inferiores de corpibus obsessorū si/

tes signuz de celo que-
rebant ab eo. Ipse au-
tem vt vidit[a] cogitatio
nes eorū dixit eis. Om
ne regnum in seipsuz[b]
diuisum dissolabitur:
⁊ domus supra domuz
cadet. Si autez ⁊ satha
nas in seipsum diuisus
est quomodo stabit re-
gnum ipsius quia dici
tis in belzebub eijcere
me demonia? Si autē
ego in belzebub eijci o
demonia fili vestri[c] in
quo eijciunt? Jdeo ipsi
iudices vestri erunt[d].
Porro si in digito dei
eijcio demōia[e] pfecto p
uenit in vos regnum

cut supra dictū ē. Ipse aūt vt vidit cagitatiōes
dixit eis. Hic ponit calūnie ꝯfutatio oñdēs ꝙ
miracula q̄ faciebat nō poterāt attribui spiri/
tui maligno. Et diuidit in duas: qꝛ p̄mo oñdit
ppositū p rōnē: scd̄o istoꝝ calūniantiū excecatō
nē: ibi. Cū aūt imū
dus. Primū oñdit
q̄ttuor rōnib⁹. Pri
ma rō talis ē: qꝛ si
p demonē aliqu
eijciebat alios seq
tur ꝙ diuisio erat
iter eos: ⁊ sic non
possz stare diu po
testas diaboli: ⁊ ex
h̄ sequit aduēt⁹
xp̄i p quē ptās de
monis erat aufe/
rēda: ⁊ hoc ē ꝙ dr̄:
b Oē regnū in se
ipm ⁊c̄. pz lr̄a. Scd̄a rō ponit ibi. i. si aūt ego in
beelzebub eijcio demōia: qꝛ nō solū xp̄s eijcie/
bat demones: sz ēt discipli xp̄i in noīe ei⁹: ⁊ nō
solū modo discipuli: sz ēt aliq iudei qui nō erāt
xp̄i discipuli scd̄m ꝙ dr̄ Marci. ix. ca. Uidim⁹
quēdā in noīe tuo eijciētē demonia q nō sequit
nos. Nō poterāt aūt iudei dicē ꝙ apli facerent
miracula v̄tute magica cū eēnt simplices ⁊ il/
litterati. Et si dicētur de aplis ꝙ xp̄s docuit eos
artē magicā: tm̄ nō poterat dici d̄ eis q nō erāt
eius discipli. Cū ergo eijcerēt demones in no/
mine xp̄i vt dictū ē: nec poterat h̄ attribui spūi
maligno vt visuz ē: Silr̄ nec p ꝯñs eiectio de/
monū facta p xp̄m ⁊ h̄ ē ꝙ dr̄. c Si aūt ego
ī beelzebub eijcio demonia filij vestri. i. apli q
erāt de semine iudeoꝝ vel alij iudei q nō seque
bant xp̄m in quo eijciūt. q. d. Cū nō possitis hec
attribuere nisi v̄tuti diuine p ꝯñs nec eiectio fa
cta p me vt pz ex dictis. d Ideo ipi iudices
vr̄i erūt: de aplis pz ꝙ erūt iudices. i. assessores
xp̄i in iudicio: vt hētur Mathei. xix. cap. Cum
venerit filius hoīs in sede maiestatis sue sede/
bitis ⁊ vos sup sedes duodeci iudicātes duode
cim tribus isrl̄. Si aūt accipit p iudeis non se/
quētibus xp̄m q tm̄ eijciebāt demones in noīe
eius: sic dicunt iudices alioꝝ nō credētiū quia
ex facto eoꝝ. Alij oñdētur cōdēnabiles: qꝛ non
crediderunt in xp̄m cuius deitas declarata fu
it p miracula in virtute eius facta. e Porro
si in digito dei eijcio demonia: sicut conclusum

dei[a]. Cū fortis armat⁹ custodit atrium suū in pace sunt omnia que possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum[b]: vniuersa arma eius[c] aufert in quibus confidebat: et spolia eius distribuet: qui non est mecū[d]: aduersū me est:[e] ⁊ qui nō colligit mecum[f] dispargit[g]. Cum in mundus[h] spiritus exierit ab homine: ambulat per loca arida[i] ⁊ in aquosa q̄rens requiem ⁊ non inueniens[k] dicit Reuertar in domum meam[l] vnde exiui. Et cum venerit inuenit eam vacātem[m] scopis mundatā ⁊ ornatam: ⁊ tunc vadit ⁊ assumit[n] secum septem alios spiritus nequiores se ⁊ ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius

ē ex predictis. a Profecto prouenit in vos regnū dei.i. xp̄s cuius regnū erat a deo ꝓmissum Isai.ix. Et regni eius nō erit finis ⁊ istud regnū expectabāt iudei: tñ in hoc erāt decepti q: credebāt istud regnū tp̄ale: quē errorem excludit xp̄s dicens ioannis.xviij ca. Regnum meum nō est de hoc mūdo. Hic ponit tertia ratio ostēdens xp̄m non virtute demonis eijcere demonia cum dicitur. Cum fortis armatus.i. diabolus custodit atriū suum.i. hominem peccatorem ī quo habitat vt in domo. In pace sunt omnia q: non est potestas maior super terram vt scribitur Job.xlj.ca. Non est potestas super terrā que ei comparetur. Atrium autem eius est homo obsessus in quo habitat sicut in domo.
b Si autem fortior illo superueniens vicerit eum vniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat ⁊ spolia eius distribuet. c Uniuersa arma eius.s. diaboli sunt peccatores qui a xp̄o dirripiuntur quando de potestate demonis ꝑ ipsum eripiuntur. Ex quo concluditur ꝙ ipse sit vere xp̄s: q: in aduentu xp̄i potestas demonis erat diminuenda ⁊ arcenda. Quartam rationem ponit ibi. d Qui non est mecum: ⁊ talis est voluntas eius qui obedit alicui ⁊ ē cōformis voluntatis illius cui obedit saltem in facto: ⁊ iō si xp̄s in virtute demonis faceret miracula sequeretur ꝙ xp̄s ⁊ demon essent concordes in factis. Hoc autem patet falsum: q: facta xp̄i ⁊ doctrina erant ad retrahendū homines a peccatis. Facta autē demonis sunt ad distrahendum hoīes per peccatum. Ex quo sequitur ꝙ xp̄s homo non operabat in virtute demōis ⁊ hoc est qđ dicit. Qui non est mecum.s. ꝑ concordiam in facto ⁊ voluntate. e Aduersum me est: ⁊ huiusmodi est diabolus vt patet ex dictis. f Et qui non colligit mecum.s. fideles ad vnitatem fidei reducendo. g Dispargit hic est diabolus qui diuersas sectas ⁊ hereses ⁊ scismata quantum potest introducit. h Cū autem immundus: hic ponitur eorum excecatio ⁊ possessio a diabolo: Ad cuius euidentiam sciendum ꝙ potestas diaboli fuit eiecta quodā modo a populo iudaico ꝑ legis dationem que excludebat cultum demonum ⁊ inducebat ad colendum vnum deum verū: ⁊ sic eiectus transijt ad possidendū plenius gentiles sine lege ⁊ ꝓphetarū oraculis viuētes: ⁊ ideo eos tenebat ī ydolatria subiectos: sed adueniente xp̄i predicatione ⁊ apl'oꝝ iudei pro maiori parte fuerunt increduli gentiles autem deuote fidem xp̄i ⁊ apostolorum acceperunt: ⁊ sic diabolus eiectus ab eis per fidem xp̄i reuersus est ad possidendum populum iudaicum errore excecatum: ⁊ sic facta sunt nouissima huius populi iudaici peiora prioribus q: status populi peior est modo q̄z fuerit a principio ante legem datam: hoc est ergo ꝙ dicit. Cum autem imundus sp̄us exierit ab homine.i. a populo iudaico viuēte sub lege nature q: eiectus est per susceptionem legis mosaice. i Ambulat per loca arida.i. in ipsis perpetuam mansionē. k Et non inueniens: q: predicantibus apostolis inde eiectus fuit.
l Dicit Reuertar in domum meam.i. iudaicū populum. m Et veniens inuenit eam vacantem.i. fide ⁊ bonis operibus vacuam. scopis mundatam: q: populus iudaicus habebat quandam exteriorem munditiam ⁊ ornatū ꝓpter legis apparentiam. n Tunc vadit ⁊ assumit ⁊c̄. per hoc ꝙ dicit septem alios intelligit vniuersitatem vitiorum hoc est dictum ꝙ ante legem datam fuerunt peccatis irretiti ⁊ a diabolo possessi sed post aduentum xp̄i in peccato suo obstinati sunt peiores facti: q: ex ingratitudine peccata eorum sunt quasi duplicata ⁊ hoc loquendo quasi de vno homine dicit per

similitudinem intelligatur de toto populo iu/
daico. a Factum est autem: Hic ponitur cō/
firatio predictorum verbo mulieris virtutem
xpi confitentis cum dicitur. Factum est autem
cum hec diceret. s. xps respondēs blasphemys
iudeorum. b Ex
tollens vocem. id
est ex corde et con
stanter alte profe/
rens laudem xpi
contra vituperiū
iudeorum. c Que
dam mulier ista a
sanctis doctoribus
dicitur fuisse Sā/
cta Marcella fa-
mula beate Marte sororis Lazari. d Bea/
tus vēter qui te portauit. matrē beatificat et lau
dat ex filio et nō ecōuerso: q2 ab illo, puenit gra
et glia principalr rōne deitas: et instralr rōne
hūanitatis: q2 hūanitas xpi ē organū ziunctū
ipsius deitati. e At ille dixit: Commendan/
do fidem et constantiam mulieris et aliorum cō/
similium. f Quinimo beati qui audiunt:
Istud quinimo non dicitur aduersatiue s3 con
comitatiue: quasi dicat non solum illa que me
portauit beata est: sed etiam qui audiunt vbum
dei corde credētes et opere adimplētes: vnde
dicit beatus Augustinus libro de virginitate:
q beata Maria felicius cōcepit deum mēte p
fidē q3 corpore per carnis assumptionē.

peiora prioribus. Factum est autem[a] cum hec diceret. extollens vocem[b] quedam mulier[c] de turba dixit illi. Beatus venter qui te portauit[d]: et vbera que suxisti. At ille dixit[e]. Quinimo. Beati qui audiunt verbum dei[f] et custodiunt illud.

Expositio moralis.

Et erat iesus eyciēs demonium et illud erat
mutum. s. effectiue tantum eo q obsessum ab
eo fecerat mutum. Hoc autem fit spiritualiter
quando gratiam habēs predicandi vel eccle/
siam officiandi cessat ab istis instigante diabo
lo quasi mutus: sed cum gratia dei visitatur ey
citur demon et os eius ad predicandum et ad
laudandum deum aperitur per illos autē qui
dicebant in beelzebub etc. significant maledicti
qui peruertunt aliorum bona. Et aly tētantes
signum de celo querebant: p istos significantur
doctores et studētes nimis curiose scrutantes
diuina propter q opprimuntur a gloria. Oē
regnum: p qd significatur omnis congregatio
carēs concordia in qua sunt duo Sathane quo
rum quilibz nititur partē suam augmētare vt
sic possit alteri pualere. Cum fortis armatus:
hoc litteraliter exponitur de diabolo: Morali
ter potest exponi de peccatore obstinato q de
fendit peccatum suum contra reprehendētem
sicut Saul contra Samuelem primi Regū. xix
cap. S3 aliquando talis dei adiutorio vincitur
q2 aufert arma sua. i. rōnes quibus defēdit pec
cata. Et spolia di/
stribuit quādo eius
actus et membra ad
bonum conuertit
Cum immundus
spiritus exierit ab
homine. i. peccati
carnalis appetitus
qui exit per virtu
tem penitētie. am
bulat per loca ari
da. idest per corda humane molliciei carētia:
in quibus fornicationis spiritus requiem non
inuenit: Et tunc ad pristinum locum reddit qn
penitens patitur residuum. Et tunc fiunt eius
nouissima peiora prioribus q2 propter ingra/
titudinem doni penitentie precedentis aggra
uatur peccatum. Extollens vocem quedā mu/
lier: per quam significatur quelibet persona bea
te virgini deuota. At ille dixit quinimo etc. p/
pter que significauit xps beatam virginem se
concepisse felicius per fidem et deuotionem spi
ritualiter q3 corporaliter et hoc dicit Augusti/
nus in libro de virginitate.

Questio fratris Antony betontini. In beel
zebub principe demoniorum eycit demonia.
Luce. xj. ca.

In quibus vbis queritur. Utrū detractio gnālevi
ciū appellet. Alexāder nr antiquus in scdo suo
volumine ait. Q2 l3 ipsa inuidie filia sit: tn ē ita
piculosa q ea ferre totū genus humanū picli/
tatur. Unde glosa super illud prouerbi. xxiiij. ca.
Cum detractoribus ne cōmiscearis taliter in
quit. Hoc specialiter vitio piclitatur ferre totum
genus humanū: et hoc iō dicitur: tū q2 pauci p viā
salutis ambulāt: tum q2 pauci vel nulli sunt qui
non aliquando ex animi leuitate aliqd dicāt:
vnde in aliquo vel leuiter fama alterius mino
ratur. Idcirco Hieronymus ait. Raro inuenitur
q aliquis ita irreprehensibilē velit exhibē vi/
tam suam vt non libenter reprehēdat alienam.
vnde et iudei quāuis legem se obseruare ōnde
rent: quāuis stupenda et supernaturam miracu
la xpi viderēt. tn sibi detrahēdo dicebant. In
beelzebub principe demoniorum etc.

Expositio litteralis.

Hic euangelista adducit rōnem phariseoꝝ contra xp̄m a minori ad mai⁹ dicens: sicut fecisti miracula in capharnaum ꝛ non tm̄ ibi sed alibi fac ꝛ hic in patria tua ꝛ adducunt similitudinē in hoc cap. Medice cura teipm̄: sicut eni medicus verus citius ꝛ libentius seipum curat ꝛ alios ad se ptinentes q̄z extraneos: ita dicebant ei. Si tu faceres vera miracula citius faceres ea inter ꝑpinquos tuos ꝛ in ciuitate tua q̄z inter extraneos: sed ipe cōsequēter respondit.

Quia non dimittebat inter eos facere miracula ex impotētia vel falsitate aliqua sed ex eoꝝ malicia: ꝛ ad hoc inducit sacre scripture exēpla cū subditur. In veritate dico vobis. a Multe vidue erāt in diebus Helie in israel qn̄ clausuz est celum orōnibus helie vt habetur tertio regū .xvij. cap. Ubi ista hystoria diffuse tractatur que hic ꝑ declaratione maiori ponitur: quoniā Achab filius Amei fecerat malum in cōspectu domini sup omnes reges q fuerant ante eum: Ideo deus duxit in terram illam sterilitatem: ꝛ hoc Helias tesbites nunciat. Dixit helias tesbites ad achab viuit dominus de⁹ israel in cuius ꝯspectu sto: si erit annis his ros ꝛ pluuia nisi iuxta oris mei verba ꝛ factum est verbuz dn̄i ad eum dicens. s. ad heliam. Recede hinc ꝛ vade contra orientē abscōdere in torrente carith q est contra iordanem ꝛ ibi de torrēte bibes coruisq; precepi vt pascant te ibi. Abijt ergo ꝛ fecit iuxta verbum domini. Cūq; abijsset sedit in torrente carith: q est contra iordanem. Corui quoq; deferebant ei panem ꝛ carnes mane similiter panem ꝛ carnes vesperi: ꝛ bibebat de torrente. Post dies autem aliquot siccatus est torrens: non enim pluerat super terram. Fact⁹ est ergo sermo domini ad heliam dicēs. Surge ꝛ vade in sareptam sidonioꝝ: ꝛ manebis ibi precepi eni ibi mulieri vidue vt pascat te: Surrexit ꝛ abijt in sareptam sidonioꝝ. Cum venisset ad portam ciuitatis apparuit ei mulier vidua colligens ligna ꝛ vocauit eā dixitq; ei. Da mihi paululum aque in vase vt bibam. Cumq; ista pgēt vt afferret: clamauit post tergū dicēs. Affer mihi obsecro ꝛ buccellā panis i manu tua q̄ respondit: Uiuit dn̄s deus tuus: qr nō habeo panē nisi q̄ztū pugillus capere pōt farine in hidria: ꝛ paululū olei in lechito. En colligo duo ligna vt igrediar ꝛ faciam illud mihi ꝛ filio meo vt comedamus ꝛ moriamur. Ad quā helias ait. Noli timē: sed vade ꝛ fac sicut dixisti. Uerūtn̄ mihi pmuz fac de ipa farinula subcinericiū panem paruulū: ꝛ affer ad me: tibi autez ꝛ filio tuo facies postea. Hoc aūt dicit dn̄s deus isrl̄. Hidria farine non deficiet: nec lechit⁹ olei minuet vsq; in diē in q̄ dn̄s daturus ē pluuiā sup faciē terre q̄ abijt ꝛ fecit iux̄ verbū helie. Et comedit ipe ꝛ illa ꝛ dom⁹ ei⁹. Et ex illa die hidria farine nō defecit: ꝛ lechit⁹ olei nō ē iminut⁹ iux̄ verbū dn̄i qd̄ locutus fuerat i manu helie. Factū ē aūt post v̄ba hec: egrotauit fili⁹ mlieris mr̄is familias ꝛ erat langor fortissim⁹: ita vt nō remaneret i eo halitus dixit ergo ad heliā: qd mihi ꝛ tibi vir dei ingressus es ad me ꝛ rememorarent iniqtates mee ꝛ iterficeres filiū meū ꝛ ait ad euz helias. da mihi filiū tuū: Tulitq; eū d̄ sinu ei⁹ ꝛ portauit in cenaculū vbi ipe manebat: ꝛ posuit sup lectū suū: ꝛ clamauit ad dn̄z ꝛ dixit. Dn̄e de⁹ me⁹ ēt ne viduā apud quā ego vtcūq; sustētor afflixisti vt iterficeres filiū ei⁹: ꝛ expādit se atq; mēsus ē sup pueꝝ trib⁹ vicib⁹: ꝛ clamauit ad dn̄m ꝛ ait: dn̄e de⁹ me⁹ reuertat obsecro aīa pueri h⁹ i viscera ei⁹: ꝛ exaudiuit dn̄s vocē helie: ꝛ reuersa ē aīa pueri intra eū ꝛ reuixit. Tulitq; helias pueꝝ ꝛ d̄posuit eū d̄ cenaculo in iferiorē domū ꝛ tradidit mr̄i sue: ꝛ ait illi: En viuit fili⁹ tu⁹. Dixitq; mlier ad heliā. Nūc i isto cognoui qm̄ vir dei es tu ꝛ verbum dn̄i in ore tuo verum est.

b Et ad nullam illarum missus est helias: qa non erant ita deuote sicut illa mulier gentilis

Feria scd̄a post tertiam dominicam .xl.

Euangelium sm̄ lucam .iiij. cap.

In illo tēpore dixerunt pharisei ad iesuz Quāta audiuim⁹ facta in capharnaū: fac ꝛ hic in patria tua: Ait autem. Amen dico vobis qr nemo ꝑpheta acceptus ē in patria sua. In veritate dico vobis[a]. Multe vidue erant in diebus Helie i israel: quando clausuz est celuz[a] annis tribus: ꝛ mensibus sex: cum facta esset fames magna in oī terra. ꝛ ad nullā illarum missus ē helias[b]

gentilis Sareptana. Et q: Helias persequtio/
nem patiebatur in terra israel que debuisset si/
bi esse grata. a Et multi leprosi erant in isra
el: ⁊ nemo illorum mundatus est: propter eorū
ingratitudinem erga deum: q: regnum israel
declinauerat ad
idolatriam colen
do vitulos aureos
quos fecerat Hie/
roboam. b Ni
si Naaman sirus:
cuius hystoria po
nitur .iiij. Regum
v. cap̄. Et hoc pro
declaratiõe textꝰ
euangelij apponi
tur que talis est.
Naaman princeps
militie regis sirie
erat vir magnus apud dñm suum ⁊ honoratus
per illum enim dedit dominus salutem sirie:
Erat autem vir fortis: ⁊ diues sed leprosus: por
ro de siria egressi fuerant latriũculi: ⁊ captiuaz
duxerant de terra israel puellam paruulã: que
erat in obsequio vxoris. Naaman: que ait ad
dñam suam vtinã fuisset dñs meus ad prophe
tam qui est in Samaria: profecto curasset eum
a lepra quã habz. Ingressus ẽ itaqz Naamã ad
dñm suum: ⁊ nunciauit ei dicens. Sic ⁊ sic locu
ta est puella de terra israel. Dixitqz ei Rex sirie
Uade ⁊ mittã litteras ad regẽ israel: q cũ pro/
fectus eẽt ⁊ tulisset secum decẽ talẽta argenti ⁊
sex milia aureos ⁊ decẽ mutatoria vest: ũ: detu/
lit lr̃as ad regẽ israel in hec verba. Cũ accepis
eplãm hanc: scito q̃ miserim ad te Naamã ser
uum meum vt cures eũ a lepra sua. Cũqz legis/
set Rex israel lr̃as scidit vestimẽta ⁊ ait. Nun/
quid deus ego sum vt occidere possim ⁊ viuifi
care q: iste misit ad me vt curem hominez a le
pra sua? Animaduertite ⁊ videte occasionez q̃t
querat aduersum me. Qđ cum audisset helisеꝰ
vir dei: scidisse videlicet regẽ israel vestimẽta
sua: misit ad eum dicens: Quare scidisti vesti/
menta tua? Ueniat ad me ⁊ sciat esse prophetã
in israel. Uenit ergo Naaman cum eqs curri/
bus suis ⁊ stetit ad hostium domus helisei mi/
sitqz ad eum heliseus nuncium dicens. Uade ⁊
lauare septies in iordane ⁊ recipiet sanitatem
caro tua atqz mundaberis. Iratus Naamã re/
cedebat dicens. Putabam q̃ egrederet ad me ⁊
stans inuocaret nomẽ domini dei sui: ⁊ tange/
ret manu sua locũ lepre ⁊ curaret me. Nũquid
non meliores sunt abana ⁊ pharfar fluuij damasci
masci oibꝰ aqs isrl̃ vt lauarer in eis ⁊ mũder?
Cum ergo vertisset se ⁊ abiret indignans acces
serunt ad euz ser/
ui sui: ⁊ loquuti sũt
ei. Pater ⁊ si rem
grandem dixisset
tibi propheta cer
te facẽ debueras:
quanto magis q:
nũc dixit tibi laua
re ⁊ mundaberis.
Descẽdit ⁊ lauit se
pties in iordane
iuxta sermonẽ vi
ri dei: ⁊ restituta
ẽ caro eius sicͭ ca/
ro pueri puuli ⁊ mũdatꝰ ẽ. Reuersusqz ad vir
dei cũ vniuerso comitatu suo: venit ⁊ stetit co/
rã eo ⁊ ait. Uere scio q̃ non sit alius deꝰ in vni
uersa terra nisi tantũ in israel. Obsecro itaqz
vt accipias bñdictionẽ a seruo tuo. At ille rñ/
dit viuit dñs ante quẽ sto: q: non accipiam. Cũ
qz vim faceret: penitus non acquieuit: Dixitqz
Naaman: vt vis. Sed obsecro concede mihi
seruo tuo vt tollam onus duorum burdonum
de terra: Non enim faciet vltra seruus tuꝰ ho
locaustum aut victimam dijs alienis nisi dño:
hoc autem solum est de quo depreceris domi/
num pro seruo tuo: quando ingredit dñs me/
us templum Remmon vt adoret. ⁊ illo innitẽ
te sup manũ meã: si adorauero in templo Rem
mon: adorante eo in eodem loco: vt ignoscat
mihi dñs seruo tuo pro hac re: Qui dixit ei: va
de in pace. Abijt ergo ab eo electo tempore ⁊c̃.
Ubi describitur bonitas eius ante curationem
cum dicitur per illum enim dedit deus sa/
lutem sirie: ⁊ post curationem: fuit adhuc me
lior ⁊ valde gratus deo ⁊ Heliso vt habetur ibi
dem. c Et repleti sunt omnes in synagoga
ira: q: preponebat eis gentiles quos abhomi/
nabantur sicut canes. d Et eiecerunt illum
extra ciuitatem: tanq̃z dignum morte vt illum
interficerent vt patet in littera. e Ipse autẽ
transiens per medium illorum ibat virtute di
uinitatis: q̃ poterat se sic seruare illesum quan
do volebat. Dicit autem Beda: q̃ cum domi/
nus de manibus eorum lapsus de vertice mõ/

nisi in Sareptam Si-
donie ad mulierem vi
duam. Et multi leprosi
erant in israel[a] sub Eli-
seo pp̄heta: ⁊ nemo eo
rum mundatus est nisi
Naaman sirus[b]: Et re
pleti sunt oms in syna-
goga ira[c]: hec audien-
tes. Et surrexerunt: et
eiecerunt eum extra ci
uitatem[d]: ⁊ duxerunt il
lum vsqz ad supercili-
um montis: super quez
ciuitas eorum erat edi
ficata: vt precipitarent
eum: Ipse autẽ trãsiẽs
per mediũ illorũ ibat[e].

tis descenderet: ⁊ sub rupe latere veller: ubito ad tacitum dominice vestis saxum illud subterfugit: ⁊ instar cere solatum quendam sinuz effecit. idest concauitatem in quo dominicuz corpus reciperetur: in quo loco omnia liniamenta ⁊ ruge vestis q̃ vestigia pedum in rupe apparent adhuc sicut testantur qui viderunt.

Feria tertia post tertiam dñicam.xl. Euangelium scd͡z Mattheum.xviij.cap̄.

In illo tempore Respiciens iesus in discipulos suos dixit Simoni petro Si peccauerit[a] in te frater tuus vade ⁊ corripe eum inter te et ipsum solum[b]. Si te audierit

Expositio moralis.

Et repleti sunt omnes in synagoga ira ⁊c̃. Per istos significãtur illi qui predicatores veritatis persequuntur eo ꝙ dicunt eis displicentia. Ipse autez trãsiens per medium illorum ibat. non percutiẽs illos: aut impellens nec aliquo modo se vindicans. in hoc docens predicatores euangelij: vt non querãt vindictam de iniurijs factis sibi.

Questio fratris Antonij betontini. Ipse autem transiens ꝑ mediũ illoꝝ ibat. Luce.iiij.ca.

In quibus verbis queritur. Utrum non resistere detractionibus sit mortale peccatum. Ad ꝙ irrefragrabilis doctor Alex de ales ait. Qꝛ si quis detractoribus non resisteret cum deberet hoc est: aut ratione officij: aut ratione imminentis periculi: aut ratione timoris humani: propter que contra dei precepta facere non licet: mortaliter deum offenderet si faceret. Unde apoca.xxj.cap̄. scribitur Timidis erit pars in stagno ardenti igne: ⁊ sulphure: Uerum si quis hoc ex rationabili causa perageret: minime mortaliter peccaret: quia teste Hieronymo. Frustra niti ⁊ nihil aliud q̃z odium quereret: extreme dementie est. ⁊.xxiiij.q.iij.cap̄. Non in perpetuum scribitur. Et sunt v̾ba rabani de pressuris ecclesiasticis: qui taliter inquit: Multi sacerdotum culpa zelo dei perse qui se profitentur: sed dum indiscrete hoc agitur: sacrilegij facinus incurrunt: ⁊ dum precipites: quasi ad emendandum ruunt: ipsi quoqz multo magis deterius cadunt. Idcirco dominus audiens ciues suos Nazareth: ex inuidia habitatoribus facta in capharnaum detrahentes atqz dicentes: Quanta audiuimus facta in capharnaum: fac hic ⁊ in patria tua: suisqz iustis responsionibus non modo esse conuictos sed ira turbatos: ⁊ ad sui necem esse dispositos donare volens nobis exemplum fugiendi detractores atqz maleficos: transiens per medium illorum ibat. idest abscondit se. In quo ꝺm Crisostomuz: Et que sunt humanitatis: ⁊ que sunt diuinitatis ostendit. Stare eniz in medio insidiantium: ⁊ non apprehendi diuinitatis eminẽtiaz ostendebat. Abscondi vero dispensationis apparebat ministerium.

Expositio litteralis.

Si peccauerit: hic consequenter ostendit ꝙ debemus esse benefici proximo ex parte anime in effectu: ⁊ hoc dupliciter. Primo defectus eorum charitatiue corigendo offensam misericorditer remittendo: Ibi iterum dico vobis. Ad primi euidentiam notandum ꝙ duplex est correctio: vna que est ad peccantis punitionem propter cõseruationem iusticie: ⁊ ista non ordinatur sempꝫ ad correctionem delinquentis: qꝛ aliquando sibi infligitur pena mortis: ⁊ ideo principaliter ẽ ad conseruationem iusticie ⁊ ad terrorez aliorum: ⁊ talis correctio non pertinet ad singulares personas sed ad iudicem ad quem pertiẽt conseruare iusticiam inter homines: ⁊ per ꝺ talis correctio que ordinatur ad fratris peccãtis emendationem: ⁊ ideo hec est actus charitatis ⁊ pertinet ad omnes: qꝛ sicut dicitur in ecclesiastico vnicuiqz mandauit deus de proximo: ⁊ ideo sicut quilibet tenetur defectus eiꝰ charitatiue ad emendationem eius corrigere: si tamen probabiliter credat ꝙ ex sua correctione debeat se emendare: ⁊ de tali correctione loquitur hic saluator non de prima que est actus iusticie. Tangit autem debitum modum huiꝰ correctionis dicens. b Si autem peccauerit in te frater tuus: ⁊ intelligitur istud in te dupliciter: vel qꝛ te solum lesit: vel qꝛ te solo sci

ente peccauit: Si enim alios lederet vel coram aliis peccaret: Tunc non haberet locum illud ꝙ subditur. b Uade ⁊ corripe ipsuȝ inter te ⁊ ipsum solum: quia peccata publica sunt in publico arguenda: secundum ꝙ dicitur prime ad Thimotheum .v. cap. Peccantem coram omnibꝰ argue: vt ceteri timorem habeant: sed quando sunt secreta tunc habȝ locum correctio fraterna que est actꝰ charitatis: que debet fieri ṗmo in secreto cuius est. sicut enim medicꝰ corporalis si debito modo ꝓcedat nititur inducere sanitatem cum minori dispēdio corporis: vt sine mēbri abscisione: ⁊ si nō possit tūc abscindit membrum minus nobile vt conseruetur magis nobile vel totum corpus: sic ille q fratrem peccantem occulte corripit charitatiue debet tentare si possit fratrem emendare absqȝ detrimento sue fame: qꝛ fama computatur inter maiora bona hominis citra virtutes ⁊ ideo corrigens fratrem debet quantum potest conseruare eius famam. Alia causa est qꝛ amissa fama vel lesa efficitur homo inuerecūdus: ⁊ per consequens minus a peccato retrahitur qȝ prius: Est ergo debitus processus ī correctione charitatiua vt homo corrigat fratreȝ suum inter se ⁊ ipsum solum vt sic possit eū saluare cum omnimoda integritate sue fame: ⁊ hoc est ꝙ sequitur. c Si te audierit lucratus eris fratrem tuum: cum. scilicet cum integritate fame ad salutem reducendo. d Si autem te non audierit: qꝛ enim fama minus bonum qȝ bona sit vita. si nō possit seruari bona vita fratris sine detrimento sue fame: tunc procedendum est ad salutem bone vite cum aliquali lesione sue fame: ⁊ ideo adducendus est vnus alius vel duo ad sciendum. s. fratris delictuȝ ⁊ vt coram eis arguatur: ⁊ si se non correxerit tunc simpliciter contēnenda est eius fama vt conseruetur bona vita vel saltem ordo iusticie ad

lucratus eris fratrem tuum[c]. Si autem te nō audierit[d]: adhibe tecū adhuc vnum vel duos vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit[e] eos dic ecclesie[f]. Si autem ecclesiam non audierit[g]: sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus[h]. Amen[i] dico vobis[k]: quecunqȝ ligaueritis super terrā erunt ligata ⁊ in celo: ⁊ quecunqȝ solueritis super terram erunt soluta ⁊ in celo. Iterum dico vobis[l]: qꝛ si duo ex vobis consenserint[m] super terraȝ de omni re qȝcūqȝ petierit fiet illis a p̄re meo q ī celis ē. vbi eni sūt duo vel tres cōgregati[n] ī noīe meo: ibi sum in medio eorum[o].

terroreȝ aliorum: ⁊ hoc ē ꝙ sequitur. e Quod si eos non audierit: se corrigendo. f Dic ecclesie. idest prelato per denunciationem publicam: ⁊ tunc sunt testes inducendi ad facti probationem qui prius fuerint inducti ad fratris secretam correctōnem. g Si aūt ecclesiam non audierit: preceptum prelati contēnendo. h Sit tibi sicut ethnicꝰ ⁊ publicanus. i. separetur ab aliis fidelibus per excōmunicationem ⁊ censuram ecclesiasticam ⁊ ꝙ talia possint prelati ecclesie ferre subditur. i Amen. i. fideliter. k Dico vobis quecūqȝ ligaueritis: quia deus talem punitionem approbat: si iudicium ecclesie non erat. Considerandum tamen circa predicta ꝙ si peccatum occultum fratris fuerit in preiudicium communitatis: vt si aliquis tractaret secrete cum aliquibꝰ ciuibus qualiter ciuitas esset hostibus tradenda: vel si aliquis hereticus in secreto corrumperet fideles: tunc secreta correctio vel admonitio non esset expectanda: sed statim esset prelato denunciandum qui posset tali periculo ṗcauere. Et idem iudicium de consimilibus casibus est habendum. l Iteruȝ dico vobis. Hic consequenter ostendit ꝙ non solum debemus fratrem corripere sed etiam offensam nobis illatam remittere: Et diuiditur in duas partes quia primo facit ꝙ dictum ē: secundo ostendit quotiens sit offensa fratris remittenda ibi: tūc accedens. dicit igitur primo. m Si duo ex vobis consenserint: in animo. s. offensam sibi inuicem remittendo. i. de omni re quācunqȝ petierint fiet illis: qꝛ oratio non est accepta coraȝ deo si teneat odiū ꝯ frēm in aīo ꝓpter ꝙ subdit. n Ubi eni sunt duo vel tres ꝯgregati. i. charitate vniti. o In medio eoꝝ sū: acqescēdo bone volūtati ⁊ petitiōi eorūdē: dū tn̄ illa oīo habeat ꝯditiōes cōueniētes q̄ ad hoc reqrunt. s. ꝙ aliqs oret pro se pie ⁊ pseuerāter: his eni cō-

currẽtibus semper oratio exauditur. Et si ali/
quando differtur tamen tempore competenti
impletur sicut habetur ca. vij. Aduertenduꝫ ta
men ꝙ licet offensa sit semper remittenda non
tamen iniuria: Si enim ex remissione iniurie
⁊ pene debite seq̃
retur pronitas in
eo cui remittitur
ad facilius peccã/
dum: non esset bo
num ei remittere
similiter si ex tali
remissione eẽt scã
dalum aliorum ⁊
omissio iusticie ⁊ in consimilibus casibus.

seueranter ⁊ pro se. Domine quotiens peccabit
in me frater meus: subditur vsqꝫ septuagies se
pties. i. quadringentis nonaginta vicibus: vel
vt dicit Augustinus. Omnino quotienscunqꝫ
peccauerit ignoscas.

Tunc accedens ad euꝫ Petrus[a] dixit. Domi-
ne quotiens peccaue-
rit in me frater me⁹ di-
mittam ei vsqꝫ septies
Dixit illi iesus[b]. Non
dico tibi vsqꝫ septies sꝫ
vsqꝫ septuagies septies

¶ Qestio fratris
Antonij betonti/
Qui ecclesiam nõ
audierit sit tibi si/
cut ethnicus ⁊ pu
blicanus Matth.
xviij. ccp̃.

Misericordia superexaltat iudicium

a Tunc accedens ad eum petrus. hic ostendit
quotiens sit fratri remittendum. Circa qđ ad
uertendum ꝙ sicut frequenter dictum est Pe/
trus tanq̃ꝫ p̃ncipalis aliquando loquebatur ꝓ
se ⁊ pro alijs: ⁊ ideo audito saluatore ꝙ offensa
fratris peccantis esset remittenda: ⁊ hoc petijt
si sufficeret ad salutem dimittere septies.
b Dicit illi iesus non dico tibi vsqꝫ septies: ⁊
ponitur numerus hic determinatus pro inde
terminato: ac si diceret totiens quotiens: vt di/
cit Augistinus.

Expositio moralis.

Si autẽ peccauerit in te frater tuus. i. te sciẽ
te. vnde Augustinus. quid est in te peccauit ni
si tu scis qꝛ peccauit vade ⁊ corripe eum inter
te ⁊ ipsum solum. Hieromus corripiendus enĩ
est seorsum frater ne si semel verecundiã amis/
serit permaneat in peccato. Si te audierit lu/
cratus eris fratrem tuum. per salutem enĩ alte
rius nobis quoqꝫ acquiritur salus: si auteꝫ non
audierit adhibe tecum vnum vel duos: glo. vt
si dixerint non esse peccatum probent illud esse
peccatum. Qđ si non audierit eos dic ecclesie.
Crisosto. idest his qui ecclesie president. Si au
tem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethni/
cus ⁊ publicanus. Augustinus. i. gentilis ⁊ pa/
ganus in numero fratrum non computãdus.
Amen dico vobis quecũqꝫ ligaueritis ⁊c̃. Au/
gustinus de verbis domini in monte. Cepisti
habere fratrem tuum tanq̃ꝫ ethnicum ⁊ publi
canum liga illum in terra: sed vt iuste liges eũ
vide: nam iniusta vincula disrumpit iusticia.
Iterum dico vobis qꝛ si duo ex vobis cõsense/
rint: subintelligendum est: si petierint pie per/

Super quibus
verbis queritur. Utrum sine peccato vnus ho
mo possit iudicare ⁊ condẽnare aliuꝫ hominẽ.
Ad ꝙ breuiter respondetur scđm Astexanum ĩ
summa sua libro p̃mo titulo. xxxviij. Qꝫ vnus
homo iudicet aliuꝫ hominem tripliciter põt
intelligi. Uno modo extenso vocabulo iudicã-
di ad arguere: corripere: ⁊ monere: ⁊ hoc circũ
stãtijs obseruatis fieri potest sine peccato. Nã
arguere proprie superiorum est respectu infe/
riorum. Unde apostolus ad Thimo. iiij. ca. Ar
gue: obsecra: increpa: Sed modum reprehẽsio
nis in scđo ca. Explicat dicens. Hec loquere ⁊
exhortare: ⁊ argue cum omni imperio. verum
corripe est respectu parium. Idcirco in euan.
gelio hodierno dĩ. Si peccauerit in te frater
tuus vade ⁊ corripe eum inter te ⁊ ipsum solũ.
Monere vо est inferiorum respectu superio/
rum: vnde Bernardus ad Eugeniuꝫ. Moneo
te non arguo. Alio quidem modo vnum homi
nem alium iudicare intelligi potest temerarie
ꝙ vniuersaliter interdicitur: vt. ij. q. j. ca. p̃mo
super omnia scribitur. zimo super omnia di
ligenter inquirite vt cum iusticia ⁊ charitate
diffinitatis neminem condẽnetis ante verũ ⁊
iustum iudicium: nullum iudicetis suspitionis
arbitrio: sed primum probate ⁊ postea charita
tiuam proferte snĩam: ⁊ ꝙ vobis non vultis fie
ri: alteri facere nolite. Et si suspitionibus quis
temptatur. Cuꝫ propheta psal. cxviij. Clamare
debꝫ ad dominum dicens. Amputa obprobriũ
meum ꝙ suspicatus sum: qꝛ Paulus prima ad
corin. iiij. ca. dicit: Nolite ante tempus iudica/
re. i. ante vniuersale iudicium ꝙ filio dei pro/
prie reseruatur. Ultimo vnum hominem aliũ
iudicare intelligi potest scđm ordinem ecclesie
que dupliciter hominem iudicat iudicio. s. di/

ſcretionis ꝙ in manifeſtis ⁊ certis:cuicũqꝫ cõ
ceditur eo modo quo ſuperius dictum eſt. Et
iudicio correptionis qḋ prelatis ſolum compe
tere dinoſcitur. Quod glo. ſup illo verbo pau/
li prime ad Corin.v.cap. Qui frater nominaꝝ
⁊c̈. tangit dicẽs:
hoc inquit apoſto
lus dicendo ꝙ no
luit hominem ab
homine iudicari
ex argumento ſu/
ſpitionis vel ex or
dinario vſurpato
qꝫ iudicio:ſed po/
tius ſm legeꝫ dei
⁊ ordinem ecclie.
Cui iobedicẽs mor
taliter peccat ſm
verba matthei.xv
iij.ca. Si eccliam
ñ audierit: ſit tibi
ſic ethnicus ⁊ publicanus. Qr talis ſm doctorẽ
noſtrum Landulphum excommunicatus eſt:⁊
excommunicatio nõ eſt infligenda ſm Ricar.
⁊ doctorem ſubtilem niſi ꝓ peccato mortali et
multum enormi:quia igitur omne iudiciuꝫ re/
ctum vel recte factum ſm hic dicta bonum eſt
preter iudicium temerariũ:patet quia ſic vnuſ
quiſqꝫ ordine poſito alium iudicare valet pre/
terq̃ꝫ iudicio temerario quod ex inuidia pro/
cedit ſi cut ipſa detractio.

Feria.iiij. poſt tertiã dominicam q̈dрageſime. Euangelium ſm Mattheum.xv.cap.

In illo tempore acceſſerunt ad ieſum ſcribe ⁊ pharisei[a] dicẽtes. Quare diſcipli tui trãſgrediuntur traditiões ſeniorum? Non eniꝫ lauant manus ſuas cum panẽ manducant. Ipſe autem[a] reſpondens ait illis. Quare ⁊ vos trãſgredimini mandatum dei[b] propter traditionẽ veſtraꝫ? Nam deus dixit[c]. Honora patrem tuum[d] ⁊ matrem tuam: ⁊

Expoſitio litteralis.

Hic ponitur vera ꝓmulgatio legis euã
gelice a Mattheo ad gentiles repro
bando iudeorum expoſitionẽ falſam
legis:⁊ diuiditur in tres:quia pmo arguit iu/
deos de eo quod dictum eſt. ſecundo de appa/
rẽti ſanctitate:ibi hypocrite. tertio de vana ſu/
perſtitione:ibi:Audite ⁊ intelligite. Prima in
duas quia primo ponitur iudeoruꝫ maligna in
terrogatio ad chriſti deprehenſionem Secun
do ponitur eius reſponſio vera ad eorum con/
futationem ibi:Ipſe autem reſpondens. Ad eui
dentiam prime partis aduertendum ꝙ a tem/
pore moyſi de voluntate dei conſtituti ſunt ſe/
ptuaginta ſenes etate ⁊ moribus maturi ⁊ ſciẽ
tia prediti ad regimen ipſius populi:⁊ moyſes
erat ſuper eos:Ita ꝙ in vniuerſo erant ſeptua/
ginta vnum vt habetur numeri.xj.ca. Et ex il/
lo tempore ſtatutum eſt ꝙ tot eſſent ad regimẽ
populi ordinati:⁊ iſti dicebantur iudices ordi
narij quia per impoſitionem manus inſtitue/
bãtur vt habetur in gloſis hebraicis in multis
locis:⁊ ibi reſidebant in hieruſalem: ⁊ ad eos
fiebat recurſus de ciuitatibꝰ in ambiguis ⁊ dif/
ficilibus:⁊ eorum
determinatio ha/
bebatur pro lege
firma quam nõ li
cebat tranſgredi:
vt habetur deute/
rono.xxviij.c. Iſti
etiam ſtatuebant
aliqua que perti/
nebãt ad regimẽ
populi ⁊ in ſtatu/
tis eorum erãt ali
qua que cadebant
ſb precepto tanq̃ꝫ
neceſſitatis:⁊ aliq̃
ſb monitiõe tanq̃ꝫ
eiuſdẽ decentie ⁊ honeſtatis. De talibus auteꝫ
erat iſtud ſtatutum quod hic tangitur videli/
cet ꝙ accedentes ad menſam prius lauarent
manus ſuas:Uerumtamen phariſei ⁊ ſcribe in
tellectum huius mandati volebant trahere ad
quandam falſitatem videlicet ꝙ per hoc acqui
reretur quedam munditia ſpiritualis: moue/
bantur auteꝫ ad hoc quia in lege alique immũ
ditie per corporales ablutiones dicebanꝝ emũ
dari:⁊ quia diſcipuli chriſti aliqua que nõ erãt
neceſſaria:ſed magis cuiuſdam ſuperſtitionis
inquantum intellectus ſic trahebatur non ob/
ſeruabant. Chriſtum in diſcipulis ſuis argue/
bant tanq̃ꝫ contemptorem doctrine ſeniorum:
vt ſic redderent eum populo odioſum.

a Ipſe autem: Hic ponitur chriſti reſponſio
vera ad ipſorum confutationeꝫ dicens.

b Quare ⁊ vos tranſgredimini mandatum
dei:non reſpondet dicendo ꝙ lotio manuum
que faciebat ad honeſtatem eſſet mala: vel ꝙ
apoſtoli ipſam omittendo bene facerent vt fa/
cit ad honeſtatem. Licet bene facerent omittẽ
do propter ſuperſtitionem:Sed quaſi clauum
clauo retondendo dicit eos deficere:quia facie
bant tranſgredi mandatũ domini propter mã
datum hominum:quod probat dicens.

c Nam deus dixit. Exodi.xx.cap.

d Honora patrem tuum: Honor iſte non ſo/
lũmodo intelligitur reuerentia:ſed ⁊ admini/

stratio necessariorum. Hanc autem excludebāt per suam doctrinam falsam: q; sacerdotes qui erant cupidi vt bona que essent administrāda parentibus converterentur in lucra eoꝝ dice/bant ꝙ melius esset illa deo offerre. Tum quia ē pater ꝑncipalis ⁊ spiritualis. Tuȝ quia l; per talem oblationem parē/tes sustinerent de/trimentum corpo/rale consequeban/tur tamen bonum spirituale: inq̄ꝫtuȝ illud quod erat in eorum necessita/tem convertendū deo offerebatur: ⁊ ex h' sequebat̃ ꝙ p̄ceptū de honore parētū inq̄ꝫ tū intelligit̃ in hoc administratio necessarioꝝ evacuabatur per talem expositionem falsam: ⁊ hoc est quod dicit Salvator. a Vos aūt dicitis falsum. s. exponendo mandatum dei.

b Quicunq; dixerit patri vel matri munus quodcūq; ex me est: deo consecratum scilicet ⁊ oblatum. c Tibi ꝓderit. magis supple q̄ꝫ si expenderes in necessitates tuas ⁊ est constru/ctio defectiva: ⁊ est sensus: quicūq; dixerit ⁊c. i. licite ⁊ bene potest dicere quod dictum est: ⁊ i/plevit preceptum divinum: ⁊ est dignus vita eterna: quod est falsum quia ſm veritatem est transgressor p̄cepti: ⁊ hoc est quod subditur.

d Et non honorificabit patreȝ ⁊c. Illud quod erat sibi debitum subtrahendo. e Et irritū fecistis: vos sacerdotes ⁊ pharisei.

f Mandatum dei ⁊c. Ad maioreȝ intellectū considerandum ꝙ pater per se tenetur ꝓvide/re filijs: q est causa eorum q̄ꝫtum ad esse: ⁊ ideo debet eis nutrimentum ⁊ documentum: Filius autem tenetur ꝓvidere parentibus de necessa/rijs ꝑ accidens scilicet si indigeat ⁊ ipse sit po/tens. Et ideo si pater iam in necessitateȝ occur/rerit: bona de quibus filius potest sibi admini/strare iam sunt sibi debita: de alieno auteȝ nul/lus potest deo sacrificiū facere: ⁊ ideo talia deo offerre non est licitum quia hoc est transgredi preceptum de honore parentum: secus autem esset: si filius bona sua deo vovisset vel cōsecras/set anteq̄ꝫ parentes essent in necessitate positi:

qui maledixerit p̄ri vel matri morte moriatur. Vos aūt dicitis[a]. Qui/cunq; dixerit patri vel matri munus quodcū/q; est ex me[b] tibi prode rit[c]: ⁊ nō honorificabit patrem[d] suum aut ma/trem suam: et irritum fecistis[e] mādatum dei[f] ꝓpt̃ traditionē vestrā.

Sequitur alia pars textus

quia tunc non esset licitum de eis ꝓvidere pa/rentibus: quia si esset deo votum factum de ali/quo imolatitio: non posset immutari. Si auteȝ de aliquo non immolatitio non poterat muta/ri nisi per redemptionem. Ex dictis patet falsi/tas illius opinio/nis que dicit: ꝙ fi/li' post ꝓfessionē factam in religio/ne tenet̃ exir̃ clau/strum ꝓpter neces/sitatem parentuȝ: etiam contra vo/luntatem sui supe/rioris: quia per ta/lem ꝓfessionem ē deo iam consecra/tus: ⁊ ideo ꝓpter necessitatē parētū non debet cōtra votū tale fa/cere: hoc etiaȝ patet alia ratione: quia filius cū venerit ad etatem adultam sicut potest invitis parentibus licite matrimonium contrahere: vel ad sacerdotium ꝓmoveri: ita etiaȝ religio/nem ingredi cessante tunc necessitate parentū sed per sacerdotium excusatur de hoc quod nō tenetur subvenire patri per vsum armorum si ab hostibus invadatur: quia iam non sibi licitū est pugnare corporaliter: similiter per matri/monium excusatur: quod non tenetur manere cum patre: quia est obligatus vxori: ergo mul/to fortius ꝑ professionem factam in religione excusatur a subveniendo parentib' nisi ſm mo/dum convenietem sue regule: ⁊ per consequēs non debet propter hoc contra votum obedien/tie facere: immo esset inobediens hoc faciēdo per hoc patet solutio cuiusdam rationis: que so/let ad oppositum induci que talis est. votuȝ fa/ctum de his que sunt super erogationis non ꝓ/iudicat illis que sunt de necessitate precepti cū preceptum implere sit necessitatis: vovere au/tem talia non: sed votum religionis est de his que sunt super erogationis. subvenire auteȝ pa/rentibus in necessitate est de necessitate prece/pti: ergo per votum religionis per professionē solēnizatum non absolvitur aliquis quin tene/atur administrare parentibus: sicut ante: ergo per consequens tenetur exire claustrum pro/pter necessitatem parentum: etiam contra vo/luntatem superiorum. Dicendum ꝙ per profes

ſionem non abſoluitur a precepto:bene tamen abſoluitur aliquo modo implendi preceptum: quia preceptum de honore parentum eſt affir/ matiuum:⁊ ideo non obligat ad ſemper ſed ꝓ loco ⁊ tempore ⁊ alijs debitis circūſtātijs que aliquando varian tur ſm̄ conditio/ nem ipſiꝰ implen tis p̄ceptum: quia aliqs modus ſub/ ueniēdi patri effi/ citur inconueniēs ⁊ illicitꝰ ipſi filio per aſſumptionez alicuius ſtatꝰ lici/ ti:immo etiam ꝑ/ fecti:ſicut ſubueni re patri per ōſen/ ſionem armorum efficitur illicitum per ſacerdotij ſtatum:tenetur tamen ei ſubue/ nire alijs modis ſuo ſtatui conuenientibꝰ ita eodem modo poſt votum obedientie ſubueni re patri ꝯ voluntatē ſuperioris efficit̄ illicituz ipſi religioſo:tenetur tamen ei ſubuenire mo/ dis conuenientibus profeſſioni ſue.

a Hypocrite. hic redarguit ſaluator iudeos de falſa ſanctitatis ſimulatione:quia ad hoc ꝙ eſſent in reuerentia populi oſtendebant ſancti tatem in verbis:⁊ in exteriori conuerſatione: cum tamen corrupti eſſent intentione:ſicut fue rāt ꝓphetatum per Iſaiam.xxix.cap.lz ſub alijs verbis ponatur q̄z hic:ſententia tamen eſt ea/ dem:ſequitur. b Sine cauſa: ideſt fruſtra.

c Colunt me. Sicut enim medicina dicitur ſi ne cauſa vel fruſtra propinari:que non confert ſanitatem:ſic cultus diuinus qui non ducit ad veram felicitatem ſequitur.

d Docentes doctrinas ⁊ mandata hominū: qua propter ſuam auaritiam docebant trāſgre di mandata dei propter traditionem ſuam:vt viſum eſt in falſa expoſitione precepti de hono re parentum:⁊ hoc etiam faciebant ꝓpter ſuaz ſuperbiam:vt propter doctrine auctoritatē po pulus deferret eis maiorem reuerētiam. Audi te ⁊ īntelligite.hic ſaluator arguit iudeos de va/ na ſuperſtitione:⁊ diuiditur in duas partes:qr p̄mo facit quod dictum eſt in generali. ſecūdo magis explicat intentionem ſuam in particu-

Hypocrite[a] bene prophetauit de vobis yſaias dicēſ. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe eſt a me. Sine cauſa[b] autez colunt me[c] docētes doctrina et mandata hominum[d]. Et conuocatis ad ſe turbis[e] dixit eis. Audite[f] ⁊ intelligite[g]. Non quod intrat in os[h] coinquinat hominem[i]. ſed quod procedit ex ore[k] hoc coinquinat hominem[l].

Sequitur alia pars textus

lari ibi reſpondēs autem petrus. Prima in duas quia p̄mo in generali ponit ſuum documentum:ſecundo ex hoc ſubiungit phariſeorū ſcandalum ibi tunc accedentes. Circa p̄mū aduertendum ꝙ ſicut dictum eſt lotio manuum ante commeſtionē vel cibariorum ad poſitionem faciebat ad q̄zdam honeſtatem ⁊ mundiciam corporalem ⁊ in hoc erat bonum. ſed ſi omitteretur dicere ꝙ ex hoc incurreretur immunditia ſpiritualis. hoc eſt falſum ⁊ ſuperſtitioſum: quia īmunditia ſpūalis ꝓuenit ab iteriori delectatione ⁊ ꝯſenſu mentis:nō ab ipſis rebꝰ corporalibus ⁊ hoc ē qđ dicitur hic.

e Et conuocatis ad ſe turbis:reuocando eos a falſa doctrina eorum dixit eis.

f Audite.aure corporis.

g Et intelligite.aure mentis.

h Non quod intrat in os.i.cibus corporalis

i Coinquinat hominem.ſpiritualiter ſcilicet niſi inq̄ztum per delectationem male afficitur ad cibum.

k Sed quod procedit ex ore.i.verba que ſūt malicie interioris ſignificatiua.

l Hoc coinquinat hominem. conſiderandūz ꝙ chriſtus hic non dicit contra legem.lz enim aliqui cibi in lege reputarentur immundi: vt caro porcina ⁊ huiuſmodi. Hoc tamen nō erat ſm̄ eorum naturam: quia omnis creatura dei bona eſt:primo ad Thimo.iiij cap. Unde geñ. primo vidit deus cuncta que fecerat: ⁊ erant valde bona:dicitur autem porcus immundus ⁊ agnus mundus:vt dicit Auguſtinus contra fauſtum:quia per animalia immunda ſm̄ legē ſignificantur quedam vicia que ſunt euitanda. ⁊ ideo quia lex euangelica que ſpiritualis eſt īchoata fuit per chriſtuz:Ideo ⁊ illa obſeruatio figuralis ciborum non erat ampliꝰ obſeruāda.

Expoſitio litteralis ſuper textu:Tunc accedētes diſcipl̄i

Tunc accedentes disci puli eius.[a] dixerunt ei. Scis qꝛ pharisei audi- to hoc verbo scandali- zati sunt? At ille respon dens ait. Omnis plan- tatio[b] quã non plãtauit pater meus celestis era dicabit̃[c]. Sinite illos[d]: ceci sunt[e] ⁊ duces ceco rum[f]. Cecus autez si ce co ducatum prestet: am bo in foueam cadunt. Respondens autez pe- trus[g] dixit ei[h]. Edissere nobis[h] parabolã istaz[i]. At ille dixit[k]. Adhuc et vos sine ĩtellectu estis? Non intelligitis: quia omne[l] qꝺ intrat in os in vẽtrẽ vadit ⁊ in secessũ emittitur[m]. Que autez ꝓcedunt de ore[n]: de cor de exeũt[o]: ⁊ ea coinqui nant hominez[p]. De cor de enim exeunt cogita tiones male[q]: homic- dia[r] adulteria: fornica tiones: furta: falsa testi- mõia: blasphemie. hec sunt que coinqnant ho minem[s]. Non lotis aũt manibus[t] manducare non coinquinat hoĩez.

a Tunc accedentes discipuli eius. Hic ex do- ctrina xp̃i ponitur phariseoꝝ scandalizatio: qꝛ per doctrinam xp̃i videbant eoꝝ simulationes ⁊ doctrinam reprobatam: ⁊ ideo non poterant resistere ꝑ rationem vel ꝑ scripturam: ideo ex inuidia mouebantur contra xp̃z ad- mouendum sedi- tionem. Et qꝛ veri tas vite iustitie et doctrine non est dimittenda ꝓpter scandalum alioꝝ: qꝛ tale scandalum ꝓcedit ex malitia ipsius scandaliza- ti: vnde dicit bea- tus Gregorius. si de veritate scanda lum oritur rectius oriri permittitur: q̃z qꝺ veritas re- linquatur: Ideo se quit̃. b Omnis plantatio.i. doctri na ab homine in- uenta que non est legi ipsius dei consona. c Eradicabitur: qꝛ nõ hꝫ firmum fundamentum ⁊ radicem.
d Sinite illos.i. doctrinam eorum euitate.
e Ceci sunt: i. carentes vero intellectu legis.
f Et duces cecoꝝ: qꝛ alios excecãt suo errore: ⁊ ducunt eos ad precipitiũ. g Respondẽs aũt Petrus: Hic aperitur ꝑdicte doctrine xp̃i ĩtellectus magis in speciali: qꝛ petrus ꝓ se et ꝓ aliĳs quesiuit intellectum dicens. h Edisse- re nobis.i. expone. i Parabolã istaz.i. sen tentiam occultam. k At ille dixit. Adhuc ⁊ vos sine intellectu estis: quasi dicat tam diu au distis doctrinam meam: quod statiz deberetis intelligere ea que dicta sunt. Unde sequitur.
l Non intelligitis: qꝛ omne ⁊c̃. Istud est veꝝ ꝑ sinodochẽ qꝛ aliqua pars de omni qꝺ intrat in os. m In secessum emittitur: qꝛ in omni cibo q̃ztumcũqꝫ puro est aliqd ĩpuritatis ⁊ a natura expellitur tanq̃z superfluũ: ⁊ aliquid re- tinetur tanq̃z ad nutritionem necessariũ: ⁊ neu trum istoꝝ coinqnat hoĩem spũaliter loq̃ndo.
n Que autez ꝓcedunt de ore .vt verba.
o De corde exeunt: qꝛ sunt conceptus mẽtis significatiua. p Et ea coinqnant hoĩem: q̃ñ sunt male cogitationis significatiua: ⁊ hoc ẽ qꝺ seqtur. q De corde.n. exeũt cogitatões ma le ⁊ ꝑ ꝯsequens. r Homicidia.i. ꝯsilia ⁊ col loquia ad ꝑpetrãduz huiusmodi vicia q̃ hic tã guntur ⁊ ꝯsimilia. s Hec coinqui- nant hoĩem: spiri tualiter.
t Non lotis aũt manibus ⁊c̃. imũ- dicia spirituali.
¶ Expõ moralis Tunc accesserunt ad eum ⁊c̃. ꝑ scri- bas et phariscos multũ sollicitos ꝺ mũdicia exteriori ⁊ modicum de in- teriori significant hypocrite false: ar guentes freq̃nter alios de modicis cum tñ sint infecti grauibus peccatis ꝓpter qꝺ eis dici tur supra Math. vĳ. ca. Quomodo dicis fratri tuo: frater sine vt eĳciam festucam de oculo tuo: ⁊ ecce trabs ẽ in oculo tuo. Quare ⁊ vos trãsgredimini manda tum dei. Simile fit hodie in multis locis in q- bus maior sollicitudo habetur circa custodiaz mandatoꝝ hominum q̃z circa custodiaz diui- noꝝ ꝑceptoꝝ: qꝛ grauius satis punitur trãsgre diẽs mandatũ ꝑncipis vel ꝑlati qꝺ tñ frequen ter nõ est malũ nisi qꝛ ꝓhibitum: q̃z transgredi ens dei mandatũ qꝺ de se semꝑ est illicitũ ppl̃s hic labĳs me honorat: hoc põt dici de doctori bus ⁊ ꝑdicatoribus q docent bene ⁊ viuũt ma- le. Cetera sunt ita moralia qꝺ nõ indigent alia moralitate. Qõ fratris Antonĳ betontini.
¶ Accesserunt ad iesum scribe ⁊ pharisei dicẽ tes. Quare discipuli tui trãsgrediunt̃ traditio- nes senioꝝ. Nõ enim lauãt manus suas cũ pa- nem manducant. Mathe. xv. cap.
¶ In qbus verbis oritur qõ. Utrum ꝑ leui cã mali que apparẽt in opatione alicuiꝰ possit fie- ri malũ iudiciũ sine peccato mortali. Ad quod breuiter rñdetur ꝺm doctrinã dñi Alex. ꝺ ales in suo scꝺo volumine. ⁊ ẽt ꝺm quod habetur ex

vltima glo. super ea. Si quis de gradu. extra d' purgatōe canonica. Quod ꝑ leui causa sine magno ꝛ letali crimine nemo iudicare temerarie potest. Leuis enī causa mali est vt predicta gl. dicit quando sunt plura signa boni ꝛ pauca mali: Sicut cum mulier vel iuuenis qdam dei verbum attēte ꝛ deuote frequentant. Iteꝫ cū homo peccator lꝫ sceleribus olī fuerit multis inuolutus predicationeꝫ frequentat ꝛ eam audit attente atqꝫ deuote. Ceterum cū homo clare fame viteqꝫ bone et conuersatiōis honeste in loco satis honesto ꝛ tempore non incongruo cum muliere deuota turpi ꝛ egrota quandoqꝫ versatur. In his vtiqꝫ malum iudicare falsuꝫ ꝛ temerarium iudicium est. Iccirco in registro grego. ait. Graue est satis ꝛ indecēs vt in re dubia certa dicatur sententia. ꝛ Bernar. sup Canti. sermone. xij. dicit. Si is qui de claustro ē cōuersatur in populo interdum minus discrete: minusue circūspecte sese agere deprehenderit. verbi gratia: in verbo: in cibo: in somno: in risu in ira: in iudicio: non ad iudicandum confestiꝫ ꝓsiliat sed meminerit scriptuꝫ. Melior est iniquitas viri q̄ꝫ bene faciens mulier: Nam tu qdem in tui custodia vigilans bene facis. ſꝫ qui iuuat multos ꝛ melius facit ꝛ virilius. quod si implere non sufficit absqꝫ aliqua iniqtate. Idē absqꝫ quadam inequalitate vite ꝛ conuersationis sue. Memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. hec ille. Nam qui tales iudicant similes simie esse noscūtur: que granatum pomum comedere cupit: sed quia corticeꝫ sentit amarum illud citissime proicit. Proinde Isidorus in sinonimis ait. Nullum iudices suspitionis arbitrio ante ꝓba: ꝛ sic iudica: non. n. qui accusatur sed qui conuincitur reus est. Sic vtiqꝫ iudicauit phariseus vt Luc. vij. ca. scribit Ipsum dominum qui se tangi a magdalena ꝑmisit: sic etiam iudicatus est dominus: quando cum muliere Samaritana loquebatur. vt. iiij. ca. sui libri Ioannis ait sic insuper cum scribe ꝛ pharisei iudicauerunt: quia discipuli sui man⁹ non lauabant cum panem manducabant dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones senioꝝ nō n. lauāt man⁹ ꝛc.

Feria quinta post tertiam dñicaꝫ quadragesime. Euangelium s̄m Lucaꝫ. iiij. cap.

In illo tempore. Surgens iesus de synagoga[a] itroiuit in domū simonis[b]. Socrus autem simonis tenebatur magnis febribus[c]. Et rogauerunt illum ꝑ ea. Et stans sup illam imperauit febri: ꝛ dimissit illam. Et continuo surgēs ministrabat illis. Cum sol autem occidisset[d]: omnes q habebant infirmos varijs langoribus ducebāt illos ad iesum. At ille singulis manus imponēs

Expositio lr̄alis.

Hic ponit scdꝫ miraculū ꝑ xp̄ꝫ operatū: ꝛ diuidit ī duas ptes. In pncipalē ꝛ incidētalē. Scda ibi: Cum autem sol occidisset. Circa primum sciendum q̄ sinagoga erat loc⁹ vbi conueniebant legis periti ꝛ cōmunis populus ad audiendum doctrinā legis: maxie dieb⁹ sabbatoꝝ in qb⁹ diuinis erat vacandū. Iō tali loco ꝛ tp̄e fuerat docebat eos xp̄s: qr erāt ꝯueniētia doctrie ei⁹. Sciēdū scdo: q̄ cū xp̄s doceret in sinagoga iudeos erat ibi hō in spū imūdo: hoc ē obsessus a demone ꝛ exclamauit dolēs de xp̄i doctrina q̄ erat aiarū salus ꝛ medicina quē obsessum liberauit in sinagoga: ꝛ post liberationem ipsius obsessi liberauit socrum simonis febricitantem: qd̄ fuit secūdum miraculum. ꝛ hoc est quod dicit.

a Surgens iesus de sinagoga. s. post ꝑdicationem ꝛ eius confirmationem per expulsionem demonis. b Introiuit in domū Simonis: vt ibi acciperet refectionem post laborem.

c Socrus autem simonis tenebatur magnis febribus. lꝫ enim virtute nature febris possit curari: non tamen in instanti. Christus autem sanauit eam hic subito ꝛ ita perfecte q̄ illa mlier ministrabat eis. Ex quo ostenditur ista curatio miraculosa ad discipulorum confirmationem.

d Cum sol autem occidisset: hic ponitur pars incidentalis: Occasione enim huius sanatiōis illi qui habebant infirmos varijs langoribus adduxerunt eos ad xp̄m querentes remediuꝫ ꝛ hoc est quod dicitur. d Cum sol autem occidisset. Dicit auteꝫ Theophi. Expositor: quod ita tarde adduxerunt eos ad christum: quia il/

la dies erat dies sabbati:que finiebatur in ve/
spere illius diei. a Curabat eos.i.omnes q
fuerunt ibi adducti erā t muti:vel curabat eos
i.plures de adductis quoꝝ fides ⁊ deuotio cu/
rationem merebantur. b Exibant autē de
monia .i. oīa vel
plura eodē modo
exponēdo a multi
clamantia ⁊ dicē/
tia q: tu es filiꝰ dei
q: xp̄s ad salutem
hoīuꝫ missus:p.p
phetias.n.de xp̄o
dictas q̄ ↄtermia/
uerant tp̄s locū ⁊
modū veniēdi ipi
us xp̄i ſm qđ ple/
nius declaratuꝫ ē
in q̄ōne de aduētu
messie cōpletas in eo ⁊ p alias circūstātias iu/
dei sciebāt ip̄m eē xp̄m in lege ꝓmissum vt pꝫ
hic p textum euāgelicū:⁊ ēt Marc.p̄mo.vbi p̄
cepit xp̄s demoni dicēs. Obmutesce.veruꝫ tn̄
nesciebāt ip̄m eē deū:nec p temptationē xp̄i in
deserto diabolus potuit scire de xp̄o vtrum eēt
dei filius p naturā habēs eādem naturā nume
ro cū patre:lꝫ ad hūc finē tripliciter eū tēptaue
rit vt dcm̄ fuit pleniꝰ. Math.iiij.ca.Si eni coi/
gnouissent demones ip̄m eē deū nunq̄ꝫ iduxi
sent iudeos ad ip̄m crucifigendū ſm qđ dr̄ pri
me Corin.ij.ca.Si cognouissent:nunq̄ꝫ:glie do
minū crucifixissent.Aliq aūt doctores dicūt ꝙ
nō solū nō cognouerūt demones ip̄m esse deū
vt dcm̄ est:sed nec ēt cognouerūt certitudinali
ter ip̄m esse xp̄m in lege ꝓmissum sꝫ tm̄ hoc co/
gnouerūt quadā ↄiectura multū ꝓbabili que i
hoc loco ⁊ aliis locis euāgelij pluribꝰ noīe scie
exp̄mitur:sꝫ p̄mum dictū magis videt ↄsonum
textui ⁊ dictis sanctoꝝ. c Nō sinebat ea loq
Cōpellebat.n.xp̄s demones ad tacēdū de ipso:
ne veris falsa miscerēt.⁊ ne videret querere te
stimoniū ab ipsis:maxime q: pharisei dicebāt
ip̄m in belzebub p̄ncipe demonioꝝ eijcere de/
monia vt habet Math.xij.vbi dictū pheoꝝ ple
nius excludit vt patuit sup̄ p expositionē ibidē.
d Facta aūt die egressus ibat in desertum lo
cum. In hoc dans exemplū vt p̄dicator ⁊ mira/
biliū diuinoꝝ operator debeat fugere ppli ap/
plausum:pꝫ littera euange.de se.

Expositio moralis.

curabat eos[a]. Exibant
autem demonia[b] a mul
tis clamantia ⁊ dicētia:
q: tu es filiꝰ dei:⁊ incre
pans nō sinebat ea loq[c]
q: sciebāt ip̄m eē xp̄m.
Facta aūt die egressus
ibat in desertū locum[d]:
⁊ turbe regrebāt eū: et
venerūt vsq ad ip̄m et
detinebāt illū ne disce
deret ab eis. Quibꝰ ille
ait. Quia ⁊ aliis ciuita
tibus opꝫ me euāgeliza
re regnū dei:q: ad hoc
missus sum. Et erat pre
dicans in sinagogis ga
lilee.

Socrus aūt simonis tenebat magnis febribus
p quā significat p̄sona iracūdie calore aut ↄcu/
piscētie laborans:sup quā stat Jesus cum istas
passiones mitigat:⁊ tūc ei deuote ministrat. Cū
aūt sol occidisset:p hoc significauit ꝙ passio sua
in qua iustitie sol
occidit:futura e/
rat medicina oīs
sp̄ūalis infirmita/
tis. Facta autē die
egressus ibat in d
sertū locū:dans in
hoc exēplū p̄dica/
toribus reuerten
di ad solitudinem
ↄtēplationis post
laborē p̄dicatiōis
⁊ vt grās deo agāt
de ꝑfectu preteri/
to ⁊ se disponant pro futuro.
Questio fratris Antonij betontini. Exibant
aūt dmonia a multis clamātia ⁊c. Luce.iiij.ca.
¶ Super qbus querit. Utrū dolo loquēs atqꝫ
ignorāter ↄtra primuꝫ temerarie iudicet. Ad
qđ breuiter rn̄detur ꝙ sic. Nā iudex ꝑp̄ie do/
lo vel imprudētia ↄ quē sniaꝫ ferens ſm Ray.
in titulo d raptoribꝰ:⁊ Hosti.in sūma:⁊ astexa.
li.p̄mo titulo.xxxviij. Tenet leso ad omne iter
esse:vbi nō posset induci ille ꝓ quo sniam tulit
ad integrā restitutionē:⁊ h marime dr̄ in iudi
cio ↄsciētie. Qr v̄o graue sit vel odio vel ami/
citia:vel munere:vel metu:vel quolibet mō iu/
diciū ꝑuertere. Augu. Testat dicēs: qcūqꝫ aut
ↄsanguinitate:aut amicitia:vel hostili odio: vl
inimicitijs in iudicando ducit:ꝑuertit iudiciū
xp̄i q est iustitia ⁊ fructū illiꝰ vertit in dānatio/
nis amaritudinē.vn̄ fit ꝙ si q̄spiaꝫ dolo ⁊ igno
rātia loquat:lꝫ verū atqꝫ bonū dicat ⁊ illi de q̄
fatur minime noceat:nihilominꝰ temerarie iu
dicat. Jccirco.xj.q.iij.notat qđ Aug.de sermo
ne dn̄i in monte ait. Temerariū inqt iudicium
plerūqꝫ nihil nocet ei de quo temerarie iudica
tur. ei aūt q temere iudicat:ip̄a temeritas ne/
cesse ē vt noceat. Et q: demonia q̄ xp̄i p̄cepto a
multis exibāt dolo atqꝫ ignorāter clamabāt: tu
es filiꝰ dei:dolo q: verbo laudabāt ⁊ facto ↄtra
dicebāt:⁊ offin̄ aplicum ſm Criso.vsurpabāt: ⁊
mysterium xp̄i lingua feda publicabāt: ignorā
ter q: ſm Bedā suspicabant eū eē xp̄m: ⁊.ij.q.
j.ca.p̄mo sup oīa. Nulluꝫ indicetis suspitionis

arbitrio. Jō ipe xp̄s increpās nō sinebat ea loq

Expositio litteralis.

In hac lectione euāgelica ɔterminat Joannes de deriuatione effectus grē q̄ʒtū ad gentiles: ⁊ qꝛ xp̄i doctrina ɔriuata ē ad credētes ꝑ eiꝰ doctrinā ⁊ ꝑ miracula vt hꝫ marci vltio. sermonem cōfirmāte se/quētibꝰ signis. Et ideo agit h̄ de deriuatione eiꝰ ꝑ doctrinā p̄mo scd̄o ꝑ miraculū ibi i duos dies. p̄ma diuidit i tres. qꝛ p̄mo ponit doctrie xp̄i oportunitas. secundo ipsius qualitas: ibi ve/nit mulier. tertio ɔsequēs vtilitas: ibi: reliqt ergo hydriā. Primū ondit ex eiꝰ accessu: ibi venit ergo. Circa qd̄ sciendū ꝙ xp̄o baptizato p̄mo: ⁊ discipulis eiꝰ ɔñter vt pꝫ ex dictis in h̄ ca. Pharisei cōmoti fuerūt ɔ eū īuidia: ⁊ iō volēs dare paciētie exēplū: Jnde recessit ⁊ occasione docēdi gētiles adyt. Pharisei. n. ex iuidia ꝑsecuti st Joānē ⁊ ꝓcurauerūt eū mitti in carcerē: ꝓpter qd̄ dī Math. xvij. de Joāne. Helias iā venit ⁊ fecerūt in eū quecūqꝫ voluerūt. Eodē mō xp̄m ꝑsequebant ⁊ eiꝰ mortē tādē ꝓcurauerūt. Reli/qt igit iudeā: qꝛ ꝑsequebant eiꝰ doctrinā. q̄ʒq̄ʒ iesus nō baptizaret tūc lꝫ p̄mo baptizasset vt dictū ē. sꝫ discipli eiꝰ. Jn hoc. n. dedit xp̄s exēpluꝫ p̄latis ecclie cōmitrēde in q̄ pn̄t fieri ɔmodi ꝑ iferiores vt ipsi liberiꝰ possint i altioribꝰ exerceri. Eodē mō dī de aplis relinq̄ntibꝰ iudeā ꝓpt eoꝝ icredulitatē. Actuū. xiij. ca. Uobis oporte/bat p̄mū loq verbū dei: sꝫ qꝛ repulistis illud ⁊ idignos vos iudicastis eterne vite: ecce ɔuerti/mur ad gētes: sic. n. p̄cepit nobis deꝰ. Uenit g̊ h̄ ondit ɔueniētia doctrine xp̄i ⁊ oportunitas docēdi ex accessu ⁊c̄. Pro itelligētia huiꝰ ē ad/uertēdū ꝙ xp̄s trāsiēs de iudea in galileā erat trāsiturus ꝑ gētiles: q in regno decē tribuū habitabāt q translati fuerāt a rege assyrioꝝ illuc. Captiuitatis ide decē tribubꝰ sic habet. iiij. Regū. xvij. ca Cōueniebāt tñ cū iudeis aliqualr: qꝛ cū p̄mo fuerūt trāslati in terrā decē tribuū: dominus misit leones eos deuorātes: ⁊ iō rex assirioꝝ habito ɔsilio sup̄ h̄ misit vnū de sacerdotibus captiuis q doceret eos colere dn̄m. Uerūꝫ tñ cū h̄ colebāt ydola: vt ibidem dī: nec recipiebāt loēs libros veteris testamēti. sꝫ tm̄ qnqꝫ li/bros moysi: ⁊ sic partim erāt gētiles ⁊ partim iudei. Xp̄s aūt veniēs de iudea i galileā hēbat trāsire ꝑ medium samariā. Erat igit samaria ciuitas gentiliū: vn̄ itelligendum scd̄oq̄ tota ista regio dicebat Samaria a noie ciuitatis metropolis q̄ antiqtꝰ dicebat samaria q̄ʒuis. n. tūc eēt ɔstructa tñ nomē remanserat infra. a Uenit g̊ h̄ ponit oportunitas docēdi ex accessu: quia accessit ad locum delectabileꝫ ⁊ qetū ⁊ doctrine aptū. Tū ꝑꝑ amenitatē loci: Tū ꝑꝑ fontis ibidē exn̄tis ꝓprietatē: q̄ signifi/cat doctrinā xp̄i ⁊ grām ꝫm qd̄ dī Jsai. xij. ca. Haurietis aq̄s i gaudiū de fontibꝰ Saluatoris ⁊c̄. ⁊ h̄ ē qd̄ dī. a Uenit g̊ in ciuitatē samarie q̄ dī Sichar: Antiqtus dicebat si chē: vt habetur geñ. xxxiij. ca. b Juxͣ p̄diū qd̄ dedit iacob io/seph filio suo: Jacob. n. veniens de mesopothamia emit agrū ab emor p̄ncipe ciuitatis sychē ⁊ ibi habitauit ad tp̄s iuxͣ vrbē: vt ibidē dī: sed ꝑꝑ raptū Dine filie sue occisi sūt habitatores il/lius ciuitatis a filijs iacob ⁊ sic cessit in posses/sionē eiꝰ ⁊ illū locū ɔdit iacob moriēs filio suo ioseph vt habet gen. xlviij. ca. c Erat aūt ibi fons iacob. i. puteus quē ipe foderat qñ ibi ha/bitauit. d Jesus aūt fatigatꝰ ex itinē: ex q̄ apparet ṽitas hūane nāe ex ifirmitate. e Sedebat sic sup̄ fontē. ꝑꝑ loci aptitudinem ad qescēdū ⁊ docēdū. f Hora aūt erat q̄si sexta. h̄ idē dī ad ondendū cā fatigatiōis: qꝛ ꝑ magnū tp̄s ambulauerat p̄dic. ido. g Uenit mlier: posita oportunitate docēdi. Hic ɔñter ponit: q̄litas doctrine: ⁊ diuidit i duas ptes: qꝛ p̄mo ponit in docēdo ɔueniēs igressus: scd̄o ɔbitꝰ ꝓcessus ibi rn̄/dit iesus. Cōueniēs igressus fuit ꝑ h̄ qd̄ xp̄s petijt a mliere potū corꝑalē volēs sibi reddē po/tū spūalē: qꝛ modus iſtructiōis hūane ē ꝙ a sensibilibꝰ ad itelligibilia ɔducat ⁊ h̄ ē qd̄ subdit. g Uenit mlier ɔ samaria haurire aquā. samaria h̄ nō ē nomē ciuitatis sꝫ gētis vl regiōis: qꝛ illa mlier fuit ɔ ciuitate sichē q̄ tē erat metropol samaritanoꝝ: vt ɔ Jose. xj. antiqta. samaria n. erat ɔstructa ⁊ rdificata: tñ noie mutato eiꝰ: qꝛ tē sebaste dicebat vt hꝫ. xiij. li. antiq.

Feria. vj. pꝰ dñicā tertiā q̄dragesime Euāgeliū ꝫm Joannē. iiij. ca.

In illo tempore. Uēit iesus in ciuitatē Samarie[a] que dicit Sichar: iuxta p̄dium qd̄ dedit iacob[b] ioseph filio suo. Erat aūt ibi fons iacob.[c] Jesus aūt fatigatus ex itinere[d]: sedebat sic sup̄ fontem[e]. Hora autem erat q̄si sexta.[f] Uenit mlier[g]

a Dicit ei iesus da mihi bibere: causa quare petijt a muliere subdit. b Discipuli.n. eius abierunt in ciuitatē: ⁊ ideo nō fuerāt p̄ntes ad dandū sibi potū. c Ut cibos emerent: q₂ sup fontē comedē volebāt sicut paupes nec ad magna hospitia ī villam declinabant. d Dicit ei mulier illa samaritana q̄mō cū tu iudeꝰ sis cognouit.n. p habitū quē ipse portabat eū eē iudeū: q₂ sicut erāt distincti ab alijs in cultu dei ⁊ in corpali circūcisiōe. ita etiaʒ veste: ꝑpter qđ nūeri.xv ca. p̄cipitur qđ habeāt fimbrias per angulos paliorū. e Bibere a me poscis ⁊c. de hͦ ēt mirabatur: cuius cā subditur. f Nō.n. coutunt iudei samaritanis: lʒ.n. eēt iudeis p̄ceptū ne iūgerent fedus ⁊ amicitias cū alijs natiōibus: tamē spālr abhoīnabant Samaritanos: Tū quia terrā eoꝝ ꝑ pte occupauerāt: Tū q₂ multas molestias eis fecerāt in reedificatōe tēpli ⁊ ciuitatis: vt pʒ ca.j. Esdre. g Rn̄dit iesus. hic consequēter ponit debitus ꝓcessus in docendo: q₂ p̄mo docet xp̄s verbis. scđo signis: ibi. Dicit ei iesus vade: p̄ma in duas: q₂ p̄mo ꝓponit intentum: scđo remouet mulieris falsuʒ ītellectū: ibi. Rn̄dit iesus. Habita igitur occasione loquēdi de aqua spūali ex verbis mulieris. Rn̄dit ihs ⁊ dixit ei. Si scires donū dei. i. grām spūs sācti in quo dono alia donant. h Et qs est qui dicit tibi da mihi bibere: q₂ potēs ē ⁊ patus grāʒ spūs scti dare oībꝰ petētibꝰ eā fideliter ⁊ deuote. i Tu forsitan: hͦ dicit pp liberi arbitrij vertibilitatē. k Petisses ab eo: q₂ grā nō datur adultis de cōi lege sine motu ꝓprio in deū. l Et dedissʒ tibi aquā viuā. i. sp̄s sci grāʒ q₂ estu ꝯcupiscētie refrigerat: ⁊ p deuotionē humectat Dr̄ ḡ aq̄ viua ad silitudinē aq̄ in corpalibus vbi

de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus. da mihi bibere[a] Discipuli autem eius abierant in ciuitatem[b] vt cibos emerent[c]. Dicit ergo mulier illa Samaritana[d]: Quomodo tu iudeus cum sis bibere a me poscis[e]: que suʒ mulier Samaritana? Nō enim coutuntur iudei Samaritanis[f]. Respondit Jesus[g] ⁊ dixit ei. Si scires donum dei: ⁊ quis est qui dicit tibi da mihi bibere[h]: tu forsitan[i] petisses ab eo[k] ⁊ dedisset tibi aquam viuam[l]. Dicit ei mulier[m]. Domine neqʒ in quo hauri as habes: ⁊ puteus altus est. Unde ergo habes aquam viuam[n]? Nunqu id tu maior es patre nostro Jacob[o]: qui dedit nobis hunc puteum[p]: ipse ex eo bibit: et filij eius: ⁊ pecora eiꝰ? Respōdit iesus[q] ⁊ dixit ei. Omnis qui biberit ex hac aqua sitiet iteruʒ[r]. Qui autem biberit ex aqua quam[s] ego dabo ei: non sitiet in eternū[t]

dr̄r aq̄ viue q̄ ꝯtinuant p̄ncipio sue scaturiginis. Aq̄ aūt mortue dr̄r ille q̄ sūt collecte in lacubꝰ ⁊ cisternis: grā aūt sp̄s scti cū ipso ꝯiugant: q₂ grā nō ē in aīa. nisi sp̄s scūs spāli mō hitet in ipsa ⁊ q₂ mulier erat assueta corpalibꝰ ītellexit vbū xp̄i de aq̄ corpali. iō sequitur. m Dicit ei mlier. Dn̄e neqʒ ī q̄ hauriās hēs: ⁊ puteus altꝰ ē. q.d. nō potes mihi dare aqʒ viuā đ isto puteo q₂ nō hēs instr̄m ad hauriēdū: ⁊ puteꝰ ē ita ꝓfūdus ꝙ nō posses attingē manu. n Un̄ ḡ hēs aqʒ viuā. q.d. nō potes mihi dare nisi tu facēs hͦ miraculose: ꝙ nō vr̄ q₂ tunc tu esses maior p̄riarcha iacob: qđ nō vr̄: ⁊ hͦ ē qđ dr̄. o Nūqd tu maior es patre nr̄o Jacob q fuit ꝯtētꝰ aq̄ huiꝰ putei. iō seqr. p Qui dedit nob puteū: Inq̄ʒtū fodit ipʒ vt p̄dictū ē: qđ nō fecisset si aqʒ viuā ꝑ volūtate sua aliūde hr̄e potuisset. Et bibit ex eo ⁊ filij eiꝰ ⁊ pecora eiꝰ. q Rn̄dit ihs. hic remouet falsuʒ ītellectū huiꝰ mlieris ōndēs ꝙ nō loq̄bat de aq̄ mālī ʒ spūali ⁊ hͦ ē qđ dr̄. Rn̄dit ihs ⁊c. Ex aq̄ hac. s. mālī de q̄ tu ītelligis r Sitiet iteꝝ: q₂ nō sedat siti nisi ad tp̄s. s Qui aūt biberit ex aq̄ ⁊c. i. grā sp̄s sci. t Non sitiet in eternū. Sed ꝯ hͦ vr̄ illud ecclīastici. xxiiij. cap. Qui bibūt me adhuc sitiēt: vbi loqr de aq̄ sapie. Dicēdū qđ sitis vno modo accipit ꝑ desiderio alteriꝰ rei nō habite: ⁊ sic oīs res tpalis adepta magis gn̄at sitiʒ q̄ʒ tollat: q₂ cupiditatē augmētat: Silr aq̄ corpalis: q₂ nō habʒ effectū nisi ad tp̄s: opʒ iterū ꝙ alia aq̄ numero sumat ad sedādū sitim ⁊ sic fit interruptio. Alio mō accipit sitis pro desiderio eiusdē rei habite ad habēdaʒ eam pfectius ⁊ sic habētes deū p grām sitiunt habere ipm p gliaʒ ⁊ hoc mō loquit auctoritas eccli. pallegata. Tertio mō accipit sitis ꝑ exclu

Sed aqua quā ego dabo ei: fiet in eo fons aque salientis in vitam eternaz[a]: Dicit ad euz mulier. Domine da mihi hanc aquam[b]: vt non sitiam[c]: neqꝫ veniam huc haurire. Dicit ei iesus[d]. Uade voca virum tuum ⁊ veni huc[e]. Respōdit mulier et dixit[f]. Non habeo viruz Dixit ei Jesus[g]: bene dixisti: quia non habeo virum. Quinqꝫ enim viros habuisti[h]: ⁊ hunc quē hēs nō ē tuus vir[i]. Hoc vere dixisti[k]. Dicit ei mulier[l]. Domie vt video[m] ꝓpheta es tu[n]

sione fastidij a declaratione dabita: ⁊ sic dicuntur. Beati deū sitire: Cū ergo dr̄ hic. Nō sitiet in eternū: intelligit̄ de siti ꝑmo modo dicta: qꝛ habēs grām dei habet deum: ⁊ ideo non desiderat aliqd ꝙ non habet. sed desiderat eum ꝙ habet habere perfectius. Ideo sequitur. a Sꝫ aqua ⁊c̄. fons aque saliētis in vitam eternam: qꝛ ꝑ gratiaz spiritus sanctus ī habitat mentem: qui ē origo gratie facientis hominē salire in vitā eternam. Naturale ē enim ꝙ aqua tantum ascendere potest: quantū descēdit: ⁊ ideo sicut aq̄ grē a deo in nos deriuat̄: ita ꝑ ipsam anima ad deum eleuatur: qꝛ per ipsam consors diuine nature efficitur: vt dr̄ scd̄a Petri ꝑmo ca. Magna ⁊ ꝑciosa dona donauit vobis vt per hoc efficiamini diuine consortes nature. b Dicit ad eū mulier: da mihi hāc aq̄ꝫ quāuis eni ad plenū nō intelligeret verba xp̄i tamen audiens huius aque bonitatez: petit eā ⁊ subdit causam. c Ut non sitiam neqꝫ veniam huc haurire vt liberer a sitis ardore: ⁊ a labore veniendi huc hauriendi ⁊ deportandi. d Dicit ei iesus: qꝛ adhuc non poterat capere hec mulier verba christi: Ideo consequenter ꝓcedit ad signa ⁊ diuiditur in duas: qꝛ primo instruit eam per reuelationem secreti. secundo ꝑ solutionem dubij: ibi dixit ei mulier: Secretuz autem illud erat. qꝛ mulier adulterum tenebat qui tamen ab omnibus hominibus loci illius tenebatur esse maritus eius: ⁊ ideo per hoc ꝙ xp̄s hoc secretum mulieri dixit ostendit se scire peccata occulta ⁊ hoc est qd̄ dr̄. d Dicit ei iesus. Uade ⁊ voca virum tuum. s. putatiuum. e Et veni huc: hoc non dixit iesus ad hoc vt illa mulier eum adduceret ad se. sed vt ex respōsione eius conuenientius ipsaz argueret secretuz reuelando: vnde sequitur. f Respondit mulier ⁊ dixit non habeo virm. s. legitimum. g Dicit ei Jesus. exponendo eius dictuz: bene dixisti qꝛ non habeo vir ⁊ subditur. h Quinqꝫ enim viros habuisti. i. legitimos. i Et hunc quem habes: non est tuus vir secundum veritatem. ideo sequitur: k Hoc vere dixisti quasi dicat illud qd̄ alias finxisti eum esse virū tuum mendaciuz est l Dicit ei mulier. hic consequenter instruit eam per solutionem dubij: ⁊ diuiditur in duas: qꝛ primo ponitur ipsius iesu īstructio: scd̄o mulieris responsio: ibi: dicit ei mulier scio: Circa primam partem sciēdum ꝙ mulier ꝑcepit eum esse ꝓphetam ex hoc ꝙ eius secretum cognouerat. Jō conuertit se ad interrogandum eū de quodam dubio: ꝙ inter iudeos ⁊ samaritanos vertebatur. Et diuiditur in duas: qꝛ primo ponitur mulieris interrogatio. scd̄o xp̄i responsio: ibi dicit ei iesus: Circa primum sciendum. ꝙ iudei reuertētes d̄ captiuitate Babylonica noluerunt samaritanos associari sibi in edificatione templi: vt habetur Esdre. ca. iiij. ⁊ ideo fecerunt sibi locum ad orationis diuine in monte garisim: vt dicunt aliqui. Josephus autez assignat aliam rōnem dicens. Quod quidam iudeus nomine Manases accepit filiam principis samaritanorum: ⁊ qꝛ apud iudeos summū sacerdotium erat valde honorificum: rogauit socerum suum vt faceret sibi templum in garisiꝫ: vt ibi sacerdotio fungeretur: vt habetur. xj. antiqtatū. Samaritani igr̄ dicebāt qꝛ locꝰ iste magis erat conueniens orōni q̄ꝫ templum hierosolymitanum. iudei autem contrarium dicebant. Et erant rōnes ad vtranqꝫ partez: ⁊ iō mulier voluit audire a iesu circa hec suam sententiā. ⁊ hoc est qd̄ dicit̄. l Dicit ei mulier domine vt. m Uideo per effectum. s. per reuelationez secreti. n Qꝛ propheta es tu. Instrue igitur me de loco orōnis debite: ⁊ arguit ꝙ locus garisim sit conuenientior per hoc qd̄ antiqui patres veteris testamenti ibi adorauerunt qꝛ filij israel ingrediendo terram ꝓmissionis in loco illo benedixerunt deum: vt habetur deutero. xxvij. ca. Similiter Jacob patriarcha ⁊ filij eius prope illum locuz manserunt

vt supra dcm̄ est:⁊ ideo in illo loco oꝛ̄ones ⁊ sa/
crificia fecerunt:qꝛ ante edificationē templi iu
dei in montibꝰ adoꝛabāt ⁊ sacrificabāt vt pꝫ de
Abraam geñ.xxviij.ca.⁊ de Salomone.iij.Re
gũ.cap̄.iij.⁊ in alijs multis:⁊ ideo ꝓbabile est
ꝙ iacob ⁊ filij eiꝰ i
monte garisiꝫ ado
rauerũt:⁊ hoc est
quod dicit.
a Patres nostri
⁊c̄.Uocabant eni
samaritani patres
veteris testamēti
pr̄es suos qꝛ rece/
perũt qnqꝫ libꝛos
Moysi:⁊ in parte
erāt iudei vt dcm̄
est. b Et vos.s.iu
dei. c Dicitis.s.cō
trario. d Quia
ierosolymis ⁊c̄. q̈
si dicat nō videtur
ꝯueniēs illud quod dicitur rōne p̄dicta.sciēdũ
tñ ꝙ locus ꝯuenientioꝛ erat in hierusalē:quia
erat a deo electus.vt cēt locus adoꝛationis ⁊ sa
crificij vt habeẗ scđo para.vj.ca. e Dicit ei
iesus.hic poniẗ xp̄i rñsio.Mulier.n.deuote pe
tierat eum:qꝛ cognoscens eũ ꝓphetam nō con
uertit se ad querendũ de curiositatibꝰ vt de euē
tu futuroꝝ ⁊ ꝯsimilibus.sꝫ de modo colendi de
um:ideo instruit eā dicens. f Mulier cre/
de mihi:qꝛ adiscentē opꝫ credere.hie.viiij.ca.
⁊ Esai.vij.cap̄.Nisi credideritis nō intelligetis
ᵭm translationē.lxx. g Ueniet hoꝛa.s.tem/
pus publicationis euāgelij. h Quādo ne/
qꝫ in monte hoc:qꝛ cultus gentiliũ tũc cessauit:
qm̄ templũ diuina dispositione destructũ ē.xlij
anno post passionem xp̄i vt sic deuotio ppli cur
reret ad xp̄m:⁊ ex gentilibꝰ ⁊ iudeis fieret vnꝰ
populus xp̄ianus subtracto eo ꝙ impediebat
hāc conuētionem ex vtraqꝫ parte:qꝛ ydolatria
gētilium erat abbominabilis iudeis ⁊ onus ce
rimonialiũ legalium erat ipoꝛtabile gētibus:⁊
ideo ꝑ xp̄m vtrũqꝫ est amotum ꝑ publicationē
euāgelij:ideo ex iudeis ⁊ gētibus:factus ē vnꝰ
populus xp̄ianus:⁊ sic pꝫ ꝙ xp̄s eam instruxit:
de vero cultu diuino in ꝓximo futuro:qꝛ ydola
tria gentiliũ ⁊ cerimonie iudeoꝝ conuertende
erant in sp̄ũalez noue legis cultũ diuinũ.Uerũ
tamē qꝛ ante publicationē euangelij cultus iu/

Patres nostri in mon-
te[a] hoc adoꝛauerunt: et
vos[b] dicitis[c] qꝛ hieroso
limis[d] est locus vbi ado
rare oꝫ. Dicit ei iesus[e].
Mulier crede mihi[f] qꝛ
veniet hoꝛa[g] quādo ne
qꝫ in mōte hoc[h] neqꝫ ie-
rosolymis adoꝛabitis
patrem. Uos adoꝛatis
qđ nescitis[i]: nos ado-
ramus[l] quod[k] scimus:
qꝛ salus ex iudeis est[l]:
Sed venit hoꝛa[m]: ⁊ nũc
est[n] quando veri adoꝛa
toꝛes adoꝛabunt patrē
i spiritu ⁊ veritate[o] Nā
⁊ pater[p] tales querit q
adoꝛent eum. Spiritus
est deus ⁊ eos qui ado
rant eum in spiritu et
veritate opoꝛtet adoꝛa-
re[q]. Dicit ei mlier: scio
quia messias venit[r]: q

deoꝝ erat licitus ⁊ bonus:nō sic aũt cultus gen
tiliũ ideo subdit saluatoꝛ. i Uos adoꝛatis
qđ nescitis:attribuere.n.deo illud qđ sibi non
cōuenit:vt qđ sit coꝛpoꝛeus vel aliqd huiusmo
di est ip̄m nescire.Hoc aũt faciebāt gentiles ⁊
maxime isti sama
ritani.Judei vero
habebāt verā co/
gnitionez de deo.
vt dr̄ psal.lxxv.no
tus in iudea deus
ideo sequitur.
k Nos adoꝛamꝰ
qđ scimus:⁊ qꝛ ve
ra cognitio dei ꝑ
legem ⁊ ꝓphetas
erat ꝯcessa populo
iudaico:sic ⁊ alia
bñficia sp̄ũalia di/
uina ꝓpter hoc ꝙ
xp̄s erat nasciturꝰ
ex eis:ideo subdiẗ
l Quia salus ex iudeis est.i.saluatoꝛ ex eis ex
pectatur:⁊ qꝛ ꝑ ip̄m saluatoꝛem cultus cerimo
nialis legis ꝯuertēdus erat in sp̄ũalem ritum
noue legis vt dictum est:ideo sequitur.
m Sed venit hoꝛa ⁊ nũc est:qꝛ a tp̄e p̄dicatio/
nis xp̄i incepit publicatio euāgelij ꝑ quā ītro/
ductus est verus ⁊ ꝑfectus diuinꝰ cultꝰ:vñ seqẗ
n Quādo veri adoꝛatoꝛes ⁊c̄.ꝑ hoc excludũ
tur figurales cerimonie legis.
o Et veritate.ꝑ hoc excluditur falsitas q̄ erat
in cultu gentilium:qꝛ vtrũqꝫ amotũ est ꝑ xp̄m:
⁊ ꝙ talis cultus noue legis sit deo acceptꝰ osten
ditur diuina acceptione cũ subditur.
p Nā ⁊ pater querit tales q adoꝛēt eũ ex assi
milatiōe ad eũ q est sp̄ũalis natura:ideo ei ma/
gis ꝯfoꝛmamur ꝑ sp̄ũalia q̄ꝫ coꝛpoꝛalia:⁊ hoc ē
qđ dr̄. q Sp̄ũs ē deus ⁊ eos q adoꝛāt eũ i sp̄ũ
⁊ veritate opꝫ adoꝛare:qꝛ oꝛ̄o est ascēsus mētis
in deũ:⁊ iō reqrit ꝯfoꝛmitatē ad ip̄m ᵭm qđ ē
possibile. r Dic̄ ei mlier hic mulieris poniẗ
rñsio.Erat.n.opinio nō solũ apud iudeos:sꝫ ēt
apud samaritanos:ꝙ in aduētu messie instrue
rentur ꝑfecte de oībus ꝑtinentibꝰ ad salutē. Et
iō mulier nō capiēs ad plenũ verba xp̄i.Dic̄ se
⁊ alios tp̄e messie de his ad plenũ īstrui.Et hͦ ē
qđ dr̄. r Dicit ei mlier:scio qꝛ messias venit.
i.in ꝓximo vēturus est.sicut.n.dcm̄ est:samari
tani receperũt qnqꝫ libꝛos moysi: Et geñ.xlix.

cap̄.Daſ ſignū de aduētu xp̄i.ſ.trāſlatio iudeorum regni cū dr̄.Nō auferef ſceptruꝫ de iuda: ⁊ dux de femore ei⁹ donec veniat q̄ mittendus eſt. Ipſi aūt videbāt hoc eē cōpletum tp̄e herodis regis ſub quo natus eſt xp̄s:⁊ iō apud eos erat fama cōis ꝙ xp̄s erat de proximo vēturus:⁊ iō ſic loquebaſ mlier q̄ ex fama cōi audierat eſſe.

a Qui dicif xp̄s.i.vnct⁹:q̄ xp̄s expectabaſ rex ⁊ ſacerdos:⁊ vtrunq̄ offiñ p̄ vnctioneꝫ accipiebatur.

b Cū ergo venerit ille annūciabit nobis oīa:ad ſaluteꝫ neceſſaria que nūc ſunt oculta: ſequitur:ieſus vidēs eius deuotionem ꝯuenienter ei ſe reuelat dicēs. c Ego ſum q̄ loquor tecū:quaſi dicat modo eſt tp̄s veritatis reuelāde

d Et continuo.hic ponitur fruct⁹ conſequēs ex doctrina chriſti:q̄ hec mulier edocta a chriſto ſtatim iuit ad ciuitatem ⁊ adduxit ad ieſum populi multitudinem ad credendum parataꝫ. Diuiditur ergo in duas:quia primo ponif mulieris receſſus:ſecūdo ex hoc ſequēs populi acceſſus:ibi exierūt.Receſſit igitur mulier a chriſto quia ceſſauit loqui cum ea venientibus diſcipulis de ciuitate:⁊ hoc eſt quod dicitur.

d Et continuo venerunt diſcipuli eius ⁊ mirabantur quia cum muliere loquebatur:non ꝓpter ſuſpitionem aliquam:ſed miruꝫ erat ꝙ tātus doctor alloquebatur vnam ſolam mulier ꝫ pauperculam ⁊ gentilem:quia videbaſ eis parua:aut nulla vtilitas cum tamen eſſet magna: vt patebit ex ſequentibus.

e Nemo tamen dixit ⁊c̄.Scientes ꝙ eius locutio cum muliere non fuit inutilis ⁊ vacua: q̄ꝫuis hoc non viderent ꝙ patet ex ſequenti effectu:quia mulier edocta a chriſto ex feruore denunciandi quod audierat.

f Reliquit ergo hydriam ſuā mulier:⁊ abijt in ciuitatem:quia oblita aque neceſſarie ad vitam corporalem cucurrit ad denūciandū aquā ſapientie:que eſt neceſſaria ad vitam ſpiritualem.Unde ſequitur. g Et dicit illis hominibus.i.omnibus exiſtentibus in ciuitate.

h Uenite ⁊ videte hominem ⁊c̄.ex quo patet eius deuotio:quia non veretur fateri turpitudinem ſuam vt eos adducat ad chriſti predicationem.

dicitur chriſtus[a]. Cū ergo venerit[b]:ille annunciabit nobis omnia:dicit ei ieſus:Ego ſum q̄ loquor tecum[c]. Et continuo[d] venerūt diſcipuli eius ⁊ mirabantur q̄ cum muliere loquebatur. Nemo tamē dixit[e] quid queris? aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo mulier[f] ydriā ſuam:⁊ abijt in ciuitatē Et illis hominibus dixit[g]. Uenite ⁊ videte hominem[h] qui dixit mihi omnia quecunq̄ feci. Nunquid ipſe eſt xp̄s[i] Exierūt[k] ergo de ciuitate et veniebant ad euꝫ. Inter ea[l] rogabant eū diſcipuli[m] eius dicentes. Rabbi manduca. ille autem dixit eis.[n]

i Nunquid ipe eſt chriſtus: quaſi dicat: ſic videtur per effectum. k Exierūt. hic conſequenter ponitur populi acceſſus ad chriſtuꝫ Et diuidif in tres Primo quia euangeliſta incipit deſcribere hunc acceſſum. Secundo interponit inſtructioneꝫ diſcipulorum: ibi interea. Tertio reuertitur ad ꝓpoſitum:ibi ex ciuitate autem:Circa p̄muꝫ ſciendum ꝙ ſamaritani erant in ſuſpenſo ꝺ aduentu chriſti de ꝓximo:Tum ꝓpter impletionē temporis vt dictum eſt:Tum ꝓpter p̄dicationē ioannis predicantis chriſti aduentum de proximo:cuius predicatio tūc erat famoſa ideo facilius crediderunt verbo mulieris:⁊ hoc ē qꝺ dicitur. k Exierunt de ciuitate ⁊ venerūt ad eum:vt preſentialiter audirent eum.

l Interea.hic ponitur diſcipuloꝝ informatio:quia chriſtus videbat multitudinem gentium diſpoſitam ad credendum: ideo volebat excitare diſcipulos ad predicandum. Excitat autem eos dupliciter.p̄mo propter ſalutem ꝓximi.Secundo propter remunerationem premij ibi ⁊ qui metit.Circa p̄mum oſtendit chriſtus:ꝙ homo debet eſſe magis ſollicitus de ſalute ſpirituali ſui proximi:q̄ꝫ de ꝓpria neceſſitate corporali:quia cum eēt tempus comedendi: voluit tamen differre:vt intēderet predicationi dans exemplum alijs ſimiliter faciēdi:⁊ hoc eſt quod dicif. l Interea.i.anteq̄ꝫ ꝓueniſſet ſamaritani ad eū. m Rogabāt eū diſcipli ⁊c̄. Rabbi māduca:q̄ iā erat hora ſexta vt p̄dictū ē ⁊ erat ſup̄ fontē vbi erat loc⁹ apt⁹ ad comedēdū. n Ille aūt dixit eis:habita eniꝫ occaſione ex cibo corporali:incipit loqui de cibo ſpirituali.ſ.de conuerſione ſamaritanoꝝ:qui per eius predicationeꝫ ſunt ei incorporati.vnde ſubdif

Ego cibum habeo mā ducare[a]: quem vos nescitis. Dicebāt ergo discipuli eius ad inuicē[b] Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis iesus. meus cibus ē vt faciam voluntatem eius qui misit me vt pficiam opus eius[c]. Nonne vos dicitis qꝺ adhuc quattuor mēses sūt[d]: ⁊ messis venit? Ecce dico vobis[e]: leuate oculos vestros ⁊ videte regiones: q̄ albe sūt iam ad messem. Et qui metit mercedē accipit[f] ⁊ congregat fructum[g] in vitam eternā[h]: vt q seminat[i] simul gaudeat ⁊ qui metit. In hoc enī est verbum verum[k]: qa alius est qui seminat[l]: ⁊ alius est qui metit[m]. Ego misi vos metere[n]: qꝺ vos non laborastis[o] Alij autē laborauerūt ⁊ vos ī labores eoꝝ ītroistis[p]. Ex ciuitate[q] āt illa

a Ego cibum habeo manducare: quē vos nescitis: quasi dicat alius cibus plus me delectat.
b Dicebant ergo discipuli ei⁹ ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei māducare. Intellexerāt enim verbum istud de cibo corporali ⁊ sciebāt ꝙ nihil portauerat in via comestibile: ideo q̄rebant si habebat aliūde. ideo christ⁹ exponit se dicens.
c Meus cib⁹ est vt faciam voluntatem eius qui misit me vt pficiā opus eius: in gentilium conuersione: quia s̄m quod dicitur prime Thimo. ij. Vult omnes homines saluos fieri ⁊ ad agnitionem veritatis venire: Et qꝺ instat tempus hoc faciendi dicens.
d Nōne vos dicitis ꝙ adhuc quattuor mēses sunt: quasi dicat lʒ tempus messis corporalis adhuc distet per tres menses: tamen tēpus messis spiritualis iam instat. dicitur autē messis collectio frugum: ⁊ ad similitudinem ei⁹ huiusmodi messis spiritualiter dicit̄ vocatio hominum ad fidem per quam congregant̄ in domini horreum: vnde sequitur.
e Ecce dico vobis. leuate oculos vestros ⁊c̄. hoc dicebat propter samaritanos veniētes ad ipsum dispositos ad credendum.
f Et qui metit: hic hortat̄ discipulos ad opus predicationis ex merito sequētis premij: sicut enim samaritani iam erant dispositi ad credēdum p p̄dicationem christi: sicut etiam xp̄s videbat multitudinem gentium p totum mundū cito congregandam in horreum ecclesie p p̄dicationem apostoloꝝ ex qua p̄dicatione meruerunt p̄mium vite eterne: ⁊ hoc est quod dicit̄.
f Et q metit mercedem accipit: in p̄senti enī vita p̄ma messis est p quam homines adducūtur ad fidem: ⁊ in hac messe messores fuerunt apostoli: vltima v̄o messis erit in iudicio qn̄ fideles colligent̄ intra horreum glie: ⁊ tunc messores erunt angeli vt habet̄ matth. xiij. ca. ⁊ iō sequtur.
g Et ꝯgregat fructum. i. multitudinem fideliū reponēdā.
h In vitam eternā q̄ pacto iudicio reponētur in horreo glie per ministerium angeloꝝ vt dcm̄ est. Et q̄ locutus est de messe sp̄uali per similitudinē messis corporalis ideo oñdit in quo est simile ⁊ in quo ē dissilē. Ad cuius ītellectū sciēdū ꝙ apud iudeos erat ꝓuerbiū d̄ hoc: ꝙ qn̄ aliquis laborabat multū in re aliqua ⁊ ali⁹ reportabat fructū dicebat̄ ꝓuerbialiter. vn⁹ seminat: ali⁹ metit quasi dicat vnus laborat: ⁊ ali⁹ colligit ⁊ sic aliquādo contingit de messe corporali q̄ aliquando ab vno seminatur ⁊ ab eius hoste irruēte colligitur. De messe v̄o spirituali sic est ꝙ alij seminauerunt: ⁊ alij messuerunt: q̄ patriarche ⁊ ꝓphete antiqui seminauerunt prima semina fidei: sed apostoli messuerunt inq̄ʒtum populuʒ ad perfectionem fidei reduxerunt: verum tamen vtriq̄ʒ reportant gaudium: q̄ tam prophete antiqui q̄ʒ apostoli propter meritum laboris sui recepti sunt ad celeste gaudium: ⁊ in hoc non tenetur ꝓuerbium de messe corporali de qua non gaudet seminans si ab alio metatur ⁊ hoc est quod dicitur.
i Ut ⁊ qui seminat simul gaudeat: ⁊ qui metit. s. prophete ⁊ apostoli.
k In hoc enim est verbum verum. i. ꝓuerbiū cōe ꝓ tāto hʒ locum in ꝓposito.
l Quia ali⁹ ē q seminat. s. patriarche ⁊ ꝓphete.
m Et ali⁹ ē q metit. s. apl̄i: iō seqtur.
n Ego missi vos metē. i. ad pfectionē fidei adducē.
o Qꝺ vos ñ laborastl. ꝓphe. n. ⁊ p̄triarche ñ mltū laborauert̄ ī ꝯnūciādo aduētū xp̄i ⁊ arguēdo īfidelitatē ppl̄i ⁊ iō seqt̄.
p Alij laborauert̄ ⁊ vos ī labōes eoꝝ ītroistl: q̄ ꝓphetias ab alijs p̄nūciatas ꝯpletas p̄dicabitl.
q Ex citate sup̄ euāgelista ichoauerat accessū samaritanoꝝ ad xp̄ʒ: sʒ iterposuit in-

in fornicationem discipulorū: Ideo hic reuertitur ad propositum ostendens ꝙ eorum accessus fuit valde vtilis: q: per veram fidem cōuersi sunt ad deū: ꝛ hoc ē qđ dr̄. Ex ciuitate autem illa que dicitur Sichar vel sichen vt dictum ē.

a Multi crediderunt in eū Samaritanorum ꝓpter verbum mulieris testimoniū perhibentis ꝛc̄. istud testimoniū videbatur efficax ex duobus: q: primo dicebat cōtra honorē suū ex zelo veritatis. scđo ostendebat se scire talia que nō poterant sciri via humana: verūtamē q: hoc testimonium non fuit nisi quedam persuasio ad credēdum: q: perfectio fidei ipsorū facta est per xp̄m: Ideo sequit̄. b Cum venissent ergo ad ipsum. q: accepta fide per eius doctrinam desiderabant informari amplius ad suam confirmationē. c Et mā sit ibi duos dies: acquiescens petitioni eoꝝ que erat honesta ꝛ deuota. d Et multo plures crediderunt in eū: q̄ꝫ a principio. e Et mulieri dicebant: q: iam non propter loquelam tuam credimus: q: licet ex doctrina alicuiꝰ aliquis inducatur ad credendum tamē fides nititur diuine veritati scđm se. Jđ seq̄t̄. f Ipsi.n. audiuimus: ad ipso qui est deꝰ ꝛ homo. g Et scimus: firmiter credēdo: q: in fide maior ē certitudo adherētie q̄ꝫ in scia: quāuis non sit tāta certitudo euidētie: q: nō sufficit corde credere sed opꝫ ore confiteri fidē scđm qđ dr̄ ad roma. x. ca. ideo fidē suā cōfitentur dicendo. h Q: hic est vere saluator mundi: in quo tria cōfitētur de xp̄o. s. eius eminentiam singularem: hic est. efficaciam salutarem: vere saluator. influentiam gn̄alem: ibi mundi ꝛc̄.

multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis[a]: quia dixit mihi omnia quecunqꝫ feci. Cum venissent ergo ad illum [b]Samaritani rogauerunt illū vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies[c]: ꝛ multo plures crediderunt in eum[d]: propter sermonem eius: ꝛ mulieri dicebant[e]. Quia non iam propter tuam loquelā credimus. Ipsi enim audiuimus[f] ꝛ scimus[g]: quia hic est vere saluator mundi[h].

Expositio moralis.

Jesus aūt fatigatus ex itinere sedebat super fontē: hora erat quasi sexta. Jsta fatigatio fuit signū passionis xp̄i future tali hora. Uenit mulier de samaria haurire aquā ꝑ hanc mulierē q̄ gētilis erat pōt intelligi vniuersitas studētiū in doctrina gētiliū. Dicit ei iesus. da mihi bibē ꝑ qđ significat̄ ꝙ intēdebat aliquos peritos in doctrina gētiliū sibi incorꝑare ꝑ fidē. s. Dionysiū ꝛ Augustinū ꝛ Ambrosiū. Quomodo tu cū iudeꝰ sis bibere a me poscis: h̄ admiratiue dr̄ q: q̄si tales sicut Dionysius ꝛ ceteri ad fidē ꝯuertebantur Alij de gētilitate mirabant̄: Rn̄dit iesus ꝛ dixit si scires donū dei ꝛc̄. ac si dicat: O tu gētilitas si scires dei gr̄am tibi ꝯcedendā tu nō mirareris: sꝫ eā peteres ꝑcibꝰ deuotis: ꝛ hec gētilitas ignorātia magis designat̄ cū s̄bdit̄. Un̄ ergo habes aquā viuā: q: gētilitas ignorabat xp̄i potētiā. Ois q̄ biberit ex aqua hac. i. gētiliū doctrina: sitiet iterum Nā ph̄i de felicitate loquētes nō attigerūt ad aliqđ ꝙ eēt hūani desiderij q̄etatiuū ꝙ tn̄ ē de rōne felicitatis: Jlli vō q̄ magis appropiquauerūt vitati posuerūt felicitatē hois in speculatione p̄me cāe: que tn̄ speculatio ē ꝑ creaturas de qua certū ē ꝑ expientiā ꝙ hois desiderium nō q̄etat. Qui aūt biberit ex aqua quā ego dabo ei nō sitiet in eternū: q: doctrina euāgelica felicitatē ꝑfectā q̄ ꝯsistit in visione dei ondit: ꝛ gr̄a que dat̄ credētibus euāgelio ad illā ꝑducit iđ seq̄t̄. Sꝫ aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque saliētis in vitā eternā. Dicit ei mlier. Dn̄e da mihi hāc aquā ꝛc̄. Nā gētilitas audita p̄dicatōe aploꝝ ꝛ alioꝝ discipuloꝝ deuote recepit fidē xp̄i. Dicit ei iesus. Uoca virū tuū ꝑ quē significat̄ itellectus q̄ ad capiēdū xp̄i doctrinā ē applicādus. Dn̄e vt video ꝓph̄a es tu: patres nr̄i ꝛc̄. ꝑ hoc eni ꝙ hec mulier q̄siuit a xp̄o debitū ad orōnis modū significat̄ ꝙ gētiles vniꝰ vi dei cultū receperūt: ꝛ ydolatriā abiecerūt. Et ꝯtinuo venerūt discipuli eiꝰ ꝛ mirabant̄ ꝙ cū muliere loquebat̄: ꝑ hoc significata fuit admiratio iudeoꝝ in ꝯuersione gētiliū. Sicut habetur act. x. ca. qđ iudei q̄ erāt cū Petro fuerūt admirati q̄n viderūt gr̄am spūs scti dari Cornelio ꝛ alijs gētilibus exn̄tibus cū eo. Reliquit

ergo hidriam suā mulier ⁊ abijt in ciuitatem ⁊c̄.ꝑ qđ signatur ꝙ multi doctores gētiliū reli/querūt doctrinā cōuertā ꝓpter euāgeliū: ⁊ di/scurrerūt ad docendū alios ⁊ fecerūt fructum magnū ꝙ significaꝛ per hoc qđ dr̄. Et exierūt đ ciuitate ⁊ veniebant ad eū.i.ibm Interea rogabāt eū discipuli ei⁹ dicētes Rabbi manduca.⁊c̄.ꝑ hoc aūt ꝙ distulit refectōnē corpis accipe q̄uis iaꝫ eēt hora sexta:⁊ ipse ēt eēt fatigatus ex itinere:volēs prius intēdere con/uersiōi Samaritanorū ōndit verbo ⁊ facto quātū pdicator euāgelij debꝫ eē sollicitus de salute hoīum:⁊ postponere oē aliud negociū. Ex ciuitate aūt illa multi crediderūt ⁊c̄. qui lꝫ excitati fuerunt ꝑ mulieris verbū tñ magis crediderūt ꝑ xp̄m: iō sequiꝛ iam nō ꝓpter loquelā tuā credimus ⁊c̄.ꝑ qđ signatur ꝙ lꝫ doctrina philosophica fidei nr̄e sit in pluribus accōmoda: tñ nō credimus pp illā: sed pp sacrā scripturam ⁊ potissime propter xp̄i doctrinam.

Sabbato post tertiam dominicam quadragesime Euangelium secunduꝫ Joannē viij.cap.

¶ Questio fratris Antonij betontini. Jesus āt fatigatus ex itinē sedebat sup fōtē. Joā.xiiij.ca.

Sup quib⁹ vbis oritur qō. Utrū ociositas sit pcm̄: vel q̄nq̄ sit licita. Ad qđ breuiter rn̄deꝛ. Ex intentiōe doctoris irrefragabilis Alexā de ales: ⁊ ꝺm Asteranū li.ij.ti.xx.arti.ij. Qđ ocio/sitas multipliciter dici pōt vno mō dr̄ ociositas vel ocium ꝺm Grego. qđ caret rōne iuste necessitatis: vel intuitiōe pietatis: ⁊ sic ē pcm̄: vel dispositio ad ipsuꝫ iuxta quē sensuꝫ: dn̄s Matth. xij ca. ait. De oī verbo ocioso qđ loquti fuerint hoīes reddēt rōnē in die iudicij. Alio quidem mō dr̄ ociositas ab eis que sūt ꝓprie actiue vite vacati ꝺm illud Luce.x.cap. qđ scribiꝛ. Maria optimā partē elegit que non auferꝛ ab ea. qđ ociū dr̄ contēplatiōis ⁊ appellaꝛ bonū ꝙ sit iusta de cā. Tertio mō dr̄ ociositas indifferēs ꝺꝫ qđ vacare is que ꝓprie sunt actiue vite fieri potest bono vel malo fine. Quando vō malo fine fit: ⁊ ē improba volūtas qescēdi ab ope iuste necessitatis: vel pie vtilitatis pcm̄ est: ⁊ si ē infra deū veniale teneꝛ: Si aūt a dn̄o ꝓportionetur ⁊ sibi ex ocio derogaꝛ: vel ꝯ debitā charitatem ꝓximi pliaꝛ est pcm̄ mortale: que qdē ociositas Accidia dici pōt: ad quā expellēdaꝫ scripturarū exēpla nos ꝓuocāt. Un̄ Hierony. Ad rusticū mōachū taliter ingt. Facito aliqd operis: vt semp te diabolus inueniat occupatū. Sic apli habentes ꝑtātem de euāgelio viuē laborabāt manibus suis: ne quē gñauarēt: ⁊ alijs tribuebant refrigeria: ꝑ quoꝝ spiritalibus

In illo tpe Perrexit iesus i mōtē oliueti⁹: et diluculo

debebāt metere tempalia Cur tu in vsus tuos successura nō ꝑpares: vel fiscellā texe iunco vel canistrū lētis plecte vimib⁹ seraꝛ hum⁹ areole equo limite diuidanꝛ: in qbus cū olerū iacta fuerint seia vel plāte ꝑ ordinē posite: Ducantur irrigue aque vt pulcherrimoꝝ versuū expectator assistas. Ecce supcilio cliuosi tramitis vndā. Elicit: illa cadēs raucum ꝑ leuia murmur. Sara ciet schrebrisq3 arētia tētat arua. Inseraꝛ tur infructuose arbores: vel gēmis: vel surculis vt puo post tpe laboris tui: dulcia poma decerpas. Apū fabrica aluearia ad q̄s mittūt te Salomonis ꝓuerbia. Et monasterioꝝ ordinē ⁊ regiā disciplinā in puis disce corpib⁹: texanꝛ piscib⁹: Scribanꝛ vt libri: vt ⁊ man⁹ opēꝛ cibos ⁊ aīus lectiōe saturēꝛ: i desiderijs. ē oīs ociosus Egyptioꝝ monasterijs hūc morē tenēt: vt nullū absq3 opis labore suscipiāt: non tā pp victus necessaria: q̄ pp aīe salutē ne vageꝛ pniciosis cogitatiōibus meis: ⁊ instar fornicātis hierlm oī trāseūti: diuaricet pedes suos. hec ille. Dn̄s q̄ ac saluator nr̄ vsq3 ad sextā fatigatus horā lꝫ sedeat sup fontē: tñ itēdit Samaritāe saluti ⁊c̄.

¶ Expositio litteralis.

In hac lectiōe euāgelica: ostēdit Joannes euāgelista doctrinā xp̄i iesu i quātum ē illuminatiue virtutis ꝑ xp̄m docētē: Et diuidiꝛ in duas: qꝛ pmo poniꝛ doctria vitatis: scđo ꝯfutatio falsitatis: ibi. Adducūt āt Circa pmū sciēdū ꝙ debitus modus docēdi vitatē fidei ē pmo haurire in orōne: postea effundere pplo in pdicatiōe: Et iō xp̄s volēs dare exemplū pdicatorib⁹ eccl̄ie aliqñ añ pdicationeꝫ sequestrabat se in orōne ⁊ h ē qđ dr̄. a Jesus aūt ꝑrexit in montē oliueti. cā orādi qꝛ domus

Marte in qua hospitabat̄ erat prope montem illū. a Et diluculo iterū venit in templū: ad ostendendum in eo zelū aīarum. b Et oīs populus: docebat eos de salute aīarum. Quid autem tūc dixerit ꝑtermittit euangelista: q꞉ ꝑnci paliter intēdebat describere illa ex quib⁹ eius deitas manifestabatur: Ex quib⁹ discēsio iudeoꝝ ꝯ͂ eū orie/ batur. c Adducunt aūt: Hic cōse quēter ponit̄ cōfutatio falsitatis: et diuiditur in duas ꝑtes: q꞉ ꝑmo ponitur iudeoꝝ mali/ gna interrogatio scd̄o subiungit̄ xp̄i benigna rn̄sio: ibi Jesus autem inclinans. Jn ꝑma ergo ꝑte dr̄. Addu/ cunt autē scribe. i. Jlli q hēbant no/ titiam scripturaꝝ. d Et pharisei: q videban tur ꝑ alijs religiosi. e Mulierē in adulterio dep̄hensam. Si querat̄ quare nō adduxerunt adulterū eius cum scd̄m legē eēt eadem pena plectēdus. Pōt dici q̄ ꝑ hoc voluerunt ponē suspitionē in corde populi q̄ fuiss꞉ aliquis di/ scipulus ei⁹: ⁊ iō non adduxissent eū ad eius iu dicium. Uel aliter forte adulter erat diues: ⁊ iō pro ꝑcio ipsum liberauerūt: proponunt ergo q̄ stionē brigosam: q꞉ rn̄sio ad quālibet partē vi/ debat̄ eē contra xp̄m: vnde dr̄. f Magister hec mulier: in quo allegant presentiam ꝑsone ⁊ ꝑn̄tiam facti cum subditur. g Modo depre hensa est in adulterio. ⁊ arguunt grauitatē cri minis ex grauitate pene ꝑ legē inflicte cum dr̄. h Jn lege autem moyses mādauit nobis hu/ iusmodi lapidare Leuit. xx. ca. i Tu ergo qd dicis? ⁊ subditur cā qōnis: hoc aūt dicebāt ten/ tātes eū: ad capiendū ip̄m ex rn̄sione vt possēt accusare eū. Uidebāt. n. tantā eius mansuetudi nem ⁊ mīam q̄ probabiliter credebāt eū iudi/ care ipsam dimitti: ⁊ sic accusaret̄ ab eis vt trās gressor legis: propterqd̄ reduxerunt legem ad memoriā ne posset excusari ꝑ legis obliuionē. Si autem ecōtrario diceret eam lapidandam: videbatur dicē ꝯ͂ alia sua dicta ⁊ facta que erāt de pietate ⁊ misericordia. k Jesus aūt: Hic ponit̄ xp̄i benigna rn̄sio ⁊ diuidit̄ in duo. quia ꝑmo ostēditur: q̄ in sua rn̄sione iusticiā tenuit: scd̄o q̄ a mis̄icor/ dia nō declinauit ⁊ ꝑ hoc vtrāq꞉ eorum cauillationez euitauit. Scd̄a ibi Erigēs aūt. Circa ꝑmū sciendu꞉ q̄ suam sn̄iam scd̄m modum iudicialē primo scripsit po/ stea protulit: ⁊ hē qd̄ dr̄. Jesus autez inclinans se deor/ sum digito scribe bat in terram. Jl/ lud qd̄ postea pro tulit ad maiorem certitudinem. l Cum autez perseuerarent inter/ rogantes eū ere/ xit se ad eorum importunitatem reprimendā. m Et dixit: quis sine peccato ⁊c. quasi dicat pu niatur peccatrix sed non a peccatoribus: impleatur lex quā allegatis sed nō a transgressorib⁹ legis. Jn inferendo enim penam iustam deb꞉ obseruari debitus modus. n Et iterum se inclinans: Dicunt aliqui q̄ scri bebat idez qd̄ prius: ad ostendēdum maiorem firmitatem sententie. Alij dicunt ⁊ melius vt videtur q̄ scribebat eorum peccata vt eos ostē/ deret ineptos ad accusationem huius femine: ideo sequitur. o Unus post vnum exibant: q꞉ grauioribus criminibus irretiti erant. S꞉ si queratur quomodo scribebat: Dicendum q̄ non scribebat per singula sed diuina virtute po tuit facere q̄ in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum videret sua propria peccata ⁊ non alia: nec ab alijs videbantur. p Et remansit solus iesus: non est intelligen/ dum q̄ xp̄s remansit solus simpliciter cum il/ la muliere: q꞉ remanserunt cum eo discipuli ⁊ multitudo populi: sed remansit solus a suis calumniatoribus. q Erigens. posito rigore iusticie hic christus

iterum venit in tēplū[a]. Et omnis populus[b] venit ad eum: ⁊ sedēs docebat eos. Adducūt autem scribe[c] ⁊ pharisei[d] mulierem in adulterio deprehensam[e] ⁊ statuerunt eaz in medio ⁊ dixerūt ei. Magister hec mulier[f] mō dep̄hēsa ē i adulterio[g]. Jn lege aūt Moyses mādauit nob lapidare[h] hm̄ōi. Tu ergo qd dicis?[i] hoc autez dicebant tentantes eū vt possent accusare eū. Jesus autem inclinās[k] se deorsum digito scribebat in terra. Cu꞉ autem perseuerarent interrogantes eum erexit se[l] ⁊ dixit eis. Qui sine peccato[m] est vestru꞉ primus in illam lapidē mittat. Et iterum se inclinaus[n] scribebat i terra: Audientes autem hec: vnus post vnū exibāt[o] icipiētes a seniorib⁹ ⁊ remāsit iesus[p] sol⁹ ⁊ mlīer i medio stans. Erigens[q] autez se iesus

ipsuz temperat dulcore misericordie:z hoc est
qđ dicitur. Erigens autem se iesus: confutatis
calumniantibus. a Dixit ei: Mulier vbi sūt
qui te accusabant. in quo examinatur de accusa
tione:z consequēter de condēnatione: nemo te
condēnauit:z sub/
ditur mulieris re
sponsio. b Ne/
mo domine: qz re
cesserant vt visuz
est: subditur chri/
sti absolutio.
c Dixit autem ie/
sus: nec ego te con
dēnabo: quia veni
peccatores salua/
re:z non condēnare. d Vade. absoluta a cul
pa z a pena. e Et iam amplius noli peccare
saluando enim naturam damnat culpam. Cir/
ca hoc sciendum ꝙ hoc factum xp̄i non est de/
trahendum ad consequentiam imo debent sa/
cerdotes in foro penitentiali imponere peni/
tentiam scđm conditionem peccantis:z pecca/
ti: qz non habent talem potestatem dimitten/
di: poterat etiam xp̄s illi mulieri tantā contri/
tionem dare ꝙ sufficeret ad delectionem illi⁹
culpe z pene:z illam contritionem cognoscere
non sic aūt ali⁹ sacerdos qui non nouit cor: nec
videt: qz homo videt ea que patent vt habetur
primi. Regum. xvj. cap.

dixit ei[a]. Mulier vbi
sunt qui te accusabant.
Nemo te condēnauit.
Que dixit: nemo do-
mine[b]. Dixit autem ie-
sus[c]. Nec ego te con-
dēnabo. Vade[d]. z iam
amplius noli peccare[e]

Expositio moralis.

Perrexit iesus in montem oliueti zc. sequit
adducunt aūt scribe z pharisei mulierē: p mu/
lierē istaz i adulterio deprehēsam significatur
quelibet psona xp̄o per fidē despōsata scđm illđ
corin. xj. ca. Despōdi eni vos vni viro virginē
castā exhibere xp̄o sed postea p mortale pecca
tum cū diabolo adulterata: p scribas z pharise/
os demones significant: dicunt hic scribe quo/
niam nostra peccata retinent memoriter tāq̄z
firmiter scriptum. pharisei. i. diuisi recte dicun
tur: nam a xp̄o z sctōz consortio separantur. Hi
mulierem ad iudicium adducunt qz damnatio
nem hominum sollicite querunt: sed quia do/
minus non vult mortem peccatoris sed vt ma/
gis conuertatur z viuat Ezech. xviij. cap. ideo
dicit ei. Vade z amplius noli peccare quia si/
bi sufficit vera penitentia de preteritis z cau/
tella contra residuum pro futuris.

Questio fratris Antonij betontini. Magi/
ster hec mulier modo deprehēsa est in adulte/
rio zc. Joannis. viij. cap.

Super quibus vbis mouetur questio. Utrū
viro liceat ꝑpter
adulterium vxorē
occidere. Ad qđ
breuiter respōde/
tur scđm doctrinā
domini Bonauē.
Ricar. z aliorum
theologorum di/
stin. xxxvij. quarti
lib. sniaruz. Qđ vi
rum vxorem adul
teram interficere tripliciter potest intelligi.
Aut ex auctoritate propria: aut ex lege ecclesia
stica: aut ex lege ciuili z hūana. Auctoritate ꝓ/
pria nulli licet propter adulterium vxorem oc
cidere: Unde magister sniarum distinc. supra
notata inquit. Quicūqz propriam absqz lege z
sine causa scilicet iudiciali. idest asqz iudicio et
certa probatione vxorem interfecerit aliamqz
duxerit: depositis armis publicam agat penitē
tiam. Et hec verba notantur. xxxiij. q. ij. cap. in
terfectores. Et licet in principio capituli dica/
tur interfectores suarum coniugum sine iudi/
cio cum non addis adulterarū vel aliquid hu/
iusmodi: quid aliud habendi sunt q̄z homicide
In quibus verbis dici videtur ꝙ si quispiam
vxorem adulteram interfeeerit absqz iudicio
non reputatur homicida: tamen ibi quando di
citur. Cum non addis adulteraruz supplendū
est maxime ſm glo. qz grauiores sunt homici/
de qui sine causa vxores suas interficiunt. Le/
ge insuper ecclesiastica non licet qz eodem lo/
co magister ait. Ecclesiastica disciplina spiritua
li gladio non materiali criminosos feriri iubet
Et infra ibidem dicitur. Sed sctā dei ecclesia
nunq̄z mundanis constringitur legibus: gladi
um non habet nisi spūalem. Lege autem ciuili
z humana cum. s. vir procurat a iudice vt vxor
sua occidatur adultera licitum est amore iusti/
cie nō vindicte libidine:z hoc modo lex Moy
si Leui. xx. cap. dixit. Si mechatus quis fuerit
cum vxore alterius z adulterium perpetraue/
rit cū ꝯiuge proximi sui morte moriat z mechus
z adultera. qua lege scribe z pharisei dicebāt
domino. magister hec mulier modo zc.

Dñica quarta i qua
dragesima. Epl'a pauli
ad Gala. iiij. cap.

Dominica.iiij.in quadragesima. Epl'a pauli ad gala.iiij.cap.

Rēs. Scriptum est[a] qm̄ abraā duos filios hūit[b]: vnū de ancilla[c] ⁊ vnum de libera[d]. Sed q de ancilla sm carnem natus est[e]: qui autem de libera p repromissionem[f]: q̄ sūt p allegoriā dicta. Hec enim sunt duo testamē-ta[g]: vnum qdem i monte syna[h] in seruitutē generans[i] q̄ est agar[k]. Syna enim mons est i arabia[l]: q coniunctus est ei q̄ nūc est q̄ hierusalē: ⁊ seruit cum filijs suis[m]. Illa autem q̄ sursuz est[n] hierusalem[o] libera ē[p]: q̄ est mater nostra[q]: Scriptum est enim[r]. Letare sterilis que non paris[s]: erumpe[t] ⁊ clama[v] q̄ non parturis: qz multi filij deserte[x]: magis q̄z eius q̄ habet virum[y]. Nos autez fratres sm isaac[z] pmissiōis filij sumus[ꝯ⁊]

Expositio litteralis.

In hac lectione epistole apostolus declarat cessionem legalium p similitudinem pc stq̄z per rationem ostendit: et accipitur de scriptura Geñ.xvj.⁊.xxj.cap. Et p̄mo ponit figura. secundo ad pposi-tum adaptatur ibi Nos aūt sz Isaac. Circa p̄mū dic̄ sic a Scriptum est s.in locis p̄allegatis. b Quoniaz Abraam duos filios habuit: pluresautem habuit de cethura vt pz geñ. xxv.cap. Sz istos duos hic tm̄ exprimit apostolus qa de illis magis loquitur scriptura: ⁊ quia faciunt ad p-positum. non autē alij. c Vnuz de ancilla. s. i ismaelē. d Et vnum de libera. s. Isaac. Sciendum tamen q̄ agar mater ismaelis fuit vxor Abrae vt dictum est. Geñ.xvij.cap. quia tamen sara erat vxor eius p̄ncipalis: ideo hec agar retinuit nomen ancille.

e Sed qui de ancilla sm carnem natus est. i. p modum naturalem. f Qui autem de libera. p repromissionem. s dei adiuuantis naturā qz sara erat sterilis ⁊ cum hoc transierat in ea tempus cōcipiendi quādo cōcepit Isaac. Erat enim tunc nonagenaria. Geñ.xvij.ca. que sunt p allegoriam dicta: hz eniz sacra scriptura quadruplicem sensum. s. hystoricū q p voces significatur: ⁊ mysticum q p rem significatam intelligitur ⁊ hic est triplex. s. moralis quando itelligitur qd agendum sit: Allegoricus quādo designatur qd credendum: Anagogicus quando signatur quid in patria sperandum: ⁊ hec possūt videri in hoc noīe hierusalē qd in sensu litterali significat ciuitatem iudee Metropoli: in morali animam fidelem. In allegorico eccliaz militantem ⁊ in anagogico eccliam triūphantem: vnde versus: Littera gesta docet: quid credas allegoria. Moralis quid agas quo tēdas anagogia: g Hec enim sunt duo testamēta: sm sensum allegoricum. h Vnum qdez in monte syna: qz vetus testamentum fuit ibi datū a deo cuius in hoc fuit abraam figura.

i In seruitute generās. i. subiiciens hoīes seruituti legaliuz qd fuit onus importabile vt pz Gala.iij cap. k Que est agar. s. significatiue: fuit enim figura seruitutis legalis. l Syna. n. mons ē in arabia. i. lz syna sz litteralem sensum multū distet a hierusalez tm̄ coniunctus ē ei sm sensum allegoricum: qz seruitus legis p montē syna significata tūc vigebat in ierusalem: vbi erat templum in quo offerebātur sacrificia: ⁊ exercebantur legalia: nondum enim erat destructū p romanos qz destructio illa fuit post passionē apostoli qui passus fuit sub Nerone. Tēplū vo fuit dstructū postea Vespasiani tpe. m Et seruit cū filijs suis. i. cū iudeis in suitutē legis. n Illa āt q̄ sursū ē. s. ecclia q̄ ē. o Hierlz allegorice q̄ dī sursū qz p̄dicat ⁊ pmittit bona celestia. p Libera ē. a suitute legis. q Que ē mr̄ nr̄a. p baptismuz n. sumꝰ regn̄ati ex ea. r Scriptū ē. n. isai. liiij. ca. De hac gn̄atione scđa. s Letare sterilis q̄ nō paris. i. de gētibꝰ ecclia collecta: q̄ tpe veteri testi erat sterilis ab opibꝰ bonis. t Erūpe. i laudē dinā. v Et clama: corde: ⁊ ore p gr̄ap actōz x Quia multi filij deserte. i. gētilitatis ad fidē xpi ꝯuerse q̄ ante erat a deo deserta ppter eius ydolatria. y Magis q̄z eiꝰ q̄ hz virū. i. synagoge q̄ in monte synai desponsata fuit deo ī legis susceptione. z Nos: Hic ꝯsequēter magis adaptatur figura ad propositū cū dicitur. Nos autem. s. christiani.

⁊ Scđm isaac. i. ad similitudinem eius.

ꝯ Promissionis filij sumus. i. geniti per gratiam non per naturam sicut i ismael.

Sed quomodo tunc is
qui sm̄ carnem[a] natus
fuerat: persequebatur
eum quia sm̄ spiritum[b]
ita ⁊ nūc[c]. Sed quid di
cit scriptura[d] Eice an-
cillam[e] ⁊ filiū ei⁹. Non
enim heres erit filius
ancille cum filio libere.
Itaqȝ fratres nō sum⁹
ancille filij[g]: sed libere[f]
qua libertate christus
nos liberauit[h].

a Sed quomodo. tunc is qui sm̄ carnē. idest
Ismael. b Persequebatur eum qui sm̄ spi
ritum. s. Isaac qui natus erat sm̄ promissionez
diuinam spiritus enim est de⁹ Joannis. iiij. ca.
b Persequebatur. de hac persecutione dictū
est. Geñ. xxj. ca. qđ
sm̄ expositores ca
tholicos fuit cor/
poralis. nam Is//
mael qui erat ma/
ior corpore ⁊ for/
tior Isaac sub spe/
cie ludi. illudebat
ei malitiose: sȝ ve
ro hebreos fuit spi
ritualis quia idu/
cebat Isaac ad ali/
qua que sapiebant ydolatriam. Dictio eniȝ he/
braica ibidem posita est equiuoca ad ludum ⁊
ad ydolatriam: ⁊ dictum apostoli videtur esse
magis consonum secunde expositioni cum sub
ditur. c Ita ⁊ nunc: quia pseudo apostoli
suadebant galathis iudaizare quod est simile
ipsi ydolatrie post euangelium publicatum:
d Sed quid dicit scriptura. Geñ. xxj. cap.
e Eice ancillā. ⁊ sic factum est ad litteram de
Agar ⁊ Ismaele filio eius: per quod figuratum
fuit ꝙ legalis obseruantia cum obseruatoribus
suis ꝯsortio fideliū erat in aduētu a christi abij
ciēda: vñ ꝯcludit aplˢ. f Itaqȝ frēs non sum⁹
ancille filij. i. seruituti legalium subiecti.
g Sed libere. i. militātis ecclesie a talibus li/
berate. h Qua libertate christus nos libera
uit qui per suam benedictam passionez legalia
euacuauit.
¶ Questio fratris Antonij betontini. Letare
sterilis que non paris erumpe ⁊ clama que nō
parturis. Ad Gal. iiij. cap. ¶ Super quib⁹ ver
bis insurgit dubitatio. Que sunt illa que sunt
oportuna cuilibet predicatori. Ad quod breui/
ter respondetur ex sententia doctoris irrefra/
gabilis. Alex. in tertij voluminis sui in fine. Et
quorundam aliorū. ꝙ predicator quilibet tria
precipue in se habere debet. Primo vt sit inte/
rius charitate ardens apostolo. prima ad Co/
rinth. xiij. cap testante qui ait. Si linguis ho//
minum loquar ⁊ angelorum: charitatem autez
non habeā: factus sum velut es sonans aut cim
balum tinniēs. Ex hoc igitur charitatis zelo te
netur dicere omnino veritatem ⁊ vicia popu/
lo nunciare. Aliter si ex rationabili causa non
tacet: coram deo ⁊ populo rationem obligabi/
bitur reddere quia Bernar. teste. Nō licet ta
cere cui ex officio incumbit peccantes arguere
Jccirco Paulus apostolus prime ad Corinth.
ix. cap. ait de se /
ipo. Ue mihi si nō
euangelizauero.
Nam cū predica/
toris culpa ⁊ suo ĩ
sano silētio anime
proximi sanguine
ꝓcioso redempte:
periclitātur ab eo
testante propheta
veritatem requi/
rat dñs. secūdo au
tem vt sit exterius vita lucens: quia vt beatus
Grego. in sermone de virginibus ait. Cuius vi
ta despicitur restat vt eius predicatio contem/
natur. Unde hiero. inquit ad Nepotianū. non
confundant opera sermonem tuum: ne cum in
ecclesia loqueris tacitus quilibet respondeat:
cur ergo hec dicis que ipe non facis. Ex quo se
quitur ꝙ sermo predicatoris debet esse hone/
stus vt prudenter caste ⁊ sobrie verba propo//
nat prudenter: ne quod ignoratur manifestum
faciat. Caste: quia multa non possunt caste fieri:
que possunt caste dici: Sobrie: ne quid ampli⁹:
vel minus dicat: q̄ȝ necessitas vrgeat ne videli
cet damnum vel immediate scandalum oriaᵗ:
sicut ad Roma. xij. cap. scriptum est. Non plus
sapere inquit apostolus q̄ȝ oportet sapere sed sa
pere ad sobrietatem. hoc autem predicator fa/
ciliter faciet si vitam bonam ⁊ honestaȝ ducet.
Tertio vt sit ad actum predicandi compotens:
in quo multa sunt attendenda. Primo locus:
quia in ecclesia: vel in alio loco honesto ⁊ publi
co predicare debet: non autem in priuatis do/
mibus: ⁊ per occulta conuenticula: ne heresis
suspitio nascatur: vt in decretis. xxx. dist. cap. si
quis. ⁊ maxime. x. cap. scribitur. Quod in aure
audistis predicate super tecta. Secundo tem//
pus Greg. xij. cap. pastoralis ait. Sicut incauta
locutio in errorem protrahit: ita indiscretum si
lentium eos qui erudiri poterant in errore de
relinquit. Tertio qualitas dicendorum vt. s. pre
dicator vtilia doceat: iuxta illud isai. xlviij. cap.
Ego dominus docens te vtilia. Quarto officiū
vt dereliquis breuitatis causa taceam. Nam

lxxxvj. dist. decretorum. cap. Facientis dicitur Facientis procul dubio culpam: habet qui quod potest corrigere negligit emendare. Et infra: Negligere cum possis perturbare peruersos: nihil aliud est quam fauere nec caret scrupulo con cessionis occulte: quod manifesto facinori desinit obuiare. Cū igitur hec omnia considero quamquam nimia charitate non ardeam: nec vita tali quali debeo viuam: tamen cogor officio cogor vtilitate dicendi: cogor ⁊ tempore licet honestate ⁊ verecundia tenear vt vobis aliquid hodie tangam: quatenus auditis vestris iniquitatibus a nobilitatibus vestris ⁊ vltra si fieri potest extirpetur causa tante malignitatis abbominationis ⁊ iniquitatis Unde vas electionis Paulus apostolus hodie clamat ⁊ dicit. Letare sterilis que nō paris ⁊c̄.

Dominica quarta in quadragesima. Euangeliū secundum ioannem. vj. cap.

In illo tempore. Abijt iesus trans mare galilee[a] quod ē tyberiadis: ⁊ sequebatur eum multitudo magna[c]: quia videbant signa que faciebat super his qui infirmabāntur[d]. Subijt ergo in montem iesus[e]. ⁊ ibi sedebat cum discipulis suis[f]. Erat autem proximū pascha dies festus iudeorum[g].

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelica tangit ioannes secretarius iesu christi de nutrimē to corporali correspondente nutrimento spirituali: ⁊ ponitur signum sensibile de collatione cibi corporalis: vt per hoc inducamur ad intellectum cibi spiritualis: ⁊ diuidit in tres quia primo ponitur miraculi tempus ⁊ locus: secundo miraculi actus: ibi. Cū subleuasset. tertio consequens fructus: ibi Illi ergo homines. In prima parte dicit sic.

a Abijt iesus transmare galilee: Judei enim querebant eum interficere ⁊ non erat tempus adhuc passionis sue: ideo recedendo dedit exē plum cedendi ad tēpus malicie humane ostendens quod aliquando licitum sit christi fidelibus fugere in persecutione. b Quod est tyberiadis: illud enim mare est quidam lacus magnus per quem transit iordanis fluuius sed vocatur mare secundum modum loquendi hebraicum: in quo congregatio aquarum vocatur mare secundum illud Gen. primo cap. Congregationesque aquarū vocauit maria. Uocatur autem mare galilee a prouincia iuxta quā transit: ⁊ vocatur mare tyberiadis ex nomine ciuitatis edificata in littore: que antiquitus genesareth dicebatur: sed ab herode tetrarcha fuit reedificata ⁊ ampliata: ⁊ tyberias vocata in honorem tyberij Cesaris: Uocatur etiam mare illud alijs nominibus: vt declaraui super Mathe. ⁊ ideo illa dimitto.

c Et sequebatur eū multitudo magna: Quidam ex deuotiōe ab eo curati: quidam maliciose volentes eū capere in sermone: vt pharisei: ⁊ quidam ex desiderio adiscendi: ⁊ alij ex curiositate volentes miracula que faciebat videre: ideo subdit. d Quia videbant signa que faciebat super his qui infirmabantur: hoc additur ad ostēdendū quod fiebāt virtute diuina: Magicis enim artibus bene fiunt aliqua curiosa ⁊ inutilia: sicut quod statue loquantur ⁊ consimilia: sed sanitates que fiunt ad reducendum homines in deum fiunt tātūmodo virtute diuina vt habetur in itineratiōe clementis. e Subijt ergo in montem: quia erat locus deuotionis: ⁊ doctrine aptus ideo sequitur f Et ibi sedebat cū discipulis suis docens eos ⁊ sic patet locus in quo factū est miraculum sequens: tēpus autem in quo factum est describitur cū dicitur. g Erat aūt primū pascha dies festus iudeorum. Istud est festum paschale de quo iste euāgelista facit mentionē: ⁊ in isto paschate nō fuit iesus in hierusalem: quamuis enim christus legē seruauerit: tamen in hac solennitate non fuit: quia illi qui habebāt inimicitias capitales erāt excusati a precepto legis qua precipit. Omne masculinū apparere corā domino in solēnitate paschali: sic aūt erat de christo: quia iudei querebāt eū interficere. Preterea christus sic seruādo legem ostendit se eē verū hominem de filijs israel secundum carnem sic aliquando pretermittendo obseruationem eius ostendebat se eē dominū supra legē. a Cum subleuasset. Hic ponitur miraculi actus ⁊ diuiditur in tres: quia primo premittitur miraculi necessitas. secūdo scribitur eius qualitas ibi: Dixit ergo iesus. tertio ostendit eius veritas: ibi vt autem impleti sunt. Primum enim ostenditur tripliciter: scilicet ex populi multitudine cū

Cum subleuasset ergo oculos iesus & vidisset q: multitudo maxima venit ad eum: dixit ad philippum. Unde ememus panes[a]: vt manducent hi. Hoc autem dicebat temptans eum[b]. Ipse eniz sciebat quid esset facturus[c] Respondit ei philippus[d]. Ducentoꝝ denarioꝛum panes nō sufficiunt eis vt vnusqsq3 modicuz qd accipiat[e]. Dicit ei vnus ex discipulis eius: Andreas frater Simonis petri[f]. Est puer vn9 hic q habet qnq3 panes oꝛdeaceos & duos pisces[g] Sed hec qd inter tātos Dixit ei iesus[h]: Facite homines discumbere[i]. Erat autem fenuz multum i loco[k]. Discubuerunt ergo viri numero quasi qnq3 milia[l]. Accepit ergo iesus panes[m] & cum gratias egisset distribuit discūbētibus[n].

dicitur.i.cum subleuasset ergo oculos iesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum tantum enim desiderabant audire chꝛistuz qd omiserant apoꝛtare secum alimentum: propter quod necessarium erat fieri miraculum. Ostēditur etiaz hec necessitas ex dfectu pecunie cū subdit

a Unde emem9 panes vt manducent hi: non petit ignoꝛans qd deficeret precium eis sz vt ex responsione philippi appareret certius miraculum: vnde sbditur.

b Hoc autez dicebat temptās eū: vt per hoc defect9 pecunie alijs ostēderetur: sicut gen̄.xxij.cap̄. Temptauit deus Abraaz: vt eius obedientia alijs manifestaretur non sibi: propter quod sequitur.

c Ipe enim sciebat quid esset facturus: qꝛ inq̄tum homo habuit plenitudinem sciētie a pn̄cipio conceptionis & inq̄ztum deus omnia nouit ab eterno. d Respondit philippus ducentoꝛum denarioꝛum panes non sufficiūt eis: quasi dicat pauperes sumus & tantam pecuniā habere non possumus: & si haberemus non sufficeret p eoꝝ refectione: & ideo sequitnr.

e Ut vnusquisq3 modicum quid accipiat: iste enim philippus adhuc rudis existens nō aspiciebat ad eius virtutem qua de aqua vinum fecerat: nec ad alia signa que frequenter fecerat: ostenditur consequēter miraculi necessitas ex cibi paucitate. f Dicit ei vnus ex disciplis eius Andreas frater simonis petri: Hic videtur melius dispositus q̄z philippus: quia in responsione sua videtur habere respectū ad multiplicationem panum cōmodo quo factum est per Eliseum.iiij. Regum.iiij.cap. vnde subdit.

g Est puer vnus hic qui habet quinq3 panes oꝛdeaceos: & duos pisces. sed hec quid sunt inter tantos? quasi dicat etiam si multiplicarent eo modo quo factum est per Heliseum: qui de viginti panibus multiplicatis non faciauit nisi centuz viros: in ista magna multitudine hoc esset valde modicum.

h Dicit ergo iesus. ostensa miraculi necessitate: hic consequenter describitur eius qualitas per multiplicationem panum virtute chꝛisti: & hoc est quod dicitur.

i Facite homines discumbere.i. oꝛdiate sedere ad comedendum.

k Erat autem fenum multum i loco: hoc interponitur ad ostendendum q locus erat aptus ad sedendū

l Discubuerunt ergo viri numero quasi quinq3 milia: sm modū hebꝛaicum soli viri numerantur a viginti annis & supꝛa vt habet Numeri pmo. Mulieres autem & paruuli hic tacentur.

m Accepit ergo iesus panes. quia in manib9 suis multiplicati sunt. De modo hui9 multiplicationis habetur Matthei.xiiij.cap. qui etiaz hic adducitur. De modo autez huius multiplicationis est dubitatio inter doctoꝛes: quia non determinatur in littera. Dicunt enim aliqui q hoc fuit sine additione alicuius materie: sicut de costa Ade foꝛmatum est coꝛpus mulieris: sicut enim deus potest de nihilo aliquid facere: ita modicum coꝛpus in magnum cōuertere sine adiectione materie. Alij autem dicūt q hoc fuit per conuersionez alicuius materie pꝛeexistentis vt aeris vel huiusmodi in substātias panis & piscis & hoc videtur Augustinus sentire super Joannem.vj. dicens. Inde multiplicauit quinq3 panes: vnde ex paucis granis creat segetes. Certum est enim q segetes creantur ex conuersione materie pꝛeexistentis in segetem. Sciendum tamen q chꝛistus nō creauit panes de nouo: sed pꝛeexistentes multiplicauit vt miraculum esset magis notuz: quia talis multiplicatio est magis perceptibilis q̄z creatio.

n Et cum gratias egisset distribuit discumbē

tibus. idest p apostolos distribui pcepit. Sciendum est et q xps aliquando fecit miracula imperádo vt ostéderet se facere illa virtute ppria aliquádo aút orando vt hic cú dr gratias egisset vt ostenderet q talia non fiebát ab eo p demones magica arte: vt pharisei dicebant. a Ut auté ipleti: hic ostédit miraculi veritas: Si enim multiplicatio illa fuisset tátum sm apparentiá hoies non fuissent inde saciati: nec remásisset ibi reliqe sensibiles: Ideo ad maiorez declarationez miraculi 7 ei9 publicationé subdit. b Dixit colligite fragméta ne pereát: q2 p fragméta portata alijs q nó fuerant ibi multiplicatú est miraculum 7 approbatú: q2 vere 7 nó fictitie reficiebant. c Collegerút ergo. xij. cophinos fragmentorum: nó a casu sed ex diuina dispositióe impleti sunt. xij. cophini sm numerú. xij. apostolorum: vt 7 p hoc designaretur q fragméta verborum xpi p apostolos p mundú publicarent. Sz si queraf vnde habuerút illos cophinos i monte. Pót dici q acceperunt in aliqua villa ppinqua: vel q fuerút ibi portati vt venderétur multitudini venienti. Uel pót dici q nó fuerát ibi cophini sed tm collegerút de fragmétis q. xij. cophini potuissent impleri: vt hn alibi inuenitur talis modus loquédi. d Ex qnqz panibus. hoc ét facit ad euidétiam miraculi: q2 plus remansit qz a pncipio fuit. e Illi ergo. hic ponitur miraculi fructus q ostenditur in fidei cófessione cú dr hic est vere ppheta. Circa qd sciédum q xps erat pmissus in lege tanqz ppheta ceteris excellétior vt habef Deutero. xviij. cap. Prophetam suscitabit: ppter qd viso miraculo pdicto populus cófessus est illum eé de quo loquitur pdicta scriptura: 7 sic confitebátur eum esse verum christum: 7 hoc est qd dicitur. e Illi ergo homines 7c. fecerat signum alias nó auditum: q2 illa multiplicatio q facta fuit p Eliseum fuit multum deficiens ab ista vt pz p pdicta. f Dicebát 7c. venturus est in mundú ad ipm saluádum. sic autem non venerunt alij pphete: sed solú ad denúciádú istius aduentú.

Similiter ex piscib9 qz tum volebant. Ut auté impleti sunt[a] dixit discipulis suis. Colligite q superauerunt fragméta ne pereant[b]. Collegerunt ergo 7 ipleuerunt xij. cophinos fragmentorum[c]: ex quinqz panibus ordeaceis 7 duob9 piscibus que superfuerunt is qui mábducauerant. Illi ergo homies[e] cum vidissent q iesus fecerat signú dicebát[f]. Quia hic est vere propheta: qui venturus é in mundum.

Expositio moralis.

Abijt iesus trás mare galilee 7c. 7 sequebaf eum multitudo magna. q2 adhuc populares et pedestres magis vadút ad sermones 7 ad dei deuotiones qz diuites 7 equites. facite homines discúbere. Theophi. quiescere facit xps discipulos suos vt discát prepositi q q laborant in opere 7 sermone req em pmerentur et q nó debent continue laborare. vnde emem9 panes vt manducent hi. Beda mistice declinata dic turbas saluator reficit. q2 cum sol iustitie p nobis occubuit a spirituali inedia sumus saluati. Prouocat apostolos ad fractionem panis insinuás q quottidie per eos sint corda nostra pascenda eorum. s. litteris 7 exemplis p quinqz panes intelliguntur quinqz libri Moysi: 7 per duos pisces pphete 7 psalmi figurantur. Duodecim cophini sút. xij fructus spiritus sancti: quibus reficimur in eucharistie sacramento.

Alia expositio moralis.

Subijt ergo iesus in montem: Mons iste significat montem Caluarie in quo dedit nobis nutriméntu3 salutis sicut in hoc monte saluator pauit multitudiné copiosam: ita 7 ibi nobis cótulit gratiam sufficienté vt dicunt theologi in tertio. Est puer vnus hic. Puer idem est q purus 7 múdus ab omni malicia quo significatur xps qui fuit purus ab omni peccato: Habet qnqz panes sicut in hoc puero in monte sunt repti qnqz panes: sic in xpo in monte caluarie sunt reperte qnqz plage: 7 sicut in hoc puero erant duo pisces: sic in xpo due nature. s. humana 7 diuina: His enim saturauit. idest saluos fecit ascédentes in montem. i. volentes ascédere in celú Cetera patent in alia morali expositione: excepto q non superauerunt de piscibus ex hoc qa eorum que semel assumpsit nihil vnqz dimisit: q2 verus deus 7 verus homo regnat in celis.

¶ Questio eiusdem Nicolai de lyra.

Ad maiorem euidentiam eorum que dicta sút

hic ⁊ alibi de miraculis christi: queritur vtruȝ
Christus fecerit miracula sola diuina virtute:
⁊ arguitur primo ꝙ sic. Dicit enim Leo papa in
epistola ad Flauianuȝ: Cum in christo sint due
nature: vna earuȝ est: scilicet diuina que fulget
miraculis: Altera scilicet humana que succum/
bit iniurijs: ergo sicut se habet humana natura
ad succumbendum iniurijs: sic se habet diuina
ad agendum in operibus miraculosis: sed sola
natura humana iniurijs succumbit: quia talia
pati repugnat deitati: ergo sola natura diuina
agit in operibus miraculosis. Et confirmaẛ au/
ctoritate psal. cxxxv. s. qui facit mirabilia ma//
gna solus. ergo sola diuinitas est principium
agendi miracula. Item opera miraculosa ex//
cedunt totam virtutem nature create: natura
autem humana in christo creata est: ergo vt
videtur in nullo attingit opera miraculosa. Cō
tra quia christus per tactum corporis sanabat
miraculose vt dicitur de muliere patiente flu/
xum sanguinis. Matth. vj. cap. Quotquot autē
tangebant eum salui fiebant. Si ergo talis actꝰ
nihil ageret in sanatione predicta frustra adhi
beretur: quod non conuenit ipsi christo. scilicet
aliquid frustra agere: ergo ille tactus aliquid
faciebat: ⁊ certum est ꝙ pertinebat ad huma/
nitatem: ergo ⁊c. Respondeo. In hac questio//
ne sic est procedendum: quia primo videnduȝ
est qualiter viri sancti viui vel defuncti quoruȝ
miracula scripta sunt in illis operati fuerunt.
Secundo qualiter Christus inquantuȝ homo
operatus fuerit. Circa primum aliquid est cer/
tum. videlicet ꝙ miracula non possunt fieri ali
qua virtute tanq̃ȝ principaliter agente nisi vir
tute diuina: quia sicut dictum est operatio mi//
raculosa excedit totam facultatem virtutis cre
ate: similiter certum est ꝙ sancti viri ad mira/
cula pñt opari meritorie: qꝛ freq̃nter expꝫum ē
miracula facta fuisse a deo ad p̃ces sanctoꝝ. Sȝ
dubium est vtrum viri sancti in miraculis ali/
quando operati sunt per aliquam virtutem in
eis existentem: non quia illa sit principalis ra/
tio agendi: sed tantuȝ instrumentalis: vt sic de
us tanq̃ȝ principaliter agens fecerit miracula
per sanctos tanq̃ȝ per quedam instrumēta. Et
hanc questioneȝ relinquit Augustinus. xxij. li.
De ciuitate dei insolutam: vbi enarratis mul/
tis miraculis martyrum dicit sic. Siue enim
deus per seipsum miro modo quo res tempo/
rales operatur eternus: siue per suos mini/
stros ista faciat: ⁊ eadem ipaq̧ per ministros
facit: siue quedam faciat etiam per martirum
spiritus: siue per homines adhuc in corpore
constitutos: siue deus ista per angelos quibus
inuisibiliter: immutabiliter: incorporaliter: im
perat operetur: vt que per martyres fieri di/
cuntur eis orationibus tantuȝ impetrantibus
non etiam operantibus fiant: siue alia istis: si/
ue alia illis modis: qui nullo modo compre//
hendi a mortalibus possunt: et tamen attesta/
tur fides hec in qua carnis resurrectio predi/
catur. Beatus tamen Gregorius hanc que//
stionem determinare videtur in secundo libro
Dialogorum. Ubi dicit sic. Qui deuota mente
deo adhereat cum res non necessitas exposcit
exhibere signa modo vtroq̧ solēt vt mira que/
q̧ aliquando ex prece faciant: aliquando ex po
testate concessa illis a deo: ⁊ hoc probat conse/
quenter ratione ⁊ exemplo. Ratio autem ta//
lis est: Cui conceditur illud qd̄ est maius non
est mirum si aliquando concedatur ꝙ est mi//
nus sed maior est potestas filios dei fieri etiam
per adoptionem cum hoc solum sanctis conce/
datur: q̧ȝ miracula operari ꝙ etiam aliquando
malis conceditur: vt habetur Matthe. vij. ca.
Sed primum conceditur hominibus sanctis
s̄m ꝙ dicitur Joannis primo. Quotquot au/
tem receperunt eum dedit eis potestatem fili/
os dei fieri. Item probat hoc exemplo: quia
Petrus suscitauit thabitham orando vt habe/
tur Actuum. ix. capitulo. Annaniam vero ⁊ sa/
phiram morti tradidit subito absq̧ oratione:
sed solum culpam eorum increpando. Actuum
v. capitulo. Et sic videtur illud factum fecisse
ex aliqua potestate sibi concessa a deo tanq̃ȝ in/
strumentum diuine iusticie. Item ad hoc vi//
detur facere ꝙ gratia dei diuiditur per gratiā
gratis datam: ⁊ per gratiam gratum facien/
tem: ⁊ licet aliquando ab aliquibus dictum fue
rit ꝙ gratia gratum faciens nihil ponit in ani
ma: tamen gratia gratis data ab omnibus cō/
ceditur ꝙ aliquid ponit in anima: ⁊ hoc patet
manifeste de gratijs gratis datis que vocātur
sermo sapientie ⁊ sermo sciētie. Prima Corin.
xij. capitulo. Quia significant quasdam eminē/
tes cognitiones diuinorum ⁊ humanoruȝ que
ponunt aliquid in anima: similiter fides: pro
phetia: genera linguarum: ⁊ interpretatio ser

monum: Et eadem ratione videtur q gratia sanitatum & operatio virtutum. idest miraculorum que ponuntur gratie gratis date dicant aliquam virtutem in animam existentem. Dicunt tamen aliqui q ista virtus operantis miracula non est aliqua virtus mansiua per modum passionis transeuntis sicut & prophetia: propter qd tales non possunt facere miracula: quotienscunqz volunt nec prophetare. Sed qc quid de conclusione: ratio tamen non valet: quia sicut dictum est talis virtus operandi miracula non est principalis: sed tantum instrumentalis. Instrumentum autem operari non potest q̃uis sit perfectum per formam suam nisi moueatur actualiter per manum artificis: sicut patet q securis non potest secare nisi per manum artificis moueatur. Et ideo dato q talis virtus sit mansiua: non potest tamen operari ad miracula absqz motione diuine virtutis principaliter agentis: Si tamen talis virtus sit mansiua vel per modum passionis transeuntis solum: sicut est motio instrumenti cum mouetur ab agente principali: nihil dico modo. Item ad conclusionem inducitur illud quod a sanctis & doctoribus catholicis dicit de sacramētis noue legis. videlicet q efficiūt quod figurant: ita q tanq̃ quedam instrumenta diuine misericordie agunt ad inductionem gratie ipsam instrumentaliter attingendo: vel saltez aliquam dispositionem ad ipsam vt caracterez vel aliquid simile correspondens in sacramentis que non imprimunt characterem: ita q in sacramentis est aliqua virtus ad efficiendum modo predicto: Et tamen sacramenta consistunt in quibusdam rebus sensibilibus: & ideo multo fortius videtur q in animabus sanctorum virorum defunctorum vel viuentium possit poni aliqua virtus diuinitus eis concessa in operibus miraculosis per modum predictuz. Ex dictis patet quid dicendum sit de humanitate christi que est organum seu instrumentuz coniunctum ipsius deitatis: sicut manus est instrumentum artificis: homines autem alij q̃tumcunqz sancti non sunt sic coniuncti: & ideo sunt quasi quedam instrumenta deitatis separata: & adhuc plus separata sunt ecclesie sacramenta: instrumentum autem coniunctum magis participat efficatiam agentis principalis q̃ separatum: & ideo talis virtus operandi miracula efficatior inuenitur in humanitate christi q̃ in quibuscunqz alijs. His dictis potest responderi ad argumenta. Ad primum dicendum q simile tenet quantum ad hoc: q sicut humanitas in christo fuit ratio patiēdi: sic deitas est ratio & principium faciendi miracula principaliter: non tamen tenet quantum ad secundum: quia non repugnat humanitati christi operari ad miracula per modum instrumēti: repugnat autem deitati qualitercunqz pati: Uerumtamen ratione idemptitatis suppositi idiomata communicantur: quia sicut hec est vera deus passus est: ita hec est vera demonstrato christo. iste puer creauit stellas. Ad illud quod inducitur de psal. Dic q li solus non excludit humanitatem tanq̃ instrumentaliter agentem: sed tanq̃ pncipaliter: & sic intelligendum est respectu aliorum sanctorum: q solus deus facit miracula scilicet tanq̃ principale agens. Ad secundum dicendum q instrumentum in virtute principalis agentis bene attingit ad aliquid quod excedit facultatem propriam conuenientem ei ẜm se: sicut calor naturalis in virtute anime generat carnem vt habetur secundo de anima. Argumenta autem in contrarium concludunt tantum q humanitas christi agebat ad miracula sicut agens instrumentale & secundarium q conceditur &c.

Sequitur euangelium feríe secunde.

Feria.ij. post quartam dominicam. Euãgeliũ ẽm Joannem.ij.cap.

In illo tempore. Prope erat[a] pascha iudeorum ⁊ ascẽdit iesus hierosolimã[b]. Et inuenit in templo[c] vendentes oues ⁊ boues ⁊ columbas[d]: ⁊ numularios sedentes[e]: Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis[f]: omnes eiecit de tẽplo. Oues quoq; ⁊ boues ⁊ numulariorꝫ effudit es et mensas subuertit: et his qui columbas vendebant dixit. Auferte ista hic: ⁊ nolite facere domum patris mei domum negociatõis. Recordati vero sunt discipuli eius[g] quia scriptuz est: zelus domus tue comedit me[h]. Responde-

Expositio litteralis.

Quoniam ẽm sniam philosophi.iiij.methaphisice. ad ipm eẽ seqtur ipm opari cum omnia sint dterminata ꝓprio opere: Ideo hic euãgelista declarat diuinitatẽ xpi in opere. s. ꝑ opera diuina ⁊ miraculosa que sunt diuine virtutis manifestatiua qꝛ trãscendũt virtutem totius nature create: vt patet in presenti euangelio.

a Prope erat. Ponit ergo hoc casio ꝓnunciandi suam resurrectionem futurã: q̄ non potat fieri nisi virtute diuina: qm̄ a ꝓuatione ad habitum impossibilis ẽ regressus ẽm naturam: Hec aũt ꝓnunciatio sue future resurrectionis fiebat qꝛ ascendẽs iesus hierusalẽ eiecit de templo vẽdentes ⁊ emẽtes: quod videbatur ꝑtinere ad ꝑsonam suꝑ populũ auctoritatẽ habentẽ: Et ideo huiꝰ auctoritatis petierũt iudei signum. Et hec occasio fuit ꝓdicendi signũ sue resurrectionis: ⁊ hoc est qđ dicitur.

a Prope erat pascha iudeorꝫ in tribus enim solẽnitatibus in anno tenebanf ꝯuenire in hierusalem. s. in solẽnitate pasce: pentecostes: ⁊ tabernaculorꝫ vt habef Exo.xxiij cap. Uerũtamẽ de festo tabernaculorꝫ ⁊ pẽtecostes aliqñ dispẽsabatur cũ illis q erant a remotis: nõ tñ de solẽnitate paschali. Christus aũt vsq; ad passionem suã voluit legem obseruare: ⁊ ꝑ consequẽs in solẽnitate paschali. hierusalẽ ascendere ⁊ hoc est qđ subditur. b Et ascẽdit Jesus hierosolimã Ex hoc cõsutatur error Manichei: q dicit vetꝰ testamẽtũ a diabolo esse datuz: qꝛ xps nullo modo obseruasset ipm. c Et inueuit in templo. noie templi nõ accipif hic ipa domus dñi in q̃ erat altare thimiamatis: ⁊ candelabrũ nec atrium sacerdotuz in quo erat altare holocaustorꝫ: sed quoddã atrium vbi homines orabant ⁊ doctores etiã docebãt ibidẽ ⁊ ẽt ibi vendebanf ea que in tẽplo offerebanf: ⁊ hoc est qđ dicif.

d Uendẽtes oues ⁊ boues ⁊ colũbas: ⁊ qꝛ talia nõ poterãt de longinquo adduci: ideo sacerdotes cupiditate ducti statuerãt homies talia ibi vẽdentes vt veniẽtes de longinquo nõ haberẽt excusationem de oblationibus dimittendis. Aliq etiã eorꝫ non habebãt pecuniã: Ideo sacerdotes statuerunt ibi campsores qui sb cautione tradebãt pecuniaz ⁊ cũ hoc vltra sortẽ aliqua munuscula recipiebant nõ tñ pecuniam ne arguerẽtur manifeste facere contra legem. Deutero.xxiij. ca. vbi dicitur. Non dabis fratri tuo ad vsuraz pecuniã. ⁊ hoc est qđ dicitur e Et nũmularios sedẽtes. qꝛ hoc erat illicitũ ꝓpter cupiditatẽ sacerdotum q diuersis adinuẽtionibus depauperabãt populum: vt pꝫ ex ꝓdictis: ⁊ qꝛ fraus ⁊ tumultus solent annecti mercationi q̄ ꝯtrariatur orationi: ideo seqtur. f Et cũ fecisset q̄si flagellum ⁊c. ⁊ patet littera vsq; ibi.

g Recordati võ sunt discipuli eius qꝛ scriptũ est psalmo.lxviij. de xpo. h Zelus domꝰ tue comedit me. Ex facto enim xpi recordati sunt scripture illius ⁊ impletionis eiꝰ de xpo. Queritur hic quare nõ resistebant ei cum ipsi eẽnt multi: ⁊ ipe solus ⁊ parũ adhuc reputatus. Dicẽdum ꝙ diuina virtus in illo facto opabatur que apparebat in effectu cũ volebat sicut infra. Joãnis.xviij.cap. Solo verbo ꝓstrauit eos qui volebãt eũ capere. corpus enim xpi erat instrumentũ diuinitati ꝯiunctũ. Et iõ ex oculis eiꝰ quidã fulgor exibat virtute diuina eos deterrens: ita ꝙ resistere nõ audebãt sicut in passione vox illa q̄ erat diuinitatis quodãmodo instrm prostrauit magnã multitudinẽ armatorꝫ. Solet ẽt queri ab aliqbus: quomodo fecit flagellũ de funiculis qꝛ nõ vẽdebanf ibi funiculi: sꝫ solũ illa q̄ debebãt in tẽplo offerri. Et dicũt aliq ꝙ ipse xps vtebaf funiculo ꝓ cingulo: ⁊ illũ funiculum accepit de quo erat ꝓcinctus: ⁊ ipꝫ duplicando

fecit quasi flagellum:q̃ꝫuis hoc nõ hab eaſ exp̃ſ ſe in textu tñ ꝓbabiliter põt credi:qꝛ nõ omnia ſcripta ſunt vt dicitur in fine huius euangelij.
a Reſponderunt ergo.hic poniſ ſue reſurre/ ctionis p̃nunciatio:qꝛ occaſione huius facti pe tierũt ab eo ſignũ ipſi iudei dicẽtes.
b Quod ſignuꝫ oſtẽdis nobis qa hec facis? Quãuiſ enim factũ eẽt bo num de ſe tamen nõ pertinebat ad quẽlibet hoc face/ re:ſed ſolũ ad euꝫ qui haberet aucto ritatem corrigẽdi exceſſus ſacerdotum:qꝺ nõ conueniebat alicui de cõi populo:cũ ſacerdotes eẽnt in illo populo ſupiores:ſꝫ ꝓphete mittebanſ ad hꝫ ſpecialiter a deo ⁊ ideo petierũt ſignũ miſſionis ſue:⁊ ipſe ꝺ dit eis ſignũ poteſtatis diuine in ſuſcitatiõe ſui corporis ꝓpria virtute ⁊ hoc eſt qꝺ dicitur.
c Rñdit ieſus ⁊ dixit eis:ſoluite tẽplum hoc: Nõ eſt verbũ inductiuũ ad hoc faciẽdũ cũ fue/ rit ſimplr̃ malum ex parte iudeoꝝ:ad malũ aũt xp̃s nõ poterat inducere:ſed eſt verbũ denun/ ciatiuũ eius ꝙ erat ꝑ ip̃os faciendũ:quaſi dicat ſoluite templũ.i.ſoluetis:qꝛ in paſſione xp̃i ani ma fuit ſoluta a corpore:⁊ ſanguis a carne:⁊ cõ tinuitas membroꝝ in cõfixione clauoꝝ ⁊ lãcee.
d Et in tribꝰ diebꝰ excitabo illud nõ dicit poſt tres dies:qꝛ xp̃s nõ fuit mortuus tribꝰ diebꝰ cõ plete. e Dixerũt ergo.hic poniſ ſue p̃nũcia tionis interp̃tatio:⁊ diuidiſ in duo:qꝛ p̃mo po nitur interp̃tatio iudeoꝝ falſa:ſecũdo interp̃ta tio euãgeliſte:ibi:Ille aũt .Circa p̃mum ſciẽdũ ꝙ iudei petierũt a xp̃o ſignũ nõ ad credẽdũ: et venerãdũ:ſꝫ magis ad deridendũ ⁊ ipugnãdũ qꝺ pꝫ ex hoc ꝙ ſtatiꝫ impugnauerũt dictũ ſuũ: ⁊ iõ nõ fuerũt digni vt p̃diceret eis reſurrectõ nem corporis ſui manifeſte ſed occulte vocans corpus ſuũ tẽplũ:⁊ iõ voluerũt arguere dictuꝫ ſuũ ꝑ materiale templũ:⁊ hoc eſt qꝺ dicitur.
e Dixerũt ergo iudei q̃draginta ſex ãnis edi ficatum ẽ tẽplũ hoc ⁊c̃. Hoc dicũt deridẽdo q̃ſi eẽt ei ipoſſibile multo plus deriſiſſent ſi reſur/ rectionem corporis ſui p̃dixiſſet manifeſte:qa difficilius ẽ reſuſcitare mortuũ q̃ꝫ edificare ta/ le templũ.Sciendũ ẽt ꝙ nõ loquũtur hic de tẽ plo facto ꝑ Salomonẽ:qꝛ illud fuit edificatum in ſeptem annis vt habetur.iij. Regum.vj. ca. ⁊ p̃terea qꝛ fuit ꝑ Nabuchodonoſor deſtructũ. iiij. Regum vltimo ca.ſed loquũtur de tẽplo re edificato poſt captiuitatem babilonicam. A pri mo enĩꝫ anno Ci/ ri regis perſarum in quo data eſt po pulo licẽtia rede/ undi ⁊ templũ re/ edificandi vſqꝫ ad ſextũ annuꝫ Darij ſub quo conſuma/ tum eſt templum illud: fluxerunt q̃ draginta ſex anni qꝛ iudei impedie bantur a nationibus in circuitu eoꝝ exiſtenti/ bus in edificatione tẽpli:iſte numerus patet ꝑ hoc qꝛ Cirus regnauit.xxx.annis.Cambiſes fi lius eius poſt eum.x.qꝛ nõ computatur tempuſ quo regnauit cum patre:poſt eum regnauerũt ſucceſſiue duo Magi:ſed tempus eoꝝ dimittiſ qꝛ regnauerunt tñ ſeptem menſibus:quibꝰ ſuc ceſſit Darius in cuius ſexto anno cõſumatũ eſt templi opus:⁊ ideo de iſto templo loquebatur qꝛ illud ſtabat in eoꝝ p̃ſentia:⁊ illud oſtẽdebaſ vt patet in littera. Hec aũt.xlvj.annorum acce/ ptio accipiſ ſm expoſitores latinos ⁊ grecos: ſm hebreos oportet aliter accipere ſicut dixi ĩ p̃ncipio libri Eſdre. ⁊.ix.ca.Danielis:tñ de ve rificatione huius dicti.xlvj.annis edificatũ eſt templum hoc nõ ẽ multuꝫ curandũ:qꝛ nõ ẽ ver bum xp̃i nec euangeliſte niſi tñ referẽdo: ſꝫ eſt verbum iudeoꝝ deridendo xp̃m vt dcm̃ eſt cõ tra quem multa falſa dixerũt vt ĩfra refert euã geliſta. f Ille aũt.hic ponitur interpreta/ tio vera:qꝛ loquebatur de corpore ſuo nomine templi:quia humanitas chriſti erat ſpirituale habitaculum ipſius dei:⁊ hoc eſt qꝺ dicit euan geliſta. Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Hanc autem interp̃tationem non cognoue runt tunc apoſtoli:qꝺ patet ex hoc ꝙ poſtea pe trus audiens ab eo eius paſſionem futuraꝫ vo luit eam impedire. Math.xvj.cap̃.Sꝫ poſt re ſurrectionem chriſti hãc interpretationem in tellexerunt quando aperuit illis ſenſum vt in/ telligerent ſcripturas Luce vltimo cap̃. ⁊ hoc eſt qꝺ dicitur. g Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis recordati ſũt ⁊c̃.ſ.ĩtelligẽdo de corpo/

[Dixe]runt ergo iudei[a] ⁊ dixe rũt ei: quod ſignũ oſtẽ dis nobis qꝛ hec facis[b]? Reſpõdit ieſus ⁊ dixit eis[c] Soluite tẽplũ hoc: ⁊ ĩ tribꝰ diebꝰ excitabo illud[d]. Dixerunt ergo iudei[e]. quadraginta et ſex annis edificatuꝫ eſt tẽpluꝫ hoc:⁊ tu in tribꝰ diebꝰ excitabis illꝺ? Il le aũt dicebat[f] de tẽplo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſꝫ a mortuis[g]

re suo. a Et crediderūt scripture.s.pphetarum loquentium de christi resurrectione futura.tertia die. Osee.vj.cap̄. Uiuificabit nos post duos dies ⁊ in die tertia suscitabit nos hoc dixit propheta quia resurrectio christi fuit causa resurrectionis nostre. Et Jone secundo dicitur: qa Jonas fuit tribus diebus ⁊ trib⁹ noctibus in vētre ceti in figura ipsius christi.

b Et sermoni quē dixit iesus q₂ tunc perceperunt impletionem verbi illius.

c Cum autē eēt.

Hic vltimo ponitur fructus denunciationis et predicationis christi: quia christus existēs hierosolimis in festo paschali populum docuit et multa miracula fecit ad confirmationez sue doctrine: ex quibus multi fuerunt moti ad credēdum: ⁊ hoc est ꝙ dicitur.

c Cum autem esset hierosolymis in pascha ī die festo. non accipitur hic dies pro vna die naturali: vel artificiali tm̄: sed pro toto tempore solennitatis pasce que durabat per septem dies continuos. d Multi crediderunt in nomine eius: credentes ꝙ ip̄e esset vere christus.

e Uidentes signa que faciebat: Sicut eniz sufficienter ostenditur veritas subiacens facultati naturali intellectus quando reducitur ad pͥma pͥncipia per se nota: ita veritas excedens facultatem intellectus qualis erat ista quando confirmatur per opera diuina: quia certum est ꝙ deus non potest esse testis falsitatis: ⁊ ideo quādo ad confirmationem alicuius doctrine inducitur opus diuinum sufficienter ostenditur ꝙ dictum est in illa esse verum. Uerūtamen quia in illis credentibus aliqui erant adhuc imperfecti: ⁊ aliqui iungebantur eis qui erant tantū modo ficti: Ideo christus adhuc non reuelabat eis altiora mysteria catholice fidei: quia ficti indigni erant audire: ⁊ imperfecti adhuc non poterant capere: propter quod etiam ipsis apostolis dixit iesus Joannis.xvj.cap̄. Multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo: ⁊ hoc est ꝙ dicitur.

recordati sunt discipuli eius: q₂ hoc dicebat dei corpore suo. ⁊ crediderunt scripture[a] ⁊ sermoni quem dixit iesus[b]. Cum autez esset[c] hierosolymis in pascha ī die festo: multi crediderūt in nomine eius[d]: videntes signa eius que faciebat[e]: Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis[f]: eo q̄d ipse nosceret omnes[g]: ⁊ q₂ opus ei non erat[h]: vt quis testimonium perhiberet de homine[i]. Ipse enim sciebat qd eēt in hoīe[k].

f Ip̄e autem iesus non credebat semetipsum eis: altiora mysteria.s.fidei reuelando ⁊ subditur c.i. g Eo ꝙ ip̄e nosceret omnes.s.istorum imperfectionem ⁊ illorum fictionem. Modus p quem cognoscebat hic ostenditur.

h Et quia opus ei non erat: idest necesse. i Ut qs testimonium perhiberet de homine.i.vt mentem ⁊ statum cuiuslibet hominis cognosceret per informationem alteri⁹: qa hoc sciebat perfecte per semetip̄m: ppter hoc seqtur.

k Ipse enim sciebat quid esset in homine.i.in mente ⁊ statu cuiuslibet hominis. Et ex hoc euangelista ostendit ipsum esse deum cuius pprium est scire secreta cordium.

Expositio moralis.

¶ Et prope erat pascha iudeorum ⁊c̄. sequitur ⁊ inuenit in templo vendentes oues ⁊c̄. p oues intelliguntur hypocrite qui mentem lupinam habent sub ouila pelle: per boues qui sunt laboriosi significantur illi qui magnos labores sustinent pro principibus ⁊ prelatis vt per hoc pmoueantur in ecclesia: licet insufficientes sint ⁊ indigni. Per vendentes columbas: simoniace promoti: omnes istos eiecit de templo christus. Significans ꝙ sunt exclusi de templo glorie sancto dei. Soluite templum hoc ⁊c̄. ꝙ intelligitur litteraliter de solutione corporis xp̄i per mortem: vt dicitur in littera: per quod significatum fuit: ꝙ iudei post ascensionem christi conarentur soluere corpus eius mysticum: sed in tribus diebus fuit suscitatum per quos dies significantur doctrine miracula: ⁊ exempla vite in apostolis aliisq₃ discipulis per hec ecclesiam illuminantibus: sicut sol ⁊ luna. Ipse autem iesus non credebat semetipsuz eis. idest non reuelabat altiora mysteria eis ꝗm sensum litteralem quia aliqui erant imperfecti non potentes capere ea: ⁊ aliqui ficti querentes ea deridere: ⁊ in hoc instruit predicatores euangelij: vt non predicent simplicibus alta: sed crassa ⁊ capibilia quia sunt nutriendi lacte ⁊ non so

lido cibo: nec fictis fidei secreta mysteria ne d rideāt ipa propter qd dicit Saluator Matth. vij. cap. Nolite sanctum dare canibus neq mittatis margaritas ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis.

Questio fratris Antonij betōtini. Zelus domus tue comedit me. Joānis primo caplō. ⁋ Super quibus verbis queritur vtrum homo quandoq possit turbāri ⁊ irasci sine peccato.

Feria tertia post quartam dominicam quadragesime. Euangeliū sm Joannem. vij. cap.

Ad quod breuiter ex sententia dicitur durādi Astexani ⁊ Alexandri de ales in secundo volumine: q triplici modo hominez irasci siue turbari quandoq contingit. Uno modo ratione nature sicut plerisq sepius euenire solet: qui propter inclinationem nature ad passionem irascibilitatis subito conturbantur: Hec quidem ira si vltra pmos motus procedere non cognoscitur: nullius culpe a doctoribus extimatur. Nā philosophus teste. Primi motus nō sunt in potestate nostra. Alio modo ratione vindicte offensionis humane que illis euenire contingit: qui propter aliquam offensionem humanam ppriam vel alienam se vindicari ex indignatione appetunt: cum ex iniuria accenso sanguine circa cor irascuntur ⁊ conturbantur. Et hi quidem si vindicta leui vindicari se vellent veniāliter tantūmodo peccarent. Unde glo. super illud psal. Irascimini ⁊ nolite peccare: dicit: Uenialis est ira que non perducit ad effectum. i. ad graue proximi nocumentuz. Ultimo modo hominem irasci ⁊ conturbari contingit ratiōe vindicte offensionis diuine: sicut iratus ē Moyses contra ydolatras: vt Exo. xxxij. cap. legitur. Et Helias contra sacerdotes Baal: vt in tertij voluminis Regum. xviij. cap. scribitur. Et hec ira que proprie vocatur ira per zelum cum virtus sit nō prohibetur: si rationis ordine procedere cognoscatur. scilicet vt nemo ad vindictā procedat: nisi sit talis q iniuriaz dei vindicare ex officio sibi contingat. Nam. xxiij. q. ij. In hoc cap. siue dicitur. Pena nulli inferenda est nisi per iudicem: In duobus primis locis ira ex impacientia cognoscitur procedere. In vltimo ex zelo ⁊ diuine charitatis amore. Unde Gregorius in quinto lib. taliter inquit. Alia est ira quam in patientia excitat: Alia quaz zelus format: Illa ex vicio: hec ex virtute generatur: Ira per vicium oculos mentis excecat: Ira per zelū turbat: Inde āt mēs turbatur ne videat: Inde pficit vt ad videndum verius clarescat: sicut infirmāti oculo cum colirium immittitur lux pmitus negatur. Sed inde eam post paululum veraciter respicit: vnde hanc ad tempus salubriter amittit: Hanc igitur iram per zelum christus dominus noster habuit hodie: quando facto flagello de funiculis: emētes ⁊ vendentes eiecit de templo: cum de eo scriptum esset. zelus domus tue comedit me.

In illo tempore. Jam die festo [a] mediante: Ascendit

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelista agit de origine christi doctrine manifestando eā quare sicut predictum est: pater debet filijs nutrimentum ⁊ documentuz. Primo igitur de manifesta origine doctrine christi ponitur sua occasio. Secundo de origine doctrine christi sua naturalis manifestatio: Secunda ibi: Respondens iesus mea doctrina ⁊c. Circa primum est sciendum q locus aptus ad predictam manifestationem erat ciuitas hierosolimitana: vbi ad diem festum veniebat populus. Et ideo ad manifestationem talem ascendit hierusalem.

a Jam die festo. Hic ponitur occasio manifestationis que est admiratio turbe in doctrina christi. Et ideo debuit ostendere vnde originaretur excellentia sue doctrine: ⁊ hoc ē qd dicitur.

a Jam autem die festo mediante: Dies festus hic dicitur totum tempus illius solennitatis: que durabat per septem dies: ⁊ sic medium huius festi erat in quarto die ⁊ tunc.

Iesus in templū: ⁊ docebat[a]. Et mirabantur iudei[b] dicentes. Quomodo hic litteras scit: cum non didicerit? Respōdit eis iesus ⁊ dixit[c] Mea doctrina non est mea[d]: sed eius qui misit me[e]. Si quis voluerit voluntatem eius facere[f] cognoscet de doctrina mea[g]: vtrum ex deo sit[h]. an ego a meipso loquar[i]. Qui a semet ipso loquitur[k]: gloriam propriam querit[l]. Qui autem querit gloriam eius[m] qui missit me: hic verax est[n]. Et iniustitia in illo non est[o].

a Ascendit iesus in templum ⁊ docebat: quia ibi est locus aptus ⁊ cōmunis sane doctrine.
b Et mirabantur. iudei ꝑpter rem insolitam: credebant enim ipm esse filium Ioseph: ⁊ ꝑ cōsequens occupatum in labore corporali: sciebāt etiam ipsum non eē exercitatum in studio ⁊ tamen videbant eum excellentissime docentem legis ⁊ ꝑphetarum testimonia ꝓferentē: ⁊ ideo merito mirabant̄: vnde tanta excelētia doctrine originabatur ⁊ hoc ē qd dicit̄: quomodo hic litteras scit cum nō didicerit.
c Respondit iesus. hic consequenter exprimitur origo illi⁹ doctrine: ⁊ diuiditur in duas: q2 ꝑmo ostendit doctrine sue originem: secūdo inuitat ad ipsam: ibi: nouissimo autem. prima in duas q2 ꝑmo ostenditur origo doctrine: secundo origo docentis: ibi dicebant ergo. prima in tres: quia ꝑmo ꝓponit intentum: ⁊ secundo ꝓbat ꝓpositum: ibi: si quis voluerit: ⁊ tertio concludit: ibi: nolite iudicare: In ꝑma ergo parte ꝓponit q̄ doctrina sua est a patre originaliter dicens. d Mea doctrina non est mea: quasi dicat ista doctrina que est mea approbatiue ⁊ subiectiue non ē mea ꝑ exercitium acquisitiōis humane. e Sed eius q misit me. i. data est mihi a patre: q2 filius ꝫm naturam diuinam: lꝫ habeat eādem scientiam cum patre: tamen hꝫ eam ab ipo vt supius frequēter dictum est ꝫm vero naturam humanam habet aliam sciētiam s. creatam: non tamen habet eam per exercitiū acquisitum: sed ab instanti conceptiōis infusaꝫ: ⁊ sic soluta est questio qua querebāt: quomodo hic litteras scit cum non didicerit? Alio modo exponit Augustinus dicens: Qd filius est verbum patris: ⁊ quia verbum alicuius idem ē q̄ doctrina sua: Ideo sequitur q̄ filius sit doctrina patris: Filius igitur est doctrina per idēptitatem: non tamen per originem: quia a se non originatur: sed a patre. Est igitur sensus ꝫ Augustinum: Mea doctrina non est mea: quasi dicat. Ego qui sum doctrina patris non sum a me ipso sed a patre: Expositio tamen prima magis concordat littere.
f Si quis. hic consequenter probat propositum. scilicet q̄ sua doctrina sit a patre sibi data: ⁊ diuiditur in duas: quia primo inducit suam probationem. secundo remouet quādam obiectionem ibi: Nonne moyses: Prima in duas: ꝫm duas ꝓbationes quas inducit: secunda ibi quia a semetipo ꝑma probatio procedit ex aliorūꝫ iudicio. Amor enim ⁊ odium multum peruertunt iudicium recte rationis ⁊ ideo mouet eos vt amoueant odium q̄ contra ipsum conceperant: ⁊ tunc poterunt manifeste iudicare q̄ eius doctrina sit a deo patre eam per miracula testificante: quia non potest esse testis falsitatis vt supra dictum est: ⁊ hoc ē quod dicitur.
f Si quis voluerit voluntatem eius facere. scilicet patris celestis peruersam affectionem a se abijciendo.
g Cognoscet. idest vere poterit iudicare quia paratus sum eius iudicio committere.
h Utrum ex deo sit an ego a meipso loquar: non est per hoc intelligendū q̄ filius in aliquo possit a patre discordare: q2 hoc ē ipossibile: sed loqtur eis ꝫm coꝝ opinionem: q2 reputabāt eū purum hominem quare dicit. i An ego a meipo loquar: gliam humanaꝫ falso querendo vt vos existimatis. k Qui a semetipso. Hic ꝯñter ꝓbat ꝓpositūꝫ ꝓprio facto: q2 in doctrina sua querebat gloriam patris celestis: ⁊ sic pꝫ q̄ illa doctrina erat a deo. Omne enim qd est ad dei gliam ordinatū ab ipo est ⁊ h̄ est qd dicitur
k Qui a semetipo loqtur. falsa de se fingēdo
l Gliam ꝓpriam querit: q2 supbia excitat illū ad sic loquendū. m Qui aūt querit gloriam eius q missit illum. i. dei patris. n Hic verax ē: in doctrina. o Et iniustitia in illo nō est: q2 irrepꝛheusibilis ē in vita: Sic aūt faciebat xp̄s quia statum paupertatis ⁊ abiectionis elegit: ⁊ gloriam dei in omnibus quesiuit.

Nonne moyses[a] dedit vobis legez: ⁊ nemo ex vobis fac legē[b]? Quid me queritis interficere[c]? Rñdit turba[d] ⁊ dixit: Demoniuz habes[e] Quis te querit interficere? Rñdit Jesus[f] ⁊ dixit eis. Unum opus feci[g]: ⁊ omnes mirамini[h] ꝓpterea moyses dedit vobis circūcisionez[i] non qꝛ ex moyse est[k]: sꝫ ex patribus[l] ⁊ in sabbato circūcidit hominē[m] Si circūcisionem[n] accipit homo i sabbato: vt nō soluatur lex moysi mihi idignamini[o] quia totum hoīem sanum feci i sabbato: Nolite iudicare[p] ſm faciem: sꝫ iustuz iudiciū iudicate[q]: Dicebant ergo qdaz[r]

a Nonne Moyses. Hic remouet quandam obiectionē q̄ posset fieri in ꝯtrariū: qꝛ possent dicere ⁊ d̄ facto dicebāt ꝙ doctrina nō ē a deo qꝛ legē dei datam moysi nō custodis violādo sabbatum. hoc enim ei imponebāt. Hanc autē obiectionem remouet dupliciter Scd̄o ibi rñdit iesus. Primo igitur remouet obiectionem predictam p hoc dato ꝙ esset transgressor legis non tñ habebāt titulū arguendi ipsum cum eēnt trāsgressores legꝭ manifeste in maioribus: Et hoc est qd̄ dicitur. a Nōne moyses dedit vobis legem. q. d. vos estis obligati ad eius obseruationem magis q̄ꝫ ego: quia ſm veritatē non erat obligat⁹ b Et nemo ex vobis facit legem. qd̄ ꝓbat per effectum dicens. c Quid queritis me interficere? lex enim ꝓhibet interfectionem innocentis: ⁊ qꝛ nō poterant rōnabiliter rñdere cōuerterunt se ad conuitia. vnde sequitur.
d Rñdit turba. idest hoīes turbati.
e Demonium habes. qd̄ patet manifeste falsum: qꝛ demonia expellebat. qs te querit iterficere? q. d. nos non q̄rimus: ⁊ in hoc mentiuntur sicut ⁊ in p̄mo: qꝛ q̄rebant mortem eius: vt patet in p̄ncipio huius. f Rñdit Jesus. Hic alio modo excludit obiectionem predictā ostēdens eam falsam: ex hoc enim dicebant eū trāsgressorez legis qd̄ languidū sanauerat die sabbati: vt patet Joh. v. cap. ⁊ tñ in hoc nō fuit trāsgressor. Et hoc idem ostendif alio modo. s. per circūcisionem quā licite accipit homo i sabbato: ⁊ hoc est qd̄ dicif. f Rñdit Jesus ⁊ dixit eis: reprimendo eoꝝ maliciam. g Unū op⁹ feci. s. notū vobis. h Et oēs miramini. i. turbamini: quasi dicat quātum turbaremini: si videretis omnia facta mea male interp̄tātes ea.
i Propterea moyses dedit vobis circūcisionem. in legem eam scribendo. k Non quia ex moyse est. s. primo. l Sed ex patribus. qꝛ data est tempore Abrae: vt patet Geñ. xvij. ca. ⁊ sic patet ꝙ circūcisio est maioris auctoritatis quia data est ipsi Abrae: qui erat pater principalis populi. m Et in sabbato circūciditis hominē: absqꝫ legis transgressione: qa p̄ceptū est ꝙ octaua die circūcidaf puer: ⁊ ideo si octaua dies sit i sabbato circūcidif puer nec aliq̄ trāsgressio reputaf. ex q̄ꝫ arguit saluator.
n Si circūcisionem accipit hō in sabbato vt nō soluatur lex Moysi: vt patet per p̄dcā
o Mihi idignamini. qa totū hominem sanuz feci in sabbato. q. d. hꝫ est valde irrationabile: qa magis licita est ⁊ melior sanatio hominis in anima ⁊ corpore q̄ꝫ sit ipsa circūcisio ⁊ magis ad dei gloriaꝫ. p Nolite iudicare. Hic ex predictis concludit intentū. s. ꝙ eius doctrina sit a deo si recte consideretur: ⁊ hoc est qd̄ dicif. p Nolite iudicare ſm faciem. i. attendentes ad id qd̄ non pertinet ad rem: qd̄ fit quando amor vel odiū attendif ꝓpf qd̄ aliter q̄ꝫ ſm veritatem iudicatur. q Sꝫ iustum iudicium iudicate. i. de doctrina mea ⁊ de factis meis iudicate. ſm naturam rei in se ⁊ tunc inuenietis qd̄ est a deo ſm veritatem.
r Dicebant ergo. Declarata origine doctrine Hic ostenditur origo doctoris: ⁊ diuiditur in duas: qa p̄mo circa hoc ponitur populi dubitatio. scd̄o xp̄i solutō: ibi clamabat ergo. ¶ Circa primū sciendū ꝙ multi de populo sciebant p̄ncipes querere mortem xp̄i: ⁊ ideo cū vidissent eum in palam docentem ⁊ principes arguentem ⁊ ipsos non contradicere: crediderūt fortius ipsum esse xp̄m trahentes argumentū ex facto principum: qa non capiebant eum cuꝫ tñ prius ad mortem quererent eum: quasi ipsi de nouo haberent noticiam ꝙ ipse esset vere xp̄s eis promissus: ⁊ ideo ab eius persecutione cessassent: ⁊ hoc est qd̄ dicitur.
r Dicebant ergo quidam ex hierosolimis. Isti enim melius sciebant malicias principuꝫ q̄ꝫ alij: quia manebant cum eis in ciuitate.

ex hierosolymis. Nonne hic est: quez querũt iudei interficere[a]: Ecce palam loquitur[b]: et nihil ei dicunt[c]. Nũquid vere cognouerunt principes[d] quia hic est christus. sed hũc scimus vnde sit[e]. Christus autem cum venerit: nemo scit[f] vnde sit[g]. Clamabat ergo iesus[h] in templo docens[i] ⁊ dicens[k]. Et me scitis[l]: ⁊ vnde sim scitis ⁊ a meipso non veni[m]: sz est verus qui misit me[n] quẽ vos nescitis[o]. Ego scio eum[p]. Et si dixero quia nescio eum. Ero similis vobis mendax. sed scio eũ quia ab ipso sũ: ⁊ ipse me misit[q]. Querebant ergo eum apprehendere[r]: ⁊ nemo misit in illum manus[s]: quia nondum venerat hora eius[t]. De turba aũt multi crediderunt in euz[v].

a Nonne hic est quem querunt iudei interficere? toto conatu suo.
b Ecce palam loquitur: ⁊ contra eos vt patet per predicta. qz dixit nemo ex vobis facit legẽ.
c Et nihil ei dicunt. i. ipsum non capiunt: quia bene aliqua verba ei dicebant: vt patet ex predictis.
d Nunquid vere cognouerunt: quasi dicat videtur ꝙ sic eo ꝙ desistunt ab eius persecutione: verum tamen quia nõ habebant certitudinem: sed tm̃ opinionem. Ideo etiaz arguebant ad contrarium dicentes
e Sed huuc scimus vnde sit. quia patriam ⁊ genus eius cognoscebãt.
f Christus autem cum venerit nemo scit. i. nemo sciet. g Unde sit: Istud autem accipiebant ex scriptura Isai. liij. ca. que ad litteram intelligitur de christo: Generationem eius quis ennarabit. Et Isai. xlv. Uere tu es deus absconditus saluator israel.
h Clamabat. Posita dubitatione populi circa originem christi. Hic ponitur predicte dubitationis solutio: ⁊ diuiditur in duas: quia pmo declaratur christi origo: secũdo ex hoc oritur turbe diuisio. ibi: Querebant. In prima ergo parte dicitur sic. h Clamabat ergo iesus: in quo ostenditur magnitudo sui effectus ad nostram informationem. i In templo docens: vt omnes possent eum audire.
k Et dicens: eorum dubitationi respondẽdo
l Et me scitis: quantum ad humanitatem patriam ⁊ genus cognoscendo: sed quantuz ad diuinitatem me nescitis. Ideo sequitur.
m Et a meipso non veni: sed a patre quẽ ignoratis. n Sz est verus qui me misit: quia in hoc impletur promissum de filij missione.
o Quem vos nescitis: quia deuz nemo vidit vnq̃z: vt patet primo capitulo. ⁊ proinde me nõ cognoscitis: cum sim eius filius naturalis equalis ei in natura deitatis.

p Ego scio eum: quia inq̃ztum deus filius habet eandem scientiam cum patre: ⁊ sic eum cõprehendit sm etiam ꝙ homo cum clare videt a principio licet non comprehendat: ⁊ causa huius notitie subditur: cum dicitur.
q Quia ab ipso sum ⁊ ipse me misit. per hoc eniz ꝙ procedit a patre i natura diuina habet scientiam primam que est scientia comprehensionis: per hoc autez ꝙ missus in natura humana ad salutem mundi: habet in natura humana plenitudinem gratie ⁊ sciẽtie que potest i natura creata recipi.
r Querebãt ergo: Hic cõsequenter ponitur populi diuisio: sequẽs ad responsionez christi: quia ea audita maligni exarserũt in malicia: ⁊ boni fuerunt in fide soli dati: ⁊ hoc ẽ qđ dicitur. r Querebant ergo eum apprehendere: ad occidendum malignantes.
s Et nemo misit in illum manus: quia nõ poterant explere maliciam in effectu nisi q̃ztum permittebat: ideo sequitur. t Quia nondũ venerat hora ei9 i. ab eo ordinata de captiõe sua.
v De turba autem multi crediderunt in eum propter eius doctrinam ⁊ miracula.

Expositio moralis.

¶ Quarta die festiuitatis que erat media eo ꝙ septem diebus durabat festum. Ascendit iesus in templum ⁊ docebat populum qui diebus preteritis intentus fuerat sacrificijs ⁊ oblationib9 consuetis: ⁊ per hoc docuit predicatores euangelij vt sm sapientis verba. Tempus tacendi cõsiderent ⁊ tempus loquendi:

Questio fratris Antonij betõtini. Quid me queritis interficere. Joannis. vij. capitulo.

¶ Ex quibus verbis queritur. Quotuplex est: vel potest esse homicidium. Ad quod ex epistola Clementis respondetur: que de penitent. di. prima. cap. homicidiorũ: notatur: vbi dicitur: Homicidiorum vero tria genera esse dicebat

beatus petrus ⁊ penam eorum parilem fore di cebat. sicut enim homicidas interfectores fratrum: ita ⁊ detractores eorum eosqꝫ audientes: homicidas esse manifestabat: qꝛ ⁊ qui occidit ⁊ qui odit fratrem suũ. ⁊ qui ei detrahit pariter homicide esse demonstranſ. Ex his verbis clare comprehẽditur: ꝙ homicidiorũ aliud est operis: qd̃ interfectores hominuꝫ operantur: Aliud oris ⁊ aliud cordis ⁊ de quolibet istorum in presentiarum minime dicẽdum esse cõstituo: sed tm̃ de homicidio operis ꝓpter concordiaꝫ lectionis euangelice in q̃ ꝯtinet ꝙ iudei querebãt interficere xp̃m vñ dicebat eis quid me queritis interficere.

Feria.iiij. post quartaꝫ dñicam quage. Euãgeliũ fm Joãnem.ix. ca.

In illo tempore preteriẽs iesus[a] vidit hominem cecuꝫ a natiuitate[b]. Et iterrogauerũt eũ discipuli eiꝰ Rabbi quis peccauit[c]: hic aut parentes eius. vt cecus nascereſ? Respõdit iesus[d]. Neqꝫ hic peccauit neqꝫ parentes eius[e]: sed vt manifestentur opa dei in illo[f]. Me oportet operari[g] opera eius qui misit me[h] donec dies ẽ[i]. Venit nox quando nemo põt operari[k]. Quam diu in mundo sum[l]: lux sum mũdi.

Expositio litteralis.

Preteriens iesus: postq̃ꝫ xp̃s ostendit se habere virtutẽ illuminatiuam verbo. Hic consequẽter hoc ostẽdit sensibili signo: ⁊ diuidiſ in tres: qꝛ p̃mo ponitur quedam miraculi p̃facio: secundo miraculi opatio: ibi: ⁊ cum hec dixisset. Tertio miraculi facti examinatio: ibi: Jtaqꝫ vicini. Precedẽtia miraculum sunt duo. Scd̃m ponitur: ibi respondit iesus. Primum quod fuit p̃cedẽs ip̃m miraculum et eius occasio fuit discipuloꝝ interrogatio de ceco nato: ⁊ hoc est quod dicitur.

a Et p̃teriens iesus: in exitu templi de quo dictum est in fine precedentis capituli.

b Vidit hominẽ cecum a natiuitate: quia ibi sedebat mendicans elemosynam ab ingrediẽtibus templum ⁊ diligenter intuitus est eum iesus: vt dicit Crisosto. quasi vellet aliquid agere circa eum: ⁊ ideo discipuli moti sunt ad querendum de causa cecitatis eius dicentes.

c Rabbi quis peccauit: Ex hoc enim ꝙ sup̃a dominus sanando languidum dixerat: Jaꝫ noli amplius peccare ne deterius tibi contingat ostendens ꝙ peccatum fuerat causa illius langoris: vt ibi dictum fuit: ideo apostoli cum similiter crediderunt de isto ceco nato: qd̃ peccatũ ipsius vel parẽtum eẽt causa huius cecitatis.

d Respondit iesus. hic ponitur secundum p̃ambulum ad miraculum. s. christi responsio: ex qua ostendit ꝙ cecitas contingit: vt virtus diuina in eius sanatione declararetur: ⁊ hoc ẽ qd̃ dicitur.

e Neqꝫ hic peccauit: neqꝫ parentes eius vt cecꝰ nasceretur. Non negat simplr̃ ipsum peccasse vel parẽtes eius. sed soluꝫ illud de quo interrogatur: quasi dicat: nec peccato ꝓprio cecus natus est: quia ante natiuitatẽ peccare nõ potuit: in quo apparet questio: apostolorum ridiculosa q̃ꝫtum ad hanc partem: nec mirum: quia adhuc rudes erant ante receptionem sancti spiritus: neqꝫ peccato parentum contigit. lꝫ eniꝫ parentes pro peccatis suis: aliquando puniantur in filijs monstruosis inquantum talia monstra ex diuina iustitia nascuntur: tamen frequentiꝰ fit sine peccato scilicet propter indispositioneꝫ materie vel debilitate virtutis que est in semine: verumtamen q̃ꝫuis talia sint a casu respectu nature create: sunt tamen ordinata respectu diuine prouidentie: ⁊ aliquando ordinantur ad declarationem diuine virtutis in operibus miraculosis ⁊ sic erat de isto: ió seqſ. f Sꝫ vt manifestenſ opa dei in illo: in eiꝰ mirabili illuminatiõe vñ subdiſ. g Me opꝫ opari. Jstud nõ ĩportat coactionẽ volũtatl in xp̃o sꝫ ĩmobilitatẽ eiꝰ a dina ordinatõe. h Opa eiꝰ q misit me. s. p̃ris: lꝫ dixit qꝛ miracła ip̃a fiebãt v̾tute dina: ⁊ hũanitas xp̃i opabaſ instr̃alr̃. i Donec dies ẽ i. q̃ꝫdiu sũ p̃ñtialr̃ sup terrã ĩ hũanitate assũpta: sic. n. p̃ñtia solis sup terrã fac̃ diẽ: sic p̃ñtia xp̃i q est sol iustitie in hũanitate assũpta fecit q̃ꝫdam diẽ gr̃e spũaleꝫ: q̃ dies durauit a xp̃i natiuitate vsqꝫ ad eiꝰ ascẽsionẽ. lꝫ postea r̃mãserit nobiscũ sacr̃alr̃ vsqꝫ ad mũdi finẽ: ⁊ tũc. k Venit nox qñ nẽo p̃t opari: qꝛ pꝰ iudiciũ nullꝰ poterit mereri. vl' a cl̃pa ad gr̃aꝫ reuerti. l Quãdiu sũ ĩ mũdo lux sũ mũdi: ip̃ꝫ doctrina ⁊ miraclis illustrãdo

Hec cum dixisset[a]: expuit in terraꝫ ⁊ fecit lutuꝫ ex sputo[b]: ⁊ liniuit lutũ super oculos eius[c] ⁊ dixit ei. Uade ⁊ lauare in natatoria syloe[d] qđ ĩterpretatur missus[e] Abijt ergo[f]: ⁊ lauit et venit videns[g]: Itaqꝫ vicini[h] ⁊ qui viderant eũ prius qꝛ mendicꝰ erat: dicebant: Nonne hic ē qui sedebat ⁊ mendicabat[i]? Alij dicebāt quia hic est. Alij aũt[k] neq̄q̄ꝫ[l] Sed similis eius est[m]. Ille v̄o dicebat qꝛ ego sum[n]. Dicebāt ergo ei. Quomodo aperti sũt tibi oculi? Rñdit: Ille homo qui dicit iesus[o] lutuꝫ fecit: ⁊ vnxit oculos meos[p] ⁊ dixit mihi Uade ad natatoria syloe: ⁊ laua. Et abij: ⁊ laui: ⁊ vidi. Dixerunt ergo ei. Ubi est ille[q]. Ait nescio. Adducũt[r] eum

a Hec cum dixisset. Hic consequenter ponit miraculi operatio: in qua duo exprimunt que in miraculis diuinis requirunt. s. dei potentia operans ⁊ sanati fides: ⁊ obedientia disponēs ⁊ hoc est qđ dicit. a Hec cũ dixisset expuit ĩ terram. saliua enĩ fluit a capite: ⁊ iđ ꝑ hāc expuitiōem ostendit ꝙ virtus sanatiua quodam modo erat ab eiꝰ humanitate ĩquãtum est organum diuinitatis: ꝓpter hoc dicitur Luc. vj. cap. Uirtus de illo exibat et sanabat omnes. b Et fecit lutum ex sputo. vt ostēderet se esse illuꝫ qui formauit primum hominē de limo. c Et liniuit super oculos eius. inter corpora animalium: nobiliꝰ est corpus humanũ: ⁊ in corpore humano caput est pars nobilior: ⁊ in capite oculus: ⁊ ideo ex formatione partis nobilioris reperte in corporalibus ostendit xp̄s se eē formatorē corpis. d Et dixit ei. Uade ⁊ lauare ĩ natatoria syloe. hoc dixit vt cecus transeundo sic per ciuitateꝫ linitus luto a multis videretur: ⁊ ꝑ ꝯsequēs miraculum magis diuulgaretur ⁊ confirmaret. e Qđ interpretatur missus. hoc addit euāgelista volens interpretari nomen hebraicuꝫ ad designandum mysterium xp̄i missi ad saluteꝫ hominum. f Abijt ergo. in quo patet fides ceci. g Et lauit ⁊ venit videns. non virtute luti: alioqn vidisset statim cum impositum fuisset: ⁊ iterum hoc patet: quia nō vidit donec lutum amotum fuerit: nec virtute aque: quia homines ibi frequenter se lauabant: ⁊ idem cecꝰ alias de illa se lauerat: quia cōmunis erat: et tñ virtutem illuminatiuam nullus ibi expertꝰ fuerat: ⁊ sic patet ꝙ illuminatio illa diuina virtute facta est. h Itaqꝫ vicini. Hic ꝯsequēter ponitur miraculi facti examinatio. Et primo a turbis. Scđo a phariseis: ibi. adducunt autem In prima examinatione fit inquisitio de tribꝰ primo de ipso illuminato vtrum esset ille qui prius dicebatur cecus natus: ⁊ hoc est qđ dicit. h Itaqꝫ vicini ⁊ qui viderant eum prius frequenter. cuius causa subditur: qꝛ mendicꝰ erat ⁊ sic suam cecitateꝫ frequenter eis exposuerat elemosinā petēdo. i Dicebāt nonne hic ē q sedebat ⁊ mendicabat: q̄si dicat sic pro certo: qꝛ dictũ eorum erat firmũ propter experientiam frequenter. k Alij autem: volētes impugnare facta xp̄i dicebāt. l Nequaq̄ꝫ. supple est ille cecꝰ natus. m Sed similis eius est: ex visu enĩ fit hō maxime cognoscibil' ⁊ iđ restitutio visus ita mutauerat vultuꝫ eius quod vix poterat recognosci nisi a valde expertis quales erant vicini qui frequenter eum viderāt. n Ille v̄o dicebat quia ego sum. ⁊ in hoc excludit alioꝝ dubium ⁊ sicut gratus cognoscit diuinum beneficiũ: sed ꝯsequenter querunt de modo illuminationis dicētes quomodo aperti sunt tibi oculi? o Rñdit ille homo q dicit Jesus: lꝫ enĩ ipsum alias non vidisset cuꝫ esset cecus: tñ frequēter adiuerat nomen eius ⁊ ꝑ vocē ipsiꝫ cognoscebat. p Lutum fecit ⁊ vnxit oculos meos. asserit tñ illud qđ fiebat. senserat enĩ lutum positum sup̱ oculos suos ꝑ tactũ: ⁊ cum eēt in loco sicco in quo non erat lutũ ꝑ hoc sciuit ꝙ xp̄s illud lutũ fecerat: sed vtrũ fecisset cũ sputo vel aqua hoc non cognouit: ⁊ ideo repetendo non dicit lutum ex sputo sed tm̄ fecit lutum ⁊c. Quesito de modo illuminationis queritur tertio de ipso illuminante dicētes. q Ubi ē ille? Ait nescio. qꝛ anteq̄ꝫ esset reuersus de natatorijs syloe videns Jesus a loco illo declinauerat. r Adducunt posita examinatione miraculi coram turbis. Hic consequenter ponit examinatio eius coram phariseis: ⁊ diuiditur in duas: q: ꝑmo examinant miraculum. Scđo inducunt illuminatum ad veritatem negan duꝫ ibi. Uocauerunt rursum. Prima in duas: quia

ad phariseos q cec⁹ fuerat[a]. Erat aūt sabbatū[b] quando lutum fecit iesus et apuit oculos ei⁹ Iteruz ergo interrogabant eum pharisei: quomodo vidisset[c]. Ille autem dixit eis[d]. Lutum posuit mihi super oculos: ⁊ laui: ⁊ video. Dicebant ergo ex phariseis quidam[e]. Non ē hic homo a deo[f]: qui sabbatum non custodit. Alij autem[g] dicebant. Quomodo potest homo peccator: hec signa facere[h]. Et scisma erat iter eos[i] Dicūt ergo ceco iterū. Tu qd dicis de eo qui aperuit oculos tuos[k]? Ille autez dixit quia ꝓpheta est[l]. Nō crediderūt[m] ergo iudei de illo quia cecus fuisset: ⁊ vidissz: donec vocauerūt parentes eius qui viderat ⁊ interrogauerunt eos dicentes. Hic est filius vester[n]: quem vos

quia primo ponitur illuminati interrogatio. Secundo ex hoc audientium diuersa opinio: ibi: Dicebant ergo. In pma ergo parte dicitur sic. a Adducunt autem ad phariseos qui cecus fuerat: h fecerūt malignātes ꝯ ipm volētes ōndere ꝙ fecissz ꝯ legē: ꝓpter quod subdit euāgelista.
b Erat autē sabbatum ⁊c̈. Pharisei.n.arguebāt eū d violatiōe sabbati
c Iterum interrogabant euz pharisei quomodo vidisset. Sciendum ꝙ interrogauerūt eum ordinate de tribus predictis ī pma examinatione: sed euangelista breuiter hoc repetit.
d Ille autē dixit ⁊c̈. Respondendo sicut pus.
e Dicebant. hic ponitur diuersitas opinionū sequentium ex eius responsione: quia quidam ex phariseis arguebant christum de violatione sabbati in hoc facto dicentes.
f Non est hic homo a deo: qui sabbatum non custodit ipsi falsum dicebant: quia opera corporalia ad dei magnificentiam ordinata licite fiebant in sabbato sicut dictum est supra.v.cap.
g Alij autem. econuerso volentes factuz christi excusare ⁊ magnificare.
h Dicebant. quomodo potest homo peccator hec signa facere: qsi dicat nullo modo. Sed contrarium videtur. Matth.vij.capitulo. Ubi dicitur de malis hominibus. Domine nonne in nomine tuo demonia eiecimus ⁊ virtutes multas fecimus: sequitur. non cognoui vos. Discedite a me operarij iniquitatis ⁊c̈. Dicendum ꝙ miraculum est opus excedens omnem virtutem creatam: ⁊ per consequens fit a solo deo: talia autem fiunt ab ipso ad testificandum aliquid: quod est supra humanam cognitionez ⁊ hoc ē dupliciter. Uno modo ad testificanduz veritatem alicuius doctrine existētis super facultatem intellectus nostri: ⁊ tunc oportet ꝙ illa doctrina sit vera: cum deus non sit testis falsitatis: tamen non oportet ꝙ ille qui docet doctrinam illam sit bonus: quia miraculuz illud non fit ad testificandum eius bonitatem: sed doctrine veritatē: et hoc modo aliquādo per malos homies predicantes fidem catholicam facta sūt miracula ad confirmationez fidei catholice: ⁊ sic intelligitur illud verbum Matth. preallegatum. Alio modo fiunt miracula ad testificandum de bonitate ipsius docentis: ⁊ tunc oportet ꝙ bonitas sit in illo: aliter deus esset testis falsitatis: ⁊ h modo fiebant miracula christi sicut dictum fuit supra. quinto capitulo. Opera que ego facio testimonium perhibent de me. Et hoc modo isti loquebantur dicentes: quomodo potest homo peccator ⁊c̈.
i Et scisma erat inter eos propter quod requiritur sententia illius illuminati cum dicitur.
k Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos: Illud quesitum non fuit ab illis qui impugnabant facta christi. quia probabile erat ꝙ responderet pro suo illuminatore: sed ab alijs: et subditur eius responsio cum dicitur.
l Ille autem dixit quia propheta est: non est intelligendum ꝙ confiteretur eum esse ꝓphetam communiter dictum. sicut fuit Isaias vel hyeremias: sed prophetam antonomatice dictum qui erat promissus ad salutem hominum sm quod dicitur. Deutero.xviij.cap. Prophetā suscitabit vobis deus ⁊c̈. sic ꝯfessus ē ipum eē verū xpm. m Nō crediderūt. h ponit inqsitio miraculi p parētes ceci ⁊ h ex dīna ordinatiōe factū ē ad maiorē fidei ⁊ miracli ꝺclaratione: Interrogauerūt ḡ parētes de trib⁹. pmo de psona filij cum dr̄. m Hic ē filius vester: itelt

ligitur interrogatiue. Scḋo de modo nascēdi: cū subdit. a Quē vos dicitis: qꝛ natus est cecus.i.fingitis q̄zuis forte nō sit ita: Hec dicebāt vt inducerēt eos ad negandū: qꝛ parētes solēt occultare monstruositatē filioꝝ quam trahūt a natiuitate: qꝛ talis mōstruositas magis ꝯuertit in ꝯfusionem parentum q̄z si post natiuitatē eēt ꝯtracta per pueri ꝺfectū. Tertio si natus sit cecus: querūt de modo vidēdi dicētes quomodo ḡ nunc videt: subditur parentū responsio: ⁊ de duob⁹ p̄mis responderūt assertiue dicētes.

b Scimus qꝛ h̄ est fili⁹ noster ⁊ qꝛ cecus nat⁹ est: magis volunt ꝯfiteri turpitudinē suam q̄z dicere falsitatē De tertio autē remittunt ad filium nō audētes veritatē dicere: ⁊ cā īfra ponit: ⁊ hoc ē qḋ dr̄. c Ip̄m interrogate. etatē h̄z: q̄ si dicāt meli⁹ pōt veritatez dicere. d Ip̄e de se loquat.i. in causa sua vt dictū suū nobis nō imputetur: cuius cām subdit euāgelista.

e Hec dixerūt parētes eius: qm̄ timebant iudeos qꝛ erāt p̄ncipales in pplō. f Jam eniz ⁊c̄. extra sinagogā fieri.i. extra societatē iudeorum tanq̄z excōicatus ⁊ reprobatus qḋ apud iudeos erat maximum opprobrium.

g Uocanerūt. Hic inducit illuminatus ad negandū facti veritatē. Et diuidit in tres: qꝛ p̄mo ponit dicta inductio. Scḋa iniusta ꝯdēnatio: ibi: maledixerūt. Tertio ei⁹ a xp̄o receptio: ibi: audiuit. Circa p̄mum sciendū q̄ pharisei vidētes ꝙ factū negari nō poterat: ideo voluerunt decipere ip̄m illuminatū: ⁊ hoc est quod dicit.

g Uocauerūt ergo ⁊c̄. Da gl'iam deo.i. cōfitere veritatē. volebāt.n. eum īducere ad dicēduz ꝙ illuminatus fuisset magica arte: ideo subdit.

h Nos scimus qꝛ hic homo peccator est: quasi dicat diuina virtute nō fecit: ⁊ subdit ipsi⁹ illuminati ꝯstantia: qꝛ inter aduersarios existens fortius q̄z ante veritatem ꝯfitet dicens. i Si peccator est nescio: h̄ nō dicit dubitans de xp̄i sanctitate: sed irridēdo eorū maliciaz: quasi dicat vos dicitis: qꝛ scitis eum eē peccatorē: ⁊ ego nō dico hoc: imo ꝯtrium qḋ ꝓbat ꝯsequēter per factum.

k Unū scio. qꝛ cū cecus eēm mō video: Et ex hoc manifeste arguit eius sanctitatez qꝛ tale factū excedit oīno facultatē totius nature create: ⁊ p̄ cōsequēs nō fit a magica arte: s̄z a deo solo qui non facit aliq̄d ad testimoniuz bonitatis alicuius nisi in veritate sit sanctus cetera patent. l Maledixerunt. hic ponitur eius iniusta condemnatio cum dicitur.

l Maledixerunt ei: s̄m suam reputationem tamen s̄m veritatem erat magis benedictio. Unde Augustinus Utinā super me veniat ista maledictio. m Et dixerunt. tu discipulus illius sis.i. illius malefici: ⁊ transgressoris.

n Nos aūt moysi discipuli sumus hoc erat verum tantūmodo noīe. non autem re. qꝛ veri discipuli moysi sunt: q̄ eius opera imitātur: ⁊ ei⁹ scripturas pie interpretantur. Isti autem faciebant contrarium propter quod saluator dixit eis. v. cap̄ Si crederetis moysi crederetis forsitan ⁊ mihi. o Nos scimus quia moysi loqutus est deus: in hoc verum dicunt: quia h̄ expresse in sacra scriptura continetur.

dicitis: quia cecus natus est[a]. Quomodo ergo nunc videt? Respōderunt ei parentes ei⁹: ⁊ dixerunt. Scimus q̄a hic est filius noster: et quia cecus natus est[b]. Quomodo autem nūc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos: nos nescimus. Ip̄sum interrogate: etatē habet[c]. Ip̄e de se loquatur[d]. Hec dixerunt parentes eius[e]: quia timebant iudeos. Jam eniz conspirauerant iudei[f]. vt si quis eum confiteretur esse christū: extra sinagogam fieret. Propterea parētes eius dixerunt: quia etatē habet ipsum interrogate.

Uocauerunt[g] ergo rursum hominem qui fuerat cecus: ⁊ dixerunt ei Da gloriam deo. Nos scim⁹[h]: quia hic homo peccator ē. Dixit ergo eis ille. Si peccator est[i] nescio. Unum scio[k]: q̄a cum essez cecus modo video. Dixerunt ergo illi. quid fecit tibi: quomodo aperuit tibi oculos. Respondit eis. Dixi vobis iam ⁊ audistis Quid iterum vultis audire? Nunquid ⁊ vos vultis discipli eius fieri? Maledixerūt ergo ei[l]: ⁊ dixerūt[m]. Tu discipulus illius sis: nos autem moysi discipuli sumus[n]. Nos scimus q̄a moysi loqut⁹ est deus[o].

a Hunc aūt nescimus vnde sit.i.nulliꝰ aucto/ritatis ip̄m reputamus nec a deo missum: non enim simpliciter loquēdo nesciebāt vnde esset q꞉ patriā ⁊ genus eiꝰ cognoscebāt. vnde supra dictū est.vij.cap̄.hunc scimus vnde sit.ꝫ iste il/luminatus eorum maliciam ⁊ falsitatem ꝯfutat dicēs. b In hoc enī mirabile est ⁊c̄. Ista eniꝫ mirabilia di/cuntur que sunt incōsueta. Consuetū aūt erat iudeis si/gna q̄rere. vt ha/betur p̄me Corin. primo cap̄. Judei enim signa petunt ⁊ manifestl signis credere:sicut pꝫ ꝺ moyse faciente si/gna coraꝫ populo ꝑpt qꝺ ei credide/rūt.vt habet exo. iiij.cap̄.Et ideo i/cōsuetuꝫ erat ⁊ mirabile ꝙ non cre/debāt xp̄o faciēte signū magnū in illuminatio/ne huius ceci:q꞉ nec moyses vel alius ꝓpheta si/mile fecerat.ideo subditur. c Scimus quia peccatores deus nō audit:faciēdo miracula ad testimonium bonitatis eoꝝ vt pꝫ ex predictis. d Sed si q̄s dei cultor est ꝑ actum latrie debi/tum. e Et volūtatem eius facit.ꝑ impletio/nem mandatoꝝ. f Hūc exaudit faciēdo mi/racula ad declarationem sue bonitatis. g A seculo non est auditū: q꞉ q̄s aperuit ocu/los ceci nati.hoc enim nō inuenitur in tota se/rie veteris testamēti:⁊ ideo ꝯcludit ꝓpositum. h Nisi esset hic:a deo specialiter missus. i Nō poterat facere quicq̄ꝫ:de talibus faculta/tem nature excedentibus:⁊ q꞉ mali hoīes ⁊ ob/stinati nō recipiūt ꝑsuasionem:ideo ex verita/te ostensa reddunt ei vituperationeꝫ dicentes. k In peccatis natus es totus.s.in anima ⁊ cor/pore vt pꝫ in cecitate. l Et tu doces nos: q̄si dicat nō decet:ꝫ hoc ē falsum:q꞉ veritas a quo/cunq꞉ dicat̄ recipiēda est. m Et eiecerūt eū foras.i.a societate alioꝝ hominū excōicauerūt. n Audiuit iesus. Hic ponit̄ eiecti receptio: ⁊

Hunc aūt nescimus vnde sit[a]. Respōdit ille homo ⁊ dixit eis. In hoc eniꝫ mirabile est[b]: quia vos nescitis vnde sit: ⁊ aperuit oculos meos. Scimus auteꝫ qꝺ peccatores deus nō audit[c] ꝫ si quis dei cultor est[d] ⁊ voluntatem eiꝰ facit[e]: hunc exaudit[f]. A seculo non est auditum[g]: q꞉ aperuit quis oculos ceci nati. nisi esset hic a deo[h]: non poterat facere quicq̄ꝫ[i]. Responderunt ⁊ dixerunt ei: In peccatis natꝰ es totus[k] ⁊ tu doces nos[l]? Et eiecerunt eum foras[m]. Audiuit iesus[n] q꞉ eiecerunt eum foras: ⁊ cum inuenisset euꝫ[o] dixit ei[p] Tu credis in filiū dei? Respondit ille ⁊ dixit. Quis ē domine vt credam in eum[q]? Et dixit ei iesus[r]. Et vidisti euꝫ ⁊ qui loquitur tecū ip̄e ē[s]. At ille ait. Credo domine[t]. Et procidēs adorauit eum[v].

diuiditur in duas:q꞉ p̄mo ponitur eiꝰ in fide i/structio. Scꝺo fidei sue cōmēdatio ibi:Dixit ie/sus:in p̄ma ergo parte dicitur sic. n Audiuit iesus q꞉ eiecerūt eum foras:lꝫ oīa nouerit ante/q̄ꝫ fierent:tn̄ hec audiuit auditu corporali. o Et cū iuenisset eum:non a casu factum ē:ꝫ ex sua volūtate ⁊ ordinatione. p Dixit ei: credis in filiū dei i.paratꝰ es crede/re in filiū dei qui ap̄uit tibi oculos: et ille sicut valde paratꝰ:ad hoc re/spondet. q Quis est dn̄e vt credam in eū.nō.n.cognoscebat iesum in fa/cie:q꞉ illū alias n̄ viderat vt sup̄ di/ctū ē:ꝫ eū deside/rabat videre: ⁊ iō dignum erat vt ei veritas reuelaret̄ ideo sequitur. r Et dixit ei ih̄s. ⁊ vidisti eū:nūc in presenti. s Et q̄ loq̄tur tecū ip̄e ē. ⁊ statim ip̄e credidit ⁊ fidē suā ore ꝓfessus ē dicēs. t Credo dn̄e:⁊ ope. v Et ꝓcidens adorauit eum adoratiōe latrie credens eum deum ⁊ hominem.

Expositio moralis.

Et p̄teriēs iesus vidit hoīem cecū a natiuita/te. Mistice cecus nascit̄ oīs habēs peccatū ori/ginale:q꞉ p̄uatus ē dei visione: Hanc tn̄ p̄uatio/nē nō facit eiꝰ actuale peccatū:qꝺ adhuc nō hꝫ. nec ēt parētū suoꝝ imediatoꝝ. iō subdit̄. Neq꞉ h peccauit neq꞉ parētes eiꝰ vt cecus nasceret̄:ꝫ vt manifestent̄ op̄a dei in illo: sic.n.ꝑmissus ē nasci iste cecꝰ vt illuminaret̄ xp̄i miraculo:⁊ simil̄r emūdatio peccati originalis ē opꝰ diuine v̄tutl Cuiꝰ modus significat̄ cū dr̄ ⁊ fec̄ lutū ex sputo: ⁊c̄.ꝑ qꝺ significatur cathecismꝰ p̄cedens baptis/mū de quo subdit̄ vade ⁊ lauare in natatoria sy/loe.i.xp̄i missi a p̄re ꝓ salute mūdi. Abijt g̈ ⁊ ve/nit vidēs per illuminationem fidei datam vir/tute baptismi. Ille autem dicebat quia ego sum per hoc ostendēs ꝙ quilibet tenetur recogno/scere gratāter ⁊ constanter bn̄ficium diuinum.

Adducunt eum ad phariseos: qui interpretantur diuisi: propter quod per ipsos heretici significantur qui sunt ab ecclesia diuisi: quorum aliqui cerimonias legis obseruant scilicet Nazarei ⁊ isti significantur per illos qui dicebant de christo: Non ē hic homo a deo: q sabbatum non custodit. Alij vero dicunt hominem nasci sine originali peccato. scilicet Pellagiani: ⁊ isti significantur per illos: de quib⁹ subditur. Non crediderūt ergo iudei de illo ꝙ cecus esset: idest natus in originali peccato: per parentes autē ceci qui de modo sue illuminationis non responderunt timore ducti significantur fideles infirmi: qui tempore persecutionis fidem non audent confiteri: per cecum vero confidenter veritatem confitentem significantur in fide firmi constanter veritatem fidei confitentes: Et eiecerunt eum foras: sed christus suscepit eum benigne: ⁊ per hoc significatur ꝙ abiecti de societate malorū propter christum ab eo recipiuntur gratiose sicut dicit Mattheus q̄nto capitulo. Beati estis cum maledixerint vobis ⁊c̄. ⁊ eiecerint nomen vestrum tanq̄ malum ꝓpter nomen meū ⁊c̄.

Questio fratris Antonij betontini. Maledixerunt ei ⁊ dixerūt tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus. Joan. ix. caplo.

¶ Super quibus verbis mouetur questio que talis est. Utrum ip̄a blasphemia sit maximum peccatorum Et certe ꝫm mentem doctoris irrefragabilis Alexandri in secūdo volumine. Seraphiciq3 beati bonauen. super dist. xliij. secundi libri magistri sententiarum atq3 Astexani libro secundo titulo. lx. Blasphemia omnia in grauitate ⁊ nequitia peccata precellit: cum ⁊ infidelitas sit radix tante malitie: ad quam infidelitatem ip̄a blasphemia pertinet: Quantū eni3 putandum est ꝙ offendant qui contra cognitā veritatem voluntate peruersa blasphemant ꝑfecto apostolus ad heb. x. cap̄. d. voluntarie enī peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis: iam non relinquitur hostia: pro peccatis terribilis autem queda3 expectatio iudicij ⁊ ignis emulatio que consumptura est aduersarios: ⁊ infra. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia: qui filium dei conculcauerit ⁊ sanguinem testamenti pollutum duxerit: in quo sanctificatus ē: ⁊ spiritui gratie contumeliam fecerit. Sic et hi maledicti iudei fecerūt: qui ceco iam ⁊ postmodū illuminato credēti maledicebāt ⁊ potius Moysi: qui q̄3q̄3 sanct⁹ pura ⁊ simplex erat creatura quem christo creatori virtutem ⁊ doctrinam sanctam tribuebant. Jccirco blasphemantes maledixerunt ei scilicet ceco ⁊ dixerūt Tu discipulus illius sis: Nos autem discipuli Moysi sumus.

Feria quīta post quartam dn̄icam. xl. Euāgelium ꝫm Lucā. vij. ca.

In illo tempore: Jbat iesus in ciuitatē q̄ vocat naym ⁊ ibant cum illo discipuli eius[b]: ⁊ turba copiosa. Cum autem appropinquaret porte ciuitatis: ecce defunctus efferebatur[c] filius vnicus matris sue. Et hec vidua erat: et turba ciuitatis multa cum illa. Qua3 cum vidisset dominus: mi̾ficordia motus super eam[d] dixit illi. Noli flere[e]. Et accessit et tetigit loculum[f].

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelista lucas ostendit per signum sensibile confirmationem instructionis christi per suscitationem filij vnici vidue. dicit ergo.

a Jbat iesus in ciuitate que vocatur Naym: ciuitas parua est in galilea prope montem thabor. b Et ibant cum eo discipuli eius ⁊ turba copiosa: hoc factum est vt euidentius eēt miraculum coram multis factum.

c Ecce defunctus efferebatur ad sepeliendu3 Antiquitus loca sepulture erant extra ciuitates: ne ex cadaueribus inficerentur habitatores ciuitatum. d Misericordia motus super eam: tum quia erat vidua: tum quia nō habebat alium filium a quo posset in senectute sustentari. e Noli flere: quasi dicat cito consolata eris.

f Et accessit ⁊ tetigit loculum. idest pheretrū. Ad hoc enim tetigit vt ostenderet corpus suu3 diuinitati vnitum: erat instrumentum diuinitatis etiam in miraculis faciendis.

Hi autez qui portabāt steterunt. Et ait adolescens: tibi dico surge. ⁊ resedit qui erat mortuus. ⁊ cepit loqui[a]. Et dedit illum matri sue. Ac cepit autem omnes timor: et magnificabant deum dicentes. Quia ꝓpheta magnus surrexit in nobis[b]: ⁊ qꝛ deus visitauit plebeȝ suam[c].

a Et cepit loq̄: vt manifeste appareret q̄ erat vere suscitatus: ⁊ non apparenter tm̄. Unde de simone mago legitur: ꝙ apparenter resuscitauit quendam mortuum: qui tamen loqui nō poterat: per quod apparet illam resurrectionem fuisse tm̄ apparenter. b Quia propheta magnus surrexit in nobis. i. ille magnus ꝓpheta de quo dicitur deutero. xviij. ca. prophetaȝ suscitabo eis ð medio fratrum suorȝ ⁊c̄. qð intelligitur ð xp̄o in lege ⁊ ꝓphetis ꝓmisso: ⁊ ideo subditur.
c Et quia deus visitauit plebem suam: mittendo eis saluatorem.

Expositio moralis.

Ecce defunctus efferebatur: per istuȝ defunctū significatur mortuus per mortale peccatū: eius mater est ecclesia: portatores hui⁹ funeris: sūt facto vel verbo fouētes hoīem i peccatis. Porta per quam fertur mortuus est exterior sensus peccati manifestatiuus. Isai. iij. cap̄. Peccatuȝ suum quasi sodoma predicauerunt nec absconderunt: talis autem mortuus per peccatū mortale suscitaꝛ misericorditer a deo ꝑ ꝑces ecclie.

Questio fratris Antonij betontini. Ecce defunct⁹ efferebaꝛ fili⁹ vnicus mr̄is sue. luce. vij. c. ¶ Ex istis verbis non desino mirari q̄ȝ plures eē quos puto egrotos hoc mortali' blasphemie vicio: quia plures eius venenosis poculis corrumpuntur cum in hoc scelere illud p̄s xiij. videatur impletum: Omnes declinauerūt simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum: nō est vsqȝ ad vnum. Quia sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant: venenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os maledictione ⁊ amaritudine plenum est. Ex q̄bus prophete verbis cuidaȝ tacite questioni' responderi' potest. Nam ⁊ doctores ⁊ patres querere solent. An omnis maledictio vel blasphemia sit mortale peccatum. Inter maledictionē enim ⁊ blasphemiā ƀm quorūdam vulgaria: vt in Tuscia nulla differentia est: sicut etiā ꝑ cap̄. Statuimus. extra de maledicis confirmaꝛ. Et ad hoc breuiter respondetur ex sententia beati Tho. secūda secūde. q. lxvj. Et doctoris nr̄i Durandi qð non est dubitandum blasphemiā vel maledictionem esse mortale peccatum ⁊ maximum omnium peccatorȝ. Quis enim dubitat peccare mortaliter: illum. s. qui contra charitatem deo vel ꝓximo maledicit. Unde Pau. ꝑme ad corin. vj. ca. dicit: Neqȝ maledici neqȝ rapaces regnum dei possidebūt. Et de blasphemis ꝓprie ƀm vocabulum leuit. xxiiij. cap̄. scribitur. Qui blasphemauerit nomē domini morte moriaꝛ: Neqȝ mors d̄ īda est alicui: nisi ꝑ peccato mortali. Hoc euenire tamen quandoqȝ cōtingit ex triplici ratione blasphemiam vel maledictionem non esse ita graue vel mortale peccatum. Primo ratiōe paruitatis vt quando alteri qd modici' mali aliquis imprecatur. Secundo ratione leuitatis. quando. s. ex ludo talia verba ⁊ non ex malicia vel ex consuetudine mala loquēdi profert. Tertio ratione surreptionis vt quādo. s. aliquis in non imaginata verba ꝓrumpit non considerans verborum significationeȝ: q̄a peccata oris maxime ex affectu pēsantur: vnde in cap̄. cum ex voluntate. extra de sen. excō. dicitur: voluntas ⁊ ꝓpositū distinguūt maleficia. ⁊ doctor Ambrosius dulcis epistola paradisi i libro de officijs ait. Jugum sit verbis tuis ⁊ statera atqȝ mensura vt sit grauitas in sensu: in sermone pondus: atqȝ in verbis modus. Primo dicit venenum aspidum sub labijs eorum. ⁊ deinceps adiungit. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: quia primo est mala intentio. Secundo est vel fit praua locutio: Juxta illud Ugonis libro secundo de anima. Uanus sermo: vane conscientie ē index: mores hominis lingua pandit: ⁊ qualis sermo ostēditur talis animus approbatur: q̄m ex abundātia cordis os loq̄tur. Qua ex re adolescēs iste de quo euangelica lectio loquitur ꝑus in domo defunctus est: quia blasphemus qui per ipsum significatur prius in mente per malam cogitationeȝ moritur: postea ad portam ciuitatis pro sepultura effertur: quia post malam ⁊ venenosam cogitationē blasphemādo ⁊ maledicēdo ꝓloquiꝛ.

Sequitur feria. vj. Euangelium.

Feria.vj. post quartaȝ dominicam.xl.Euāgelium ſm̄ Joānem.xj.c.

In illo tempore. Erat quidā langués[a] lazarus[b] a bethania[c]: de caſtello marie ⁊ marthe ſoroꝝ eiꝰ[d] maria autem erat q̄ vnxit dominum vnguento[e]: ⁊ extersit pedes eiꝰ capillis ſuis: cuius frater lazarus infirmabatur. miſerunt ergo[f] ſorores eius ad eum dicētes[g]. Domine ecce quē amas infirmatur. Audiens autē ieſus dixit eis[h]. Infirmitas hec nō eſt ad mortē ſed ꝓ gloria dei[i]: vt glorificetur filius dei per eam. Diligebat autē ieſus martham ⁊ ſororem eiꝰ mariam ⁊ lazarum[k]. Ut ergo audiuit q̄ī infirmabatur[l]. tūc q̄dē mā̄ſit ī eodē loco duobꝰ diebus[m]

Expoſitio litteralis.

a Erat q̄dam languens: Hic euangeliſta oſtendit in xp̄o virtutem viuificatiuaȝ ſenſibili ſigno in mortuo virtute eiꝰ reſuſcitato ⁊ diuiditur in tres: q̄ꝛ p̄mo deſcribit īfirmitatē lazari īcurabilem: Secundo eius mortē indubitabilē: ibi: vt ergo audiuit. Tertio eius ſuſcitationem mirabilē: ibi: ieſus aūt vt vidit. Prima ī duas: q̄a p̄mo eius infirmitas deſcribit̄. Secundo xp̄o nūciatur ibi: miſerūt ergo. In p̄ma parte dicit ſic. a Erat āt q̄dā languēs: ex quo pȝ incurabilitas īfirmitatis via nature infirmitas eni curabilis nō dicitur ꝓprie languor. b Lazarus.ſ.nomē c A bethania: nomen ē ville in q̄ erat īfirmꝰ. d De caſtello marie ⁊ marthe ſoroꝝ eius: q̄a in p̄dicta villa erat illud caſtrum in quo manebāt iſte domine cū lazaro eoꝝ fratre. Et q̄ꝛ multe mulieres vocabant̄ noīe marie: iō ad diſtinguēdum iſtā ab aliȷ̈s ſubdit̄. e Maria autē erat que vnxit dn̄m vnguento. Utrum aūt maria hec fuerit illa peccatrix de qua ſcribit̄ luc. vij. que lauit pedes domini ⁊ vnxit vnguento. Sancti varie loquuntur. Hiero. aūt ⁊ Criſo. dicūt iſtā fuiſſe aliā vn̄ illa dicitur peccatrix: hec ſancta ⁊ honeſta. Et ꝓpter hoc nomē illius luce vij ca. tacet̄. Iſtius aūt nomē exprimit̄. Et tunc dicunt iſti ꝙ ambe mulieres fecerūt ſimile. Sȝ illa fecit hoc ex peccatoꝝ ſuoꝝ cōpūctione. iſta aūt ex xp̄i deuotione. Greg. ⁊ Aug. de conſenſu euāgeliſtarū dicunt ꝯ̄rium. Dicit tn̄ Auguſtinꝰ ꝙ iſta maria vnxit bis dn̄m ex hoc loco ſumēs argumētum: q̄ꝛ hic dī ꝙ vnxit loquēdo d̄ p̄terito: ⁊ ſequēti cap̄. ſimiliter dixit ꝙ vnxit caput domini. Dicit igitur ꝙ p̄ma vnctio fuit ex contritione quā lucas narrat diffuſe: ⁊ hic breuiter repetit̄. Secunda aūt fuit ex deuotione q̄ ſeq̄nti cap̄. deſcribit̄. Conſuetudo āt eccleſie tenet ꝙ eadē mulier fuit de qua narrat lucas tacito eiꝰ noīe: ⁊ que hic dicitur ſoror lazari: nec mirū q̄ꝛ officium eccliaſticuȝ a ſancto Gregorio ordinatum eſt q̄ fuit huius opinionis. f Miſerūt. hic conſequenter infirmitas lazari xp̄o nūciat̄ ꝑ internūcium. et hoc eſt q̄d dicitur Miſerūt ergo ſorores curationeȝ fratris deſiderantes. g Ad eum dicētes: Dn̄e ecce quē amas īfirmat̄ non dicit veni: q̄ꝛ amanti ſufficit neceſſitatē nunciare amici. h Audiens aūt ieſus dixit eis.ſ. rn̄dēdo per nunciū. i Infirmitas hec nō ē ad mortē: nō ē ꝑ h̄ intelligendū ꝙ lazarus nō fuerit mortuus vt dixerūt aliqui q̄ꝛ h̄ eēt d̄ſtruere veritatē euāgeliȷ̈. Cū īfra eodē cap̄. dicat ſaluator: lazarus mortuꝰ ē: ſȝ ꝑ tāto dī: hec īfirmitas nō ē ad mortē q̄ꝛ nō tendebat ad mortē ibi ſiſtēdo: ſȝ ꝓpter reſurrectionē ſequētē vt īde glorificaret̄ deus ꝑ oſtēſionē ſue virtutis ⁊ in xp̄o declararet̄ virtꝰ deitatis: iō ſeq̄tur: ſȝ ꝓ glīa dei vt glorificet̄ filiꝰ dei ꝑ eam. k Diligebat aūt ieſus marthā: h̄ addit̄ ad oſtendendū q̄re nō oportuit ꝙ martha ⁊ maria irēt ad ip̄m ꝑſonaliter: ſicut fecit regulus de q̄ ſup̄ dcm̄ ē. iiij. ca. Quia xp̄s erat familiaris lazaro ⁊ eiꝰ ſororibꝰ: ⁊ ibi freq̄nter hoſpitabat̄. l Ut ḡ audiuit. hic ꝯ̄ſeq̄nter deſcribit̄ mors lazari: ⁊ diuidit̄ in duas: q̄ꝛ p̄mo deſcribit̄ huiꝰ mortis expectatio. Scd̄o expectate denūciatio: ibi: Deinde poſt hec. Circa p̄mū ſciēdū ꝙ xp̄s audita īfirmitate lazari nō ſtatiȝ iuit ad eū ne a iudeis eiꝰ miracula īpugnātibꝰ: ⁊ virtute demonū ea īponētibus poſſet dici ꝙ illa īfirmitas ⁊ mors ſequēs fuiſſet tm̄ ſȝ apparētiā ⁊ illuſionē factā a xp̄o ꝑ artē magicam ⁊ hoc eſt quod dī. l Ut ḡ audiuit q̄ꝛ īfirmabat̄ tūc mā̄ſit in eodē loco trās iordanē. m Duobꝰ diebꝰ: expectādo mortē lazari ſic ꝙ eſſet q̄driduanꝰ anteq̄ȝ illuc veniret ad maiorem miraculi certitudinem.

a Deinde post hec.hic consequēter ponitur mortis lazari denunciatio:in qua denunciatio ne saluator sic ꝓcedit:quia p̄mo ꝓpositum eun/di in iudeam predicit.Secundo causam subiū/git:ibi hec ait.Tertio ad locum peruenit:ibi ve nit itaqȝ iesus. In prima ergo parte dicitur sic.

Deīde post hec[a] dixit di/scipulis suis[b]. Eamus i iudeam iterum. Dicūt ei discipuli[c]. Rabi nūc querebāt te iudei lapi/dare[d]: ⁊ iterum vadis illuc? Respondit iesus[e] Nonne duodecim ho/re sunt diei[f]? Si qs am/bulauerit in die[g] nō of/fendit[h]: quia lucem hu/ius mūdi videt[i]. Si au/tem ambulauerit in no/cte[k] offendit[l]: qꝛ lux nō ē in eo[m]. Hec ait[n] ⁊ post hec dicit eis. Lazarus amicus noster dormit[o] sed vado vt a somno ex/citem eum[p]. dixerūt er/go discipuli eius[q] domi/ne si dormit: saluus erit Dixerat autem iesus de morte eius[r]: illi aūt pu/tauerūt qꝛ de dormitio/ne sōni diceret[s]. Tūc er/go[t] dixit eis iesus mani/feste. Lazarꝰ mortuꝰ ē: ⁊ gaudeo[v] ꝓpter vos[x] vt credatis qm̄ nō eraȝ ibi. Sed eamus ad euȝ.

a Deinde post hec.s.expectatio/nem morti lazari predictam. b Dicit discipu/lis suis. Eamus in iudeam iterū hoc autem p̄dixit eis preter consuetudi nem : quia sciebat eos inde terreri: vt minus iacula se rirent q̄ p̄uidenſ. c Dicunt ei disci puli : timentes in iudeam reuerti. d Rabi nūc que rebant te iudei lapidare.hoc habitum est cap̄. p̄cedenti:⁊ tu iterum vadis illuc.quasi dicat nō est tibi nec nobis securum. e Respondit ie sus:assecurādo. f Nōne duodecim hore diei sunt:quasi dicat si voluntatem habebant tunc me lapidandi modo tamen non facient:qꝛ mu tato tempore potest voluntas mutari.Erat enī ꝓuerbium apud iudeos ⁊ adhuc est apud nos ꝙ loquendo de mutatione prepositi dicitur. Duodecim hore sunt diei.⁊ ideo saluator vsus fuit tali modo loquendi:⁊ ostendit vlterius ꝙ deberent esse securi dicens. g Si quis am bulat in die.i.sancte ⁊ iuste. vel aliter in die.i. mecum qui sum lux mundi faciens diem diui/ne gratie. h Nō offendit.i.securus debet esse. i Quia lucem huius mūdi videt.i.me ipsum qui possem eum saluare:vel aliter luceȝ i.iustitiam ad quam attendit. k Si autem ambulauerit in nocte.i.sine p̄sentia mea vel si ne iustitia. l Offendit.i.sustinere debet pe nam offense debitā. m Quia lux non est in eo.i.iustitia vl'ego q sum lux quasi dicat xp̄s q̄ȝ diu vobiscuȝ sum p̄sentialiter nō debetis time/re iudeos:qꝛ etiam in captione sua suos salua/uit discipulos dicens.Sinite hos abire vt ha/betur infra.xviij.cap̄ sed post mortem meā pe/riculum erit vobis inter iudeos ambulare. n Hec ait:hic consequenter exponit causam quare volebat ire in iudeam.s.ꝓpter lazari su/scitationeȝ.⁊ diuiditur in duas:quia primo de nunciat morteȝ la zari tamē occulte Secundo exp̄mit eam manifeste ibi Tūc ergo ait. Cir ca primuȝ dicitur sic. n Hec.q̄ i mediate predicta sūt. o Et post h̄ illis dixit lazarus amicꝰ noster dor/mit.mortem eius vocat dormitionē qꝛ cito erat surre/cturus. p Sed vado vt a somno excitem euȝ: quia tam facile imo fa/cilius ē xp̄o suscita re mortuū q̄ȝ alte/ri dormientē:hāc cām sui itineris dixit ad asse curādū discipulos:q̄si dicat nō debetis timē qꝛ nō vado ad disputādū cū iudeis sicut añ. ſȝ ad lazarū suscitādū. q Dixerūt ḡ discipuli eiꝰ: dn̄e si dormit saluus erit. q̄si dicāt:ex q̊ dormit signū ē sue curatiōis nō ē necesse ꝙ vadas illuc Nondū.n.erāt plene assecurati ꝑ v̄ba xp̄i:Nec mirū qꝛ adhuc erāt īfirmi ⁊ īperfecti. r Dixe rat aūt ih̄s d̄ morte eiꝰ eā exp̄mēs ꝑ dormitōeȝ rōne p̄dicta. s Illi āt putauerūt qꝛ d̄ dormi/tione somni dicēt.Sȝ videſ mirabile ꝙ intelle xissent xp̄m velle ire tā longā viā ad excitāduȝ hoieȝ d̄ somno.Dicēdū ꝙ adhuc rudes erāt et ī timore positi vt pȝ ex p̄dictis:⁊ iō male capie bāt v̄ba xp̄i.Ul'dicēdū ꝙ xp̄s ꝯsueuerat eis pa bolice loq:⁊ iō nesciebāt qd ꝑ excitatiōnē a sō/no ītelligerēt suspicātes ne forte pabolice loq̄/ref. t Tūc ḡ:h̄ ꝯn̄ter exp̄mit mortē lazari ma/nifeste dicēs. v Lazarꝰ mortuꝰ ē ⁊ gaudeo:nō d̄ eiꝰ morte absolute. x Sȝ ꝑꝑ vos.vt vidētes eiꝰ resuscitatōeȝ in fide ꝯfirmemini:vł sic ⁊ gau deo.s.qꝛ nō erā ibi:non ꝓpter me ſȝ ꝓpter vos: qꝛ ex p̄n̄tia mea mors eius fuisset īpedita:cum mors h̄re locū nō debeat vbi ē vita:⁊ ꝑ ꝯn̄s eiꝰ resuscitatio nō eēt que tū est vtilis vobis.

Dixit ergo thomas q̄ dicitur didimus[a] ad cō discipulos. Eamus et nos ⁊ moriamur cū eo[b] Uenit itaqꝫ iesus[c] ⁊ inuenit eum quattuor dies iam in monumento habentem. Erat autē[d] bethania iuxta hierosolimam quasi stadijs q̄ndecim. Multi autem ex iudeis venerant ad martham ⁊ mariam vt consolarent̄ eas de fratre suo[e] martha ergo[f] vt audiuit q̄ iesus venit. occurrit illi[g]. maria aūt domi sedebat[h]. dixit ergo martha ad iesū. dn̄e si fuisses hic[i] frat̄ meꝰ n̄ fuisset mortuus. Sed ⁊ nūc scio q̄ quecūqꝫ poposceris[k] a deo: dabit tibi deꝰ. Dixit ei iesus[l] Resurget frater tuus[m] dicit ei martha[n]. Scio quia resurget in resurrectōe in nouissimo die Dixit ei iesus[o]. Ego sū resurrectio[p] ⁊ vita[q]: qui credit in me[r] etiā si mortuus fuerit[s] viuet[t]. Et omnis qui viuit ⁊ credit in me[v] nō morietur i eternuꝫ[x]. Credis hoc[y] Ait illi vtiqꝫ domine[z].

a Dixit ergo thomas qui dicitur didimus. i. dubius. b Ad condiscipulos suos. eamus ⁊ nos ⁊ moriamur cuꝫ eo. iste erat magis timidus q̄ꝫ alij: quasi dicat exponamus nos periculo: vel ſm alios dicebat hoc ex magna dilectione: quasi dicat melius est nobis cuꝫ illo mori q̄ꝫ sine illo viuere.

c Uenit itaqꝫ iesus: hic consequenter agit̄ de aduentu christi ad lazarum: ⁊ diuiditur ī duas: quia primo agitur de eiuſ peruentione. secundo de eius susceptiōe ibi: Martha ergo In ꝑma ergo parte dicitur sic.

c Uenit iesus: ⁊ inuenit eum quattuor dies ⁊c̄. quattuor dicit ad certitudinem mortis: quia lꝫ sint alique infirmitates latētes quibus aliquibus videtur mortuus ad tempus: hoc tamen non durat ꝑ quattuor dies: dicit etiam in monumento. s. in terra reclusus: quia dato ꝙ fuisset ibi positus viuus: nihilominus fuisset in tāto tempore mortuus.

d Erat autem ⁊c̄. quasi stadijs quindeciꝫ: que valent leucham excepto vno stadio.

e Multi autem ex iudeis venerant vt consolarentur eas de fratre suo: tum q̄ erāt nobiles domine: tum quia locus erat satis prope vt pꝫ ex dictis. f Martha ergo. hic agit̄ de xp̄i susceptione: ⁊ primo quo ad marthā. Secundo quo ad mariam: ibi ⁊ cum hec dixisset. Prima in duas: q̄ ꝑmo christus a martha deuote suscipitur: Secūdo fratris suscitatio ei promittitur: ibi: Dixit illi iesus. In ꝑma parte dicitur sic.

f Martha ergo vt audiuit quia venit iesus ip̄a enim habebat curam domus: ⁊ ideo primo aduentus christi ei nunciatus est per aliquem: qui aduētū xp̄i preuenerat. g Occurrit illi reuerenter ⁊ deuote. h Maria aūt domi sedebat: cum iudeis qui venerant ad eas.

i Dixit ergo martha ad iesum: Domine si fuisses hic ⁊c̄. ex quo apparet ꝙ credebat ipsuꝫ posse ꝓseruare fratrem suum a morte: tamen imperfecte credebat q̄ videtur īnuere ꝙ non potest xp̄s tm̄ absēs q̄ꝫtū ꝑsens k Sꝫ et nūc scio q̄ quecūqꝫ poposceris videtur ꝑ hoc ꝙ nō fuisset edocta plene de eiꝰ deitate: q̄ nō dixisset quecūqꝫ poposceris: sꝫ dixisset quecunqꝫ iusseris fient.

l Dixit illi iesus: hic suscitatio fratris sui ei ꝓmittit̄ cū dr̄. m Resurget frater tuꝰ. Sꝫ illa intellexit hoc de resurrectiōe futura: ideo subdit̄. n Dic ei martha: Scio q̄a resurget ⁊c̄. Ex quo patꝫ ꝙ erat de secta phariseoꝝ q̄ꝫtuꝫ ad hꝫ ꝙ cōfitetur resurrectionē futurā nō de secta saduceoꝝ q̄ hoc negant. o Dicit ei iesus: explicans intētioneꝫ suā de resurrectione fratris sui ꝓpinqua.

p Ego sū resurrectio. s. causaliter: Tū q̄ resurrectio xp̄i ē cā nostre resurrectionis: Tū q̄a resurrectio gn̄alis futura fiet virtute xp̄i vocātis mortuos ad iudiciū. q Et vita: ꝑ essentiā: ꝓpter qꝺ sum cā vite oībus viuētibꝰ ⁊ possum dare vitā mortuis: q̄ ꝙ est tale ꝑ essentiā ē cā omnium alioꝝ q̄ sunt ꝑ participationē. vt habetur scd̄o metha. r Qui credit ī me: sic̄ ꝑdestinatꝰ. s Etiā si mortuus fuerit: ꝑ lapsum in peccatū mortale. t Uiuet. finaliter vita gratie. v Et oīs q̄ viuit ⁊ credit in me: fide formata. x Non morief̄ in eternum. i. morte eterna lꝫ moriatur morte tēporali ad soluēdū debitū nature. y Credis hoc: nō petit hoc quasi ignorās sꝫ querēs eiꝰ ꝯfessionē ad meritū q̄ ore fit ꝯfessio ad salutē vt habet̄ roma. x. ca. z Ait illi vtiqꝫ dn̄e q̄ ꝑ xp̄i verba erat instructa in fide

Ego credidi[a]: quia tu es christus filius dei viui[b]: qui in hunc mūdū venisti[c]. Et cum hec dixisset[d] abijt et vocauit mariam sororem suam[e] scilētio dicens[f]. Magister adest ꝛ vocat te[g]. Illa autem vt audiuit surrexit cito[h]: et venit ad eum. Nondum eni venerat iesus in castellum[i]: sed erat adhuc in loco vbi occurrerat ei martha. Judei ergo[k] q erāt cum ea in domo et consolabantur eam cū vidissent mariam quia cito surrexit ꝛ exijt. sequti sunt eam dicentes quia vadit ad monumētum ꝛ ploret ibi[l]. maria ergo cum venisset vbi iesus erat[m]: Uidens eū cecidit ad pedes eius: ꝛ dixit ei[n]. Domine si fuisses hic non eēt mortuus frater me⁹. Jesus ergo[o] vt vidit eam plorantem ꝛ iudeos q venerant cum ea plorantes: infremuit spiritu[p]: ꝛ turbauit seipsum ꝛ dixit. Ubi posuistis eum? Dicunt ei. Domine veni ꝛ vide. ꝛ lachrimatus est iesus[q]. Dixerunt ergo iudei[r]. Ecce quomō

plenius q̄ȝ ante qđ pȝ ex eius sequēti ꝯfessione in qua p̄mo exprimitur ipsius xp̄i dignitas sacerdotalis: ꝛ regia cum dicitur. a Ego credidi quia tu es xp̄s. i. vnctus: vnctio autem debebatur regibus ꝛ sacerdotib⁹. Secūdo christi diuinitas cum dī. b Fili⁹ dei. s. naturalis. Tertio incarnationis veritas cum subditur. c Qui in hūc mūdū venisti: nō p loci mutationē: sȝ p carnis assūptionē d Et cū hec dixisset: hic agit̄ đ susceptiōe xp̄i: quo ad mariā q₂ martha a xp̄o edocta stati. e Abijt ꝛ vocauit mariā sororeȝ suaȝ vt audiret bonos rumores quos ip̄a a christo audierat. f Silētio propter iudeos p̄sentes quorum aliqui contra christū machinabātur dicēs. g Magister adest ꝛ vocat te: lȝ non sit supra exp̄ssum ꝙ xp̄s vocaret mariam: tamen hoc est credendum qa non est probabile ꝙ martha in hoc mētiretur: Sed propter breuitateȝ euangelista illud omisit: q₂ sufficit ex verbo marthe hoc exprimere. h Illa autem vt audiuit surrexit cito. ꝛ venit ad eum ex magna deuotione. i Nondum enim venerat iesus in castellum: ostendens ꝙ ad miracula facienda non se ingerebat: ꝛ vt ex aduentu iudeorum cum maria ad ipsuȝ magis celebre notorium esset miraculum. k Judei ergo. patet littera vsq₃ ibi dicentes. l Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi. credebāt enim eam esse subito motā ex compassione fratris sui: quia non audierant verbum marthe vt dictuȝ est. m Maria ꝛc̄. Cecidit ad pedes eius qđ nō fecerat martha. Ex quo patet ꝙ maria magis amabat iesum ꝛ reuerebatur. n Et dixit ei: domine si fuisses hic ꝛc̄. ꝛ ponit̄ sicut supra. o Jesus ergo. hic consequenter agit̄ de lazari suscitatione: ꝛ diuidit̄ in duas: q₂ p̄mo ponit̄ suscitatiōis actus. Scđo sequēs effectus: ibi multi ḡ ex iudeis. Prima in tres: q₂ p̄mo đscribit̄ affectio xp̄i ad lazarū: Scđo sequēs īde murmuratio iudeoꝝ: ibi dixerūt ḡ. Tertio xp̄s suscitat mortuum: ibi iesus ḡ rursū. Affectio xp̄i ad lazarū ostenditur p̄mo ex signo cum dī. o Jħs ḡ vt vidit eā plorātē: ꝛ iudeos q venerāt cū ea plorantes: ex morte amici. p Infremuit spiritu ꝛ turbauit seipsum: fremit⁹ consurgit ex indignatione: iste eniȝ xp̄i fremitus procedebat ex indignatione eius ꝯ̄ diabolū: p cui⁹ suggestionē mors itrauit i mūdū que erat cito đbellaturus: turbatio autem illa procedebat ex compassione lazari et sororum ei⁹. Sciendum tñ ꝙ iste passiones ꝛ ꝯsiles nō erāt in xp̄o viciose: sȝ magis virtuose q₂ nō erāt p̄uenietes iudiciū rōnis: sȝ magis sequētes: ꝛ p ip̄m excitate: sic̄ dicit phs. iiij. ethi. ꝙ passio ire excitata p virtutē fortitudinis adiuuat ad actū ei⁹ forti⁹ exequēdū. Scđo ostēdit̄ affectio xp̄i ex verbo cū dicit: vbi posuistis eū ꝛc̄. Tertio ex facto cū subdit̄. q Et lachrymatus ē iesus: ex pietate vidēs locū sepulture: p hȝ ēt ostēdit veritatē humane nature: paris. n. p̄iculi est discredere verā humanitatē in xp̄o sicut ꝛ deitatē. Et iō vbi xp̄s oñdit suā deitatē adiūgebat aliqua ad declarādū suā humanitatē ꝛ ecōuerso: ꝛ pȝ in ei⁹ natiuitate qñ iacēs in p̄sepio vt hō infirm⁹ stellā fecit radiare in celo vt deus: Silr in passione qñ ipso moriēte ex natura passibili sol obscurat⁹ est inuisibili virtute dei: ꝛ hȝ silr in suscitatiōe lazari quatriduani qđ erat maxime virtutis: turbatus est ꝛ fleuit ad declarādū veritatē humanitatis. r Dixerūt. hic ex affe/

ctu xp̄i ostēdit sequēs murmuratio: Judei eni viderūt xp̄z tristari ⁊ p ꝯn̄s arguebāt ꝙ mors illa ꝯ̄ voluntatē xp̄i simplr accidisset. Quia tristitia est de hijs q nobis nolētib⁹ acciderūt: vt dicit Augustinus. xiiij. de ciuitate dei: ⁊ p cōsequēs ꝯcludebāt ꝙ non potuisset liberare lazarū a morte: ⁊ hoc ē qð dr̄.

a Dixerūt ergo iudei: ecce quomō amabat eū: q̄ȝ videbāt euidens signū inuentes p h̄ ꝙ libēter si posset p̄seruasset eum a morte: ⁊ ex h̄ vlterius miraculū de ceco natū illumīato volebāt anihilare: ⁊ in aliū retorquere dicentes.

a Nō poterat h̄ q apervit oclōs ceci nati facere vt h̄ nō moreref: q̄si dicāt: ex quo nō pōt hoc nec illud potuit nec fecit. Isti nō expectabāt sufficiēter: s; iudicabāt ante tp̄s: q̄ȝ xp̄s plus fecit. plus. n. est mortuū suscitare: q̄ȝ mortē infirmātis ipedire.

b Jesus ḡ. hic ꝯn̄ter ponit lazari suscitatio. ⁊ ponunt h̄ gn q̄ȝ p ordinē faciētia ad miraculi certitudinez ⁊ magnificentiā: partes patebūt ꝓsequēdo. Primū ē descriptio sepulchri qð erat spelūca cauata in rupe magna ⁊ ꝓfunda: ita ꝙ poterāt poni plura ibi corpora. s. corpa eoꝝ q fuerūt eiusdez parētele. Un̄ frequēter dr̄ in libro regum. Sepultus ē in sepulchro patrū suoꝝ: Sic igit erat factū sepulchrum lazari: ⁊ desup grandi lapide claudebat: ex quo p; vera mors lazari q̄ȝ si fuisset ibi positus viuus ⁊ san⁹ ifra quadriduū fuisset mortuus ex loci corruptione: ⁊ hoc ē qð dr̄.

b Jesus ergo rursum fremēs in semetipo: indignatus ꝯ̄ maliciam iudeoꝝ de factis suis inique murmurātiū: ⁊ talis idignatio ē virtuosa: q̄ȝ sicut ad virtuosum ptinet applaudere bono ita ex opposito ⁊ indignari contra malum.

c Uenit ad monumētū: dr̄ eni sepultura monumētū q̄si monēs mentē q̄ȝ monet viuētes vt p̄cogitent mortē.

d Erat. n. spelunca ⁊c. mō

amabant euz[a]. Quidā autem ex ipsis dixerūt. Non poterat hic q aperuit oculos ceci nati facere[a] vt hic non moreretur? Jesus ergo[b] rursū fremens in semetipo venit ad monumentum[c]. Erat autem spelūcha[d]: ⁊ lapis superpositus ei. Ait iesus[e]. Tollite lapidem[f]. Dicit ei martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fetet: quadriduan⁹ ē eniz

Dicit ei iesus[g]: Nonne dixi tibi quoniaz si credideris videbis gloriā dei[h]. Tulerunt ergo lapidem[i]. Jesus autem[k] eleuatis sursum oculis dixit. Pater grās ago tibi[l] quoniā audisti me. Ego autem sciebam q̄ȝ semper me audis[m]. S; propter populum q circūstat dixi[n]: vt credant quia tu me misisti. Hec cum dixisset: voce magna clamauit[o]: Lazare

p̄dicto facta.

e Ait ih̄s. h̄ ponit scðm. s. lapidis amotio cū dr̄.

f Tollite lapidē ⁊c. Dn̄e iā fetet: q̄si dicat: l; aliq̄ suscitati sint mortui recēter: tn̄ q̄ȝ iā q̄driduan⁹ ex fetore solut⁹ resuscitetur nō ē sic auditū. ⁊ h̄ verbū videt ꝓcessisse ex amiratione marthe. ⁊ ei⁹ ignorantia q̄ȝ eiusdē v̄tutis ē suscitare mortuū vtroq; mō ioānes iō seqtur.

g Dic ei ih̄s: corrigendo ei⁹ dictū.

h Nonne dixi tibi: q̄m si crediderl videbis gliaz dei. i. gliosaz ei⁹ virtutē i suscitatiōe fratris tui.

i Tulerūt ḡ lapidē. ad p̄ceptū xp̄i.

k Jh̄s aūt. hic ponitur tertiū. s. xp̄i orō in lazari suscitatiōe qð fac̄ ad declarationez miraculi: q̄ȝ iudei xp̄o iponebāt qð faciebat miracula v̄tute demonis: qð ostēdit falsū: p h̄ qð faciēdo orat deū: ⁊ hoc ē qð dr̄.

k Jh̄s aūt eleuatis sursū oclis: vt ondēret nobis formā orādi q̄ ē p eleuationē mētis i deū.

l Dixit pr̄: grās tibi ago ⁊c. Deus aūt pr̄ celestis magnificētissim⁹ ē. Et iō ex grāꝝ actōe de p̄teritis ad p̄stāda bn̄ficia seq̄ntia ꝓuocat: h̄ n. ē ꝓprium magnifici vt habet. iiij. Ethi.

m Ego sciebā ⁊c. in his. n. q̄ xp̄s absolute volebat ðliberatiua volūtate ꝯformabat diuie volūtati: ⁊ sic exaudiebat. Sciēdū tn̄ ꝙ orare p̄rez ꝯuenit xp̄o rōne hūanitatis in q̄ ē minor p̄re: n̄ aūt rōne diuinitatis in q̄ ē ei eq̄lis.

n S; ꝓpt pplm q circūstat ⁊c. Multi. n. ex iudeis dicebāt ꝙ belzebub faciebat signa qð remouet ꝯformādo volūtatē suā cū volūtate diuina.

o Hec cū dixisset: h̄ ponit q̄rtū. s. lazari vocatio: cū dicit.

o Hec cū dixisset voce magna clamauit. Lazare veni foras: h̄ fec̄ ad declarationē miraculi q̄ȝ si dixisset in scilētio possent dicē aduersarij ꝙ v̄ba magica dixisset vl iterposuisset. p h̄ ēt tollitur error eoꝝ q dicebāt aīas ðfunctoꝝ latitare in sepulchris: ⁊ iō clamauit ih̄s voce magna in suscitatiōe lazari q̄n aīam reuocans a lōgin/

quo.s.ab iferno:vt ad corpus rediret.
a Et statim:hic ponit quntum.s.lazari suscita/tio cum di. a Et statim pdijt q fuerat mor/tuus qr virtus diuina operabatur in instanti.
b Ligatus manus ⁊ pedes institis:⁊ facies ei⁹ sudario erat liga/ta.hic delarat vir tus diuina nō solū suscitādo mortuū: sed etiam faciens exire ligatum:per hoc etiaꝫ apparet certitudo miracu li inq̄ꝫtuꝫ exiuit la zarus eo mō quo fuerat seplchro po situs. c Dixit eis iesus:soluite eum: hoc pcepit alijs lꝫ posset facere p se/ipm:vt accedētes de ppe ⁊ tangentes ex visu ⁊ tactu essent testes miraculi efficaciores sicut su pra dcm̄ est de amotione lapidis. d Et fini/te abire:vt ostendatur vere suscitatus ⁊ nō fan/tastice p opera vite cuiusmodi est ambulatio ⁊ comestio ⁊ ꝯsimilia. Ideo dicit in sequēti cap. q lazarus erat vnus de discumbentibus.
e Multi ergo:hic ponitur suscitationis effe/ctus:ex hoc q viso pdicto miraculo multi eoꝝ crediderunt xpo:nec mirum qr illud signū fuit, diuine virtutis manifeste ostensiuū:que nō po test adesse ad testificandum aliquod falsum: et hoc ē quod dicitur. Multi g ex iudeis ⁊c̄.pꝫ.

Expositio moralis.

Erat qdam languens:p hunc lazarū languē tem potest significari quilibet patiens grauem tēptationem.p eius sorores significantur per/sone pro eius alleuiatione deuote christum de precantes:que non semper exaudiuntur sed ta lis patiens aliquando per actum peccati mor/talis mori permittitur ab eo qui est tante boni tatis ⁊ potētie q scit ⁊ potest bona de malis eli cere. Per iesum autem qui salus interpretatur predicator vel confessor salutem animarum si/tiens significatur:qui peccatorem nō solū, mor tuum reperit per culpam sed etiam aliquando fetentem per infamiam ⁊ sepultum sub lapide per obstinationem:⁊ tamen deo principaliter operante sic per bonam intentionem reducit eum ad vitam gratie:quod non solum tollit ob stinatio ⁊ mors culpe sed etiam infamie fetor ⁊ suauis odor redditur bone fame.

Questio fratris Antonij betōtini. Fetet qua driduanus est Joannis.xj.ca. ℭ Ex quib⁹ ver bis a doctoribus ⁊ patribus queritur:qd istoꝝ duorum peccatoꝝ grauius esse dcer nitur:homicidiuꝫ an blasphemia. Et profecto sicut testi mōijs fide dignis approbatur:mul/to grauius multo qꝫ horribilius ipo homicidio pecca/tuꝫ blasphemie re tinetur. vnde san/ctus Thomas se/cūda secūde.q.iiij sup hoc talem rō/nem assignat. Illud peccatum in se graui⁹ atqꝫ horribilius est:qd directe deum offendit ⁊ per ponderat eo q non directe in deum sed in pro ximum nocumentum ⁊ offensionem intēdit:cū autem blasphemia offendat pprie deum ⁊ ho/micidium primuꝫ:sequitur valde bene q blas/phemia sit grauior ⁊ horribilior q̄ꝫ ipm homi cidium. Alex. quoqꝫ doctor irrefragabilis i suo secundo dicit. Peccatum blasphemie est cōtra pceptum pme tabule:peccatum homicidij ē cō tra pceptum secunde tabule. Sed maius pecca tum est q cōmittitur contra pmam tabulaꝫ q̄ꝫ secundam:ergo maius peccatū est blasphemia q̄ꝫ homicidium. Alia ratio reddi potest qa ho micidium quandoqꝫ licet sicut iudici occidere delinquentem: Blasphemare autem nunq̄ꝫ li/cet. Ultima ratio redditur qr salteꝫ spirit⁹ blas/phemie est peccatum in spiritum sanctum:ho/micidium vo non. His quattuor rationibus mota hec deuotissima femina martha ait ad ie sum fetet.s.sua horribili ꝯditione blasphemās. quadriduanus est enim quia his quattuor ra tionibus peior est homicida.

Expositio litteralis.

EUangelista.hic describit doctrinā ipsi us christi q̄ꝫtum ad virtutem illumina tiuam.⁊ diuiditur in duas:quia primo preponitur intentum. Secundo pbatur ibi. Di xerūt ergo pharisei. Circa pmū tria ponunt: p mū est ipsius xpi speciale puilegiuꝫ cum dicit.

veni foras. Et statiꝫ [a] pdijt q fuerat defūctus: ligatus manus ⁊ pedes institis ⁊ facies illi⁹ su/dario erat ligata [b]. Di/xit ei iesus [c]. Soluite eū ⁊ finite abire [d]. Multi er go [e] ex iudeis qui vene rant ad mariam ⁊ mar tham:⁊ viderāt que fe cit iesus crediderūt i eū.

Sabbato post quartaꝫ dominicam quadrage sime. Euangelium sm Joannem.viij.cap.

In illo tem pore. Dice bat Jesus turbis iu/deoꝝ. Ego

sum lux mundi[a]. Qui sequitur me[b] nō ambulat in tenebris[c]: sed habebit lumen vite[d]: Dixerūt ergo ei pharisei[e]. Tu de te ipo testimonium phibes: testimoniū tuū non est verū[f]. Respōdit iesus ⁊ dixit[g] eis Et si ego testimoniuz ꝑhibeo de meipo veruz est testimonium meum q: scio vnde veni ⁊ quo vado[h]. Uos autem nescitis vñ venio aut quo vado[i]. Uos ſm carnem iudicatis[k] ego non iudico quenq̄z[l]. Et si ego iudico iudicium meū verum[m] est: quia solus nō sū[n]: sz ego ⁊ q misit me pater[o]. Et in lege vestra scriptū est[p]: q: duoꝝ hominū testioniū veꝝ ē[q].

a Ego sū lux mūdi: aliȷ.n. nō sunt lux: sz ab hac luce illuminati vt dicet postea: Nō tñ sic est itelligendū q xp̄s sit sol iste visibilis sicut itelligebāt Manichei. Lux.n. magis ꝓprie dr̄ in spūalibus q̄z in corporalbꝰ: q: lux hz rōnem manifestatiui: qd̄ ꝓpriei hz locum in cognitione itellectiua q̄ sūmū tenet gradū ⁊ iō ipe deus solꝰ ē lux ꝑ essentiā q: ab ipo oīs notitia driuat. Scd̄o ꝓponit huiꝰ lucis bñficium cum dicitur b Qui seqtur me ꝑ fidē formatam. c Nō ambulat i tenebris ignorantie ⁊ culpe: ⁊ ꝑ ꝯsequēs nō veniet ad tenebras gehēne: q̄ sunt terminus p̄dictarū tenebrarū, ꝓpter hoc Matth. viȷ. cap. Dicunt tenebre exteriores idest vltime: ꝑ xp̄m eniz facta ē veritas ꝯ tenebras ignorātie ⁊ grā ꝯ tenebras culpe: ⁊ glīa dabit ab eo cōtra tenebras gehēne. Tertio ꝓponit huiꝰ lucis fructus cum dr̄. d Sz habebit lumē vite. q: ꝑ irradiationē huiꝰ lucis eleuabit itellectus ad vidēdū deū clare ⁊ ꝑ ꝯsequēs affectꝰ ad fruēdū ipm ꝑfecte in qbꝰ ꝯsistit vita eterna. e Dixerūt ergo: hic ꝓbat ꝓpositū ⁊ diuidit in duas: q: pmo ponitur iudeoꝝ obiectio. Scd̄o xp̄i rñsio ex q̄ ostēditur ꝓpositū: ibi: rñdit iesus. Obiectio aūt eorū ꝓcedit nō ex parte dicti q: erat verissimū: sz ex parte dicētis: ⁊ h̄ ē qd̄ dr̄. e Dixerūt ergo pharisei. Tu de te ipo testimoniū phibes. f Testimoniū tuū nō ē verū. i. habens firmitatem dato q esset veꝝ in se: q: nullus pōt ferre testimonium de se ipo. g Respondit iesus: h̄ ponitur xp̄i responsio ⁊ excludit eoꝝ obiectionem dupliciter: pmo ostendendo q ꝯsequentia nō tenet. Secūdo q antecedens ē falsuz: ibi vos ſm carnem. Circa pmum sciendū q testimonium hz firmitatē ⁊ veritatē ex certitudine cognitionis: ⁊ ideo hominis testimoniū de se nō est firmum: q: ⁊ si se cognoscat tamen freq̄nter inordinate afficitur ad seipm: deus autem ꝑfecte se ⁊ alios cognoscit: ⁊ nō potest esse distortio in eius affectu: ꝓpter quod testimoniuz dei de se ipo firmum est: Testimonium autē hominis de deo est inualidum ꝓpter defectuz cognitionis: xp̄s autem erat homo ⁊ deus nec poterat esse defectus cognitionis vel inordinatio affectiōis in diuina natura vel humana ꝓpter quod eius testimoniuz d̄ seipo erat firmū magis q̄z quodcū q̄ aliud testimonium: ⁊ sic pz defectus consequentie ⁊ hoc est quod dr̄. g Respondit iesus ⁊ dixit: si ego testimonium ꝑhibeo ⁊c̄. subdit causa idest. h Quia scio vnde veni aut quo vado. idest ꝑfecte cognosco patrem a quo exiui in mundū ⁊ ad quez reuertar ⁊ sic patet ꝓbatio ꝓpositi. s. q christus sit lux ꝑ essentiam quia verbum est a patre ꝓgrediēs: sicut lux a luce. i Uos autem nescitis vñ venio aut quo vado: q: eius diuinitatē ignorabāt k Uos autem ſm carnem. hic ostendit christus antecedens eoꝝ esse falsum ⁊ diuiditur in duas: q: pmo ponitur christi ꝓbatio. Secundo remouetur eorum obiectio: ibi: dicebant ergo. Antecedens eorum erat q xp̄s esset solus q de se testimonium perhiberet ⁊ hoc est falsum: q: filius dei non potest esse sine patre ⁊ spiritu sācto: q concorditer dant testimoniuz cum eo: vt dicitur pme. Joannis. v. capitulo. Tres sunt q testimonium dant in celo ⁊c̄. Tamē non fit hic mentio nisi de patre: ⁊ hoc est quod dicitur. k Uos ſm carnem iudicatis. s. me esse solum hominem. l Ego non iudico quenq̄z. i. per exteriora sicut vos: q: deus intuetur cor. m Et si ego iudico: iudiciū meū veruz est. i. firmum. n Quia nō sum solus vt supponitis q: non potest esse solitudo in diuinis: cum vna ꝑsona sit in alia ⁊ econuerso: ideo subditur. o Sed ego ⁊ qui misit me pater ⁊c̄. ex hoc arguit ad ꝓpositū dicēs. p Et in lege vestra scriptū est. Deutero. xix. ca. q Quia duoꝝ hoīuz testimoniū verum est. i. debet reputari verum

Ego sum q testimoniū perhibeo de meipso[a]: ⁊ testimonium ꝑhibet de me qui misit me pater[b]. Dicebāt ergo ei[c]. Ubi est pater tuus[d]? Respōdit iesus[e]: neq̄ me scitis[f] neq̄ patrem meuz[g] Si me sciretis[h]: forsitā ⁊ patrem meū sciretis. Hec verba loquutus ē iesus ī gazophilatio[i] docens in templo. Et nemo apprehendit eum: quia nondum venerat hora eius[k].

quia q̄uis duo homines possūt mentiri simul: tamen non contingit defacili. a Ego sum qui testimonium perhibeo de meipo. ecce vna persona. b Et testimonium perhibet d̄ me qui misit me pater: ecce alia: argumentum est a minori: Si enim duorum hominuz testimonium ē firmum qui habent cognitionem paruam: ⁊ possūt habere affectionem distortam: multo fortius testimonium patris ⁊ filij in diuinis: vbi non potest esse talis d̄fectus debet primum reputari. c Dicebant ergo. hic remouetur iudeorum obiectio: audientes enim ꝙ allegabat patrem suum in testimonium: statiz obiecerunt. d Ubi est pater tuus: quasi dicat non est talis ac tantus ꝙ in hoc sit ei credendū Credebant enim eum esse hominem purum filium Joseph. Et ideo de ipo derisorie querebāt e Respondit iesus: obiectionem excludendo. f Neq̄ me scitis: ſm deitatem. g Neq̄ patrem meum. per consequens: quia cognito vno correlatiuorum cognoscitur ⁊ reliquum: ideo subditur. h Si me sciretis. lz enim iudei haberent maiorem notitiam q̄z gētiles: ſz quod dicitur. ps. lxxv. Notus in iudea deus. tamen non cognoscebant eum quantum ad mysterium trinitatis: quia non erat adhuc plene reuelatum. i Hec verba loqutus est iesus in gazophilatio. idest in loco vbi ponebātur oblationes pro edificijs templi: Hoc autez addidit euangelista: ad ostendendum ꝙ iesus erat in loco vbi poterat faciliter capi ab eis: q querebant euz occidere nisi fuissent repressi diuina virtute: ideo sequitur. Et nemo apprehendit eum. k Quia nondum venerat hora eius. idest ab eo preordinata: quia quando voluit captus est ⁊ non ante.

Expositio moralis sup euangelium istud nō habetur. Questio fratris Antonij betontini. Tu de teipo testimonium perhibes testimonium tuum non est verum. Joānis. viij. caplō.

¶ Super quibus verbis queritur. Contra qd̄ legis preceptum maliciā suam blasphemia dirigit? Ad quod irrefragabilis doctor Alexander de ales in secundo suo volumine inquit. Peccatum blasphemie contra illud pme tabule esse preceptum. Nō assumes nomen dei tui in vanum: quod Exo. xx. capitulo denotat. Profecto nomen dei ī vanum assumere: ē diuine maiestati derogare: aut sibi et seruis suis cō tumeliam inferendo: aut a se: aut a seruis suis debita ⁊ conuēientia denegando: qd̄ proprie diffinitō blasphemie est. Propterea Ambrosius ait. Blasphemia est cum deo attribuitur quod ei non cōuenit: vel cum ab eo remouetur: quod ei ꝯuenit: que duo simul pharisei fecerunt quā do dixerunt. Tu de te ipo testimonium perhibes. testimoniuz tuum non est verum. Hic quidem pmo denegant sibi ꝙ ex ratione iam conuenit: licet enim Codice de testibus lege omnibus: dicatur: ꝙ in causa propria nemo potest eē testis: tamen quia Jesus purus homo non erat ⁊ sibimetipsi vt homo testimonium non reddebat: verum de se poterat testimonium perhibere. Unde Augustinus ait. Uerum est testimonium lucis: siue se ostēdit siue aliud: Secūdo pharisei blasphemantes christo domino attribuūt ꝙ eius maiestati non conuenit dicentes. Testimnnium tuum non est verum: ⁊ proculdubio false dicebant: immo forte mendaciter: quia bene fortasse sciebant omnia fuisse in eo: que ad ydoneum testimonium requiruntur. Tria eni sunt que testis debet habere ſm theologos. Primo in intellectu veritas: quia sicut cecus non potest de coloribus iudicare: sic qui ignorat non potest testimonium perhibere. Secundo in affectu bonitas: quoniam ſm Sapientez in ethicis qualis est vnusquisq̄ talia loquitur. Amantes inquit ipe ⁊ odientes non pariter iudicamus. Tertio in affatu pluralitas: nam cōmuniter vni testi ſm iura non adhibetur fides sicut digestis de testibus lege vbi numerus. et iiij q. iij. Js item in criminali describitur. Christus igitur qui erat summa veritas ⁊ sapientia ipso dicente hodie: scio vnde venio: ⁊ summa

bonitas ⁊ clemētia ip̄o etiam addente. Ego nō iudico quēq̄3.s. malo ⁊ falso iudicio: vt vos facitis. ⁊ summa potentia q2 neq3 solus: sed vna cū patre ip̄o etiam cōfirmante q ait. Ego solus nō sum: sed ego ⁊ qui misit me pater. Verum ꝓfecto testimoniu3 ꝑhibeo: l3 omnia ꝑter illa reperirentur in eo: ⁊ multo his plura: q̄ a peritis in iure describuntur. Dicūt eni isti ꝙ he ꝯditiōes requiruntur in teste. Cōditio sexus: etas: discretio: fama. Et fortuna fides in testib⁹ ista requires.

ExDominica de passione Epistola Pauli ad hebreos.ix. capitulo.

Xrēs: xp̄s assistēs[a] pō tifex futurorū3 bonorum: pamplius ⁊ perfecti⁹ tabernaculum non manu factum.i.non huius creationis. Neq3 per sāguinem hyrcorum: aut vitulorum: sed per proprium sanguinē introiuit semel in sancta: eterna redemptione iuēta.

Expositio litteralis.

Hic apostolus ostendit de tabernaculo moysi inq̄3tu3 fuit figura noue legis: circa quod apostolus duo facit: q2 p̄mo declarat ꝓpositum: secūdo ꝓbat quoddam suppositum: ibi: si enim sanguis: Circa p̄mum gnq3 tāgit p̄mo dignitatem loci: q2 illa pars tabernaculi que figurabat nouū testamentum vocabatᷓ sanctū sanctoꝝ. Secūdo dignitate3 ministri: q2 solus sūmus pontifex illuc intrabat. Tertio modum intrādi: q2 cum sanguine intrabat. Quarto tempus intrandi: q2 tm̄ semel in anno. Quinto ad qd intrabat.s. ad placandū sibi deū ⁊ populo: ⁊ ista significant ea que sunt in nouo testamēto: q2 xp̄s q est summus pontifex intrauit celum: quod designabatur p sanctum sanctoꝝ: vt supra dictū ē: ⁊ p ꝓprium sanguinem ad placandum nobis patrem: ⁊ hoc est quod dicitur.

a Christus assistens. Sciendum tamen ꝙ in hoc cap̄. constructio est multum suspensiua: ⁊ idō vt clarius ⁊ breuius ꝓcedam: ego ponam lr̄am non s̄m ꝙ iacet in libro. sed s̄m ordinem serie.

a Christus aūt assistens. hic tāgitur dignitas ministri noui testamenti: q2 xp̄s est nomen suppositi existētis in natura duplici.s. diuina ⁊ humana. Pontifex. hic tangitur nomē officij: q̄ xp̄s est p̄nceps alioꝝ pastoꝝ: s̄m quod dicitᷓ prima Petri.v.cap̄. Cum apparuerit p̄nceps pastorum ⁊c̄. Assistens.i. semꝑ paratus ad suū officium.s. ad interpellādum patrem ꝓ nobis: ⁊ ad auxiliandu3 nos contra impugnationē hostis:

introiuit semel in sancta.i. in celum vt patebit infra: quod qdem celum est tabernaculum p amplius.i. valde amplum ꝓpter imensitatem bonorum celestium: ⁊ ꝑfectius q̄3 fuit tabernaculum moysi: quod fuit mobile ⁊ portabile de loco ad locu3. Istud est imobile ⁊ eternu3: s̄m quod per Isai fuit p̄dictum xxxiij.ca. Ocli tui videbunt hierusalem ciuitatē. opulentam tabernaculu3 quod nequaq̄3 transferri non poterit: ibi enim loqtur de hierusalem celesti: non manu factum.i. non per hominē: sicut fuit tabernaculum moysi p manū Bezeleel. Unde considerandū est ꝙ tabernaculum moysi sic erat dispositum: parietes eni3 erant de quibusdam asseribus coopertis auro. Tectū v̄o tabernaculi erat quedā cortina quattuor colorib⁹ d̄picta. Altitudo tabernaculi erat decem cubitoꝝ: ⁊ latitudo dece3: longitudo v̄o eius.xxx. ⁊ erat quedā cortina interi⁹ diuidēs longitudinē in partes inequales: q2 ex vna parte cortine erant decem cubiti tm̄: ⁊ dicebatᷓ illa pars tabernaculi sanctum sanctoꝝ: In alta eni3 parte erant.xx. cubiti: ⁊ dicebatur illa pars sancta absolute: vel etiam sanctum: ⁊ sic distinguebātur due partes tabernaculi sicut in ecclesijs nostris chorus ⁊ nauis: nisi ꝙ opposito modo erant site: q2 chorus in ecclesijs nostris est versus oriētem: in tabernaculo v̄o moysi: sanctum sanctoꝝ erat versus occidentem. Ulterius considerandum ꝙ in sanctum sanctoꝝ erant tria: Archa testamenti: Duo cherubin: ⁊ ꝓpitiatoriū Apostolus addit quartum.s. ꝙ ibi erat turribulum quod exponunt aliqui dicentes ꝙ per hoc intelligi debet altare incensi: sed hoc p3 falsum p textum Exo. vltimo ca. vbi dicitur. Altare incensi erat in alia parte tabernaculi: Hoc etiam dicunt Josephus ⁊ hieronymus. Et ideo dicendum ꝙ p turribulū nō intelligitur aliud nisi ꝙ erat ibi incēsorium in quo summus sacerdos intrans sanctum sanctoꝝ ponebat incēsum vt nebula inde ꝯsurgens impediret alioꝝ conspectū q erant in alia parte tabernaculi ne viderēt ea

que erant intra sanctum sanctoꝝ: Similiter in alia parte tabernaculi que dicebat sancta erant tria: Mensa ꝑpositionis in latere aquilonari: ⁊ candelabrum aureum in latere australi. ⁊ altare Thimiamatis in medio contra diuidentē sanctum: Et sanctum sanctorum. Predictoꝝ autem assignat duplex ratio vna litteralis ⁊ alia mystica: Litteralis est ista. Tabernaculum enim istud erat ordinatum ad cultum veri dei creatoris totius mundi in quo sunt due partes: vna nobis inuisibilis videlicet istud quod est vltra Celum sidereum vbi erat habitatio spiritualiū substantiarum ⁊ hoc figurabatur p illam partē tabernaculi que dicebatur sanctum sanctorum: in qua erant Cherubin representantia angelicam naturam: ⁊ archa testamenti clausa ad designandum ꝙ rationes eorum que fiunt in hoc seculo visibili continentur clause ⁊ nobis occulte in illo seculo superiori sicut ratiōes effectuū in causis: ⁊ artificiatorum in artifice continentur quodāmodo clause. Et hoc p tria in archa contenta. scilicet tabulas que representant sapientiam qua diriguntur res humane: Et virga Aaron qua designatur potestas regiminis: per quam coercentur homines a malis: Et manna per quod designatur vita humana: Per propiciatorium vero qd erat quasi locus dei: ⁊ quia inde respondebat summo sacerdoti: per hoc designatur ipe deus gloriosus ⁊ sublimis presidēs omnibus creaturis: ⁊ sic postq̄ per sanctum sanctorum designantur ea que sunt supra celum sidereum nobis inuisibilia. Sic per aliam partē tabernaculi que dicebatur sanctum absolute designabatur alia pars mundi: Per tectum autem tabernaculi in quo erat quedam cortina varijs coloribus distincta: designabat celum sydereū varijs stellis ornatum. Per candelabrum autē in quo erant septem lucerne designabantur orbes septem planetarum: ⁊ propter hoc erat positum in parte australi: quia cursus planetarum in Emysperio nostro semper est ad austrum. Per mensam vero vbi erant panes suppositi designabantur elementa: ex quibus constituitur ⁊ nutritur hominum vita: quia ex eisdem sumꝰ ⁊ per eadem nutrimur vt dicitur secūdo de generatione: Designabat etiam illa mensa: ꝙ illi q in altari deseruiebant creatori vniuerse creature de altario debent viuere. Ratio autem allegorica predictorum est: quia per illam partē tabernaculi que dicebatur sancta designabatur vetus testamentum in quo veritas diuinorum erat latens sub velaminibus figurarum: sicut aspectus eorum qui erant intra sanctum sanctorum ⁊ erat interclusus per cortinam mediam inter vtranq̄ tabernaculi partem: vt dictum ē per illam: vnde per tabernaculi partem que dicebatur sanctum sanctorum in qua erant illa q̄ representabant spiritualia ⁊ diuina vt dictum est: significabatur nouum testamentum in quo reuelata est veritas diuinorum: propter quod in passione domini in qua consumatum est nouum testamentum: scissa fuit illa cortina que ꝓhibebat aspectum eorum que erāt intra sanctū sanctorum: vt habetur Luc. xxiij capitulo. Hāc autem expositionem secundam ꝓsequitur apostolus. ⁊ hoc est quod subdit apostolus exponendo verbum predictum. idest non huiꝰ creationis idest humane factionis. Tangit etiam tempus intrandi: ibi semel: quia totum tempus non est nisi vnus annus respectu pontificatus christi: ⁊ ideo ex quo semel itrauit semper est ibi: tangitur etiam modus intrādi cum dicitur. Neq̄ per sanguinem hyrcorum aut vitulorum: sicut intrabat pontifex veteris legis: sed per proprium sanguinem: qui pro nobis fuit effusus in cruce. Tangitur etiam ad quid intrauit cum dicitur: eterna redemptione inuenta: quia per hoc hābemus eternam redemptionem per modum conuenientissimum a christo inuentum inqu[...]ꝫ satisfecit: quia poterat in q̄tum deus. Et solu[...] qui debebat inq̄tum homo. Si enim sanguis. hic probat quoddam suppositum circa vltimum dictum. scilicet ꝙ sanguis christi fuit efficax ad nostram redemptionem eternam: ⁊ facit talem rationem: sanguis christi ex vnione ad suppositum diuinum habet virtutem maiorem ad emundationem anime q̄ sanguis. Hyrcorum ⁊ vitulorum et aqua lustrationis ad tollendum immundiciam corporalem seu impedimentum irregularitatis de quo predictum est. Ueritas propositionis huius patet: quia sanguis christi ex eius vnione ad suppositum diuinum contrahit q̄dam infinitatem virtutis: Sed predicta veteris legis tollebant immunditiam corporalem contractam ex tactu alicuius immundi ⁊ a diuino cultu impedientem: vt patet numeri. xix. capitulo. Ergo multo fortius sanguis christi mundat animam ⁊ reddit eam aptam ad salutem eternam: ⁊ hoc est quod dicitur.

Si enim sanguis hyrcorum ⁊ thaurorum[a] ⁊ cinis vitule[b] inquinatos sanctificat ad emundationez carnis[c]: quanto magis sanguis christi[d]: qui per spirituz sanctũ semetipsum obtulit immaculatum deo: emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruienduz deo viuenti[e]? Et ideo noui testamẽti mediator est[f]: vt morte intercedente[g] in redemptionem earũ preuaricationum[h]: que erãt sub priori testamẽto: repromissionem accipiant[i]: qui vocati sunt eterne hereditatis[k] In xp̃o iesu domino nostro

a Si enim sanguis hyrcorũ ⁊ thaurorum: hoc fiebat in festo expiationis. b Et cinis vitule aspersus: qꝛ in aqua illustrationis qua debebãt imũdi aspergi ponebanť cineres vitule cõbusti. vt dꝛ numeri. xix. cap. c Inquinatos sãctificat ad emũdationem carnis: qꝛ animaz mundare nõ poterat. d Quãto magis sanguis xp̃i emundabit conscientiaz nostrã ab operibꝰ mortis. i. peccatis q̃ mortificant animam morte culpe ⁊ morte gehenne. e Ad seruiendũ deo viuẽti: hoc dicit ad differentiaz illorum: q putanť viui. sed sunt mortui: vt Jupiter: Hercules ⁊ huiusmodi. Tangit aũt tria ꝑ que sanguis xp̃i habet efficaciam ad p̃dicta. Primum est ip̃e offerens. s. xp̃s cuius meritum est efficacie infinite ꝓpter coniũctionem ad diuinitatẽ: ⁊ hoc tãgiť cum dꝛ: Semetip̃m obtulit. Secũdũ est munus oblatum ꝙ fuit sanctissimũ: Ideo dꝛ imaculatũ Tertium est modus offerendi q ꝓcessit ex maxima charitate quod notať cum dꝛ ꝑ spiritum sanctum: cui aũt facta sit talis oblatio ostẽditur cum dicitur. Deo. s. patri. f Et ideo noui testamẽti: Hic ꝯsequenter ex p̃dictis que ꝑtinent ad vetus testamẽtum ⁊ expositione eorum arguit ad p̃ncipale intẽtum. s. ꝙ nouũ testamẽtum sit excellẽtius ⁊ efficacius veteri: ⁊ hoc ostẽdit cũ p̃dixit ꝙ xp̃s ꝑ ꝓprium sanguinẽ intrauit celũ: ⁊ sic inuenit nostram redemptionẽ eternã: hoc aũt nõ poterat fieri in veteri testamẽto: Ex quo seqtur ꝙ illud testamẽtũ factũ est ꝑ xp̃m: ⁊ per cõsequẽs dꝫ dici nouũ testamentũ: qꝛ illud qđ sequitur p̃cedens dicitur nouũ respectu illius: et hoc est quod cõcludit apostolus. f Et ideo noui testamẽti mediator est. s. ip̃e xp̃s: ꝑ quem aũt modum sit mediator subdit. g Ut morte intercedẽte. i. xp̃i morte interueniẽte ꝑ quaz eius testamentũ est ꝯfirmatum. h Redemptionem earum p̃uaricationum q̃ erãt sub priori testamento. i. quas vetus testamẽtum nõ poterat auferre sed per mortem xp̃i sunt ablate.

i Repromissionem eterne hereditatis accipiant. ꝑ efficaciam passionis. k Qui vocati sunt ad participandũ ip̃m ꝑ veram fidem ⁊ sacramentorum noue legis susceptionem ⁊ sic pꝫ ꝙ nouũ testamẽtũ est efficatius veteri: qꝛ mũdat animã ⁊ ꝯfert gloriam. Uetus autẽ testamentũ tm̃ exterius mũdabat ⁊ temporalẽ hereditatem ꝓmittebat.

Questio fratris antonij betontini. Sanguis xp̃i q ꝑ spiritum sanctum semetip̃m obtulit imaculatum deo. emũdabit ꝯsciẽtiã nostrã ab operibꝰ mortuis. Paulus ad hebreos. ix. ca.

¶ In qbus verbis queritur: vtrum teneamur ad id quod nobis cõsciẽtia dictat. Bonauẽ. in secũdo disti. xxxix. parte scđa arti. secundo. q. iij ꙗ conssciẽtia aliquãdo dictat aliqd qđ est ƀm legem dei: aliquãdo aliqd quod ẽ p̃ter legeꝫ dei. aliquãdo aliqd qđ ẽ contra legem dei: ⁊ loquimur hic de dictamine ꝑ modum p̃ceptionis vł ꝓhibitionis nõ ꝑ modum cõsilij. siue ꝑsuasionis. In p̃mis qdem ꝯscientia simplr ligat ⁊ vlr ꝓ eo quod ad illa homo ligatus ꝑ legeꝫ diuinã ⁊ cõscientia que illi ꝯcordat ligatum ostendit. In secũdis v̊o conscientia ligat q̃ꝫdiu manet: vnde vel tenetur homo ꝯsciẽtiaz deponere: vł tenetur illud quod dictat cõsciẽtia adimplere: vtpote si dictat ꝙ necessarium ẽ ad salutẽ festucam de terra leuare. In tertijs v̊o conscientia nõ ligat ad faciendum vel nõ faciendum sed ligat ad se deponẽdum, ꝓ eo ꝙ cũ talis conscientia sit erronea errore repugnãte legi diuine necessario q̃ꝫdiu manet ponit hoiem extra statuz salutis: ⁊ ideo necessarium ẽ eam deponere: qꝛ siue homo faciat quod dictat ꝯsciẽtia eius siue eius oppositum mortaliter peccat. Si v̊o facit ꙗ ꝯscientia dictat: ⁊ illud ẽ contra legem dei: ⁊ facere ꝯtra legeꝫ dei sit mortale peccatũ: absqꝫ dubio mortaliter peccat. Si v̊o facit oppositũ eius ꙗ ꝯscientia dictat ip̃a manẽte adhuc mortaliter peccat: nõ rõne operis qđ facit sed quia malo modo facit. facit enim in contemptuꝫ dei.

Vetus testamentum / temporalem / nouum vero futuram ꝑmittebat hereditatem gloriam

dum credit dictante sibi ꝯscientia hoc deo dis/plicere: q̃uis deo placeat: ⁊ hoc est quod dicit glo. sup illud Roma. xiiij. ca. Omne quod non est ex fide peccatū ē: ibi glosa. Omne quod ad ꝯscientiā ptinet si aliter fiat dicit Apostolus eē peccatū: q̃uis .n. fiat ēt qđ bonū est si nō faciendū cre datur peccatum ē. Et rō hui⁹ ē: q2 nō tm̄ attendit deus qd homo faciat sȝ quo animo faciat: ⁊ iste q facit ꝙ de us iubet credens facere contra dei volūtatē non facit bono aīo: sȝ malo: ⁊ ideo peccat mortaliter.

Dominica in passione Euangelium sm̄ Joannem. viij. cap.

In illo tempore: Dicebat Jesus turbis iudeorum et principibus sacerdotū. Quis ex vobis arguet me de peccato[a]? Si veritatē dico vobis[b]: quare non creditis mihi[c]? Qui ex deo est: verba dei audit. Propterea vos non auditis[d]: quia ex deo nō estis[e]. Responderūt ergo iudei[f]: ⁊ dixerunt ei. Nonne bene dicimus nos[g]: quia samaritanus es tu: et demonium habes[h]? Respondit iesus[i]. Ego demonium non habeo[k]: sȝ

Expositio lr̄alis.

Hic euangelista declarat ꝓprietatem iudeoꝝ ⁊ phariseoꝝ: qm̄ ꝓprietas eorum erat recipere falsa ⁊ mēdacia: ⁊ non vera: sed q2 possent dicere ꝙ nō credim⁹ tibi: hoc non est ꝓpter odium veritatis sed ꝓpter maliciam tuam: q2 malus homo es: Ideo dicit hoc remouens. a Quis ex vobis arguet me de peccato? quasi dicat: Si habetis aliquod peccatum quod possitis sup me ostendere: paratus sū audire ⁊ me rationabiliter purgare: ⁊ ideo cum hoc non possitis facere. b Si veritatē dico: si ꝓ quia. c Quare nō creditis mihi? ⁊ subdit cām dicens: q ex deo est: verba dei audit: q2 qlibet audit doctrinam ad quā affectat⁹ est: q2 est sibi cōnaturalis: ⁊ ideo concludit. d Propterea vos non auditis. i. recipitis verba dei ex ore meo. e Quia ex deo non estis ⁊ ꝑ consequens sequitur ꝙ sitis ex diabolo: nō per creationem sed per imitationem. f Responderunt ergo: ostenso patre eoꝝ: ponitur eoꝝ iniuriosa responsio: ⁊ diuidit̄ in duas: q2 pmo ponit̄ dicta responsio: Secundo ipsius responsionis mansueta declinatio: ibi rn̄dit iesus. Circa pmum sciendum ꝙ modus hominum q nesciunt rōnabiliter respondere est ad cōuicia iniuriasq3 se cōuertere: ⁊ ideo iudei nō habentes ꝙ xp̄o responderēt ad conuicia se cōuerterunt dicētes. g Nōne bene dicimus nos: q2 samaritanus es: sȝ enim xp̄s eēt genere iudeus ⁊ non samaritanus: tamen vocant eum samaritanum duplici de causa: vna ē q2 vt dcm̄ est cap. iiij. q̃uis samaritani essent gentiles tamen legem in parte seruabāt. Et ideo erat vulgare apud iudeos ꝙ ille q i parte legem obseruabat: ⁊ in parte legē soluebat vocabat̄ samaritanus: q̃uis esset iudeus ꝓpter similitudinem ad iudeos: sicut apud xp̄ianos aliqs dicitur iudeus vl̄ saracenus. Qui ritū catholice fidei in parte soluēs iudeis ⁊ saracenis q̄tum ad aliqd assimilatur. Alia causa est q2 samaritani erāt multū infesti iudeis et odibiles eis: vt supra dcm̄ est ca. iiij. Et iō vulgare erat apud iudeos ꝙ homies malos ⁊ eis odibiles vocabant samaritanos q̃uis essent iudei. Talis autem erat xp̄s sm̄ reputationē eoꝝ. Ideo vocabāt eū samaritanū. h Et demonium habes: hoc enim iudicabāt de xp̄o ꝓpter mirabilia q̄ faciebat ⁊ magicis artibus imputabant: Et q2 secreta eoꝝ frequēter arguendo dicebat: ⁊ q2 aliquando q̄dam alta ⁊ subtilia loq̄batur que nō intelligebāt: ꝓpter quod eū arreptitium dicebant. Sicut ⁊ de saul dicitur pmo Regum. xviij. ca. qđ arreptus a demonib⁹ prophetizabat in aula sua. i Respondit iesus: hic ponit̄ ipsius xp̄i mansueta declinatio: cum malediceret̄ nō maledicebat vt habet̄ pma petri. ij. cap. Jō mansuete iniuriā declinat dicēs. k Ego demonium nō habeo: qđ pȝ q2 demones expellebat: nec doctrinā malam habebat sȝ sanctissimā vt pȝ intuenti. Si enim aliqs hō in nulla lege imbutus videret xp̄i doctrinā statim ex sola rōne naturali iudicaret eam mundissimam ⁊ honestissimā respectu cuiuscūq3 alteri⁹ doctrine. Similiter miracula xp̄i nō fiebāt virtute demonis: qđ pȝ ex h̄ ꝙ faciebat multa non solū virtute demonis: sȝ virtute cuiuscūq3 creature trāscēdētis: sicut ē suscitatio mortuoꝝ: illuminatio cecoꝝ ⁊ illustratio hoīum simplicium

honorifico patrem me/um[a] ⁊ vos inhonerastis me[b] Ego autem nõ que ro gloriam meaȝ[c]. Est q̄ q̄rat: et iudicet[d]. Amẽ amen dico vobis[e]. Si quis sermonem meum seruauerit mortem nõ videbit in eternum[f]. Dixerunt ergo iudei[g]. Nunc cognouimus q̃ demoniũ habes[h] Abra am mortuus est ⁊ pro phete: ⁊ tu dicis. Si q̃s sermonem meum serua uerit[i]: nõ gustabit mor tem in eternum[k]? Nun quid tu maiores patre nostro Abraam[k] q̄ mor tuus ẽ: ⁊ prophete mor tui sunt: Quem teipsuȝ facis[l]? Respõdit iesus[m] Si ego glorifico meip sum[n]: glĩa mea nihil ẽ[o].

⁊ cõsimilia ex hoc pȝ ꝙ fiebant virtute diuina. ideo sequitur. a Sȝ honorifico p̃rem meũ: declarando eius virtutem in miraculo. b Et vos inhonorastis me: attribuẽdo demoni ꝙ v̾tuti diuine deberet attribui: ⁊ ne possent dicere ꝙ talia di ceret ad iactantiã subdit. Ego aũt nõ quero gliam meã Sed q̄rit̃ hic cum xp̃s quereret glo riã dei p̃ris: ⁊ ea deȝ sit glĩa patris ⁊ filij: quomõ põt dicere: Ego auteȝ nõ quero gloriam meã. Dicenduȝ ꝙ dirigit v̾bũ ad itẽ tionẽ eoꝝ quibus loquebat̃ q̄ repu tabant eum quere re honorem mun danum: ⁊ est sensus. c Ego aũt non quero gliam meam quasi dicat: Ego nõ quero gloriaȝ ab honore dei p̃ris deuiantẽ sicut vos creditis d Est q̄ querat ⁊ iudicet: quasi dicat illi q̄ que runt gliam mũdi possunt manifeste iudicare ⁊ ꝑpendere ꝑ facta mea ꝙ ego talia non quero: q̃ vita xp̃i in paupertate ⁊ abiectione existens glĩe mũdane erat ꝯ̃ria. Aliter exponitur. Ego aũt non quero gliam meam. i. exaltationẽ meã: ꝓ nũc: q̃ ante passionẽ xp̃s querebat abiectio nem. d Est q̄ querat. s. deus pater q̄ post hu miliationẽ in cruce exaltauit eũ: ⁊ dedit illi no mẽ quod est sup̄ omne nomẽ: vt dicit̃ ad Phili penses. ij. cap̄. Et iudicet. s. deus pater de illis q̄ me inhonorãt vindictam faciendo de ipsis q̃d factum est q̃n in vindictam mortis xp̃i destru cta est ciuitas ⁊ tẽplum ⁊ populus occisus ⁊ ca ptiuatus est ꝑ romanos. e Amẽ amen dico vobis. hic ꝓbat̃ tertium supra positũ. s. ꝙ sequẽs xp̃m lumen habeat vite: Et diuiditur in duas: q̃ ꝓmo ponitur xp̃i ꝓbatio. Secundo iudeoruȝ obiectio: ibi dixerũt ergo. In ꝓma parte d̃ sic. e Amen amẽ dico vobis. i. fideliter: ⁊ duplica tur ad maiorem affirmationẽ. f Si q̃s ser monem meum seruabit: mortem nõ videbit in eternum: Cuius ratio est q̃ semen. i. verbũ dei vt habetur Luc. viij. cap̄. Inq̃ȝtum vita eterna in verbo dei consistit sicut in quodam ꝓncipio seminali q̃ finaliter ꝑducit in vitaȝ beatam: si cut virtute seruantis ꝑducitur fructus ⁊ ideo si cut ille qui seruat semen a corruptiõe peruenit ad fructum: sic seruans verbum diuinũ: ꝑuenit ad beatitudinis statum q̄ beatitudo designatur cũ dicitur. Mortem nõ videbit vi ta eniȝ beata in vi sione ⁊ fruitiõe cõ sistit: ⁊ ideo per ex clusionem mortis gehẽne que huic visioni opponit̃: consecutio beatitu dinis intelligitur ⁊ sic patet quod su pra fuit ꝓpositum s. ꝙ sequens xp̃m habet lumen vite: q̃ sequela xp̃i in obseruatione ver bi eius consistit.

g Dixerũt. hic ponit̃ iudeoꝝ obiectio in con trariũ: ⁊ diuidit̃ in duas: q̃ ꝓmo ponitur dicta obiectio. Sc̃do xp̃i r̃nsio: ibi r̃ndit iesus. Obie ctio aũt eoꝝ incipit a cõuicio q̃ sicut hõies ir rationabiles ⁊ turbati statim dixerunt. h Nũc cognouimus q̃ demonium habes: q̄ si dicat ꝓus tm̃ opinabamur te habere demoni um: Sed mõ sumus certi q̃ ita est ꝙ nulla falsi tas a deo est: sed a diabolo q̄ est pater mendacij vt tu dixisti: verbum aũt tuũ est manifestum et aptuȝ mẽdaciũ ad cui⁹ ꝓbationẽ iducũt. Abraã mortuus ẽ ⁊ ꝓphete: q̄ tm̃ sermonẽ dei seruaue runt q̄ est maioris virtutis q̃ȝ sit sermo tuus: ⁊ iõ pȝ falsum q̃d tu dicis. i Si q̃s sermoneȝ meũ seruauerit ⁊c̃. Ex quo pȝ ꝙ decipiebant̃ in equoco: ex quo xp̃s dicebat de morte sp̃ũali: ipsi aũt accepe rũt de morte corporali: ⁊ iõ querunt derisorie duo: ꝓmuȝ est. k Nunq̃d tu maior es p̃re nostro Abraã: quasi dicat nõ: sc̃dm est. l Quẽ teip̃m facis? q̄si dicat. manifeste pȝ ꝙ ad gliam vanã de te falsa dicis. m R̃ndit ie sus: hic ponit̃ xp̃i responsio ⁊ ꝓmo ad secũduȝ. secũdo ad ꝓmum: ibi Abraã: ⁊ q̃ in vltimo que sito imponebant ei querere vanã gliam: ideo h̾ excludit dicens. n Si ego glorifico meip̃ȝ. i. si ego quero gliam meã ꝑter regulã veritatis diuine vt vos mihi iponitis. o Glia mea ni hil est. i. falsa q̃ falsum ẽ non ens vel nihil. Sȝ

Est pater meus qui glorificat me[a]: quem vos dicitis[b]: quia deus vester est: ⁊ non cognouistis eum[c]. Ego autē noui eum[d]: Et si dixero q̄ non scio eum[e]. ero similis vobis mendax: Sed scio eum[f]: ⁊ sermonem eius seruo[g]. Abraā[h] pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit ⁊ gauisus est[i]. Dixerūt ergo iudei ad eū. Quinquaginta annos nondū habes. ⁊ Abraā vidisti[k]? Dixit eis iesus Amē amen dico vobis[l] anteq̄ Abraā fieret ego sū. Tulerunt ergo lapides[m]: vt iacerent in eū. Jesus āt abscondit se[n]:

nō est ita q̄ gloria mea est a deo p̄re a quo nullum falsum pōt esse: ⁊ hoc est quod dicitur hic. a Est pater meus q̄ glorificat me: ꝑ miraculorum opationem: ⁊ postea glorificabit ꝑ resurrectionis ⁊ ascēsionis gl'iam. b Quē vos dicitis q̄ deus vester est: ꝑ operū imitationē: sed hoc ē falsum, quod probat dicens. c Et nō cognouistis eum: ꝑ fidem formataꝫ in qua cōsistit dei filiatio ꝑ adoptionem. d Ego autem noui euꝫ: sicut eius filius naturalis habens eandē sciam cum ip̄o. e Et si dixero q̄ non scio eū: ero similis vobis mendax: sicut estis mendaces asserendo vos eum cognoscere cū tamē non eū cognoscatis: ita essem mendax si assererē me eum ignorare cū inq̄ꝫtum deus habeā noticiā eādē cū eo: ⁊ inq̄ꝫtum homo eum clare videā: ⁊ ideo subdit. f Sed scio eum. s. predicto modo. g Et sermonem eius seruo: hoc addit q̄ vera cognitio per opera demonstratur. In omni. n. opere malo est aliqua ignorantia: ꝓpter quod dicit ph̄s. iij. ethi. Omnis malus est ignorās. h Abraam: hic respondetur ad ṗmum. quesierant enim ṗmo derisorie si ip̄e eēt maior q̄ꝫ Abraā. ⁊ respondet q̄ sic dicēs: Abraā pater vester exultauit vt videret diē meuꝫ. Quia abraā desiderauit cognoscere tempus aduentus xp̄i: quod est videre xp̄m in spiritu: ⁊ sic pꝫ q̄ ē maior Abraā: ꝓpter hoc enim cognitionē hāc desiderabat: q̄ ab ip̄o omnium gentiuꝫ redēptionem expectabat. i Uidit ⁊ gauisus ē: quando. s. dictum est ei in semine tuo benedicentur omnes gētes. Geñ. xxij. ca. Et quādo in figura trium angeloꝝ sibi apparentium cognouit trinitatis mysterium. Geñ. xviij. ca. ⁊ in oblatiōe Jsaac ꝓpter quod locus ille dictus est. Domin⁹ videt vt habetur Geñ. xxij. ca. q̄ dominus fecit videre abraam ocultum xp̄i mysterium. Sꝫ cōtra hoc dictum xp̄i veracissimū arguūt dicētes k Quinquaginta annos nondū habes ⁊ abraam vidisti: quasi dicāt hoc est impossibile q̄ a morte Abrae vsq̄ꝫ ad tempus xp̄i fluxerunt anni circiter duo milia. Solet queri cum xp̄s nō haberet vltra triginta tres annos quomodo iudei assumpserunt tantam superfluitatem dicendo quinquaginta annos ⁊c̄. Dicendum q̄ propter labores ⁊ ieiunia videbat̄ christus lōge maioris etatis q̄ꝫ esset: vel s̄m alios ꝓpter reuerētiam anni q̄nquagesimi q̄ erat iubileus. Judei. n. per ipsum cōputabāt: ⁊ est sensus q̄nq̄ginta annos ⁊c̄. quasi dicāt non vixisti adhuc vnum iubileum ⁊ abraā vidisti. Ex modo loquendi apparet eoꝝ falsitas ⁊ calūnia. q̄ xp̄s nō dicit vidi abraam sicut ipsi repetierūt: sꝫ ecōtrario q̄ abraā viderat ip̄m: q̄ tū eoꝝ obiectio ꝓcedebat ex hoc q̄ solū in eo naturā humanā ꝯsiderabāt: ideo ostēdit se naturā diuinā hīc dicēs. l Amen amē dico vobis anteq̄ꝫ abraā fieret ego sū: Ubi ōnditur ei⁹ eternitas ꝯiungēdo verbū p̄ntis tēporis ego sum cū verbo p̄teriti t̄pis anteq̄ꝫ fieret: q̄ eternitas assistit omni tēpori: ⁊ q̄ iudei nesciebant verbis eius ꝯ̄dicere rōnabiliter loquendo: ideo ꝯtradixerunt corporaliter ꝑseq̄ndo ideo subdit̄. m Tulerūt lapides vt iacerent in eū sicut in blasphemū: ⁊ pꝫ manifeste q̄ nō mouebant̄ amore iustitie: sꝫ liuore inuidie: q̄ in lapidatione blasphemi requiritur debitus ꝓcessus per accusationem coram iudice et testium depositionem ⁊ iudicis sententiam: et tunc sequitur lapidatio extra ciuitatem: vt habetur Leui. xxiiij ca. Ipsi autem volebant eum lapidare omisso ꝓcessu predicto: ⁊ cum hoc in loco sacro quod erat illicitum etiam de conuicto: propter quod Joiada pontifex fecit Athaliam trahi extra septa templi anteq̄ꝫ occideret̄ vt habetur. iiij. Regum. xj. ca. n Jesus autē abscondit se: non occultando retro parieteꝫ vel aliquod huiusmodi: sed virtute diuinitatis se reddendo eis inuisibilem: ⁊ in hoc nobis exēplum patientie dedit ⁊ fidelibus suis materiaꝫ consolationis: q̄ aliquando se absconsuri erāt.

a Et exiuit de tēplo: ꝑ mediū illoꝝ inuisibiliter ꝑgens: sicut dr̄ de illis q voluerūt eū p̄cipitare: Luc. iiij. ca. Ihs aūt trāsiēs ꝑ mediū illoꝝ ibat: tamē a suis discipulis videbat: qꝛ secuti sūt eum.
Expositio moralis.
Tulerūt ḡ lapides vt iacerēt in eum. beda. Mistice āt quot malas cogitatōes qs assumit q̄si tot lapides in iesū mittit: ac deinde q̄ꝫtū ad se ꝑtinet si ad deliberationē trāsit: iesū extinguit. Ihs autē abscondit se ⁊c̄. qd āt abscōdēdo se dn̄s significat: nisi vt ꝙ eis ip̄a veritas abscondit̄ q eius v̄ba seq contemnūt? Eam q̄ppe quā nō inuenit humilē veritas fugit mētē. Quid aūt nobis hoc exēplo loquit̄: nisi cū ēt resistere possimus irā suꝑbientiū humiliter declinemus: hec Beda.

Questio fratris Antonij betontini. Quis ex vobis ⁊c̄. Ioā. viij. ca. ¶ Suꝑ q̄bus v̄bis mouetur talis q̄ō. Utrū ꝯfessio sit de necessitate salutis. R̄ndeo ſm Scotū ⁊ Tho. in q̄rto. di. xvij. ꝙ ꝯfessio ē de necessitate salutis in illo q in peccatū actuale mortale cecidit: vel in re qn̄ habetur oportunitas suscipiēdi: vl̄ in ꝓposito qn̄ articulus necessitatis excludit sacr̄m ⁊ nō ꝯtemptus religionis. Cōfessio v̄o ꝑtinet ad sacr̄m institutum ꝯ̄ morbū peccati mortalis: iō tenemur confiteri: qꝛ passio xp̄i sine cuiꝰ virtute nec originale peccatū nec actuale dimittit̄ in nobis oꝑatur ꝑ sacramentoꝝ receptionē q̄ ex ip̄a efficaciā habent. Sicut igit̄ baptismꝰ ē de necessitate ad delendū originale peccatū ⁊ methaphorice dr̄ p̄ma tabula: qꝛ sicut nauta naue fracta adherēdo alicui tabule euadit maris ꝑiculū: vt dic̄ Alēsis libro. v. ti. p̄mo. arti. j. q. iij. ita ⁊ postq̄ꝫ hūana natura in Adā naufragauit ⁊ īnocentiā ꝑdidit ꝑ eiꝰ peccatū hō ꝑicula huiꝰ mūdi: euadit ꝑ baptismū: ⁊ ꝑ penitētie sacr̄m. Sꝫ baptismus p̄ma tabula vocat̄: ita ꝯfessio ē de necessitate ad remissionem culpe actualis q̄ dr̄ a Hieronymo ad Demetriadē virginē ⁊ ponit̄ ex̄ de penitentia di. j. ante ca. medicina. Secūda tabula post naufragiū ē culpā simplr̄ ꝯfiteri. Primo .n. occurrit baptismi totiꝰ remediū. secūdo sanctitas si fuerit ꝑdita occurrit penitentia ad euadēdum peccati naufragiū ⁊ ad ꝑueniēdū ad salutis portum. sicut etiam habet̄ in lib. de maximis theologie regulis. Regula. cxiij. Et q̄ꝫuis ſm theologos in locis preallegatis cōfessio ꝓp̄e loquendo nō sit de iure naturali sꝫ diuino ⁊ noue legis: ⁊ concordat Scotus ibidē dicēs: ꝙ cōfessio est de iure diuino positiuo ꝓmulgato a christo apostolis. Tamē ꝙ sit necessaria. etiaꝫ habes de pnia dis. j. fere ꝑ totū vbi ē taciturnitas ꝯfessionis: nō ē speranda venia criminis.

a ⁊ exiuit de templo[a].
Feria secūda post dn̄icam de passione. Euangeliū ſm ioānez. vij. ca.

In illo tempore: Miserūt p̄ricipes ⁊ pharisei ministros vt apprehenderēt iesum. Dixit ergo eis iesus[b]. Adhuc modicū tempus vobi cū sum[c]: ⁊ vado ad eum qui misit me[d]. Queretis me[e] ⁊ non inuenietis[f]: ⁊ vbi sum ego: vos non potestis venire[g]. Dixerunt

Expositio litteralis
Hic ponit̄ ab euāgelista iniquitas phariseoꝝ q īuidia obtenebrati audiētes tāta bona de xp̄o voluerūt ⁊ ꝓcurauerūt ministros ꝑ p̄ncipes ad capiēdū ip̄ꝫ: ⁊ h̄ ē qd̄ dicit̄ miserūt p̄ncipes ⁊c̄. b Dixit ḡ eis ihs: postq̄ꝫ xp̄s oñdit suā originē: hic ꝯ̄nter declarat terminū ad quē tēdebat ⁊ diuidit̄ ī duas: qꝛ p̄mo oñditur ꝓpositū. scd̄o ex h̄ seq̄tur admiratio turbarū ibi dixerūt ḡ. Terminꝰ ad quē tēdebat xp̄s ē ip̄e pr̄ ad quē ꝑ mortē redijt: inq̄ꝫtum ꝑ h̄ gliāꝫ corporis ⁊ exaltationē accepit: ⁊ h̄ ē qd̄ dic̄ q̄si r̄ndēdo ītentioni q̄rētiū ip̄m capere. c Adhuc modicū tp̄s vobiscū sū. q. d. nō mō īplebitis qd̄ vl̄tis qꝛ adhuc modico tp̄e volo manē in ꝓplo: ad docēdū ⁊ miracula faciēdū. d Et vado ad eū q me misit: ꝑ mortē .n. iuit ad p̄rēꝫ pactis tn̄ p̄dictis. e Queretis me: qꝛ post ascēsionē eiꝰ ī celū iudei vidētes signa ꝑ aplos fieri: pn̄ia ducti reuersi sūt ad fidē xp̄i dicentes ad aplos: qd faciemꝰ? vt habet̄ Act. ij. ca. f Et nō īuenietis s. ſꝫ p̄sentiā corporalē: sꝫ penitētes eū īuenerūt ſm p̄sentiā spūalem. Aliter exponit̄ d̄ p̄ntia corporali: qꝛ pꝰ appropinquāte d̄structiōe ciuitatis ꝑ rōanos: mlt̄i iudeoꝝ cognouerūt hāc miseriāꝫ eis euenit̄ ꝑꝑ mortē xp̄i quē tūc libent̄ voluissēt h̄re p̄ntem ad sui liberationē. seq̄tur. g Et vbi ego sum: vos non potestis venire. Quare non dixit vbi vado quod videtur ꝯuenientius dicere. Dicendū ꝙ sicut ire ad p̄rem cōuenit ei ſm

humanitatez in qua eſt mutatio: Ita eſſe ſemꝑ apud patrē conuenit ipſi per diuinitatem in q̈ eſt idem cū patre in eſſentia diſtinctus tñ in ꝑſona: ⁊ ad hoc deſignandū dicit vbi ego ſum.
a Dixerunt ergo ei: hic ex verbis xp̄i ponit turbe admiratio.

ergo[a] iudei ad ſemetipſos. Quo hic iturus eſt quia non inueniemus eum? Nunquid in diſperſione gentiū iturus eſt: ⁊ docturus gentes? Quis eſt hic ſermo quē dixit[b]: q̄retis me ⁊ non inuenietis: ⁊ vbi ſū ego vos non poteſtis venire? In nouiſſimo autez die magno feſtiuitatis[c] ſtabat ieſus ⁊ clamabat dicens[d]. Si quis ſitit[e]: veniat ad me[f] ⁊ bibat[g]. Qui credit in me ſicut dicit ſcriptura[h]: flumīa de ventre eius fluēt aq̄ viue[i]. Hoc autem dixit de ſpiritu[k] quem accepturi erant credētes in eum[l].

Ex hoc eni q̄ xp̄s dixerat q̄ritis me ⁊ non inuenietis: q̄ſi dubitantes arguebāt q̄ deberet a iudea recedere ⁊ ire ad p̄dicādū gētibus extra terram iudeoꝝ ⁊ lr̄a pȝ: ſed ex fine v̄bi arguūt contrariū dicentes.
b Quis eſt hſer mo quē dixit queritis me ⁊ non inuenietis ⁊ vbi ego ſum vos nō poteſtis venire q.d. ex hoc qd̄ dixit vbi ego ſum: patet illud qd̄ dixit queritis me ⁊ nō inuenietis nō intelligitur ꝑ hoc receſſus eius a iudea: q̄ dixiſſet vbi ero ⁊ non vbi ſum: q̄ tunc erat in iudea cū protulit v̄bū predictū, ⁊ ſic patet eoꝝ dubiuȝ circa xp̄i v̄bū. Sic eni debebat loqui obſtinatis vt videntes non viderent: ⁊ audientes nō itelligerent ꝓut erat eis ꝓphetatū. Iſai vj. ca. c In nouiſſimo ⁊c̄. Declarata origine doctrine xp̄i ⁊ oſtenſo q̄ erat a deo data ⁊ facta. Hic ꝯſequēt inuitat ad ipſam ⁊ dicit ſic. c In nouiſſimo aūt die magno feſtiuitatis. i. in die ſeptimo: q̄ primus dies ⁊ vltimus erāt ſolēniores iter medijs: vel aliter in nouiſſimo. i. in octauo: q̄ peractis ſeptem diebus feſtiuitatis tabernaculoꝝ in octauo die erat feſtū cetus vel collecte: ⁊ dicebatur illa dies ſanctiſſima in lege. Cuius rō eſt: q̄ figurabat cōgregationē ſanctoꝝ in ſuperna felicitate. in illa ergo die magna ⁊ ſolēni.
d Stabat ieſus ⁊ clamabat predicando et ex hoc inoleuit conſuetudo vt turbis vulgaribus fiat ſermo ſtando. Religioſis autem ſedendo quia chriſtus docebat diſcipulos ſuos ſedendo: vt habet Matth. v. cap. Et cū ſediſſet acceſſerunt ad eū diſcipuli eius. Et aperiens os ſuū docebat eos: ⁊ in alijs pluribus locis in euangelio turbas docebat ſtando vt hic habet: q̄d aūt docebat ſubdit. e Si q̄s ſitit. ideſt ſi q̄s deſiderat doctrinam vite. f Ueniat ad me per fidem formatā. g Et bibat. aquā ſapiētie ſalutaris: ⁊ non ſolū ad ſufficientiam: ſed etiaȝ ad redundantiaȝ: q̄ fides ⁊ bonitas vnius fidelis debet ad alios deriuari: qd̄ oſtēdit ſaluator per ſcripturaȝ cuius ſentētia habet prouerb. v. ca. Sed v̄ba ſunt hic aliquantulū mutata: ⁊ hoc eſt qd̄ di. h Qui credit. ⁊c̄. flumina de vētre eius fluent. ad alios ꝑ redundātiā. i Aque viue. dicit aūt ſapiētia diuina aqua viua: q̄ ꝯtinuat hoīeȝ ſuo principio. ſ. deo. k Hoc aūt dixit de ſpiritu. hec ſunt verba euangeliſte exponentis verbū xp̄i predcm̄ de acceptione ſp̄us ſcti i ſigno viſibili ſicut acceperūt apl̄i in die pentecoſtes: q̄ ex illa acceptione facta eſt redundantia fidei in predicatione euāgelij ꝑ totū orbē. l Quē accepturi erant credentes in eū: q̄ȝuis enim apl̄i haberent gr̄am ſp̄us ſci añ illā diem pentecoſtes: non tñ ita plene: ⁊ ꝓpter hoc non receperant in ſigno viſibili qd̄ denotat gratie plenitudinem.

Expoſitio moralis.

¶ In nouiſſimo autez die magno feſtiuitatis ſtabat ieſus ⁊ clamabat. Ex hoc inoleuit q̄ turbis fit predicatio ſtando ⁊ magis clamoſe: clauſtralibus aūt ⁊ capitulis ſedendo ⁊ magis remiſſe eo q̄d dicit Mat. v. cap. Et cū ſediſſet acceſſerunt ad eū diſcipuli eius ⁊ aperiēs os ſuū docebat eos. Sed turba hec que nō nouit legē maledicti ſunt. Auguſtinus in me ſit hec maledictio. Ita etiā nūc eſt in eccleſia: qd̄ ſimplices ⁊ laici ſunt aliq̄ñ deuotiores ſm̄ illud Iſai. j. ca. Cognouit bos poſſeſſoreȝ ſuū ⁊ aſinus preſepe dñi ſui. Iſrael autem me non cognouit.
¶ Queſtio fratris Antonij betontini: ſi quis ſitit veniat ad me ⁊ bibat. Io. vij. cap.

Super q̄bus verbis oritur queſtio: vtrum ꝑ ſcripturā ꝯfeſſio fieri debeat. Breuiter r̄ndet

ꝫm sniam Bona. sancti Tho. ⁊ Ric. ⁊ generaliter oium theologoꝝ qđ lꝫ ꝓprius actus sacramentalis ꝯfessionis sit ille quo maxime ꝯsueuimus manifeste. s. ꝓprium verbum: tñ non nulli modi inducti sunt ad supplementũ vt scripture interptatio: signa ⁊ hmói. Uñ q loquela puanť aut natura aut egritudine aut idiomatis ignorãtia: aut alio quouis mó tenentur vel sc̃ptura vł signis: aut iterpte sacerdoti ꝯfiteri: si inde ꝫm Ricar. scandalũ euenire non posset pcipue ex parte nũcij aut mali sacerdotis q penitentes scpto ꝯuincere pñt certa malicia. Talis aũt obligatio a deo stricta tribus rõnibus vt Bona. dicit instituta est. Pria dicif sacre cõionis reuerentia: q2 sicut debet i pascha cõicare ita saltem semel in ãno teneť se ab omni defectu purgare iuxta illud apli. j. ad Corin. xj. cap. Probet seipsũꝫ homo ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Alia rõ dicif periculi euitantia ne scꝫ heretici gregem dñi deuoraret. Ideo sacerdos ⁊ pastor debet sup gregẽ vigilare ⁊ sui pecoris vultum. idest ꝯscientiaꝫ agnoscere. Uñ cuilibet aiaꝝ curaꝫ gerenti per sapientem ꝓuerbi. xxvij. cap. dicif. Diligenter agnoscere vultuꝫ pecoris tui tuosqꝫ greges cõsidera. Tertia rõ dicif salutaris medicine indigentia. scriptũ est enim Eccle. vij. ca. Nõ est qui faciat bonũ non est vsqꝫ ad vnũ. Itẽ qlibet meliori modo quo põt debet in ꝯfessione pctã sua detegere ostendens se diuina gr̃a indigere quã nisi per ipsam ꝯfessionẽ põt hr̃e. Quapropter metaphorice hodie ipse proclamat dicẽs. Si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat. Attñ q impedimentũ non hñt ꝓprio verbo ꝯfiteri teneñ. Uñ Augu. in lib. de pnia taliter inquit. Quem penitet oio penitcat ⁊ doloreꝫ lachrymis ostẽdat: ⁊ representet vitam suã deo per sacerdotẽ: preueniat iudiciũ dei per ꝯfessioneꝫ: precepit dñs mandandis vt ostenderent ora sacerdotibus docens corporali presentia cõfitenda pctã non per nuntium non per scriptuꝫ manifestãda: ⁊ hec verba notantur a Gratiano de pe. di. j. Et in hac ꝯfessione que fit ꝓprio vbo triplex error cõmitti solet. Quoꝝ pmus dicif preparationis: scđus verecũdatõis: tertius discretõis.

Expositio lr̃alis.

Feria .iiij. post dñicã de passione euangeliũ ꝫm Joannem. vij. cap.

In illo tpe Ambulabat iesus i galileam[a]. Nõ eni volebat in iudeam ambulare: q2 querebãt eum iudei interficere. Erat aũt[b] in proximo dies festus iudeorum Scenophegia. Dixerunt autẽ ad eũ frẽs eius[c]. Trãsi hinc ⁊ vade in iudeaꝫ[d]: vt ⁊ discipuli tui videãt opera tua[e] que tu facis Nemo qppe in occulto qcqꝫ facit: ⁊ queriti pse in palã eẽ. Si hec facis mãifesta teipsũꝫ mũdo Neqꝫ eni frẽs eius credebant in eum[f]. Dixit

In hac lectiõe euãgelista agit de doctria xp̃i iudeis collata: qa sicut predcm̃ ẽ pr̃ debet filijs nutrimentũ ⁊ documẽtũ exhibere. Et iđ hic tãgiť de origine doctrie christi quantũ ad locum seu aptitudinẽ loci. Circa qđ sciendum vt supra dcm̃ est qđ locus aptus ad predictam manifestationem erat ciuitas hyerosolimitana vbi ad dieꝫ festũ cõueniebat populus: ⁊ ideo ad manifestãdum se in hoc loco inuitaf xp̃s: ⁊ lꝫ primo recusset tñ finaliter ꝯsentit vt videť ⁊ hoc est qđ dr̃.
a Ambulabat iesus in galileaꝫ. docendo in synagogis coꝝ. Non enim volebat in iudeã ambulare: lꝫ eni posset esse inter eos sine nocumẽto voluit tñ se aliqñ absentare ante tp̃s debituꝫ passioni sue ostendendo in se veritatẽ humane nature: ⁊ qđ licitum erat fidelibus suis aliqñ psecutioneꝫ fugere. b Erat aũt ⁊c̃. scenophegia. i. festũ tabernaculoꝝ. dicif ãt a scenos qđ ẽ vmbraculũ ⁊ phagin qđ est comedere: q2 septẽ diebus comededbant iudei in vmbraculis.
c Dixerunt aũt ad eum frẽs eius. nõ qđ eẽnt filij Marie matris sue neqꝫ ioseph vt alias dictum est iprobando errorẽ Eluidij sup Mat. j. cap. nec cognati sui q erant ad apostolatũ vocati: q2 de istis dr̃ infra q fratres eius nondũ credebant in eũ: sed dicunť hic frẽs q2 erãt de cognatione sua qui ex factis eius volebãt reportare gl̃iam mũdanã ꝫm Augu. vnde sequitur.
d Transi hinc ⁊ vade in iudeã. hoc est in hierusalem metropolim iudee. e Ut discipuli tui videant opera tua. Dubitabant eniꝫ de xp̃i miraculis vtrũ essent vera: ꝓpter hoc sequiť.
f Neqꝫ eni frẽs eius credebant in eum. ⁊ qa

suggerebant ei malum scz gloriam mundanaz querere: ideo recusauit dicens.
a Tempus meum nondũ aduenit. idest tempus glie mee manifestãde: qz post resurrectionem erat manifestanda.
b Tempus aũt vestrum semp est paratum: quasi diceret tempus glie mundane quã qritis nũc est in pncipio huius solẽnitatis: qz iudei magis vacabant conuiuijs z leticie in pncipio festi quaz in fine quando christus iuit ad festum vt infra patebit.
b Tempus aũt vestrum zc̃. quasi diceret vos potestis ire secure non autem ego inquantum homo qui inimicos capitales habeo: propter hoc sequitur.
c Non potest mundus odisse vos. quasi diceret vos qui gloriam mundanã queritis homines mundanos aduersarios non habetis.
d Me autem odit qui quero gliaz dei: z per pñs arguo peccata mundanoꝝ que sunt ei cõtraria z hoc est qd̃ dicitur.
e Quia ego testimonium perhibeo de illo. idest de mundo. z accipitur hic mundus non quantum ad creaturarum substantiam: sed quãtũ ad hoiuz malitiã: sicut dcm̃ est. cap. j. sup illud. Et mundus eum nõ cognouit.
f Uos ascendite ad diem festum hunc. idest ad principium solẽnitatis tabernaculorum: quia in pncipio magis vacabant homines epulis z leticie vt predictum est, non qz inuitet eos ad talia sed ostendendo quid ipsi querebant: quia que mundana sunt adhuc sapiebant tm̃: vt visum est.
g Ego autem non ascendam ad diem festuz istum. s. primũ: vñ qz postea venit in medio solẽnitatis in alia die nõ est mẽtitus: z subdit cã.
h Quia tps meũ nõdũ est ipletũ: tps eni aptũ doctrine veritatis pp̃ter quã venerat saluator non sic erat in principio solẽnitatis propter

ergo eis iesus: Tẽpus meũ nonduz aduenit[a]: tẽpus aũt vestrũ semp ẽ paratũ[b]. Nõ põt mũdus odisse vos[c]: me aũt odit[d]: quia ego testimonium perhibeo de illo[e] quia opera illius mala sunt. Uos ascendite ad diẽ festũ hunc[f]: ego aũt non ascendã ad diez festuz istum[g]: quia tẽpus meũ: nondũ impletum est[h]. Hec cũ dixisset mã sit ipse i galilea[i]. Ut aũt ascenderunt frẽs eius[k] tunc z ipse ascendit ad diem festũ: non manifeste[l] sed quasi i occulto[m] Judei ergo[n] querebant eum in die festo z dicebant. Ubi est ille[o].

predicta sicut circa finem.
i Hec cum dixisset ipse mansit in galilea: ratione predicta. k Ut autem ascenderũt frẽs eius tunc z ipse ascendit. s. ad diem festuz tabernaculoꝝ non tñ cũ fratribus suis: nec eadem die: quia ipsi iuerunt ad primũ diem illius festiuitatis: ipse autez venit illuc quarto die: vt patebit infra. Sicut enim noluit esse in principio festiuitatis ne fratribus suis malum persuadẽtibꝰ videretur fauere: sic non habuit se omnino subtrahere qꝫ venerat docere. Modus autem veniendi tangitur cum dicitur.
l Non manifeste. idest cum magna comitiua ne daret iudeis occasionem maioris inuidie.
m Sed quasi in occulto. in hoc condescendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant. n Judei ergo. postqꝫ euangelista descripsit aptitudinem temporis ad manifestandum originem sue doctrine. Hinc consequenter describit occasionem manifestationis dicte. Et diuiditur in duas: sm duas occasiones huiusmodi manifestationis. Secunda ponitur ibi. Jam autem die festo. Prima occasio fuit inuestigatio iudeorum christum querentium. Quorum aliqui eum querebant vt interficerent. Alij autem vt doctrinaz eius deuote audirent: z ideo debuit apparere z docere: vt ostenderet qz mali nocere nõ poterant nisi quantum permittebãt. sicut enim se occultando ostendit infirmitatem humanitatis: ita confidenter inter inimicos apparendo z existendo ostendit potentiam deitatis. Debuit etiam apparere propter bonos vt eius doctrinam originatam a deo ostenderet: vt attentius eum desiderarent: z hoc est qd̃ dicitur.
n Judei ergo querebant eum in die festo. Duplici de causa vt dictum est.
o Et dicebãt vbi est ille? qz illi qui querebãt

eum ex odio dedignabant eum noiare ꝓprio noie. Illi aūt qui querebāt eū ex deuotione:ita reputabāt cū famosum ⁊ autenticū:ꝙ nō opor/tebat exprimere nomē ꝓpriū: ⁊ ideo quātū ad eos sensus est:vbi est ille?quasi dicāt:vbi ē ille: qui tantus ⁊ talis est ⁊ facit tot miracula. a Et mur/mur multus erat in turba de eo.ꝑꝑ ꝯtrarietatem opinionū de eo. ideo sequit. b Qui/dam eni dicebant q: bon⁹ est.approbādo eius doctri/nā ⁊ miracula.
c Alij autē dice/bant non: sȝ sedu/cit turbas.ex hoc ꝙ malignantes dicebant tur bas eē seductas ab eo pȝ ꝙ maior pars ſm nu/merū dicebat ꝯrium:q: erant ꝑncipes ppli illi qui dicebant eū seductorē: vnde sequitur.
d Nemo tñ palam loquebat de eo.s.in bonū.
e Propt metū iudeoꝝ.s.illoꝝ de tribu iuda. lȝ eni oēs de pplo aliqñ noiarent iudei: tñ spe ciali mō sic noiant illi de tribu iuda: ⁊ isti gra/uius mouebant cōtra xp̄m: eo ꝙ in scripturis xp̄s erat promissus de tribu eoꝝ:ipsi aūt repu/tabant istum galileū ⁊ ab eis extraneū ꝓpt qd̄ etiā sacerdotes repudiabāt eū:vt dr̄ in fine hu ius capituli.

Et murmur mult⁹ erat in turba de eo.[a] Quidam enim dicebant q: bonus est[b]: Alij autem dicebant non: sed seducit turbas[c]: Nemo tamen palaȝ loquebatur de illo[d]: Propter metum iudeorum[e].

Expositio moralis.

Ambulabat iesus in galileam ⁊c̄. per h̄ ostē/dit xp̄s ꝙ aliqñ dandus est locus ire maxime qñ ꝑsonalis est ꝑsecutio:sicut videt fuisse in ꝓ/posito:trāsi hinc ⁊ vade in iudeam: Isti loque/bant tanq̄ȝ humana gloria esset per se querēda qd̄ est falsum ꝓpter qd̄ xp̄s eis non acquieuit: vt daret nobis exemplū talem gl'iam non que/rendi: Uerūtñ q: ꝓpter hoīuȝ verba:doctrina salutis non est omittenda.iiij.die festiuitatis q̄ erat media:eo ꝙ septem diebus durabat festū ascendit iesus in templū ⁊ docebat populum q diebus preteritis intentus fuerat sacrificijs et oblationibus ꝯsuetis:⁊ per hoc docuit predica tores euangelij vt ſm dictum sapientis tēpus tacendi considerent ⁊ tempus loquendi:in se/quentibus autem mihi non occurrit aliqd̄ my sticum notabile.

Questio fratris Antonij betontini: Tēpus autem vestrum semꝑ est paratum. Jo.vij.cap. In quibus verbis querit:vtrū absente sacerdo te:ep̄s ad ꝯfessionem obliget. Cui petitioni breuiter r̄ndetur:ꝙ aliquē ad ꝯfessionē obli/gari triplicit pōt itelligi. Precepto scȝ cōsilio: atq; de ꝯgruo. Precepto v̄o soli sacerdoti fi enda est cōfessio. Uñ magister sen/tentiaꝝ dist.xvij. quarti libri. Talit inquit. Sacerdo/tis examen requi rendū est studiose q: sacerdotib⁹ cō/cessit deus ꝑtātem ligandi atq; soluendi. Cū dñs vt Jo.xx.ca.scri/bitur discipulis dixit. Accipite sp̄m scm̄ quorū remiseritis peccata remittunt eis:⁊ quoꝝ reti nueritis retenta sunt. Hinc aūt Mat.viij.cap. scriptū est ꝙ leproso dñs ait. Uade ⁊ ostēde te sacerdotibus. Ex qb⁹ colligit ꝙ abñte sacerdo te:christianus ad ꝯfessionē ex necessitate non obligat lȝ quātū pōt eū diligent reqrere tenet Proinde magister sniaꝝ vbi supra ca.nūc ꝑus ait. Nec est vere humilis penitens:si non desi derat ⁊ reqrit sacerdotis iudiciū. Cōsilio autē etiā laico christianus ꝯfiteri tenet:vñ de peni. dist.vj.cap. Qui ꝯfiteri dr̄:tanta itaq; est vis cō fessionis:vt si deest sacerdos ꝯfiteat proximo. De cōgruo silr h̄ intelligit:ꝓpterea magr̄ vbi supra dicit. Si defuerit sacerdos ꝓximo vel so cio ꝯfessio est faciēda:hoc aūt de ꝯgruitate:nō de necessitate intelligi dȝ.s.qñ:vt Ric.⁊ doctor subtilis dicūt copia sacerdotis non habet:lȝ sal uo meliori iudicio vrgente ꝑiculo mortis hāc ꝯgruitatē ꝑ me ⁊ hoc ꝯsiliū non tenerē ꝓpter multa pericula atq; scādala que inde oriri pñt Sed q: vos hodie sacerdotū copiā habetis:iō dñs vobis ait. Tp̄s aūt vestrū semꝑ ē paratū.s. ꝑ ꝯfessionē:in qua etiā triplex error sepius cō/mitti solet. Et vn⁹ eoꝝ dr̄ hūiliatōis.alter puri ficatiōis. Ultimus v̄o secreti retentionis.

Feria.iiij. post dominicam de passione Euangelium ſm Joannem. x.cap.

Nil o tpe Facta sūt autē[f] encenia[g] i ierosolimis ⁊

Expositio litteralis.

f Facta sunt aūt. Hic describit iudeorū malig[illegible]as xp̄m ꝑsequēdo:⁊ ꝑmouer bis:scdo factis:ibi. Sustulerūt ergo la

pides. Prima in duas: qꝛ ꝑmo ponit iudeoꝝ interrogatio maligna. Scdo xpi rñsio vera ibi rñdit eis iesus. Circa ꝑmũ describit eoꝝ interrogatio quãtũ ad tps ⁊ locũ ⁊ interrogãdi modũ. Tps tangit cũ dr. g Encenia facta sunt i ierosolimis .i. festũ dedicatõis tẽpli. encenia enim idem est ꝙ inouationes: ⁊ dr ab en. ꝙ est :in: ⁊ cenos nouũ qđ fit qñ aliqua res noua suo vsui applicat i dedicatõe aũt tẽpluz applicat vsui. Sciendũ tñ ꝙ festum non erat ꝑme dedicatiõis q̃ facta ẽ a Salomone: qꝛ illa facta est .x. die septẽbris in autũno: vt hr .iij. Regũ .vij. ca. Nec etiã scđe dedicatõis q̃ facta est sub zorobabel templo reedificato: qꝛ illa fcã est in martio tpe vernali: sed fuit festũ illi⁹ dedicationis seu innouatõis q̃ fcã ẽ sub Juda machabeo qñ purificatuz fuit tẽplũ ab Antiocho epiphane ꝓphanatũ vt hr .j. machabe .iiij. cap. que purificatio facta fuit vigesimaqnta die noni mensis apud iudeos vt hr .j. machab .iiij. ca. qui pro maiori parte cõiter ɔcurrit cũ decẽbri apud nos: ⁊ ideo ad hoc denotandũ additur. a Et hiems erat. ⁊ sic pʒ tps. Locus autẽ designat cũ dr. b Et ambulabat iesus in templo in porticu Salomonis. noie templi itelligunt atria ⁊ loca ad domũ dñi ꝑtinentia. Erat autez ibi qdã locus edificatus vbi Salomon stabat ad orandũ q dicebat regis oratoriũ. Sed ɔtra hoc videt ꝙ oia q̃ edificauerat Salomon in tẽplo fuerũt combusta ꝑ caldeos vt hr .iiij. Reg. vlti. cap. Dicendũ ꝙ alia porticus fuit reedificata i templo ad silitudinẽ ꝑoris: ⁊ iõ retinuit nomẽ ꝑcedentis: sicut frequẽter fit in edificijs reparatis: ⁊ sic pʒ interrogatiõis locus: subdit etiã interrogandi modus. c Circũdederũt ergo eũ iudei: vt citius eũ in verbis caparent. d Et dicebãt ei. Quousqꝫ aiam nrãm tollis? idest crucias dimittendo nos in suspenso ꝑ hoc inuentes ꝙ vellent eius dicto stare ⁊ eũ libent sic christũ recipere cũ tñ haberẽt ɔtrariũ i corde. e Si tu es xps dic nobis palam. Nõ querũt

hiems erat[a] Et ambulabat iesus in templo i porticu Salamonis[b]. Circũdederũt[c] ergo eũ iudei ⁊ dicebant ei[d]. Quo vsqꝫ animam nostrã tollis? Si tu es christus[e] dic nobis palam[f]. Respondit eis iesus[g]. Loquor vobis et non creditis[h]. Opera que ego facio in nomie patris mei[i]: hec testimoniuz perhibent de me. Sed vos non creditis[k]: quia non estis ex ouib⁹ meis[k]: oues mee[l]: vocem meam audiũt[m]. ⁊ ego cognosco eas[n]: ⁊ sequuntur me[o]. Et ego[p]

si tu es filius dei: qꝛ de hoc non curasset Pilat⁹ qui erat gentilis apud quẽ intendebant eũ accusare: sed querũt si tu es xps .i. vnctus q̃ vnctio dedebat regibus: ⁊ ꝑ ɔñs si respondisset se esse xpm statim accusassent eũ presidi vt rebellare volentem ɔtra imperatorem romanũ cui subditi erãt iudei et aspirare ad regnũ. Eadem etiã de cã dixerũt f Dic nobis palã. vt possent ɔ eum hr̃e testimonium. g Rñdit iesus. hic ponit xpi vera rñsio in q̃ ꝑmo ostendit iudeoꝝ malignitas: scđo discipuloꝝ xpi benignitas: ibi. Oues mee. ꝑma ergo pte dr sic. h Loquor vobis ⁊ non creditis. q. d. Uos q̃ritis verba exprimentia ꝙ ego sim xps nõ ad veritatem intelligendũ: sed magis ad calũniãdum: qꝛ si illa dicerẽ nõ crederetis qđ probat ɔsequenter dicens. i Opera que ego facio in noie pr̃is ⁊c. sicut patet Jo. iiij. cap. Efficacissimũ argumentũ ad ꝓbandũ veritatẽ excedentem naturalẽ facultatẽ intellectus sunt opa miraculosa: ⁊ tñ illis nõ credebant cũ tñ fierẽt ad declarationẽ deitatis iesu xpi. Cã aũt incredulitatis eoꝝ subdit cũ dicit. k Sed vos non creditis: qꝛ non estis ex ouibus meis .i. innocẽtes ⁊ humiles: sʒ superbi ⁊ maligni: ⁊ ideo dei iudicio excecati. Considerãdũ ꝙ in hac respõsione xps non dixit expresse se esse xpm quem querebant: sed dicit aliqd equiualens vel maius vt responderet veritatẽ ⁊ excluderet calũnie malitiã. l Oues mee. Hic ɔsequent ostẽdit discipuloꝝ suoꝝ benignitatem dicens. l Oues mee .i. humiles quibus reuelat veritas vt hr Mat. xj. ca. m Uocẽ meã audiũt. credendo corde ⁊ obediendo opere. n Et ego cognosco eas non solum noticia visionis sed etiam approbationis ad vitam eternam. o Et sequunt me. hic in pñti per gratiaz ⁊ in futuro per gloriam: ideo sequitur. p Et ego vitam eternam do eis. loquitur enim hic de illis qui sunt oues eius non solum ꝺm pñtem iusticiam: sed etiam ꝺm predestinationẽ diuinaꝫ

vitam eternam do eis ⁊ non peribunt in eternum: ⁊ non rapiat eas quiſq̃ʒ de manu mea[a]. Pater meus qđ dedit mihi[b]: maius eſt omnibus: Et nemo poteſt rapere de mãu pr̃is mei[c]. Ego ⁊ pater vnũ ſum⁹[d] Suſtulerunt ergo lapides iudei vt lapidarẽt eum[e]. Reſpondit. eis ieſus[f]. Multa bõa opa oſtendi[g]. vobis ex pr̃e meo: propter qđ eorũ opus me[h] lapidatis. Reſponderunt[i] ei iudei. De bono opere nõ lapidamus te[k]: ſed de blaſphemia[l]: ⁊ quia tu homo cũ ſis: facis teipſuʒ deum. Reſpondit eis ieſus[m]. Nonne ſcriptũ eſt in lege veſtra[n]: quia ego dixi dij eſtis? Et ſi illos dixit deos[o]: ad q̃s

que fruſtrari nõ poteſt. a Et nõ rapiet eas. quiſq̃ʒ de manu: per violentiam: qđ probat tali ratione. b Pater meus. qđ dedit mihi: ideſt ipſa deitas quã habeo a patre: quia omnia excedit in infinituʒ. c Et nemo poteſt rapere: cum enim ſit infinite potẽtie nihil poteſt ab eo auferri per violentiaʒ. d Ego ⁊ pater vnum ſumus in virtute ⁊ potẽtia: ſicut in deitate vt ſupra dictum eſt: ergo nemo poteſt rape oues: de manu mea. Notãduʒ aũt qđ ex hoc verbo ſaluatoris. Ego ⁊ pater vnum ſumus: excluduntur duo errores cõtrarij: circa articuluʒ ſanctiſſime trinitatis: Sabellius. poſuit in deo vnitatem perſone ſicut ⁊ eſſentie: ⁊ hoc remouetur cum dicitur. Ego ⁊ pater vnũ ſumus ſi enim pater ⁊ filius eſſent vna perſona dixiſſet ſum in ſingulari. Arrius autem econtrario poſuit diuerſitatem eſſentiarum: ſicut perſonarum ⁊ hoc excluditur per hoc cum dicitur ħ vnum. Si enim pater ⁊ filius haberent diuerſas eſſentias non diceret vnum neutraliter: ſʒ plura. e Suſtulerunt ergo lapides. Hic conſequenter oſtenditur malignitas iudeorum in facto: ⁊ diuiditur in duas quia primo chriſtus refrenat eorum ſeuitiam. ſc̃do excludit impoſitam ſibi blaſphemiam: ibi. Reſponderunt iudei. In prima igitur parte dicitur ſic. e Suſtulerunt lapides iudei. vt lapidarent eũ moti liuore inuidie: nõ amore iuſtitie abſq̃ʒ legis ordine: vt ſupra dictum fuit in caſu ſimili. viij. ca. f Reſpondit eis ieſus dulciter eos reprimẽdo. g Multa bona opera oſtendit ⁊c̃. ſcilicet veritatem docendo ĩfirmos curando: ⁊ alia miracula faciendo. h propter qđ eorum opus me lapidatis. cum tamen ex hoc me honorare deberetis. i Reſponderunt. Hic conſequenter excludit blaſphemiã ſibi impoſitam: ⁊ diuiditur in duas qa p̃mo huiuſmodi blaſphemia ĩponitur: ⁊ ſc̃do excluditur ibi. Reſpondit. In prima ergo parte dicitur ſic. i Reſponderunt iudei. dicentes. k De bono opere non lapidamus te: ſed de blaſphemia: in dictis eoꝝ patet contradictio: quia loquebantur ſicut furioſi: teſtiſicantur enim euʒ facere bona opera in miraculis cum dicũt. k De bono opere non ſcilicet qđ facis: ⁊ tamen dicũt hic euʒ blaſphemum cum dicitur. l Sed đ blaſphemia: iſta eni ſunt in cõpoſſibilia: q̃ miracula chriſti fiebãt ad teſtimonium bonitatis eius: ⁊ ideo cũ eẽnt bona opera ⁊ diuina nõ poterant fieri ad teſtificandum aliqđ falſum qđ tamen eſſet ſi ille eẽt blaſphem⁹ ad cuius teſtimoniuʒ fierent. Iſta aũt cecitas in eis procedebat ex eo q̃ ſolum humanã naturã in chriſto conſiderabant iõ ſubdit: q̃ cũ hõ tu ſis facis te ipſuʒ: deũ. m Rñdit eis: hic ꝯſequẽter ieſus excludit crimen blaſphemie ſibi ĩpoſitũ. ⁊ hoc duplicit̃ primo excludit illud ꝑ ſcripturã. ſc̃do ꝑ rõneʒ ibi: Si nõ facio. Circa p̃mũ ſciẽdũ q̃ ſacra ſcriptura cũ ſit a deo iſpirata: nõ põt eẽ falſa: Ipſa aũt attribuit deitateʒ hoĩbus ſanctis ⁊ ꝓphetis: ⁊ ipſi chriſto. Aliter tñ q̃ deitatẽ ꝑticipatiue tm̃ attribuit alijs a chriſto ſicut iudices locum dei tenẽtes dicũtur dij Exo. xxij. ca. Dñs domus applicabitur ad deos: ⁊ ibidẽ: Dijs non detrahes ⁊c̃. xp̃o aũt attribuit deitateʒ ꝓprie dictam. ſm qđ habetur Iere. xxiij. cap. Ecce dies veniũt dicit dñs: ⁊ ſuſcitabo Dauid germen iuſtũ: ſeq̃tur poſtea. Hoc ẽ nomẽ qđ vocabũt eũ dñs iuſtus noſter: ⁊ vbi hẽm⁹ dñs ponit̃ nomẽ dñi tetragramaton in hebreo: qđ nullo mõ attribuit̃ alicui niſi deo v̉o Iõ pʒ qđ ſicut ſcriptura veteris teſtĩ attribuit alijs a xp̃o deitatẽ ꝑticipatiue dictã. Ita ipſi xp̃o deitatẽ ꝓp̃e dictã. Scđm ħ igit̃ exponẽda ẽ lr̃a. m Rñdit eis ieſus declarãdo ſe nõ eẽ blaſphemũ dicẽdo ſe eẽ deũ vl̃ dei filiũ nãlẽ qđ idẽ ẽ qđ ꝓbat ꝑ ſcripturã dicẽs. n Nõne ſcriptũ ẽ ⁊c̃. q̃ ego dixi dij eſtis: ħ hẽt̃ i pſal.

xxxj. ⁊ dr̄ de iudicibus ⁊ prophetis ió subditur o Si illos dixit deos ꝑticipatiue. p Ad q̄s sermo dei factus est: sicut fuerunt ꝓphete ⁊ iudices. a Et nó potest solui scriptura .i. non pōt dici qꝺ contineat falsuꝫ. b Quā pater sci ficauit. i. mé ipsuꝫ: quē sāctificauit .i. sanctuꝫ gnāuit ab eterno ꝯm deitatem: vel sanctificauit. i. plenitudine grē adipleuit q̄ꝫ tū ad humanitatē c Et misit in mundū ad ꝑuādū ipm sicut ꝑdcm̄ erat ꝑ ꝓphas. d Uos

sermo dei factus: est[p]: ⁊[a] non potest solui scriptura: queꝫ paṫ vester sanctificauit:[b] ⁊ misit i mundum[c]: vos dicitis quia blasphemas[d]: qa dixi filius dei sum? Si non facio[e] opera patris mei: nolite credere mihi. Si: autem facio: ⁊ si mihi non vultis credere: operib⁹ credite. Ut cognoscatis ⁊ credatis q2 i me ē[f] pr̄ ⁊ ego i prē

dicitis q2 blasphemas q2 dixi filius dei suꝫ? q̄si di. irrationabiliter loq̄mini: q2 scriptura sacra que solui nó pōx: expresse loq̄tur de diuinitate mea: vt pꝫ per predicta. e Si nó facio. Hic cō sequēter excludit crimen blasphemie sibi ipositum ꝑ rōnē. Circa qꝺ sciendū qꝺ oīa determinantur ꝓprio opē: vt habeṫ. iiij. Methaurorū: ió per ꝓpriā operationē certificamur de nā rei xp̄s aūt faciebat opera diuinitatis propria. s. miracula totā facultatē creature transcendentia: ⁊ etiā virtute ꝓpria: q2 nó solū faciebat illa obsecrando diuinam potentiā: sed aliq̄n iperādo ex quo cócluditur qꝺ in eo vere erat nā diuina ⁊ per ꝯn̄s non erat blasphemus dicendo se eē deū vel dei filium: ⁊ hoc est qꝺ diciṫ. e Si nó facio opera patris mei. ⁊c̄. ió cócludit ex operibus. f vt cognoscatis ⁊ credatis quia pater in me est ⁊ ego in patre in q̄ꝫtum est vna natura amborum sicut ⁊ vna operatio.

Expositio moralis.

Ego ⁊ pater vnū sum⁹. Augustinus. Utrūqꝫ audi vnū ⁊ sum⁹ ⁊ a caribdi ⁊ silla liberaberis. qꝺ dicit vnū liberat te ab Arrio: qꝺ dicit sumus A sabellio Sustulerunt ergo lapides iudei. Hilla rius nunc hēticoꝝ furor iaꝫ dn̄o in celis sedēte pari infidelitate dictis non obedientes odiuꝫ impietatis exercent v̄boꝝ: lapides iaciunt ⁊ si possent de trono suo in crucē detrahēt.

¶ Qō fratris Antonij betontini sup v̄bis Si non facio opa patris mei nolite credere mihi Joan. x. ca. In q̄bus v̄bis q̄riṫ. Cui sacerdoti sit faciēda ꝯfessio. Ad h̄ breuiṫ dico ꝯm doctoris nr̄i Durādi sn̄iaꝫ qꝺ tria sunt necessaria ꝯfessori cui faciēda est ꝯfessio vt sufficiēter possit penitentibus ꝓuidē vita. s. scia: ⁊ auctoritaṫ. Prio igiṫ ꝯfessori est necessaria vita hōesta. s. ⁊ deuota qꝺ ꝓbaṫ: vbi eni de cōfessoribus dr̄ ꝑma petri. iiij. c. Sicut boni dispēsatores multiformis grē dei: adeo vt ꝺ ipsis illud apl'i ad cor. iiij. ca. dicē valeāt. Sic vos estimet hō vt ministros xp̄i ⁊ dispēsatores misterioꝝ dei. Et Aug. ait sicut ꝺ peni. dis. ij. c. j. dr̄: Sacerdos cui oīs peccator offerṫ: ⁊ ante quē statuiṫ oīs languor in nullo eoꝝ iudicād⁹ sit: q̄ i alijs iudicare ē ꝓmpt⁹: Judicās. n. aliū q iudicād⁹ ē seipꝫ ꝯdēnat. ꝯo necīa ē ꝯfessori scia: qꝺ sic ꝓbaṫ. q2 nll's artē aliquā docē ꝑsumit: nisi ꝑus ipē didicerit: Difficilior āt ars nulla ē vtiqꝫ aīaꝝ regimie. vn̄ Gre. li. pastoral. c. j. ait: Nulla ars doceri ꝑsumiṫ nisi ꝑus itēta meditatōe discaṫ. Ab ipitis ḡ pastorale magisteriū: q̄ temeritate suscipiṫ. Ita ⁊ q̄n ē ars artiū. ⁊ regimē aīaꝝ: Quis cogitationū vulnera eē nesciat v̄nerib⁹ visceꝝ ⁊ tn̄ sepe q ꝑcepta sp̄ūalia cordis n̄ nouerūt se medicos profiteri nō metuūt: dūqꝫ pigmētoꝝ seu confectionū vi nesciūt: videri medici corꝑis nō erubescūt. Tertio necessaria ēt ē ꝯfessori Auctoritas q̄ possit absoluē penitētes. Et l; hille text⁹ q. xxxij. di. ca. ad h̄. a Gratiano denotaṫ ꝺdu ci posse: vbi dr̄. Ceteꝝ scismaticoꝝ ⁊ hēticorum sacr̄a. q̄m ex̄ eccl'iaꝫ sṫ: iuxta sanctoꝝ pr̄um traditiones. s. Pellagij: Gregorij. Cipani: Augustini Hieronymi: Formā q̄dā sacroꝝ n̄ āt v̄tutis effectū h̄re ꝓfitemur in q̄rū numero ꝯm Hostiē. publici fornicarij ⁊ symoniaci ⁊ eoꝝ ꝯm Tho. mediatores numeranṫ: ꝑcipue cū symoniaci hodie sint excōicati: tn̄ q2 ꝑ ꝯciliū ꝯstātiēse statutū ē: vt a quocūqꝫ sacerdote: Dūmodo ab eccl'ia tolleręṫ sacr̄a recipianṫ oīa: h̄ ꝑtermitiē statui Solū h̄ sciēdū ē ꝙ cū sacerdos nó soluit nisi ligādo ad aliq̄d faciēdū: ille sol⁹ absoluē pt vt dictū ē: Nā sacerdotib⁹ dūtaxat iohiṡ. ij. c. dn̄s ait. Quoꝝ remiseritis pctā: remittūṫ eis: ⁊ q̄rū retinueritis retēta sṫ. Et tn̄ nó oīs sacerdos l; pro prius q2 l; oīb⁹ sacerdotib⁹ clauis auctoritatis in ꝯsecratiōe tribuaṫ: non tamen executio eius

Proprius vo sacerdos:vt habet ex sacris ⁊ ex glosa sup cap.illo. Ois vtriusqꝫ sexus. Ille ē q illius hꝫ curā ordinariā vt papa:legatus:diocesanus:eps:⁊ presbr:parochialis:⁊ breuit ois ille q ab istis hꝫ iurisditionez delegatā idest cui aliqs pdictoꝝ cōmittit auctem audiendi cōfessiōes absoluēdi ⁊ pnias iniungendi. Ex qbus apparet ꝙ frēs minores ⁊ pdicatores q a plerisqꝫ summis pontificibus Alexandro ⁊ Clemente et alijs auctem hnt audiēdi ꝯfessiones ex pmissione epi irrequisitis parochialibus ⁊ etiā ꝯvelle epi:si ex malitia n pmitterent ꝓprij sacerdotes vocari debēt. Et ideo est qꝛ illud qd ꝯuenit alicui ex ordinaria iurisditōe:pōt ipse cōmittere alteri hnti ordinem ꝯuenientē ad illd offm exequendū: sicut aq.ex de ꝯse. eccle. apte notat. Illi ergo qui ꝯfitentr hnti auctem a papa etiam inuitis epis si malitiose ꝯtradicere voluerint: ⁊ ab eodē absoluunt vere sunt absoluti: nec eadem peccata in numero tenent suis parochialibus ꝯfiteri hoc de predicatorib⁹ ⁊ minorib⁹ patet in extuaganti Jo.xxij.ca.q icipit:Uas electionis ⁊c.

Feria.v.post dnicaz de passione. Euangelium sm lucam.vij.ca.

In illo tempore. Rogabat iesū qdā phariseus vt mādicaret cum illo. Et ingressus in domū pharisei discubuit[a]. Et ecce mulier[b] que erat in ciuitate peccatrix vt cognouit ꝙ iesus accubuit in domo pharisei attulit alabastrū vnguenti: et stās retro[c] secus pedes eius lachrymis cepit rigare pedes eius[d]. Et capillis capitis sui tergebat[e]: et obsculabat pedes eius[f]:et vnguento vngebat[g]. Uidēs aūt[h] phariseus qui vocauerat eū: ait itra se dicēs[i] Hic si eēt pphēta sciret vtiqꝫ que ⁊ qualis esset mulier[k] que tangit euz qꝛ peccatrix. Et respondens iesus[l] dixit ad illū Simon habeo aliquid tibi dicere. At ille ait. Magister dic. Et respōdens iesus dixit. Duo debitores[m] erāt cuidaz feneratori:vnus debebat denarios qngētos ⁊ alius qnqginta. Nō habentibus illis vnde redderēt:donauit vtrisqꝫ. Quis ergo eū plus diligit? Rndēs simon[n] dixit. Estimo qꝛ is cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

Expositio litteralis.

Descripta ꝯfirmatōe doctrine xpi signo visibili in suscipiēdo filiū vidue vt sup dictū est. Hic ꝯsequet eiusdē ꝯfirmatio describit facto in visibili:videlꝫ p remissionē peccatoꝝ mulieris peccatricis vbi pmo describit locus cū dicit. a Et ingressus domū pharisei discubuit. Legit aūt xps manducasset cū peccatoribus vt eos ad pniam ꝓuocaret: vt habet Mat.ix.ca. Itē cū amicis familiaribus vt eoꝝ deuotionē nutriret:vt dr Jo.xij.cap.de martha ⁊ maria. Itē cū cognatis pauperibus vt eoꝝ inopiā suppleret vt hr Jo.ij.ca.de nuptijs sibi deficiente vino xps aquā vertit i vinū. Itez cū phariseis supbientib⁹ vt eorum supbiā ꝯfutaret: put hic. hr vt videbit ꝓsequēdo b Et ecce mulier. de peccatis plene ⁊ pfecte ꝯtrita. c Et stans retro qꝛ pre verecūdia sui peccati nō audiebat se anponē. d Lachrymis cepit rigare pedes ei⁹. ex quo pꝫ magnitudo ꝯtritiōis ex q tātū fleuit ꝙ poterāt lauari pedes vni⁹ hois nudis pedibus incedentis. e Et capillis capitl sui tergebat:qbus an ad cōpositionē vult⁹ sui fuerat abusa. f Et obsculabat pedes ei⁹ vt totuz deo huiret i pnia qcqd ex se deū cōtēpserat in culpa sm ꝙ dicit Gregorius. g Et vnguēto vngebat ad refrigeriū caloris ⁊ mitigationē doloris ex labore itineris. h Uidens aūt. Hic ꝯsequenter ponit pharisei indignatio:vnde subdit. i Ait intra se dicens. Hic si esset pphēta verus sciens occulta. k Sciret vtiqꝫ que ⁊ qualis eēt mulier. ⁊ per ꝯns nō pmitteret se tangi ab ea. l Et rndens iesus ad ꝯfutationē illius:p hoc eni ꝙ respōdit ad eius cogitationē que soli deo nota est ostendit se plusqꝫ prophetā. m Duo debitores ⁊c. Parabola est vt cōuenientius ꝯcludat contra phariseum de respōsione: que subdit cū dicit. n Respondēs Simon ⁊c. qꝛ amor in humanis plerūqꝫ causat ex precedētib⁹ donis: ⁊ per consequens maior amor ex maiorib⁹ donis.

Hic ɔ̄siter xp̄s redarguit phariseum ex tri/plici defectu pietatis cū dī. Et ɔuersus ⁊c̄. seqꝛ.
a Intraui in domū tuā: aquā pedibus meis non dedisti: qui tamen erant fessi ⁊ dolētes ex labore itineris: ⁊ lucuosi seu pulverizati eo qꝺ sine calciamentis incedebat: Secundo redarguit euꝫ ex defectu charitatis cum dicitur.
b Osculū mihi nō dedisti: quod ē amicicie signum. Tertio ex defectu hilaritatis seu leticie que noīe olei ꝺ̄ signanꝛ vt dicitur psa. xliiij. ꝓpterea vnxit te deus de⁹ tuus ⁊c̄. Tria autē dicta reqruntur ī hospitalitate gra/tiosa. et ecōtra laudat mulierē ꝺ̄ tri/plici ꝑfectione opposita: vt pꝫ in littera ⁊ ideo concluditur.
c Remittunꝛ ei peccata multa: videtur aūt ꝙ deberet dici ɔ̄triū: qꝛ p̄mo ꝑdixerat donuꝫ eē̄ causam amoris: Hic aūt econtrario infert amorem eē̄ cām doni. Dicendum ad hoc ꝙ p̄mo in parabola loquebatur modo humano vbi amor ex dono causatur: sed in applicatione parabo/le ad ꝓpositum ɔuertit se ad loquendū de amore dei erga nos: q non ꝓcedit ex bonis meritis nostris: sed magis causat bonum in nobis: ⁊ iō ɔuenienter ɔcludit dicto modo. vel aliter pōt dici ꝙ in peccato sunt duo remittēda. s. culpa ⁊ pena: Culpa aūt ex dei liberalitate remittiꝛ: cū nullū bonum meritorium possit eē̄ in nobis si/ne gratia quā nō habemus ante culpe remissionem: sꝫ habita gratia ⁊ culpa dimissa adhuc re/manet pena remittenda: ad cuius remissioneꝫ facit bonum opus nostrū charitate informatuꝫ ⁊ de hac remissione loquitur dn̄s: vn̄ sequitur.
d Cui aūt minus dimittiꝛ: minus diligit: Re/missio aūt culpe aut nulla est: aut totalis simul: sed remissio pene fit ꝑ partes ⁊ non tota simul de cōmuni cursu: lꝫ aliquādo fiat tota simul propter feruorem penitentis ex liberalitate dei: et hoc fuit in ꝓposito in hac muliere: ideo sequiꝛ.

Et conuersus ad mulierem dixit simoni: vides hanc mulierem? Intraui in domum tuā: aquā pedibus meis nō dedisti[a]. Hec autem lachrymis rigauit pedes meos: ⁊ capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti[b]: hec auteꝫ ex quo ītraui nō cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum nō vnxisti. Hec aūt vnguento vnxit pedes meos ꝓpter quod dico tibi. Remittuntur ei peccata multa[c]: qm̄ dilexit multuꝫ. Cui aūt minus dimittitur minus diligit[d]. Dixit aūt iesus ad illā. Remittuntur tibi peccata tua[e]. Et ceperunt qui simul discūbebant dicere intra se. Quis ē hic qui etiaꝫ peccata dimittit[f]. Dixit auteꝫ ad mulierem. Fides tua te saluā fecit[g]. Uade in pace

e Remittunꝛ tibi peccata nō solum q̄ꝫtum ad culpam: sed etiam q̄ꝫtum ad penam ex vehemē/ti amore dei ⁊ horrore peccati preteriti.
f Quis est hic: hoc dicebāt qꝛ videbāt tm̄ hu/manitatem exterius apparentē: sed ignorabāt deitatē īterius la/tentem que potest peccata dimittere
g Fides tua te saluam fecit: qa ista fides fuit formata charitate: ⁊ iō fecꝛ habentem dignaꝫ vita eꝛna. De ista muliere peccatri/ce dubitāt aliq doctores vtrum fue/rit maria soror la/zari vel alia: De q̄ dictū est qd senti/ant doctores Joā/nis. xij. ca. Ibi enī hoc posui qꝛ priuꝫ scripsi sup ioāneꝫ q̄ꝫ sup lucam.

Expositio moralis.

Rogabat aūt illum qdam phariseus ⁊c̄. ꝑ mu/lierem peccatricem ad dn̄i pedes accedentem significatur quelibet ꝑsona vere de peccatis pe/nitens ⁊ contrita: ad quod reqritur ꝙ sicut de/um offendit ꝑ culpam: ita seruiat ei per penitē/tiam ad Rom. vj. ca. Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire īmunditie ⁊ iniqtati ad iniqta/tem: ita exhibere nunc seruire iusticie in sancti/ficationem. Et sic fecit mulier ista: vnde dicit Gregorius Omelia. xxv. Liquet fratres ꝙ illicitis actibus p̄us mulier intēta vnguētum sibi ꝓ odore sue carnis adhibuit: ꝙ ergo sibi turpe exhibuerat hoc iam deo laudabiliter offerebat Oculis terrena cōcupierat: sꝫ hos iam ꝑ penitentiā ɔterens flebat. Capillos ad compositio/nem vultus exhibuerat: sed iam cū capillis maculas tergebat: Ore supna dixerat: sꝫ pedes domini osculans hoc in redemptoris sui vestigia figebat. quot ergo in se habuit oblectamēta: tot de se inuenit holocausta. Cōuertit ad virtutum munera numerū criminū vt totuꝫ seruiret deo in penitētia quicqd ex se deū ɔtempserat in culpa. Uidens aūt phariseus ⁊c̄. ꝑ istum qui xp̄m notauit de ignorātia ⁊ mulierem de immunditia

significat hypocrita de sua falsa insticia psumēs et alios ꝯtēnens q̄ꝛ sicut dicit Joānes os aureū vera iusticia cōpassionem hꝫ: falsa vō indignationem ꝓpter quod iste phariseus arguitur de pietatis omissione in modicis respectiue: et mulier cōmendat de maioribus valde cum dicit. Intraui in domum tuā: aquam pedibꝰ meis nō dedisti: Hec autem lachrymis etc̄. ꝓpter quod sibi dr̄. Remittunt tibi peccata tua.

Feria sexta post dominicā de passione. Euangelium ſm Joannem. xj. capitulo.

In illo tempore. Collegerūt pontifices[a]: et pharisei[b]:

Questio fratris antonij betontini. Ecce mulier que erat in ciuitate peccatrix: vt cognouit qꝰ iesus accubuisset in domum pharisei attulit alabastrum vnguēti: et stans retro secus pedes eius lachrymis cepit rigare pedes eius. Luce vij. cap. ¶ Ex quibus oritur questio: q̄ talis est Utrum ad peccati deletionē necessaria sit ipa contritio. Ad quod breuiter dicitur ſm durandum nostrum. Quod cum peccatum sufficiēter per actum voluntatis possit nasci sufficienter ꝑ eūdem actum valet vtiqꝫ dissolui. Nam vt Joannes criso. ait. et ponit extra de regulis iuris. Unūqdqꝫ qꝫ per quascūqꝫ causas nascitur ꝑ easdem dissoluitur: Cum igitur per actum volēdi ad quem sequitur delectatio peccatuꝫ nascatur per actum nolendi ipsiusmet volūtatis ad quē sequitur tristicia: oportet vt destruatur: Sꝫ qa ſm beatum Augustinū. Nihil est magis in potestate hominis: q̄ꝫ ipa voluntas: deus autē nō requirit ab homine: nisi qđ est in eius potestate. Hinc Ecclesiastici. xv. scribitur. Ante hominem vita et mors bonum et maluꝫ quod placuerit ei dabitur illi: Propterea vt doctor nr̄ Franciscus ait: Illud est simpliciter necessariuꝫ sine quo finis vltimus haberi non potest: sicut medicina infirmis vl' apostematis incisio necessaria est: q̄ꝛ sine ipa sanitas non habetur. Cum felicitas igitur que finis vltimus et necessariꝰ humani generis est que per peccatum amittitur sine contritione haberi non possit nemini dubium esse debet qꝫ summe necessarie eiusdem generis sit ad salutem: quid enim vtilius sacramento baptismi: de quo Joan. iij. cap. scribitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non intrabit in regnum celorum. et tamē in adultis sine contritione nō valet q̄ꝛ ficte baptizatur qui de peccato non dolet: vnde sacramentum: et non rem sacramenti suscipit. qui ficte ad eum accedit. Quod preterea necessaria eucharistia cum Joā. vj. cap. dicat. Nisi manducaueritis carnem filij hominis: et biberitis eius sanguineꝫ non habebitis vitam in vobis et si quis sine cōtritione cōicaret: iudicium sibi manducaret et biberet: Juxͣ illud apostoli ad Corin. xj. cap. Qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. Super hec oīa quid maius dicere possumꝰ de passione domini: de qua vt Joānes. xj ca. scribitur Cayphas dixit. expedit vt vnus homo moriatur ꝓ populo et non tota gens pereat. Et luce vltimo cap. dicitur. Oportebat pati xp̄m. Et tamen sine cōtritione non ꝓdest: Nam si oppositum teneret: ita iudam sicut latronem saluari potuisse crederetur: quod non tm̄ dicere: sed etiam cogitare nepharium est. Et propterea cum tantam virtutem habeat ipa contritio sine ea ꝑfecto nō valet vlla confessio. Sepius enim sine confessione ad salutem proficit ipa contritio. vnde propheta dixi inquit. Confitebor aduersum me. et tu remisisti impietatem peccati mei. Et hieronymus ait. O lachryma humilis: tua est potentia: tuum regnuꝫ: tribunal iudicis nō vereris: cunctorum tuorum peccatorum accusatoribus scilentium imponis: non est qui te vetet accedere: si sola intras vacua nō redibis: magis crucias diaboluꝫ q̄ꝫ pena infernalis: Quid plura? vincis inuincibilem: ligas omnipotentem: inclinas filium virginis: hec ille.

Expositio litteralis.

Hic pōitur effectꝰ suscitationis lazari respectu abītiū a bethania vt narrat Euāgelista: q̄ꝛ audita suscitatōe lazari: ex ira et inuidia moti sūt pharisei et scribe ad tractādū de morte xp̄i. Et diuidit ĩ tres: q̄ꝛ p̄mo ponit eorū ꝯgregatio. Scđo ꝯgregatoꝝ dubitatio: ibi et dicebāt. Tertio dubij determinatio: ibi: vnꝰ ex ipsis. In p̄ma ğ parte dicit sic. a Collegerunt ğ pontifices. q erāt maioris auctoritatis et magis lrati. b Pharisei: q videbant pre alijs reli/

giosi ex qbus factũ eoꝝ grauiꝰ erat. a Cõciliũ
s. aduersus ihm: h nõ ẽ ex textu ȝ subintelligit.
Circa h notãdũ ꝙ pontifices erãt de tribu leui
Pharisei aũt ꝑ magna parte erãt de tribu Si/
meon: qꝛ ex illa tribu habuit ortum secta phari
seoꝝ. Jõ in figura
huiꝰ fuit ꝑdictum
Geñ. penultio ca.
Symeõ ⁊ leui fra
tres vasa iniqtatl
bellãtia: in ꝯsiliuȝ
eoꝝ nõ veniat aĩa
mea. b Et dice/
bãt. hic ponit eoꝝ
dubitatio qd face
rent de iesu: qꝛ ha
bebãt rationes ad
vtrãqȝ partem: ex
euidẽtia. n. miraculoꝝ cogebant dicere.
c Quia h hõ multa signa facit: ⁊ ex h seqtur ꝙ
erat ei credẽdũ magis q̃ȝ moysi: qꝛ moyses nõ
tot nec tãta signa fecit ⁊ maxie qñ ppls ei ꝑmo
credidit: imo valde pauca: vt pȝ Exo. iiij. cap. ⁊
sic habebãt argumẽtũ ad ipm recipiẽdũ ⁊ ho/
norãdũ tanq̃ȝ verũ xp̃m: Sȝ ecõuerso arguebãt
ad ꝯrium dicẽtes. d Si dimittimꝰ eũ. sic oẽs
credẽt in eũ: sicut in xp̃m: ⁊ qꝛ xp̃o debebat re/
gimẽ ſm scripturas quas male itelligebant de
tpali regno. Jõ ex hoc videbat seq ꝯ Jmpatorẽ
romanũ rebellio q tũc tẽporis dñabatur eis: ⁊
h videbat ꝓpinqua occasio destructiõis ciuita/
tis ⁊ tẽpli ꝑ potestatẽ romani impij q̃ tũc erat
maxima: ⁊ iõ ipsi nõ habebãt aliquã virtutẽ re
sistẽdi: ⁊ h est qd dr̃. e Et veniẽt romani: in tã
ta fortitudine ꝙ nõ poterimꝰ resistere. f Et
tollẽt locum nr̃m. i. ciuitatẽ ⁊ tẽplũ. g Et gẽtẽ
captiuãdo pplm: ⁊ sic pȝ ꝙ passio timoris sub/
uertebat in eis iudiciũ rõnis. h Unus aũt ex
ipsis. h ponit dubij ꝯterminatio: ⁊ diuiditur in
tres: qꝛ ꝑmo dubiũ ꝯterminat. Scd̃o determina/
tio approbat: ibi: Ab illo autẽ die. Tertio a xp̃o
euitat: ibi: Jhs aũt iam nõ in palã. Pria in du/
as: qꝛ ꝑmo ponit cayphe determinatio: scd̃o hu/
ius determinationis expositio: ibi. h aũt a semet/
ipo. Jn ꝑma igit ꝑte dr̃ sic. h Unus ãt ex ipsis
cayphas noie: nõ ẽ ꝯ textu ȝ itelligit nomẽ eiꝰ
ꝓpter auctoritatẽ sui officij: vñ subdit. i Cũ
eẽt pontifex anni illiꝰ: dñs aũt ꝑceperat tm̃ vnũ
summũ sacerdotẽ ⁊ ꝑ totã vitã suã quo moriẽte
aliꝰ sibi succederet: vñ ⁊ in morte eiꝰ reuertebã

concilium aduersus ie-
sum[a]: ⁊ dicebãt[b]. Quid
facimus: quia hic ho-
mo multa signa facit[c]?
Si dimittimus euȝ sic:
omnes credent in euȝ[d].
Et venient romani[e]: et
tollent locum nostruȝ[f]
⁊ gentem[g]. Unus autẽ
ex ipsis cayphas nomi-
ne[h] cũ eẽt pontifex anni
illius[i]: Dixit eis[k]. Uos
nescitis qcq̃ȝ[l]: nec cogi
tatis: qꝛ expedit vobis[m]
vt vnꝰ moriat hõ ꝑ po-
pulo[n] ⁊ ñ tota gẽs ꝑeat[o]

tur fugitiui. Sed ꝓpter cupiditatẽ ⁊ ambitionẽ
suã statuerũt inter se illi q erãt de gñe sacerdo
tali: vt quolibet anno vnꝰ eẽt q illo officio fun/
geret. Aliã aũt rõneȝ assignat Josephus dicẽs.
A tẽpore Herodis ascalonite q auxilio roma/
noꝝ occupauit re
gnũ iudee. Sacer
dotiũ cõiter vẽde
batur: ⁊ sic ꝓpt ma
ius lucrũ tpale sũ/
mus sacerdos fre
quenter mutabat.
k Dixit eis. ꝓpt
auctoritatẽ officij
sic loqutꝰ ẽ dicẽs.
l Uos nescitis
qcq̃ȝ: quasi dicat ꝑ
ma facie qlibet in
telligẽs videre põt: ꝙ ad mortẽ huiꝰ hois de/
bemus laborare. Cuius rõ est qꝛ bonũ cõe ma/
gis est eligẽdũ q̃ȝ bonũ particulare: Si aũt ho/
mo iste dimittat bonum totiꝰ ppli dissipabit: vt
pȝ ꝑ ꝑdicta ſm eoꝝ existimationẽ: ⁊ sic ꝯcludit
ꝙ sit agẽdũ ad mortẽ xp̃i: ẽt si ex ꝑte eiꝰ nõ iue/
niatur aliq̃ cã: ⁊ h ẽ qd dr̃. m Expedit vobis. vt
vnꝰ moriat hõ. ẽt si eẽt bonꝰ ⁊ iustꝰ. n Pro po
pulo. i. ꝯseruatione ppli. o Et nõ tota gẽs pe/
reat: ȝ maneat in vita: hic pȝ mãifeste ꝙ passio
iuidie ⁊ liuoris ꝯ xp̃m ⁊ passio timoris ꝑdẽdi
gẽtẽ ⁊ locũ sbuertebãt i eis rõnis iudiciũ: qꝛ in
nullo casu licitũ ẽ iterficẽ inocentẽ: ꝑ h. n. nd̃ ꝓ/
curat bonũ cõe: ȝ magis destruit: ꝓp qd dei iu/
diciũ factũ ẽ ꝙ illud malũ qd credebãt ꝑ mortẽ
xp̃i euadẽ. s. ꝯstructionẽ loci ⁊ gẽtis quã ꝑ mor/
tẽ xp̃i icurrerũt. qꝛ i penã huiꝰ peccati romani
ꝑ Titũ ⁊ Uespasianũ locũ ⁊ gẽtẽ destruxerunt:
Anno q̃drage simo scd̃o post passionẽ xp̃i: sicut
fuerat a danielle ꝓphetatũ. ix. c. Et ciuitatẽ ⁊ sã
ctuariũ dissipabit ppls cũ duce ventur ꝰ ⁊c. ⁊ a sal
uatore ꝑdictũ. Luc. xix. c. Uidẽs ciuitatẽ sãctaȝ
hierl̃ȝ fleuit sup illã. a Hoc ãt: h ponit ꝑdicte
determinatõis expõ: q̃ qdẽ expõ ẽ Johis euãgeli
ste oñdẽtis q̃lr cayphas ꝑdictã determiationẽ ꝑ
tulit q̃ȝuis. n. eẽt itẽtio cayphe dare solũ ꝯsiliũ ꝯ
xp̃i morte ꝓ tpalis ꝑicli euasiõe circa pplȝ iude
oꝝ: tñ v̄bũ eiꝰ sic sonabat ꝙ xp̃s erat moriturꝰ ꝓ
gẽte ⁊ pplo: ⁊ ꝙ sic fuit ꝓlatũ: fuit ꝓphetia q̃dã/
mõ de futuro ꝙ xp̃s erat moriturꝰ ꝓ salute spi/
rituali: nõ solum iudeoꝝ sed ẽt oĩum gẽtium q
credituri erant in ipm: et hoc est quod dicitur.

Hoc autē[a] a semetipſo nō dixit: ſed cū eēt pontifex anni illius ꝓphetauit[b] q: ieſus moriturus erat pro gēte[c]: ⁊ non tm̄ ꝑ gente[d] ſʒ vt filios dei ꝗ erant diſperſi[e] cōgregaret in vnum[f]. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerēt euʒ[g]. Jeſus ergo iam nō in palā ambulabat apud iudeos[h]: ſʒ abijt in regionē[i] iuxta dēſertū in ciuitatē q̄ dicit̄ effrē[k]. ⁊ ibi morabat̄ cū diſciplis ſuis[l].

a Hoc autem a ſemetipſo nō dicit ſupradictū verbū hoc modo ꝓtulit: ſed ꝑ motionē alteriꝰ.
b Sʒ cum eſſet pontifex anni illius ꝓphetauit: q: ipſo ignorante dictum ꝓpheticum ꝓtulit: non rōne ſui meriti. ſed dignitatis officij.
c Quia iħs erat moriturus ꝑ gēte. ſ. iudeoꝝ q: multi de iudeis ſaluati ſunt ꝑ ipm̄.
d Et nō tm̄ ꝑ gēte ſua: ſed vt filios dei: non q: adhuc eēnt filij dei actu: ſed in potētia ad actum reducenda q: erāt ꝑdeſtinati
e Qui erāt diſpſi ꝑ diuerſos ritus gentilium.
f Cōgregaret in. vnū. i. in vnā eccleſiam ex iudeis ⁊ gentilibꝰ ꝯſtitutam vt eēnt vnum ouile: ſicut eſt vnꝰ paſtor vt ſupra dcm̄ eſt ꝑcedenti ca. ꝓpter qd̄ Dē. penultimo ca. d: de xp̄o. Jpe erit expectatio gē tium nō ſolum iudeoꝝ: nec hoc eſt ꝯ illud quod dicit ſaluator Matth. xv. ca. Nō ſum miſſus niſi ad oues que perierāt domus iſrael: q: ibi ſaluator loq̄tur de ſua miſſione ad ꝑdicandum in ꝑſona ꝓpria: ꝓpter quod apoſtolus dicit Rom. xv. ca. Dico enim dn̄m ieſum xp̄m miniſtrū fuiſſe circūciſionis.
g Ab illo. hic ponit̄ dētermin ationis cayphe approbatio: q̄uis eſſet iniqua: q: omnes alij erant affectati ad ꝓcurādūʒ mortem xp̄i ſicut ⁊ ipe: ⁊ hoc eſt quod dicitur.

Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent ieſum: lʒ enim ante habuiſſent voluntatē interficiendi ipm̄ vt patuit ꝑ predicta: tamē ex ꝯſilio Cayphe diſſinierunt hoc adimplere q̄ʒ citius poſſent.
h Jeſus aūt. hic ꝯūter ponit̄ huius determinationis declinatio: nō eniʒ adhuc erat tēpus paſſionis xp̄i a deo ꝑordinatuʒ ⁊ iudei querebant occidere eum vt viſum eſt. Jdeo receſſit ad tempus: ⁊ hoc eſt qd̄ dicitur.
h Jeſus aūt nō in palam ambulabat apud iudeos q̄uis inter eos exiſtens poſſet eoꝝ impetum refrenare: tamen voluit ad tempus latere ⁊ ſe occultare rōnibus ꝑdictis cap. viij. ⁊. x. vbi ſimiliter agitur de ſua occultatione.
i Sed abijt in regionem iuxta deſertum: vbi pauci de iudeis erāt.
k Jn ciuitatē que dicit̄ effrem: que erat parua ⁊ parum populata.
l Et ibi morabatur cum diſcipulis ſuis: vſq ad tempus ꝓpinquum ſue paſſioni. Super euangelium iſtud non habetur moralitas.

Queſtio fratris Antonij betontini. Expedit vt vnus homo moriatur. Joannis. xj. cap.

¶ Sup ꝗbus verbis mouet̄ dubitatio: Utrū cōtritio ſit ꝯgruiſſima ad deletionem culpe mortalis. Ad qd̄ rn̄detur ꝺm Franciſcum qꝛ ſic: ⁊ ratio talis eſt q: maxima atq̄ penoſa egritudo cura maxima idiget. hinc Hieronymus ad mr̄em ⁊ filiam in gallijs cōmorantes ait. Putride carnes ferro curantur ⁊ cauterio venena ſerpētino curant̄ antidoto: qd̄ ſatis dolet maiori dolore expellitur: Cum aūt mortalis culpa: q̄ diuina maieſtas offenditur maxima ſit egritudo ſpūalis ⁊ omniuʒ maloꝝ exceſſiua pena maxima ⁊ doloroſiſſima ad eius expiationem debetur: aliter ꝑfecto diuina iuſticia non ſeruaretur. Nempe in. xv. ca. Deutero. ſcriptum eſt: ꝑ menſura peccati erit plagarū modus: ſed cōtritionis triſtitiā eē omnium penarū maximam: nō modo rōne ſed auctoritate ⁊ exemplo a doctoribus demonſtrat̄: maxime igit̄ ꝯgruum eſt vt mortalis culpa deleatur ex ꝯtritionis triſtitia: que ē dolor in volūtate. i. diſplicentia peccati ꝑteriti: ſit oīum penarū maxima: q: cū moros pħo teſte. Sit vltimū terribiliū ⁊ arduoꝝ: a triſtitia ſepius ſupari videt̄: cū multi potius mortem eligāt vt ipam triſtitiaʒ fugiāt: ſicut in pleriſq̄ monſtratum ē. Quos Auguſtinus in lib. de ci. dei hiſtoria longa lataq̄ deſcribit: profecto vt de multis aliquos rumoſiores cōmemorem: Saul ⁊ Sanſon mori citius voluere q̄ʒ triſtitiā eos nimis affligentē ⁊ cruciantē longius ſuſtinere. Quod ēt exēpla demonſtrant. Nā vt Auguſtinꝰ ait in eodē loco: Spūs ꝗ ſunt i purgatorio ⁊ in inferno nulla ꝑtinus afflicti ſūt pena acriori triſtitia: ⁊ hoc ſit vt ꝗ delectantur in culpa correſpondēti cruciant̄ ⁊ ipſi pena: ꝓpterea vt quod diximꝰ auctoritate ꝓbetur. Ricar. de ſancto victore: Si pena inferni cum amore poſſet aſſumi: pena nō eſſet ſicut ⁊ ſuperna glīa

eterna felicitas minime teneret: ſi a beatis cuꝫ triſtitia poſſideretur.

· Sabbato poſt dominicam de paſſione Euāgeliuꝫ ſm Joan. xij. ca.

In illo tempore. Cogitauerūt ꝑncipes ſacerdotuꝫ:[a] vt Lazarū interficerēt: qꝛ multi ꝓpt illū abibant ex iudeis ⁊ credebāt in Jeſuꝫ. Jn craſtinū aūt turba multa:[b] que conuenerat ad diem feſtuꝫ cuꝫ audiſſen: qꝛ Jeſuſ venit. Hyeroſolimā[c]: acceperunt ramos palmaruꝫ[d]: ⁊ proceſſerunt obuiā ei[e]: ⁊ clamabāt. Oſanna[f] benedictus q venit: i noīe domini[h]. Rex. Jſrael[i] Et inuenit. Jeſus aſellum: ſedit ſup eū[k]: ſicut ſcriptū ē[l]. Noli tīere filia ſyō[m]

Expoſitio litteralis.

Pro declaratione hui⁹. Euāgelij ē itelligēdū p̄rio ꝙ occaſio cogitatōis talˀ mōtis. ſ. Lazari fuit inuidia iudeoꝝ ex fama ⁊ glia Chriſti. quoniā videntes phariſei ꝙ mlˀti ex iudeis venerant de Jeruſaleꝫ: vt Lazarum viderēt: quē ſuſcitauit a mortuis: ſcā eni mirabilia libēter: videntur: Mirabiliſſimum auteꝫ erat vidē quo triduanum mortuuꝫ ſuſcitatum comedentem ⁊ bibentē ⁊ alia opera faciētem: ſperabant etiam audire ipſum referenteꝫ ſtatuꝫ alterius vite: quē omnes ſcire deſiderāt: ⁊ quia in hoc gloria chriſti manifeſtaꝛ de quo dolebant ꝑncipes populi. Jdeo dicitur. a Cogitauerūt auteꝫ ꝑncipes ſacerdotum vt Lazarum interficerent ⁊c̄. Ex quo patet eoꝝ malignitas: quia volebant interficere illum quem deus viuificauerat ad occultandum miraculuꝫ Si autem queratur: quare magis Lazarum ꝑſequebantur quā cecum illuminatuꝫ de quo dictum eſt. ix. cap. ⁊ languidum ſanatū de quo fuit dictum. v. cap. Dicendum ꝙ hoc erat qꝛ Lazarus erat hō nobilis ⁊ famoſus: ⁊ iō miraculum in ipſo factū erat magis publicum ⁊ famoſum. b Jn craſtinuꝫ. Hic deſcribitur honor exhibitus Chriſto in turbe obuiatione: ⁊ diuiditur in duas: quia p̄mo deſcribitur ipſa obuiatio. Secūdo ſubditur huius obuiationis ratio: ibi. Teſtimonium ergo. Ergo Jn prima parte dicitur ſic. b Jncraſtinum autem turba multa: que venerat ad diem feſtum: quia omnes tenebantur venire in hieruſalem in ſolemnitate paſce. c Cum audiſſent quia Jeſus venit hyeroſolimaꝫ Jſtud fuit. v. die ante paſca illa die accipiebaꝛ agnus ⁊ ſeruabatur vſqꝫ ad verſperam quarte decime diei: ⁊ tunc ymolabatur vt habetur Exodi. xij. Jdeo Chriſtus illa die venit i hyeruſalem vbi erat imolandus tanq̄ꝫ verus agnus ꝓ nobis vt ſic veritas reſpōderet figure. d Acceperunt ramos palmarum ꝙ diuina diſpoſitione factum eſt ad deſignandum victoriā quā chriſtus de hoſte in proximo erat habiturus: Unde antiquitus dabatur ram⁹ palme victori in certaminibus. e Et proceſſerunt obuiam ei. reuerēter. f Et clamabant Oſanna. ideſt ſalua obſecro qa petebant ab eo ſalutem. g Benedictus qui venit: Jn hoc laudant ⁊ cōfitētur eius aduētum: Dicere enim hominis: non eſt ſuum facere: ſed tātum fateri: ⁊ Jdeo quando deum benedicimus non eum bonum facimus: ſed tantummodo eius bonitatem fatemur ⁊ laudamus: Dicere autem dei: eſt ſuuꝫ facere ſm ꝙ dicitur Pſal. xxxij. Dixit ⁊ facta ſunt ⁊ ideo quando deus homini benedicit ei beneficium ipendit. h Jn nomine domini. i. ſicut dominus: non ſic autem venit Moyſes: ſꝫ tantummodo vt ſeruus vt habetur Hebre. iij. capi. vel aliter. h Jn nomine domini: ideſt a deo patre miſſus ad explendum voluntatem eius. i Rex iſrael. in. hoc confitentur eius potentiam tamē diminute: quia credebant euꝫ regnaturum temporaliter ⁊ liberaturum eos a tributo: ipſe autem venit ad regnandum ſpiritualiter: ⁊ ad liberandum totum genus humanum a diabolo qꝺ erat maius propter hoc in Pſal. cxvij. Ubi iſta laus predicta fuit: dicitur Benedictus qui venit. Jn nomine domini deus dominus ⁊ illuxit nobis: in quo exprimitur eius diuinitas ⁊ regnum ſpirituale. k Et inuenit Jeſus Aſellum ⁊ ſedit ſuper eum: modum autem ⁊ qualiter ⁊ per quē Chriſtus hūc aſellum habuit. ſcilicet permiſſionem diſcipulorum Euangeliſta tranſit quia ſufficienter fuit expreſſum ab alijs. ſ. Mathej. xxi. capi. ⁊ mar. xj. l Sicut ſcriptum eſt. Zacharie. ix. cap. m Noli timere ſyon ⁊c̄. ꝫ fuit expoſitū: Mat.

ecce rex tuus venit ſedens ſuper pupillū aſine. Hec non cognouerunt diſcipuli eius primum[a]. Sed quādo glorificatꝰ eſt[b]. Jeſus: tūc recordati ſūt: quia hec erāt ſcripta de eo: ⁊ hec fecerūt ei. Teſtimoniū ergo[c] ꝑhibebat turba que erant cum eo: quā do Lazarum vocauit de monumento ⁊ ſuſcitauit eum a mortuis. Propterea ⁊ obuiā venit ei turba: qa audierunt eum feciſſe hoc ſignum. Phariſei ergo[d] dixerūt ad ſemetipſos. Uidetis quia nihil ꝓficimus[e]: Ecce mundꝰ totus poſt eum abijt.[f] Erant autem[g] gētiles quidaꝫ ex his qui aſcēderant vt adorarent in die feſto: Hi ergo acceſſerunt ad Philippuꝫ:[h] qui erat A betſaida galilee: ⁊ rogabant eum dicentes. Domine volumus Jeſum videre. Uenit Philippus

xxi. capi.

a Hoc non cognouerunt diſcipuli eius: primum id eſt pro tunc: quia adhuc erant ſimplices ⁊ illiterati.

b Sed quando glorificatus eſt Jeſus. id eſt per reſurrectionem ſuam quando fuit glorioſus ſimul in anima ⁊ corpore: tunc eniꝫ aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas vt habet. Luce vltimo cap.

c Teſtimonium ergo. Hic pōit dicte obuiatiōis rōnem que fuit promulgatio ſuſcitatiōis Lazari ipſis turbis ꝑ illos qui pꝛeſentes fuerant in ſuſcitatione ⁊ hoc eſt ꝙ dicitur.

c Teſtimoniuꝫ ergo perhibebat ⁊c̄. d Phariſei ergo. Hic cōſequēter ponitur phariſeorum zelus ſiue emulatio cum dicitur.

d Phariſei ergo dixerunt ad ſemetipſos. id eſt intra ſe

e Uidetis qꝛ nihil proficimus: hoc exponitur dupliciter: vno modo de bono zelo quia aliqui de phariſeis in eum crediderant vt patet Joannis. iij. cap. de nicodemo. Et iſti volebāt alios retrahere a chriſti perſecutione: quaſi dicat q̄ītumcunque laborauerimus ad eum impediendum: nihil tamen proficimus ⁊ ideo videtur ꝙ ſit factum diuinum: Cui ſimile dictum fuit Gamalielis retrahentis iudeos a perſecutione Apoſtolorum vt habetur actuū v. capitu. Diſcedite ab hominibus iſtis ⁊ finite illos: quoniam ſi ex hominibus eſt conſiliuꝫ hoc opus diſſoluetur: ſi autem ex deo eſt non poteritis diſſoluere: ne forte ⁊ deo repugnare videamini. Alio autem modo exponitur de malo zelo q̄ītum ad illos qui non crediderant chriſto ⁊ ideo inuidia moti talia dicebant.

f Ecce mundus totus poſt eum abijt. Sermo eſt hyperbolicus ad exprimendum ꝙ multi Chriſtum ſequebantur.

g Erant autem: Hic oſtenditur glorificatio chriſti a gentilibus: ⁊ diuiditur in duas: qꝛ primo exprimitur eorum deuotio: Secūndo chriſti reſpōſio: ibi: Jeſus autem reſpondit. Jn prima ergo parte dicitur: ſic.

h Erant autem quidam gentiles ex his qui aſcenderant vt adorarent in die feſto: Nam aliqui de gentilitate cōuertebantur ad rituꝫ iudeorum qui dicebātur proſeliti ⁊ iſti tenebantur eē in ſolennitate paſchali: ſicut ⁊ alij. Dicuntur enim ħ gentiles quia remanebat eis nomen priſtinum. Aliomodo exponitur hoc ⁊ melius de gentilibus ſm veritatem quia templum pro ſui ſanctitate habebatur in reuerentia a gentilibus qui erant in circuitu. Judeorum vt habetur ſecundo Machabe. iij. capitu. ⁊ Jdeo multi de eis aſcendebant adorare in Hyeruſalem ⁊ maxime in ſolennitate paſchali: non tamen admittebantur ad eſum agni paſcalis niſi prius dimiſſo ritu gentilitatis eſſent circuncisi vt habetur. Exodi. xij. cap. Jſti igitur quia audierant chriſti miracula: Jdeo volebant eum videre ⁊ eius docrtinam audire: ideo ſubditur.

h Hi ergo acceſſerunt ad Philippum: quia videbant eum mansuetum et pium: et Jdeo prius ei expoſuerunt ſuum deſiderium.

i Uenit philippus ⁊ dixit Andree. quia Andreas principalior erat ipſo cum eſſet primus Chriſti diſcipulus ⁊ per eum fuerat conuerſus vt dictum eſt ſupra capitulo primo: ⁊ ideo volebat circa hoc agere de eius conſilio: ⁊ maxime quia forte memor erat verbi Chriſti dicentis Apoſtolis Mathei. x. capitulo. Jn viam

gentium ne abieritis: propter quod ipse Chri/sto nolebat hoc nunciare proprio capite.
l Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu hoc diuina dispositõe factum est ad pre/nosticandum q gentiles erant in proximo ad ducendi ad fidez Christi per predicationem Apostolorum.

dentem corruptionem: sic mortuo Christo quo ad suam humanitatem: multiplicata est fides in gentilibus: vnde simile est ac si christus ex/presse dixisset: Isti gentiles qui modo volunt venire ad me post mortem meam venient ad me per fidem.

l Iesus autez respondit. eis dicẽs Hic ponitur Christi responsio in q primo denunciat suam passionem: Secũdo exhorta/tur ad eius imita/tionem: ibi: Qui amat animam.

et dixit[i] Andree. Andreas rursum & philipus dixerũt Iesu[k]. Iesus autem respondit. eis dicẽs[l]. Venit hora vt clarificetur filius hominis.[m] Amen amen dico vobis: nisi granũ frumenti cadens in terra mortuum fuerit: ipsum solum manet.[n] Si autem mortuum fuerit: multũ fructum affert.

Alia pars textus.

Qui amat animam[o] suam: perdet eam:[p]

o Qui amat aiaz suam. perdet eaz. Hic hortatur christus ad sue mortis imitationem: Ad cuius intellectum sciendũ q amare aliquem est ei velle bonum: & si bonum volitum sit vere & simpliciter bonum: est verus amor & aliter nõ.

Circa primuz sciendum q xps Respondendo denunctationi sibi facte de gentilium deuotione prenunciauit suam passio//nem: quia immediate post illam gentiles erãt recipiendi ad fidem: & hoc est qd dicitur.
m Venit hora vt clarificetur filius hominis: Amen amen dico vobis: in passione fuit clari/ficatus per signa ostensa in solis obfuscatione in terremotu: & sepulcrorum apertione: & veli templi scissione: fuit etiam clarificatus in sua resurrectione & ascensione: sm qd dicitur Phi/lippeñ. secundo capitulo. Humiliauit semet/ipsum: sequitur. propter quod & deus exaltauit illum. & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Fuit etiam clarificatus in gentilium conuersione qui eius deitatez confitentur: pro/pter qd vbiqz ibidem subditur: Et omnis lin/gua confiteatur. Et quia Christus preuidebat ista futura in proximo: Ideo audiens deuotio/nem Gentilium qui iam erant dispositi ad cre/dendum dixit.
m Venit hora: sicut aliquis videns messes di/spositas ad collectionem dicit: Venit hora vt mittantur falces. Verum tamen per congruuz exemplum ostendit q mors eius debebat pre/uenire conuersionem gentilium dicens.
n Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit ipm solũ manet: quia non facit fructus multiplicationem nisi per suam prece/

sunt autem quedam hominis bona que sunt bona simpliciter & vera que sunt bona spiritua/lia: quedam autem sunt bona sm quid vt tẽpo/ralia bona corporalia & mundi delectabilia & sm hoc Augustinus exponit dupliciter hanc litteram. Primo sic:

Expositio literalis.

o Qui amat animam. scilicet vere quo ad spi/ritualia. p Perdet eam. in presenti non. for/midans sustinere mala presentis vite pro chri/sto. vnde dicit: Si cupis vitam tenere cuz chri/sto noli mortem timere pro christo. In morte enim dicitur quodammodo animam perdi quo ad presentem vitam quia separatur a cor/pore. Alio modo exponitur ad sensum contra/rium.
o Qui amat animam suam: scilicet non ve/re volendo sibi delectabilia huius mũdi. p Perdet eaz in futuro quia priuabitur vita bea/ta. Et sm hunc sensum dicit Augustinus: Noli amare. scilicet animam in hac vita ne perdas eam in eterna vita. Et vltima expositio magis conuenit textui: quia seqtur: Qui odit aiam su/am in hoc mundo in vitã eternã custodit eam.

Sequitur in glosa: Et ideo quando prius dixit: Qui amat &c.

Et Ideo quando prius dixit: qui amat animaz
suam: sub intelligitur in hoc mundo: ꝛ quando
subditur perdit eam intelligitur in futuro. Et
ꝙ debeamus ipsum imitari in passione osten/
dit per rationem dicens. a Si quis mihi mi
nistrat me sequa/
tur. q. d. Rationa/
bile est ꝙ mini//
ster sequatur do/
minum. Et cũ hoc
ostendit huius se/
quele premiuz: ip
sam. s. beatitudinẽ
dicens. Et vbi ego
suz: qꝛ Christus in
ꝙ̃tum deus essen/
tialiter ipsa beati/
tudo est: ꝛ ꝙ̃tũ ad
humanitatez erat
actu beatus in ani
ma que est princi
palior pars homi
nis: Ideo ipsa anima aliqñ noiatur homo vt
habetur. x. Ethi. a Siquis mihi mistrat: mi/
hi ministrat: obediendo mandatis meis. b
Honorificabit eum pater meus: Honor eni da
tur hoi ab aliĳs hoibus in vita presenti in testi/
moniũ virtutis: Sed honor daꝛ a deo in gloria
celesti in premiũ virtutis. c Nunc aia mea.
Hic oñdiꝛ qualiter. Christus glorificatus est a
patre. Et diuidiꝛ in duas: qꝛ prio ponitur hui⁹
glorie petitio: Secundo subdiꝛ ipsius ꝓmissio:
ibi: venit ergo. Circa pmũ Christus pmittit sue
petitioni ostensionẽ affectionis nãlis ad decla
rationem ṽe humanitatis in ipso dicens. c
Nunc aia mea turbata est: Turbari. n. aliquem
dꝛ qñ cõmouetur: Ideo mare motũ dꝛ turbatũ
in Christo ãt ps sensitiua dimittebaꝛ agere qđ
erat sibi ꝓpriũ: Ideo iminente passione affect⁹
sensitiuus cõmouebatur timore ex horrore nã/
li: ꝛ hoc est ꝙ dꝛ hſc aie turbatio: tñ ista turba/
tio nõ erat ꝯ rõnẽ sed magis cõueniens ratio/
ni ꝛ p rõnẽ excitata: ad ostendendũ veritatem
humane nature vt dictũ est: ꝛ ad merendũ no/
stram redẽptionẽ: sicut ꝛ alie afflictiones Chri
sti: ꝛ qꝛ dixerat alios Imitari mortẽ suã: ne for/
te aliqs ei diceret. Secure potes mortẽ subire:
qꝛ nihil mali sentis: Ideo ꝯriũ voluit ostẽdere
per talem turbationem: ꝛ per consequens non
est recedendũ ab eius imitatione ꝓpter nãlez
horreorem. d Et quid dicã? quasi dicat ƀm ap
petitum sensitiuũ factaz hanc petitionem. e
Pater saluifica me ex hac hora. liberãdo me a
passione iminente: verumtñ qꝛ ƀm appetitum
rationalẽ: q dñabatur in eo volebat pati ꝓpter
obedientiã pris: ꝛ
propter hũani ge
neris salutẽ: Ideo
aliꝛ loqtur dicẽs.
f Sed pp h ve/
ni in horã hãc: q̃si
dicat ad hoc veni
in mũdũ vt patiar
pp pdicta: Iõ orã
do dicit. g Pa/
ter clarifica nom̃
tuũ. i. fac illud in q̊
relucet gloria tui
nois. s. passionem
filĳ in qua ipse pa
ter est clarificatus
ꝛ p ꝯñs filius q ẽ
idẽ cũ patre in substãtia: qꝛ p passionez filĳ di/
uulgatam p Apostoloꝝ pdicationẽ noticia pa/
tris ꝛ filĳ ꝛ spiritus sancti diffusa est per totuz
orbẽ. h Uenit ergo. hic poniꝛ glie petite pro
missio: ꝛ diuidiꝛ in tres: qꝛ prio poniꝛ vox pa/
tris gloriã ꝓmittentis. Scđo opinio turbe de
illa voce varie sentiẽtis: ibi: turbe ergo. Tertio
expositio ꝓlate vocis: ibi: Respondit Jesus Cir
ca pmũ sciendũ qđ illa vox fuit: formata a tota
trinitate cũ eius opa sint idiuisa: verũtñ dꝛ vox
patris: qꝛ fuit formata ad representandũ pso/
nã eius ꝛ hoc est qđ dꝛ. h Uenit ergo vox de
celo: a deo pr̃e mõ pdicto. i Et clarificaui: qa
xp̃s nõ clarificauit semetipsum vt põtifex fiet:
vt dꝛ hebre. v. ca. sed pr̃ clarificauit euz pmo in
miraculis in vita xp̃i factis. k Et iterũ clarifi
cabo: qꝛ postea clarificauit eũ in morte p signa
diuinitatis ostẽsa resuscitãdo eũ ꝛ exaltãdo euz
ad celũ. l Turba ꝫ. Hic poniꝛ opinio diuer/
sa de illa voce: In illa turba aliq erãt magis ru
des q tm̃ sonũ vocis pceperãt nõ significatiõez
ꝛ q̃ztũ ad illos dꝛ. l Turba ꝫ q̃ stabat ꝛ audie
rat: dicebãt tonitruũ factũ eẽ. i. aliqd p modum
soni ꝯfusi. m Aliĳ ãt magis pspicaces itellexe
rũt articulationẽ vocis ꝛ isti. n Dicebãt: Ange
lus ei loquut⁹ ẽ: credebãt. n. eũ eẽ purũ hoiez. ꝛ
iõ dicebãt angelũ ei loq: sicũ aliqñ i scriptura dꝛ
ꝙ Angeli ꝓphetis loqbanꝛ. o Rñdit Jesus:

ꝛ qui odit animam suã
i hoc mũdo: i vitã eter
nam custodit eam. Si
quis mihi mistrat me
sequaꝛ:[a] ꝛ vbi sum ego
illic ꝛ minister me⁹ erit
Siquis mihi ministra
uerit: honorificabit eũ
pater meus.[b] Nunc
anima mea[c] turbata est
Et quid dicam:[d] Pa
ter saluifica me ex hac
hora[e]: Sed propter ve
ni in horam hanc.[f] Pa
ter clarifica nomen tu
um:[g] Uenit ergo vox ꝺ
celo dicens.[h] Et clarifi
cauit:[i] ꝛ iterum clarifi
cabo[k] Turba ergo que
stabat: ꝛ audierat[l] dice
bat tonitruum factum
eẽ. Aliĳ[m] dicebant. An
gelus ei loquut⁹ est.[n]
Respondit. Jesus:[o] ꝛ

dixit. Nō propter me
venit hec vox:[a] sed pp
vos[b]. Nunc iudiciū est
mūdi[c]: nunc princeps
huius mūdi eiciet fo/
ras[d]. Et ego si exaltat⁹
fuero a terra[e]: oīa trahā
ad meipsum[f]. Hoc aūt
dicebat significās qua
morte esset moriturus[g]
Rñdit ei turba[h]. Nos
audiuimus ex lege: q̄r
xp̄s manet in eternū[i].
Et quō tu dicis: opor/
tet exaltari filiū hoīs[k]?
Quis est iste filius ho/
minis? Dixit ergo eis
iesus[l]. Adhuc modicū

Hic ponit̄ expositio audite vocis: ⁊ diuidit̄ in
tres: q̄r p̄mo ponit̄ xp̄i expositio. Scd̄o iudeoꝝ
cōtradictio: ibi: Nos audiuim⁹. Tertio xp̄i re/
sponsio: ibi: Adhuc modicū. In prima pte ostē
dit xp̄s q̄ non erat tonitruū: nec sonus consu/
sionis sicut aliqui
credebant: s̄z vox
diuina ppt̄ instru
ctionē ppli circū/
stantis: vt cogno/
scerēt ipsū iesum
esse verū xp̄m: cui
de celo dabat̄ testi
moniū: ⁊ hoc est
qd̄ dicitur.
a Non ppt̄ me
hec vox venit. q̄a
vox fit ppter in/
structionem alicuius. xp̄s aūt instructione nō
indigebat s̄z qd̄ deus: filii: nec iquātū hō: q̄a ab
istāti ꝯcēptiōes oīa pfecte cognouit q̄ cognoscit
deus scientia visionis. Ideo vox illa nō est fcā
propter eius instructionē: q̄r sciebat se p passio
nem glificandū a patre. b Sed ppter vos. i.
propter instructionē vestram. c Nūc est iu/
dicium mundi. .iudiciū discretionis: q̄r tēpore
passionis xp̄i discreti sunt fideles credētes ab
obstinatis p infidelitatē. In futuro āt erit iudi
cium condēnationis infideliū: ⁊ premiationis
credentiū. Uel aliter. c Nunc iudiciū ē mū
di. idest pro mundo quātum ex diuina sentētia
mundus a ptāte diaboli ereptus est in passiōe
xp̄i: ideo subdit̄. d Nunc princeps mundi
eicietur foras. Diabolus eni hic dicit̄ pnceps:
non q̄ sit dn̄s substantie mundi: sed hominum
mundialiter viuentiū inquantū se subiiciūt ei
per pctm̄: Dicit̄ eiectus diabolus p passionem
xp̄i: per quā aperta ē ianua glie: ⁊ sic diabolus:
non pōt impedire sanctos a ꝯsecutione glie sic
faciebat ante: tn̄ pmittit̄ tentare hoīes ad exer
citium ⁊ meritum electorū. e Et ego si exal
tatus fuero a terra. s. in cruce: vbi exaltatus est
moriens in aere debellando aereas ptātes. Di
citur etiā in cruce exaltatus: q̄r per hoc meruit
glificationē ⁊ exaltationē sui corporis: subiecta
est sibi multitudo gentiū p fidē: vt habetur ad
Phili. ii. ca Propt̄ qd̄ ⁊ deus exaltauit illū ⁊c̄.
seq̄t: ⁊ oīs lingua cōfiteat̄: q̄r dn̄s iesus xp̄s in
gloria est dei patris. f Omnia traham ad
meipsum. ex amore eni in cruce ostenso ad ge/
nus humanū habet cām attractiuā mentium.
g Hoc aūt dicebat significans qua morte eēt
moriturus. ista sunt verba euāgeliste: interpre
tantis quid xp̄s itelligeret per illam exaltatio
nem. s. suam crucifixionē. h Rñdit. hic poni
tur iudeoꝝ cōtra/
dictio arguentiū
ex eius morte: au/
dito q̄ ipse nō eēt
xp̄s dicentium.
i Nos audiuim⁹
ex lege: q̄ xp̄s ma
net i eternū: noīe
legis Judei aliq̄n
accipiunt totū ve/
tus testamentum:
⁊ non solum q̄nq̄z
libros moysi: qui
a proprietate dicuntur lex. In prophetis autē
fit mētio de eternitate christi: vt patet Isai. ix.
Et vocabitur nomen eius admirabilis: consi/
liarius: deus fortis: pater futuri seculi: pnceps
pacis: multiplicabitur eius imperium: ⁊ pacis
non eris finis. Similiter Daniel. vii. cap. Po/
testas eius potestas eterna ⁊c̄. Et Michee. v.
cap. Et tu bethleem ephreta ⁊c̄. sequitur ex te
mihi egredietur qui sit dominator in israel: ⁊
egressus eius ab initio a diebus eternitatis: ta
lis autem permanentia videtur contrariari
morti. Ideo arguunt.
k Et quomodo tu dicis oportet exaltari fi/
lium hominis. idest mori in cruce: quasi di/
cāt si tu loqueris de teipso sequitur q̄ tu nō sis
Christus qui manet in eternum. Si autem lo
quaris de alio: dic nobis quis est iste filius ho
minis: l̄z enim Christus non vocauerit se in
isto loco filium hominis: tamen cōmuniter sic
se vacabat. Et ideo iudei repetēdo verba eius
hoc addiderunt. Si autem queratur qualiter
iudei intellexerunt q̄ Christus suam futuram
vocaret exaltationem. Dicendum q̄ prouer/
bium erat apud iudeos q̄ crucifixio vocaba/
tur exaltatio: ⁊ adhuc homines tali modo lo/
quendi vtuntur sicut cum aliquis imprecatur
alteri suspensionem dicit ei: tu sis in altum
eleuatus. sequitur.
l Dixit ergo eis Jesus. Hic ponitur Christi
responsio in qua cōmendat eos de aliquali co/
gnitione christi per scripturas: quantū ad eius
eternitatē. Sed ostendit eam impfectā dicēs.

lumē in vobis est[a]. Ambulate[b] dum lucem habetis[c]: vt non tenebre vos comprehendant[d]. Et qui ambulat ī tenebris[e] nescit quo vadat[f].

Dum lucē habetis credite in lucez[g]: vt filij lucis sitis[h]. hec locutus ē iesus: ⁊ abijt[i]: ⁊ abscondit se ab eis[k].

a Adhuc modicum lumen in vobis: q̄ non intelligebant mortem xp̄i ⁊ passionē in humanitate stare simul cum deitatis eternitate: ⁊ tm̄ vtrunq̄ ponit scriptura de xp̄o. De eternitate iaz dictū est. de eius passione scribitur Isai. liij. ca. Tāq̄ ouis ad occisionē ducetur ⁊c̄. Et ſm antiquos doctores hebreoꝝ totuz illud ca. xp̄o ad litterā ītelligiṫ ab illo loco qui poniṫ capitulo precedenti. Ecce intelligit seruus meus ⁊c̄. Similiter Daniel. ix. cap. expresse diciṫ passio xp̄i ⁊ post ebdomadas. lxxij. occideṫ xp̄s. Et ideo monet eos ad querendū ꝑfectam cognitionez de xp̄o dicens. b Ambulate. i. in cognitione proficite. c Dum lucē habetis. i. me presentialiter qui sum lux illuminans per veritatem doctrine ⁊ lumen gratie. d Ut non tenebre vos comprehendant. s. ignorantie ⁊ culpe.
e Et qui ambulat in tenebris. s. predictis.
f Nescit quo vadat: q̄ declinat a rectitudine vie. g Dum lucem habetis credite in lucem idest in meipsuz. h Ut filij lucis sitis: ꝑ imitationem ⁊ gratie adoptionem. i Hec locutus est iesus ⁊ abijt. q̄ non recipiebant eius doctrinam. k Et abscondit se ab eis. eodem modo: ⁊ eisdem causis sicut dictum ē cap. viij. ⁊. x. Sed non videṫ verum: q̄ supra se abscundit eo q̄d vellent occidere eum. hic autem non dicitur hoc. Dicendum ꝙ ipse videbat cogitationes eorum ad hoc tendentes: lʒ adhuc non ꝓrupissent in opere: Et ideo voluit eos ꝓuenire se abscondendo: quia nondum venerat hora passionis sue ⁊c̄.

Expositio moralis.

¶ Cogitauerunt aūt ꝓ̄ncipes sacerdotum vt Lazarum interficerent ⁊c̄. Augu. O ceca seuitia quasi dn̄s suscitare potuerit mortuum: ⁊ nō possit occisum. Ecce vtrūq̄ dn̄s fecit nā Lazaꝝ mortuū: ⁊ seipsum occisum suscitauit. In crastinum autem conuenerat: nā q̄n aliq̄s insolens perfecte conuertiṫ ad deū alij plures animari solent ad simile, faciēdū Acceperūt ramos oliuarum: per quos significaṫ leticia: ꝓpter q̄d ꝑ istos significātur illi qui gaudent ⁊ deum laudant de mutatione tali: O sanna clamare: ē salutem supnā a dn̄o postulare: nam osanna interpretatur obsecro salua: ꝑ asellum q̄ erat oneribus assuetus: significaṫ iudea: que legis oneribus erat subiceta: de quo dicit petrꝰ Act. xv. Quid tentatis imponere iugum sup̄ ceruicez discipłoꝝ ꝙ neq̄ nos: neq̄ p̄res nostri portare potuimus. Erāt gētiles quidam ⁊ sequiṫ. Dn̄e volumꝰ iesuz videre ⁊c̄. Augu. Ecce volunt eum iudei occidere: ⁊ gentiles videre: sed ⁊ illi ex iudeis erāt qui clamabant: benedictus qui venit in nomīe dn̄i. Ecce isti ex circuncisione: ⁊ illi ex preputio velut duo parietes de diuerso venientes ⁊ in vnam fidē xp̄i parati osculo cōcurrentes: Ideo seq̄ṫ. Uenit hora vt clarificetur filius hominis Clarificatus est enī in eccl̄ia ex iudeis ⁊ gentilibus collecta. Q̄d sequitur morale est vsq̄ ibi. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia trahaz ad meipsum ⁊c̄. Nā amore quo pro nobis passus est trahit nos ad ipsum sicut magnes lapis trahit ad se ferrū ⁊c̄. sic omnia trahit ad se: nā homo diciṫ omnis creatura. Marci vlti. cap. Predicate euangeliū omni creature. i. oī hōi: sicut fuit expositum ibi: dicit ergo eis iesus adhuc modicum lumen vobis est ⁊c̄. Moraliter attritus de peccatis modicū lumen habet ꝑpṫ q̄d vsq̄ ad contritionez ꝑfectā dʒ ꝓcedere ne cōprehendant eū tenebre per recidiuū mortał culpe. Dilexerunt enim magis gl̄iam hoīuz q̄̄ gl̄iaz dei ⁊c̄. Isti hodie multos hn̄t sequaces. s. pro mūdi gl̄ia se ⁊ sua ꝓdigaliter exponentes ⁊ parum aut nihil ꝑ merēda dei gl̄ia faciētes.

¶ Questio fratris Atonij betontini. Qui odit aīam suam in hoc mundo in vitā eternā custodit eam. Joā. xij. cap. Ex q̄bus verbis q̄riṫ: vtrū post hanc vitā aīe de peccatis ꝯterāṫ. Ad q̄d breuiter rn̄deṫ. Ex s̄nia Tho. ⁊ Alexani ꝙ in ꝯtritione tria sunt ꝯsideranda eius. s. gn̄s q̄ est dolor: eius forma que est actus virtutis gr̄a informatus: eius efficatia q̄ est actꝰ meritoriꝰ ⁊ sacramentalis: ⁊ quodāmō satisfatorius: post

igit hanc vitā aie q̄ sunt btē ꝯtritionē hēe non pñt: qꝛ carent dolore ꝓpt gaudij plenitudinez. Que vō sunt in inferno: carent ꝯtritōe: etiaz si dolorē hēant: qꝛ defiē eis grā dolorē ifoꝛmās: que vō sunt in purgatorio dolorē hnt grā ifor/ matū: sz nō meri/ toriū: qꝛ nō sunt i statu merēdi. In hac aūt vita oīa tria ꝓdcā iueniri pñt: vñ de pe. dist. vij. dī. Tp̄s vō pe nitentie est vsqꝫ i vltimū articulum vite. Et Aug. in li. de pnīa dic. Stu/ deat qsqꝫ sic deli/ cta sua corrigē: vt post mortez nō oꝫ tollerare: idcirco dñs ad peccatores ait. Qui odit aīaz suā in hoc mūdo i vitā eternā custo/ dit eam.

Dñica in palmis. Enā gelin ſm Mat. xxj. ca.

In illo tpe Cū appro- pinquassz iesus hie- rosolimis[a] ꝛ venisset betphage: ad montē oliueti[b]: tūc mis sit duos discipulos[c] di- cens eis. Ite in castellū qđ contra vos est: ꝛ sta tim inuenietis asinam alligatam[d]: ꝛ pullū cuz ea. Soluite ꝛ adducite mihi. Et si qs aliqd di- xerit vobis: dicite quia dñs his opus habet et confestim dimittet vos Hoc aūt totū factū est[e] vt adimpleref qđ dcm̄ est per prophetā dicētē Dicite filie syon. Ecce rex tuus venit tibi mā suetus sedēs[f] sup asinā ꝛ pullū filiū subiugalis Eūtes aūt discipuli fe- cerūt: sicut preceperat illis iesus: ꝛ adduxerūt asinam ꝛ pullū: ꝛ impo suerunt super eos vesti menta sua: ꝛ eum desu per sedere fecerunt.

Expositio litte/ ralis.

Hic ponitur ab euangelista veritas ad impletionis prophetie que ponebatur zacha. ix. cap. ꝛ hoc oñditur duplici si/ gno: scđa ibi. Plurima aūt turba. Circa qđ sci/ endū ꝙ signum aduentus xp̄i in hierusalez ad redēptionem populi fuerat predcm̄: ꝛ celebri fama diuulgatum. zacha. ix. cap. videlz ꝙ xp̄s venturus erat in hierusalem in paupertate et humilitate sedens super asinam ꝛ pullum eius ꝛ ideo legis periti hoc videntes in ipsum xp̄m adimpletum ostendunt se contēptores sue ma iestatis: qꝛ non receperūt eū: sed magis tanqꝫ deceptores ꝑsecuti sunt ꝛ hoc est qđ dicitur.
a Et cum appropinquasset hierosolimā. s. xp̄s ꝛ discipuli eius. b Et venisset Betphage ad montem oliueti: mons oliueti est ꝓpe hierlm distans ab ea per vnū miliare: qꝛ dicit Act. i. c. ꝙ distat tm̄ ab ea per iter sabbati: ꝙ ꝯtinet mil le passus: qꝛ faciūt vnū miliare Betphage ē q̄ dam parua villa in descensum montis oliueti versus hierusalem: ꝛ erat villa sacerdotum: qꝛ lz sacerdotes non haberēt hereditates ad ex/ colendum: habebāt tm̄ domos ad animalia nu triendum ꝛ ad manendum tpe quo non vaca/ bant cultui diuino in hierlm ex loco illo.
c Misit discipulos dicēs. Ite in castellū ꝛc. idest i hierlm: que erat clausa triplici muro cū propugnaculis ꝛ fortalicijs ad modū castri vt hz. iij. Regū. ꝛ iō dicitur castellum.
d Et statim iue/ nietis asinam ꝛc. Ista asina erat cō/ munis pauperibꝰ non habētibꝰ ani/ malia: ꝛ qui opa- batur in ea dabat sibi pabulum ꝛ fa cto opere reduce/ bat ad locū deter/ minatum vt alius indigens possz re perire eam ꝛ pul/ lus eius nutrieba tur cum ea pro sili opere.
e Hoc autem fa/ ctum est vt adim/ pleretur qđ dictū est per zacha. ix. cap. Dicite filie syon ꝛc. hoc est ciuitati hieru/ salem que dicebatur filia syon: qa in monte syon erat fortaliciū ciuitatis illius: ꝛ ꝓtegeba tur ciuitas ab illa ꝑte: sicut filia a matre. Consi derandū etiaz ꝙ hic accipitur continens pro ꝯtento. s. ciuitas pro habitantibus in ciuitate.
f Ecce rex tuus ꝛc. idest christus: quia hec au/ ctoritas a doctoribus hebreis exponitur ad lit teram de christo.
g Sedens super asinam ꝛ pullum ꝛc. non qꝛ sederit super vtrūqꝫ simul sed successiue: quia primo sedit super pullum qui tamē nē erat do/ mitus: quia adhuc non fuerat applicatus hu- manis vsibus: vt habetur Marci. xj. capi. Et Luce. xix. ideo postea sedit super asinam. hoc autem factum est in figura: quia per pullum si/ gnificabatur populus gentilis: qui non fuerat subiectus iugo legis: per asinam vō populus iudaicus qui laborauerat sub lege. ad hoc autē veniebat christus vt vtrūqꝫ populum subiuga/ ret sibi per fidem catholicam.

Sequitur Plima aūt.

Plurima autez turba[a] strauerunt vestimenta sua in via. Alij autez cedebant ramos de arboribus[b]: et sternebant in via. Turbe āt q̄ p̄cedebant ⁊ q̄ seqbant̄ clamabant dicētes[c]. Osanna filio dauid benedictus q̄ venit ī noīe domini[d].

a Plurima autez turba. Hic ponit̄ 2m signū qd̄ dictū fuerat per zacha. q̄ christo adueniēte sup asinā ⁊ pullū ciuitas Hyerosolima exulta/ ret ⁊ letaretur: ⁊ hoc factū fuit tūc vt dr̄ hic. Et hoc p3 tn̄ tribus p̄io q2 dr̄ hic. Plurima turba strauerūt vestimēta in via ⁊ hoc fuit in signū exultatio nis ⁊ honoris: ⁊ ne asina ⁊ pullus offenderent ad lapides. Scd̄o in eo qd̄ dr̄. b Alij āt cedebāt ramos d̄ arborib⁹ ⁊c̄. Viridi/ tas ráoꝝ erat signū letitie ⁊ exultatóis. Tertio ī eo q2 dr̄. c Clamabāt dicētes. Osanna filio dauid. Osanna ē v̄bū hebraicū cōpositū ex osi q̄ ē salua: ⁊ anna qd̄ ē aduerbiū optādi ⁊ valet vtinā: ⁊ dr̄ Osanna remota vltia l̄ra prime di/ ctóis: vn̄ ē ibi cōpositio ex corrupto ⁊ integro: ⁊ iō tm̄ valet Osanna q̄ztū vtinā vel obsecro sal ua: ⁊c̄. de qua salute itelligit̄. subtiliter. d Bn̄ dictus q̄ venit in noīe dn̄i q2 xp̄s veniebat ad/ dandū bn̄dictione celestē et salutem eternam.

Expositio moralis

Et cū appropinq̄ss3 hyrosolimā ⁊c̄. p asinā q̄ erat oneribns asueta significat̄ iudea: que legis onerib⁹ erat subiecta de quo dicit Petr⁹ actuū xv. cap. Quid tēptatis iponē iugū sup ceruicez discipuloꝝ: qd̄ neq3 nos neq3 p̄res portare por tuimus: p pullū v̄o de quo dr̄. Marci. xj. capi. In quo nemo sedit significat̄ ppl's gētilis q nō erat subiect⁹ onerib⁹ legis: xp̄s aūt sup vtrūq3 sedit q2 ex ambobus vnā ecclesiā sibi subiectaz fecit: Et iposuerūt vestimēta sua ⁊c̄. s. apl̄i p quo rū vestimēta significat̄ eoꝝ doctrina q̄ recepta a iudeis ⁊ gētil: b⁹ sedit in eis xp̄s: Plurima āt turba strauerūt vestimēta sua ⁊c̄. Greg omelia. xxiiij. Quid sunt terrena oīa nisi q̄dā corpis in dumēta: vestimēta igit̄ in via sternē est in via vite presentis bona terena paupibus erogare Ramos d̄ arborib⁹ cedē est sanctoꝝ exēpla acci pere Osanna clamare ē salutē supnā a dn̄o po/ stulare nā Osanna iterpretatur obsecro salua.

Questio fratris Antonij Betontini.

Alij aūt cedebāt ramos de arboribus: ⁊ sterne/ bant in via Matthei. xxj. cap. Sup q̄bus v̄bis q̄rit̄. Cur alma mr̄ ecclesia hāc q̄libet anno fien dā celebritatē voluit istituē. Ad qd̄ breuit̄ trib⁹ ratióibus rn̄det̄. Primo rōne cōformationis q̄m̄. n. vt beat⁹ Job. vij. cap. dicit Militia est vi ta hominis super terrā: Et p̄cipue tempore pe nitentie quando magis ac magis a demon// nib⁹ ipugnat̄ vt igit̄ fortes manemus in p̄lio si gnū voluit demō/ strare victorie: cū palmis. n. victores coronabant̄ antiq tus: adeo vt spon/ sus xp̄s aīe sue spō se illud cāticorum vij. ca. dicere pos/ sit. Statura tua assi mulata est palme ratione rectitudīs. Scd̄o rōne letificationis: Nā q stadio currūt cū brauiū tangē vel saltem aspicē p̄nt p̄fecto letant̄. Cū igr̄ palma vite eter ne significet brauiū eā nō solū vidē: s3 ēt tenere nos ordinauit ecclesia q̄ten⁹ fortius pugnātes in p̄nti cū inimicis fortius curētees ad bonum brauiū palme portem⁹ in glīa ⁊ cū scis portāti/ bus palmam stemus in eterna letitia. Et p̄inde apoc. vij. cap. scribit̄ Vidi turbā magnā quā di numerare nemo poterat ex oībus gētib⁹: ⁊ tri/ bubus: ⁊ pplis: ⁊ liguis stantes añ tronū dei in cōspectu agni amictis stolis albis ⁊ palme i ma nibus eoꝝ. Vltio rōne nr̄e istructióis: p hāc. n. solēnitatē palmaꝝ istruimur q̄libet anno vt iu/ deos confundam⁹: q hodie dn̄o clamauerunt Osanna in excelsis. Osanna 2m Hyer. dictū ē hebraicū ⁊ ē ꝯpositū ex itegro ⁊ corrupto Osi. eni apud hebreos: idē sonat q̄ obsecro ⁊ anna idē ē qd̄ salua: Vn̄ osanna q̄si idē obsecro salua i excelsis vn̄ descēdisti. Sed ⁊ feria sexta sequēti clamauerūt. Crucifige Crucifige eum ⁊ iō q̄zq̄z nō debeāt ad xp̄ianismū cogi: tn̄ debent apud xp̄ianos ꝯfundi Tū vt tpe passióis nō appeant ex̄ vel apiant hostia vel fenestras. vt in ca. Nul lus Ex̄ de iudeis habet̄: Tū vt deferant signata vestimēta. Tū vt obseruēt nonnulla alia q̄ h cā breuitatis omitto. Per hāc ēt celebritatē istrui mur vt p̄speritatē mūdanā salubri exēplo tēpe rem⁹: xp̄s. n. tm̄ honorē suscipiēs nō i pallofre/ do: nō icurru aureo: vt ioh̄. Chriso. ait: S3 sup asinā ⁊ pullū sedē voluit: ⁊ vidēs ciuitatē ierl'm sup eam amarissime fleuit. Vn̄ Ber. ait Disca mus i nulla letitia hui⁹ scl'i fidutiā eē ponendā sciētes: qd̄ extrema gaudij luct⁹ occupat. Per hāc igit̄ palmaꝝ festinationē istruimur q̄ ma/

gis ad ꝓpositū est vt pacē ⁊ ꝯcordiā inter nos
hēamus.qd.n. ꝑ palmā nisi pax ⁊ ꝯcordia de/
signaꝛ ꝑpea ꝺ xp̄o Criso.ait. Non hꝫ icircuitu
splēdētes gladios aut certe ornamēta terribi
liū armatorum:Sed quid per ramos fronden
tes:testimonia pa
cis ꝓfecto oīa ele
mēta vel lr̄e pal/
me ad pacē xp̄ia/
nuꝫ pplm̄ vocant.
Quid.n.per.p.ni
si ꝙ ꝑsto remitten
dū ⁊ dimittēdum
sit odiū significaꝛ.
teste dn̄o matthe.
v.cap. sic dicente:
Esto ꝯsentiens ad
uersario tuo cito.⁊ quid ꝑ.n. Nisi qꝺ cū amore
⁊ benignitate ⁊ hilaritate diligēdꝰ sit.inimicꝰ
designaꝛ.Hinc apl̄s ad cor.ix.ca.dicit hilarem
n.datorē diligit deus.Et qd ꝑ.l.nisi lōgeuitas
dilectionis monstraꝛ. Nēpe nō ṽe dimittitur
odiū qn̄ memoria doceꝛ in futurū.Proīde Sa
piens Ecclesiastici.x.ca.dicit Oīs iniurie ꝓxi/
me ne memieris. Et qd ꝑ.m.nisi misericordia
denotaꝛ q̈ hoc totū qꝺ diximus ad finē ꝓduciꝛ
Propterea Ambro.ait. sine cā ramū oliue por
tat:q opa misericordie nō amat.Et iō xp̄s hūili
ter ⁊ pacifice ad locū passionis ad inimicos ve
niens cū palmis voluit recipi vt eū cuꝫ pace se
quentes sine odio debeamus ꝯfiteri: hac de cā
apl̄s ad philip.ij.capi.inqt. Hoc eni sentite in
vobis qꝺ ⁊ in xp̄o iesu. Quid apl̄e in nobis sic
⁊ xp̄o iesu sentire debemꝰ:ꝓfecto ait ipsi rn̄dē/
do:hūilitatē:q̈ cū in forma dei eēt nō rapinam
arbitratꝰ ē eē se eq̄lē deo: semetipsum exinani/
uit factꝰ ē obediēs vsqꝫ ad mortē. Quā obiam
apl̄e sanctissime exēplo hūilitatis xp̄i facē obli
gamur.Ħ Hiero.ꝓ Paulo rn̄deat dicens. Pre
dilectissimi filij mei diligite vos iuicē.Nō eni
accepi Ħ ab hoīe sꝫ a saluatore Ħ inqt ē ꝑceptuꝫ
meū vt diligatis iuicē.In sola.n.dilectione oīa
virtutū bona ꝯsistūt:sic ex vna radice multi ex
eunt rami:sic ex charitate oēs gnāꝛ virtutes.
Si linguis hoiuꝫ loq̄r inqt appls ⁊ Angelorū:
⁊c̄.et seqtur:si oēꝫ habuero ꝓphetiā si nouerim
oīa misteria ⁊ oēm sciam ⁊ si habuero oēꝫ fidē
ita vt mōtes trāsferā charitatē aūt nō habeam
nihil suꝫ:q verā charitatē hꝫ benignus ē ⁊ pa/
tiens.Ille verā.charitatē hꝫ q nō tm̄ ꝓximos di/
ligit ꝑ affectionē cognatiōis ⁊ carnis sic Ethni
ci ⁊ publicani faciunt:sed ita diligit inimicum
sicut amicū:in hoc vno potest homo cognosce/
re si manet in charitate si ipse ab eo diligiꝛ qui
ab eo aduersatur.Hec ille doctissimus hoium.

ℭ Dominica in ramis palmarum passio domini nostri iesu christi scđm Mattheum vigesimosexto capitulo.

In illo tempore. Dixit Jesus discipulis suis. Scitis. qa post biduū pascha fietᵃ

ℭ Expositio litteralis.

Postq̄ꝫ euāgelista lectionibus suis euāgelicis ꝺclarauit ꝑsonā mediatoris ⁊ vlteriꝰ legē euangelicam a deo datā ad instructionem hois
transgressoris:Hic cōsequēter describit ipsius
mediatoris passionē ꝑ quā solutum est preciuꝫ
nostre redemptionis:⁊ diuiditur in duas par
tes:qr primo ostenditur maligna christi cōpre
hensio per explorationem iudeoꝝ:scđo eius in
iusta condēnatio per executioneꝫ gentiliū cap.
sequēti:Prima diuidiꝛ in quattuor partes. qa
primo describitur Christi venditio facta nō ex
eius ignorantia sed magis ex ꝑscientia ⁊ volū/
tate:Secūdo ipsius venditi traditio nō ex di/
splicentia:sed ex charitate:ibi ꝑmo aūt die azi
morum.Tertio ipsius traditi cōprehensio non
ex ipsius impotētia:sꝫ ex sua mansuetudine:ibi.
Adhuc eo loquēte. Quarto cōp̄hēsi illusio nō
ex eius iniustitia: sed ex eius humilitate:ibi ꝑn
cipes aūt sacerdotū.Circa ꝑmū quattuor ꝑ or/
dinem ponūtur:ꝑmum est ipsius venditionis
prenūciatio.Secūdū venditionis consultatio.
ibi:Tunc congregati sunt.Tertium venditiōis
occasio:ibi:Cum autem esset Jesus. Quartum
venditionis modus ⁊ ordo:ibi: tunc abiit vnꝰ
⁊c̄.Circa ꝑmum considerandum quod ea que
predicta sunt.c.xxv.christus ꝑdicauit feria ter
tia ante passionem suam:⁊ eadem die predixit
discipulis suis passionem suam futuram post
duos dies sicut postea fuit completum.Ex quo
patet ꝙ non fuit ex ignorantia traditus:sed ex
sua presentia ⁊ voluntate vt dictum est: ⁊ hoc
est quod dicitur.
a Scitis quia post biduum pascha fiet. id/
est imolatur agnus paschalis qui debebat imo
lari vespere. Ferie quinte. a quo incipiebat
solemnitas sequentis diei.

et filius hominis tradetur[a] vt crucifigatur[b] Tūc cōgregati sūt[c] pn cipes sacerdotū : et seniores populi i atrium pricipis sacerdotū[d] q dicebatur Cayphas : et cōciliū fecerūt vt iesuz dolo tenerent et occiderent[e]. Dicebant autem. Non in die festo[f]. Ne forte tumultus fieret in populo[g].

Cum autez esset iesus[h] in bethania in domo symonis leprosi[i] accessit ad euz mulier[k] habens alabastrū[l] vnguēti preciosi[m]: et effudit sup caput ipsius[n] recūbētis[o]. Uidentes autem discipuli: indignati sunt[p] dicentes. Ut quid perditio hec[q]? potuit eni istō vnguētū venūdari multo[r]: et dari pauperibꝰ[s].

a Et filius hois tradet: qz eadē nocte traditꝰ est a Juda iudeis. b Ut crucifigat: qz vlteriꝰ iudei tradiderūt ipsuz pilato ad crucifigendū
c Tunc congregati sunt. hic ponit ipsius vēditionis ꝯsultatio q̄ facta est feria q̄rta an̄ passionē. et tunc Jesus nō venit in hyerusalem sicut fecerat alijs tribus diebꝰ precedentibus: sz mā̄sit in bethania vt daret iudeis locum tractandi liberiꝰ de morte sua et hoc est qꝺ dr̄ hic.
c Tūc. i. sequēti die postquā dixit Jesus apostolꝭ verba p̄remissa.
c Cōgregati sūt principes sacerdotum: q cōceperant erga xp̄m rācorez et odiū vt pz ex premissis. i. et seniores ppl̄i. Isti erāt iudices ordinarij de qbus supradictū est. xv. cap. in pncipio. d In atriū pncipis sacerdotū q dicebat Cayphas: iste est q p̄mus dederat Judeis ꝯsiliū de morte xp̄i vt habet Joannis. xj. ca. e Et ꝯsiliū fecerūt vt iesū dolo tenerent et occiderent: pꝰus. n. determinauerāt ipm īterficere: sed cōciliūz q̄rebant de mō faciendi: qualiter possent facē occulte et sine populi seditione: et hoc est qꝺ subdit. f Dicebāt aūt non in die festo. i. in solēnitate paschali iminēte in proximo vt visuz est. g Ne forte tumultꝰ fieret i populo: multi. n. pp solēnitatē pasche venerant hyerusalē: et qz aliq reputabāt Jesuz eē verū xp̄z Alij aūt seducti a sacerdotibus reputabāt eum magnū: et ideo si occideretur durāte solēnitate paschali timebant periculosam seditionem populi: propter qꝺ cōsulebant mortē eius vsqz post festum differri tamen istud consilium postea mutauerunt quia inuenerunt oportunitatem enim capiendi per iudaz vt dicetur infra.
h Cum autem esset iesus: Hic ponitur venditonis christi occasio: Judas eniz cupidus motus fuit ad christi venditionem: vt posset recuperare per hoc valorem vnguenti super caput eius effusi: et hoc est qꝺ dicitur. h Cum autē esset Jesus in bethania. Istud fuit factum sexta die ante passionē christi vt habetur. iohis. xij. capi. Sed hic recolitur a Mattheo: quia fuit occasio venditionis christi vt dictum est iam.
l In domo symonis leprosi: Iste enim non erat leprosus quia iaz fuerat curatus a christo retinuerat tamen nomen leprosi sicut Mattheus. post vocationē ad statum apostolorum adhuc vocabatur Publicanus: vt dictum est supra. x. capi. k Accessit ad eū mulier. Ista fuit Maria soror Lazari vt dicitur Joannis. xij. capi.
l habens alabastrum. i. vasculum factū de alabastro qꝺ est genus marmoris candidi qz tale vasculum optime cōseruat vnguenta in terra illa: et hoc est qꝺ dicitur. m Unguenti preciosi. i. contētiui vnguenti. Aduertenduz tn̄ qꝺ vnguentuz hic vocatur lachryma fluens de arboribus que est multum preciosa in terra illa: quia valet ad multa medicinalia. n Et effudit super capud ipsius: sicut effunditur aqua rosacea propter refrigeriuz et odorem. o Recūbentis. i. residentis in mensa quia faciebāt magnum festum christo et discipulis eius et Lazarus qui fuerat resuscitatus ab eo erat vnus de discūbentibus sicut habetur Joannis. xij. capi.
p Uidentes autem discipuli eius indignati sunt. Hic ponitur plurale pro singulari ꝭm cōmunem modum loquendi: quia qꝺ vnus de aliqua societate facit tota societas dicitur facere: Solus enim iudas murmurauit vt habetur expressius Joannis. xij. Uel si forte aliqui cum eo murmurauerunt fuerunt ab eo incitati.
q Dicentes vt quid perditio hec: Putabat enim iudas vnguentum perdituz propter hoc qꝺ nō habebat apud se precium. r Potuit enī venundari multo Istud expressius ponitur Joannis. vij. capitu. Ubi dicitur qꝺ poterat vendi pro trecentis denarijs v Et dari pauperibus: non dicebat iudas compatiens pauperibus vt habetur Joannis. xij. sed quia dolebat qꝺ

vnguentum non fuerat sibi traditum vt eius
precium.sibi retineret ⁊ furaretur. a Sciens
autem Jesus cogitationem.s. malignam iude.
b Ait illis:quid molesti estis huic mulieri:q̄
si di.sine cā:cuius ratione subditur. c Opus

Sciens autem [a] Jesus
ait illis [b].Quid molesti
estis huic mulieri?Op⁹
eni bonum operata est
in me [c].Nam semp pau
peres hēbitis vobiscū.
me autem non semper
habebitis [d]. mittēs eni
hec vnguentum [e] hoc i
corpus meum ad sepe-
liendum me fecit Amē
dico vobis vbicūq; p̄-
dicatum fuerit hoc euā
gelium in toto mūdo [f]:
dicetur ⁊ qd hec fecit
in memoriam eius. [g]
Tūc abijt vn⁹ [h] de duo
decim qui dicebatur iu
das scharioth [i] ad prin
cipes sacerdotum:⁊ ait
illis [k].Quid vu tis mi-
hi dare:⁊ ego eum vo-
bis tradam [l]?At illi cō
stituerunt:ei [m] triginta
argenteos [n]. Et exinde
querebat opportunita
tem [o] vt eum traderet [p].
Prima autem die [q] azi
morum accesserunt di/
scipuli ad iesuz dicētes.

eni bonū opata ē
in me: nā paupes
semp hētis vobis/
cū ⁊ q̄si dicat sem
per potestis recu/
perare ad facien-
dū illis elemosinā
d Me autē non
sēp hēbitis. Sed
cōtrariuz videtur
Matth.vltio.ca.
Ubi dicit discipu/
lis suis.Ecce vo//
biscum suz vsq; ad
consumationē se/
culi. Sed hoc itel
ligitur de esse cuz
hoibus per gra//
tiam ⁊ etiā sacra/
mentaliter in sa//
cramento altaris.Sed istis modis non possūt
sibi corporalia obsequia exhiberi: sequitur.
e Mittens enim hec vnguentum hoc in cor
pus meum ad sepeliendūz me fecit.q.d. in hoc
facto prefigurauit sepulturam meam futuram
de propinquo:vnde Joan.xij.dicitur q̄ prece/
pit partem vnguenti:ad sepulturam suā reser/
uari:vnde credendū est qd hec mulier hoc fe/
cit edocta a spiritu sancto:sequitur.
f Amen dico vobis vbicumq; predicatum
fuerit hoc euangelium in toto mundo: Hoc
est factum huius mulieris pertinens ad euan/
gelium christi.
g Dicitur ⁊ q̄ hec fecit in memoriam eius
idest ad laudem eius recitabitur tanq̄ factuz
virtuosum ⁊ hoc patet ad impletum.
h Tunc abijt vnus.Hic consequenter de//
scribitur venditionis christi modus ⁊ or-/
do:⁊ primo q̄tum ad tempus: cum dī tūc id/
est feria quarta quando principes sacerdo//
tum fuerunt congregati ad tractanduz de mor
te christi vt dictum est.
h Abijt vnus ex duodeciz idest ex p̄ncipalib⁹
discipulis christi.
i Qui dicebat iudas scharioth hoc dici-
tur ad differentiam alterius iude: qui fuit fra
ter Jacobi minoris: Et notanduum qd scha//
rioth est nomen ville de qua erat oriundus:
iudas proditor:propter q̄ inde cognominatur.
k Ad principes sacerdotum quod audierat
esse congregatos
ad tractanduz de
morte christi.
l Quid vultis
mihi dare ⁊ ego
eum vobis tra//
dam? Occulte .s.
sine strepitu pro/
pter qd mutaue//
runt consiliuz pre
dictum.
m At illi consti
tuerunt ei. idest
ex pacto firmiter
promisserunt
n Triginta ar
genteos: Argen/
teus nummus va
lebat decem num
mos vsuales:⁊ per
consequens triginta argentei valebant trecen
tos de nummis vsualibus vt patet manifeste
si multiplicentur triginta per decem: ⁊ sic in
venditione christi recuperauit valorem pre-
dicti vnguenti.
o Et exinde querebat oportunitatem scili/
cet temporis ⁊ loci.
p Ut eum traderet. scilicet occulte.quod
adimpleuit in nocte diei sequentis vt infra
patebit.
q Prima autem die azimorum: Hic con/
sequenter describitur ipsius christi venditi tra
ditio:vbi q̄ttuor tanguntur quia prio premitti
tur paschale conuiuium ad proditoris reuoca/
tionem: secundo instituitur . eucaristie sacra//
mentum ad fidelium refectionem ibi: Cenan/
tibus autem. Tertio predicitur discipulorum
scandalium ad ipsorum promotionem: ibi: tūc
dixit illis.Quarto subiungitur christi deside//
rium ad nostram redemptionem: ibi: Tunc
venit Jesus:Dicit ergo sic.
q Prima autem die azimorum.dies ista
fuit feria quinta que erat vigilia pasce: in qua
imolabatur agnus paschalis ad vesperam
illius diei que erat dies . xiiij. primi mensis

& tūc tenebanť vesci panibus azimis vsqȝ ad vesperā vigesimepme diei eiusdem mensis: vt hꝛ Exo. xij. cap. Aduertendū tñ est ꝙ greci dicunt xp̄m cenasse cū discipulis suis an̄ passionē suaȝ xiij. die primi mensis: Ita ꝙ anticipauit imolationem agni paschalis ꝑ vnā dieȝ qꝛ ꝓuidebat se passurꝫ in crastinum: qm̄ debebat agn⁹ imolari ꝺm legeȝ ħ aūt ꝓbāt ex euāgelio Jo. xviij. ca. vbi dꝛ ꝙ iudei ducentes xp̄m ad pilatū nō itrauerūt in ꝓtoriū vt nō cōtaminarenť: ſȝ vt manducarent pascha ex quo cōcludunt ꝙ eadeȝ die passus est in qua imolabant agnū paschalē q̄ est. xiiij. dies mensis ꝓmi ⁊ ꝑ ꝯñs die tertiadecima cenauit cū aplis. Ex q̄ vlterius ꝯcludūt ꝙ xp̄s ꝯfecit corpus suū i pane fermentato: qꝛ iudei nō vescebanť azimis an̄ vesperā. xiiij. diei ex quo vlterius in tantā isaniam ꝓrūpūt ꝙ dicūt Mattheū Mar. ⁊ Luc. falsum scripsisse: qꝛ describūt xp̄m cenasse cum aplis ꝓma die azimoꝝ in qua agnus paschalis imolabať ꝑꝑ qꝺ dicūt vlteri⁹ ꝙ Joā. q scripsit posterior in hoc correxit eos. xij. cap. dicens. Ante diem festū pasche ⁊c̄. vbi ꝯñter agiť quō lauit pedes discipuloꝝ suoꝝ: ⁊ eadē nocte tradit⁹ est. Sȝ ista sunt falsa ⁊ erronea. dicere eni ꝙ in scriptura canonica sit aliqd falsum est erroneū: cū sit tradita a spū sctō: ⁊ iteꝝ si ꝯcedant esse falsam in aliquo loco: ꝑ ꝯñs nō pōt hr̄e aliqd firmitatis in alijs locis vt arguit Augu. in epl̄a ad Hieronymū. Itē ꝙ dicūt xp̄m ꝯfecisse in fermētato ħ est ꝯ Criso. qui fuit doctor grecus: qui dicit suꝑ matth. apertissime dñs demōstrauit: qꝛ a ꝓncipio circūcisiōis sue vsqȝ ad diē pasche exttemū nō erat ꝯrius diuinaꝝ legū. In lege aūt precipiebať ꝙ carnes agni paschalis comederent cū panib⁹ azimis: ergo i illa cena vltima in qua confecit corpus suū erant panes azimi: ⁊ ꝓpter ħ bñ scribit Mat. q scribit ꝓma die azimoꝝ ⁊c̄. Qꝺ aūt arguūt de ioāne q dicit ꝙ iudei nō introierūt ꝓtoriū ne ipedirentur a māducatōe pasche. Dicendū ꝙ pascha accipiť nō pro agno paschali q fuerat imolatus nocte precedente: sed pro azimis panibus qbus vtebanť septē dieb⁹: ad quoꝝ comestionē reqrebatur ꝙ hō eēt mūdus. Ad scꝺm ꝙ arguūt ꝺ euāgelio Jo. xij. ca. Ante diē festū ⁊c̄. Dicendom ꝙ v. dies mēsis primi: illa erat dies festiuitatis paschalis: q̄ tñ festiuitas incipiebat a vespe diei ꝓcedentis et ꝑꝑ ħ illa eadē die incipiebāt comedē panes azimos in vespe vt pȝ ex ꝓ dictis. Ex q̄ pȝ ꝙ Joānes nō ꝯdicit alijs: ſȝ magis cōuenit cū eis: seqť.

Ubi vis paremus tibi comedere pascha[a]? At iesus dixit[b]. Ite in ciuitateȝ ad quēdā ⁊ dicite ei. Magister dicit. Tēpus meū[c] prope est: apꝺ te facio pascha cū discipulis meis[d]. Et fecerūt discipuli: sicut cōstituit illis iesus: ⁊ parauerūt pascha. Uespere auteȝ facto[e]: discūbebat cum duodecim discipulis suis[f]. Et edentibus illis[g] dixit. Amē dico vobis quia vnus vestrum[h] me traditurus est. Et contristati valde[i]: ceperūt singuli dicere[k]. Nūqd ego sum domine?

a Ubi vis paremus tibi comedē pascha. i. agnū paschalem.
b At iesus dixit. Ite in ciuitatē ad quendam Matth. hic loqť generalr: qꝛ xp̄s nō expressit illis nomē illius ad quē debebant ire: tñ dedit eis signū: ꝑ qꝺ poterant determinate cognoscē ꝺm ꝙ hꝛ Marci. xiiij. cap. vbi dꝛ sic. Occurret vobis hō lagenā aque baiulās seqmini eum et quocūqȝ itroierit dicite dño dom⁹ ⁊c̄.
c Tp̄s meū. s. patiendi.
d Prope est apꝺ te facio pascha cū discipulis meis. q. d. ꝓuidē mihi de loco ⁊ cibo: vñ creditur ꝙ ille erat discipulus xp̄i occultus: tñ pȝ etiā ꝙ xp̄s ita pauꝑ erat ꝙ nec domiciliū hēbat nec vñ posset cibū paschalem emere: seqť.
e Uespe aūt scō. qꝛ illa erat hora comedendi agnū paschalē.
f Discūbebat cuȝ duodecim discipulis suis. ex q̄ pȝ ꝙ quātū erat in se reuocabat ꝓditorē ꝓmo amore cū eēt vn⁹ ex duodecim: ⁊ tñ illū nō repulit a ꝯuiuio agni paschalis: lȝ eni eius ꝓditio nō lateret eum.
g Et edentib⁹ illis. Hic scꝺo reuocat ꝓditorē dolore ꝓdicendo corā eo passioneȝ suā q̄ debebat esse discipulis suis materia doloris: ⁊ ħ est qꝺ dꝛ.
h Amē dico vobis: qꝛ vn⁹ vestruȝ. i. duodecim discipuloꝝ principaliū.
i Me traditurus ē ⁊ ꝯtristati valde ⁊c̄. Nō solum ꝓpter mortē magistri sui futurā ꝯtristati sunt: sed qa qlibet timebat de se ne esset ille q debebat euȝ tradere ꝓpter qꝺ.
k Ceperūt singuli dicere. Nunqd ego sum dñe: qꝛ quilibet debet sibi timere de peccato futuro quātūcūqȝ sit sanctus.

At ipse respōdens ait. Qui intingit mecum[a] manu in parapside: hic me tradet. Filius qdez hois vadit[b] sicut scriptum est de illo[c]. Ue āt homini illi: per quē filius hominis tradetur[d] Bonum erat ei si nat⁹ non[e] fuisset homo ille. Respondens autem iudas qui tradidit eum[f] dixit: Nūqd ego sū rabi? Ait illi: Tu dixisti[g] Cenantibus autē eis[h]: accepit iesus panem[i] ꝛ benedixit[k] ac fregit[l]: deditq̄ꝫ discipulis suis et ait. Accipite ꝛ comedite hoc est corpus meū[m] Et accipiēs calicē[n]: gratias egit[o]: et dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic ē sanguis meus: noui testamenti[p] qui pro multis effunde

a At ipse respōdēs ait qui intingit mecū ꝛc̄. Per hoc non poterant perpendere quis esset determinate: qꝛ omnes comedebāt in eodem vase in quo erāt carnes agni paschalis posite.
b Filius quidem hois vadit. ad passionem. s.
c Sicut scriptuꝫ est de illo. Isai. liij cap. vbi dicit sic. tāq̄ꝫ ouis ad occisionē ducetur ꝛc̄. Dani. ix. ca. Post ebdomadas. lxxij occidetur xp̄s: ꝛ i pluribus alijs locis simile habet.
d Ue aūt. hic tertio reuocat proditorem timore predicendo ei penaꝫ dānationis sue dicens. d Ue aūt homini illi ꝑ quē fili⁹ hois tradet.
e Bonū erat ei si natus non ꝛc̄. Minus enim maluꝫ hic accipit pro bono: minus aūt malum est non esse simpliciter: q̄ꝫ esse dānatum: qꝛ ꝛ si non sit minus malum rōne pene adiuncte: que non priuat totuꝫ esse creatum minus tm̄ malum est rōne culpe mortal' q̄ inseꝑabilir adheret dānatis ꝛ ipa nō solū ꝑuat q̊ddā eē creatuꝫ sicut pena sed etiam priuat bonum in infinitum scꝫ diuinum: ꝓpter qd̄ esse miseꝝ meseria culpe mortalis eternaliter hoc est peius q̄ꝫ sit non esse simpliciter.
f Respondens autem iudas. Hic quarto reuocat ꝓditorē pudore: quia illi ostendit se suaꝫ proditionem cognoscere: et hoc ē qd̄ dicitur.
f Respondēs āt iudas q̄ tradidit eū. Nunqd ego sum rabi? Si enī iudas alijs de hoc querētibus tacuisset reddidisset se eis suspectum.
g Ait illi: Tu dixisti. Et in hoc delictum suum alijs nō publicauit sed ꝯscie inde significauit se ei⁹ delictū scire: potat enī ꝑ hꝰ vbū mētē inde sic mouere ꝙ alios latebat. h Cenantibus. Hic instituitur eucharistie sacramentum ad dn̄ice passionis recordationem. Et diuiditur in tres partes: qꝛ primo describitur huius sacramenti institutio. scd̄o predicat imortalis vite inchoatio ibi: Dico aūt vobis. tertio pro vtroq̄ꝫ redditur grāꝝ actio: ibi ꝛ hymno dicto. Circa pm̄ū

aduertendum ꝙ istud sacramētum sub duplici specie institutum est. s. panis ꝛ vini: quia panis conuertitur in xp̄i corpus ꝛ vinum in sanguinem ꝛ iste conuersiones fiunt separatim: quia xp̄i sanguis fuit separatus a corpore vel a carne i passione: hoc autē sacramentuꝫ vt dcm̄ est istitutū est quasi quoddaꝫ memoriale illius passiōis. ꝛ ideo cōsecratio carnis et sanguis fit sub speciebus distinctis. Considerādū etiā ꝙ sꝫ vtraq̄ꝫ specie est, totus xp̄s: qꝛ sꝫ specie panis ē tantū corp⁹ ex vi ꝯuersionis vł sacri. sanguis āt ꝛ aīa ꝛ diuinitas sunt ibi ex ꝯcomitantia nāli: ꝛ iseparabili. Silr sub specie vini: sanguis tm̄ est ibi ex vi sacri. Cetera aūt ex cōcomitantia vt diffusius tractat iiij. sniaꝝ. Dicit ergo. h Cenātibus aūt illis. idest postq̄ꝫ comederāt carnes agni paschalis anteq̄ꝫ surgerent de cena. i Accepit iesus panem. qꝛ vbi terminat figura ibi debet incipe veritas. Agnus aūt paschalis erat figura hui⁹ sacri: ꝛ ideo institutū est post comestionē agni.
k Et benedixit. in hoc dedit nobis exempluꝫ ꝙ añ sumptionem huius sacri debet mens eleuari in deū. l Ac fregit deditq̄ꝫ discipulis suis: inter q̄s erat iudas vt dicunt scti cōiter: lꝫ Hyllarius dicat ꝯriū. Rō āt q̄re xp̄s dedit eis corpus suū fuit q̄a pctm̄ ei⁹ erat discipulis alijs occultū ꝛ ꝓpt hoc i ecclia obseruat ꝙ peccatori occulto eucharistia nō negatur m Et ait. Accipite ꝛ comedite: hoc ē corpus meum. Si enī vbū xp̄i tāte ē vtutis ꝙ fecit de nihilo oēꝫ creaturā: nō est mirū si vnā creaturā ꝯuertit in aliā
n Et accipiens calicem: separatim cōsecrabat sanguinē a corpore rōne predcā. o Gratias egit. eadē rōne sicut in ꝯsecratōe corporis dcm̄ est: seqt. p Hic est sanguis meus noui testi. i. ad ꝯfirmationē noui testi: qꝛ sicut vetus testm̄ ꝯfirmatū est in sanguine aīalium imolatoꝝ vt habet Exo. xxiiij. ca. Ita nouū testm̄ sanguine

xp̄i ꝯfirmatū est in quo apparet excellentia no
ui testi respectu veteris vt arguit apl's ad heb.
ix.ca. i Qui pro multis effundet̄ in remissio
nem pctōꝝ. dicit aūt pro multis qꝛ sanguis xp̄i
pro oībus offusus fuit quātū ad sufficientiam.
quātū aūt ad effi/
catiā non fuit effu
sus pro oibus.
k Dico aūt. Hic
ꝯñter p̄dicit̄ eter/
ne vite inchoatio:
qꝛ pceptio huius
sacri dat vitā eter
nā ſm q̄ dicit sal/
uator Joā. vj. Qui
mādūcat meā car
nem ⁊ bibit menz
sanguinē hꝫ vitaz
eternā: dicit ergo
k Dico aūt vo/
bis nō bibā amō.
hoc est ab hora q̄
instituit hoc sacramentum. l De hoc.
genimine vitis: hoc ē de vino qđ gñatur ī vite.
m Usqꝫ in diem illū cuꝫ illud bibā vobiscum
nouū. i. nouo mō: hoc fuit īpletū qñ post resur/
rectionē suā comedit ⁊ bibit cū apl'is: ad decla.
rationē sue resurrectiōis vt hꝫ Luce vlti. ⁊ tūc
bibit nouo mō: qꝛ corpus suū non erat passibile
⁊ mortale sed gliosum non indigens cibo vel
potu. sed solum comedit ad declarandum ve/
ritatem sue resurrectionis vt dictum est.
n In regno patris mei. i. ego tunc existens ī
regno patris mei bibam tunc vobiscum modo
predicto. lꝫ enim xp̄s fuerit beatꝰ ex p̄te aīe ab
instanti sue conceptionis: ex parte tñ corporis
erat viator ⁊ passibilis ante resurrectionē suā
sed completa resurrectione fuit beatus in aīa ⁊
corp̄e. o Et hymno dicto. Hic ꝯsequēt̄ ponit̄
ꝑ p̄dictis gratiaꝝ actio. Dicit ergo: ⁊ hymno
idest cātico diuine laudis dicto pro sacramēti
institutione ⁊ noue vite denuntiatione. s. i loco
vbi ista erant facta. p Exierunt in montem
oliueti: quia locus ad quē christus exijt ⁊ ī quo
fuit captus erat situs in pede montis oliueti:
vt dictum est ⁊c̄. q Tunc dixit illis. Hic pre
dicitur scandalū discipuloꝝ ad eoꝝ premoni/
tionem: ⁊ primo predicitur in generali respcū
omniū: scđo in speciali respectu petri: ibi. respō
dens: dicit̄ igit̄. r Omnes vos scandalum

tur in remissionē pecca
toruꝫ[i]. Dico aūt vobis[k]
non bibam āmodo de
hoc[l] genimīe vitis vsqꝫ
in diem illum[m]: cum il-
lud bibam vobiscū no-
uum ī regno p̄ris mei[n].
Et hymno dicto[o]: exie-
runt in mōtem oliueti[p]
Tunc dixit illis iesus[q].
Omnes vos scandaluꝫ
patiemini[r] in me[s] ī ista
nocte[t]. Scriptuꝫ ē eñi[v]
Percutiam pastorem[x]:
⁊ dispergent̄ oues gre
gis[y]. Postq̄ꝫ autem re
surrexero[z] precedā vos
in galileam[ꝛ]. Rñdens
autem petrus[ꝯ]: ait illi[ꝝ]
Et si omnes scādalizati
fuerint in te ego nunq̄ꝫ
scandalizabor. Ait illi
iesus. Amen dico tibi
quia in hac nocte añq̄ꝫ

patiemini. i. ruinam in pctm̄. s In me. i. re/
cedētes a me ꝑpter timorem humanum.
t In ista nocte. Futura enim cōtingentia pre
dicit eis certitudinaliter: Et determinato tp̄e
vt cognoscant ipsum esse deum qui pōt talia co
gnoscere propris
virtute. v Scri
ptum est enim. za
charie. xiij. cap.
x Percutiā pa/
storem. i. christū.
y Et dispergent̄
oues gregis. i. di/
scipuli ex timore
fugiētes. Aduertē
dum tñ q̄ zacha.
xiij. ca. mutantur
verba lꝫ sit eadeꝫ
sn̄ia: qꝛ ibi ponit̄
prophetia ac si ꝓ/
pheta loquat̄ ad
dñm dicēte. Per
cute pastoreꝫ ⁊c̄. Hic aūt ponit̄ ac si dñs loquat̄
dicens. pcutiam pastorem ⁊c̄. qꝛ idem est v̄bū
dñi ⁊ ꝑphete: lꝫ diuersimode: qꝛ ipsius dñi p̄n
cipaliter: ⁊ ipsius ꝑphete instrumentaliter.
z Postq̄ꝫ aūt surrexero. hoc addit ad conso/
lationē eoꝝ vt qui audita eius morte erant de
solati: audita eius futura resurrectōe essent ali
qualiter consolati. ⁊ Precedam vos in ga/
lileam: non solum ꝑmittit eis visionē suā in bea
titudine: ⁊ in loco multum distanti: sed in pro/
pinqua regione scꝫ in galileā. ꝯ Respōdēs
aūt. Hic ſpāliter predicit scandalum Petri.
ꝯ Respondēs aūt petrus. qꝛ erat ceteris fer/
uentior. ꝝ Ait illi. ⁊ si oēs scandalizati fue/
rint in te ⁊c̄. In hoc non mentiebat̄: qꝛ sic habe
bat in mente: sed presumptuose loquebat̄ nō cō
siderans debilitatem fragilitatis sue ꝑpter qđ
grauiꝰ ceteris ꝑmissus est cadere. Et iteꝝ quia
futurus erat pastor ecclesie: vt ex suo casu sciret
alijs consᴄendere. a Ait illi iesus. Amen di-
co tibi: qꝛ anteq̄ꝫ gallus cantet ter me negabis.
Mar. xiiij. dicit̄ expressius. Anteq̄ꝫ gallus bis
vocem dederit ter me es negaturus. Augusti.
lib de concordia euāgelistaꝝ: dicit̄ q̄ tertia ne
gatio petri fuit inchoata etiaꝫ ante p̄mū cantū
galli: anteq̄ꝫ tñ esset ꝯsumata gallus cantauit:
qꝛ negatio ſm totalitatē suā accepta hꝫ aliquē
tractū tp̄is. In hoc enim includit̄ verbū illoꝝ

gallus cantet: ter me negabis[a]. Ait illi petrus[b] Etiam si oportuerit me mori tecum: non te negabo. Similiter omnes discipuli dixerūt. Tūc venit iesus cum illis[c] in villam que dicit̄ gethseman:[d] ⁊ dixit discipulis suis[e]. Sedete hic: donec vadam illuc ⁊ orem. Et assumpto Petro et duobus filijs zebedei[f] cepit cōtristari ⁊ mest⁹ esse[g]. Tūc ait illis. Tristis est anima mea vsq₃ ad mortem[h]. Sustinete hic ⁊ vigilate mecum[i]. Et progressus[k] pusillu₃ procidit in faciem sua₃ orās ⁊ dicēs. Pat̄ mi si possibile ē trāseat a me calix iste. Verūtn̄ nō sic ego volo s₃ sic tu. Et venit ad discipl'os suos ⁊ inueuit eos dormiētes

qui dicebant petro: tu ex illis es: ⁊ argumentū qđ adducebant ex loquela eius ⁊ negatio petri sequēs: ⁊ sic p₃ ꝙ bene potuit inchoari illa negatio anteq̄₃ gallus ṕmo cantaret: ⁊ post terminari. Mattheus ergo Lucas ⁊ Joānes q dicūt petrū ter negasse xp̄m aī ṕmū galli cantū loquunt̄ habendo respectum ad negatiōis ichoationē. Marcus aūt qui dic̄ tertia₃ negatione₃ petri esse post ṕmū galli cantū: ⁊ aī scđm loquit̄ habēdo respectū ad negationis ꝯsumatione₃. b Ait illi petrus. ⁊ si oportuerit ⁊c̄. Petrus ⁊ alij discipuli hoc dicendo nō dixerūt mēdacium: q₂ sic cogitabant fore: dixerūt tn̄ falsum q₂ ꝯtrariū accidit. c Tunc venit iesus. Hic ꝯsequēter ostendit̄ xp̄i desideriū ad nostrā redemptionē: qđ ostendit tripliciter. Primo anxiando. Scđo orando: ibi ⁊ ꝓgressus pusillum. Tertio ꝓditori occurrēdo: ibi. Ecce appropinquabit. Circa ṕmū aduertendū ꝙ anxietas ē passio causata ex apprehēsione magni mali de proximo iminentis ipossibilis ad euadendu₃. xp̄s aūt videbat mortē acerbissimā sibi de proximo iminentē: ⁊ non euasibilē: q₂ sciebat h̄ eē determinatū a deo patre a cui⁹ determinatōe nō poterat declinare: cū nō posset peccare: ista tn̄ veritas libertatē arbitrij nō tollebat: igit̄ ex tali morte sic iminente xp̄s habebat materiam maxime anxietatis. Ite₃ pars sensitiua nō alleuiabat̄ a tali anxietate ⁊ ꝯtemplatōe diuine essentie seu ꝓmptitudine voluntatis que erat in superiori parte aīe: q₂ diuina virtute fiebat vt ex supiori pte aīe nō fieret influētia in inferiorē: vt sic eēt ibi dolor partis sensitiue maximus ad nostrā redēptionē: ex quo ergo ex tali anxietate xp̄s non fugiebat: sed magis venit ad locū vbi ꝓditorē ventuꝝ sciebat: ostendit desideriū ad nostrā redēptionē: ⁊ hoc est qđ dicit̄ hic.
c Tunc venit iesus cu₃ illis .i. discipulis suis.
d In villam que dicit̄ Gethsemani. illa enim villa erat in pedemontis oliueti: ⁊ ꝓpter h̄ dr̄ Luc. xxij. Qđ venit in monte oliuaꝝ. In fine ēt illius ville: erat q̄dam ortus contemplationi aptus ⁊ illuc intrauit iesus: vt dicit̄ Joā. xviij. ca. ⁊ est vltra torrentē cedron: vt dr̄ ibidē: quia vallis iosaphat ē inter medie inter montē oliueti ⁊ ciuitatē hierusalem. Torrēs āt cedron currit p mediū illius vallis: ⁊ sic p₃ ꝙ euangeliste cōcordāt de loco l₃ ipsū diuersimode noient. e Et dixit discipulis suis sedete hic: h̄ dixit octo aplis q₂ Judas nō erat ibi: et tres secū duxit: vn̄ sequit̄. f Et assūpto petro ⁊ duob⁹ filijs zebedei. Isti enī tres erāt magis familiares ipsi xp̄o: ⁊ ad eius secreta magis admittebant̄ q̄₃ alij: rō aūt tacta ē sup̄. xvij. ca. g Cepit ꝯtristari ⁊ mestus esse: hoc fuit ad ostendendū veritatē humane nature: ⁊ ꝙ ista tristitia fuerit maxima subdit̄. h Tristis ē aīa mea vsq₃ ad mortē: ⁊ pōt vsq₃ accipi dupliciť. Uno mō intensiue: q₂ tantū intensa erat q̄₃tū poterat eē vt visū est. Alio mō extēsiue q₂ durauit vsq₃ ad horā mortis. i Sustinete hic ⁊ vigilate mecu₃. tāq̄₃ amici spāles q debēt in angustijs amicis sistere. k Et ꝓgressus. hic oñdit̄ xp̄i desideriū ad nostrā redēptionē: q₂ p orōnem offerebat spm̄ deo patri pro nobis: que q̄dē orō ostēdit̄ ꝑfecta: q₂ solitaria: cū dicit̄. k Et ꝓgressus recedens aliquantulū a predictis tribus aplis q₂ orō est eleuatio mentis in deum: qđ melius fit qñ hō est sequestratus ab alijs: Scđo q₂ humilis: qđ notat̄ cu₃ dicit̄: ꝓcidit in faciē suam. Tertio quia deuota cum dicitur. Pater mi. Quarto quia recta: quia noluit contrarie predestinationi diuine: qđ notat̄ cum dicitur. Si possibile est transeat a me ⁊c̄. sed voluntatem suā supponit voluntati diuine dicens. Uerūtn̄ nō sicut ego volo sed sicut tu. Quinto charitatiua: q₂ i agonia mortis positus dulcit̄ suos discipulos visitabat: vn̄ seq̄t̄ ⁊ vēit ad discipl'os suos

Et dicit petro[a]. Sic? nō potuistis vna hora vigilare mecum? Uigilate ⁊ orate vt non intretis in tentationem[b]. Spiritus quidem promptus est[c]: caro aūt infirma[d]. Iteruz scđo abijt ⁊ orauit[e] dicens. Pater mi: si nō potest hic calix trāsire nisi bibam illū: fiat volūtas tuas. Et venit iterū ⁊ inuenit eos dormientes. Erant eni oculi eorum grauati. Et relictis illis iterum abijt ⁊ orauit[f] tertio eundez sermonez dicens. Tūc venit ad discipulos suos[g]: ⁊ dixit illis[h]. Dormite iam ⁊ requiescite[i] Ecce appropinquabit[k] hora ⁊ filius hoīs tradetur in manibus peccatorū. Surgite eam⁹[l] ecce appropinquabit q me tradet. Adhuc eo loquēte[m]: ecce iudas vn⁹ de duodecim[n] venit: et cum eo turba multa[o] cū gladijs ⁊ fustibus missi a principibus sacerdotum ⁊ senioribus ppłi. Qui aūt tradidit eum dedit illis signū[p] dicēs. Quēcūqʒ osculat⁹ fuero: ipse est tenete eū. Et confestim accedens ad iesum dixit. Aue rabbi Et obsculatus est eum[q] Dixitqʒ illi iesus[r]. Amice ad qd venisti? Tunc accesserunt[s] ⁊ manus iiecerunt in iesum[t] ⁊ tenuerunt eum[v]. Et ecce vnus ex his qui erant[x]

a Et dicit petro sic? quasi dicat: nō ostēdis tātū feruorē facto quantū verbo. seqꝛ. b Uigilate ⁊ orate vt nō intretis in tētationē. i. vt nō separemini a tētatōe de ꝑrio iminente sicut fuerūt postea superati. c Spiritus quidē ꝓmptus est ad dicenduz. s. ꝙ estis parati pro me mori: vt pꝫ ex precedentibus. d Caro aūt infirma. ad sustinēdaz iminentem tentationem. hoc autez dixit xp̄s qꝛ apłi dixerāt ex magno spiritu ꝑus mortē subire q̄ʒ ipsuz negare: cuius tñ ꝯriū fecerunt ꝑ ꝑulsu carnali. e Iteꝝ scđo abijt ⁊ orauit ⁊c̄. vbi iterat orōnem ostendens ꝙ orō debet esse ꝯtinua. Similiter iterat visitationem discipulorum suoꝝ: qꝛ opa caritatis debēt eē coniuncta oratōi. f Et relictis illis iterum abijt ⁊ orauit ⁊c̄. ter oratiōez replicat sic̄ ter fuerat tentatus vt supra patuit. iiij. cap. vt liberat nos: ꝑmo a malis preteritis perveniam. Scđo a p̄ntibus per tutelam. Tertio a futuris ꝑ cautelam. g Tunc venit ad discipulos suos: ter discipulos visitat sicut ter orat rōne predicta. h Et dixit illis: quasi compatiens eis propter tentationem eis de proximo iminentem. i Dormite iam ⁊ requiescite. quasi di. parum poteritis ħ facere. k Ecce appropinquabit. Hic tertio ostenditur xp̄i desiderium ad nr̄az redemptionē: qꝛ nō solum proditorem cū turba veniētem expectauit: sed etiam occurrit eis vt habeꝛ ioānis. xviij. cap. ⁊ hoc ē qđ diciꝛ hic. k Ecce appropinquabit hora. Postq̄ʒ eni dixerat discipulis suis: Dormite iā ⁊ requiescite vt predictū est: dimisit eos aliquātulū quiescē: postea cum sciebat iudam appropinquantem dixit eis: Sufficit: vt habeꝛ Marci. xiiij. Et tūc euigilauit eos dicēs. Ecce appropinquabit hora ⁊c̄. l Surgite eam⁹. obuiā. s. iude ꝑditori m Adhuc eo loquente. Hec est tertia pars ꝑncipalis huius capituli vbi describitur ipsius xp̄i traditi comprehēsio: vbi tria describūtur per ordinem. Primū est ipsius iude fraudulentia Scđm est xp̄i patientia: ibi. Et ecce vnus. Tertium discipulorū ignauia ibi: Tunc discipuli Circa ꝑmū dꝛ sic. m Adhuc eo loquente. s. xp̄o cum discipulis suis. n Ecce Judas vn⁹ de duodecim. idest de ꝑncipalibus xp̄i discipulis o Uenit ⁊ cū eo turba mlta ⁊c̄. Talem autem turbaz adduxit ne, forte alij credentes in xp̄m: ipsum vellēt eripere: sequiꝛ. p Qui aūt tradit eum dedit eis signū ⁊c̄. Hoc aūt fecit ne loco xp̄i caperent Jacobum minorem qui erat similis xp̄o in facie pp' qđ dicebaꝛ fraꝛ dñi: seqꝛ. q Et osculatus est eum in quo apparet maxia xp̄i mansuetudo qui non negauit osculum proditori suo. r Dixitqʒ illi iesus. Amice ad qd venisti. q. d. tu ostēdis amicitiam signo ⁊ agis proditionem de facto: ꝙ pꝫ ex hoc qđ sequitur. s Tunc accesserunt illi. s. qui erant in comitiua iude. t Et manus iniecerunt in iesum. violentas quantum erat ex parte ipsorum. v Et tenuerunt eum. qñ enim voluit tentus ē ⁊ non ante. x Et ecce vnus. hic describitur ipsius xp̄i patientia: ⁊ hoc dupliciter. Primo facto. Scđo verbo: ibi: in illa hora. Patientia autem xp̄i facto ostēditur in hoc ꝙ discipulos

cum iesu: extendēs manum exemit gladium suum[b] ꝛ percutiens seruum principis sacerdotū amputauit auriculam eius[c]. Tunc ait illi iesus. Conuerte gladium tuum ī locū suū[d] Omnes enim qui acceperint gladiuȝ, gladio peribūt[e]. An putas qꝛ non possum rogare patrem meū[e]: ꝛ exhibebit mihi mō plusq̄ȝ duodecim legiōes angeloꝝ[f]? quō ergo implebūtur scripture[g]? Quia sic oꝫ fieri[h]. In illa hora[i] dixit iesus. Tāq̄ȝ ad latronem existis[k] cū gladijs et fustib⁹ cōprehēdere me? Quottidie[l] apud vos[m] sedebam[n] docēs in templo: ꝛ non me tenuistis. Hoc aūt totuȝ factum est[o] vt adimplerētur scripture ꝓphetarum. Tunc discipuli oēs relicto eo[p] fugierūt[q]. At illi tenuerūt iesum: ꝛ duxerūt ad Caypham[r] principem sacerdotū: vbi scribe[s] ꝛ seniores[t] conuenerant[v]. Petrus aūt[x] sequebaꝛ eū a longe[y] vsq̄ȝ in atriū

suos ꝓhibuit a defensione eius: ꝛ hoc est qd dr.
x Et ecce vnus ex his qui erant cuȝ iesu. Iste fuit Petrus: vt habeꝛ Ioā. xviij. cap. b Extēdens manū exemit gladiū suū. habebat eni duos gladios: vt habeꝛ Luc. xxij. cap. Quos credo fuisse duos cultellos magnos qbus vsi fuerūt in decisiōe agni paschal.
c Et ꝑcutiēs seruum ꝛc. quē tū sanauit christ⁹ tactu suo. vt hr Luc. xxij. cap. ꝛ ī hoc adimpleuit xp̄s qd predixerat. Matt. v. cap. Bn̄facite his qui oderunt vos.
d Tunc ait illi iesus: cōuerte gladium tuū in locuȝ suū. prohibēdo defensioneȝ armoꝝ. Et ad hoc inducit multiplicē rōneȝ. Prima rō tangiꝛ: ibi. e Oīs eni qui gladium ꝛc. gladiū eni accipit qui eo vtiꝛ ad vindictam ꝓpria auctē: ꝛ hoc est illicitū: gladio aūt vtitur sibi tradito qui eo vtitur ad punitionem maloꝝ zelo iusticie sicꝰ ꝑncipes qui auctem hn̄t a deo: qꝛ in hoc ꝑnceps minister dei est: vt dicit Paulus aplūs ꝛ similiter ministri ad hoc a ꝑncipibus ꝯstituti. Scdam rōnem assignat cum dicit. e An putas qꝛ nō possum ꝛc. q. d. per aliam viam possum euadē si vellem. f Et exhibebit mihi mō plusq̄ȝ. xij. legiones angeloꝝ. Legio aūt vna ꝯtinet sex milia sexcentos sexagintasex. Aduertenduȝ tū ꝙ xp̄s non dicit hoc ꝓpter hoc ꝙ indigeret auxilio angeloꝝ: sed magis econuerso ipsi indigēt suo auxilio: sed vt ostendat ꝙ pluribus modis poterat euadere. Tertiā rōnem cum dicit.
g Quomodo ergo implebūꝛ scripture. Scripture enim diuinitus reuelate loquunꝛ expsse de passione xp̄i vt pꝫ Isai. liij cap. Et Dani. ix. ꝛ in pluribus alijs locis que non implerenꝛ nisi xp̄s patereꝛ: qd est inconueniens cum sint deriuate a prima veritate propter qd subditur.

h Quia sic oportet fieri. quia ex quo aliquid est s̄m predestinationem a deo dictuȝ oportet illud impleri: ibi enim est necessitas consequētie non tamen consequentis: quia diuina preordinatio non tollit contingentiam a rebus.
i In illa hora. Hic ostendiꝛ xp̄i patientia verbo: quia non impatienter sed rationabiliter alloquut⁹ ē turbam ipsum cōprehendentem.
k Tanq̄ȝ ad latronē ex istis ꝛc. quasi dicat sine cā fecistis hoc: cuius rationeȝ assignat dicens.
l Quottidie. i. frequenter.
m Apud vos. i. in loco in quo habetis potestatem.
n Sedebam pacifice ꝛ sine armiꝛ quasi dicat tūc potuistis me cōprehendere: sequiꝛ.
o Hoc autem totum factum est. quia scriptuȝ erat de eo ꝙ tractaretur sicut malefactor ꝛ latro. Isai. liij. ca. Cum sceleratis reputatus est.
p Tunc discipuli. Hic describitur discipuloꝝ christi ignauia: primo omnium in generali cū dicitur. p Tunc discipuli omnes relicto eo. idest christo magistro suo. q Fugierunt timore. perterriti ꝛ dimiserunt magistrum suū sicut latronem deduci propter qd sequitur.
r At illi tenentes iesum duxerunt eū ad Caypham. lꝫ primo fuerit ductus ad Annam vt dicitur Ioānis. xviij. cap. tamen Mattheus de hoc non facit mentionem: quia non fuit ibi ductus nisi propter quandam reuerentiam. quia erat socer Cayphe vt ibidem dicitur.
s Ubi scribe. idest legis periti.
t Et seniores populi. idest iudices ordinarij vt supra visum est cap. xx. v Conuenerunt. ad examinandum ꝛ iudicandum christum.
x Petrus autē. Hic ponitur ignauia petri in speciali cū diciꝛ. y Sequebaꝛ eū a lōge: qa

timebat ne perciperetur eius esse discipulus. sequitur
z Et egressus intro. qualiter autem ingressus fuerit dicitur Joan. xviii. s. per impetrationem alterius discipuli qui erat notus pontifici.
z Ut videret finem. licet autem non auderet christum confiteri seu defendere: tamen volebat videre quid finaliter fieret de eo.

principis sacerdotum. Et ingressus intro[z] sedebat cum ministris: ut videret finem[z]. Principes autem sacerdotum et omne consilium querebant falsum testimonium contra iesum[a]: ut eum morti traderent[b]. Et non inuenerunt[c] cum multi falsi testes accessissent[d]. Nouissime autem venerunt duo falsi testes[e] et dixerunt. Hic dixit. Possum destruere templum dei: et post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum[f] ait illi. Nihil respondes[g] ad ea que isti aduersum te testificantur? Jesus autem tacebat: et princeps sacerdotum ait illi. Adiuro te per deum viuum: ut dicas nobis si tu es christus filius dei[h]. Dicit illi iesus. Tu dixisti[i]. Uerumtamen dico vobis amodo

a Principes. Hec est quarta pars principalis huius capituli in qua describitur ipsius christi apprehensi illusio: ubi quatuor tanguntur per ordinem. Primum est eius accusatio maligna: per falsos testes. Secundum accusati iniusta condenatio per malos iudices: ibi: et surgens. Tertium condenati vituperatio: per malignos apparitores ibi: Tunc expuerunt. Quartum petri negatio per tres vices: ibi: Petrus autem sedebat. Circa primum dicitur sic. a Principes autem sacerdotum et omne concilium querebant falsum testimonium. quia verum non poterant inuenire.
b Ut eum morti traderent. per Pilatum presidem: quia ipsi non habebant aliam iusticiam.
c Et non inuenerunt. unde possent eum accusare tanquam dignum morte coram Pilato.
d Cum multi falsi testes accessissent ad id quod dictum est procurandum. e Nouissime autem venerunt duo falsi testes etc. Sed queritur quomodo isti dicuntur falsi testes: quia Jo. ii. cap. scribitur quod christus dixit iudeis. Soluite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud: quod videtur idem esse cum eo quod hic dicitur. Dicendum quod illa verba que dixit christus Jo. ii. ca. intelliguntur de templo corporis sui: ut ibidem dicitur. Et hoc sonant verba ibidem posita: quia dixit ibi. Soluite templum hoc non precipiendo eis: sed predicendo eis quid essent facturi dissoluendo corpus eius quod erat templum speciale dei: unde sensus est. Soluite: id est soluetis corpus meum per mortem quam mihi inferetis: unde sequitur ibidem: et in tribus diebus excitabo illud. Excitare enim est a somno mortis reuocare quod non competit templo materiali: sed templo spirituali. s. suo corpori. Isti autem testes loquebantur: ac si de templo materiali christus intellexisset: cum dicebat in tribus diebus reedificabo illud: quia reedificare proprie respicit templum materiale. Item non dixit destruam vel possum destruere ut ipsi imponunt: sed dixit. Soluite: id est soluetis mortem mihi inferendo: predicens mortem suam et resurrectionem ut patet ex predictis et sic patet quod isti testes mutauerunt verba eius et sententiam in quo apparet falsitas eorum: dato etiam quod bene repetissent verba eius et sententiam: tamen possunt dici falsi testes alia ratione. scilicet ex falsa intentione: quia intendebant procurare mortem innocentis: f Et surgens. Hic consequenter ostenditur qualiter christus condenatus est per malos iudices: dicit ergo sic.
f Et surgens princeps sacerdotum. ex patientia surrexit de tribunali: quia non inueniebat unde posset iuste christus condenari.
g Ait illi nihil respondes etc. quia ea que contra christum dicebantur erant falsa et responsione indigna: ideo nolebat respondere. Item quia volebat adimplere illud quod de ipso scriptum erat. Isai. liii. capitu. Quasi agnus coram tondente se obmutescet: et non aperiet os suum. sequitur.
h Adiuro te per deum viuum. ad hoc autem respondet christus propter reuerentiam diuini nominis inuocati dicens.
i Tu dixisti. supple veritatem quod patet ex sequentibus. k Uerumtamen dico vobis amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis dei: quia iudicio extremo sic videbitur ab illis qui eum iniuste condenauerunt: dicit igitur: amodo: quia a tempore sue passionis eum ulterius non viderunt. l Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta. Iste erat mos iudeorum scindere vestimenta in signum doloris:

quando audiebant blasphemiam diuini nois
hoc autem imponebat princeps sacerdotũ xpo
propter qđ subdit. m Blasphemauit. ꝓpter
qđ ipse ⁊ alij assistentes indicauerunt eum di/
gnum morte cum tamen diceret veritatem: vt
pȝ multiplicit ex
predictis i h euã/
gelio. n Tunc
expuerũt. Hic cõ/
sequenter ostendi
tur qualit xp̄s fuit
turpiter vitupera
tus per malignos
apparitores. et h
dupliciter primo
facto cum dicit ex
puerunt. in faciez
eius: tãq̃ȝ in hoiez
pestiferũ ⁊ dignũ
morte. Mos eniȝ
erat iudeorũȝ sup
tales cõspuere in
contemptum.
o Et colapis euȝ
cederunt: sine cau
sa percutiendo et
vituperando euȝ.
Scđo v̄bo dicẽtes
p Propheriza
nobis ⁊c̄. quasi di
cerent: tu es falsus propheta. q Petrus v̄o
Hic ostenditur qualiter christus fuit negatus
a suo discipulo p tres vices. Pⁱo simplici v̄bo
Scđo cum iuramento. Tertio per detestatio/
nem cum iuramento: idest per execrationeȝ q̄
est quando aliquis non solum iurat per deum
sed etiam imprecatur sibimet aliqđ maluȝ nisi
id qđ dicit sit verum. dicit igitur. q Petrus
v̄o sedebat foris in atrio. nõ enim petrus erat
simpliciter extra domum: vt iam dictum est sȝ
erat extra locũ vbi christus illudebatur in quo
dam atrio in quo erat ignis accẽsus in medio:
s̄m qđ dicitur Luc̄. xxij. cap. r Et accessit ad
eum vna ancilla. de istis negationibus Petri
videntur euãgeliste diuersimode scribere: ma
xime de scđa ⁊ tertia: quia de scđa dicitur hic
q̄ fuit ad vocem ancille. Lucas autem dicit q̄
fuit ad vocem hominis. Joannes autem dicit
q̄ fuit ad vocem vnius qui erat cognatus illiꝰ
cuius Petrus abscidit auriculam. Matheus

videbitis filium hois
sedentem a dextris vir
tutis dei[k]: ⁊ venientem
in nubibus celi. Tunc
princeps sacerdotũ sci
dit vestimenta[l] dicẽs.
Blasphemauit[m]. quid
adhuc egemꝰ testibus?
Ecce nũc audistis blas
phemiaȝ. Quid vobis
videtur? At illi respõ-
dentes dixerũt. Reus
est mortis. Tũc expue-
runt in faciem eius[n]: ⁊
colaphis euȝ cederũt[o].
Alij autem palmas i fa
ciem eius dederunt di
centes. Propheriza no
bis christe: quis est qui
te percussit[p]? Petrus
vero sedebat foris in
atrio[q]: ⁊ accessit ad euȝ
vna ancilla dicẽs[r]. Et
tu cũ iesu galileo eras.
At ille negauit corã oi-
bus dicẽs. Nescio qd
dicis. Exeunte autem
illo ianuam vidit eum
alia ancilla: ⁊ ait his q
erãt ibi. Et hic erat cuȝ
iesu nazareno. Et iteȝ
negauit cũ iuramento
quia nõ noui hominẽ.
Et post pusillum acces
serunt q stabãt: ⁊ dixe-
runt Petro. Uere ⁊ tu
ex illis es: nã ⁊ loquela
tua manifestũ te facit[s]

autem hic dicit q̄ fuit ad vocem illorũȝ q asta
bant. Dicendum igitur q̄ principalis intentio
euangelistarum erat negationeȝ trinam petri
exprimere: ⁊ in hoc conueniunt omnes euan/
geliste. Exprimere autem personas accusantes
Petrum: nõ erat
principalis inten
tio eorum: sed tñ
ex accidẽti: tamẽ
non contrariant i
hoc quia verisimi
le est q̄ multi ad
illa verba concur
rebãt circa petrũ
⁊ cõsimilia verba
proferebant ipsũȝ
accusando. Et sic
vnus euangelista
vnam personã no
minat. Alius aliã
vnam vel plures
nec est ibi falsitas
ratione dicta. Ui/
detur auteȝ s̄m ve
ritateȝ historie q̄
prima negatio sit
facta ad voceȝ ho
stiarie principalr
Scđa ad vocem il
lorum qui stabant
ad ignem: fuerũt tamen excitati ab alia: ꝓpter
qđ Mattheus illam exprimit hic ⁊ de alijs ta
cet: qđ autem hic dicitur q̄ facta est petro exeũ
te ianuam: intelligendum est sic: idest se dispo/
nente ad exitum: quia adhuc erat prope igneȝ
vt dicit Joannes. Sed timẽs ne perciperetur
nolebat exire. Tertia negatio autẽ facta ẽ mul/
tis eum accusantibus: inter quos principalis
erat cognatus illius cuius petrus abscidit au/
riculam: propter qđ exprimit illum Joannes
de alijs tacendo. His dictis littera patet vsq̃ȝ
ad illum locum. s Nam ⁊ loquela tua mani
festum te facit. lȝ enim lingua hebrea sit vna tñ
aliquo modo variebatur s̄m diuersitatem pro
uinciarum: ⁊ ideo illi de galilea aliter loquebã
tur aliquo modo: q̃ȝ illi qui erant de hierusaleȝ
sicut lingua gallica est vna ⁊ tñ aliter loquunt
illi qui sunt de pichardia: q̃ȝ illi qui habitant
parisius: ⁊ per talem varietatem potest perci/
pi vnde aliquis sit oriundus. vnde sequitur.

s Tunc cepit detestari ⁊ iurare. in hoc signi/ficatur iuramentum per execrationem.
t Et recordatus est petrus. Dominus eniʒ respexit petrum: vt dicit Luc. xxj. ca. ⁊ ex hoc pe/trus recordat⁹ ē ǒ vbo christi qd̄ dixerat eū ne/gaturū: ⁊ ad peni/tentiā deduct⁹ ē.

Tunc cepit detestari ⁊ iurare: q: non nouisset hoīeʒ[s]. Et cōtinuo gallus cantauit. Et recordat⁹ est Petrus verbi iesu qd̄ dixerat: prius q̄ʒ gallus cantet ter me negabis[t]. Et egressus foras fleuit amare[v]. Mane autem facto[x] cōsilium inierunt omnes principes sacerdotum ⁊ seniores ppl'i aduersus iesum: vt eū morti traderent[y]. Et victum adduxerūt eum[z]: ⁊ tradiderūt pontio pilato presidi[⁊]. Tunc videns iudas qui eū tradidit qd̄ dānatus eēt: pnia⁊ ductus[℞] retulit triginta argenteos principibus sacerdotuʒ ⁊ seniorib⁹[a]. Peccaui tradēs sanguinem iustum. At illi dixerūt[b]: Quid ad nos? tu videris[c]. Et pꝛoiectis argenteis in tem

v Et egressus foras fleuit amare. Et ex tunc petrus traxit in ꝯsuetudinem vt a p̄mo gallorum cantu vsq₃ ad horam matutinam staret in ora/tione flens ꝑ ista negatione: vt hr̄ i itinerario Clemē/tis. x Mane āt facto. Ostenso q̄/liter passio xp̄i fu/it per iudeos in/choata. Hic osten/ditur qualiter fu/it per gentiles consumata. Et diuiditur ī duas partes: quia p̄mo describit ipsius christi crudelis occisio. Scd̄o eius fidelis ⁊ deuota tumulatio: ibi: Cum sero factum esset. Prima adhuc ī duas: quia primo describitur ipsius xp̄i iniqua condēnatio. Scd̄o ipsius sententie iniqua exe/cutio: ibi: ⁊ postq̄ʒ illuserunt ei. Prima in qua/tuor: quia primo describitur ipsius christi corā preside presentatio. Scd̄o ipsius presentati di/ligens interrogatio: ibi: ⁊ iesus stetit. Tertio innocentie eius declaratio: ibi: per diem autē so/lēnem. Quarto innocentis condēnatio: ibi: Uidens autem pilatus. Prima adhuc in duas: quia primo describitur ipsius christi presentatio vt dictum est. Scd̄o incidentaliter subditur inde desperatio: ibi tunc videns. Circa p̄muʒ dicitur sic. x Mane autem facto. q: a media nocte vsq₃ ad illam horam illuserunt eum conspuendo ⁊ palmis cedendo: vt visum est.
y Consilium inierunt ⁊c̄. non enim ex testi/monijs prehabitis habebant aliquid vñ posset accusari coram pilato sicut reus mortis. ⁊ ideo vlterius consulebant qualiter eum sicut dignū morte accusarent vt patebit infra: sequitur.
z Et vinctum adduxerunt. illi enim qui reputabantur digni morte ducebanť coram iudice ligati. ⁊ Et tradiderunt pontio pilato pre/sidi. Aliqui dicunt ꝙ pilatus erat propriuʒ nomen eius compositum ex nomine matris que dicebatur pila: ⁊ pater qui dicebať atus. Pon/tius autem cognomen eius qui fuerat iudex missus a romanis ad insulaʒ pontianam: hoc autē dif/fuse habetur in q̄/dam legenda que vocatur aurea: sʒ quia ibi multa di/cūtur de hoc que videtur prima fa/cie falsa que ꝑpter prolixitateʒ omitto. Ideo aliter di/cendum ꝙ ponti⁹ erat proprium nomen ei⁹ qd̄ patet ex duobus. primo quia postponitur cognomen ⁊ non preponitur ꝑprio nomini: salteʒ decursu cōmuni. Scd̄o quia hoc nomen satis cōmune est in burgundia: vnde iste Pilatus erat oriundus: erat enim lugdu/nensis: vt dicit magister in historijs: ⁊ idem dicit Josephus libro antiquitatuʒ. Pilatus aūt erat eius cognomen. preses autem erat nomē officij sui: ⁊ dicitur a presidendo: quia a iudea presidebat iudeis: Ibidem missus a romanis.
℞ Tunc videns. Hic incidentaliter subditur Jude desperatio cum dicitur. Uidens iudas ꝙ dānatus esset. Hec autem desperatio proces/sit ex duobus. Primo ex magnitudine sceleris tradendo ad mortem illum cuius tantam san/ctitatem expertus fuerat. Scd̄o quia dānatio/nem suam audierat a christo vt dictum est ca. precedenti quē sciebat prophetam verissimū.
⁊ Penitentia ductus. infructuosa tamen qa erat sine spe venie: sicut de his qui sunt in inferno. dicitur Sapien. v. capi. Dicentes intra se penitentiam agentes.
a Retulit triginta argenteos ⁊c̄. Ex quo pa/tet ꝙ cupiditas sua nihil valuit sibi: sequitur.
b At illi dixerunt quid ad nos. quasi dicerēt non curamus si peccasti vel non.
c Tu videris. idest ad te pertinet videre factum tuum.

plo recessit: & abiens laqueo se suspẽdit[a]. Principes autẽ sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam[b]: quia preciũ sanguinis est. Consilio autẽ inito emerunt[c] ex illis agruz figuli ĩ sepulturã peregrinoruz[d]: propter hoc vocat⁹ est ager ille Acheldemach[e]: h̃ ẽ ager sanguinis vsq3 in hodiernũ diem. Tũc impletum est qđ dictuz est p Jeremiam prophetam dicentẽ[f]. Et accepeunt triginta argenteos precium appreciati[g] quem appreciauerunt a filijs israel[h]: et dederũt eos in agrum figuli[i]: sicut ↄstituit mihi domin⁹[k] Jesus autez stetit ante presidem[l] & interrogauit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum? Dic̃ illi iesus tu dicis[m] Et cum accusaretur a principibus sacerdotũ & senioribus[n] nihil respondit[o]. Tũc dicit illi pilatus[p]. Non audis

a Et abiens laqueo se suspẽdit ex desperatiõe & in hoc plus peccauit q3 in tradendo xp̃m vt dicit Hieronymus: cuius ratio est q2 in traditione christi peccauit contra eius humanitatẽ directe: sed in desperatione illa peccauit directe contra eius diuinitatem: q2 contra infinitatez diuine misericordie b Nõ licet eos mittere in corbonã. Cõrba hebraice idem est q̃ oblatio: Corbonam erat locus ad ponenduz oblatiões factas in tẽplo p reparatione templi & alijs necessarijs: magna igit̃ apparet sacerdotum excecatio qui occisionem xp̃i reputabant sibi licitam: Immo tanq3 sacrificium deo facerent: & tñ p̃cium venditionis eius reputabant nepharium: & indignum applicari ad vsus templi.
c Concilio autem inito emerunt ex eo agruz figuli: quia ille cuius ille ager erat figulus fuit Ideo sic vocabatur: vl' forte quia ibi erat terra apta ad faciendum vasa fictilia.
d In sepulturam peregrinoꝝ. quia non habebant proprium sepulchrum. e Propter h̃ vocatus est ager ille acheldemach &c̃. Hoc ex dei ordinatione factum est ad memoriam perditionis Jude & passionis xp̃i. f Tũc impletum est qđ dictũ est per Jere. quia ſm qđ dixit Hieronymus: l3 auctoritas sequens non sit in libro Jeremie quem habemus: tñ Hieronym⁹ vidit auctoritatem istam de verbo ad verbum in quodã libro hebraico qui dicebat̃ esse Jere. prophete. multi enim libri prophetaꝝ non habentur vel aliter li. Jeremiam non est de textu vt dicit Hieronymus: nec etiã in antiqs libris est: & tunc qđ dicit̃ per prophetam intelligere debemus zachariam: q2 zacha. xj. ca. Habetur ista sententia: l3 verba aliquantulũ sint mutata.
g Et acceperunt triginta argenteos precium apreciati. idest ipsius xp̃i. h Quẽ apreciauerunt a filijs israel. qđ istud precium fuit constitutum inter Judam & sacerdotes erãt de filijs israel. i Et dederũt eos in agrũ figuli. idest pro agro figuli. k Sicut cõstituit mihi dñs. hoc est additũ ab euangelista: quia ista predicta erãt a deo p̃ordinata. l Jesus ãt stetit. Hic ponit̃ ipsius p̃sentati interrogatio. Ad cuius euidentiam ↄsiderãdum q̃ iudei accusauerũt xp̃m coraz pilato de trib⁹: vt h̃r Lu. xxiij. c. Primũ fuit q̃ subuertebat gẽtẽ iudeoꝝ a cultu legis. Scđ3 q̃ auertebat pplm a redditõe tributi ĩpatori romano. Tertiũ q̃ dicebat se eẽ regẽ: & sic volebat sibi vsurpare regnũ. De p̃mo nõ curauit pilatus: q2 erat hõ gentilis: & idõ nõ curabat de obseruatõe seu violatõe iudaice legis. Scđm sciebat eẽ falsũ: q2 audierat a xp̃o rñsum fuisse iudeis. Reddite que sunt Cesaris Cesari &c̃. vt supra habitũ ẽ. xxij. c. De tertio aũt interrogauit ip̃m xp̃m: q2 ↄ̃ ĩpatorẽ videbat̃ esse directe q̃ aliqs diceret se eẽ regẽ iudeoꝝ q seruiebant ĩpatori romano sub tributo pp̃t qđ romani abstulerãt a iudeis nomen regiũ a tp̃e Pompei: & h̃ est qđ d̃r hic. Et ĩterrogauit eũ preses dicẽs: Tu es rex iudeoꝝ?
m Dixit ei iesus tu dicis. s. veritatẽ q2 nõ negauit se eẽ regẽ: s3 magis ↄsensit: Uerũtñ exposuit dcm̃ suũ dicẽs: Regnũ meũ nõ ẽ de h̃ mundo: vt h̃r Jo. xviij. Et in h̃ satisfecit pilato: q2 regnũ ĩpatoris nõ põt eẽ nisi in h̃ mũdo: & sic regnũ xp̃i nõ erat ↄ̃riũ ĩpatori. n Et cũ accusaret̃ a p̃ncipib⁹ sacerdotũ & seniorib⁹. de alijs q̃ dcã s̃t q̃ exp̃ssius tãgũt̃ Luc̃. xxiij. ca. o Nihil rñdit. tũ q2 mãifeste falsa erãt & rñsione ĩdigna tũ q2 volebat ĩplere illđ qđ erat scriptũ de eo. Jsai. liij. c. Sic̃ agn⁹ corã tondẽte se obmutescet & nõ apiet os suũ. p Tũc dixit illi pilatus. &c̃.

cadez rōne non respondit ei:⁊ iteꝝ qꝛ nolebat
impedire passionē suam:sequit̄. a Ita vt mi
raretur preses vehemēter.de xp̄i patientia sic
tacendo cum omnia que contra eum dicebant̄
posset exsufflare vno verbo. b Per diē aūt.
Hic cōsequenter
ponitur innocen/
tie christi declara
tio.⁊ p̄mo ostēdit̄
eius innocentia.
Scd̄o iudeoꝝ resi
stētia:ibi: p̄nceps
autem. Prima in
duas:qꝛ innocen/
tia xp̄i p̄mo decla
ratur de verbo iu
dicis. Scd̄o ex te/
stimonio sue vxo/
ris: ibi: Sedente
autem. Ad euidē
tiam p̄me partis
aduertendū ꝙ in
fauorem iudeoꝛuꝫ
concessum erat a romanis:vt in solēnitate pa/
schali dimitteret̄ vn⁹ incarceratus ꝫm volunta
tem eoꝝ in memoriā liberatiōis eoꝝ d̾ egypto
qꝛ in solēnitate paschali fiebat memoria illius
beneficij. Pilatus aūt sciebat eos cupidos de
obseruanda illa ꝯsuetudine:ex altera parte vo
lebat xp̄m liberare:ideo proposuit eis optionē
dicens ꝙ liberaret eis iesum vel barabā ⁊ nul/
lum alium per hoc subtiliter credens xp̄m libe
rare de consensu eoꝝ:qꝛ non credebat aliq̊ mō
ꝙ peterent liberationē Barabe qꝛ erat homi/
cida ⁊ seditiosus ⁊ pessim⁹: vt habet̄ Luc̄ xxiij.
cap.⁊ ideo credebat ꝙ preelegerent liberatio
nem iesu:⁊ hoc est qd̄ dicit̄. b Per diem aūt
solēnem:non quēcūqꝫ sed in solēnitate paschali
vt dictū est. c Consueuerat preses dimittere
populum vnū vinctum. rō dicta est.
d Habebat autem tūc vinctum vnū insignē.
dicit̄ autem hic insignis non nobilitate gene/
ris:sed ex famositate sui criminis:qꝛ etiam bo
num ad mala trāsferimus:vt dicit̄.v. Metha.
sicut aliquis dicit̄ bonus latro:ita potest dici in
signis:sequit̄. e Quē vultis dimittam vobis
Barabam an Jesum.q.d.nullum aliū habetis
⁊ per hoc credebat liberare iesum vt dictuꝫ est
cuius ratio subditur.
f Sciebat enim ꝙ per inuidiam tradidissent
eum.quia publice arguebat vitia sacerdotum
⁊ phariseorum. g Sedente. Hic declarat̄
innocentia christi per testimonium vxoris Pi
lati ad cuius euidentiam sciendū ꝙ diabolus
qui captionem christi ꝓcurauerat per iudeos
ꝑ aliqua signa ꝑ/
pendit ꝙ ipse esseꝫ
vere christus: ⁊ ꝑ
consequens qd̄ ꝑ
eius mortem spo/
liaretur infernus
Hoc autem perpē
dit per eius pati/
entiam ⁊ scriptu/
rarū impletioneꝫ
⁊ forte per sancto/
rum patrum i lim
bo existentiū exul
tationem. Et ideo
morteꝫ christi im
pedire volebat ꝑ
vxorem pilati cu/
ius preces effica/
ces credebat in conspectu viri sui. Et hoc est qd̄
dicitur hic. g Sedente auteꝫ eo pro tribu/
nali iudicando.s.christum.
h Misit ad eum vxor eius.dicēs. Nihil tibi
⁊ iusto illi:quasi.d.nullo modo condēnes eum
sed magis eum dimitte. i Multa enim pas
sa sum ⁊c̄.quia diabolus apparuerat ei mouēs
eam terroribus ad liberationem christi: Utrū
autem talis apparitio fuerit ei facta somno vel
vigilia expresse non habetur hoc videtur tamē
ꝙ fuerat in somno:per hoc qd̄ dicitur per visū:
christus enim fuit presentatus pilato valde ma
ne:vt dictum est in principio huius capituli.
Et ideo parabolice est ꝙ vxor eius iacebat ad
huc in lecto:quia domine non solent ita mane
surrgere:sicut viri sui.
k Principes. Descripta christi innocētia hic
subiungitur iudeorum resistentia:intantū eniꝫ
odiebant eum qd̄ preelegerunt liberare homi
nem pestiferum ne christus liberaretur: ⁊ hoc
est qd̄ subditur hic. k Principes sacerdotū ⁊
seniores persuaserunt populo falsas rationes
inducendo. l Ut peterent Barraban ⁊c̄.
Et patet vsqꝫ ibi. m Quid enim mali fecit.
quasi dicat non allegatis causam sufficientem
sue mortis. n At illi magis clamabant.per
clamorem autem ⁊ tumultum populi voluerūt

quāta aduersum te di/
cunt testimonia? Et nō
respondit ei ad vllū ver
buꝫ:ita vt miraretur p̄
ses vehementer[a]. Per
diem aūt solēnem[b] con
sueuerat preses pp̄lo di
mittere vnū vinctum[c]
quē voluissent. Hēbat
aūt tūc vinctū insignē
qui dicebat̄ barabas[d].
Congregatis ergo illis
Pilat⁹ dixit: Quē vul
tis dimittā vobis bara
ban:an iesum[e] qui dici
tur christus? Sciebat
enī ꝙ per inuidiaꝫ tra-
didissent eum[f]. Seden
te āt illo pro tribunali[g]
misit ad eum vxor eius
dicens[h]. Nihil tibi ⁊ iu
sto illi. Multa enī pas-
sa sum hodie[i] per visuꝫ
propter eū. Principes
aūt sacerdotuꝫ ⁊ senio-
res persuaserūt pp̄lo[k][l]:

obtinere q̄ non poterant per rationem habe/
re dicentes. o Crucifigatur. morte turpissi
ma ⁊ acerbissima moriatur.
p Uidens autem Pilatus. Declarata christi
innocentia vt visum est. Hic ponitur ipsius in

⁊ illudi vt iudei essent saciati sanguine eius vi/
dentes eum sic punitum etiaȝ vltra condignū
⁊ ideo ponitur hic quasi per recapitulationeȝ.
v Tunc milites. idest post flagellationem im
mediate: ⁊ ante sententiam.

nocētis iniusta cō
dēnatio: que ꝓcess
fit ex parte pilati
ex timore ne si di/
mitteret eum con
tra clamoreȝ ppli
accusaret postea
ad Cesareȝ: ⁊ hoc
est q̄d dicitur hic.
p Uidens auteȝ
pilatus q̄ nihil ꝓ
ficeret. ostendēdo
christi innocentiā
ad eius liberatio/
nem.
q Sed magis tu
multus fieret po/
puli. s. clamātis ad
contrariuȝ per se/
ductionem sacer/
dotum vt visuȝ ē.
r Accepta aqua
lauit ⁊c. Ad h̄ vt
iudei totuȝ pecca/
tum super se acci/
perent ⁊ ipse immu
nis esset a paccato.
Sed hoc non suf/
ficit ad omnimo
dam eius excusa/
tionem: quia cum esset iudex tenebatur ex offi
cio seruare iusticiam: ⁊ inde grauiter peccauit
faciendo contra eam ad habendum populi fa/
uorem: minus tamen peccauit q̄ȝ iudei: q2 eius
motiuum fuit minus malum. Judei enim ad
occidendum christum moti sunt per rancoreȝ
⁊ odium. Pilatus autem propter timorem Ce
saris ⁊ fauorem iudeorum habendum.
s Tunc dimisit illis Barraban. facta respō/
sione a iudeis q̄ totum peccatuȝ reciperent su/
per se ⁊ filios suos. t Jesum autem flagel
latum tradidit ⁊c. lȝ ista flagellatio Christi po
natur hic post sententiam iudicis: tamen fuit
ante facta: vt habetur Joannis xix. cap. quoniā
hac intentione eum precepit pilatus flagellari

vt peterent barraban[l]:
Jesuȝ vero perderēt. Re
spondēs autē preses ait
illis quē vultis de duo
bus dimitti? At illi di/
xerunt: barraban. Dicit
illis pilatus: Quid igitur
faciam de Jesu q dicitur
christus? Dicūt omnes
crucifigatur. Ait illis
preses. Quid enī mali
fecit[m]? At illi magis cla
mabant[n] dicētes: Cru
cifigatur[o]. Uidens autē
pilat⁹[p] q2 nihil ꝓficeret
sed magis tumult⁹ fie/
ret[q]. Accepta aqua la/
uit[r] manus coraȝ ppl'o
dicens: Innocens ego
sum a sanguine hui⁹ iu
sti: Uos videritis. Et
respondens vniuersus
popul⁹ dixit. Sanguis
eius super nos ⁊ super
filios nostros. Tunc di
misit illis barraban[s]:
Jesum autem flagella/
tuȝ tradidit[t] eis: vt cru
cifigeretur. Tunc mili
tes[v] presidis: suscipien
tes iesum i pretorio[x] cō
gregauerunt ad eū vni
uersam cohortem. Et
exuentes euȝ[y] clamidē
coccineam[z] circūdede/
runt ei[⁊]. Et plectentes
coronam de spinis[?] po/
suerūt sup caput eius[ꝫ].
⁊ arundinem in dexte
ra eius[a]. Et genu flexo
ante eum illudebant
ei[b] dicentes. Aue rex
iudeorum[c]. Et expue/
runt in euȝ[d]: acceperūt
harundinem[e] ⁊ percu/
tiebant caput eius[f].

x Suscipientes
iesuȝ in pretorio.
vt magis illi illu/
durent in loco pa
tenti ⁊ corā mul/
titudine.
y Exuentes euȝ.
scilicet vestimētis
suis.
z Clamideȝ coc/
cineaȝ. idest rube/
am in similitudi/
neȝ purpure qua
vtuntur reges.
⁊ Circūdederūt
illi. ipsum vestien
do.
? Et plectentes
coronā de spinis.
idest d̄ iuncis ma
rinis ad modum
spinarum acutis.
Et ego qui scripsi
hec audiui a quo/
dam qui fuerat vl
tra mare cum san
cto Ludouico re/
ge francie: q̄d i lit
tore maris sense/
rat puncturas iun
corum per sotulares inter medios.
ꝫ Posuerunt super caput eius pro similitu/
dine corone regie.
a Et arundinem in dextera eius. pro sceptro
regio. b Et genuflexo ante eum. ⁊ sic il
ludebāt ei: facto similiter ⁊ verbo vnde sequitur.
c Dicentes aue rex iudeorum. quasi diceret
voluisti regnare ⁊ non potuisti: ⁊ sic eorum illu
sio accusationi iudeoruȝ correspondebat.
d Et expuentes in eum. tāq̄ȝ in personam cō/
temptibilem ⁊ vilem.
e Acceperunt arundinem. de manu eius.
f Et percutiebant caput eius. ⁊ ratione con/
temptus ⁊ ratiōe doloris infligendi: q2 ex tali
ꝑcussione aculei corone intrabāt caput eius.

Et postq̃ [a] illuserũt ei: exuerunt clamidem: ⁊ induerunt euz vestimẽtis eius [b]: ⁊ duxerũt eũ vt crucifigerent. Exeũtes autem inuenerunt hominem [c] Cyreneum nomine Symonẽ: hũc angariauerunt vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur golgotha: qđ ẽ caluarie locus [d]. Et dederunt [e] ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset noluit bibere [f]. Postq̃ autẽ crucifixerunt eum [g]. Diuiserunt vestimẽta eius [h]: sortem mittentes [i]: vt ĩpleretur q̃ dictum est per prophetam dicentem [k]. Diuiserunt sibi vestimenta mea: ⁊ super vestem meam miserunt sortem. Et seden-

a Et postq̃. postq̃ descripta est ipsius Christi condemnatio iniusta. Hic ponit̃ inique sententie executio: ⁊ p̃mo ponit̃ ipsius christi iudicati crucifixio. Secũdo crucifixi illusio: ibi: pretereuntis. Tertio illius expiratio ibi a sexta ãt hora. Circa christi crucifixionem quattuor tanguntur: Loci vtilitas: Judeorum crudelitas: ibi ⁊ dederunt: militum cupiditas: ibi: postq̃ autẽ: Latronuz societas: ibi: Tũc crucifixi sunt. Circa p̃mum dicit sic postquaz illuserunt ei clamidem illã coccineam ĩposuerũt sibi solum ad deridendũ euz sicut falsum Regem.

b Et induerunt eum vestimentis eius. q̃bus spoliauerunt eum vt predictum est: ⁊ hoc fecerunt vt ductus ad mortem magis cognosceret̃ in propria veste quã aliena. c Exeuntes autẽ inuenerunt hoiem ⁊c̃. Hoc non est cõtra id qđ dicitur Joannis. xix. capi. Et baiulans sibi crucem ⁊c̃. Ipse eni primo portauit crucem suam quãdo exiuit de domo Pilati: vt dicit Joãnes Sed q̃ erat fatigatus ex p̃cedenti labore Jeiunijs: ⁊ vigilijs: Ideo milites coegerũt Symonem ad portandum ei⁹ crucẽ vt citius possent p̲uenire ad locũ crucifixionis vt dicitur hic.

d Et venerũt in locũ qui dr̃ golgotha: qđ est caluarie locus. Ille locus nõ est sic noiat⁹ a caluaria Ade ibi sepulti: vt dicunt aliq̃: q̃ Adam fuit sepultus in hebron vt habetur Josue. xiiij. capi. p̲p̲ qđ hebreon dicebat̃ antiq̃t⁹ cariatharbe. i. Ciuitas quattuor: q̃ quattuor magni patriache sunt ibi sepulti cum vxoribus suis. scilicet Adam: ⁊ Eua. Abraaz: ⁊ Sara. Jsaac: ⁊ Rebeccha. Jacob: ⁊ lia. Dr̃ ergo caluarie loc⁹. q̃ locus ille erat plenus capitibus mortuorum: qui ibi decolabant̃ q̃ ibi malefactores puniebant̃ ⁊ sic p̃z Loci vilitas in quo christus crucific⁹ ẽ.

e Et dederũt. Hic cõsequẽter ponitur Judeorum crudelitas: cum dicitur ⁊ dederunt ei vinum cũ felle mixtum. Joannes aũt dicit qđ dederunt ei accetum. Ad euidentiaz huius considerandum. q̃ aliqui dicũt hoc esse factũ vt citius moreretur: ⁊ sic milites de eius custodia citius expedirentur q̃ debebant eum custodire quousq̃ expirasset Dicunt enim q̃ existentes in tormento si potentur aceto citius moriunt̃. Sz hoc non videtur multum probabile q̃ acetũ est frigidum: ⁊ per consequens videt̃ magis mortem taliuz differre: propt̃ qđ aliter dicenduz ẽ. Scribitur eniz in q̃dã libro hebreyco qui apud eos intitulatur liber iudicum ordinariorum qđ q̃ Salamon dixerat prouer. xxxj. capi. Date siceram. i. potũ ebriatiuum merẽtibus ⁊ vinũ his q̃ amaro sunt aio vt bibãt ⁊ obliuiscant̃ egestatis sue ⁊ doloris sui nõ recordent̃ amplius. Ideo ex occasiõe hui⁹ verbi seniores Judeorum statuerãt vt condẽnatis ad mortẽ daret̃ vinũ aromaticũ ad bibendũ vt facilius tollerarent passionẽ. In hyerusalez autẽ matrone erant deuote ⁊ cõpassiue q̃ hoc vinuz dabant ex deuotiõe. Judei igit̃ ex nimia crudelitate moti: tale vinũ datũ p̲ xp̃o ⁊ alijs duob⁹ cũ eo crucifixis acceperũt sibi s̃m qđ dictũ erat amos. ij. cap. Vinũ dãnatorum bibebãt: ⁊ loco ei⁹ posuerũt acetũ cũ felle mixtũ. f Et cũ gustasset noluit Mar. dicit ⁊ nõ accepit ad bibendũ sed solũ ad gustandũ modicũ: vt sic ĩpleretur in eo q̃ scriptũ est in Psal. Dederũt in escam meã fel: ⁊ in siti mea potauerũt me aceto. g Postquã aũt crucifixerũt eũ: Hic ponit̃ Militũ crucifigentiũ cupiditas in hoc qđ abstulerunt sibi vestimẽta sua oia cũ tñ dãnatis ad mortẽ dimittatur aliqđ vestimentũ ad carnis sue operimentum: ⁊ hoc est qđ dicitur. h Diuiserũt sibi vestimenta eius: in quattuor p̲tes: s̃m qđ dicitur Joannis. xix. capi. q̃ quattuor erant milites ipsum crucifigentes. i Sortem mittentes Ista sors fuit missa sup̲ tunicã dñi inconsutilem que erat facta quasi reticulato opere. ⁊ iõ non pote-

rat bñ diuidi cum nõ hẽret aliquã futurã: ⁊ iõ misserunt sortes quis haberet eam integram. k Ut adimpleretꝫ q̄ dictũ est per ꝓphetam: Diuiserũt sibi ⁊c̃. Sed ƀm hyeronimuz. Istud nõ est de textu math. nec est in antiquis libris sed tñ in euange- lio Joãnis Exposi tio tñ huius aucto ritatis pz ex dictis a Et sedẽtes ser uabant euz: ne ali- quis rapet euz de cruce anteq̄ȝ esset mortuus. b Et ĩposuerunt sup ca- put eius cãm ipsi⁹ scriptaz. Iste erat modus iudeoruz qȏ sup caput cruci fixorum ponabatꝫ. cã condẽnationis ipsorum. Ipse aũt accusat⁹ fuerat q̄ sibi volebat vsur- pare regnũ iudeo rum vt visũz ẽ ⁊c̃.
c Tunc crucifixi sunt eo ⁊c̃. Hic describitur. Latronum societas: ad hoc enim crucifixi sunt cuz christo ex intentione iudeoruz: vt christus videretur ꝑticipes: ⁊ magister ĩ malefactis eo rum: sed ex intentione dei hoc ꝑmittẽtis factũ est vt ĩpleretur q̄ de christo scriptuz erat Isai. liij. capi. Et cum sceleratis reputatus est.
d Pretereuntes. Hic describitur ipsius christi crucifixi derisio: qꝛ ꝑus fuit derisus a prete reuntibus hoc est a vulgaribus ⁊ plebeis ho- minibus circa locũ crucis cõcurrentibus dicẽ tibus. e Uah. interiectio est ĩsultantis seu de ridentis q destruijs tẽplũ dei ⁊c̃. Imponebat sibi q̄ hoc dixerat: sed hoc falsum erat vt visum est capi. precedenti. f Salua temetipsum. q. di. non potest: ex quo patet falsitas tua. Secun- do fuit derisus a sacerdotib⁹ ⁊ hoc est. qȏ dicitꝫ
g Similiter ⁊ ꝑncipes sacerdotuz ⁊c̃. i. legis periti. h Et senioribus. i. Judicib⁹ ordinarijs dicebant. i Alios saluos fecit. q. d. non est ve- ruz: si posset talia facere saluaret semetipsum.
k Si rex israel est: non quicũq̄ȝ: sed messias ꝓ missus in lege. l Descendat nũc de cruce: qꝛ alij reges nõ possent talia facere. m Et credi

tes seruabant eum[a]. Et imposuerunt super ca- put eius causam ipsius scriptam.[b] Hic est Je- sus rex Judeorũ. Tũc crucifixi sunt cum eo[c]. duo latrones vn⁹ a dex teris ⁊ vnus a sinistris. Pretereuntes[d] autem blasphemabant eũ mo uentes capita sua ⁊ di- cẽtes: Uah[e] qui destru is tẽplũ dei ⁊ in triduo illud reedificas[?]. Sal- ua temetipsum:[f] si fili⁹ dei es descende de cru ce. Similiter ⁊ pꝛincipes sacerdotum[g] illuden- tes cum scribis ⁊ senio- ribus[h] dicebant. Alios saluos fecit[i]: se ip̄z ñ p̄t saluum facere. Si rex israel est[k]: descẽdat nũc de cruce[l]: ⁊ credmus ei[m]. Cõfidit in deo libe ret nunc eum si vult: di xit eniz: quia filius dei sum. Idip̄m[n] autem ⁊ latrones[o] qui crucifixi erant cum eo ĩproperabant ei. A sexta autez[p] hora tenebre facte sunt

mus ei. falsuz dixerunt: qꝛ maiora fecit quando Lazarum suscitauit: ⁊ quando post mortem de sepulchro surrexit: ⁊ tamen non crediderũt ei. Tertio fuit derisus a latronibus ⁊ hoc est q̄ di citur. n Idipsum. i. verba premissa. o Et la- trones impropera- bant ei. contra- riuz Luc. xxiij. ca. vbi dicitur q̄ vn⁹ increpabat euz: al- ter autez rogabat eum dicens: Do- mine miserere mei duz veneris in re- gnum tuum. Dicẽ dum q̄ math. loq tur: ƀm illum mo- dum loquẽdi quo societas dicitꝫ ali- quid facere quan do vnus de socie- tate hoc facit: vel aliter dicenduz q̄ vterq̄ȝ impropera- uit primo chri- sto: s̄z alter vidẽs postea patientiam christi penituit ⁊ misericor diam petijt: ⁊ sic inuenit. o A sexta autem. Hic consequenter describitur ipsius christi cru cifixi ex derisi expiratio vbi ꝑmo notatur per- turbatio elementorum quasi christo morienti compatientium. Secundo confessio assistentiũ ibi Centurio autem. Prima in duas: quia ꝑmo describitur perturbatio corporum superioruz. Secundo inferiorum: ibi: Ecce veluz. circa pri mum dicitur sic. p A sexta autez hora tene bre facte sunt ⁊c̃. hyeronimus dicit super illuz locum q̄ iste tenebre fuerunt per retractionez radiorum solis diuina virtute: Origenes aũt dicit: quod hoc factum est per interpositionez nubium densarum. Sed in hoc magis creden dum est dyonisio qui dicit in epistola ad Poli carpum hoc fuisse interpositionem Lune inter terram ⁊ solem: sicut fit in eclipsi solis. Et ibidẽ dicit q̄ ipse hoc vidit tunc existens in Egypto vbi est aeris puritas: quia rarissime fiunt ibi nubes ⁊ pluuie propter quod talia potuit tunc magis perpendere. vidit ergo ⁊ dicit lunã ab oriente ascendentem versus meridiem et sup- ponentem se soli. Hyeronimus aũt ⁊ Origeñ.

super vniuersaz terrā[a]: vsque ad horaz nonā[b]. Et circa horam nonam clamauit Jesus voce magna dicēs. heli heli lamazabatani[c] Hoc est deus meus deus me⁹: vt quid dereliqsti me? Quidam autem illic[d] stantes ⁊ audiētes. dicebant. Heliā vocat iste[e]. Et continuo currens: vnus ex eis acceptam spongiam impleuit aceto: ⁊ imposuit arūdini: ⁊ dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant: Sine videamus an veniat helias liberans eū Jesus autem iterum clamās voce magna[f] emisit spirituʒ. Et ecce velum[g] tēpli scissum est in duas ꝑtes: a summo vsqʒ deorsum: terra mota est[h]: ⁊ petre scisse sunt[i]: ⁊ monumenta aperta sunt[k]: Et multa corpora sanctoruʒ[l] qui dormierant surrexit. Et exeuntes

non locuntur de illa eclypsi asserendo ꝙ sic fuerit vt dicunt: sed qd potuit sic fieri: Ex dictis patet ꝙ illa eclipsis non potuit naturalis esse. sed miraculosa: Et hoc multipliciter: primo qꝛ Luna erat quintadecima: vt patuit. capi. precedenti. ⁊ tunc luna distat a sole ꝑ dyametrum celi: eclipsis autem Solis nō potest fieri naturaliter nisi tempore coniunctionis solis ⁊ lune: ꝓpter qd dicit Dyonisius qd mirabatur qꝛ non erat tēpus cōueniens ad talem coniunctionem: Secundum miraculuʒ fuit ibi quia transacta eclipsi: Lūa rediit ad orienteʒ Jta ꝙ in vespere fuit ī oriēte sole existente in occidente. ⁊ sic orbes eorum fuerunt ad pristinum statum restituti. Tertium miraculuʒ fuit ibi quia pars orientalis Solis primo fuit obscurata. ⁊ iterum vlterius illuminata: contrario autem modo fit in eclipsi naturali. a Super vniuersam terram: Jntelligendum est de terra Judee. b vsqʒ ad horam nonam: ex quo patet ꝙ luna fuit īmobilis sub sole per tres horas: ⁊ in hoc fuit quartum miraculū illius eclypsis: quia in naturali eclipsi: luna continue mouetur sub sole. c Et circa horā nonam clamauit. voce magna dicens. Heli Heli lamazabatani. El in hebreo: idem est ꝙ deus yota littera ebraica adiuncta facit significare cum hoc meus. ⁊ ideo Heli idem est ꝙ deus meus Lama: est vna dictio per se ⁊ idem valet ꝙ quare ⁊ in latino Zabatani: non est vna littera: qꝛ non significat ideʒ ꝙ dereliquisti me sʒ debet preponi ibi quedam littera que vocatur: ayn. ⁊ sonat sicut a. formatum in guttere: vnde debet sic scribi: Azabatani: tunc significat ꝙ dereliquisti me: sed per ignorantiam scriptorum corrupta est littera in latinis libris Dicit autem Christ⁹ se derelictum a deo patre: quia dimittebat euʒ in manibus occidentiuʒ. d Quidam illic stātes. scilicet milites ipsum custodiētes qui erāt gentiles: propter qd linguam hebraicam ignorabant: dicebant. e Heliā vocat iste cetera patent vsqʒ ibi. f Jesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum: Ex quo patet ꝙ illa vox non fuit naturalis: sed miraculosa: quia homo magno cruciatu ⁊ longo afflictus: ⁊ ex tali afflictiane morti sic proxim⁹ non posset sic clamare virtute nature. g Et ecce velum. Hic secundo declaratur perturbatio elementorum inferioruʒ quia ad motuʒ terre ⁊ aeris velum templi scissum est: Jllud autem velū erat ſm aliquos ī introitu templi ꝓhibens aspectum eorum que erant intra templum ⁊ ideo per talem scissionem declarata est impletio veritatis in morte christi que latebat in figuris veteris testamenti. Secundum alios vero non fuit velum qd erat in introitu templi: sed veluʒ qd erat intra templum inter sanctum ⁊ sanctum sanctorum ⁊ scissio eius idē signat ꝙ prius dictum est. Hoc dicunt communius doctores de vtroqʒ vero velo dictum. fuit plenius Exo. xxv. capi.

h Et terra mota est: quasi non potens sustinere mortem christi.

i Et petre scisse sunt: in signum huius ꝙ corda q̄ʒtumcunqʒ dura, deberent Christo morienti compati. k Et monumenta aperta sunt ex terre motu ad denotanduʒ ꝙ resurrectio christi propinqua erat ⁊ aliorum cum ipso resurgētium. l Et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt non tunc quando monumenta aperta sunt. scilicet hora mortis christi: sed postea quando resurrexit: quia cum eo surrexerunt tanq̄ʒ testes sue resurrectionis. ⁊ hoc est ꝙ subditur.

m Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius. idest christi.

n Uenerunt in sanctam Ciuitatem hyerusa/lem que dicebatur sancta propter templum di uino cultui deputatum q erat ibi.

o Et apparuerunt multis .ad declaratio nem dominice resurrectiōis.

de monumētis post resurrectionem eius[m].venerunt in sanctam ciuitatē[n]:⁊ aperuerūt multis[o]. Centurio[p] autem ⁊ qui cum eo erant custodientes Jesum:viso terremotu ⁊ his que fiebant timuerunt valde dicentes. Uere filius dei erat iste[q].Erāt autē ibi:mulieres multe[r]: q̄ secute erant iesuꝫ a galilea[s] ministrantes e[t]:inter quas erat maria magdalene:[v] ⁊ maria Jacobi ⁊[x] Joseph:⁊ mater filiorum zebedei. Cuꝫ[y] autem sero factuꝫ esset[v] venit quidam homo diues[z] Abarimathia[⁊]:nomine ioseph[?] qui ⁊ ipe discipul⁹ erat iesu[ꝑ].Hic accessit ad Pilatuꝫ[a]:⁊ petiit corp⁹ iesu[b].Tunc pilat⁹ iussit r̄ddi corp⁹[c]

p Centurio.hic ponitur assisten//tium confessio. Et primo Centurio/nis ⁊ sue societatis qui vidētes signa predicta in morte Christi cōfessi sūt veritatem sue di/nitatis dicentes.

q Uere filius Dei erat iste:⁊ per consequens eius/dem nature cum eo. Secundo po/nitur cōfessio mu/lierum deuotaruꝫ que confitebantur eum facto in quātum assistebant ipsi morienti: q non audebant facere apostoli:quia solus Jo annes legit ibi stetisse ⁊ h̄ ē qd̄ d̄r. r Erāt āt ibi mulieres multe a longe.Contrarium vide tur Joannis.xix.capi. Ubi dicitur qd̄ stabant Juxta Crucem.Dicendum q erant longe re/spectu militum christum crucifigentium ⁊ cu/stodientium:sed prope erāt respectu aliorum/ astantium non erant ei ita longe quin possent eum loquenteꝫ audire quando dixit matri sue. Mulier ecce filius tu⁹ ⁊c. s Que secute erāt Jesum a galilea: ex deuotione q̄ꝫ habebant ad audiendum verbum.

t Ministrantes ei: necessaria vite sue de facultatibus suis. Jste enim erat mos iudeo/rum qd̄ necessaria vite administrabant docto/ribus.

v Jnter quas erat Maria magdalene sic no minata amagdolo castello.

x Et maria iacobi ⁊ Joseph mater ista erat soror marie matris christi. y Et mater filioꝝ zebedei. scilicet iacobi ⁊ Joannis.

y Cum sero factum esset.,Hic describitur ipsi⁹ christi mortui deuota tumulatio: vbi duo ponuntur Primum est sepelientium deuotio Sm iudeorum malignantium machinatio:ibi:

Altera autem die Circa primum aduertenduꝫ q licet mors christi fuerit ignominiosa vt pa/tet ex predictis.Sepultura tamen eius fuit no bilis ⁊ sumptuosa cuius ratio est.quia passibi/litatem ⁊ humanitatem assumpsit christus pro pter nostram re/demptionem ⁊ iō ipsa completa in sua morte predi//cta debuerunt ces sare:⁊ ea que seq̄/bantur quodam//modo ad glori//am sue resurre//tionis pertinere vtrumque autem: fuerat predictum per Jsai. prophe/tam de turpitu//dine mortis eius. Jsai.liij.Tanquaꝫ ouis ad occisio//nem ducetur ⁊c. Et sequitur ibidem Cum sceleratis deputatus est.De nobilitate sepulture eius dicitur. Jsai. xj.capi.Radix iesse que stat in signū populorū ipsum gentes de precabuntur.⁊ erit sepulchrū eius gloriosum:hoc est ergo qd̄ dicitur hic.

y Cum sero factum esset.qua circa vesperam ferie sexte depositus est de cruce.

z Uenit quidam homo diues.⁊ propter hoc potuit de facili accedere ad Pilatum:⁊ q2 erat nobilis:⁊ vnus de curia vt habetur Luce. xxiij.capitulo.

⁊ Abarimathia.Jsta est ciuitas que pri/mo Regum dicitur Romatha de qua fuit ori/undus.Samuel.

? Nomine ioseph.nomen autem eius expri mitur quia erat homo famosus.

ꝑ Qui ⁊ ipse discipulus erat iesu.occulte tamen ne expelleretur de sinagoga: quia Sm qd̄ dicitur Joannis.xij.capitu.Ex principibus multi crediderunt in iesum:Sed propter pha riseos nō ꝯfitebant̄ ne de signagoga eicerent̄.

a Hic accessit ad pilatum:deposito enim ti/more confidenter.

b petiit corpus iesu .ad sepeliendum ho/norifice.

c Tunc pilatus iussit reddi corpus.tum quia

Et accepto corpore Joseph[a]: inuoluit illud in syndone munda: ⁊ posuit illud in monumento suo[b] nouo[c]: qđ exciderat in petra[d]. Et aduoluit saxum[e] magnuꝫ ad hostium monumenti[f] ⁊ abijt. Erat autē ibi maria magdalene ⁊ altera maria sedentes cōtra sepulchrum[g]. Altera autez die que ē post parasceuen[h]: conuenerunt principes sacerdotum ⁊ pharisei ad pilatnm dicētes. Domine recordati sumus[k] ꝙ seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resurgā. Jube ergo custodiri sepulchruꝫ vsqꝫ in diem tertium: ne forte veniant discipuli ei⁹ ⁊ furentur euꝫ: ⁊ dicāt plebi surrexit a mortuis. Et erit nouissim⁹ error peior priore. Ait illis pilatus habetis custodiam[l]. Jte custodite sicut scitis. Jlli autē abeuntes munierunt sepulchrū[m]: signātes lapidem[n] cum custodibus.

Joseph erat homo valens ⁊ nobilis ꝓpter qđ pilatus petitioni eius voluit acquiescere: tū qꝛ sciebat xp̄m crucifixuꝫ iniuste. a Et accepto corpore Joseph inuoluit in syndone mūda: hˀ ē in pāno lineo mundo: ꝓpꝫ qđ corpus xp̄i non ɔsecraꝫ ī altari super pānū sericum sed lineū: qꝛ corp⁹ xp̄i ī sepulchro tali pāno fuerat iuolutum. b Et posuit in monumento suo. quod erat sumptuose factū. c Nouo. qꝛ si aliquis fuisset ibi āte sepultus calūniari posset a iudeis ꝙ ille surrexissꝫ ⁊ non christus. d Qđ exciderat in petra: eadē rōe factū est hoc ne si xp̄s fuisset sepult⁹ in terra dicereꝫ a iudeis ꝙ discipuli rapuissent corpus eius fodientes in terra desubtus ꝑ viam subterraneā. e Et aduoluit saxum magnuꝫ. qđ nō posset de facili moueri: ne aliqs veniēs posset rapere corpus xp̄i. f Ad hostiū monumenti. Monumentū illud factum erat ad modum cuiusdā domūcule: in cuius medio erat sepulchrum. ⁊ ī domūcula erat quoddā hostiolū ad habendū illuc ingressum. g Erat āt ibi. Maria magdalene ⁊ altera maria assistentes sepelientibus christū ex deuotione ad vidēdū qualiter possent reuerti ad ip̄m inungenduꝫ. h Altera autem. Hic poniꝫ iudeoꝝ machinatio: qꝛ impetrauerūt custodiri sepulchrum ne discipuli christi raperent corpus eius ⁊ diuulgarent eum resurrexisse: sed quia non est consilium ɔtra dominum: vt dicitur Prouer. xxj. c. ideo factum iudeorum magis fecit ad oppositum scꝫ ad certitudinem dominice resurrectionis: quia ab ipsis custodibus testificata est: vt habetur sequenti cap. ⁊ hoc est magnum scilꝫ habere testimoniū ab aduersarijs: dicit ergo. h Altera die que ē post parasceuen. idest sabbato: quia feria sexta in qua passus est christus dicta est parasceues: idest preparatio: quia de illa die preparabantur cibaria pro sequēti die in crastino igitur dominice passionis. i Conuenerunt principes sacerdotū: ⁊ pharisei ad pilatū dicētes. k Domine ⁊c̄. Et pꝫ vsqꝫ ibi. l Ait illis pilat⁹ habetis custodiaꝫ idest cōcedo ꝙ accipiatis millites ad custodiendum eū pro voluntate vestra. m Jlli autez abeuntes munierūt sepulchrum. militibus armatis. n Signantes lapidem. sigillo suo ne aliquis posset īgredi sine scitu eorum ⁊c̄.

Expositio moralis.

¶ Mane autem facto ⁊c̄. sequiꝫ tūc videns iudas ꝙ dānatus esset ⁊c̄. Origen. Si autem locum penitentie requisisset ⁊ tempus penitentie obseruasset forsitan inuenisset eum qui dicit. Nolo mortem peccatoris: sed magis vt conuertaꝫ ⁊ viuat. Emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinoꝝ: Augu. Peregrinis ī qua sine domo: patria: ⁊ toto orbe exules iactanꝫ requies christi sanguine prouideꝫ. Jstos aūt peregrinos dicimus esse deuotissimos christianos q renūciantes seculo ⁊ nihil possidentes in mūdo in xp̄i sanguine reqescūt Jesus aūt stetit ante presidem ⁊c̄. seqꝫ. Et nō respondit ei ad vllum verbū: ratio dicta est cap. precedenti: ſm Augustinū ⁊ Hiero. Uel ideo nihil respondit ne crimen diluens dimittereꝫ a preside ⁊ crucis vtilitas differretur. Principes autem sacerdotum ⁊ seniores persuaserūt populis ⁊c̄. Origen. Est ⁊ nunc viderr quomodo populus iudeorum a senioribus suis et iudaice culture doctoribus suadeꝫ ⁊ excitaꝫ aduersus iesum vt ꝑdant eū. Et hodie in locis plurib⁹ fit ideꝫ aduersus mēbra ei⁹: Innocēs ego sum a sanguine iusti hui⁹. Leo papa. Excessit ğ

Pilati culpam facinus iudeorum sed nec ipse
euasit reatum qui reliquit proprium iudiciuz:
⁊ in crimen transijt alienum. Tunc dimisit eis
Barabam ⁊c̃. hylarius. In quo archanum infi
delitatis future ostenditur scilicet antichristuz
christo preferendum. Tunc milites presidis
suscipientes iesum ⁊c̃. Christofo. Que igit̃ erit
nobis cura de cetero si contumelias ab aliquo
patiamur: postq̃ꝫ christus hoc passus est. eteniz
ꝙ fiebat in christo vltimus contumelie termi/
nus erat: nec vna particula tantum sed vniuer
sum corpus patiebatur iniurias. Capud per co
ronam ⁊ arundinē ⁊ colaphas facies: quia con
spuebantur gene ⁊ alapis cedebantur: Corpus
totum per flagella denudatum ⁊ circundatio/
nem clamidis ad fictam adorationem: Man⁹
per arundinez quam dederunt ei pro sceptro:
ac si timerent ne pretermitterent aliquid gra/
uissime presumptionis. Moraliter. Rabanus:
Caput christi deus igitur calamo christi caput
percutiunt qui diuinitati eius contradicentes
errorem suum auctoritate sacre scripture que
calamo scribitur firmare conantur: Spuunt in
faciem eius qui presentiam gratie sue verbis
execrandis respuunt ⁊ eum in carne venisse de
negant. falso autem illum adorant qui eum cre
dunt sed peruersis actibus despiciunt: Et duxe
runt eum vt crucifigeretur: extra ciuitatem vt
per hoc ostenderetur qꝺ pro totius mundi sa/
lute patiebatur. Hebreoꝝ. xiij. cap. Jesus vt san
ctificaret populum suum extra portam passus
est. Exeuntes autem inuenerunt hominem ci/
reneum ⁊c̃. Hierony. mistice crucem suscipiūt
rationes ⁊ peregrinus obediens portat igno/
miniam saluatoris. Et dederunt ei bibere vinū
cum felle mixtuz ⁊c̃. hoc moraliter faciunt qui
mēbra eius amaritudinibus affligunt Diuise/
runt vestimenta eius ⁊c̃. hoc nequiter atten//
dant qui ecclesias spoliant. tūc crucifici sunt cū
eo ⁊c̃. Remigius. Per istos duos latrones de
signantur omnes qui artioris vite continentiā
apprehendunt: quicūq̃ꝫ eniz in intentione pla/
cendi deo hoc faciunt designantur per illum
qui a dextris christi crucifixus est: qui vero ꝓ
appetitu laudis hunc: vel aliqua minus digna
intentione per illum q̃ a sinistris: ꝑtereuntes
aūt blasphemabant ⁊c̃. sic ⁊ mō qui viam ꝑter
grediuntur iustitie nō cessant illū blasphema/
re. Si filius dei es descende de cruce. Raban⁹.
Si aūt tūc de cruce descenderet virtutez pacie
nō demonstraret. sed expectauit paululū irri/
sionem sustinuit: ⁊ qui de cruce descendere uo/
luit de sepulcro resurrexit. A sexta autem hora
⁊c̃. Origine. Sicut moyse extēdente manus ī
celū secute sūt tenebre super egiptios: sic ⁊ xp̄o
hora sexta manus extēdente in cruce ad celum
sup̱ populū q̃ clamauerat crucifige eū facte sūt
tenebre ⁊ oī lumine ꝓuati sunt in signū futuraꝝ
tenebraꝝ q̄ apprehen sure erant iudaicam gen
tem. Deus meus vt quid dereliqsti me glosa:
subtraxit captionem: sed non soluit vnionem.
Sic martires in manibus carnificuz dereliqt
quos tñ charitate firmissima sibi iunxit. Jesus
aūt clamans voce magna emisit spirituz. Ostē
dens ex clamore super naturali qꝺ ex maxima
charitate tradidit nostre salutis preciuz. Et ec/
ce velū templi scisum est ⁊c̃. Dei tēplū est fide-
lis aīa. Prio corin. iij. cap. Templū dei sanctuz
est: qꝺ estis vos. Cuius velum scinditur quan/
do velamen hypocrisis dissipatur: terra moue
tur quando terrenum desiderium in amorem
celestium cōmutatur: ⁊ petre scinduntur quan
do duritia cordis per pietatem emollitur. Et
mortui resurgunt quando somnus pigritie ad
boni operis exercitium excitatur. Cum sero fa
ctum esset ⁊c̃. sequitur. Et petijt corpus iesu. ille
corpus domini postulat q̃ pro digna receptio/
ne eucharistie deum supliciter exorat. Et inuo
luit syndone munda quando recipit mente pu
ra. Et ponit in monumento nouo. i. in corde p̱
gratiam renouato. Et aduoluit saxum magnuz
ad hostium: quando ponit diligens obstaculuz
contra peccati recidiuum. Et mulieres sedent
contra sepulcrum cum anime deuote conside/
rant passionis christi misterium. Altera autez
die ⁊c̃. sequitur Jube ergo custodiri sepulcrum
⁊c̃. Notandū ꝙ volentes impedire diuinaz ꝓ
uidentiam contra suam intentionem promo/
uent illam: sicut fratres ioseph vēdiderunt ip/
sum ne adorarent eum: ⁊ per hoc cōpulsi sunt
eum adorare ꝭm ordinem prouidentie diui/
ne: sic principes iudeorum volentes impedire
celebritatē nois christi fuerūt valde diligētes
de custodia sepulcri: ⁊ per hoc celebrata est fa/
ma de vitate sue resurrectiōis ⁊ p̱ ꝯñs sui nois
Et erit nouissim⁹ error peior priore: veritatez
ignoranter dixerūt: sicut ⁊ Cayphas. naz error
eoꝝ q̄ milites pecūia corruperī vt furatū corp⁹
xp̄i mētirēt: peior fuit errore q̄ petiuerūt custo/
diā sepulchri ne discipli corp⁹ xp̄i furrarēt. ⁊c̃.

Expositio litteralis.

PRo declaratiõe huiꝰ lectiõis euãgelice ẽ itelligẽdũ: ꝙ occasio mortis xp̄i fuit iuidia iudeoꝝ ex fama ꝛ gloria xp̄i. Diuiditur hec lectio euãgelica i duas: quia primo ponit glorificatio christi ab amicis familiaribus: secundo a turbis vulgaribus ibi Cognouit ergo turba: Prima adhuc i duas: quia primo ponit obsequium christi factum ab amicis in generali secundo a Maria i speciali: ibi: Maria ergo. In pma parte dicit sic.

Feria .ij. post dominicã palmarum. Euangeliũ ꝯm Joannem .xij. capi.

In illo tempore. Ante sex dies pasce[a]: venit iesus bethaniã[b]: vbi lazarus fuerat mortuus. quẽ suscitauit iesus[h]. Fecerunt autem ei cenam ibi[c]: ꝛ Martha ministrabat[d] Lazarus vero vnꝰ erat ex discumbentibus cũ eo[e]. Maria ergo[f] accepit liberam[g] vnguenti nardi[h] pistici[i]. preciosi[k]: ꝛ vnxit pedes Jesu: et extersit pedes eius capillis suis[k]:

a Ante .vj. dies pasce. Immediate enim post suscitationem Lazari Judei diffinierunt occidere Christum: vt predictum est ꝛ Ideo recesserat quousqꝫ appropiquaret pascha: i. quo imolabatur agnus paschalis vt sic christus: qui est agnus verus imolaretur pro nobis: imediate post imolationem agni paschalis figuralis: vt veritas figure succederet. b Uenit bethaniã que ẽ prope hyerusalẽ ad duo miliaria vbi Lazarus fuerat mortuꝰ quẽ suscitauit Jesus. Illuc enim venit vt ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur ad eum honorifice recipiendum in hyerusalem ante passionem suam: sicut fuerat predictuꝫ per Zacha. prophetam. ix. capi. Exulta filia Syon Jubila filia hyerusalem Ecce Rex tuus venit ꝛc̈. c Fecerunt autem ei cenam ibi: Homines illius loci: ꝛ fuit hec Cena in domo Symonis leprosi: vt cõmuniter tenent doctores: fuerat tamẽ prius a xp̄o curatus: sed nomen remanserat ad memoriam miraculi. Origenes auteꝫ dicit ꝙ illa Cena fuerat in domo marthe. q̄ probat ex eo qd̄ subditur. d Et martha mĩstrabat: Sed potest dici ꝙ iste Symon erat vicinus marthe: ꝛ propter hoc ipsa ministrabat in domo eius sicut homines solent facere in domibus amicorum suorũ ꝛ maxime propter reuerentiam ipsius Christi comedentis ibideꝫ. e Lazarus vero vnꝰ erat ex discumbentibus cum eo: inuitatus a Symone. Hoc autem factum est ad declarationẽ veri miraculi de eius suscitatione. f Maria autẽ. hic describitur obsequium christo impensum a Maria in speciali: quia postponitur marie deuotio. Secũdo Jude idignatio: ibi Dixit ergo vnꝰ. Tertio eius reprehensio: ibi: dixit ergo ihs. In pma ergo parte dicitur sic. f Maria ergo .s. soror lazari. g Accepit librã: in quo notat quantitas vnguenti non est verisimile qd̄ esset aliquid grosse materie. sic vnguenta communiter dicta: quia indecens esset: tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa. Maria autem non solum vnxit pedes dñi. Sed etiam caput vt matheus. exprimit. xxvj. capi. Et marcus. xiiij. licet hic omittatur. Et ideo dicendum ꝙ hic vocatur vnguentum liquor preciosus de aromatica hreba expssus sicut aqua rosacea de rosis exprimitur. Aliter dicitur ꝙ fuit lacrima fluens naturaliter de arbore aromaticha. h Nardi: nomen est herbe nigre aromatice habentis. spicas: propter hoc dicitur. marci. xiiij. capi. Nardi spicati. ꝛ de illis spicis extrahebatur liquor predictus p artificium vel nãm ꝯm alios. i Pistici. ꝯm Augustinum Nomen est loci vbi crescit herba vnde talis liquor exprimitur. sed melius dicitur pistici idest fidelis: pistis enim grece fides est latine hoc est dictum ꝙ ille liquor erat purus ꝛ verus non habens aliquid aliud admixtum. nec sophisticatus. k Preciosi: que valebat trecentos denarios vt habetur marc. xiiij. capi. idest trecentos nũmos vsuales: erat enim liquor ille refrigeratiuus ꝛ confortatiuus mẽbrorum ꝛ consolidatiuus. k Et vnxit pedes iesu ꝛ extersit capillis suis pedes eius ordine conuerso factum fuit q̄ꝫ hic scribatur quia primo lauit pedes eius ꝛ extersit ꝛ postea vnxit.

Et domus impleta ẽ ex odore vnguẽti: ex quo patet preciositas vnguenti ꝛ deuotio marie expedientis rem tam preciosaꝫ in obsequꝫ domini. Utrum autem ista fuit mulier de qua

Et domus impleta est ex odore vnguēti[l]. Dixit ergo vnus[m] ex disci pulis suis[n]. Judas scha riothis: qui erat eū tra ditur[o]. Quare hoc vn guentum non venit tre centis denarijs[p]: ⁊ da tum est egenis[q]? Dixit autem hoc[r]: nō quia de egenis pertinebat ad eum[s]: sed quia fur erat[t] ⁊ loculos hn̄s ea que[v] mittebātur portabat[x]. Dixit ergo iesus[y]. Sini te illam vt in diē sepul/ ture mee seruet illud[z]. Pauperes .n. semꝑ habe bitis vobiscum[?]: me au tem nō semꝑ hēbitis[?].

narrat lucas dictum fuit capi. precedenti. m Dixit ergo. Hic ponitur iude murmuratio cum dicitur. n Unus ex discipulis eius iu/ das schariotis: hoc dicitur ad differentiam al/ terius iude. o Qui erat eū traditurus: licet eni primo fuerit bonus quando vo catus fuit ad apla tum vt supra dcm̄ est: tamen postea lapsus est in pecca to ꝙ autem domi/ nus in sua societa/ te tollerauit eum dedit nobis exem plū tollerandi ma los. p Quare hoc vn guentū non venit trecētis denarijs idest venditur vnde versus De re q̄ venijt gra tia nulla venit: habet eni sensum passiui sub vo ce actiua. q Et datum est egenis: hoc dixit simulans pietatem ad operiendum suam cupi ditatem propter qd̄ subdit euangelista. r Di/ xit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum .i. de illis non curabat licet enim porta ret ea que dabantur christo ad dandum paupe ribus non tamen faciebat sed retinebat sibi. iō subditur. s Quia fur erat ⁊ loculos habens in quibus abscondebat ea que debebat ī alios vsus expendi vnde subditur. t Ea que mit tebantur .i. christo dabantur ad subueniendū necessitatibus christi ⁊ discipulorum eius ⁊ ad dandum pauperibus. v Portabat .i. officiū portandi ⁊ seruandi habebat ad istos vsus: licꝫ hoc infideliter ageret. ex hoc patet ꝙ christus ⁊ discipuli eius de elemosinis viuebant. Sciē/ dum etiam qd̄ ista portatio pecunie in via nō pertinet ad perfectionem. sed christus hoc fa/ ciendo suscepit personam infirmorum eis con descedentis: sicut fecit se abscondendo a iudeis vt supra dictum est. viij. ⁊ x. capi. Et hoc habe/ tur extra de verborum significatione libro sex/ to capi. Exijt qui seminat. ⁊ propter hoc male arguunt illi qui ex hoc loco dicūt ꝙ habere ali qua mobilia in communi ad perfectionē per tineat. ¶ Questio. Quare christus permisit iu dam portare pecuniam relictam cum sciret eū latronem Dicendum ꝙ a principio quādo fuit sibi traditum portandi officium latro non erat ⁊ q̄uis christus sciret eum futurum latronem. tamen tradidit sibi istud officium quia minor erat inter apostolos alios. propter qd̄ vltimus inter eos nominatur vt pꝫ math. x. c. Et marci iij. talibus autem tēporalia sunt tra/ dēda. maiores au tē debēt circa do ctrinā ⁊ spiritua/ lia occupari pro/ pter qd̄ in ꝑmiti/ ua ecclesia aposto li septē dyacones ordinauerunt sub eis ad temporalia administrāda vt ipsi apostoli libe/ rius possent inten dere orationi ⁊ ꝑ/ dicationi: vt hētur actuū. v. caplo. y Dixit ergo. Hic ponit iude reprehēsio cū dr̄. z Sini te illā q̄si dicat nō habetis cām sufficientē mur murandi q2 egit opus. bonū. vnde pꝫ ꝙ iudas non solum murmurauit sed ēt alij discipuli vt habet mathe. xxvj. capi. ⁊ marci. xiiij. Uerūta/ men q2 fuerunt incitati ꝑ iudā. ⁊ iterū moti pie tate. iude aūt cupiditate ideo Joānes solū no/ minauit iudā. ⁊ vt in diē sepulture mee seruet illud. non loqtur de hoc ꝙ iaꝫ erat effusum sed de alio simili. q. d. illud qd̄ sepultura mea ꝑpa/ rauit illud reseruabat q2 nō poterit illud ī me expendere preuenta acceleratiōe resurrectio/ nis mee q2 q̄n venit ad monumētū ad vngēdū corpꝰ dn̄i cū xp̄s iā resurrexit vt pꝫ īfra ca. xx. math. āt hꝫ expꝛ̄ssius dicit ꝑuenit vngē copꝰ meū in sepulturā ⁊ iō exprimit hic obscuriꝰ cū dr̄. z Sinite illā vt in diē sepulture mee ⁊c. q̄si di/ cat dimittēda ē nūc facē ꝙ tūc facēt si posset. ⁊ illud vnguētū tūc ꝓuabit ī loco istiꝰ nunc in me expēsi ⁊ q2 iudas ita murmurādo ⁊ alios ad hꝫ īcitādo cām pietatis ꝑtēderat. iō hāc excludit dicēs. ⁊ Pauꝑes .n. sꝑ hētis vobiscū. q. d. pōt recuꝑare ad bn̄faciēdū pauꝑibꝰ. sꝫ n̄ poterat re cuꝑare ad inungēdū me corꝑalr̄ ꝑꝑ ꝙ seqr̄. ? Me āt nō sꝑ hēbitis. s. ꝑn̄tia corꝑali ad hn̄ādū in carne passibili q̄ idiget tali vnctiōe ꝑ hꝫ pꝫ ꝙ aliqd̄ opꝰ minꝰ necessariū pōt ꝑponi magis ne cessario quando imminet casus quod illud mi nus necessarium non potest alias recuperari.

a Cognouit ergo turba. Hic cōsequenter ostē
ditur qualiter christus fuit honoratꝰ a turbis
visitando eum cuȝ dicitur. a Cognouit ergo
turba multa ex iudeis q̄d illic esset. Bethania
enim erat prope hyerusalem ad vnam leucam
⁊ ideo defacili po
terat hoc cogno-
scere. b Et vene
runt non propter
iesuȝ tm̄. in hoc in
nuitur duplex cā
vna propter ipsuȝ
iesum reuerenter
visitandum. Alia
que subditur.
c Sed vt Lazar͂
viderent quē susci
tauit a mortuis. fa/
cta eniȝ mirabilia
libenter videntur
Mirabilissimum
autem erat videre quadriduanuȝ mortuuȝ su/
scitatum comedentem ⁊ bibentem ⁊ alia ope/
ra facientem. sperabant etiam audire ipsuȝ re/
ferentem statum alterius vite quā omnes sci/
re desideārt.

Cognouit ergo turba
multa ex iudeis[a]: quia
illic esset ⁊ venerūt[b] nō
propter iesum tm̄: sed
vt Lazarum viderent
quem suscitauit a mor
tuis[c].

Feria. iiij. post domini-
cam palmaruȝ Passio
dn̄i nostri iesu christi s̄ꝫ
marc. xiiij. capi.

In illo tē-
pore. Erat
autem pa-
sca[a] ⁊ azia
post bidu-
um. Et querebant sū-
mi sacerdotes ⁊ scribe
quō iesuȝ dolo tenerēt
⁊ occiderent. Dicebāt
enī. Nō ī die festo. Ne
forte tumultꝰ fieret in

Expositio moralis.

Jesus ḡ an̄ sex dies pasce. Alcuinꝰ. mistice: ꝙ an̄
sex dies vēit. Betthaniā significat ꝙ ille q̄ sex
diebꝰ oīa fecēat ⁊ sexto die hoīeȝ creauerat ipe
sexta mūdi etate. sexta feria. sexta hora redimē
mundum venerat. maria ergo accepit libram
vnguēti: ⁊c̄. Exponatur sicut supra mathe. xxvj.
capi. Marci. xiiij. Ista autem est expositio mar
ci. Sinite illam eius approbando operationeȝ
⁊c̄. Aliam expositionem. s. mathe. non inueni
¶ Questio fratris Antonij betontini.
Domus ipleta ē ex odore vngueti Jo. xv. ca.
Super quibus verbis queritur a doctoribus.
Quando. s. sit iteranda cōfessio. Ad q̄d sanctus
Bona. Ric. ⁊ Asteranus libro. v. tit. xviij. Di/
cunt ꝙ in pluribus casibus: iterāda est. Ut pri
mo si sacerdos non potuit absoluere: argumen
tum: est cap. Ex hoc: xxxiij: q. ij. cap. Latorem. se
cundo si instituit discernere. ⁊ ideo querēdus
est sacerdos sciens ligare ⁊ soluere vt Augusti
ait in libro de pnīa disti. vj. cap. qui vult. vbi di
citur. Qui vult confiteri peccata sua vt īueniat
gratiam querat sacerdotem scientem ligare ⁊
soluere cum negligens cōtra se extiterit negli/
gatur ab illo. qui eum misericorditer monet ⁊
petitt. ne ambo in foueam cadant. Tertio si cō/
temsit vel neglexit satisfacere ⁊ oblitus est satis
factionem iniunctam. nam si sciret eam ⁊ īple/
re vellet confessio
nem iterare tene/
tur qui confessus
est non contritus
cristens in propo
sito non deferen/
di peccatuȝ. Sunt
alij duo casus vnꝰ
est propter pecca
ti obliti recorda/
tioneȝ. Alius pro/
pter recidiuatio/
nem in quibus sa/
num consiliuȝ eēt
ꝙ penitēs omnia
iteraret quādo sa/
cerdotem mutat vel quando reuertitur ad eū/
dem qui propter diuturnitatem peccati eius ē
oblitus: non credo tamen ꝙ tenentur nisi in ge
nerali alia peccata narrare vt si dicat vel se pe
casse ⁊ confessum fuisse: ⁊ sibi talem penitentiaȝ
iniunctam fuisse ⁊ sic satis poterit eius condi/
tio ⁊ ingratitudo tm̄ addit se nuper hoc cōmis/
sisse peccatum vel recordatum esse. Ultimo ite
randa est confessio si non fuit integra: q͛ scien/
ter penitens tacuit aliquod mortale peccatum
quia tunc non contritus apparet. Et ideo iterā
da est confessio: vt paulo ante dictum est.

Expositio litteralis

Erat aūt pasca. Postq̄ȝ descripta est re
ductio peccatoris in deū p mediatoris
p̄dicationem. Hic consequēter describitur: ea/
dem reductio per passionis sue redemptionē:
⁊ quia superius predixit passionem suaȝ per iu
deos inchoandam. ⁊ per gentiles consuman/
dam ad quos tunc pertinebat: iudiciuȝ sangui/
nis in Hyerusalem. ideo primo describitur eiꝰ
passio per iudeos inchoata. Secundo per gen
tiles consumata capi. sequenti. Circa primum:
quattuor per ordinem describuntur. Primum
est ipsius christi venditio non ex eius ignoran
tia sed ex eius prescientia ⁊ voluntate. secundo
venditi traditio non ex eius displicentia sed
charitate: ibi. Et primo die azimorum. Tertio

traditi comprehensio non ex sua impotentia sed mititate ibi. Sed adhuc eo loquente. Quarto comprehensi condẽnatio non ex sua iniustitia sed humilitate: ibi summi sacerdotes: Circa primam partem premittitur venditionis occasio que fuit duplex: prima sacerdotuz inuidia: et hoc ponit in pncipio secũda fuit iude auaritia qui voluit recuperare pretium vnguenti effusi: q̃ ponitur: ibi. Et cum eẽt bethanie. Tertio ponit ipsa venditio. ibi: et Judas schariothis: secunda pars pncipalis incipit ibi: et pria die azimorum vt dictuz est. Et diuiditur in quattuor: quia primo ponitur paschale conuiuiũ ad pditoris reuocationem: secũdo instituitur eucharistie sacramentũ ad charitatis vnionem: ibi Et manducantibus illis. Tertio predicitur discipulorum scandalum ad eorũ cõfirmationẽ: ibi: Et ait illi Jesus: oẽs vos scandalizabimini. Quarto describitur christi d̃sideriũ ad nostrã redemtionem: ibi: Et veniunt in pdiuz Tertia pars pncipalis huius capituli que incipit ibi. Et adhuc eo loquẽte. Diuiditur in tres quia primo describitur iude fraudulẽtia. scd̃o christi patientia: ibi: Unus autem de circunstãtibus. Tertio discipulorum ingnauia: tũc discipuli relicto eo fugieruat. Quarta pars pncipalis: que incipit ibi: Summi vero sacerdotes: diuiditur in quattuor: quia primo describitur accusatio christi per falsos testes. secundo eius condemnatio per iniustos iudices: ibi: Exurgens autem summus sacerdos. Tertio cõdemnati vituperatio per malignos satellites. Et ceperunt quidam conspu. euz. Quarto negatio Petri per tres vices ibi et cũ esset petrus. Sententia autẽ huius totius capituli patet ex dictis Matthe. xxvj capi. vbi ista sunt exposita eodẽ ordie quo hic ponũtur: et sub eisdez verbis pro magna parte et restat pauca exponẽda que discurrentur in prima parte pricipali: dicit. a Erat autez pascha et azima post biduum. Solẽnitas autem paschalis iudeorũ celebrat. xv. die primi mensis vt habetur Leui. xxiij. capi. Hec solennitas icipiebat a vespere. xiiij. diei qñ imolabatur agnꝰ. et tunc vescebant azimis vsqz ad septimum diem.

a Alabastruz vnguenti nardi spicati. Dicũt aliqui quod nardus est herba faciens spicas in cacumine de quibus extrahitur liquor optimus: sicut aqua rosacea d̃ rosis: et talis liquor vocatur hic vnguentum. Alij dicũt: quod est fructex vel arbor paruula. Et inde fluit vel extrahitur liquor modo predicto.

b Et prima die azimorum. De ista die est controuersia inter grecos et latinos: que plenius tracrata est. Matthe. xxvj. capitulo. Et Jo. xiij.

c Occurret vobis homo lagenam aquebaiulans. Jstud signum dedit eis ad inueniendũ locum pro cena creditur quod dominus illius domus esset discipulus christi occultus.

d Ubi est refectio mea. idest agnus paschalis quia dominus illius domus non solum proui/

populo. Et cum eẽt bethanie in domo symonis leprosi et recũberet venit mulier hñs alabastrũ vnguẽti nardi: spicati[a]: pciosi: Et fracto alabastro effudit super caput eiꝰ. Erãt aũt quidã idigne ferẽtes itra semetipsos et dicentes. Ut quid perditio ista vnguẽti fcã ẽ? poterat. n. vnguẽtũ istud venũdari plusq̃z trecẽtis denarijs et dari paupibꝰ. Et fremebãt i eã. Jesus ãt dixit. Sinite eã. Quid illi molesti estis? Bonũ opus opata est in me. Semp eni paupes habebitis vobiscũ: et cum volueritis potestis illis bñ facere: me ãt nõ semper hẽbitis. Qd̃ habuit hec fecit: puenit vngere corpus meũ in sepulturã Amen dico vobis vbicũqz predicatuz fuerit euangeliũ istud in vniuerso mundo: et qd̃ fecit hec narrabitur in memoriã eiꝰ. Et iudas scariothis vnꝰ de duodecim abijt ad summos sacerdotes: vt proderet euz illis. Qui audiẽtes gauisi sunt: et pmiserunt ei pecuniã se daturos. et qrebat quõ illuz oportune traderet. Et pria die azimorũ[b] quãdo pascha imolabant: dicũt ei discipuli. Quo vis eamus et paremꝰ tibi: vt mãduces pascha? Et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis. Ite in ciuitatem et occurret vobis homo lagenaz aque baiulans[c]. Sequimini eum. Et quocũqz introierit dicite domino domus: quia magister dicit: vbi est refectio[d]

dit de loco: sz ēt d
agno. a Uobis
demonstrabit ce/
naculū. in illo ce/
naculo pascha co/
mederunt ⁊ in il/
lo post resurrectō
nem strauerūt di
scipuli ꝓpter me/
tum iudeorum: ⁊
in illo spiritū san
ctum receperunt:
in die pētecostes:
vt habetur: act. se/
cundo capi.
b Qui intigit me
cum manum in ca
tino: vas est fictile
ad refrigerandū
vinū: ⁊ in illo erat
ius lactucarum a/
grestium cū quo
carnes agni debe
bant comedi vt di
citur Exo. xij. cap.

mea vbi pascha cū di-
scipulis meis mãducē?
Et ipse vob demonstra
bit cenaculū grãde stra
tū[a]: ⁊ illic pare nob. Et
abierūt discipli ei⁹ ⁊ ve
nerūt i ciuitatē ⁊ iuene
rūt sicˀ dixerat ill': ⁊ pa-
rerūt pascha. Uespere
aūt facto: venit cū duo
deci ⁊ discūbētib⁹ eis ⁊
mãducantib⁹ ait iesus.
Amē dico vob: q̄ vn⁹
ex vob tradet me: q mã
ducat mecū At illi cepe
rūt ↄtristari ⁊ dicē ei si
gilati Nūqd ego? Qui
ait ill': vn⁹ ex duodeci q
itigit mecū manū i cati
no[b] Et fili⁹ qdē hoīs va
dit sicut scriptū ē de eo.
Ue aūt hoī illi: p quē fi
li⁹ hoīs tradet'. Bonū
erat ei si nō eēt nat⁹ hō
ille. Et mãducãtib⁹ illis
accepit ihs panē ⁊ bñdi
cēs fregit: ⁊ dedit eis ⁊
ait. Sumite hoc ē corp⁹
meū: ⁊ accepto calice:
gr̃as agēs dedit eis: ⁊ bi
berūt ex illo oēs. Et ait
ill'. Hic ē sãguis me⁹ no
ui testi q p mltis effun-
det'. Amen dico vob q
iã nō bibã d genimie vi
tis vsq; i diē illū cū illd
bibã nouū i regno dei.
Et hymno dicto: exiert
i mōtē oliuaꝝ: et ait eis
ihs Oēs scãdalizabimi
i me in nocte ista q̄ scri
ptū ē Percutiã pastorē
⁊ dispgēt' oues Sz post
q̄z resurrexero p̄cedam
vos i galileā. Petr⁹ āt
ait illi: ⁊ si oēs scãdaliza
ti fuerit: sz nō ego. ⁊ ait

illi ihs. Amē dico tibi:
q̄ tu hodie i nocte hac
pri⁹ q̄z gall⁹ vocē bis de
derit: ter me es negatu
r⁹. At ille āpli⁹ loqbat':
⁊ si oportuerit me sil' cō
mori tibi: nō te negabo
Silit' āt: ⁊ oēs dicebant
⁊ veniūt i prediū cui no
mē getsemãi ⁊ ait disci/
pul' suis. Sedete h do-
nec orē. ⁊ assumit petrū
⁊ iacobū ⁊ ioãnē secū. ⁊
cepit pauē ⁊ tedē. ⁊ ait
ill'. Tristis ē aīa mea: vs
q̄z ad mortē: sustinete h
⁊ vigilate. ⁊ cū pcessisz
paululū: pcidit sup trã
⁊ orabat vt si fieri possz
trãsiret ab eo hora ⁊ di
xit: Abba pat': oīa tibi
possibilia st' trãsfer cali-
cē hunc a me. Sz nō qd
ego volo: sz q tu. ⁊ veit
⁊ iuenit eos dormiētes
⁊ ait petro: Symō dor-
mis? Nō potuisti vna
hora vigilare? Uigilate
⁊ orate: vt nō itretis i tē
tationē. Spūs qdē prō
pt⁹ ē: caro vo infirma. ⁊
iterū abiēs orauit eūdē
smonē dicēs. ⁊ reuersus
dnuo iuenit eos dormi
entes. Erãt. n. ocli eorū
grauati: ⁊ ignorabant
qd rñderēt ei. ⁊ veit ter
tio: ⁊ ait illis. Dormite
iā ⁊ reqescite. Sufficit
veit hora ecce fili⁹ hoīs
tradet' in man⁹ pctōrū
surgite eam⁹: ecce q me
tradet ꝓpe ē. Et adhuc
eo loquēte iudas venit
scharioth vn⁹ d duode
ci ⁊ cū eo turba mlta cū
gladijs ⁊ lignis missi a

c Abba pater
Idem significan
tamen vnum est
grecum ⁊ aliud la
tinum.

ſūmis ſacerdotibꝰ ⁊ ſcri
bis ⁊ ſenioribꝰ. Dede-
rat āt traditor eis ſignū
dicēs. quēcū𝔮ȝ oſcłatus
fuero ipſe ē tenete eū: ⁊
ducite caute ᶜ. Et cū ve
niſſet ſtatī accedens ad
eū ait. aue rabbi. ⁊ oſcu
latꝰ ē eū. At illi manus
iniecerūt ī ieſū: ⁊ tenue
rūt eū. Unꝰ āt de circū
ſtātibꝰ educēs gladiū p̱
cuſſit ſuū ſūmi ſacerdo
tis: ⁊ āputauit illi auri-
culā. Et rn̄dēs ieſus ait
ill'. Tāq̄ȝ ad latronē exi
ſtis cū gladijs ⁊ lignis
cōp̄hēdē me. Quot-
tidie erā apd̄ vos ī tem
plo docēs: ⁊ non me te-
nuiſtis: ſȝ vt īpleāt̄ ſcri
pture. Tūc diſcipuli eiꝰ
reliquētes eū oēs fuge
rūt. Adoleſcēs āt qdāᵈ
ſeq̄baꝛ eū amictꝰ ſindo-
neᵉ: ſup nudoᶠ: ⁊ tenue
rūt eū. at ille reiecta ſin
done: nudus pfugit ab
eis. Adduxerūt ieſuȝ ad
ſūmū ſacerdoteȝ ⁊ ꝯue-
nerūt oēs ſacerdotes ⁊
ſcribe ⁊ ſenioreſ. Petrꝰ
āt a lōge ſecutꝰ ē eū vſ-
𝔮ȝ ītro in atriū ſūmi ſa
cerdotis ⁊ ſedebat cuȝ
miniſtris ad ignē ⁊ calefa
ciebat ſe. Summi v̊o ſa
cerdotes ⁊ oē cōſiliū q̄
rebāt aduerſus ieſū te-
ſtimōiū vt eū morti tra
derēt nec īuēiebāt. Mul
ti āt teſtiōniū falſū dice
bāt adūſus eū. ⁊ ꝯuēiē
tia teſtiōnia nō erāt. Et
qdā ſurgētes falſū teſti
mōiū q̄rebāt aduerſus
eū dicēteſ. Qm̄ nos au
diuimꝰ eū dicentēᵍ. Et
diſſoluā tēplū h̄ mānufa
ctū ⁊ pꝰ triduū aliō ma
nu fcm̄ edificabo. ⁊ nō
erat ꝯueniēs teſtioniuȝ
illoꝝ. exurgēs āt ſūmꝰ
ſacerdoſ ī mediū: ⁊ iter
rogauit ieſū dicēs. Nō
rn̄des q̄c𝔮ȝ ad ea q̄ tibi
obiciūt ab his? Ille āt
tacebat: ⁊ nihil rn̄dit.
Rurſuȝ ſūmꝰ ſacerdos
iterrogabat eū: ⁊ dixit
ei Tu es xp̄s filiꝰ dei bn̄
dicti? ieſus āt dixit illiʰ
Ego ſuȝ. ⁊ videbitis fi-
liū hoīſ ſedētē a dextriſ
v̊tutis dei ⁊ veniētē cū
nubibꝰ celi. Sūmꝰ āt ſa
cerdos ſcidēs veſtimē-
ta ſua ait. Quid adhuc
deſideramꝰ teſtes? Au-
diſtis blaſphemiaȝ? qd
vob v̄r. Qui oēſ ꝯdēna
uerūt eū eē reū mortiſ?
Et cepunt qdā cōſpuē
eū ⁊ velare faciē eiꝰ. Et
colaphis cedē ⁊ dicē ei
pphetiza. Et miſtri ala
pis eū cedebāt. ⁊ cū eēt
Petrꝰ ī atrio deorſum:
venit vna ex āciłł ſūmi
ſacerdotis: ⁊ cū vidiſſȝ
Petrū calefaciētē ſe: a-
ſpiciēs illū ait. Et tu cū
ieſu nazareno eraſ. At ille
negauit dicens. Ne𝔮ȝ
ſcio nȝ noui qd dicas. ⁊
exijt foras an̄ atrium. ⁊
gallꝰ cātauit. rurſus āt
cum vidiſſet illum an-
cilla cepit dicē circūſtā
tibꝰ: q̄ hic ex illꝭ ē. At il
le iterȝ negauit. ⁊ pꝰ pu
ſillū rurſuſ𝔮ȝ aſtābāt di
cebant Petro. ve ex illꝭ
es nam: ⁊ galileus esⁱ

In tertia parte p̄n
cipali dicitur:
c Et ducite eum
caute ne forte ra/
piatur de manibꝰ
veſtris. quia po//
pulus communis
habebat deuotio/
nem ad eum.
d Adoleſcens āt
quidā: q̄ iſte non
nominatur hic di
cunt aliqui ꝙ fuit
Jacobꝰ frater do/
mini: Alij auteȝ ꝙ
fuit Joannes euā/
geliſta qui iunior
erat inter apoſto/
los. Alij autem di
cunt ꝙ fuit qui//
daȝ iuuenis de il/
la domo in qua co
mederunt paſcha
e Amictꝰ ſindo
ne. i. veſte linea.
f Super nudo
ſcȝ corpore q̄ non
habebat aliam ve
ſtem. In quarta p̱
te p̄ncipali dicit̄.
g Audiuimꝰ euȝ
dicentem: ego diſ
ſoluam templum
hoc manu factum
⁊c̄. falſuȝ eni ipo/
ſuerunt ei q̄ hoc
non dixerat. vt ha
betur Joan. ij. ca.
ſȝ ſic dixerat. Sol
uite templuȝ hoc
⁊c̄. predicēs mor-
tem ſuam in qua
corpus eiꝰ qd̄ erat
tēplū deitatiſ ſolu
tuȝ eſt. Et ſi de ma
teriali tēplo ītelli
gaꝛ adhuc falſum
impoſuerūt quaſi
abſolute dixerit.
qd̄ tn̄ cōditionate
dixerat: ⁊ iō bene
ſubdiꝛ. Et nō erat
ꝯueniens teſtimo
niū illoꝝ.
h Je/
ſuſ āt dixit illi ego
ſuȝ: Interrogatus
de veritate diui//
norum reſpondet
qui prius in alijs
tacuerat quia de
diuinis non de//
bet ita taceri veri
tas ſi iterrogetur.
ſicut de humanis:
In quarta parte
minus principali
dicitur ſic.
i Nam ⁊ gali/
leus es: licet enim
eſſet vna lingua
omnium hebreo/
rum tamen ſm̄ va
rias partes iudee
variebatur in ali/
qua proprietate:
ſicut lingua galli/
ca in picardia ⁊
normandia p̱ quā
percipitur in lo/
quela de qua na/
tione ſit aliquis./

a Cepit anate/
matizare.i.male//
dicere sibi ipsi si
cognouisset iesuz.
vnde anatemati/
zatio signat iura/
tionez que est per
execrationem sci/
licet quando ali/
quis iprecaƚ sibi/
metipsi maluz pe/
ne si ita sit sicut i/
ponitur ei. In ca.
xiiij. vbi dƚ abba
pater idem signifi
cat. Additio Ab/
ba pater est pro -
prie nomen siruz
idest caldaicum ⁊
frequenter habeƚ
in trãslatione cal\
daica.
b Et confesti ma/
ne facto. Hic con/
sequẽter describi/
tur christi passio p
gentiles consuma
ta. Et pmo descri/
biƚ ipsius christi
crudelis occisio. se
cundo eius fidelis
⁊ deuota tumula/
tio ibi. ⁊ cum sero
esset factum pma
in duas quia pri/
mo describiƚ chri
sti iniqua cõdem/
natio. secundo ini
que sententie exe/
cutio ibi: Et postq̃z
illuserunt ei. Pri/
ma i quatuor quia
primo christus gẽ
tili iudici presen/
tatur. secundo ab
eo examinatur: ibi
Et iterrogauit eũ
Pilatus. Tertio
eius innocentia d
claratur ibi: p diẽ

Ille aũt cepit anathema
tizare[a] ⁊ iuraƚ: q: nescio
hominem istũ quem di
citis. Et statim gallus
iteruz cantauit. ⁊ recor
datus est petrus verbi
qd dixerat ei iesus pri/
usquã gallus cãtet bis:
ter me negabis. ⁊ cepit
flere. Et cõfesti mane[b]
cõsiliũ faciẽtes summi
sacerdotes cum seniori
bus ⁊ scribis ⁊ vniuer
so cõsilio: vinciẽtes ie
sum duxerũt ⁊ tradide
runt pilato. ⁊ interroga
uit eum pilatus: Tu es
rex iudeorũ: At ille rñ
dens ait illi. tu dicis. ⁊
accusabãt eũ summi sa
cerdotes in multis: pila
tus aũt rursum interro
gauit eum dicens. Nõ
rñdes quicq̃m. Uides
in quãtis te accusant. ie
sus autẽ amplius nihil
respondit ita vt mirare
tur Pilatus. per diem
autem festum solebat
dimittere illis vnuz ex
vinctis quẽcunq3 petis
sent. erat ãt qdã q dice
batur Barrabas q cuz
seditiosis erat vinctus
qui in seditione fecerat
homicidium. ⁊ cũ ascẽ
disset turba cepit roga
re sicut semper faciebat
illis. Pilatus aũt respõ
dit eis ⁊ dixit. Uultis
dimittã vobis regez iu
deorũ? Sciebat. n. qd p
iuidiã tradidissent euz
summi sacerdotes Põ
tifices aũt cõcitauerũt
turbã: magis Barrabã

dimitteret eis Pilatus
autem iterum rñdens
ait illis. Quid ergo vul
tis faciaz regi iudeorũ?
At illi iter clamauerũt
Crucifige eum Pilat⁹
vero dicebat illis. quid
enim mali fecit? At illi
magis clamabant. Cru
cifige eum. Pilatus au
tem volens populo sa/
tisfacere dimisit illis:
Barraban. ⁊ tradidit
Iesum flagellis cesum
vt crucifigeretur. Mi
lites autem duxerunt
eum in atrium pretorij
⁊ conuocant totam co/
hortem ⁊ induunt euz
purpura: ⁊ imponunt
ei plectetnes spineam
coronam. et ceperũt sa
lutare eum. Aue rex iu
deorum. ⁊ percutiebãt
caput eius harundine:
⁊ conspuebant euz ⁊ de
ponentes genua adora
bant eum: ⁊ postq̃z illu
serunt ei[c]: exuerunt il/
lum purpura: Et indu
erunt eum vestimentis
suis. ⁊ educunt illuz vt
crucifigerent eum. Et
angariauerunt preter/
euntez quempiam Sy
monem cireneum ve/
nientem de villa pratẽ
alexandri ⁊ Ruffi[d]: ut
tolleret crucem eius. ⁊
perducunt illum in gol
gota locum quod est in
terptatuz caluarie loc⁹
Et dabant ei biberere
mirratũ vinu[e]. Et nõ ac
cepit ⁊ crucifigẽtes euz
diuiserunt vestimenta

autem festũ Quar
to inique condem
natur ibi. Pilatus
autem volens sa/
tisfacere populo.
Sententia istaruz
partium patet ex
dictis Matthei.
xxvij. capi. vbi ista
ponuntur eodem
ordine a pricipio
illius capituli. vs/
que prope mediũ
tamen aliqua sunt
ibi iterposita que
hic omittũtur. q:
Marcus breuita/
ti studebat.
c Postq̃z illuse/
runt. Hic cõsequẽ
ter describitur ini
que sententie late
in christum execu
tio vbi primo po/
nitur ipsius chri/
sti iudicati crucifi
xio. Secundo cru
cifixi illusio ibi: ⁊
preter euntes blas
phemabant. Ter/
tio illusi expiratio
ibi. Et facta hora
sexta. Sententia
istarum partium
p3 ex dictis Mat
thei. xxvij. Exce/
ptis que secuntur
d Patrem Alexã
deri ⁊ Ruffi. hic
dicit Hierony. qd
nomen istius Sy
monis hic expo-
nitur ratione filio
rum suorum qui
erãt discipuli xpi.
e Et dabant ei
bibere vinuz mir
ratum. Dicunt ali
qui qd istud vinũ
dicitur mirratum

ex p2opetate mir
re que est valde a
mara: ista tamen
amaritudo caula
batur ex admixtō
ne fellis: Alij autē
dicunt q non so/
lum fuit ibi: mix/
tio fellis sed etiaȝ
mirre.
a Et nō accepit.
Contrariuȝ tamē
videtur Joā.xix.
capit. vbi dicitur.
Cum accepisset ie
sus acetum. Ad q
dicendum qđ ali/
qd accepit ad gu/
standum modicū
tamē p2opter īple
tioneȝ pphetie di
centis In siti mea
potauerūt me ace
to: ⁊ quia illud qđ
modicum est qua
si nihil reputatur
ideo hic dicit q
non accepit. scili/
cet ad perfecte bi/
bendum.
b Erat auteȝ ho
ra tertia ⁊ crucifi/
xerunt euȝ Joan.
xix.capit. dī. Erat
autem ho2a quasi
sexta. ƀm veritatē
erat ho2a media
inter sextam ⁊ ter
tiam medium ve/
ro denotatur ab
vtroqȝ extremo2ū
⁊ ideo ab euange
listis aliquādo de
nominatur tertia
aliquando sexta.
c Uidens auteȝ
Cēturio qui ex ad
uerso stabat quia
sic clamans expi/
rasset ⁊c. Uidebat

eius: mittētes so2tē su-
per eis quis quid tolle
ret. Erat autem ho2a
tertia[b] ⁊ crucifixerunt
eum. Et erat titulus
cause eius inscriptus.
Rex iudeo2um. et cum
eo crucifigunt duos la
trones vnum a dextris
⁊ aliuȝ a sinistris eius.
⁊ impleta est scriptura
que dicit. ⁊ cum iniqs
reputatus est. Et p2e-
tereuntes blasphema-
bant euȝ mouentes ca-
pita sua: ⁊ dicētes: vah
qui destruis templum
dei ⁊ in tribus diebus
reedificas Saluum fac
temetipsum descendēs
de cruce. Similiter ⁊
summi sacerdotes illu
dentes ad alterutrum
cum scribis dicebant.
Alios saluos fecit: seip
sum non potest saluum
facere. Ch2istus rex isra
el descendat nunc de
cruce vt videamus ⁊
credamus. Et qui cuȝ
eo crucifixi erant cui/
tiabantur ei. ⁊ facta ho
ra sexta: tenebre facte
sunt per totam terram
vsqȝ in ho2am nonam.
Et ho2a nona exclama-
uit Jesus voce magna
dicens. Heloy heloy la
mazabatani: quod est i
terp2etatū. Deus me⁹
deus meus vt quid de
reliquisti me? ⁊ quidaȝ
de circunstantibus au/
dientes dicebant. ecce
heliaȝ vocat. Currens
autem vnus ⁊ implens

spongiam aceto circū-
ponensque calamo: po
tum dabat ei dicens.
Sinite videamus: si ve
niat helias ad deponē-
dum eum Jesus auteȝ
emissa voce magna ex-
spirauit. Et velum tem
pli scissum est in duo a
summo vsqȝ deo2sum.
Uidens autem centu-
rio: qui ex aduerso sta
bat: quia sic clamans
exspirasset ait[c]. Uere
hic homo fili⁹ dei erat
Erant autem ⁊ mulie-
res delonge aspicien-
tes: inter quas erat ma
ria magdalene ⁊ Ma-
ria Jacobi mino2is: ⁊
Joseph mater: ⁊ Salo-
me. ⁊ cum esset in gali-
lea sequebantur eum
⁊ ministrabant ei ⁊ alie
multe que simul cuȝ eo
ascenderant hyeroso-
limam. Et cum iam se-
ro esset factum[d]: quia
erat parasceue[e] quod ē
ante sabbatum: venit
Joseph[f] ab arimathia[g]
nobilis decurio[h] qui ⁊
ipse erat expectans re-
gnum dei. Et auda-
cter introiuit ad Pi-
latum: ⁊ petijt co2pus
Jesu[i] Pilatus autē mi
rabatur si iam obijsset
Et accersito Centurio/
ne: interrogauit eum si
iam mo2tuus esset. Et
cum cognouisset a cen-
turione: donauit co2-
pus Joseph. Joseph
autem mercatus sindo
nem: ⁊ deponens eum

enim qđ illa vox
non poterat natu
raliter fo2mari ab
homine sic p2opī/
quo mo2ti: ⁊ ideo
conclusit q eēt fo2
mata virtute dei
dicens. Uere hic
hō filius dei erat.
d Et cum iaȝ se/
ro factuȝ eēt. Hic
describitur ipsius
ch2isti deuota tu/
mulatio: ⁊ patet
sentētia ex dictis.
Math. xxvij. ca.
exceptis que secū
tur. e Qđ erat
parasceue. idest p/
paratio quia tunc
erat feria sexta in
qua p2eparaban/
tur ea que đbebāt
comedi die sequē
ti. f Uēit ioseph
ad sepeliēdū ch2i
stum anteq̄ȝ intra
ret sabbatuȝ ī quo
non erat licitum
facere talia.
g Ab arimathia
que antiquit⁹ di/
cta est ramatha đ
qua fuit Samuel:
vt habetur p2imo
regum.
h Decurio idest
vnus de curialib⁹
Decuriones eniȝ
dicuntur qui sunt
de curia alicuius
magni p2incipis:
Dicuntur etiaȝ cu
riones q accipiūt
curam plebis.
i Et audacter in
troiuit ad Pila/
tum ⁊c. P2ius. n.
erat discipul⁹ ch2i
sti occultus ppter

metum iudeorum. sed exemplo mortis christi animatus ostendit se publice esse christi discipulum petendo eius sepulturam: et exequendo a Et aduoluit lapidem ad hostium monumenti Circa enim sepulchrum erat quedam clausura ad hostium illius clausure fuit positus lapis magnus non a solo ioseph: sed etiam ab alijs qui fuerũt cum eo in sepultura christi.

inuoluit sindone: et posuit eum in monumento: quod erat excissum de petra. Et aduoluit Lapidem ad hostium monumenti.[a]

Expositio moralis Marci.xiiij.capi.

Erat autem Pascha etc. Theophilus. Uoluit enim dominus in paschate crucifigi quia ipse erat verum pascha. Et querebant summi sacerdotes etc. Adhuc aliqui de istis Christum persequentur in membris suis. Et cum esset in domo Symonis leprosi. Per hoc ostendit quod predicatores non debent abhorrere peccatores. Uenit mulier habens alabastrum etc. mulier ista rationalis est anima que frangit alabastrum cum rationabiliter domat corpus proprium: et q̃n hoc cedit ad honorem dei effundit super caput christi. Prime corin.ij. Caput christi deus. Erant autem quidam indigne ferẽtes. Isti sunt similes illis qui grauius portant expensas decem solidorum pro christo: q̃z.l. vl' cẽtũ. pro mũdo: Ideo seq̄tur. Sinite illam eius approbando operationẽ. Et iudas schariothis etc. Beda. multi hodie scelus iude scilicet quo dominum ad magistrum deuinque suum pecunia vendiderit velut in mane ac nepharium abhorrent: nec tamen cauent: nam cum pro muneribus charitatis ac veritatis vitam spernunt: deum qui veritas et vita est spernunt. Et p̄mo die azimorum: sequitur et mittit duos ex discipulis suis etc. Scilicet Petrum et Joannem vt dicitur Luce.xxij.capi. per Petrum significatur actio bona: per Joannem contemplatio deuota que preparant pascha idest disponũt ad christi corpus debite sumendum: preparant autem in cenaculo. Idest in homine per orationem in deum eleuato grandi longitudine lõganimitatis: Lato latitudine charitatis strato varietate virtutis Uespere autem facto etc. p̄ h' aũt ꝙ xp̄s ĩmẽsa denuntiauit suũ ꝓdictorẽ designauit ꝙ multi proditorie veniunt ad mensam suam. hieronymus. Dic sacerdos dic clerice quomodo eisdem labijs deoscularis filium virginis quibus deosculatus es filiam meretricis: o Juda osculo filium hominis tradis? Et manducantibus illis accepit iesus panem etc. per iesum qui salus interpretatur intelligitur bonus prelatus christi vicarius et de sua subditorumque suorum salute solicitus. Hic accipit panem cũ diligenter studet sacram scripturam: et benedicit quando deo attribuit eius intelligentiam: Frangit autem et dat deuote predicando. Econtra de ignorante dicitur Treno.iiij. Paruuli petierunt panem: et non fuit qui frangeret eis. Et accepto calice etc. per quem persecutio designatur in scriptura. Hic calix sumitur patienter tollerando et datur alijs ad simile exhortãdo. Et hymno dicto exierunt in montem: per hoc ostendens ꝙ ascendens ad vitam artiorem primo debet implorare clementiam diuinam. Et ait illi Jesus omnes vos scandalizabimini. etc. Crisosto. carnale est cadere: sed dyabolicum est iacere. Petrus autem ait illi: et si omnes scandalizati etc. Communiter accidit ꝙ illi qui alijs in virtute se preferunt. turpius alijs cadunt. Ideo subditur: Amen dico tibi etc. Et veniunt in predium qd̄ dicitur getsemani qd̄ ĩterpretatur vallis spinguedinis: Ideo significat humilitatem gratiosam. per hoc igitur ꝙ christus orauit ibi humiliter: signatur quod oratio humiliantis se veraciter deo est accepta: Ecclesiastici.xxxv.capitu. Oratio humiliantis se nubes penetrat etc. Per hoc autẽ ꝙ dicitur dominus hic ter orasse. Docuit nos orare perfecte: quia perfectio cõsistit in tribus. s. p̄ncipio medio et fine: Quẽcunque osculatus fuero etc. Amicitie signis proditores vtuntur vt eorum dolus latentius pagatur et amputauit illi auriculam etc. Hoc signum fuit dementis aures iudeorum amputanda sic̃ patet per effectum: q: nihil audire volunt de salute sua. At ille relicta Sindone nudus ꝓfugit ab eis. Beda qui vult fugere manus iniquorum relinquens mentem que mundi sunt fugiat post christum sicut Joseph relicto pallio fugit de dñe manibus ĩpudice. Petrus autẽ a longe secutus est. etc. Beda merito a longe sequebatur

p̄fectio in tribus p. m. f.

qui erat de proximo negaturus:non.n.negare
posset si christo primus adhesisset. Et sedebat
cū ministris Hieronymus. Atriū sacerdotis ē
circuitus secularis:ministri demonia cū qbus
qui sedet non pōt flere peccata. Ignis aūt desi
derium est carnis:Sūmi vero sacerdotes ⁊ oē
concilium querebāt aduersus Jesum testimo-
nium. Modus autē iniquorum est aduersus
Innocētes querere testimonia:⁊ recipere fal-
sa Sūmus autem sacerdos scindens vestimen
⁊c̄. per hoc fuit significatum ꝙ prescindenduꝫ
erat sacerdotium iudeorꝫ:sicut ⁊ stabilitas sa
cerdotij christi:per hoc ꝙ eius tunica etiam a
crucifigentibus eum non fuit scissa. Et ceperūt
quidam conspuere eum ⁊c̄. Hyeronymus vt
sputaminibus susceptis facieꝫ anime nostre la/
uaret:⁊ velamine faciei sue velamen cordium
nostrorū aufferret. Et colaphis qbus in capi/
te percussus est caput humani generis qd̄ est.
Adā sanaret ⁊ alapis qbus expalmatꝰ est laus
eius maria manibus nostris labijs q̄ plaude/
retur vt dr̄. Omnes gentes plaudite manibꝰ.
Et statī iterū gallus cantauit ⁊c̄. Hieronymus
Gallus lucis Nuncius qd est nisi spūs sanctus
cuius voce in pphetis ⁊ Apostolis nos de tri/
na negatione excitamur ad amarissimos post
lapsuꝫ fletus qui male de deo cogitamus ⁊ ma
le locuti sumus proximo ⁊ male facimꝰ ad nos
ipsos. Et interrogauit eum Pilatus ⁊c̄. Juste
traditi sunt romano exercitui qui saluatorem
tradiderunt Romanorꝫ presidi. Ita vt mira/
retur Pilatus.s.de eius patiētia quē audierat
peritum in lege ⁊ potentē ad oīa respondere.
pontifices autem concitauerunt turbam ⁊c̄.
Adhuc hodie aliqui magis nituntur saluare ⁊
etiam promouere malos homines:quā bonos
Pilatus autē volens satisfacere populo ⁊c̄. sic
faciunt mali Judices profauore humano iusti/
tiam subuertentes. Et ceperunt eū salutare ⁊c̄.
Ita faciunt multi in ecclesia deuote salutantes
eū in apparentia sed eū expoliant bonis ⁊ affli
gunt ⁊ percutiunt in mēbris suis. Et angaria/
uerunt quēpiā ⁊c̄. Sic multi portant hodie in
agnaria crucē penitentie. Et dabant ei vinum
mirratū bibere ⁊c̄. Similiter hodie multi dāt
Christo bibere potum amarum. Et diuidunt si
bi vestimenta sua rapientes bona simplicium
christianorum. Et cum iniquis deputatus est:
sic fit hodie ipsius mēbris per iustitie subuer-
sionem in multis locis. Et pretereūtes blasphe
mabant eum ⁊c̄. Hoc similiter faciunt de tra/
ctores bona facta membrorꝫ Christi denigrā
tes Deus meus vt q dereliqsti me,ppter qd̄ nō
debet Christianus mirari si a deo permittur
per malos tribulari:qꝛ sic suo capiti cōformat:
Et velum templi scissum est. prime Corin.iij.
capi. Dicitur templum dei sanctum est ꝙ estis
vos:⁊ ideo velum huius templi scinditur quā
do per compassionēꝫ mortis christi fidelis ab
omni terrenorum inordinato amore separa/
tur. Uidens autem. Centurio ⁊c̄. per hoc quod
iste gentilis confitebatur in christo veritatem
deitatis significata fuit illuminatio futura gen
tium:⁊ exceatio. iudeorꝫ. Uenit ioseph ab ari
mathia:sequitur. Et petijt corpus Jesu ⁊c̄. Mo
raliter ioseph:qui iterpretatur accrescens cor
pus Jesu petit:quando persona crescens in vir
tutibus eucharistiam sumit. Et inuoluit in sin/
done:quando deuotionem suam abscondit ab
humana laude:⁊ ponit in monumēto qñ iugit
cogitat de ipso:qꝛ monumētū dr̄:quasi mouēs
mentem:per hoc aūt ꝙ sancte Mulieres aspi/
ciebant vbi poneret significatū fuit qd̄ religio
se psone que sunt in mundo mortue debēt cuꝫ
eo per cōpassionem sepeliri vt resurrectionis
eius participes fieri mereantur.

Questio fratris. Antonij Betontini. Su/
mite hoc est corpus meū ⁊ accepto calice gra/
tias agens dedit eis. Marci. xiiij. capi. Ex qui
bus vbis q̄rit. Quid.s. in hostia cōsecrata. qd
ve in mero existēte calice ꝯsecrato eē credē de
bemus. Ad qd̄ breuit rn̄det:qꝛ ꝫm beatū. Gre/
goriū in omelia paschali:in h̄ sacro aliud ē: ꝙ
vidr:⁊ aliud est qd̄ itelligit.⁊ illud ꝙ cernit est
species panis in hostia:⁊ vini in calice:ꝫ illud
ꝙ creditur est veritas carnis ⁊ sanguinis iesu
xp̄i: Intelligendū tn̄ ꝙ sub panis specie q̄ vide
tur in hostia quattuor eē credunt. Primo credi
tur qdē ibi esse corpus christi ex vi verboꝝ: qꝛ
verba cōsecrationis de solo corpore faciūt mē
tionē. scd̄o est ibi sanguis xp̄i ex cōcomitātia p
pinq̄ qꝛ lꝫ aīa non viuificat corpus nisi sangui
ne mediāte:tn̄ ptinet ad eandē nām: ⁊ iō con/
comitatur ipsuꝫ ppinqꝫ. Quarto est ibi deitas
vbi ex cōcomitātia remota q̄ lꝫ diuinitas cū tri/
bus precedētibus faciat suppositū vnuꝫ tn̄ nō
pertinet ad vnam naturam:hec etiam eadem
quattuor in calice esse creduntur. Primo equidē
est ibi sanguis ex virtute vboꝝ:eo ꝙ vei ba cō/

secrationis calicis de solo sanguine faciũt mẽ/tionez. scdo credif ibi esse corpus xp̃i ex cõco/mitantia imediate: qꝛ corpus est sanguinis im mediatũ receptaculũ. tertio credif ibi esse aĩa ex concomitantia ꝓpinqua: qꝛ ꝑtinent ad ean/dem naturã hũa/nam: quarto cre/dif ibi diuinitas ex concomitantia remota: qꝛ non ꝑ/tinet ad eandẽ na turam: q̃zuis bene ad idez suppositũ. Qđ aũt ista ĩ hoc dignissimo sacr̃o sint: probaf ꝑ btm̃ Ambrosiũ ĩ libro de sacra. qui ait. Illa que fuerunt ĩ vtero virginis inueniunf in hoc dignissimo sacramẽto. Ista quatuoꝛ insuper ibi esse saluatoꝛ ostendit Joãnes. vj. ca. dicens. Ego sum panis viuus qui de celo descendi. per hoc enĩ qđ dĩ: panis dat intelligere corpus: vñ ait. Caro mea vere est cibus: propter hoc qđ dicit viuus: dat intelligere aĩaz per quã corpus viuificaf. Et qꝛ anima sine sanguine corpus viuificare nõ põt: iõ subintelligif sanguis: idcirco infert: sanguis meus vere est potus. Dicit autez qui de celo descendi: ꝓpter diuinitatem. Ex quibus omnibꝰ tria possunt elici documenta ẜm tres catholi/cas veritates. Primũ documentũ est ꝙ cum in primitiua ecclesia sacramentũ hoc sub vtraqꝫ specie toti populo ministraref rationalis fuit ĩ stitutio moderna: vt sub specie panis: tantũ populus cõicaretur propter multa pericula: q̃ ac/ciderunt: qꝛ non est sicut heretici imaginãtur: vt sit tm̃ corpus ĩ hostia ⁊ sanguis ĩ calice: ĩmo corpus est in calice: ⁊ sanguis in hostia. Scđm documentũ est: qꝛ ex quo ẜm Gregoriũ aliud ẽ qđ cernif: ⁊ aliud qđ credif: ĩ hoc sacramento adoratio non est dirigenda ad illud qđ cernif scꝫ ad species: sed ad id qđ credif tm̃: qꝛ illud ẽ dignum dãnatione qđ adorari nõ debet nisi ꝓ/us adoref vel eleuetur a sacerdote ꝓpter peri/culum idolatrie: ex quo verba consecratõis merito secrete ꝓferuntur. Tertiũ documentuz est qđ lꝫ proprie in hoc sacramento non videatur christus: qꝛ ẜm Grego. aliud est qđ cernitur: ⁊ aliud qđ credif: nam ibi accidentia cernuntur que non sunt in corpore xp̃i sicut in subiecto: tñ non errant fideles: qui dicũt in sacerdotis manibus se vidisse deum: qꝛ nullus errat cuius v̾/ba pñt verificari: eo modo quo verificatur diuina scriptura in qua dicitur ꝙ aliqui viderunt deuz oculo corpo/rali: sicut moyses vidit deũ corporaliter cernendo rubũ: sicut Exo. iij. c. scriptũ ẽ. nõ ꝙ ibi diuinitatẽ videret sꝫ qꝛ diuinitas ibi assistebat illi rubo ⁊ ita corpus chri/sti suo mõ specie/bus assistit q̃ in hꝰ sacr̃o cernũf: ⁊ q̃a ista abscõdita erãt ab oculis eoꝝ hominũ. Ideo saluatoꝛ hodie dicit vt hꝫ Mar. xiiij. ca. Sumite hoc est corpus meũ: ⁊ accepto caliee ⁊c̃.

Feria.iiij. post dñicam palmaruz. Passio dñi nostri iesu xp̃i ẜm Luc. xxij. cap.

In illo tpe appropinquabat ãt dies festꝰ[a] azimorũ[b] que dicitur pascha.[c] Et querebant principes sacerdntum ⁊ scribe[d] quomodo iesum interficerent[e]. Timebãt vero plebem:[f] intrauit autem sathanas in iudam[g] qui cognominabatur scarioth vnus de

Expositio litteralis.

a Appropinquabat. postq̃z euãgelista de scripsit xp̃i predicationẽ. Hic ꝯsequen/ter describit ipsius passionem ꝑ quam solutũ est preciũ nostre redẽptionis: vbi primo describif maligna xp̃i cõprehensio: per explo/rationẽ iudeoꝝ. scdo eius cõdẽnatio iniusta ꝑ executionẽ gentiliũ ca. sequẽti. Prima diuidi/tur in quatuoꝛ partes: qꝛ ꝑmo describif xp̃i vẽditio facta non ex eius ignorantia: sed magis ex prescientia ⁊ voluntate. scdo ipsius venditi traditio non ex eius displicentia: sed ex chari/tate. tertio traditi cõprehensio: non ex xp̃i ipo/tentia: sed ex sua mititate. quarto cõprehensi il/lusio: non ex sua iniusticia: sed humilitate. scđa ibi: Uenit aũt dies azimoꝝ. tertia ibi cõprehendentes aũt eũ. quarta ibi: Et viri qui tenebãt eũ illudebant ei. Circa ꝑmũ dĩ. a Appropin/quabat aũt dies festus. i. solẽnitas paschalis q̃ celebraf ꝑmo mense. xv. die mẽsis: vt hꝫ Leuit/xxiij. ca. Incipiebat tñ a vespe precedẽtis diei. b Azimoꝝ. qꝛ fermentũ ⁊ fermentatũ non debebant apparere in domibus iudeoꝝ septẽ diebus huius solẽnitatis: vt hꝫ Exo. xij. cap. c Qui dĩ pascha. i. trãsitus: qꝛ tũc trãsiuit an/gelus dñi ꝑ egyptũ interficiẽs ꝑmogenita egyptioꝝ hebreos saluãs. d Et querebant ꝑnci/pes sacerdotũ ⁊c̃. moti ĩuidia ꝯ xp̃m. e Quõ

eū interficerēt. lʒ enī hoc summe desiderarent tñ erat eis difficile ꝓpter fauorē ppli ad xp̄m: ideo subdit. f Timebant v̄o plebē: ne ꝯ eos īsurgerēt: si i xp̄m manꝰ mitterēt. g Intrauit aūt sathanas i iudā. i. aīaʒ iude nō ꝑ illapsuʒ: q2 hoc est deo ꝓpriū sed ꝑ effectū vēditionē xp̄i ei suggerendo.
a Et abijt ⁊ locutus est cū principibus sacerdotū ⁊c̄. motiuū autē inde hic tacet: sed exp̄mitur Mat. xxvj. ⁊ Joan. xij. s. vt recuperaret valoreʒ vnguenti preciosi effusi super xp̄m a maria sorore Lazari. b Et gauisi sunt. q2 ille modꝰ capiēdi xp̄m per suū discipulū videbatur magis possibilis ⁊ secretus.
c Uenit aūt dies azimoꝝ. Hic cōsequenter describit ipsius xp̄i venditi traditio: ⁊ primo traditio prenūciatur. scd̄o executōi daf: ibi Et egressus ibat. Prenunciatio dicte traditionis fcā ē a xp̄o cum cenaret cum discipulis. ⁊ ideo p̄mo describitur paschale cōuiuiū. scd̄o instituit euchari stie sacr̄m: ibi accepto pane. tertio ponit dicte traditionis prenūciatio: ibi verūtñ. quarto discipuloꝝ informatio: ibi facta est ꝯtentio. Circa primū dr̄. c Uenit āt dies azimoꝝ. Ista erat xiiij. dies mensis p̄mi: in cuius vespe debebāt comedere agnū paschalē cū azimis panibus.
d In qua necesse erat occidi pascha. ⁊ accipit hic pascha non ꝓ die solēni sicut supra: sed pro agno paschali q illo vespere debebat occidi.
e Ecce introeuntibus vobis in ciuitatē. s. hierusalem. f Occurret vobis hō ⁊c̄. In hoc dedit eis signū directiuū in preparatione conuiuij paschalis. g Et dicetis patrifamilias domus ⁊c̄. Hic aūt credit fuisse xp̄i discipulus: et ideo prouidit de loco ⁊ de agno ⁊ alijs necessarijs in celebratiōe agni paschalis: vt dictū fuit pleniꝰ Mar. xiiij. ca. h Desiderio desideraui. i. valde desideraui.
i Hoc pascha mā ducare. q2 tunc finiuit vetus testm̄ ⁊ inchoauit nouū qd̄ erat sibi i desideriū. k Dico enī. q2 ex hoc non manducabo illud donec impleat in regno dei ⁊c̄. q2 post illā cenā non comedit nec bibit nisi post resurrectionē suā in q̄ impletū est regnum dei: q2 tunc apta ē ianua: ⁊ xp̄s resurrexit ad vitā imortaleʒ: ⁊ tūc xp̄s cū multis comedit ⁊ bibit ad probādū sue resurrectionis veritatem: vt habetur infra. xxiiij. cap. l Non bibam d̄ generatōe huius vitis. generationem vitis vocat vinū: quia exprimit de fructu vitis. m Et accepto pane. Hic consequenter instituitur eucharistie sacramentū post legale conuiuium cū dicitur. m Et accepto pane gratias egit. per hoc ostendit ꝙ in ꝯsecratione huius sacramēti preexigit deuotio ⁊ oratio. n Et fregit ⁊ dedit eis dicens. Hoc est corpus meū ⁊c̄. non est sic intelligendū ꝙ prius frangeret ⁊ daret discipulis: ⁊ postea diceret v̄ba ꝯsecratōis: sʒ magis ecōuerso: q2 xp̄s dedit aplis suis corpꝰ suū ꝯsecratū: ⁊ ideo p̄us dixit v̄ba ꝯsecratōis q̄ sunt Hoc est corpus meū: q2 verba ꝯsecrationis efficiunt ꝙ figurant: postea fregit ⁊ dedit.

duodecim. Et abijt ⁊ locutus est cum principibus sacerdotum[a] ⁊ magistratibus quēadmodum illū traderet eis. Et gauisi sunt[b] ⁊ pacti sūt pecuniam illi dare. Et spopōdit. Et querebat oportunitatē vt illū traderet sine turbis. Uēit autē dies azimoꝝ[c] in q̄ necesse erat occidi pascha[d]. Et misit petrum ⁊ ioannē dicēs. Euntes parate nobis pascha: vt māducemus. At illi dixerūt. Ubi vis paremꝰ Et dixit ad eos. Ecce introeuntibus vobis i ciuitateʒ[e] occurret vobis hō quidā amphorā aq̄ portans: sequimini euʒ in domū in qua intrat[f] Et dicetis patrifamilias domus dicit tibi magister[g] Ubi est diuersorium vbi pascha cuʒ discipulis meis māduceʒ Et ostendet vobis cenaculū magnum stratū: ⁊ ibi parate. Euntes aūt inuenerūt sicut dixit illꝭ Et parauerunt pascha. Et cuʒ facta esset hora discubuit ⁊ duodecim apostoli cū eo. Et ait illꝭ Desiderio desideraui[h] hoc pascha māducare[i] vobiscuʒ anteq̄ʒ patiar. Dico enī vobis: q2 ex hoc nō māducabo illd̄: donec impleat i regno dei.[k] Et accepto calice gratias egit ⁊ dixit. Accipite ⁊ diuidite inter vos. Dico eniʒ vobꝭ: ꝙ nō bibā de generatiōe vitis[l] donec regnuʒ dei veniat. Et accepto pane grās egit[m] ⁊ fregit ⁊ dedit eis[n] dicens. Hoc est corpus meū qd̄ pro

vobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationem[a]. Similiter & calicem postq̄ cenauit dicens. Hic est calix nouum testamentū in sanguine meo qui pro vobis effundetur. Uerūtamen ecce manus tradentis me[b] mecum est in mensa. Et quidem filius hominis[c] ſm ꝙ diffinitum est vadit: verūtamen ve homini illi p quem tradetur[d]. Et ipsi ceperunt querere inter se[e]: quis esset ex eis qui hoc facturus esset[f]. Facta est autem contētio[g] inter eos quis eorū videretur esse maior[h]. Dixit autem eis. Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent sup eos benefici vocantur. Uos autem non sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut minor. Et qui precessor est: sicut ministrator. Nam quis maior est: qui recūbit an qui ministrat[i]? Nonne qui recumbit? Ego aūt in medio vestrum sum sicut qui mīstrat[k]: vos autem[l] estis qui permansistis mecum in tētationibus meis[m]. Et ego dispono vobis: sicut disposuit mihi pat̄ meus regnum[n] vt edatis et bibatis[o] super mensam meā in regno meo

a Hoc facite in meam cōmemorationē. quia eucharistie cōsecratio est quedam dn̄ice passionis rememoratio & ꝓpter hoc ꝯsecrat̄ corpus separatim a sanguine: qz in passione sanguis fuit separatus a corpore. ideo subditur. Silr̄ & calicē &c̄. Cetera aūt que ad istud sacramentū pertinent tractanda sunt in quarto sententiaꝝ.

Hic. consequenter Christus pnū/ciat traditionem sui dicens.

b Ecce man⁹ tradentis me. mecum est in mensa: ex q̄ patet maxima ingratitudo & prodicio Jude qui ingerebat se comestiōi cum xp̄o quē non latebat sua ꝓditio

c Et q̄dem fili⁹ hoīs. qz lz sit deus & hō: non tñ tradebatur et patiebat̄ ſm diuinitatē in qua impassibilis ē sed tm̄ ſm humanitatē: ſm qd̄ diffinitū est in ꝓuidētia dei pro salute mundi.

d Uerūtñ ve homini illi per quem tradetur &c̄. qz lz Judas post factū penituerit: hoc tñ fecit inutiliter qz per desperationē se suspendit: vt habet̄ Matth.xxvij.ca.

e Et ipsi ceperūt querere inter se. s. apli.

f Quis eēt ex eis qui hoc facturus esset. tñ nesciuerunt qa hoc xp̄s non reuelauit manifeste: sed tm̄ Joāni secrete: vt h̄r Joānis.xiij.cap.

g Facta est cōtentio. Hic consequenter ponit̄ informatio discipuloꝝ. & pmo ostendit̄ qualis sit aptus ad officium prelationis. Scd̄o qd foret eis licitum tp̄e persecutionis: ibi & dixit eis. Adhuc pmo ponit̄ informatio discipuloꝝ ī generali. Scd̄o ipsius Petri in spāli: ibi Ait aūt dn̄s Simoni. Adhuc primo informat discipulos de p̄latiōis aptitudine. Scd̄o de premij magnitudine: ibi vos aūt. Circa pmū sciēdū ꝙ cū apli audierūt Christum predicentē traditionē sui ad mortē crediderunt firmiter hoc esse futuꝝ: & ideo ceperunt querere inter se qs inter aplōs esset cōuenientior ad tenēdū xp̄i locū: & hoc est qd̄ d̄r.

g Facta est aūt inter eos cōtentio. i. disq̄sitio.

h Quis eoꝝ videretur eē maior idest aptior ad p̄sidendū alijs loco xp̄i: & xp̄s de hoc eos docuit: vt ꝙ ille esset ad hoc aptior qui esse vere humilior: per contrarium ad terrenā dominationē & ad hoc inducit exemplū sui dicēs

i Quis maior ē qui recūbit an qui ministrat? non ne q̄ recūbit? q. d. sic ſm iudiciū humanum: & infert.

k Ego autem in medio vestrū sum sicut qui mīstrat: hoc iam ostenderat in lotione pedum suoꝝ discipulorum: & ex hoc intendit cōcludere ꝙ ille est aptus ad succedendum sibi in regimine ecclesie qui est fundatus in vera humilitate.

l Uos autem. Postq̄ ostendit aptitudinē prelati. Hic consequenter ostendit magnitudinē pmij dicens:

l Uos aūt estis. qui premansistis mecū. Jam enim Judas exierat de societate eoꝝ accepto pane intincto: vt h̄r Joan.xiij.ca.

m In tentatōib⁹ meis. qz iminebat agonia sue passiōis.

n Ego dispono vobis regnū. qd̄ intelligit̄ dupliciter. vno modo de regno militātis ecclesie: cuius regimen xp̄s tradidit aplis. Alio modo de regno triumphātis ecclesie ad qd̄ erāt apli assumendi post laborem vite presentis.

o Ut edatis & bibatis. Hoc silr̄ duplr̄ intelligit̄: vno mō de sacr̄o eucharistie cui⁹ ꝯsecrationē: acceptionē: & dispēsatōē xp̄s tradidit aplis alio mō de fruitiōe glie ad quā apli erant pre/

Et sedeatis super tronos[a] iudicãtes duodecim tribus israel. Ait[b] autem dominus Simoni: Simon ecce sathanas expetiuit vos[c] vt cribraret[d] sicut triticum. Ego autem rogaui pro te: vt non deficiat fides tua[e]. Et tu aliquando conuersus[f]: cõfirma fratres tuos[g]. Qui dixit ei. Domine tecum paratus sum: et in carcerem ꝛ in mortẽ ire[h]. Et ille dixit. Dico tibi Petre: non cantabit hodie gallus: donec ter abneges nosce me[i]. Et dixit eis[k]. Quando misi vos sine saculo et pera ꝛ calciamẽtis: nũ aliqd aliqd defuit vob? At illi dixerũt. Nihil. Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculuz[l] tollat[m] similiter ꝛ peram[n] Et qui non habet[o]: vẽdat tunicam suam: et emat[p] gladium. Dico enim vobis quoniam adhuc hoc qđ scriptuz est oportet impleri in me[q]. Et cum iniquis deputatus est[r]. Etenim ea que sunt de me[s] finem habent[t]. At illi dixerunt. Domine: Ecce duo gladij hic[v]. At ille dixit eis. Satis est[x]

destinti. a Et sedeatis super tronos: qꝛ in iudicio extremo erunt assessores xpi iudicãtes. b Ait aũt. Posita informatiõe discipuloꝝ in generali: sic ponit informatio petri in spãli de fragilitate humana ꝯsideranda ꝛ de cõstantia de dei adiutorio habenda cũ dicit. c Simon ecce sathanas expetiuit vos. i. studiose q̃siuit ꝑ tentatiões sb̄uertere qꝛ multuz nititur ad subuersionem sanctoꝝ. illos enim pulsare negligit quos q̃si iure quieto possidere se sentit vt dicit Gregorius. d Ut cribraret. idest tentationũ impulsu concuteret: ꝛ sicut in tali concussione remanet palea ꝛ transit farina. sic Judas remãsit diabolo ad penam eternam. Alij vero apli transierunt ad gliam. e Ego aũt rogaui pro te. vt nõ deficiat fides tua. s. finaliter non enim rogauit ꝙ Petrus nõ caderet: sed vt in casu non remaneret. iõ seqt. f Et tu aliqñ conuersus. s. de peccato ad grãz. g Cõfirma frẽs tuos. hoc dr̃ ei: qꝛ ecclia erat sibi cõmittenda: vt habet Joã. vlti. ca. vbi ter dr̃ ei a Christo. Pasce agnos meos: ꝛ hoc etiã pz fidem non deficere vsqꝫ ad finem mũdi: potissime in ecclia romana: que a Petro post Christũ fundata est. h Dñe tecum paratus sum ꝛ in carcerem ꝛ in mortem ire. hoc dixit ex feruore ꝛ confidens de sua ꝯstantia ꝛ virtute. Jõ ꝯñter predicit sibi sua fragilitas. i Non cantabit hodie gall9 donec ter abneges nosce me. post binam aũt negationẽ petri gallus cantauit: ꝓut fuit expositum plenius Mar. xiiij. cap. k Et dixit eis. Hic ꝯñter ostendit quid foret aplis licitum tpe persecutionis: quia cum ꝓmo xps misit eos ad predicandũ dedit eis formaz incedendi: vt sine pecunia ꝛ prouisiõe alia necessarioꝝ incederent: vt dictum fuit supra. ix. ca. Et ideo forte crederent ꝙ tpe persecutiõis que imineret non liceret eis talia portare ꝙ remouet dicens. l Sed nunc qui hꝫ sacculuz ad portandũ pecuniã pro ꝓuisiõe necessarioꝝ. m tollat. i. portet. n Silr ꝛ perã: idest repositoriuz victualiũ: ꝛ qꝛ nõ solũ erat eis licitũ talia portare: sed ẽt seipsos a ꝑsecutoribus moderate defendere saltem pro tunc iõ sb̄dit. o Et qui non hꝫ. scilicet gladium. p Uendat tunicam suam ꝛ emat per hoc innuens qđ licita esset eis defensio moderata tempore persecutionis. iõ sb̄dit. q Dico enim vobis qm̃ adhuc hoc qđ scriptũ ẽ oportet impleri ĩ me. scꝫ mortem acerbissimam ꝛ contẽptibilissimam per iudeorum persecutionem. r Et cum iniquis deputatus est. hoc scribit Jsai. liij. ca. s Etenim ea que sunt de me. scripta suple per prophetas. t Finem habent. idest sunt prope complementum. v Dñe ecce duo gladij hic. non curauerunt apostoli loqui de sacculis vel peris: sed tm̃ de gladijs: quia erant dispositi ad defensionez sui magistri lꝫ postea fugierunt: timore humano percussi. Dicit autem Crisost. ꝙ illi duo gladij erant duo magni cultelli ad scindendum carnes agni. x Satis est. quia vnus euaginãdus sufficienter ostendit licentiam se defendi ꝛ audatiam Petri ad defendendum suum magistrum: ꝛ voluntariam passionem christi qui cum haberet qui pro eo pugnaret: ipse tñ hoc prohibuit: alius nõ euaginatus ostendit aplõs nõ fuisse ꝑmissos facere quãtum poterãt ad defensionem sui magistri vt ꝑ hoc oñderet ꝙ ꝑfectior est patientia quã defensio etiam licita.

Et egressus ibat[a]. Secundū cōsuetudinē[b] in montē oliuaꝝ.[c] Secuti sunt āt illū ⁊ discipuli. ⁊ cū ꝑuenisset ad locuꝫ dixit illis. Orate ne itretis in tētationē[c]. Et ipse auulsus ē ab eis[d] q̄ʒtū iact⁹ est lapidis. Et positis genib⁹ orabat[e] dicēs Pat̄ si vis trāsfer calicē istum a me[f]. Verūtn̄ nō mea volūtas: sꝫ tua fiat. Apparuit illi autē angelus[g] de celo cōfortans eū[h]. Et fact⁹ i agonia[i] prolixius orabat[k]. Et factus ē sudor eius sicut gutte sanguinis[l] decurrētis in terram. Et cū surrexissꝫ ab orōne ⁊ venisset ad discipulos suos inuenit eos dormientes[m] ꝑ tristitia Et ait ill̄. qd dormitis? Surgite orate ne intretis i tentationē. Adhuc eo loquēte[n]: ecce turba et qui vocabat̄ Judas vn⁹ de duodeci an̄cedebat eos[o]. Et appropinq̄uit. Jesu[p] vt oscularetur eū. Jesus āt dixit illi. Juda osculo filium hoīs tradis[q]? Vidētes aūt hi[r] q circa ipꝫ erāt qđ futuꝝ erat[s] dixerūt ei: Dn̄e si ꝑcutimus in gladio? Et ꝑcussit vn⁹ ex illis[t] seruum principis sacerdotum: et amputauit auriculam eius dexteram. Respōdens autem Jesus ait.

a Et egressus ibat. Hic ponitur traditionis christi executio. ⁊ primo ex parte christi se voluntarie offerentis. secundo ex parte iude cuꝫ prodictorie tradentis. ibi adhuc eo loquente. Circa primum dicitur. a Et egressus de loco cene predicte.
b Jbat ſm ꝯsuetudinem. qꝛ assuetus erat illuc exire de nocte causa orationis. c In mōtē oliuaꝝ vbi sciebat traditorē vēturū.
c Orate ne intretis in tēptationem. orō eniꝫ ſm Damasc. est eleuatio mentis in deū: Quāto aūt mens eleuatur in deū tāto facilius temperatio ab eo separatur. d Et ipse auulsus est ab eis: qꝛ orō dꝫ esse solitaria. e Et positis genibus orabat: qꝛ dꝫ eē reuerēs ⁊ deuota. f Pr̄ si vis transf. ⁊c̄. qꝛ dꝫ eē discreta ſb mittēdo ꝓpriā volūtatē volūtati diuine. g Apparuit illi āt angelus: visione corporali i specie hūana h Cōfortans eū: ꝑ modū seruientis: qđ factū fuit ad cōfirmandū fidē discipulorū ꝙ christus sit maior angelis rōne deitatis. Per hoc ēt ostēdebatur ꝙ in eo vera hūanitas erat q̄ cōfortabatur cōtra tristitiam insurgēte in parte sensitiua ex apprehēsione mortis iminētis. i Et fact⁹ in agonia. erat. n. ista agonia reluctatio sensualitatis mortem horrentis: ⁊ rationis ipsam acceptantis: qꝛ virtute diuina quelibet pars ꝑmittebatur agere ⁊ pati ꝙ erat sibi proprium.
k Prolixius orabat. ostēdens ꝙ in maiori necessitate magis dꝫ homo orationi insistere.
l Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis: ex vehementi eni anxietate sensualitatis q̄ permittebatur agere ⁊ pati ꝙ erat sibi propriū vt dictū est fiebat vt non solum humores exirēt per sudorē sed cū hoc aliqd de sanguine sudorem fingente Secūdū vero alios super. nāliter factuꝫ est vt sanguis pro sudore exiret: vt sic xp̄s iā suū sāguinē ꝓ salute nr̄a effūdere icipet.
m Inuēit eos dormiētes ꝑ tristitia. tristitia. n. ē passio causata ex malo p̄senti ꝙ nō potest repelli ⁊ sic causat aggrauationem animi quasi depressi pondere mali presentis: qđ nō pōt amoueri: ⁊ sic per ꝯn̄s impedit vlterius motū spirituum a corde ad organa sensuū exterioꝝ: sed quia hmōi spūs causāt opera vigilie ide est ꝙ tristitia īpediens talem motum spirituū causat aggrauationē sēsuū ⁊ cessationē ab actib⁹ ꝓpris sic̄ fit i sōno ꝓpe dcō q cātur ex vaporatiōe hūoꝝ ex cibis ⁊ potib⁹ ascēdēte v̄sus cc̄brū: q humores ibidem ingrossati ex frigiditate cerebri descendunt versus organa sensuū opilantes meatus per quos spūs ꝓgredientes a corde debēt ad organa sensuū trāsire ⁊ sic cessat sensus ab actibus vigilie.
n Adhuc eo loquēte hic ꝯsequēter ponit̄ executio traditiōs ex pte iude tradētis cū dicitur.
o Judas vnus de duodeci an̄cedebat eos. tanq̄ʒ ductor illoꝝ q volebat cōprehendere iesuꝫ.
p Et appropinq̄uit iesu vt oscularet̄ eū dederat. n. iudas cōprehēsorib⁹ istud signū: ne ꝑ iesu capent Jacobū frēꝫ dn̄i q fuit ei valde silis vt dictū. fuit. Matth. xxvj. ca. q Juda osculo filiū hoīs tradis. i. i signo charitatis ꝓdictionē hōicidij facis ex q̄ factuꝫ iude aggrauabat̄ valde.
r Vidētes āt hi: q circa ipꝫ erāt. i. xp̄i discipl̄i.
s Qđ futuꝝ erat. s. captionē magr̄i sui vt ducerет̄ ad mortē. t Dixerunt ei domine si percutimus in gladio ⁊ percussit vnus ⁊c̄.

Aliȷs discipulis licentiaȝ petentibus ꝑcutiēdi ad magistri sui defensionem petrus q erat an/datioꝛ ceteris ⁊ feruentioꝛ nō petiuit licentiaȝ nec expectauit respōsionē: sed amputauit vniꝰ auriculam intendens eū interficere vel grauit vulnerare.

Sinite vsqȝ hucᵃ. Et cū tetigisset auriculā eius sanauit eumᵇ. Dixit āt iesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotuȝᶜ ⁊ magistratꝰ tēpli ⁊ senioꝛes. Quasi ad latronem existis cū gladiȷs ⁊ fustibus: cuȝ quotidie vobiscū fuerim in temploᵈ: nō extēdistis manus ī me. Sȝ hec ē hoꝛa vestraᵉ: ⁊ potestas tenebraruȝᶠ. Cōprehendētes aūt eumᵍ duxerūt ad domū principis sacerdotum. Petrus v̊oʰ sequebaẛ euȝ a longe. Accenso auteȝ igne ī medio atriȷ ⁊ circunsedentibꝰ illis: erat Petrus in medio eoꝝ Quē cū vidissȝ ancilla quedam sedentem ad lumen: ⁊ eū fuisset ītuita dixit. Et hic cum illo erat. At ille negauit eū dicens. Mulier nō noui illuȝ. Et post pusillū alius videns eū dixit. Et tu de illis es. Petrꝰ v̊o ait. O homo nō sum ⁊ īteruallo facto quasi hoꝛe vnius alius qdaȝ affirmabat dicens. Uere ⁊ hic cuȝ illo erat: nā ⁊ galileus est. Et ait petrus: Homo nescio qd dicis. Et continuo adhuc illo loquēte cantauit gallus: Et cōuersus dominus respexit Petrum. Et recoꝛdatus ē petrus verbi domini sicut dixerat: quia priusq̄ȝ gallus cantet ter me negabis. Et egressus foꝛas petrꝰ fleuit amare. Et viriⁱ qui tenebāt Jesum: illudebāt ei cedentes: Et velauerunt ⁊ percutiebant faciem eius: ⁊ interrogauerūt eum dicētes. Prophetiza quis est qui te percussitᵏ? ⁊ alia mlta blasphemantes dicebant ī eum. Et vt factꝰ ē dies conuenerun senioꝛes plebis: ⁊ principes sacerdotuȝ ⁊ scribe: ⁊ duxerunt illuȝ in consiliū

a Sinite vsqȝ huc. quasi dicat nō moueat vos qd ē futuꝝ: q2 ꝑmittendi sunt vt me comprehendāt: vt impleanẛ ea que de me scripta sunt.

b Et cū tetigissȝ auriculam eius sanauit eum. in quo apparet maxima xp̄i charitas sanādo illum qui venerat ad cōprehendendum ipsum.

c Dixit aūt iesus ad eos q venerāt ad se principes sacerdotū ⁊c̄. Cōtrariū videtur Mat. xxvi. cap. vbi dici videẛ ꝙ ꝑncipes sacerdotū nō fuerunt in captione iesu: sed ductus fuit ad eos per comprehensoꝛes ad locum vbi conuenerant. Ad qd rn̄detur dupliciẛ. vno modo ꝙ ȝ nō venerint ad cōprehendendū iesum ī ꝓpriȷs ꝑsonis venerūt: tn̄ in v̊tute in ministris ab eis missis. Alio modo ꝙ aliqui de principibꝰ sacerdotū venerunt cū ministris ad comprehendendū iesum vt diligentius fieret negociū plures tn̄ expectabant in domo vt dicit Matt.

d Quasi ad latronē existis cum gladiȷs ⁊ fustibus cū quotidie vobiscū fuerim ī templo. quasi dicat tunc non cepistis me: quia nolebam: nec modo caperetis nisi permitterē: ideo sequiẛ.

e Sed hec ē hoꝛa. vobis ꝯcessa ad me cōprehendendum.

f Et ptās tenebrarum. q2 diabolus tenebraruȝ princeps eos ad hoc incitabat.

g Comprehendens autem. Hic consequenter ponitur christi traditi comprehensio: ⁊ subditur petri negatio cum dicitur.

h Petrus vero de negatione enī petri varie loquūtur euangeliste. q̄ varietas exposita fuit ⁊ concoꝛdata Matth. xxvi. cap.

i Et viri. Hic consequenter describitur Christi comprehensi illusio cum dicitur.

k Prophetiza nobis Christe ⁊c̄. Per hoc enim designabant ꝙ esset falsus propheta: ⁊ ꝙ ignoꝛaret quis eum percuteret: ⁊ non solum illudebant sed etiam calūniose interrogabant.

l Si tu es christus dic nobis. quasi respondisset sic statim iposuissent ꝙ voluisset sibi vsurpare dignitatem regiam: contra Cesaris oꝛdinationem: qui dignitatem regiam a iudeis abstulerat: sicut dicitur. iȷ. cap. Si autem dixisset non obiecissent contra euȝ de redargutione: q2 pluries v̊bis ⁊ factis dixerat se esse Christū: vn̄ Jo. x. ca. dicentibꝰ ei iudeis. l Si tu es xp̄s dic nobis palā: respōdit eis Jesus loquoꝛ vobis et non creditis: opera que ego facio in nomine patris mei hec testimonium perhibēt de me: ideo sequitur.

a Si dixero vobis non creditis mihi.sicut ⁊ alias nõ credidistis nec ṽbis meis nec factis.
b Si vos autem interrogauero non respon/debitis:sicut cum alias petiuerat de Christo q̊modo sit filius dauid non responderunt: et in pluribus alijs ei⁹ questionibus silẽ inuenitur.
c Neqꝫ dimittetis. quia obstina/tionem sciebat eorum.
d Ex hoc autez. idest post passio/nem meã ⁊ resur/rectionem.
e Erit filius ho/minis sedẽs a de/xtris virtutis dei qḋ impletũ est in ascensione christi ẜm ꝙ dicit Mar. vlti.cap.Et dñs q̄dem iesus postq̃ȝ locutus est eis as/sumptus est in ce/lum ⁊ sedet a dex/tris dei.

suum dicẽtes. Si tu es christus dic nobis[l]. Et ait illis. Si vobis dixe/ro non credetis mihi. Si autem ⁊ interroga/uero non respondebi/tis mihi[b]:neqꝫ dimitte/tis[c]. Ex hoc autem[d] erit filius hominis sedens a dextris virtutis dei[e]. Dixerunt aũt omnes[f]. Tu ergo es filius dei? Qui ait. Uos dicitis quia ego sum[g]. At ille dixerũt. Quid adhuc desideramus testimo/nium[h]. Ipsi enim audiuimus de ore eius. Et surgens omnis multi/tudo[i] eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ce/perunt autem illum ac/cusare[k] dicentes. Nũc inuenimus subuerten/tem gentem nostram ⁊ prohibentẽ tributa da/ri Cesari:⁊ dicentem se christum regem esse. Pilatus autem inter/rogauit eum dicens. Tu es rex iudeorum? At ille respondens ait. Tu dicis. Ait autẽ Pi/latus ad principes sa/cerdotum: et turbas. Nihil inuenio cause[a]

f Dixerunt autem omnes ⁊c̈. Matth.xxvj.c. dicit ꝙ summus sacerdos hoc dixit:dicendum ꝙ ille dixit ṗmo ⁊ principaliter:⁊ ideo Matt. ipsum solum exprimit. Alij aũt ꝯsequenter idẽ dixerũt volentes ex hoc concludere ꝯdẽnatio/nem xp̄i fore instaȝ.⁊.tu ergo es filius dei hoc non sequebat̃ ex dicto precedenti:quia dixerat erit filius hominis:verũtñ quia hoc erat verũ noluit negare nec etiaȝ affirmare: ne aperiret locũ calũnie:ȝ rñdit. g Uos dicitis q̄ ego sum. qḋ ṽbũ erat verũ ⁊ taliter ꝓlatũ ꝙ calũniã non hẽret ẜm veritatẽ:sed tm̃ ẜm iudeoꝝ mali/tiam:ex qua ꝯcluserũt. h Quid adhuc desi/deramus testimoniũ.q.d.ꝯuictus est ꝓpo ṽbo vñ subdit̃. Ipsi enim audiuim⁹ de ore eius. In ca.xxij.vbi dicit̃ in postilla:q̄ ille modus capi/endi xp̄m ꝑ suũ discipulũ videbat̃ magis possi/bilis. i Et surgẽs ois multitudo. Postq̃ȝ de/scripta est xp̄i cõprehensio per malitiã iudeoꝝ Hic ꝯsequenter describit̃ eius occisio ꝑ execu/tionẽ gentiliũ vbi ṗmo describit̃ sollicita exa/minatio. Scḋo iniqua ꝯdẽnatio ibi Pilat⁹ aũt

Tertio impia occisio ibi:⁊ cũ ducerẽt eũ. Quar/to deuota tumulatio ibi:Et ecce vir noie ioseph Circa primũ ṗmo describit̃ examinatio coram Pilato preside. Scḋo coram Herode ibi:Pila/tus aũt. Circa ṗmũ dr̄. i Et surgens ois mul/titudo eoꝝ duxe/runt illũ ad pilatũ qui erat ibi prese/s loco romanoꝝ.
k Ceperũt autẽ accusare illũ. Et h̄ de trib⁹. Prio de auersione populi a lege Moysi ser/uanda:cũ dicitur. Hunc inuenimus subuertenteȝ gen/tem nostrã. Scḋo ꝙ per doctrinam suã ĩpediret red/dere Cesari tribu/tũ:⁊ hoc notat̃ cũ dicit̃:⁊ ꝓhibenteȝ Tertio ꝙ volebat sibi vsurpare re/gnũ iudeoꝝ: ideo seq̄t̃:⁊ dicenteȝ se xp̄m regem esse.
Primũ aũt erat manifeste falsum: q̄ nõ venit soluere legẽ sed adimplere: vt h̄r̄ Matth.v.c. Et legẽ moysi vsqꝫ ad mortẽ seruauit: vt decla/ratũ fuit ibidẽ. Silr̄ scḋm q̄ iudeis querentib⁹ lȝ nobis censũȝ dare Cesari:an nõ? rñdit. Red/dite que sunt Cesaris Cesari:vt h̄r̄ Matth.xxij cap. Silr̄ tertiũ:q̄ cũ xp̄s sciret turbas ventu/ras vt eũ raperent ⁊ facerẽt sup̱ se regẽ fugit:vt h̄r̄ Jo.vj.ca. Pilatus aũt de ṗmo non curauit: q̄ gentilis erat:⁊ ideo de lege moysi non cura/bat. Scḋm reputabat falsũȝ:q̄ responsione xp̄i audierat ꝑ reuelationẽ de tributo cesari reddẽ/do vt predictũ est. Sed de tertio inquisiuit: q̄a videbat̃ esse ꝯ dñm suũ:vñ ⁊ iudei corã eo dixe/runt nõ habem⁹ regẽ nisi Cesarẽ. Jo.xix.ca. Et ibidẽ dr̄. Ois eni qui se regẽ facit ꝯdicit Cesa/ri. Christus aũt se regẽ esse nõ negauit neqꝫ af/firmauit:sed medio mõ rñdit dicẽs. Tu dicis: verũtñ expssit ꝙ si eẽt rex:regnũ ei⁹ nõ erat de h̄ mũdo:vt h̄r̄ Jo.xviij.ca. Et q̄ Pilat⁹ ⁊ ĩpera/tor dñs suus nõ curabãt nisi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Jesum excusatuȝ dicens.

a Nihil invenio cause. s. criminis vl'mortis.
b In hoc hoīe. at illi invalescebant vt clamo/
ribus obtinerent q̄ rōne non poterant.
c Cōmouit populum. q. d. turbauit pacem
cōmunem. d Incipiens a galilea. volebant
enim eum notare
q̄d esset filiis iude
galileo qui tempo
re natiuitatis xp̄i
inducebat popu/
lum ad rebellan/
dum imperatori
romano dicēs eē
illicitum iudeis ꝓ
fiteri aliquem do
minum terrenū:
sed solum deum:
vt habet Act. v. c.
Ante hos dies exi
stit Judas galile⁹
q aduertit popu/
lum in die profes/
sionis: sed Pilat⁹
hoc falsū reputa/
uit eo q̄d audie/
rat Christum di/
xisse. Reddite q̄ sūt
Cesaris Cesari: et
que sunt dei deo:
per hoc ostendēs
q̄ poterant esse subiecti non solum deo s̄ etiā
temporali domino. e Pilatus autem. Hic
consequenter ponitur examinatio christi corā
herode.. e Pilatus autem audiens q̄ iesus
esset de galilea remisit eum ad herodem. Tū
vt herodi deferret. Tū quia credebat q̄ libent
liberaret hominem qui esset de terra sua ⁊ ma
xime innocentem. Sciendum etiam q̄ l3 xp̄s
fuerit in bethleem natus vt dictum est. ij. cap.
Tamen dicitur hic de galilea: quia fuit ibi nu/
tritus ⁊ conuersatus. f Qui ⁊ ipse hieroso/
limis erat his diebus. s. paschalibus propter so
lēnitatem: quia iudeus erat. Pater enim suus
fecit se circūcidi transiens ad ritum iudaismi:
ſm q̄d dicit Josephus. g Herodes autem
viso Jesu gauisus est. non propter deuotionē:
sed propter curiositatem. ideo subditur.
h Eo q̄d audierat multa de eo. s. de miraculis
eius ⁊ doctrina. i Et sperabat signū aliq̄d.
idest mirabile factum.

in hoc homine[b]. At illi
inualescebāt dicentes.
Commouit populum[c]
docens per vniuersam
iudeam incipiens a ga
lilea[d] vsq; huc. Pilat⁹
autem audiens[e] galile-
am interrogauit si ho-
mo galileus eēt. Et vt
cognouit q̄ de Hero-
dis potestate esset: re-
misit eum ad herodē
qui ⁊ ipse hierosolimis
erat illis diebus[f]. He-
rodes autem viso iesu
gauisus ē valde[g]. Erat
enim cupiens ex mul-
to tempore videre eū:
eo q̄d audierat multa
de eo[h]: et sperabat ali-
quod signum[i] videre
ab eo fieri[k]. Interroga
bat autem eum multis
sermonibus[l]. At ipse
nihil illi respondebat.
Stabant autem princi
pes sacerdotum ⁊ scri-
be constanter accusan-
tes eum. Spreuit autē
illum Herodes[m] cum
exercitu suo. Et illusit
indutum veste alba[n].
Et remisit ad pilatū[o]
Et fcī sūt amici herodes
⁊ pilat⁹ i ipsa die[p]. Nā
antea inimici erāt[q] ad i
uicē. Pilatus aūt[r] cōuo
catis p̄ncipib⁹ sacerdo

k Uidere ab eo fieri. sperabat etiam ab eo
audire quedam curiosa ⁊ insolita. ideo subdit.
l Interrogabat autem eum multis sermo
nibus. Jesus autem in conspectu eius noluit
aliquod signum facere: Tum quia herodes
erat indignus cū
moneretur ex cu/
riositate vt dicūt
est. Tū quia Jesus
voluit ostendere
q̄ predicator ver
bi diuini non de/
bet coram princi/
pibus ostentatio/
nem suam quere/
re: ⁊ eisdem ratio
nibus non respon
dit eius interro/
gationibus.
m Spreuit autē
Herodes. reputās
eū idiotam ⁊ fa/
tuum.
n Et illusit indu
tum veste alba. sic
enim illudebatur
tunc fatuus.
o Et remisit ad
Pilatum: vt eum
honoraret: sicut ⁊
Pilatus ei detulerat.
p Et facti sunt amici propter mutuam
reuerentiam factam: vt dictum est. Et ideo
sequitur.
q Nam ante inimici erant ad inuicem pro
pter galileos quos Pilatus occiderat miscens
sanguinem eorum cum sacrificijs: vt dictum
est. xiij. capi.
r Pilatus autem. Hic consequenter descri
bitur Christi condēnatio iniusta: vbi primo de
claratur Christi innocentia ex triplici confes/
sione iudicis causam examinantis: et etiam
ex allegatione Herodis: qui ipsum non con/
demnauerat. Judei autem econtrario con/
tra verba iudicis ter clamauerunt: vt ob/
tinerent per importunitatem clamoris: quod
non poterant via rationis: propter quod Pi
latus finaliter declinauit a iusticia condem/
nans ad mortem innocentem Jesum incli/
natus ad hoc ex populi fauore quem querebat

⁊ Cesaris timore cuius indignationem formidabat: eo qđ dixerant iudei in cõspectu suo. Si hũc dimittis non es amicus Cesaris: vt habet Joãnis.xix.cap. ⁊ ex dictis patet littera paucis exceptis que exponentur. Nam remissit illum ad nos.i. ad nr̃m iudicium: libri antiqui ⁊ correpti sic habent.

a Nam remissi vos ad illum. scz ad herodez: vt pz ex dictis: ⁊ littera sequens consonat cum dicitur.

b Et ecce nihil dignũ morte actũ est ei.s.coram Herode.

c Emendatum ergo.idest verberatum.

d Illum dimittam. liberũ a morte. Sed cõtra hoc videtur qz pilatus sciebat ipsum esse innocentem. quomodo igitur volebat ipsum iniuste verberare. Dicendum ꝙ volebat facere vt iudei vidẽtes hanc flagellationem satiarẽtur hac pena ⁊ cessarent a morte Jesu querenda.

e Necesse autez habebat dimittere eis ⁊c̃. Quia in nocte pasche ãgelus domini saluauit hebreos: ⁊ percussit primogenita egyptiorum: ⁊ ideo in memoriam huius beneficij in solẽnitate paschali saluabant vnum propinquum morti. Et aliquos condẽnates ad mortem interficiebant ad representandum saluationem hebreorum: ⁊ interfectionez egyptiorum: ⁊ istam consuetudinem eis obseruari impetrauerãt ab imperatore romanorum sicut fuerat obseruata anteq̃z iudea esset romanis subiecta et hoc est qđ dicit. e Necesse aũt habebat ⁊c̃. quia tenebatur obseruare illud qđ erat concessum ab imperatore. Pilatus sciẽs Jesum innocentem volebat eum liberare per hanc viã proponẽs ꝙ nõ expediret eis dimittere: nisi Jesum aut Barraban: cuius liberationem credebat iudeos nullo modo preeligẽ propter nimiã ipsius malitiã: sz ipsi nimio odio moti contra Christum preelegerũt Barraban liberare petẽtes Jesum crucifigi eo qđ erat modus mortis asperior ⁊ durior: cetera patent.

f Et cuz ducerẽt eũ. Hic consequenter ponit xp̄i ipia occisio cum dicit.

f Et cũ ducerẽt eũ ad crucifigẽdũ apprehenderunt simonem ⁊c̃. quia coegerunt euz ad portandũ crucem vt citius venirent ad locũ crucifixionis: qz iesus videbat nimis debilitatus ex afflictiõe precedẽti: et ideo q̃uis iesus primo portassz crucẽ suã tamen illi qui euz ducebant acceperunt eam ⁊ posuerũt supra Simonem ratione predicta. ille autem inuite portabat. Tum quia hoc erat turpe. Tum quia forsitan erat discipulus iesu. occultus tamen.

g Sequebatur aũt illũ ⁊c̃. qz aliqui sequebant eum ad ipsum crucifigenduz: aliqui ad deridẽdũ eũ: ⁊ aliq ad videndũ spectaculuz: ⁊ aliq ad plangendũ: spãlr mulieres deuote qbus dixit.

tum ⁊ magistratibus: et plebe dixit ad illos. Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum. Et ecce ego coram vobis interrogans nullã causam inuenio i homine isto ex his in quibus euz accusatis: sed neqz herodes. Nam remisit illum ad nos[a]: ⁊ ecce nihil dignuz morte actum est ei[b]. Emendatum ergo[c] illum dimittam[d]. Necesse autẽ habebat dimittere eis[e] per diem festũ vnum. Exclamauit autem simul vniuersa turba dicens Tolle hunc et dimitte nobis Barrabã. Qui erat propter seditionẽ quandam factam in ciuitate et homicidium missus in carcerez. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos: volẽs dimittere Jesum. At illi magis clamabant dicentes. Crucifige: crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos. Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis inuenio in eo. Corripiam ergo et dimittaz. At illi instabãt vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur. Et inualescebant voces eoruz. Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium ⁊ seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant. Jesum vero tradidit voluntati eorum. Et cuz ducerent eum[f] apprehenderunt Simonem quẽdam cirenensem veniente de villa ⁊ imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Sequebatur autez illum[g] multa turba populi ⁊ mulierum que plangebant et lamentabantur euz. Cõuersus autem ad illas

dixit Jesus Filie hyerusalem[a] nolite flere[b] super me sȝ sup vos ipas flete: ⁊ sup filios vr̃os: Qm̃ ecce veniẽt dies[c] in quib⁹ dicetis. Beate steriles[d] ⁊ ventres q non genuerunt[e] ⁊ vbera que non lactauerũt. Tunc incipient dicere montibus[f] cadite sup nos: ⁊ collibus operite nos Quia si in viridi[g] ligno hec faciunt in arido qd fiet? Ducebãtur aũt ⁊ alij duo nequam cum eo vt interficerentur. Et postq̃ȝ venerũt in locũ qui vocatur caluarie ibi crucifixerunt cum: ⁊ latrones: vnum a dextris alteruȝ a sinistris. Jesus ãt dicebat Pater dimitte illis nõ enim sciunt qd faciũt[h]

Diuidẽtes vero vestimenta eius miserunt sortes. Et stabat populus expectans ⁊ deridebant eum principes cũ eis dicentes. Alios saluos fecit se saluum faciat: si hic est christ⁹ dei electus. Jlludebãt autem ei ⁊ milites accedẽtes ⁊ acetum offerentes ei dicẽtes. Si tu es rex iudeorum. saluum te fac. Erat autem ⁊ superscriptõ[i] scripta sup eum litteris grecis ⁊ latinis ⁊ hebraicis. Hic est rex iudeorum Un⁹ autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicens Si tu es christus: saluum fac teipsum ⁊ nos. Respondens autem alter Jncrepabat euȝ dicens. Neque tu times deum[k]: Qui in eadem damnatione[l] es: ⁊ nos quidem iuste: nam digna factis recipim⁹: hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum. Domie memẽto mei[m] Cum ventris in regnũ tuum[n]. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso[o]. Erat autem fere hora sexta: ⁊ tenebre facte sunt in vniuersaȝ terram vsqȝ in horam nonam. Et obscuratus est sol: Et velum templi scissum est medium. Et clamans vo-

a Filie hyerusalem ⁊c̃. q: non soluȝ alique de galilea secute fuerant ipsum sed etiam aliq̃ de hyerusalem sibi adheserant per devotionem.
b Nolite flere ⁊c̃. non prohibet cõpassioneȝ sed predicit aliam luctus causam in obsidione hyerusalem futurã per Titiũ ⁊ Uespasianum: iõ subditur.
c Quoniã ecce dies venient scȝ quadragesimo scdo anno p⁹ passionem xp̃i in quo fuit dicta obsidio.
d Beate steriles q: agiliores erunt ad fugiendum q̃ȝ grauide.
e Et ventres qui non genuerũt: qa mulieres habẽtes pueros in obsidione fuerũt anxiate non solum pro se: sed etiaȝ ꝓ pueris suis ⁊ alique pre famis anxietate ꝓ prios pueros comederunt: ꝺm' qꝫ dicit Josephus li. de iudaico bello.
f Tunc icipient dicere montibus. ⁊c̃. q: aliq ꝑ horrore miserie q̃ tũc fuit in populo iudeorum: Dicebãt ad montes cadite super nos.
g q: si in viridi ⁊c̃. xp̃s h̃ dr̃ lignũ viride faciẽs fructuȝ: ⁊ per ꝯñs indignuȝ abscisione ꝑ mortẽ: populus autem iudaicus hic dicitur lignum aridum infructiferum cum ⁊ per consequens dignum abscisione per mortem ⁊ conbustionem gehenne: que est pena extrema ⁊ maxima.
h Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciũt: erãt .n. ibi aliq simplices ⁊ illiterati a sacerdotibus iudeoꝝ decepti: qui perseqũbantur xp̃m zelo legis: ⁊ ꝓ istis orauit xp̃s. Alij autem erant litterati. q ipsum esse xp̃m probabilis nouerãt seu agnoscẽ debuerãt sȝ ex odio ⁊ iuidia fuerũt excecati. ⁊ ip̃m ꝑsecuti st̃ vsqȝ ad mortẽ: ⁊ ꝓ illis nõ orauit.
i Erat supscriptõ scripta sup eũ lr̃is grecis latinis ⁊ hebraicis q: iste erãt tres ligue ꝑncipales: vt oẽs possent legẽ.
k Neqȝ tu times deũ q in eadẽ dãnatiõe es q̃si dicat lȝ hoĩes ñ timueris: tñ debe res deũ timẽ maxie i articulo mortis in q̃ tu es iõ sb̃ditur.
l Qui in eadẽ dãnatiõe es scilicet mortis.
m Momento mei dñe: magna fides huius latronis. q nec ꝑꝑ acerbitateȝ pene quaȝ sustinebat nec ꝑꝑ ĩfirmitatẽ carnis quã ĩ xp̃o videbat cõfessionẽ vere fidei omisit.
n Cum veneris in regnum tuum: mãifeste patet qꝺ non loquebatur ꝺ regno temporali: sed eterno iõ subditur.
o hodie mecuȝ eris in paradiso: accipitur hic paradisus ꝓ orto voluptatis nec pro celo empicro: sed pro fruitione beata quã habuerunt sancti patres in morte christi qui erant in lymbo detenti: statim cuȝ eius anima descendit ad eos ⁊ eadem die illuc descendit

anima illius latronis facta p̄ticipes beate fruitionis. a In manus tuas comendo spiritū meum: ostendens ꝙ in articulo mortis maxime debemus recurrere ad eum.
b Videns autem Centurio: qui erat constitutus ad custodiendum christum in cruce quousq; expirasset. c Qđ factum fuerat scilicet miracl'a i christi passione facta: vt pote terremotus: scissio petrarū obscuritas solis supernaturalis: ⁊ ꝙ cum clamore magno expirasset: qđ non poterat fieri virtute nature.
d Glorificauit deum. fidei confessione dicens.
e Vere hic hō iust⁹ erat Matth. xxvij. dicitur vere filius dei erat iste: Dicēdum ꝙ vtrū q3 dixit Centurio Sed Matthe⁹ expressit vnū Lucas aliud de altero tacendo.
f Percutiētes pectora sua. penitentes ⁊ dolētes de christi persecutione: ⁊ isti fuerunt qui a peritis decepti fuerant vt predictum est.
g Stabant autem omnes noti eius a lōge: cōtrarium videtur Joānis.xix.capi. vbi dicitur. Stabant iuxta crucem iesu mater eius ⁊ soror matris eius ⁊c̄. Respondit Augustinus qđ nō erant imediate iuxta illam propter turbam cōprimentem nec ita longe quin possent eum videre: ideo possunt dici fuisse longe ⁊ prope diuersis respectibus.
h Et ecce vir. Hic describitur deuota christi tumulatio que fuit solēnis ⁊ preciosa licz mors fuerit ignominiosa: prout de vtroq3 fuerat prophetizatuz per Esaiam sicut plenius fuit declaratum. Matthe.xxvij.capi.
i Decurio. idest existens de curia scilicet presidis vel imperatoris.
k Hic non consenserat consilio ⁊ actibus eorum. s. aliorum iudeorū christuz persequētiū.
l Abarimathia. Jsta est ciuitas que vocata ē ramata de qua fuit helchana pater Samuelis vt habetur primi Regum primo capi.
m Qui expectabat ⁊ ipse regnum: non temporale ⁊ terrenū. sed celeste ⁊ eternum.

ce magna iesu ait. Pater in manus tuas comendo spiritum meum[a]. Et hec dicens expirauit Videns autez[b] Centurio qđ factuz fuerat[c] glorificauit deum dicens[d]. Vere hic homo iustus erat[e]. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculū istud. Et videbāt que fiebant percutientes pectora sua reuertebantur[f]. Stabant autē omnes noti eius a longe[g] ⁊: mulieres q̄ secute eum erant a galilea hec vědentes.. Et ecce vir[h] noie Joseph q erat decurio[i] vir bonus ⁊ iustus: Hic non consenserat consilio ⁊ actib⁹ eorum[k]. Abarimathia[l] ciuitate iudee quia expectabat ⁊ ipse regnum[m] dei. Hic accessit ad Pilatum[n] ⁊ petijt corpus iesu. et depositum inuoluit[o] i syndone ⁊ posuit eum in monumēto excis[p] in quo nondum quispiam positus fuerat[q]

n Hic accessit ad Pilatum erat enim de curia et propter hoc habebat maiorem accessum.
o Et depositum inoluit i syndone idest in panno lineo: ⁊ ex hoc ordinatum est ꝙ corpus christi nō cōsecratur nisi super pannum lineum.
p Et posuit eum in monumento exciso. i in vno lapide concauato: ƀm quātitatem hominis: ne si ex pluribus lapidibus esset factum posset dici a iudeis ꝙ suffossa fuisset sepulchrum ⁊ corpus inde sublatum.
q In quo nondum quisquam positus fuerat: ne posset dici ꝙ ille qui prius ibi fuisset sepultus resurrexisset ⁊ non christus.

Expositio moralis. Luce.xxi.ca.

C Appropinquabat autem dies festus azimorum ⁊c̄. Exponatur sicut supra. Matthei. xxvj. ⁊ Marci.xiiij. Jntrauit autem sathanas in iudam ⁊c̄. Jam ante intrauerat cuz esset fur ⁊ loculus habens: vt dicitur Joannis.xij. Sed tunc intrauit ad ipsum amplius possidendum ex quo patet qđ in omni mortali peccato dyabolus intrat hominem vt ipsum de nouo possideat vel amplius quam ante. Et abijt ⁊ locutus est cum principibus sacerdotum ⁊c̄. Expo/

natur sicut supra. Matthei. xxvj. Marci.xiiij.
Et ait illis desiderio desideraui hoc pascha mã
ducare vobiscum ⁊c̃.hoc est eucharistie sacra/
mentum ꝙ nos per fidem spiritualiter man//
ducemus ⁊ ipse manducat nobiscum incorpo/
rando nos sibi per istud sacramentum: quod
alloquens Augustin⁹ dicit.Cibus es grandiũ
non mutaberis in me sed tu me mutabis in te.
Cetera moraliter sunt exposita. Matthe.xxvj.
Facta est ⁊ contentio inter eos quis eorum vi/
deretur esse maior ⁊c̃. Similis contentio fre/
quenter fit in ecclesia pro dignitatibus obti/
nendis:⁊ non solum inter seculares sed etiam
inter regulares diuitias habentes:sicut Canes
contemnunt ad optinendum os carnibus ⁊
medullis repletnm propter quod viliores car
nibus videntur ⁊ religiosi mendicantes qui ꝑ
officijs presidendi contendunt ꝙ nihil anne/
xum hebeant nisi miseriam ⁊ laborem propter
qnod ad repellendum talem ambitionem sub
dit saluator. Sꝫ qui maior est in vobis ⁊c̃. vos
autem estis qui permansistis mecum ⁊c̃.per//
manentibus enim firmiter in tribulationibus
cum ipso disponit fruitionem Beatam in cele
sti regno. Ait autem dominus Symoni Ecce
sathanas expetiuit vos ⁊c̃. Per hoc patet ꝙ
dyabolus fideles temptare non potest nisi ex
dei licentia:sicut de sancto Job:dicitur Job pri
mo capitu. Ut cribraret sicut triticum:Ex hoc
habetur ꝙ dyabolus homines sanctos magis
satagit cõcutere temptationibus q̃ꝫ alios. vn/
de refert Gregorius in dyalogo:qđ ille Dya//
bolus qui per magnum tempus Andream epi
scopum temptando de quadam muliere ipsuꝫ
ad hoc induxerat ꝙ illius mulieris tergum
blandiendo manu percusserat: plus fuit a suo
principe commendatus: q̃ꝫ ille qui procura/
uerat homicidium ⁊ alia multa mala. Ego au/
tem rogani pro te vt non deficiat fides tua. Cri
sosto. Non autem dixit rogaui vt non neges
sed vt fidem non deseras: nam ⁊ si paululum
agitandus sis:habes tamen reconditum semẽ
fidei. Et tu aliquando conuersus confirma fra
tres tuos Nam illi qui consecuti sunt a deo do
num misericordie debent quantum possunt in
bono ceteros corroborare. Qui dixit ei dñe,te/
cum paratus sum. Exponatur vt supra: Mat/
thei.xxvj.capitu.⁊ marci.xiiij. Et dicit eis quã
do missi vos sine sacculo.⁊c̃.quando missi fue/
runt Apostoli ad predicandum sine prouisio/
ne aliqua necessariorum fuit diuinitus eis lau
te prouisum: quia nihil eis defuit:vt dicitur in
textu.quando vero relaxatum fuit illis sibi pro
uidere de necessarijs in via passi fuerunt pe//
nurias multas:vt patet in actibus Apostolo//
rum ⁊ in legendis eorum: hoc autem fuit ad
dandum fidutiam pauperibus predicatoribus
exequendi constanter officium predicandi.
Uendat tunicam suam:vt emat gladium. Gla/
dius spiritus est dei verbum in sacra scriptu/
ra contentum: pro quo emendo in sacre scri/
pture studio vendenda est tunica. idest exte/
riora bona sunt exponenda:hec est illa marga
rita pro cuius emptione omnia sunt venden/
da vt dicitur. Matthei.xiij.⁊ sapien.vij. Om
ne aurum in comparatione illius harena est
exigua.⁊ tanquam lutum extimabitur argen/
tum in comparatione illius. Sacra vero scriꝑ
ptura continetur in duobus testamentis. Ideo
subditur. Ecce duo gladij hic:⁊ quoniam suffi/
ciunt ad omnem falsitatem fidei contrariam
destruendam sequitur. Satis est. Et egressus
ibat ⁊c̃.scilicet ad locum vbi sciebat traditorem
venturꝫ ⁊ obtulit ꝓmo spiritũ per feruorez ora
tionis ideo subditur. Et factus est sudor eius
sicut gutte sanguinis decurentis in terram ex
feruore orandi:⁊ ex apprehensione imminen
tis tormenti. Et cum surrexisset ab oratione.
⁊c̃.exponatur sicut Matthei.xxvj. capitulo ⁊
Marci.xiiij.vsque ibi. Et cuꝫ tetigisset auricu/
lam eius sanauit eum sicut precisio auriculi ser
ui pontificis significauit in obedientiaꝫ iudai
ci populi ad christum sic eius sanatio signifi//
cat eius obedientiam circa finem mundi:quia
tunc tanget christus sua clementia corda in/
deorum. Comprehendetes autem eum ⁊c̃.
Exponatur sicut matthei.xxvj.capitu.et mar//
ci.xiiij.vsqꝫ ibi. Et vt factus est dies.⁊c̃. Expo/
natur sicut matthe.xxvj.capitu.et marci. xiiij.
Et ait illis si dixero vobis non credetis mihi
⁊c̃. Homines enim in malis obstinati verita/
tem dicentibus non credunt: nec interrogati
de veritate respondent:nec ad bonam persua/
sionem:a nequitia sua cessant ⁊ tales erãt isti.
Residuũ huius capituli exponatur. sicut mat/
thei.xxvj.capi.⁊ marci.xiiij.

Alia expositio moralis. Luce.xxij.

Et surgens multitudo eorum rc. sequitur: hūc
inuenimus subuertentem gentem nostraz rc.
Ista contra christum proposita: erant simplici
ter falsa propter qđ Pilatus respondit. Nihil
inuenio cause in hoc homine: sed hic est modꝰ
iniquorum ꝙ per mendatia querunt condem/
nationem iustorum: ex hoc etiam patet ꝙ ali/
quando iustius agitur in curia laycali: quā cle
ricali: Principes enim sacerdotum christum
condemnauerunt tanq̄ꝫ mortis reum quē Pi
latus pronuntiat innocentem ⁊ iustum: ⁊ sic ho
die fit in pluribus locis ꝙ homicidie notorij
qui per secularem iudicem suspenderentur: ꝑ
ecclesiasticum iudicem in magnum populi scā
dalum liberentur. At illi in valescebant rc. sic
faciunt maligni querētes obtinere per clamo/
rem: ꝙ non possunt per rationem. Herodes āt
viso iesu gauissus est rc. per hoc autem ꝙ chri
stus coram Herode incestuoso ⁊ homicida no/
luit facere miraculum: nec suis interrogationi
bus respondere significauit ꝙ tales digni non
sunt opera videre diuina nec eius habere re/
sponsa. Spreuit autem illum herodes rc. sicut
hodie sectatores christi a malis hoībꝰ spernū
tur: ⁊ ab eis fatui reputantur. Et facti sunt ami
ci Herodes ⁊ Pilatus rc. hoc fuit signum ꝙ iu
deorum principes ⁊ romanorum conuenirēt
in persecutione christianorum: cetera exponū
tur sicut Matth. xxvij. ⁊ Mar. xv. vsqꝫ ibi Fi-
lie hyerusalem nolite flere super me: sed super
vos rc. Secundum sensuꝫ litteralem fletus ad
quem induxit christus mulieres fuit propter
miseriam per romanos super iudeos ventu/
ram: ⁊ illa miseria figura fuit miserie super in
credulos venture per spiritus malignos pro
cuius euasione flendum est ⁊ oranduꝫ ante ter
minum huius vite. Ducebantur aūt ⁊ alij duo
nequā cum illo rc. hoc ad litteram procuratuꝫ
fuit per principes iudeorum vt a vulgaribus
christus participasse videretur in criminibus
eorum ⁊ sic ipsi viderentur iuste mortem eius
procurasse ⁊ sic frequēter faciunt maligni que
rentes operire suam nequitiam per infamiam
iusti. Et postq̄ꝫ venerunt in locum qui vocatur
caluarie rc. Exponatur sicut Mat. xxvij. cap. ⁊
Mar. xv. Jesus autem dicebat pater dimitte
illis rc. Beda. Neqꝫ putandū est cum hoc fru
stra orasse: sed in eis qui post eius passionem
crediderunt ꝙ orabat impetrasse. Notandum
sane ꝙ non pro eis orat qui quē filium dei in/
tellexerunt magis crucifigere q̄ꝫ confiteri ma
luerunt sed pro eis qui nescierunt ꝙ fecerunt
zelum dei habentes: sed nō ꝫm sciam vnde sub
dit. Non enim sciunt quid faciunt. Cetera ex/
ponātur sicut Matth. xxvij. ⁊ Marci. xv. vsqꝫ
ibi. Unus autem de his qui pendebant latroni
bus rc. per istos duos significantur illi q. ꝓ pec
catis suis expiandis cum christo crucifigūtur
per professionem in religione factam: sed aliq
reuertuntur actu ⁊ si non habitu ad vitam secu
larem de quibus dicitur Roma. scđo capi. No
men dei per quos blasphematur inter gentes
quia scandalizant seculares: ⁊ isti significantur
per latronem blasphemantem. Alij vero pro/
fessi crucem penitētie per pacientiam deuote
sustinent ⁊ isti significantur per latronem chri
stum confitentem ⁊ eius gratiam postulanteꝫ:
propter qđ sibi dicitur. Hodie mecum eris in
paradiso: qꝛ tales iam christi sunt per gratiam
⁊ erunt per gloriam in futuro. Erat autem fere
hora sexta rc. Exponatᷣ sicut Matth. xxvij. ca.
⁊ Marci. xv. Pater in manus tuas comendo
spiritum meuꝫ: In hoc docuit nos semper deo
comendare spiritus nostros quorum corpora
quotidie tendunt ad mortem ⁊ horam penitꝰ
ignoramus. Uidens autem Centurio qđ factū
fuerat rc. per hoc autem ꝙ iste gentilis confes
sus fuit christum tam clare significata fuit glo/
riosa confessio gentilium in eorum conuersio/
ne ⁊ duritia iudeorum in infidelitate. Ambro.
Duriora saxis pectora iudeoruꝫ: iudex arguit:
credit minister. ꝓditor scelus suum morte cō/
demnat: elementa fugiunt: terra cōcutitur mo
numenta reserantur: iudeorum tamen auari/
tia imobilis atqꝫ duritia manent orbe cōcusso.
Et ecce vir nomine Joseph rc. exponatur vt su
pra. Matth. xxvij. capi. ⁊ Marci. xv.

¶ Questio fratris Antonij Betōtini. Calcaui
eos in furore meo: ⁊ cōculcaui eos in ira mea.
Isai. lxiij. capi. Sup quibus ṽbis queritᷣ. Utruꝫ
peccator sumens corpus dni cum cōscia pecca/
ti mortalis. sumat corpus dñi dānabiliter. Ad
ꝙ rñdetᷣ ꝫm Asteranū qđ nemini dubium esse
dꝫ ꝙ qui cū cōscia pcti mortalis suscipit corpꝰ
xpi peccet mortaliter ⁊ in suā dānationē cōice
tur Proinde aplus. j. ad corin. xj. capitu. dicit.
Qui māducat ⁊ bibit indigne iudiciū sibi mā
ducat ⁊ bibit. s. ꝯdēnationis. Quidā tñ docto/
res de conscia distingunt dicētes. ꝙ aliqui ha/

bent conſcientiã ſcrupuloſaꝫ ſicut illi qui fanta/
ſtice ⁊ ſine aliqua ratione timent de leui dele/
ctatione ꝙ fuerit culpa mortalis:⁊ hi cõicãdo
nõ peccãt:qꝛ talis conſcĩa ſcḋm Petrum de tarẽ
taſio tanq̃ꝫ vana ⁊ erronea abici debet. De his
enim ſcriptum eſt. Illic trepidauerunt timore
vbi non erat timor:Tantũ vexantur proculdu
bio tales timore nocturno ḋ quo propheta dic̃
Non timebis a timore nocturno. De nocte ti-
met homo magis errare q̃ꝫ de die : co ꝙ ſepe
rupes ⁊ arbores credũtur hoſtes:ſic ⁊ talis cõ
ſcientia timet ea q̃ nõ ſunt timenda. Unde in ꝑ
ſona huius propheta dicit. Collocauit me ĩ ob
ſcuris ſicut mortuus ſeculi.i.ſicut qui in ſeculo
mortaliter peccant:⁊ anxiatus eſt ſuper me ſpi
ritus meus in me turbatũ eſt cor meum.ſ.timo
re inani. Aliqui habent conſcientiaꝫ dubioſaꝫ
quãdo ſcilicet timent probabili rationem mo/
roſam delectationem habui lẽ ⁊ mortale con/
ſenſum:hĳ cõmunicando.ſcḋm eundem doctorẽ
mortaliter peccent:quia a contrario ſenſu non
trepidauerũt timore vbi erat timor. Aliqui ha
bent conſcientiam illuminoſam ideſt cecam qꝛ
habent peccatum mortale ⁊ non aduertunt qꝛ
conſcientiam non diſcurrunt. Unde ſciendum
ꝙ duplex eſt conſcientie examinatio ſcilicet ſuf
ficiens ⁊ deficiens. Nam primo aut quis cõica
turus diligentiſſime ꝯſciam ſuam examinauit
conſulẽdo peritos ⁊ ſic cõicando non peccat:ſꝫ
remiſſionem peccatoruꝫ etiam ſi qua latent ac/
cipit ⁊ meretur. Aut probabilia examinauit ⁊
confeſſus eſt:⁊ ſic etiam meretur.licet non tan
tum : aut virtute ſacramenti obligata peccata
ad memoriam reducit aut iſta negligenter ſa/
cit:⁊ cum negligentia ſe preparauit ⁊ ſic morta
liter peccat ⁊ demeretur facit enim contra di/
ctum appoſtoli ad corin.xj.capi.dicentis.pro
bet ſeipſum homo ſcilicet diligenter ⁊ ſic de pa
ne illo edat. Sed forte aliquis cõtradiceret.qꝛ
eccle.ix.capi.ſcriptũ eſt. Neſcit homo an amo
re vel odio dign⁹ ſit. Et pſal.dicitur delicta qs
intelligit. Ad q̃ḋ dicitur:ꝙ non requiritur ad
peccati periculum precauendũ conſcientie cer
titudo:ſed probabilis coniectura: ⁊ cuius ſunt
quattuor ſigna ſcḋm Ber. Primum eſt preteri/
torum peccatorum contritio. Secundum ẽ ab
ſtinendi propoſitum. Tertium bene operandi
promptitas: ⁊ Quartum diuini verbi deuota
auditio: Aliqui preterea habere videntur con/
ſcientiam fatuoſam quia contriti ⁊ non confeſ/
ſi ad ſacram cõmunionem accedunt. Circa q̃ḋ
aduertendum eſt: ꝙ tales aut habent copiam
ſacerdotis:⁊ confitendi tempus ⁊ liberam lo/
quelam: ⁊ tunc mortaliter peccant ſine confeſ/
ſione cõmunicando.quia ad hoc ſacramentuꝫ
ſcḋm iudicium eccleſie requiritur ipſius eccleſie
reconciliatio. Proinde Ugo de ſancto victore
libro de poteſtate ligãdi ⁊ ſoluendi capi.xxj.di
cit. Si abſqꝫ ſacerdotis abſolutiõe criminoſus
ad cõmunionem corporis chriſti accedit: pro
certo iudicium ſibi manducat ⁊ bibit. etiam ſi
eum ante multum peniteat:etiam ſi vehemen/
ter doleat ⁊ ingemiſcat. Aut vero predicta non
habet:⁊ tunc diſtinguendum eſt quia aut imi/
net aliqua neceſſitas celebrandi ⁊ cõmunican/
di timendo ſcandalum perſone proprie ſcilicet
populi vel iam ceperunt ſacrum miſterium: vel
amiſſerunt loquelam:⁊ tunc non peccant cõi/
cando contriti. cum propoſito confitendi: aut
non iminet neceſſitas ⁊ tunc peccant. Hic ſcḋm
Rircar. Pet. ⁊ Scot. Et ſciendum eſt ſcḋm eun/
dem doctorem ſubtilem diſtin.ix.quarti ſentẽ/
tiarum voluminis: ꝙ ſimiliter eſt intelligen-
dum de alio communicaturo: qui conſtitutus
ante ſacerdotem cum alĳs communicandis re
cordatur mortalis criminis non cõfeſſi:poteſt
contritus communicare cum propoſito confi/
tendi. Aliqui habent conſcientiam prauoſam ⁊
damnoſam ſeu temerariam ſcienter ſumentes
corpus domini in peccato mortali qui propter
indignitatem incurrunt.xij. maledictiones.
Prima dicitur. Illaqueationis. ſecunda retri
butionis. Tertia ſcandalizationis. Quarta ex/
cecationis. Quinta incuruationis. Sexta irri-
tationis. Septima conturbationis. Octaua ab
breuiationis. Nona priuationis. Decima mul/
tiplicationis. Undecima indurationis: Duode
cima damnationis Quas omnes maledictio/
nes propheta pſal.lxviij.tangit dicẽs. Fiat mẽ
ſa eorum coram ipſis in laqueũ:⁊ in retributio
nem ⁊ in ſcandalũ: Obſcurenť oculi eoꝝ ne vi
deãt:⁊ dorſum eius ſemꝑ incurua. Effunde ſuꝑ
eos iram tuã.⁊ furor ire tue cõprehendat eos.
Fiat habitatio eorum deſerta.⁊ ĩ tabernaculis
eorum non ſit qui inhabitet. Quoniam quem
tu percuſiſti perſecuti ſunt:⁊ ſuper dolorẽ vul/
nerum meorum addiderunt. Appone iniqui/
tatem ſuper iniquitatem eorum:⁊ non intrent
in iuſtitiam tuam : Deleantur de libro viuen/
tium:⁊ cum iuſtis non ſcribantur.

Hic euāgelista incipit describere mortē christi qualiter morte sua iminente animos discipulorum confortauit ⁊ hoc exemplis: ⁊ diuiditur in tres: quia primo factum describit. secundo eius vtilitas ostenditur: ibi: Uenit ergo ad symonem. Tertio facti imitatio discipulis idicitur: ibi postq̄z ergo. Pria in duas qz primo premittitur affectus christi ad discipulos. Secūdo per factuz instruit ipsos. ibi: Et cena facta. Circa pmuz sciendum: ꝙ affectus christi ad discipulos premittitur vt eius factum magis gratum ostendatur: ⁊ discipuli eius libenti9 inuitentur. Dicit ergo sic. a Ante diem festum. s. xiiij. luna in cuius vespera imolabatur agnus: ⁊ incipiebat solennitas paschalis que celebratur luna. xv. ⁊ sm hunc modum in ecclesia solēnitates icipiūt a vespere precedentis diei. b Sciens iesus: ex quo patet ꝙ non ignorans nec in voluntarius venit ad passionē: sed voluntarie obediēs deo patri. c Quia venit hora eius: non fatalis: sed a deo patre determinata ⁊ hoc conuenienter vt imolatio agni qui tollit peccata mūdi imediate post imolationem agni figuralis sequeretur: ⁊ sic veritas figure responderet. d Ut trāseat ex hoc mūdo ad patrē. Dicebat enim pascha iudeorum transitus: eo ꝙ tunc angelus transiuit per egiptum intersiciens pmogenita egiptiorū: ⁊ filios israel seruans: ⁊ similiter pascha christianorū dicitur transitus inq̄ztum filius dei transijt per mortem ad patrem: non per loci mutationem: sed sicut dicitur a patre venisse assumendo nostram naturam mortalem ita dicitur ad patrem redijsse faciendo ipsam consortem fraterne glorie per imortalitatem in sua resurrectione. e Cum dilexisset suos In quo ostenditur eius dilectio gratuita: quia prior dilexit suos ostēditur discreta qz ista dilectio specialis non fuit ad omnes sed ad sibi familiares: cuius modi erant apostoli qui erant in mundo: ostenditur hec dilectio necessaria quia apostoli remanētes in periculo mūdi indigebant consolatione diuina. f In finē dilexit eos. i. i morte specialia signa dilectionis ostēdit vel aliter. f In finē. i. pfectā aīam suaz pro eis ponēdo. g Et cena facta. hic describitur imitabile scm scilicet lotio pedū discipulorum suorum vbi premittitur tempus ⁊ modus huius lotionis cum dicitur. g Et cena facta. non est intelligenda ꝙ esset totalit cōpleta qz postea dicitur: ⁊ cum recubuisset: sed erat facta: quātuz ad hoc qn̄ comederant agnum paschalē: ⁊ tūc surrexit ad lauandum pedes discipulorum suorum: antequam daret eis sui corporis sacramētum ad designandum ꝙ spiritualis munditia requiritur ad percipiendum ipsum. h Cuz dyabolus iam misisset in cor vt traderet euz iudas symonis schariothis: die enim precedenti cum vendiderat suggestione dyaboli hanc proditionem in cor ipsius mittentis. i Sciens Jesus quia omnia dedit ei pater in manus ex quo patet in christo plenitudo scientie ⁊ potestatis. k Et quia a deo exiuit: ⁊ ad deum vadit hoc iam supra expositum est qualiter dicit filius a patre exisse: ⁊ ad deum redire. l Surgit de cena: quia ministrare volebat. m Et ponit vestimēta sua. i. deponit vt ꝯueniētius lz ministeriū exhibēt. n Et cū accepisset lintheū pcinxit se: ⁊ sic ad lauādū se optie dispones nihil obmittēs de his que ad istud officiū requirūtur: ⁊ sequitur simplex humilitatis ministerium cum dicitur. o Deinde misit aquā in peluim proprijs manibus non per ministerium aliorum. Et cepit lauare pedes discipulorum suorū lutosos quia discalciati incedebant.

Feria quīta in cena domini. Euangelium sm Joannem xiij. capitu.

Ante diez festuz[a] pasche sciēs iesus[b]: qa venit hora eius[c]: vt transeat ex hoc mundo ad patrē[d]: cum dilexisset suos[e]: q erant in mundo in finem dilexit eos[f]. Et cena facta[g]. Cum dyabolus iaz misisset in cor vt traderet eum iudas. Symonis schariothis[h] Sciens iesus qz oīa dedit ei pater in manus[i]: Et quia adeo exiuit: ⁊ ad eū vadit[k]: Surgit a cena[l]: ⁊ ponit vestimenta sua[m]. Et cum accepisset lintheum precinxit se[n]. Deide misit aquā i pleui[o]. Et cepit lauare pedes discipulorum suoruz ⁊ extergere lintheo quo erat precinc[9a]

Venit ergo[b] ad simonē petrū[c]. Et dic̄ ei petrꝰ Domine tu mihi lauaſ pedes?[d] Rñdit iesus: ⁊ dixit ei[d]. Quod ego facio: tu nescis mō scies autē postea[e]. Dicit ei Petrus[f]. Nō lauabis mihi pedes in eternuꝫ Respondit ei iesus: Si non lauero te: non habebis partem mecum[g]

Dicit ei Symō petrꝰ[h]. domine non tantuꝫ pedes meos sed ⁊ manus ⁊ caput. Dicit ei iesus[i]. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet[k] sed est mundus totus. Et vos mundi estis: sꝫ non omnes sciebat eni quis nam esset qui traderet eum Propterea dixit: ñ estis mūdi oēs.

a Et extergere lintheo: quo erat precintus vt ipleret humilitatis officium. b Venit ergo Hic ostenditur huius facti vtilitas ⁊ ostendiſ: ex quadam cōcertatione petri ⁊ christi per qḋ ostenditur factum esse misticum dicit ergo.

b Venit ergo ad Symonē Petrū ſm originē lotis alijs discipulis venit vltimo ad Petrum quia cepit lauare a minoribus ex hoc sumens argumentum qḋ dicitur. Cepit lauare pedes discipulorum suorū ⁊ postea subdit. venit ergo ad symonē per hoc ostendēs ꝙ alij iam erāt loti: sed nō videtur verisimile si trāsisset per oēs alios quin aliqs eorum vel plures recusassent hanc lotionem sicut ⁊ Petrus: ⁊ ideo alij doctores dicūt: ꝙ primo venit ad Petrum ꝓpter qḋ alij discipli audita reprehensiōe petri hoc ꝙ recusauerat eiꝰ lotionem non fuerunt ausi eam vltra recusare ꝙ ergo dicit Euangelista cepit lauare: ⁊ postea subdit. Venit ergo ad simonem: non est ꝑ hoc intelligendum ꝙ alios lauerit ante ipsum sed euangelista prius dicit factum in generali postea explicat modum in particulari: incipiens a Petro. c Et dicit ei Petrus: Domine tu mihi lauas pedes. i. lauare mihi peccatori tu q es filius dei. q. d. nullomodo decet. simile verbum dixit in principio sue conuersionis. luc. v. capi. Exi ame domie quia homo peccator ego sum. d Respondit iesus ⁊ dixit ei: ꝙ ego facio tu nescis modo. q. d. non solum hoc facio ꝓpter pedum corporalium emundationem: sed propter humilitatis eruditionem vt postea exposuit ideo subdit. e Scies autem postea: ꝑ hoc autem designauit munditiam pedum spiritualium qui sunt affectus mentis que requiritur in eucharistie perceptione. f Dicit ei Petrus: non lauabis mihi pedes ineternum. i. nunq̄ꝫ lauabis: ac si diceret ego nullo modo sustinerem: licet autē petrus faceret hoc bono zelo tamen indiscrete hoc faciebat qꝛ cū christus non posset errare: non debebat voluntati eius aliquo mō resistere. ideo sequitur. g Respondit ei iesus si non lauero ⁊c̄. Si hoc itelligatur de lotione interioris macule littera est plana: quia nullꝰ pōt hēre partē cū christo ī gloria celesti nisi lotus fuerit a macula peccati: ſm ꝙ scribiſ apocalipsis. xxj. c. Nihil coinquinatum intrabit in illam. Si autem intelligatur de lotione corporali pedū ipsius Petri eodē mō est dicēdum: sicut enim aliquid est illicitum non ex natura sua sed tantum prohibitum: vt patet de esu ligni vetiti ꝑmo parenti. Ita similiter aliqd est necessariuꝫ ad salutem non ex natura sui: sed propter preceptū dei vel ꝑlati: ⁊ sic erat in ꝓposito. Ex q̊. n. xp̄us volebat simplr̄ h̄ facē petrus de necessitate salutis tenebaſ sustinere. h Dicit ei symon petrus: dñe nō tm̄ pedes meos: sed ēt manus ⁊ caput. Pedes sunt ꝑs corporis inferior manus media caput supior ⁊ iō ꝑ exp̄ssionē istā partiū itelligiſ totū corpus: est igiſ sensus. Dñe nō tm̄ ⁊c̄. q. d. ꝓus sustinerē a te totū corpꝰ lauari: q̄ꝫ a te separi qꝛ q̄ꝫuis eēt durū Petro sustinē seruitium magistri: tñ grauiꝰ erat ei ab ipso separi. Unde dr̄ in itinerario clemētis: Quocūqꝫ petrus memor erat dulcissime societatis xp̄i resoluebatur in lachrimas ita qḋ facies eiꝰ adusta videbaſ ex frequēti lacrimaꝝ fluxu. i Dixit iesus q lotꝰ ē Per baptismū: ex q̊ accipiſ ꝙ apostoli fuerūt baptizati a xp̄o vt dictū ē. iij. capi. a k Nō idiget nisi vt pedes lauet: sꝫ ē mūdꝰ totꝰ si. n. aliqs baptizatꝰ statī moriaſ euolat ad p̄riaꝫ nec idiget aliq̄ alia lotiōe tñ si supuiuat ēt secū indiget lotiōe pedū spūaliū. i. affectionū mētis qꝛ ex ꝯditiōe mortalis vite affectꝰ eiꝰ aliqñ maculas ꝯ̄hit ex tꝑalibꝰ: sꝫ nō idiget lauare caput idest ꝑtē cōtēplatiuā: q̄ itēdit supioribꝰ ⁊ eternis: nec manꝰ. i. vite actiue opa q̄ ī eo s̄t scā. Talis āt erat petrꝰ ⁊ c̄. alij apostoli excepto iuda ꝓditore ꝑꝑ qḋ seqſ. Et vos mūdi estis: sꝫ nō oēs.

Postq̄ ergo[a] lauit pedes eorum[b] accepit vestimenta sua[b]: ꝛ cum recubuisset iterum[c] dixit eis. Scitis qd fecerim vobis[d]. Vos vocatis me magister ꝛ domine ꝛ benedicitis[e]. Sum et enim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus ꝛ magister[f]: ꝛ vos debetis alter alterius leuare pedes[g]. Exemplū eniz dedi vobis: vt queadmodum ego feci vobis[h]: ita et vos faciatis

a Postq̄ ergo. ostensa facti vtilitate in predicta lectione: hic inducit discipulos ad imitādum in opere. Et diuiditur in duas: quia p̄mo propositum declarat. Sc̄do ꝯfirmat ibi: Exemplum enim dedi. dicit ergo. a Postq̄ ergo lauit pedes eorū. In hoc ostēdit cōuenientem modū docendi. In moralibus enim magis mouent facta q̄ verba: vt potest haberi ex .x. Ethi. ꝛ ideo Christus doctrine de humilitate premisit humilitatis factum. b Accepit vestimenta sua. sicut enim ad ministrandū congrue debent vestimenta deponi: ita ad docendū honeste debent assumi: ꝑpter qd magistri solent legere i habitu ad hoc disposito ꝛ ordinato s3 dispositionem facultatis sue. c Et cum recubuisset iterū. quia sedendo debet doctor docere. doctrina enim non capitur nisi in quiete propter qd dicit. vij. Phisi. Sedendo ꝛ quiescendo fit anima sciens ꝛ prudēs. seqt doctria. d Dixit eis scitis quid fecerim vob. quasi. d. vos debetis h̄ scire: ꝛ in h̄ reddit eos attētos. e Vos ꝛc̄. bene dicitis: sum etenim. Aliqd. n. dicitur bene dictum quando ꝯgruit dicenti et rei dicte. Congruit autem rei dicte quando sic est in re sicut dicitur. Congruit autem dicenti quando dicens talem se ostendit facto qualem verbo: vtroq3 modo apostoli bene dicebant q2 sic erat in re ex parte Christi qui superior erat Similiter ex parte apostolorum qui facto se ei subijciebant sicut ꝛ verbo: propter qd ꝯtra discipulos solō verbo dicit matth. vij. ca. Multi dicent mihi in illa die. Dn̄e dn̄e nonne in nomine tuo ꝓphetauimus: ꝛ tunc confitebor illis quia nūq̄3 noui vos ꝛc̄. Ex predictis concludit saluator intentum dicens. f Si ergo ego laui pedes ꝛc̄. multo fortius. g Debetis alter alterius lauare pedes. per hoc intelligit quod libet pietatis ꝛ humanitatis officiū ꝓximo impensum ad qd impendendū quilibet tenetur i casu necessitatis: extra autem talem casu3 tenet debito honestatis ꝛ congruitatis. h Exemplum. hic confirmat conclusionem predictam exemplo dicens. h Exemplum enim dedi vob ꝛc̄. q. d. ad h̄ feci vt ōnderē vos ad h̄ teneri

Expositio moralis.

¶ Ante diem festum pasche ꝛc̄. pascha. i. transitus: ꝛ nos hoc festum debite celebramus cum a vitijs ad v̄tutes: vel a minoribus bōis ad maiora transimus: in fine dilexit eos. per iesum qui salus interpretatur bonus prelatus significatur: finis aūt vltimus est beatitudo vera q̄ consistit in clara dei visione ꝛ fruitione ꝑfecta l3 autem omnis homo debeat ad hunc fine3 ꝓximū diligere: prelatus tn̄ qui est xp̄i vicarius tenet erga suos sbditos hoc facere. Et fcā cena idest preparata s̄m sensum litteralem: nō eni3 erat terminata cū xp̄s a cena surrexit ad lauandum pedes discipuloꝝ vt dicit infra eode3. p3 ergo q͂ iudas cū alijs cenauit: ꝛ corporalit lotus fuit: sic igit exemplo xp̄i bonus prelatus sbditis etiam malis d3 exhibere beneficia: vt quantu3 i se est eos a sua reuocet vita mala. Venit ergo ad Simonē petrū. s. p̄mo ꝑut dictū fuit in expositione litterali: ꝛ in hoc xp̄s dedit exemplū superioribus illos inter subditos principalit honorare: qui p̄mi sūt etate vel dignitate. Dn̄e tu mihi lauas pedes q. d. hoc indecens est: ꝛ nullo modo sustinendū ꝛ in hoc petrus significat discipulū ignorantē indiscrete loquentē de fcō superiori sui cuius ignorat rōnem. frequenter enim ꝯtigit q͂ illud indicat irrationabilissimū ab ignorante cām. qd tn̄ rōnabilissimū est s̄m veritatē. h̄ aūt ꝯtigit in hoc casu petro: ꝑpt qd dicit ei xp̄s. Qd ego facio tu nescis mō: ꝛ i hoc docemur bn̄ indicare ꝛ loqui d factis supioris boni: nisi de eo qui ꝑmittente deo erraret manifeste. Si non lauero te: non habebis ptē mecum. Christus eni non lauabat pedes discipuloꝝ pro corporali mūdatione: sed pro exemplo humilitatis docēde: ꝑpter qd dixit eis. Exemplum enim dedi vobis ꝛc̄. q͂ ergo dixit petro si non lauero te non habebis partē mecū. Idē est ac si dixisset partem mecū non habebis nisi

a me receperis exẽplũ humilitatis: ꝛ ĩ h facto
xp̃s dedit superioribꝰ ꝛ prelatis exemplũ vere
humilitatis. Postq̃ ergo lauit pedes eoꝝ ꝛc̃.
per hoc ostendens q̄ supior post actũ humili/
tatis dʒ resumere debitũ exercetiũ auc̃tatis.

¶ Questio fratris Antonij betontini. Qui lo/
tus est non indiget nisi vt pedes lauet ꝛc̃. Joã.
xiij. ca. Super quibus verbis querit: Utrum
hoc sacramentũ eucharistie inter cetera subli/
mius habeat. Ad qđ breuiter rñdet ex snia il
luminati doctoris Francisci de maronis. q̄ h
sacramentũ non tm̃ est ceteris sublimiꝰ: sʒ etiã
celebrius atq̃ dignius oĩbus sacramẽtis noui
testamenti. Primo inquit est oĩbus sublimius
respectu cause efficientis: q̄ efficit ꝛ ꝯsecratur
ab ordine sacerdotali qui est dignior oĩbus or
dinibꝰ. lʒ Dionysius ponat ep̃atuʒ vt includit
sacerdotium: tñ sacerdotiũ per se acceptũ vt di
stinguit ꝯtra ep̃atũ est incõparabiliter dignꝰ
ipso: quia plus est consecrare q̃ quicũq̃ alius
actus. Nobilissimus aũt est actus ep̃alis inquã
tum talis confert ordines in q̄bus hoĩes conse
crantur. In hoc v̓o sacramento ꝯsecrat ille q̄ ẽ
verus deus. Uñ beatus Franciscus admirans
istam excellentẽ dignitatẽ monuit presbiros p̃
cunctis reuereri ꝛ ex tanti ordinis reuerentia
tenuit esse sacerdos. Scđo est sublimius respe/
ctu cause materialis: q̄ sicut cetera sacramenta
versant circa corpus xp̃i misticum. Ita istđ im
mediate circa corpus xp̃i veꝝ: q̄ hoc ꝯsecrat: ꝛ
ideo sicut corpus xp̃i veꝝ est dignissimũ vltra
misticũ: ita ꝛ hoc sacramẽtũ queadmodũ theo
logia p̃fert ceteris disciplinis: q̄ circa dignꝰ
subiectuʒ versat. Tertio est sublimius respectu
cause formalis: quia illa forma in qua excedit
nobilissima creatura: oportet q̄ sit nobilissima
sicut homo excedit bruta ꝛ per illud solũ ĩ quo
natura humana est nobilissima: sed p istud solũ
sacramentũ hoĩes precellunt angelos ſm apo
stolum ad hebreos. xiij. ca. dicentem. Habemꝰ
altare de quo edere non habent potestatẽ nisi
qui tabernaculo deseruiunt. Quarto est subli/
mius respectu cause finalis: q̄ cũ finis sit semp
melioris his que sunt ad finem istud sacramẽ/
tum ſm Diony. cap. iij. de angelica ierarchia.
Est finis omniũ spiritualiũ perfectionũ: ꝛ etiã
hoc sacramentũ celeberrimũ super oĩa sacra/
menta: vñ eius officium celebratio vocat. In q̃
officio ecclesia militans imitatur ecclesiã triũ
phantem. Nam sicut in celesti ierarchia admi
nistrandũ xp̃o instituti sunt sex ordines ange/
loꝝ: quia tres sunt assistentes: ita in hac vita in
stituti sunt ordines ad ministrandũ sacerdoti
Sed primo est ibi presens dum hoc sacramen
tum consecrat tota trinitas rõne tanti miracu
li que non põt effici nisi a tribus psonis modo
mirabili: qui sicut pater ꝛ filius sunt vnũ prin/
cipium spiritus sancti. Ita pater ꝛ filius ꝛ sp̃us
sanctus vnum p̃ncipium tm̃: extra de sũma tri.
ꝛ fide catho. cap. j. Scđo est ibi presentia sctõꝝ
angeloꝝ. Unde de conse. dist. ij. capi. Quid sit.
Et sunt verba Grego. in omelia paschali. Quis
inquit fidelium habere dubium possit vt ĩ ipsa
ĩmolationis hora ad sacerdotis vocem celos
aperiri: ꝛ ĩn illo iesu christi mysterio angeloꝝ
choros adesse. Tertio est ibi presentia sanctaꝝ
animaꝝ. Unde Hieronymus cõtra vigilantiũ
sanctoꝝ reliquias reprobantem. Anime inq̄t
sanctoꝝ in hoc comitantur xp̃m quocũq̃ ierit.
iuxta illud Apoc̃. xiiij. cap. Hi sequunt agnum
quocũq̃ ierit. Quarto est ibi p̃ñtia matris xp̃i
que est regina virginũ atq̃ virtutũ. Nam cum
ſm Hierony. officium associandi xp̃m sit offm̃
virginum: iuxta illud Apoc̃. Uirgines eni sũt
ꝛ q̄ mater dei sit virgo virginũ: seq̄t q̄ ipsa in
hoc sit specialissima p̃ncipalis. Est insuper hoc
sacramentum dignius oĩbus sacramentis re/
spectu quatuor priuilegioꝝ quoꝝ primũ dicit.
Gratie quia confert maiorem gratiã q̃ cetera
sacramẽta. Unde Dionysius đ angelica ierar/
chia cap. iij. dic̃. Eucharistia est pfectio fectio
num spiritualiũ ꝛ non est vltra ipsum laudan/
dum aliqđ sacramentũ. Aliud priuilegiũ dicit
veritatis. nã in ceteris sacramentis inuenitur
sacramentũ freq̄ẽter sine re sacramenti: vt cũ
quis ad sacramentũ fictus accedit. hic aũt res
sacramenti semp est cũ sacramento quãtũcũq̃
fictus conficiat: q̄ semp est ibi ꝛ vere corpꝰ xp̃i
Aliud p̃uilegiũ dicit durabilitatis: q̄ oĩa eccle
sie sacramenta habent naturaʒ successiuam cũ
transeant cũ vsu. Istud aũt sacramentum est p
manens cũ tam diu maneat sacr̃m istud: vt no
tat in. iiij. sententiaꝝ: quãdiu spẽs durare p̃ñt.
Aliud priuilegiũ dicit glorificationis: q̄ alia
sacramenta ordinãt ad gratiam quã recte figu
rant. Istud aũt sacramentũ ordinat ad gloriã.
quia dicit beatus Diony đ angelica ierarchia
cap. j. Sicut noticia diuinaꝝ scripturaꝝ est no
bis imitatio future contemplationis in patria

ita sumptio diuine eucharistie est imitatio illius fruitionis beatifice: qr satiabunt sancti cum apparuerint in gloria eius: ⁊ ideo dicit saluator Luc.xxij.ca. Non manducabo illud donec impleatur ĩ regno dei. Sz ad maiorem veritatem habendã dici potest q lz baptismus excedat alia sacramẽta rõne efficatie. vñ Ambrosius dicit in libro d sacra. Per aquã baptismi transit⁹ ẽ d terrenis ad celestia sicut notat de consec. dist.iiij.c.p aquã. Et lz ↄfirmatio excedat ratiõe cõferentis: qr a solo epõ confert: vt habet de ↄse.dist. v.ca.manus. Et lz etiam matrimoniũ excedat rõne signi qui significat coniunctionez christi ad ecclesiam per vnionẽ diuine ⁊ humane nature. extra de bigamis.c.debitũ. tñ excedit eucharistia rõe dignitatis ⁊ sanctitatis vt his rationibus responsum est. Uñ de ↄsec.dist.ij.ca. Nihil. sic dicit. Nihil in sacrificijs maius esse põt q̃z corp⁹ ⁊ sanguis xpĩ: nec vlla oblatio hac potior est: sed hoc omnes precellit. vñ saluator ipse Paulo testante in epistola hodierna etiaz ait vbi dicit. Hoc facite in meam cõmemorationem scz glorie mee.

In die veneris sancti. Passio dñi nostri Jesu christi sm Joã. xviij.c.

In illo tẽpore. Et egressus est iesus cum discipulis suis trans torrentem cedron[a] vbi erat ortus[b] ĩ quem introiuit ipse et discipuli eius[c]. Sciebat autem ⁊ iudas qui tradidit euz locum[d]: quia frequenter iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Judas ergo[e] cũ accepisset cohortem[f]: ⁊ a pontificibus ⁊ phariseis ministros[g]: venit illuc cum laternis et facibus et armis. Jesus itaqz sciẽs omnia[h]: que ventura erant super eũ

Expositio litteralis.

a Et egressus est iesus. Hic incipit euangelista describere Christi passionez ⁊ mortẽ. ipsa aũt fuit p iudeos inchoata: ⁊ per gentiles consumata: sm q xp̃s predixerat Matth.xx.cap. Filius hoĩs tradet principibus sacerdotũ ⁊ scribis ⁊ condẽnabunt euz morte ⁊ tradent eũ gentibus ad illudenduz et flagellandũ ⁊ crucifigendũ. Et ideo euãgelista primo ostendit qd christus a iudeis sit passus Scd̃o quid a gentibus: sequenti cap. ibi. Tunc ergo apprehẽdit. Prima in tres qr primo describit euangelista qualiter xp̃s a ministris iudeoꝝ fuit captus. Scd̃o qualiter a ministris fuit pontificibus tradit⁹: ibi cohors quoqz. Tertio qualiter a pontificibus coram Pilato est accusatus: ibi Adducunt ergo. Circa pmum euãgelista tria describit. Primo proditionis locũ. Scd̃o proditoris apparatũ: ibi. Judas ergo. Tertio animũ christi ad sustinendũ preparatũ: ibi Jesus itaqz sciens Circa primũ sciendum q christ⁹ iuit ad locũ extra ciuitatem ad quẽ sciebat venturꝫ pditorem vt ostenderet se volũtarie subire mortem ⁊ hoc est qd dicitur.

a Et egressus ⁊c. trans torrentez cedron: nomẽ ẽ torrentis inter ciuitatem hierusalem ⁊ montem oliueti currens per vallẽ iosaphat que est iter media: ⁊ dicebatur ille torrens cedron eo qd in ripa illius fluminis siue illius torrentis nascebantur multi cedri. hic enim fluuius appellat torrens pro eo qd ad modũ torrẽtis quãdoqz habebat aquas quãdoqz non. b Ubi erat ortus. ⁊ sic erat locus clausus conueniens ad capiendum illos q essent intra ipsum. c In quẽ itroiuit ipse ⁊ discipuli eius: offerens se captioni. d Sciebat aũt ⁊ iudas qui tradidit eũ locuz. Ex quo patet aptitudo loci ad capienduz xp̃m ex tribus. Prima quia erat a ciuitate remotus ⁊ ipsi querebant eum capere sine strepitu turbarum: vt habet Matth.xxj.c. Scd̃a quia erat clausus. Tertia qr pditori cognit⁹. e Judas ergo. Hic describit pditoris apparatus: quia iudas de tribus se muniuit. Primo de magna societate forti ⁊ autentica. ⁊ ideo dicitur. f Cum accepisset cohortem. s. militũ a preside assignatã vt sic multitudo populi si superueniret non auderet ĩpedire eius pditorẽ ppt iusticie publice timorẽ. g Et a pontificibus ⁊ phariseis ministros: vt sic hr̃et fulcimẽtũ ab vtraqz curia. s. pontificis ⁊ imperatoris. Scd̃o muniuit se iudas de lumine contra noctis tenebras: qd notat cum dicit. Uenit illuc cũ laternis ⁊ facibus. Tertio muniuit se de armis si vellent eius proditioni resistere. Ideo subditur ⁊ armis. h Jesus itaqz. Hic ostendit promptitudo xp̃i

ad patienduȝ: ⁊ hoc dupliciter. Primo qꝛ xp̄s se non occultauit. Scd̄o qꝛ defensionē ꝓhibuit ibi. Simon ergo. In prima igitur parte dr̄ sic.
b Jesus itaqȝ sciens oīa q̄ ventura erant sup̄ eum. processit ⁊ dixit. a Quē queritis? ex q̄ māifeste apparet ꝙ sua volūtate captus est: quia cū sciret omnia futura vt declarat primo cap. non se occultauit sed magis q̄rētibus eū obuiā iuit. b Respōderunt ei Jesū ⁊c̄. Uirtute enim diuinitatis factū est ꝙ veniētes ad capiendum eum primo non cognoscerent eum etiā suꝰ discipulus qui venerat ad tradēdū eum. vnde subditur. c Stabat autem ⁊ Judas qui tradebat eum cum ipsis. vt p̲ hoc scd̄o ostenderetur ꝙ de voluntate sua caperetur: qa ex quo eis erat incognitꝰ poterat ab eis recedere ⁊ non solum potuit hoc per predicta: sed etiam manifestius per hoc qd̄ subditur.
d Ut ergo dixit eis: Ego sum abierūt retrorsum ⁊ ceciderunt in terram. Si enim vno v̄bo omnes prostrauit: de facili poterat ab eis euadere. Omnia enim ista facta sunt ex diuina ordinatione vt declararetur virtus diuinitatis eius per predicta sicut fragilitas humanitatis per captionem eius sequentem ⁊ passionem.
e Jterum ergo interrogauit eos. Quē queritis? Hoc fuit facto interuallo a prima interrogatione: quia q̄ȝdiu iacuerunt prostrati nō mouit se de loco vt magis declararetur sua voluntaria captio. f Jlli autem dixerunt Jesum nazarenum. non enim cognoscere poterāt euȝ nec capere donec ipse vellet. propt̄ hoc s̄bdit̄.
g Dixi vobis quia ego sum. ⁊ tunc habuerunt ipsius noticiam ⁊ capiendi eum licentiam, ppt̄ quod subditur. h Si ergo me q̄ritis sinite hos abire. quasi dicat sic do vobis potestatem me capiendi: tn̄ meis discipulis nō facietis aliquid mali. i Ut impleretur sermo. quem dixit precedenti capitulo.

ꝓcessit ⁊ dixit eis. Quē queritis[a]: responderūt ei[b]: Jesum nazarenum Dicit eis iesus: Ego sū Stabat autem ⁊ iudas qui tradebat eum cum ipsis[c]. Ut ergo dixit eis Ego sum: abierunt retrorsum ⁊ ceciderūt in terram[d]. Jterum ergo īterrogauit eos. Quē queritis[e]? Jlli autem dixerunt. Jesum nazarenum[f]. Respondit iesus Dixi vobis qꝛ ego suȝ[g] Si ergo me queritis sinite hos abire[h]: vt īpleretur sermo quē dixit[i]: quia q̄s dedisti mihi: nō perdidi quēq̄ȝ[k]. Simon ergo petrus hn̄s gladium eduxit eum[l] ⁊ percussit pontificis seruum[m] ⁊ abscidit auriculā eiꝰ dexterā[n]. Erat āt nomē suo Malchus[o].

k Quia quos dedisti mihi non perdidi ex eis quēq̄ȝ. Jstud enim verbum dixerat Jesus non tm̄ de salute spirituali: sed etiam de salute corporali eorum: qd̄ patet ex hoc qd̄ inde excepit iudam qui ꝑditus est ⁊ spiritualiter ⁊ corporaliter: quia ex desperatione se suspēdit: ⁊ ideo euāgelista applicans verbum predictū ad perditionē corporalem nō discedit ab intentione littere.
l Simon ergo. Hic ostendit ꝓmptitudo christi ad patienduȝ ex hoc ꝙ defensioneȝ ꝓhibuit: ⁊ hoc ē qd̄ dicitur.
l Simon ergo Petrꝰ habēs gladium eduxit eum. Dicunt hic aliqui ꝙ discipuli emerāt gladios de precepto domini s̄m qd̄ habetur Luc̄. xxij. capi. Ubi dicitur sic. Et qui non habet vendat tunicam suam et emat gladium. Sed non est verisimile: quia ibidem dicitur ꝙ apostoli statim responderūt. Ecce duo gladij hic: ⁊ Christus dixit. Sufficit ex quo patet ꝙ ante illos gladios habebant. Dicendum igitur ꝙ apostoli fuerunt piscatores. in piscatione autem oportet aliquando retia cum paxillis affigere: et cum particis nauiculas dirigere. Et ideo in talibus ⁊ cum similibus vsus magnorum cultellorum est necessarius: ⁊ probabile est ꝙ aliqui de apostolis illos cultellos sibi retinuerant ad scindendum cibaria: vnde etiam cum illis carnes agni paschalis considerant. Petrus autem vnum ex illis retinuerat apd̄ se: quia erat magis promptus ad defēsionem sui magistri q̄ȝ alij.
m Et percussit pontificis seruum qui magis de prope se ingerebat ad Christum capiendū.
n Et abscidit auriculam eius dexteram. credidit eum magis ledere: s̄ȝ diuina ordinatiōe ictus declinauit. Jdeo sequitur.
o Erat autem nomen seruo Malchus. Hoc addit euangelista ad ostendendum certitudinem rei geste exprimendo propria nomina.

Dicit ergo iesus. Petro Mitte gladiuz tuū i vaginam[a] Calicē quē dedit mihi[b] pater non vis vt bibam illum. Cohors autē[c]: ⁊ tribunus[d] ⁊ ministri iudeorum[e]: comprehenderunt[e] Jesum ⁊ ligauerunt euz[f]: ⁊ adduxerunt eum ad Annam primum[g]. Erat eniz socer Cayphe[h] qui erat pōtifex anni illi⁹[i]. Erat autez Cayphas q consilium dederat iudeis: quia expedit vnū hoiem mori pro populo. Sequebatur[k] autem Jesum Symon petrus ⁊ alius discipulus. Discipulus. autez ille erat notus pontifici[l]. Et introiuit cū iesu[m]: i atriū pontificis. Petrus aūt stabat ad hostiū foris[n]. Exiuit ergo discipulus qui erat notus pontifici: ⁊ dixit hostiarie: ⁊ introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla hostiaria[o]. Nūquid ⁊ tu ex discipulis es homini illius? Dixit ille[p]. Nō sū. Stabāt āt fui ⁊ mīstri ad prunas[q]: q͛ frigus erat ⁊ calefaciebāt se. Erat āt cū eis ⁊ petr⁹ stans ⁊ calefaciens se.

a Dixit ergo Jesus Petro. mitte gladiū tuū in vaginā quasi dicat: noli vti ad defensionem meam: ⁊ subditur causa. b Calicem quē dedit mihi paf nō vis vt bibā illū quasi dicat passionem quā ordinauit pr̄ celestis ad salutē humani generis debeo patienter tollerare: ⁊ iō nō est loc⁹ deffensiōis ⁊ resistentie: sed magis patientie.

c Cohors āt ⁊c̄. Hic ostēdif qualiter xp̄s a mīstris cōprehensus pontificibus presentatur. Et diuidif in duas: q͛ primo describitur ipsi⁹ presentatio. Anne. secūdo Cayphe: ibi: Et misit eum Annas. Pria i duas: q͛ prio ponif xp̄i presentatio. Secūdo eius. examinatio ibi pōtifex ergo. Pria adhuc in duas: q͛ primo describitur predicta p̄sentatio. Scdo incidēter ponitur Petri pria negatio ibi: Seq̄baf āt: D͛ ğ p̄ sic. c Cohors quoq͛. s. militum. d Et tribunus qui eis preerat: ⁊ illi erāt gētiles. e Et mīstri iudeo⁊. isti erāt iudei. e Cōprehēderūt Jesuz tex quo patet obstinatio eorum quia non fuerunt auersi a suo malo: visis predictis signis: sed magis atribuebant artibus magicis. f Et ligauerunt eum: quasi morte dignum illi enim qui reputabantur morte digni iudicibus presentabantur ligati. g Et adduxerunt eum ad Annaz primum. i. primo: cuius causa subditur. h Erat enim socer Cayphe: ⁊ quia eundo ad domum. Cayphe habebant transire ante domum istius anne: Ideo introierunt domum eius propter eius reuerentiam. Alia autem ratio fuit q͛ pōtificatus tunc singulis annis vendebatur: ⁊ isti duo scilicet annas ⁊ Cayphas quasi alternatim erant pontifices: propter q̄ quasi pontifex habebatur quia anno precedēti fuerat. Tertia ratio est vt christus coram iudicibus pluribus cōdemnatus videretur magis dignus morte. i Qui erat pontifex anni ⁊c̄. Ista sunt exposita supra. xj. ca. k Sequebatur. hic interponif prima negatio Petri cum dicitur. k Sequebatur ieluz Symō Petrus ⁊ alius discipulus. s. Joannes: licet enim isti sicut ⁊ aliȷ̄ fugissēt primo tamen postea secuti sunt iesum: quia feruentiores erant aliȷ̄s. l Discipulus aūt ille erat notus pōtifici. Dn̄t aliq qd̄ Joānes erat peritus ⁊ pp̄ hoc habebat noticiā cū pōtifice: s͛ hoc nō ē verisimile: q͛ piscator erat: ⁊ de naui a christo vocatus fuerat vt habetur matth. iiȷ̄. ca. Unde dicit Hieronym⁹ in epistola sua ad Paulinū: Joānes rusticus piscator indoctus ⁊c̄. Et iō alia fuit cā sue noticie cū pōtifice: q͛ forte missus a p̄re suo pluries portauerat pisces ad domū pontificis: vel forte quia aliqd de cognatiōe ei⁹: ibidē huiebat: vl̄ aliqua alia cā quā aliq assignāt q͛ d̄scēderat d̄ dauid: ⁊ sacerdotes habebant istas geneologias.

m Et itroiuit cū iesu in atriū pōtificis: pp̄ noticiā p̄dictā pmissus ē itrare. n Petr⁹ āt stabat ad hostiū foris: tanq͛ icognit⁹: tn̄ pp̄ Joannē pmissus ē itrare. o Dixit ergo Petro ancilla hostiaria nūqd ⁊ tu ex discipulis es hois istius. quasi dicat v͛ q̄ sic: vidit eum timide intrantem: ⁊ sic habuit de eo suspitionē. p Dixit ille nō sum: ex quo p͛ fragilitas Petri: q͛ ita cito negauit: ⁊ ad vocē vnius mulieris: q̄ nō loq̄batur acrif: nō. n. dicebat es tu de familia hui⁹ p̄ditoris vl̄ aliqd hmōi: s͛ hois isti⁹ q̄si cōpassiue loquendo. q Stabāt autem hui ⁊ ministri ad prunas: q͛ frigus erat sicut solet eē i maritio post mediam noctem. Et calefaciebant se ⁊c̄.

Pontifex ergo interrogauit Jesum[a]: de discipulis suis[b]: ⁊ de doctrina eius[c]. Respondit ei Jesus[d]. Ego palam locutus sum mundo[e]. Ego semper docui i synagoga ⁊ i templo: quo oēs iudei conueniunt: ⁊ in occulto locut⁹ sū nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt[f]: quid locutus sum ipsis? Ecce hi sciūt que dixerim ego. Hec autem cum dixisset[g]: vnus assistēs ministrorum: dedit alapam iesu dicens. Sic respondes pontifici[h]? Respondit ei Jesus[i]. Si male locutus sū testimoniū phibe de malo[k]: si autē bene: quid me cedis? Et misit eum Annas[l] ligatum ad Caypham pontificem[m]. Erat autem Simon petrus stans[n]

a Pontifex vo. Hic ponit Christi examina/
tio: ⁊ diuiditur in tres. quia primo ponit dicta
examinatio. Scdo xpi respōsio ibi. Dic ei iesus
Tertio reprehensionis reprobatio ibi. Hec cū
dixissꝫ. Circa primū sciendū ꝙ xps reputabat
a iudeis seductor
hoīuꝫ: ⁊ doctor fal
se doctrīe. Jō exa/
minat⁹ fuit ꝺ vtro
qꝫ. ⁊ hoc est qꝺ dī.
a Pōtifex ergo
interregauit Jesū
dicit autē Annas
pontifex: nō quia
esset actu: sed quia
ante fuerat: ⁊ quia
socer erat pontifi/
cis vt dictum est.
b Et de discipul'
suis. vt videret si
posset eū deprehē
dere ꝙ fuissent ab
eo seducti.
c Et de doctrina
eius. ad videndum si possent ibi inuenire fal/
sitatem vel calūniam: ⁊ aliquod dictum con/
tra legem. d Respondit ei Jesus. Hic ponit
Christi responsio: De discipulis autē suis nihil
boni poterat pro tunc bene respondere: qz pn/
cipaliorem inter eos statim audierat ipsum in
sua presentia negasse. Sed de doctrina sua re/
spondit ostendens ꝙ non erat mala vel suspe/
cta: sed sana: qꝺ declarat ex duobus. pmo ex lo/
co cum dicit. e Ego palam locutus sum mū/
do ⁊c. doctrina suspecta in angulis ⁊ lateribus
docet non in loco publico ⁊ sacro. Secūdo ex
auditorum testimonio dicens. f Interroga
eos qui audierūt ⁊c. q. d. paratus sum testimo/
nium eorꝫ subire qꝺ est sibi magis credibile qꝫ
meum dictum: qꝫuis sm veritatem deberet eē
contrariū. g Hec cum dixisset. Hic ponitur
huius responsionis reprobatio: ⁊ hoc duplicit
primo per factū cum dicit vnus assistens mini
strorꝫ dedit alapam iesu. scdo per verbū. sbdit.
h Sic respondes pontifici? Ille enim mister
sceleris accepit responsionē iesu quasi notassꝫ
pontificem de stulta intorrogatione.
i Respondit iesus. humilit veritatē ondēdo.
k Si male locutus sū testimoniū perhibe ꝺ
malo. i. potes perhibere: ⁊ non me iniuste per
cutere. Sed hic videtur ꝙ christus fecit cōtra
doctrinam suam: quia Matth. v. cap. dicit. Si
quis percusserit te in maxillaꝫ dexteram prebe
ei ⁊ alteram: ipse aūt hoc non fecit: sed magis p
cutientem se correxit. Dicendum ꝙ illud xpi p
ceptuꝫ plura alia
que ibi ponuntur
non dantur abso/
lute: sꝫ qꝺ dic Au
gustinus sꝫ magis
sm preparationē
animi quia homo
debet habere ani/
mum semp prepa
ratum ad hoc faci
endum vbi videt
sꝫ expedire ad ho
norem dei ⁊ vtili/
tatem ecclesie: als
autem nō. imo ali
quando expedit ī
iuriantibus respō
dere ad ipsoruꝫ ⁊
alioruꝫ instructio
nem sicut fecit hic Christus ⁊ aliquando etiam
scō resistere ne det occasio malis male agēdi.
l Et misit. Hic ostenditur qualiter Christus
presentatus est Cayphe ⁊ diuiditur in duas: qz
primo describitur dicta presentatio. Scdo sub
ditur scda ⁊ tertia Petri negatio ibi. Erat autē
In pma igitur parte dicitur sic. l Et misit eū
Annas ligatum. quasi morte dignum. ⁊ iam co
ram eo condēnatuꝫ. m Ad Caypham ponti
ficem. Tum quia ad ipsum pertinebat princi/
paliter Christi examinatio. Tum vt videretur
xps magis morte dignus: qui fuisset coram iu/
dicibus pluribus condēnatus. Sciendum tñ
ꝙ Joānes hic docet qualiter Cayphas eū exa/
minauit: ⁊ qualiter Cayphas vestimēta sua sci/
dit ⁊ qualiter in domo eius illusus fuit: qz aliȷ̈
euangeliste hoc sufficienter expresserant/
n Erat autem. Hic reuertitur euāgelista ad
narrandum denegationeꝫ Petri: ⁊ ideo quasi
eadem verba que dixerat in fine prime nega/
tionis reassumit dicens. n Erat aūt simon
petrus stans ⁊ calefaciens se. Ille enim q nar/
rat hystoriā aliquaꝫ quando occurrunt aliqua
incidentia narranda interrūpit principale ad
illud incidēs narrandū quo facto reuertit ad
propositum: ⁊ sic facit hic Joannes vt dictū est.

⁊ calefaciens se. Dixerunt ergo ei[a]. Nunqd ⁊ tu ex discipulis eius[b] es? Negauit ille. et dixit: Non sum[c]. Dixit ei vnus ex seruis pontificis cognatus eius cuiꝰ abscidit Petrus auriculam[d]. Nonne ego te vidi in ortu cum illo[e]. Iterum ergo negauit Petrus[f]. Et statim gallus cātauit[g]. Adducūt ergo Jesum a Caypha in pretoriū[h]. Erat autē mane[i]. ⁊ ipsi nō intro-

a Dixerūt ergo ei. ministri ad ignē stantes.
b Nunqd ⁊ tu ex discipulis eiꝰ es. q. d. sic: qa videbant eū timidum ⁊ pauidū. c Negauit ille ⁊ dixit: Nō sum. De ista scd̄a negatōe petri videt Matth. ꝯtradicere Joāni: p̄mo quo ad p̄sonā qz dicit ip̄z secūdo negasse ad vocem alteriꝰ ancille. Matth. xxvj cap. Joannes aūt hic dicit ꝙ fuit ad vocem ministroꝝ ad ignem stantiū Scd̄o quo ad locum quia Math. dicit ꝙ scd̄o negauit ī exitu ianue: h̄ aūt dicitur ꝙ st̄ās ad ignez. p̄pter qd̄ sciendum ꝙ principalis intentio euangelistarum erat exprimere trinam Petri negationez: ⁊ in hoc omnes conueniūt. De personis autem accusantibus: seu de negationis loco non erat eorum principalis intentio ⁊ probabile est ꝙ multi ad verba Petri cōcurrebant circa eum: ⁊ consimilia verba dicebant improperādo ei magistrum suum: ⁊ ideo vnus euangelistarum exprimit vnam personā accusantem: ⁊ alius aliam: ⁊ vterqꝫ dicit veruz vnde s̄m veritatem historie videtur ꝙ prima negatio sit facta ad vocem ancille hostiarie Petro domum intrante. Secunda autem negatio facta est in domo: quia post primam negationē Petrus timuit diu stare inter iudeos propter quod voluit exire: et tunc alia ancilla videns eum timidum accusauit eum: ⁊ simul in hoc concurrunt illi qui ad ignem stabant: ⁊ idem dicebant cuz illa ancilla: propter quod matth. dicit ꝙ ad vocem ancille alterius negauit. Joannes autem ministros concomitantes exprimit. Item matth. dicit ꝙ negauit ipso exeunte ianuam. idest volēte exire: ⁊ ad hoc se preparante propter timorem vt dictum est: quia tamen adhuc erat in domo nec ab igne lōge recesserat. Ideo dicit Joannes ꝙ prope ignem facta est illa negatio. Tertia autem negatio facta est multis eum accusantibus ⁊ concurrentibus propter predicta tamē inter illos erat principalis vnus seruus pontificis p̄pter quod Joānes illum exprimit tacendo de alijs Ideo subditur.

d Dicit ei vnus ex seruis pontificis cognatus eius cuius Petrus abscidit auriculam. et ideo acrius ceteris eum accusabat: ⁊ in accusationis sue assertionem adduxit factum precedentis: cum dicit.

e Nōne ego te vidi in orto cum illo: quasi diceret sic.

f Iterum ergo negauit. Aliqui autez volentes excusare Petruz dicunt ꝙ non negauit eum ex timore mortis: sʒ ex amore nolens ab eo separari: sʒ semper eum sequi. Sciebat enim ꝙ si diceret se esse discipuluz eius statim ab eo separaretur: sed hoc est contra verba domini vt patet. xiij. cap. Ubi exprobrauit Petro dicens. Animaz tuam pro me pones: quod fuit dictum negatiue: sicut fuit ibidem expositum. ⁊ ideo patet ꝙ Petrus negauit timens animam suam exponere pro xp̄o ideo subditur.

g Et statim gallus cantauit. s. secunda vice: quia post primam negationem semel cantauit gallus: sed Petrus timore perturbatus nō percepit s̄m qd̄ fuit expositum. matth xxvj. cap.

h Adducunt ergo. Hic ostenditur qualiter Christus a iudeis coram Pilato accusatur: ⁊ diuiditur in tres: quia primo describitur xp̄i presentatio. Secundo presentati examinatio ibi. Exiuit ergo. Tertio innocentie Christi declaratio. Et cum hec dixisset. In prima parte dicitur sic.

h Adducunt ergo Jesum ad Caypham in pretorium. idest a domo Cayphe pōtificis ad domum Pilati presidis: ad quem pertinebat iudicium in causa sanguinis: ⁊ locus vbi iudicabat pretorium vocabatur. Aliqui autem libri male habent ad Caypham: quia in domo Cayphe iam erat Christus: nullus autem adducitur ad locum, in quo est. Propterea Joannes scripsit in greco hoc euangelium: et ideo pro veritate textus habenda: recurrendum est ad grecum: in greco autem ponitur a Caypha Et ideo sequitur.

i Erat autem mane. Hoc addit euangelista

ad ostendendum quantum iudei sitiebant san/guinem Jesu christi qui summo mane quere/bant sententiam de eius morte dari.

a Et ipsi non introierunt in pretorium ut nō contaminarentur ex ingressu homis gentilis ⁊ tamen non timebant inquinari ex procuratiōe mor/tis innocentis: ex quo patet eorū su/spitio vana.

b Sed ut man/ducarent pascha. idest azimos pa/nes: qui a iudeis comedebantur in pascha per septez dies. non eni erat licituz illos comedere nisi personis mundis. ⁊ ideo p paschatis mandu/cationem non intelligitur hic comestio agni paschalis: ut male dicunt greci: quia illud comederant die pre/cedenti. sequitur.

c Exiuit ergo. Hic ponitur Christi examinatio: ⁊ hoc dupliciter: quia primo examinatur coram iudeis. Scdo ad partem sine ipsis ibi. Introiuit iterum. In prima parte dicitur sic.

c Exiuit ergo Pilatus ad eos foras. Judei enim non audebant domum eius ingredi ne suas obseruationes violarent: ideo volens eis deferre exiuit ad eos.

d Et dixit quā accusationem affertis aduersus hominem hunc? videbat enim ligatum in signum damnationis. ideo querebat de causa: quia non erat consuetudo romanis condēna/re aliquem: nisi prius audirent accusationem suam: ⁊ haberet locum se defendendi: ut habe/tur Actuum. xxv. cap. Et ideo Pilatus qui erat iudex ab imperatore romano illuc missus vo/luit modum romanorum tenere.

e Responderunt ⁊ dixerunt ei. Si non esset hic malefactor ⁊c. quasi dicāt nos eius factum diligenter examinauimus: ⁊ inuenimus eum dignum morte: ac si dicerent non oportet aliaz examinationem facere.

f Dicit ergo eis Pilatus. quasi indignatus ex eorum respōsione: quia sciebat eos ipsum p inuidiā tradidisse: ut habetur matth. xxvij. ca.

ierunt in pretorium ut non contaminarentur[a] Sed ut manducarent pascha[b]. Exiuit ergo[c] Pilatus ad eos foras: et dixit. Quam accusa/tionem affertis aduersus hominem hunc[d]? Responderunt et dixerunt ei[e]. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus euz. Dicit ergo eis Pilatus[f]. Accipite euz vos: ⁊ ſm legem vestram iudica/te eum[g]. Dixerunt er/go iudei. Nobis non licet interficere quen/quā[h]. Ut ſmo Jesu impleret quē dixit significans qua morte eēt moritur[i]. Introiuit ergo iter in pretoriū pilat⁹ ⁊ vocauit iesū: ⁊ dixit ei[k].

g Accipite eum vos ⁊ ſm legem vestram iudicate. quasi diceret si sufficit vestra examina/tio sufficiat ⁊ vestra sententia. Sciendum eniz q romani aliqua minora iudicanda dimiserāt iudeis: sed nō po/terant pro talibus inferre penā mor/tis: quia romani retinuerāt sibi cāz sanguinis: ⁊ ideo per hanc respon/sionem inhibebāt inferre xpo mor/tem. Ipsi autē nō poterant vitā ei⁹ sustinere: et ideo renuerunt hoc accipere dicentes.

h Nobis nō licet interficere quēq̄. si enim potuissent dare mortis sen/tentiam libenter iudicium accepissent.

i Ut sermo Jesu impleretur quem dixit ⁊c. Christus enim predicens mortem suam apo/stolis matth. xx. cap. Dicit q a principibus sa/cerdotum traderetur gentibus ad illudenduz ⁊ crucifigēdū. ⁊ hoc fuit ipletū p hoc qd renue/rūt iudiciū: et dimiserūt ipm pilato q erat gē/tilis iudicandū: ⁊ snie executionē suis militib⁹.

k Introiuit ergo. Hic ponitur examina/tio Christi in secreto: ⁊ diuiditur in tres: quia primo ponitur Pilati interrogatio. Scdo xpi responsio ibi. Respondit Jesus. Tertio Pilati obiectio ibi: Dixit itaqz. Circa primum sci/endum q iudei cum tumultu irrationabili pe/tebant mortem Christi: propter quod Christus non respondebat: ſm illud Ecclesiastici. xxxij. Ubi non est auditus non effundas sermonem propter hoc matth. ⁊ mar. dicunt q cum ac/cusaretur a principibus sacerdotum nihil re/spondit: propter quod Pilatus intrauit preto/rium qd erat in domo: ut ibi Christum magis pacifice examinaret extra tumultum iudeoruz qui non audebant intrare pretorium ut dictuz ē xps d trib⁹ fuerat accusat⁹ corā eo: ut hr̄ Luc. xxiij. c. Hūc iuenim⁹ sbuertentē gentē nrām: ⁊ prohibētē tributa dari Cesari: ⁊ dicētē se xpm regem esse. Pilatus autē de duobus pmis non

curauit inquirere: quia de primo scz de subuer
sione obseruationum legalium non curauit:
vtrū esset verum vel falsum: quia non erat iu/
deus: sed gentilis. Scōm cognouit esse falsum
per famam publicam: quia audierat xp̄i respō/
sionez qua iudeis
de hac materia re
sponderat. Mat.
xxij. cap. Reddite
que sūt Cesaris ce
sari 7c̄. sed de tertio
qd̄ videbatur eē cō/
tra honorem im/
peratoris inquisi
uit. s. de regno: qa
Imperatores ro/
mani nomē regiū
a iudeis abstule/
rant: vt frangerēt
eorum superbiam: et
tollerent rebellan
di occasionem: et
ideo q̄siuit a xp̄o.

Tu es rex iudeorum[a]. Respōdit Jesus[b]. A te
metipso hoc dicis[c]: an
alij dixerunt tibi de me
Respōdit pilatus: Nū
quid ego iudeus suz[d]?
gens tua: et pontifices
tui tradiderūt te mihi[e]
Quid fecisti[f]? Respon
dit Jesus[g]. Regnū me-
um non est de hoc mun
do[h]: si ex hoc mundo re
gnum meū eēt ministri
mei[i] vtiqz decertarent:
vt non traderer iudeis.
Nunc autem regnum
meum nō est hinc[k]. Di-
xit itaqz[l] ei Pilatus. Er
go rex es tu[m]? Respon
dit Jesus[n]. Tu dicis:
quia rex suz ego[o]. Ego
i hoc natus sum[p]: et ad
hoc veni in mundum[q]
vt testimonium perhi-
beam veritati[r]. Omnis
qui est ex veritate[s]:

a Tu es rex iudeorum. q. d. Hoc est verum qd̄ tibi
imponitur. s. qd̄ velis tibi vsurpare regnum?
b Respondit Jesus. Hic ponitur Christi re/
sponsio in qua p̄mo examinauit Pilati inter/
rogationē dicens. c A temetipso hoc dicis
an alij 7c̄. q. d. concepisti hanc opinionē de me
per teipsum. d Respondit Pilatus: Nūqd
ego iudeus sum? q. d. ex me non concepi: quia
non sum iudeus 7 sic non possum inuestigare
ex libris iudaicis quis debeat esse rex eorum: sed
hoc ad peritos legis pertinet. ideo subditur.
e Gens tua 7 pontificens tui tradiderunt te
mihi. accusantes te super hoc. f Quid fecisti?
quasi. d. Videtur q̄ tu sis in aliquo culpabilis: ex
quo illi qui sunt de gente tua 7 tante auctātis si
cut sunt pontificens te accusant. g Respon/
dit iesus. Examinata iterrogatōe Pilati: iesus
primo respondit ad questionē p̄mo factam: de
vsurpatione regni temporalis. h Regnum
meū non est de hoc mūdo. non enim negat se
eē regem: sed magis concedit: q2 s̄m veritatem
ipse erat rex regum. Verūtn̄ ad tollendū occa/
sionem calūnie temperat suam responsionem
dicens q̄ non querit huius mundi temporalē
dn̄ationem: qd̄ probat consequenter dicens.
i Si ex hoc mundo esset regnum meum mi/
nistri mei 7c̄. Omne enim regnum tempora/
le habet infirmitatem non solum ab ipso rege
cum sit vnus solus homo: sed etiaz a ministris
contra aduersarios pro ipso pugnantibus: qd̄
non querebat Christus: 7 sic patet q̄ satisfec̄ ad
questionez ostendendo q̄ non querebat inter
iudeos tēporalez
dn̄ationē: verūtn̄
q2 cōcesserat se eē
regē: ideo ɔcludit
k Nūc aūt regnū
meū non est hinc
idest quātū ad tē/
poralia ista querē
da. Sz ɔ̄ hoc vide
tur qd̄ d2 psal. xlvj
Rex ois terre de9
ipe āt ē verus de9
sicut ver9 hō: g̃ re
gnū eius est de h̄
mūdo. Dicenduz
q̄ s̄m veritatē di/
uinitatis oīa sunt
subiecta xp̄o: tamē
quantū ad humanitatē in p̄mo aduentu suo nō
venit ad dn̄andū tp̄alia: sz magis ad seruiēduz
7 patiendū: 7 sic pz q̄ sufficienter excludit illd̄ qd̄
sibi imponebatur de vsurpatōe regni iudee: q2 n̄
fiebat qd̄ de ipso: nisi inquātū hō 7 p statu p̄nti
in quo erat: q ad p̄mū eius aduentū ptinebat.
l Dixit itaqz. Hic ponitur pilati obiectio: sic̄ eni
visum est q̄ xp̄s in sua rn̄sione cōcesserat se esse
regem: sed dixerat regnū suū non esse hinc. iō
Pilatus ad plenū verba eius nō intelligens ac
cepit p h̄ ipsum esse regē alicuius regni de q̊ n̄
intromitterent se romani: sed q̄ xp̄s p h̄ intel/
ligeret regnū celeste: 7 sp̄ūale non intellexit. 7
ideo voluit scire magis determinate ɔcludēs
ex verbis xp̄i predictis. m Ergo rex es tu?
quasi. d. ex quo cōcedis te eē regē regni nō pti/
nentis ad dn̄iuz imperatoris: declara magis qd̄
sit illud regnū. n Rn̄dit iesus. p̄mo ɔclusio/
nem factā ɔcedendo dicens. o Tu dicis q2
rex ego sum. 7 ita est s̄m veritatē: sed ɔn̄ter de/
clarat huius regni ɔditionē dicēs. p Ego i
hoc natus sum. tp̄aliter. q Et ad hoc venit in
mūdū: p carnis assumptionē. r Ut testimo
niū phibeā veritati: docendo 7 radicando ve/
ritatē de diuinis i cordib9 fideliū. s Ois q
est ex veritate. p̄ma que deus est: nō solū p crea
tionem sed p imitationem 7 subiectionem.

Audit vocem.[a] Dicit ei Pilatus. Quid ē veritas[b]? Et cum hoc dixisset Iteruz exiuit ad iudeos[c]. Et dicit eis. Ego nullaz inuenio in eo causam[d]. Est autem consuetudo vobis[e]: vt vnum dimittaz vobis in pascha. Uultis ergo dimittam vobis regez iudeoruz. Clamauerūt rursum omnes dicentes[f]. Non hūc sed barrabaz. Erat autē Barrabas latro[g]. Tūc ergo apprehendit pilatus iesum ⁊ flagellauit[h]. Et milites plectentes coronaz de spinis[i]. impo-

a Audit vocem meam: corde credēdo ⁊ opere obediendo: ⁊ per consequens in talibus spiritualiter ego regno ⁊ tale regnuz in nullo impediebat imperatoris Romani dominium de quo querebat Pilatus.

b Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? nō querit diffinitionem veritatis: sed querit que est illa veritas cuius virtute ⁊ participatione homines efficiuntur de regno christi: Intellexit enim per hoc in quoddam generali aliquod dominum existēs extra communem modum hominum ⁊ hoc est verum si intelligatur determinate: ⁊ magis in particulari: q᷑ veritas diuina filio appropriatur; veritas per quam homines in presenti efficiūtur de regno christi: est quedam impressio ⁊ participatio veritatis diuine: huius autem questionis Pilatus non expectauit Responsionem duplici de causa: Una est quia erat de regno spirituali vt visum est: Ipse autem non habebat se intromittere nisi de temporalibus: ⁊ Ideo hoc aduertens dimisit illius questionis persecutionem. Alia causa fuit quia iam perceperat christi innocentiam: ⁊ iudeorum malitiam sciens ꝙ tradidissent eum per inuidiam: Igitur pretermissa questione predicta voluit procedere ad eius liberationem vt statim patebit.

c Et cū hoc dixisset. Hic cōsequēter ponitur innocentie Christi declaratio: cum enim Pilatus vellet eum liberare vt dictum est: occurrit eius memorie modus cōueniens liberationis: ne videlicet de consuetudine iudeoruz qua dabatur eis a preside in solennitate paschali vnus vinctus in memoriam liberationis filiorum israel de terra egypti: ⁊ propť hoc voluit christum liberari per hunc modū: Et primo ad hoc faciendum allegat christi innocentiam dicēs:

d Ego nullam in eo inuenio causam. scilicet dignam morte. Secundo allegat consuetudinem de cuius obseruatione sciebat eos esse cupidos dicens. e Est autem consuetudo ⁊c̄. vultis ergo dimittam vobis regem iudeorum, quasi dicat vos debetis hoc velle: Ad cuius intellectum sciendum ꝙ pilatus volens christuz liberare posuit eis sub distictione de liberatione Christi vel Barrabe: ⁊ de nullo alio: vt magis exprimiť mathei. xxvij. capitu. Sciebat enim ꝙ consuetudinem suam nullo modo dimitterent: Ex altera parte Barrabas erat ita pessimus ⁊ populo odiosus ꝙ firmiter credebat vt eius liberationē nullo modo vellēt: ⁊ sic per cōsequens liberationi Christi consentirent: sed sacerdotes deceperunt populum inducentes eum ad petendum liberationem Barrabe: ⁊ non christi: ⁊ hoc est ꝙ subditur.

f Clamauerunt rursum ⁊c̄. sed Barraban: dimitte nobis.

g Erat autem Barrabas latro. scilicet publicus ⁊ famosus: hoc addit Euangelista ad ostendendum eorum malitiam: qui ad procurandū mortem christi petierunt latronis publici liberationem: contra bonum publicum ⁊ contra iustitiam. h Tunc ergo apprehendit pilatus Hic consequenter Euangelista describit quid passus sit christus a gentibus. Passus est autez tria ab eis scilicet flagelationem: Illusionem: ⁊ crucifixionem ſm ꝙ ṗdixerat Saluator. Mathei. xx. capitu. Tradent eum gentibus ad illudendum ⁊ flagellandum: ⁊ crucifigendum: ⁊ ideo euāgelista. Primo agit de illusione ⁊ flagellatione Secundo de crucifixione ibi: tūc ergo tradidit. pria in duas: q: prio describiť xp̄i flagellatio ⁊ illucio. Scd̄o circa h̄ ostendiť pilati intentio ibi. Exiuit iterum. Circa primum sciendū ꝙ pilatus vidit ex clamore eorum ꝙ nullo mō poterat dimittere Jesum oīno liberū cum pace ipsorū. Ex altera parte durum erat sibi innocentez interficere: ⁊ ideo ad satisfaciendū eis fecit xp̄z flagellari ⁊ illudi: Et hoc ē q̄d dr̄. h Tūc ergo apprehēdit pilatus Jesuz ⁊ flagellauit: nō p se ipz īmediate sed p milites suos ⁊ mistros. i Et milites coronā d̄ spinis.

idest de iuncis marinis ad modum spinarum duris ⁊ acutis.

a Imposuerunt capiti eius: tanꝗ volenti regnare ⁊ non potenti ꝙ fecerunt vt eorum illusio responderet Judeorum accusationi.

b Et veste purpurea circũdederũt eum: Tali eniz veste vtebantur reges.

c Et veniebãt ad eum ⁊ dicebãt: ⁊c. Hoc totum factuz est in illusione. Unde sequitur.

d Et dabant ei alapas vt illuderent factis sicut illuserunt signis ⁊ verbis.

e Exiuit iterum Hic ostẽditur circa predicta pilati intentio que erat bona quantum ad hoc: quia predicta Jusserat fieri vt iudei tali afflictione christi essent saciati: ⁊ sic consentirent in eius liberationem sine morte: tamẽ per hoc non excusatur a peccato: quia cuz esset iudex super eos non debebat ei quem sciebat innocentem etiam minimã penam inferre: igitur Euãgelista circa sequentia sic procedit: quia primo declarat conatum pilati ad christi liberationẽ Secundo iudeorum resistentiam ad eius condemnationem ibi. Cum ergo vidissent. In prima igitur parte dicitur sic. Exiuit iterum pilatus foras: vbi iudei stabant: quia domum eius ingredi non audebant vt supra dictum est.

f Et dicit eis. primo allegans christi Innocẽtiam. g Ecce adduco eum vobis foras: postquam diligenter examinaui eum ⁊ flagellaui ad vobis satisfaciendum: vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio causam Secundo ostendit ipsius punitionem Jam factam vltra eum dignum cum dicitur.

h Exiuit ergo iesus. ex precepto pilati.

i Portans coronam spineaz ⁊c. Uolebat enĩ pilatus vt sensibiliter viderent qualiter fuisset illusus ⁊ flagellatus vt sic mouerentur ad cõpassionem.

...suerunt capiti eius[a]: ⁊ veste purpurea. circundederunt eum[b]. Et veniebãt ad eum ⁊ dicebant[c]. Aue rex Judeorum. Et dabant ei alapas[d]. Exiuit ergo iterũ Pilatus foras[e]: ⁊ dicit eis[f]. Ecce adduco vobis euz foras vt cognoscatis[g]: quia nullam inuenio in eo causaz. Exiuit ergo Jesus[h] portãs spineam coronam[i]: ⁊ purpureum vestimentuz. Et dicit eis. Ecce homo[k]. Cũ ergo vidissent eum pontifices ⁊ ministri[l]: clamabant dicentes[m]. Crucifige crucifige eum[n] Dicit eis Pilatus. Accipite eũ vos: ⁊ crucifigite[o]. Ego enĩ non inuenio in eo causam[p]. Responderũt ei iudei[q]. Nos legem habemus[r]: ⁊ ꝯm legem debet mori[s]: quia filiũ dei

k Et dicit eis. Ecce homo quasi dicat ⁊ si in aliquo male egisset: tamen vltra cõdignum punitus est ⁊ ideo deberet vobis sufficere.

l Cum ergo vidissent. Hic ponitur iudeorum resistentia: ⁊ hoc dupliciter primo per irrationabilem clamorẽ: Secundo per rationez ibi: Respõderunt iudei: in pͥma parte dicit̃ sic.

l Cum ergo vidissent eum pontifices ⁊ ministri sic flagellatũ ⁊ illusũ ⁊ cognoscerent ꝙ pilatus sic volebat dimittere ipsum.

m Clamabant tumultuose: ⁊ alios ad clamandum excitabant dicentes.

n Crucifige crucifige eum. quasi dicãt. Hec pena nullomodo nobis sufficit: sed petimus ꝙ moriatur. o Dicit eis pilatus: Accipite ⁊c. derisorie ⁊ indignanter hoc dixit: quia non habebant potestatem iudicandi aliquem ad mortem vt supra dictum est: ⁊ est similis modꝰ loquẽdi ac si diceret: Si haberetis potestatem dare mortis sententiam cito ⁊ sine causa faceretis ꝫ ego hoc agere nolo. Jdeo sequitur.

p Ego enim non inuenio in eo causam: dandi talem sententiaz.

q Rñderũt. videntes iudei ꝙ Pilatus nõ acquiesceret eoꝝ clamori: inceperunt allegare rõnes alias Sicut supra allegauerant sed illas non audebant reiterare: qꝛ Pilatus Jam illas euacuauerat: ⁊ ideo hic aliud allegant: ⁊ pͥmo allegant ipsum fecisse contra legem dei. Secũdo contra legem Imperatoris romani ibi. Et inde querebant: Jn prima igitur parte allegãt sicut iudei.

r Nos legem habemus. scilicet a deo datam in monte synai.

s Et ꝯm legez debet mori: qꝛ leuit. xxiiij. cap. precipitur ꝙ blasphemi occidantur: ⁊ tale crimen imponebant ei: vnde sequitur.

t Quia filium dei se fecit. verumtamen xp̃s

hoc dicendo non blasphemauit sed veritatem
dixit ⁊ per scripturaȝ habitam: vt supra proba
tum est capi.x. x Cum ergo audisset pilatus
hos sermones magis timuit: nō propter legeȝ
iudeorum quā non obseruabat: sed ne verum
esset vt iesus sibi
oblatus esset vere
dei filius: ⁊ sic fa/
ctum enorme fe//
cisset ipsum flagel
lādo: ⁊ iō de h̄ vo
luit certius ingre
re: vnde sequitur.
y Et igressus est
in ptoriū iterū: vt
veritatem magis
posset cognoscere
ex tumultū iudeo
rū. z Et dicit ad
iesuȝ. vn̄ es tu: p h̄
q̄rēs si eēt ex ori/
gine dina ſm ve/
ritatē. ⁊ Jesus āt
r̄n̄suȝ nō dedit ei:
Prio q̄ā hō erat
gētil' ⁊ idolatra ⁊
gnātionē filij i di/
uinis cape nō posset. Scd̄o q: nolebat passionē
suā ipedire. Tertio q: pphetatū erat d̄ eo Jsai.
liij. Et sic agn⁹ corā tondēte obmutescet ⁊c̄. Et
iō volebat illud ppheticū iplere. ? Dicit ḡ
Pilatus mihi nō loq̄ris? Mirabat̄ de ei⁹ taci
turnitate cū eēt i pūcto liberatiōis vel ɔdēna
tiōis sue: seq̄t̄. ꝑ Nescis q: ptātē hēo ⁊c̄. q. d.
mihi saltē debēs r̄ndē. a R̄ndit Jesus: nō ad
ipediēdū suā passionē: ſꝫ ad repmendū Pilati
iactātiā. b Nō hēres ptāte ad v̄luȝ me vllam
nisi tibi datū eēt desup. i. a pncipib⁹ romanoꝝ:
⁊ vlteri⁹ pmissuȝ a deo q ē ptās supior: ⁊ ex h̄ ar
guit ei⁹ pctm̄: q: nō accepat ptātē a Cesare ⁊ a
deo ɔdēnādi inorios: ſꝫ magis liberādi eos: ⁊
cū h̄ ostendit pctm̄ Jude ⁊ iudeoꝝ eē maius q̄z
pctm̄ ipsi⁹ pilati: q: ad occisiōeȝ xp̄i iudas fuit
motus cupiditate. iudei āt iuidia ⁊ rācore. Sꝫ
Pilat⁹ fuit mot⁹ hūano timore: vt magis pate
bit: ⁊ h̄ ē qd̄ dr̄. c Propterea q me tradidit ti
bi mai⁹ pctm̄ hȝ: i q̄ icludit̄ pctm̄ Pilati: q: ma/
ius nō dr̄ nisi p cōparationē ad min⁹. d Exin
de. Hic ɔsequēter allegāt Judei xp̄ȝ fecisse ɔ le
gē ipatoris q: videbāt q̄ Pilat⁹ paꝝ erat mo/

se fecit[t]. Cū ergo audis
set Pilatus hunc Ser-
monem timuit[x]: Et in-
gressus est pretoriuȝ ite
rum[y]: ⁊ dicit ad Jesuȝ.
vnde es tu[z]? Jesus au-
tem responsum non de
dit ei[?]. Dicit ergo ei pi
latus. Mihi nō loque-
ris[?]? Nescis quia pote
statem habeo crucifige
re te[ꝑ]: ⁊ potestatem ha-
beo dimittē te. Respō-
dit Jesus[a]: Non habe-
res potestatem aduer-
sum me vlam nisi ti da-
tum eēt desuper[b]. Pro

pterea qui me tradidit
tibi[c]: maius peccatum
habet. Et exinde que-
rebat Pilatus dimitte
eum[d]. Judei auteȝ cla
mabant dicentes. Si
hunc dimittis: non es
amicus Cesaris[e]. Om-
nis enim qui se regem
facit: contradicit Cesa
ri[f] Pilatus autem cuȝ
audisset hos s̄mones[g]:
adduxit foras Jesum:
⁊ sedit p tribunali[h] i lo
co qui dr̄ lichostratos
Hebraice āt gabbata.
erat āt pasceue[k] pasche

t⁹ d eoꝝ pdicta allegatiōe: ſꝫ volebat Jesuȝ oīno
dimittē ⁊ h̄ est q̄ dr̄ d Exinde q̄rebat pilat⁹
dimittē eū: Uiderat. n. pilat⁹ tanq̄ȝ hō astutus
q̄ xp̄s rōnabilr̄ ɔuincerat eū de pctō si eū ino/
cēte ɔdēnaret: ⁊ Jō q̄rebat occasionē dimitten
di eū: qd̄ vidētes
iudei clamabant.
e Si hunc dimit
tis nō es amicus
Cesaris. i. nō zelas
p honore ⁊ statu
to dn̄i tui custodiē
do q̄ arguūt ɔse/
quēter dicentes.
f Ois. n. q se re/
gē facit ɔdicit Ce/
sari: Jmpatores. n.
romāi abstulerāt
a iudeis regiā di/
gnitatē: ne hērent
rebellādi occasio/
nē ⁊ iō q̄cūq̄ȝ iter
iudeos dicebat se
regē q̄litercunq̄ȝ
videbat̄ ɔ ordina
tioneȝ Jmpatoris
facē: xp̄s āt ɔcesse
rat se regē eē vt pȝ ex p̄dictis: ⁊ iō q̄ȝuis ſm ve
ritatem hoc regnum non esset cōtra dominiuȝ
Jmperatoris vt supra dictū est: tamen hoc ar/
guebant apparenter. Pilatus autē non aude/
bat etiam ſm minimam apparentiā facere cō
tra Jmperatoris honorem: Jdeo sequitur.
g Pilatus ⁊c̄. adduxit foras Jesum: vt coraȝ
iudeis euidētius de facto inquireret: ⁊ eorum
dictū falsus ostenderet. h Et sedit pro tribu
nali. idest i loco sedis iudiciarie. i Jn loco q
dicitur lichostratos. i. lapidum stratura: ⁊ dici
tur a liquos qd̄ ē lapis: ⁊ stratos q̄ est pauimē
tum siue stratura: ⁊ ē nomē grecum: Hebraice
autem gabbata: ⁊ hoc nomen Hebraicum idē
significat sicut grecum: ille enim locus erat an
te domum Pilati: aute enim domos magnato
rum solet esse locus de lapidibus preparatus.
k Erat autem parasceue: quia erat feria sex/
ta: ⁊ prima dies solennitatis paschalis: Diceba
tur autem feria sexta parasceue. idest prepara/
tio: quia illa die preparabant iudei cibaria pro
die sabbati: in quo non erat licitum aliquid de
coqui: vt habetur Exodi. xj. capitulo.

hora quasi sexta[a]: Et dicit iudeis[b]. ecce rex vester[c]: illi aūt clamabant[d]. Tolle: tolle: crucifige eum[e]. Dicit eis Pilatus[f]. Regem vestrum crucifigam[g]. Responderunt pontifices: nō habemus regē nisi Cesarem. Tunc ergo tradidit eis illum[h]: vt crucifigeretur[i]. Susceperunt autē Jesum ⁊ eduxerunt. Et baiulans sibi crucem[k] exiuit in eū qui dicitur caluarie locū[l] Hebraice aūt golgatha: vbi crucifixerūt eū[m] ⁊ cū eo alios duos hic ⁊ hinc mediū[n] autē iesuz.

a Hora quasi sexta. Contrarium videtur. Marcus. xv. capi. vbi dicitur. Erat autem hora tertia: ⁊ crucifixerunt eum: prius autem fuit iudicatus quā crucifixus ergo ⁊c̄. Dicendum ꝙ ſm veritatem erat tempus mediuz inter tertiam ⁊ sextam: medium aūt ab vtroque extremo potest denominari: ⁊ Ideo Mar. Expressit illud tempus medium per horam tertiaz. Joannes vero ꝑ sextam.

b Et dicit iudeis allegans pro christi liberatione.

c Ecce rex vester: q̄si dicat mirum est ꝙ hūc hominem abiectum ⁊ flagellatum dicitis sibi velle vsurpare regnum iudeorum.

d Jlli autem clamabant: sicut furibundi.

e tolle tolle crucifige eum. quasi dicāt non possumus videre eum.

f Dicit ei Pilatus allegans in crucifixione christi eorum verecundiam dicens.

g Regē vestrū crucifigā q̄si dicat ex q̊ euz regnare formidatis: ⁊ Jam de hoc fuit fama magna: erat vobis verecundia: si morte moriatur sic abiecta: vnde ⁊ postea Pilatus scripsit titulum crucis ad eorum verecundiam. Jesus nazarenus: rex iudeorum: Dixerunt pōtifices: nō habemus regem nisi Cesarem: ex quo patet ꝙ ex tunc perpetue subiectioni romanoruz se obligauerunt renunciantes omni alteri regie dignitati patet etiam eorum obstinatio ad procurandum christi mortem: cum pro eius procuratione confessi sunt in perpetuū se ipsos subiectos seruituti.

h Tunc ergo. Hic incipit agere Euangelista de crucifixiōe Christi: ⁊ diuiditur in tres quia primo agit de crucifixione: Secundo de morte ibi. Postea sciēs Jesus Tertio de sepultura ibi Post hec autem rogauit. Prima in duas: quia primo describit ipsam crucifixionem. Secundo agit de consequentibus ad ipsam ibi: Scripsit autem titulum. Circa primum sciendum ꝙ Pilatus videns: ꝙ propter mortem christi obligabāt se iudei perpetue seruituti Romanorum: timuit si h̓ refutaret ne accusaret apud Cesarē: ⁊ ideo motus timore Jmperatoris: ⁊ fauore iudaici populi cui preerat: ⁊ a quibus pecunias leuare sperabat: contra iusticiam dedit sententiam de morte innocētis ⁊ hoc est qđ dicitur.

h Tunc ergo tradidit eis illuz per sententiam diffinitiuam.

i Ut crucifigeretur: tñ prius lauit manus suas iponens peccatuz de morte christi iudeis ipsis hoc recipientibus: vt habetur Matth. xxvij. q̄zuis nō esset per hoc excusatus ſm veritatem.

k Et baiulās sibi crucem. primo enim portauit eaz: vt hic dicitur tamen postea inuenientes Symonem Cirenensem fecerunt sibi portare crucem vt citi⁹ venirent ad locuz passionis. quia christus per totam noctem precedentem afflictus fuerat ⁊ Ideo lento gradu incedebat.

l Exiuit in eum qui dicitur caluarie locum: Jste locus erat prope ciuitatē hyerusalem: ⁊ dicunt aliqui ꝙ dicitur locus caluarie a caluaria ade ibi sepulti: Sed hoc est falsum: qui sepultus fuit in ebron: vt dicitur Josue. xiiij. capitu. sed sic nominatur locus caluare: quia in illo loco malefactores decapitabātur ⁊ sic patet mortis christi turpitudo ex cōditione loci: ⁊ ex modo mortis cum dicitur.

m Ubi crucifixerunt eum Crucifixio eni erat turpissimum genus mortis.

n Et cum eo alios duos hinc ⁊ hic medium autem Jesum ex quo apparet turpitudo mortis christi ratione societatis: q͛ inter duos malefactores fuit crucifixus hoc autem factum est ex iudeorum intentione: ⁊ diuina ordinatione tamen diuersimode: quia iudei per hoc intendebant inducere suspitionem populo ꝙ iesus esset particeps ⁊ principalis in eorum malefactis. Ex ordinatione autez diuina factum est hoc vt impleretur scriptura. Esa. liij. capitu. Et cuz iniquis deputatus est.

Scripsit autez[a] ⁊ titulũ Pilatꝰ: ⁊ posuit super crucem[h]. Erat autẽ scriptum Jesus[b] Nazarenus[c] rex iudeorũ[d]. Hũc ergo titulum multi iudeorum legerunt[e] quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus est. Et erat scriptuz hebraice: grece: ⁊ latine[f]. Dicebant ergo Pilato põtifices iudeorum. Noli scribere rex iudeorũ[g] sed quia ipse dixit rex sum iudeoruz[h]. Respõdit Pilatꝰ. Quod scripsi scripsi[i]. Milites ergo cum crucifixissent eum: acceperunt vestimenta eius[k]: ⁊ fecerũt quatuor partes[l] vnicuiqꝫ militi partem: ⁊ tunicam[m]. Erat autem tunica inconsutilis[n]: desuper contexta per totum[o]. Dixerunt ergo ad inuicem. Non scin

a Scripsit autem. Hic ponuntur quedam cõsequentia ad Christi crucifixionem: ⁊ sunt tria: quia primum pertinet ad Pilatum. Scdm ad milites crucifigentes Jesum. Tertium ad parẽtes christi existentes prope eum. Scdm ponitur ibi. Milites autem. Tertiũ ibi Stabant autem. Circa primũ sciendum ꝙ modus romanorum erat scribẽ causaz mortis crucifixoruz super lignuz crucis iudei autem cõtra voluntatem Pilati petierunt Christum crucifigi vt patet ex predictis ⁊ ideo per talem modum scripsit titulum: vt redundaret in verecundiam eoruz: ⁊ hoc est ꝙ dicitur.

a Scripsit autem ⁊ titulum Pilatus. in quadam carta tabule affixa. b Et posuit sup crucẽ. illã tabulã. b Erat autem scriptum: Jesus: in quo exprimitur nomen proprium. c Nazarenus. quo ad patriam: quia ibi fuit nutritus vt dictum est. d Rex iudeorũ. in quo exprimitur causa mortis.

e Hunc ergo titulum multi iudeorum legerunt. ⁊ causa subditur: quia prope ciuitatẽ erat locus vbi crucifixus est Jesus: ⁊ multi de ciuitate poterant defacili illuc venire.

f Et erat scriptum hebraice: grece: ⁊ latine. vt omnes qui de diuersis partibus orbis ad festum paschale venerant possent illum legere. Uenerunt enim ibi aliqui gentiles vt supra dictum est. cap. xij. ⁊ ideo titulus fuit scriptus in tribus linguis principalibus.

g Dicebant ergo Pilato pontifices iudeorũ noli scribere rex iudeorum. quia videbant ꝙ talis modus scribendi redundabat in verecũdiam eorum: et maxime propter gentiles qui hoc verbuz erant reportaturi ad diuersas partes orbis. ⁊ ideo voluerunt titulum sic corrigẽ.

h Sed quia ipse dixit rex sum iudeorum. hoc enim modo non sonaret in eorum verecundiam. i Respondit Pilatus qd scripsi scripsi. qd scripserat confirmando ne fortuitu factum est hoc: sed diuina preordinatione: qa hoc erat ante prophetatum propter quod psal. lviij. qui loquitur de passione Christi ⁊ duo psal. pcedẽtes sic intitulantur: ne corrũpas tituli inscriptionem: ⁊ ideo titulus crucis Christi tripliciter descriptus non fuit mutatus: sed magis confirmatus.

k Milites aũt. hic ponitur scdm consequens ad Christi crucifixionem: ⁊ pertinet ad milites qui crucifixo Christo diuiserũt sibi vestes suas: et hoc est ꝙ dicitur.

k Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius. Ex quo apparent duo. Primum est Christi passionis ignominia: in hoc ꝙ nudum eum crucifixerunt: qd non fit nisi abiectis ⁊ vilibus personis. Scdm est crucifigẽtium auaritia: quia Christi vestes: qꝫuis essent parum valentes tamen sibi rapuerunt. l Et fecerũt quatuor partes ⁊c. quia erant quatuor milites ipsuz crucifigẽtes.

m Et tunicam. scꝫ citra partes predictas quã non diuiserunt: eo qd erat inepta diuisioni qd patet ex eo quod subditur.

n Erat autem tunica inconsutilis. idest sine sutura. o Desuper contexta. per totum. Ex hoc dicunt aliqui ꝙ Christus preciosis vestibꝰ vtebatur. Sed Crisostomus dicit cõtrarium. s. ꝙ in palestina pauperes induebantur talibus indumentis reticulato opere factis ad modũ cilitiorum: ⁊ hoc videtur verius: quia Christus cõmendauit vilitatem vestimentorum in Joanne baptista. Matth. xj. ca. dicens. Quid existis in desertum videre hominez mollibus vestitum. quasi dicat non. Et preciositatem ibidez reprobauit dicens. Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt ⁊c. Jesus autem cepit facere ⁊ docere: vt habetur Actuũ. j. capi. et

ideo non est verisimile ꝙ vsus fuerat preciosis vestibus. p Dixerunt ergo ⁊c̃. Non scindamus illam: quia partes nihil valuissent.
a Sed sortiamur de illa cuius sit: vnde patet ꝙ super solam tunicam misserunt sortem. Sed contrarium videtur Mar. xv. cap. Ubi dicitur Diuiserũt sibi vestimẽta eius mittentes sortem super eis quisquis tolleret. Dicendum ꝙ dictum Mar. debꝫ diuisiue sic intelligi. Diuiserunt sibi vestimẽta eius .s. alia a tũica: ⁊ post ea sequitur mittẽtes sortem sup eis qđ p synodocheꝫ debet intelligi super eis. idest super aliquod eorum. s. super tunicam: quisquis tolleret. idest quis tolleret illã tunicam. sequitur. b Ut scriptura impleretur. que dicit psal. xxj. c Partiti sunt vestimenta mea sibi. s. alia a tunica inconsutili.
d Et in vestem meam miserunt sortem. idest super illam tunicam inconsutilem. Ex quo etiã patet ꝙ proprie habebat plura vestimenta.
e Et milites quidem hoc fecerunt. s. sicut erat scriptum psal. predicto hoc addit euangelista vt ostendat prophetiam impletam per factum eorum patet etiam per predicta falsitas iudeorum exponentium psal. predictum de persecutione quã habuerunt iudei per Annam dicentes ꝙ mardocheus fecit predictum psal. quia titulus psal. ostendit contrarium quia ille psal. intitulatur a Dauid ⁊ non a mardocheo. Item in pncipio psal. dicitur longe a salute mea verba rugitus mei ẜm veritateꝫ hebraicam: ⁊ trãslationem Hierony. qđ verificatũ est in passiõe Christi: qui non fuit liberatus a passione: qꝫuis de hoc clamaret ad patrem sicut supra dictum est. xij. cap. Pater saluifica me ex hac hora. Tẽpore autem mardochei iudei fuerunt liberati celeriter post orationem eorum: quia prius fuerunt liberati qꝫ veniret tempus statutum interfectionis eorum. Item ibidem subditur. Foderunt manus meas ⁊ pedes meos: qđ non est impletum in mardocheo nec in aliquo iudeo illius temporis. Sed magis econuerso ipsi iudei aman ⁊ filios eius crucifixerunt.

damus eam: sed sortiamur de illa cuius sit[a]: vt scriptura ipleretur[b] dicens. Partiti sunt vestimenta mea sibi[c]: ⁊ in vestem meaꝫ miserunt sortem[d]. Milites quidem hec fecerũt[e]. Stabant autem iuxta crucem Jesu[f] mater eius: ⁊ soror matris eius maria cleophe: et maria magdalene. Cuꝫ ergo vidisset[g] Jesus matreꝫ et discipulum stantem quẽ diligebat dicit matri sue. Mulier ecce filius tuus[h]. Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua[i]. Et ex illa hora accepit eam discipulus i suã.[k] Postea sciens[l] Je-

f Stabant. Hic ponitur tertium consequens ad Christi crucifixioneꝫ: ⁊ pertinet ad eius parentes: quia Christus in cruce positus anteqꝫ moreretur voluit matri sue de custodia et ministro prouidẽ dans exẽplũ aliȷs vt ipsi sint solliciti impendere debitum obsequiũ parentibus suis: ⁊ hꝫ est ꝙ dicitur.
f Stabant autẽ iuxta crucem iesu ⁊c̃. Contrariũ aũt videtur Luc. xxiij capi. vbi dicitur. Stabant autem omnes noti eius a longe. Dicendum ꝙ primum fuerunt prope vt hic dicit ⁊ tunc Christus hec verba dixit: sed procedente passione propter turbam comprimentem se detraxerunt: ẜm ꝙ dicit Lucas. Uel forte iste psone hic nominate: tanqꝫ magis feruentes in amore Christo propinquius stabant: sicut dicit Joannes. Alie autem multe persone erãt Christo note: que pre timore a Christo longe stabãt ⁊ de illis loquitur Lucas. Dicit tamen ꝙ omẽs noti eius stabant a longe: qꝛ multo plures erãt stantes a longe qꝫ a prope. g Cũ vidisset ⁊c̃. quem diligebat. s. Joannem qui scripsit hꝫ euangelium ⁊ propter hoc de se loquitur tanqꝫ de quodam altero vt supra dictum est.
h Dicit matri sue. mulier ecce filius tuus. quasi dicat vsqꝫ nũc fui tibi ad obsequium. De cetero iste erit loco mei. Et nota ꝙ loquẽs matri sue de cruce non dixit ei mater. sed mulier vocans eam cõmuni nomine: ne ex teneritudine nominis matrem si exprimeretur aggrauaretur animus virginis videntis passionem filij.
i Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. qꝫsi dicat deputo te ad eius obsequium.
k Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. scꝫ curam ⁊ diligentiam.
l Postea sciens. Hic agit euãgelista de Christi morte ⁊ diuiditur in duas: quia primo poni

tur Christi consumatio per mortem. Scd̄o eiꝰ lanceatio post ipsam:ibi iudei ergo. Circa p̄mum sciendū ꝙ consumatio nostre salutis cōsumanda erat per venerabilem mortē Christi vt declarat apostolus ab hebre.ij.⁊ hoc est ꝙ h dicit. Postea supple que dicta sūt.

a Sciens Jesus quia omnia consumata sunt: scʒ que scripta erāt d̄ xp̄o passuro:quia pauca restabāt añ mō tem eius implenda scʒ eiꝰ potatio q̄ i promptu erat. vnde sequitur.

b Ut consumaret scriptura psal. lxviij. In siti mea potauerūt me aceto.⁊ ideo ad illud residuam implendum.

c Dicit sitio.tantum laborauerat ⁊ d̄ sanguine emiserat ꝙ corpus eius erat desiccatum ⁊ adustū:⁊ propter hoc sitiebat supra modum:⁊ talis sitis est maximum tormentnm.

d Uas autem erat positum aceto plenum. illud enim portauerant milites vt darent crucifixis ad bibendum vt per hoc citius morerētur:⁊ sic de custodia eorum in cruce expedirentur.talis enim potatio aceti mortem accelerat crucifixi:vt dicunt aliqui. Aliam autem causaʒ huius aceti tetigi matth.xxvij.cap.que videtur probabilior ista:⁊ est ibidem satis diffuse posita:propter quod hic omitto.

e Illi autem spongiam plenam aceto hysopo.idest ligno hysopi. f Circumponentes obtulerunt ori eius. Erat enim eleuatus a terra ita ꝙ sola manu non poterant attingere ad os eius. g Cum ergo accepisset Jesus acetū Contrarium videtur matth xxvij.cap. vbi dicitur. Noluit bibere. Dicendum ꝙ illud quod est modicum quasi nihil reputatur dicitur.ij. phisi. et ideo quia parum de illo aceto accepit vt dicit hic Joānes.matth.dicit Noluit bibere per talem etiam modum loquendi dicimus cōmuniter de parum bibente ꝙ non vult bibē.

h Dixit consumatum est. scʒ quicquid erat scriptum de me:vel aliter.consumatū est opus redemptionis humane.

i Et inclinato capite tradidit spiritum: ostēdens ex modo moriendi ꝙ moriebatur ex obedientia patris: ⁊ non inuoluntarie sicut supra dixerat capi.x. Nemo tollit a me animam: sed ego pono eam.

k Judei ergo. Hic describit vulneratio xp̄i mortui. Et diuiditur i tres partes: quia p̄mo ponitur vulneratiōis occasio. Scd̄o ipsa vulneratio ibi: venerūt ergo milites. Tertio dicti certificatio ibi:Et qui vidit. Circa p̄muʒ sciendum ꝙ occasio vulnerationis Christi mortui fuit:quia iudei volebant cadauera de cruce deponere propter solēnitatem crastinam iminentem que incipiebat a vespera illiꝰ diei in quo Christus fuit crucifixus.lʒ enim fuerit crucifixus prima die pasche que erat solēnis apud iudeos: tamen scd̄s dies pro tunc fuit solēnior ratione sabbati apd̄ iudeos.dies enim sabbati occurrens infra octauam pasche erat dies solēnior: quia tūc festū duplicabatur: ⁊ hoc est ꝙ dicitur.

k Judei ergo qm̄ parasceue erat.idest ipse dies veneris: in cuius vespera icipit solēnitas sabbati sequentis. l Ut non remanerent in cruce corpora sabbato.erat enim hoc indecens in tanta solēnitate: vnde sequitur. m Erat enim magnus dies illa sabbati. quia sicut dcm̄ est solēnitas eius duplicabatur propter octauā pasche concurrentem. n Rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura:ne aliquo modo euadere possent ⁊ tollerent de patibul. o Uenerunt ergo milites ⁊ primi quidē ⁊c̄. Sed videtur ꝙ venissent ad Jesum anteq̄ʒ fregerūt crura scd̄i:quia Jesus erat in medio amborum. Dicendnm ꝙ duo milites frangebant ⁊ vnus fregit crura vnius latronis ex vna parte ⁊ alter crura alterius ex altera pte.⁊ sic ambo venerunt hincinde ad Jesum qui erat in medio:⁊ hoc est ꝙ dicitur.

sus quia omnia consumata sunt[a]:vt cōsumaretur scriptura[b] dicit: Sitio[c]. Uas autem erat positum aceto plenuʒ[d] Illi autem spongiā plenam aceto[e] hysopo circumponentes[f]: Obtulerunt ori eius. Cum ergo accepissʒ Jesus acetum[g]:dixit. Consumatum est[h]. Et inclinato capite tradidit spiritū[i] Judei ergo quoniam parasceue erat[k] vt non remanerēt in cruce corpora sabbato[l]. Erat eni magnus dies ille sabbati[m] rogauerūt Pilatū vt frangerēt eoꝝ crura[n] Et tollerent. Uenerūt ergo milites: ⁊ p̄mi q̄dē fregerūt crura[o]:⁊ alteriꝰ q crucifixꝰ ē cū eo

Ad iesum autem cum venissent[a]: vt viderunt eum iam mortuum: nō fregerunt eius crura: sed vnus militum lancea latus eiꝰ aperuit[b]. Et cōtinuo[c]: exiuit sanguis ⁊ aqua. Et qui vidit[d] testimonium perhibuit[e]: ⁊ verum est testimonium eius: Et ille scit: quia veruʒ dicit: vt ⁊ vos credatis. Fcā sunt eniʒ hec: vt scriptura impleretur[g]: os non cōminuetis ex eo Et iteruʒ alia scriptura dicit[h] Uidebunt in queʒ trāsfixerunt[i]. Post hec autem[k] rogauit Pilatum Joseph ab arimathia[l]: eo ꝙ esseʒ discipulus iesu[m]: occultus auteʒ propter metum iudeoruʒ[n]: vt tolleret corpus iesu[o] Et permisit Pilatus[p]. Uenit ergo ⁊ tulit corpus Jesu[q]: Uenit autem ⁊ Nichodemus q venerat ad iesū nocte[r].

a Ad iesum autem cuʒ venissent: vt viderunt eum iam mortuum non fregerunt eius crura: quia hoc non fiebat nisi ad hoc ꝙ euadere non possent depositi de patibulis. b Sed vnus militum lancea latus eius aperuit. vt certificaret de morte eiꝰ.
c Et cōtinuo exiuit sāguis ⁊ aqua: Sanguis ad nostram redemptionem: Aqua ad peccatorum ablutionem Scienduʒ tamē ꝙ ista aqua miraculose exiuit: q2 non fuit hūor fleumaticus vt dicūt aliqui: ʒ aqua pura ad ostendendū ꝙ corpus christi erat ex veris elementis compositū contra errorē coruʒ qui dixerūt euʒ habere corpꝰ celeste sicut dixit Ualentinus ⁊ sequaces sui: ⁊ eorum qui dixerunt eum habere corpus fantasticum. sicut Manichei. d Et qui vidit. Hic ponitur certificatio: quia ipse Joannes qui scripsit hoc euangelium presentialiter existens vidit hoc factum: ⁊ ideo eius testimonium ē efficax ad credendum: ⁊ hoc est qꝺ dicitur.
d Et qui vidit. idest ego ipse: loquitur enī de se per modum alterius: sicut supra dictum est.
e Testimoniū perhibuit ⁊c. patet littera per predicta sequitur. g Facta sunt hec vt scriptura impleretur. Exo. xij. capi. hos non cōminuetis ex eo. Agnus enim paschalis fuit figura expressiua passionis christi. ideo ordinatione diuina constitutum est. vt ossa agni paschalis nō frangerentur. vt sic figura ⁊ veritas correspon derent quia veri agni ossa non sunt fracta ī cruce vt predictum est. h Et iterum alia scriptura dicit de eius trāsfixione. zacha. xij. i Uidebunt in quem transfixerūt. littera Hier. habet Aspicient ad me quē confixerūt: propheta eniʒ loquitur in persona christi loquens in prima persona. sed euangelista refert illud ad christuʒ loquens in tertia persona: ⁊ eadem est sententia Illa autem transfixio proprie fuit in laucee vulneratione. Sed hec videbitur a iudeis in iudicio futuro quia cicatrices vulnerum reseruate sunt in corpore christi resurgente non solum ad certificationem sue resurrectionis ostendē do illas cicatrices Apostolis: Sed etiaʒ ad cōuincendum iudeos in futuro iudicio de peccato sue mortis ⁊c.
k Post hec autē. Hic agitur consequenter de christi sepultura: que fuit gloriosa: ꝫ ꝙ erat predictum. Isai. xj. capi. Et erit sepulchrum eiꝰ gloriosum: q̄ʒuis precedens mors fuit Ignominiosa: ⁊ hꝫ est qꝺ dicitur.
k Post hec autem rogauit Pilatum Joseph: Erat eniʒ ei familiaris cum esset nobilis decurio: vt dicitur Mar. xv. capi. ⁊ ideo securus eum rogauit.
l Ab arimathia oriundus eadem est ciuitas que primo reguʒ dicitur Ramatha de qua fuit Samuel.
m Eo ꝙ discipulus esset iesu. idest fideliter credens eius doctrine.
n Occultus tamen propter metum iudeorum: ante enim passionem ex imperfectione timebat de Synagoga expelli ꝙ erat ignominosum si confiteretur christum tamen post passionem feruentior factus exemplo christi animatus manifestauit se volens christum honorifice sapelire: ⁊ ideo sequitur.
o Ut tolleret corpus iesu ad sepeliendum.
p Et permisit Pilatus. Tum propter reuerētiam petentis: Tum propter innocentiam christi passi quem ipse cognouerat.
q Uenit ergo ⁊ tulit corpus iesu de cruce: Corpora enim damnatoruʒ non poterant sepeliri: nisi de licentia presidis.
r Uenit autem ⁊ Nicodemus qui venerat ad iesum nocte: vt supra dictum est. iij. capitu.
s Ferrens mixturam mirre ⁊ aloes quasi libras centum: iste etiam Nicodemus ante pas/

ſionem chriſti ſicut Joſeph erat chriſti diſcipu
lua occultus ſed poſt paſſionē ex feruore ſe ma/
nifeſtauit ſicut ⁊ ioſeph: Sciendum etiam ꝙ li/
cet ex deuotione: iſtam vnctionem faceret: vi/
detur tamen ꝙ plenam noticiam de chriſti re
ſurrectione nō ha
beret quia de eo
erat ſcriptuʒ p ſal.
xv. Nō dabis ſan/
ctum tuum vide/
re corruptionem:
propter qđ nō in
digebat vnctione
conſeruante con//
tra putrefactionē.
t Acceperūt er/
gō corpus ieſu ⁊ li
gauerunt eum in
lintheis idest pannis lineis inuoluerunt pro/
pter qđ ſtatutum eſt ꝙ corporalia ſuper que cō
ficitur corpus chriſti non fiant de panno ſeri/
co: ſed tantum lineo: vt habetur de conſe. diſti.
prima capi: Ex conſultu omnium.
v Erat autem in loco vbi crucifixus eſt ortus.
ideſt prope locum crucifixionis.
x Et in orto monumentum nouuʒ in quo nō
dum quiſquam fuerat poſitus: hoc autem factū
eſt propter certitudineʒ dominice reſurretio/
nis: quia ſi fuiſſet ſepultus in monumento: vbi
iaʒ alij fuiſſent ſepulti: poſſet reſurrectio domi
nica a iudeis alteri imputari.
y Ibi ergo propter paraſceuem iudeorum
quia iuxta erat monumentū poſuerunt ieſum:
hoc eſt dictum quia feria ſexta in qua licitum
erat operari ⁊ corpora ſepeliri iam declinabat
ad veſperam ⁊ ideo ſepelierunt ieſum in loco
propinquo: quia non poterant longe portare
propter ſolēnitatem ſabbati de propinquo im/
minentem.

primum ferrens mixtu
rā mirre ⁊ aleos quaſi
libras centum[s]. Accepe
rūt ergo corpus Jeſu:
⁊ ligauerunt eum in lin
theis [t] cum aromatibus
ſicut mos eſt iudeis ſe-
pelire. Erat autem in
loco vbi crucifixus eſt
ortus[v] ⁊ in orto Monu
mentum nouuʒ[x]: i quo
nondum quiſquam po
ſitus erat. Ibi ergo pro
pter paraſceuem iudeo
rū q: Juxta erat monu
mētū: poſuerūt Jeſuʒ[y].

volens ad martyrium debet imminens ſuppli
cium precogitare: ⁊ per patientiam ſe armare
Unde dicit Grego. omelia. xxxiij. Min⁹ enim
feriunt iacula que preuidentur: ⁊ nos tollerabi
lius mala mundi ſuſcipimus ſi contra hec per
prouidentie clipe
um munimur. ſcie
bat auteʒ ⁊ iudas
qui tradebat eum
locuʒ quia frequē
ter ieſus conuene
rat illuc cum diſci
pulis ſuis: iter qđ
erat iudas vt chri
ſtum traderet: ſi/
cut ſathan fuit in/
ter filios dei vt ſan
ctum Job afflic/
tionibus moleſtaret. Jeſus autem ſciens om/
nia que ventura erant ſuper eum proceſſit ⁊c.
queſitus autem a turbis vt facerent euʒ regem
fugit ſolus in montem: docēs in hoc fugere mū
danos honores: ⁊ promptum eſſe ad labores:
vt ergo dixit eis: Ego ſum abierūt retrorſuʒ ⁊c.
Ille qui cadit retrorſuʒ non videt ſui caſus pe/
riculum: ſic etiam labentes in culpam: non vi/
dent ſui lapſus miſeriam. Sinite hos abire: ꝑ
hoc oſtenditur ꝙ ſuperiores debent ſuos ſub/
ditos fideliter adiuuare ⁊ ſe mortis periculo
exponere pro ipſorum defenſione. Symon au/
tem. Petrus habens gladium ⁊c. exponatur ſi
cut ſupra Matth. xxvj. capi. ⁊ Mar. xiiij. ⁊ Lu.
xxij. Erat auteʒ ſeruo nomen Malchus qui in/
terpretatur rex eorum ⁊ ideo per abſciſſioneʒ
auricule ſue ſignificata fuit abſciſio regalis ⁊ pō
tificalis eminentie iudeorum. Et adduxerunt
eum ad Annam primuʒ querentes ei placere:
quia cum Caypha fuerat in conſilio de chriſti
morte: ſic multi faciunt querētes de malis pla/
cere hominibus peruerſis: Ego palaʒ locutus
ſum mundo tanq̄ʒ habens ſanam doctrinaʒ cō
tra hereticos que magis docēt in occulto. Nū/
quid ⁊ tu de diſcipulis es hominis iſtius: dixit
ille non ſum. Exponatur vt ſupra. Math. xxvij.
capi. ⁊ Marc. xiiij. ⁊ Luc. xxij. Adducunt ergo
ieſum a Caypha in pretorium ſcʒ Pilati: ⁊ ipſi
nō introierunt vt non contaminarētur ⁊c. iſti
ſunt ſimiles illis qui faciunt conſcientiam ma/
gnam de minimis: ⁊ multo grauiora cōmittūt
ſicut iſti timebant contaminari per ingreſſum

Expoſitio moralis Joannis. capi. xviij.

Egreſſus eſt ieſus cum diſcipulis ſuis tranſ/
torentem cedron: qui interpretatur triſtis me
ror: per hoc igitur ꝙ chriſtus iuit illuc immi//
nente ſua paſſione ſignificatur ꝙ chriſtian⁹ ire

domus Pilati qui gentilis erat: ⁊ tamen toto conatu procurabant mortem christi qui innocentissimus erat. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. quasi dicāt nos sumus tante veritatis ⁊ iustitie q nobis deberet credi simplici verbo sine alia disquisitiōe: ⁊ sic homines malitiosi se iustificant coram iudicibus vt magis nocere valeant innocēti. Nobis non licet interficere quemq̄. Sic dicunt mali clerici de corporali morte layci: ⁊ tamen habent pro modico multos interficere suo malo exemplo morte spirituali que peior est interfectione corporali. Respondit iesus regnum meum non est de hoc mundo. Multi prelati qui tamen sunt eius vicarij contrarium videntur dicere facto in pompis equantes se principibus terrenis vel etiam excedentes. Omnis qui est ex veritate audit vocem meam quam non audiunt multi doctores ⁊ scholares theologi: qui neglecta sacra scriptura circa curiosa ⁊ inutilia sunt intenti. Quid est veritas: per hoc autem q non expectauit christi responsuz significata fuit eius instabilitas qua timore Cesaris ⁊ fauore iudeorum a veritate declinauit dando sententiam contra christuz: ⁊ sic hodie faciunt multi iudices timore vel fauore a veritate iudicij declinantes. Clamauerunt ergo rursus omnes ⁊c̄. Exponatur sicut Matthei. xxvij. capitulo. ⁊ Marci. xv. ⁊ Luc. xxiij.

Expositio moralis eiusdez passionis. Joānis xix. capitulo.

¶ Tunc ergo apprehendit eum Pilatus ⁊ flagellauit ⁊ milites plectentes coronam ⁊c̄. Beda. Et q̄uis milites hoc illudendo facerent nobis tamen operabantur misteria: nam per spineam coronam nostrorūz designatur susceptio peccatorum que sicut spinas terra nostri corporis germinat in vestimento purpureo: caro eius passionis obiecta significatur. Purpura etiam vestitur cum de triumphis sanctorum martirum gloriatur. Aue rex iudeorum sic faciunt illi qui in ecclesijs deuotionis ostendunt signa: cito post iniurias christo graues in mēbris suis faciunt. Clamabant dicentes crucifige ⁊c̄. Nam obstinata nequitia non emolitur misericordia. Responderunt pontifices: non habemus regem nisi Cesarem: hoc facto Clamant nostri pontifices ⁊ curati qui suas ecclesias dimittentes ingerunt se negocijs temporalibus principatus vel regni. Et baiulans sibi crucem ⁊c̄. per hoc nos inducens ad sui sequelam: sicut dixerat Matth. xvj. capi. Si qs vult post me venire abneget semetipsum ⁊ tollat crucem suam ⁊ sequatur me. Et cuz eo alios duos ⁊c̄. Exponatur sicut Matth. xxvij. capit. ⁊ Mar. xv. ⁊ Luc. xxiij. Quod scripsi ⁊c̄. per hoc autem q iudeis petentibus: Pilatus delere titulum qui sonabat confusione iudeorum noluit: sed magis ipsum confirmauit: significatum fuit q christi mors ad confussionem coruz erat futura per exercitium romanorum: ⁊ ad regni christi exaltationem propter sequentem resurrectionez propter qd̄ tunc dixit. Matth. vltimo capi. Data est mihi omnis potestas in celo ⁊ in terra. Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius ⁊c̄. Exponatur sicut Matthei. xxvij. ⁊ marc. xv. Cum ergo vidisset iesus matrem ⁊c̄. Per hoc autem q positus in tanto tormento matri sue prouidit de ministro: docuit nos in quocunq3 statu simus honorare parentes debemus quantum potest fieri bono modo: Et inclinato capite tradidit spiritum. Theophi. Tradidit autem dominus spiritum deo patri ostendens q nequaquam sanctorum anime conuersantur in tumulis: sed deueniunt ad manus patris omnium peccatoribus ad locum penarum delatis videlicet in infernum. Sed vnus militum lancea latus eius aperuit ⁊c̄. Theophi. Ut iudeis placeant lanceant christum circa corpus ⁊ anime contumelias inferentes. Isti autem sunt similes illis qui mortuos persecuntur. Et continuo exiuit sanguis ⁊ aqua: ex quibus habent efficatiam sacramenta. Post hoc autem rogauit ioseph pilatum ⁊c̄. Exponatur sicut matth. xxvij. ⁊ marc. xv: Uenit autem ⁊ Nicodemus ⁊c̄. sequitur ferens mixturam mirre et aloes ⁊c̄. per ipsum signatur doctor bonus ferens mixturam. idest doctrinam ex auctoritatibus sacre scripture confectam advnguendū corpus christi misticum ad eius salutem ⁊c̄.

Sequitur. Sabbato sancto. Euangelium sm Mattheum. xxvij. capitulo.

Expositio litteralis.

Sabbato sancto. Euangelium s̄m mattheum. xxviij. capi.

Espere autem[a] Sabbati: q̄ Lucescit in p̄ma sabbati[b]: venit maria magdalene ꝛ altera maria videre sepulchruz[c]. Et ecce terremotus factus ē magnus[d]. Angelus enī domini descendit de celo[e]: Et accedens reuoluit lapidē ꝛ sedebat super cum[f]: Erat autem aspectus eius sicut fulgur[g]. ꝛ vestimēta eius sicut nix[h]. Pre timore autez eius exterriti sūt custodes ꝛ facti sūt vel ut mortui[i]. Respōdens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos. Scio eniz ꝙ Jesum[k]: qui crucifixus est queritis[l]. Non ē hic Surrexit enim sicut dixit[m]. Uenite ꝛ videte locum[n]: vbi positus erat dominus[o]. Et cito euntes dicite discipulis: eius quia surrexit. Et ecce precedet vos in galileā[p]. Ibi eū videbitis ecce predixit vobis.

a Vespere autem. Postq̄ꝫ Euangelista descripsit christi passionem ꝛ sepulturaz hic consequenter describit ipsius resurrectionem. Et p̄mo describitur dominice resurrectionis manifestatio per Angelum descēdentem. Circa qḋ sunt tria notanda Primo mulierū deuotio. secundū Angelorum apparitio ibi. Et ecce terre motus. Tertio referrectionis manifestatio ibi. Scio eniz Ad euidentiam primi cōsiderandum ꝙ denomiatio fit a nobiliori ideo apud iudeos omnes dies hebdomade d̄ noiabāt a sabbato ita ꝙ dies imediate sequēs sabbatuz dicebat̄ p̄ma sabbati .i. p̄ria a sabbato. Alia sc̄da sabbati: ꝛ sic consequēter ab illa autē hora qua christus fuerat sepultus non poterāt mulieres emere aromata ad inungendum christum vsq̄ꝫ ad vesperam diei sequentis quia solēnitas sabbati incepta erat ab hora sepulture: in qua nó licebat. aliquid emere: vsq̄ꝫ ad vesperam sequentis diei. scilicet sabbati. Et tunc .s. vespere sabbati emerunt aromata ꝛ preparauerunt se adveniendū non tamen venerunt propter noctem de proximo iminentem: sed in mane sequenti venerūt in p̄ma hora diei sequētis: q̄ dicebat̄ p̄ma sabbati. Sic ergo construenda est littera. a Vespere autem sabbati. que scilicet vespera. b Lucescit in prima sabbati .i. incipit illucescere in p̄ncipio diei sequentis. c Uenit maria ꝛc̄. premittitur autem ibi vespere sabbati: non q̄ illa hora venerunt ad monumentum vt dictum ē: sed q̄ tūc se preparauerūt adveniendum videre sepulchrum idest qualiter possent ingredi ad vnguēdum christū. d Et ecce terre motus Hic describitur angelica apparitio: nó ad hoc ꝙ Angelus prepararet exituz de sepulchro domino resurgenti: q̄ christus exiuit clauso sepulchro ꝛ intrauit ad discipulos ianuis clausis: sꝫ vt ostenderet sepulchrum vacuū ꝛ resurrexisse dominuz hoc est ergo ꝙ dicitur. d Et ecce terre motus factꝰ est magnus cuius causa subdditur. e Angelus autez domini descendit de celo .i. virtute eius factus est ille terre motus: quia corporalia obediunt angelis ad nutum q̄ꝫtum ad motum localem. f Et accedēs reuoluit lapidem: vt oñderet xp̄i resurrectionē cōpletā. g Erat aūt aspectus eius sicut fulgur: ad icuciendū terrorē custodibꝰ h Uestimentuz eius sicut nix: ad dandum consolationez mulieribꝰ ꝓpter qḋ subdit̄. i Pre timore autez eius ꝛc̄. ꝛ illud qḋ seqtur. Rn̄dens āt Angelus dixit mulieribꝰ nolite timere ꝛc̄. k Scio. n. Hic ponit̄ dn̄ice resurrectionis manifestatio: q̄ q̄dē resurrectio p̄manifestat̄ mulieribꝰ ipsuz deuote q̄rētibꝰ: ꝛ h̄ est qḋ dr̄. k Scio. n. ꝙ iesuz q crucifixus ē. h̄ additur ad dr̄iam alioꝝ q̄a multi erāt q vocabant̄ noīe iesu. l Queritis .in sepulchro sicut mortuum m Nō est hic: surrexit. n. sic̄ dixit. Hoc āt addidit angelus vt reduceret ad memoriā v̄ba xp̄i dei añ passionē suā vt sic magis crederēt resurrectionē eiꝰ factā. n Uenite ꝛ videte locū: vacuum .s. o Ubi positus erat ꝛ pꝫ l'ra sequitur. p Precedet vos in galileā ibi. euz videbitis. non solum in beatitudine sed in ꝓpinquo tp̄e ꝛ propinqua regione anteq̄ꝫ ascendat in celum.

Expositio moralis.

Uespere aūt sabbati. seqtur. Et ecce terremotꝰ ꝛc̄. Beda. Qḋ terremotus resurgente dn̄o: sicut ꝛ ipso moriēte in cruce factus est magnus:

significat terrenā prius corda per fidem passionis ac resurrectionis eius ad penitentiam concutiendo salubri fauore cōmota. Angelus eniz dñi descēdit de celo. Angelus iste significat bonum prelatū: de quo dr̄ Malach. ij. ca. Angelus dñi exercituū ē q descendit de latitudine contēplationis diuine, ppter releuationē necessitatis fraterne. Et reuoluit lapidem impedimentū tollens accedēdi ad xp̄i monumentū: q: monet mentes subditorum ad cōsiderationem mortis xp̄i p cōpassionem ⁊ resurrectionis eius per celestiū amorem: aspectus eius sicut fulgur nam obstinatos terret. Et vestimenta eius sicut nix quia penitentes demulget: in signum huius subditur. Pre timore aūt eius exterriti sunt custodes: ⁊ mulieribus dixit. Nolite timere vos venite ⁊ videte locum ⁊c. per diligentem meditationem predictorum. Et cito euntes. i. alios inducentes ad sile bonū. Precedet vos in galileam ⁊c. que transmigratio interpretaf q xp̄s trāsmigrans ad celestia precessit ad preparādū electis suis loca. ibi eū videbitis. facie ad faciem in gloria.

Ecce predixi vobis.

¶ Questio fratris Antonij betontini. Scio enī q Jesum qui crucifixus est q̄ritis Math. xxviij. cap. Sup quibus verbis querif. Utruz si ɔtingat aliquē ex ignorātia sacr̄m sumere cū mortali peccato peccet mortaliter. Ad qd̄ breuiter dicif q huius ignorantie cā duplex esse pōt. Prima negligentia: q: homo vel negligit audire doctoris verbū vñ possit illuminari de malis cōmissis ⁊ de bonis amissis: vel negligit querere recta consilia ⁊ confessorem perituz q eum erudiat ⁊ examinet de predictis: vel quia negligit examinare ɔsciam suam: sed impreparate ⁊ intrincate: atq: quadam inani leuitate: ⁊ pnitiosa tarditate eligit in fine quadragesime confiteri. ppter que oīa peccata ⁊ eoꝝ circūstātias non cognoscit vel recolit: ⁊ per ɔ̄ñs nō plene ɔfitef ex culpa sua. Et q: bm̄ doctorez subtilē hec est ignorantia crassa ⁊ affectata taliter suscipiens corpus xp̄i mortaliter peccat: qa facit ɔ̄ illud apl̄i. j. ad Corin. xj. ca. Probet aūt seipsuz hō ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice bibat: qui mādaucat ⁊ bibit indigne iudiciū sibi mādaucat ⁊ bibit non diiudicās corpus dñi. Scd̄o si ignorat culpam: nā lz sufficienter examinauerit cōscientiam suā: ⁊ q̄sierit ɔfessorē peritū: ⁊ discreta cōsilia ac plene q̄ztū valuit doluit. d̄ cōmissis: tñ q̄nq: remanet in eo mortalis culpa: cuius oīo non recordaf vel forte nō plene contritus est: ⁊ taf insufficiētia excusabilis est: q: hō de cōi lege certus esse nō pōt: vtrū peniteat digne iuxta illud Eccle. ix. ca. scriptū est. Nemo scit. vtrū odio vel amore dignus sit. Et pp̄ha in psal. dicit. Delicta qs intelligit: ab occult meis mūda me dñe: ⁊ ab alienis parce seruo tuo. Hoc igif mō vsq: ad sacramēti cōmonionē accedere debet: vt iuxta verba Pauli ad Colo. iij. Que sursum feruenter voluit disponere q̄rat. Ad qd̄ exequēdū nouē pparationes requirunf. videl: ɔscie examinatio: peccatoꝝ cōtritio. Eoꝝ vera ɔfessio. Ois imunditie extirpatio. Ois negligētie excussio: Discreta pmeditatio: Deuota ⁊ hūilis oīo. Charitatiua feruensq: deuotio. Finis questionis Betoni.

Dominica in resurrectione domini epistola Pauli pme epistole ad Corin. v. cap.

Fratres: Expurgate vetus fermentuz: vt sitis noua conspsio^a sicut estis^b azimi^c Etenī pascha nostruz^d

Expositio litteralis.

a In hac epl̄e lectione. Paulus apostolus arguit culpe radicem. s. ɔtētationē: quā Corinthū hēbant ad inuicē: p qnā non solū correptionē negligebāt: sed etiā alijs iminebāt periculū infectiōis vt pz per exempulm adductū in hac epla dū dicit q modicū fermētū totā massam corrūpit: circa qd̄ exēplū ē itelligendū q in fermento duo sunt. s. sapor vtualif inquātū reddit panē sapidū ⁊ sic doctrina euāgelica cōparaf fermēto. Matth. iij. ca. Aliū est corruptio: ⁊ sic cōparaf pctō: ne igif coruz pctā alios inficerent: ideo apl̄s arguit eos dicens. a Expurgate vetus fermentuz: vt sitis noua ɔspsio. p aspsionē aque baptismalis. b Sicut estis. i. esse debetis. c Azimi. i. sine fermēto pctī: qd̄ declarat p figurā vetis testamēti dicēs d Etenim pascha nostrum ⁊c. Agnus enim

paschalis: de quo habet Exo. xij. cap. figura fuit imolatiõis xpi: p quē liberati sum9 a demonis potestate: sicut filij israel per sanguinem agni paschalis ab angelo deuastante. Carnes autez illius agni cū azimis panibus ɔcedebant: qb9 septez diebus filij israel vtebant ꝛ p h significabat: q vita populi chri/stiani dz esse sine fermēto mortalis peccati: iō ßdit.

a Itaqz epule/mur. i. vitā pñtem transeamus.

b Non in fermē to veteri. i. in pec cato qd aiaz iuete rascere fac spūalr.

imolatus est christus Itaqz epulemur[a]: non in fermento veteri[b]: neqz in fermēto malitie ꝛ nequitie[c]: sed i azimis sinceritatis[d] ꝛ vitatis[e].

Dñica in resurrectiõe domini euãgelium ßm

c Neqz in fermento malitie ꝛ nequitie: per h intelligit peccatuz ex certa malitia: ꝛ a pposito factū qd ɔtingit dupliciter: vno mō ex hitu ac/quisito: ex actibus malis: qd intelligit p fermē tum malitie. Un̄ dicit pverb. Qui letant cum male fecerint: ꝛ exultant in rebus pessimis. Si gnum eni habitus generati est delectatio i ope ij. Ethi. Alio mō ex corruptõe nature sicut aliq ex malitia cõplexiõis inclinant ad aliqua: que ßm se sūt horrida: vt effusio sanguinis humani vitium ɔtra naturā maxime cū bestijs: ꝛ vocat hic factum neqtie. d Sed i azimis sinceri tatis quantū ad puritatē affectus. e Et ve/ritatis quantū ad puritatem intellectus.

Questio Alexandri de ales in. iij. sniaꝝ. Etenim pascha nostrū imolatus est xps. Pau. ad Corin. v. cap. Sup quibus querit: vtrū re/surrectio xpi debuerit differri vsqz in diē tertiū Et pro parte negatiua sic arguit. Nō est maior dignitas serui q̄z dñi: si ergo ex indignitate est resurrectionis dilatio: ergo non magis dz dif/ferri resurrectio xpi q̄z alicuius serui: sed aliq serui rapient ob viam xpo in aera. j. Tessa. iiij. cap. Et erit eoꝝ resurrectio in momento tpis: ergo multo fortius resurrectio xpi. Contra. j. Corin. xv. ca. Resurrexit tertia die glo. pbata vera morte ꝛ hoc tertia die vt credat eadē po testate nos posse suscitare. Sed si statim resur/rexissz non crederet vere mortuus: cū ergo nō debuerit resurgere ita vt probaret verā mortē debuit differri resurrectio vsqz in diem tertiū vt sic in ore duoꝝ vel trium testiū staret omne verbuz ꝛ in illis tribus diebus experiri posset omne factū. Rñdeo dicendū q cõueniens fu/it q expectaret tertiū diem pp̄ter tria. Primo

Marcum. xvj. cap.

In illo tpe Et cuz trā sissz sabba tū[f] Maria magdale/ne ꝛ maria iacobi ꝛ Sa lome emerūt aromata: vt venientes vngerent

propter significa/tionem Luc. xxij. ca. Oportuit xp̄m pati ꝛ resurgē ter tia die. glo. Meri to vna die ꝛ dua/bus noctibus i se/pulchro iacuit: qa lucem: idest gr̄am sue mortis que tm̄ in carne erat tene bris nostre duple mortis: quia i car ne ꝛ anima erant opposuit ꝛ hoc ad significanduz q lux sue mor tis curauit nostram duplam mortez. Scdo pro pter probationem: quia sicut in ore duorum vel trium testium stat omne verbum: sic in tribus diebus experitur omne factum. Unde hec est ratio litteralis: scilicet vt probaret veram mor tem ßm glosam predictam. Tertio propter sue potestatis ostensionem: quia si statim resurre/xisset non videretur habere potestatem ponē/di animam suam sicut resumendi: ꝛ hoc est qd dicit glosa pma Corin. xv. cap. Probata vera morte ꝛc̄. Ad illud ergo qd obijcitur q nō est maior gloria serui q̄z domini. Dicendum q h non est propter dignitatem seruorū: q ipsi sta/tim resurgant: sed propter gloriam electorum que amplius non debet differri: vnde in instā/ti morientur: ꝛ incinerabūtur. ꝛ resurgent ꝛc̄.

Expositio litteralis.

f Et cum transisset sabbatum. Postq̄z de scripta est reductio peccatoris in deū per xpi predicationē ꝛ sue passionis redēptionē. Hic ɔñter describit dicta reductõ per manifestam resurrectionē: qd duplicit scm̄ est. pmo per mulieres. scdo per angelos ibi: Et introeuntes. Circa pmā partez describit aduē tus mulieꝝ ex deuotione ad sepulchrū vbi au/dierūt ab angelo resurrexisse dñm. ꝛ h ē qd dr̄.

f Cum transisset sabbatū: quādiu eni durauerat sabbatū non erat eis licitū aliqd emere: sed in vespere eiusdez diei terminabat solēnitas ꝛ

iesum. Et valde mane vna sabbatoꝛuꝫ veniūt ad monumētum[a]: oꝛto iam sole[b]. Et dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab hostio monumēti[c]? Et respiciētes viderūt reuolutum lapidem[d]. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes ī monumētum[e] viderūt iuuenem sedentem in dexteris[f]: coopertū sto la candida: ⁊ obstupuerūt. Qui dicit illis. Nolite expauescere Jesuꝫ queritis nazarenū crucifixum surrexit nō est hic. Ecce locus vbi posuerūt eū. Sꝫ ite dicite discipulis eiꝰ ⁊ petro[g]: quia precedet vos ī galileam. Ibi eum videbitis: sicut dixit vobis.

tunc emerunt aromata vt in crastino bene mane venirent ad sepulchꝛum. ideo sequitur.

a Et valde mane vna sabbatoꝛum. i. pma die illius hebdomade, post sabbatū sicut dr̄ Geñ. j. ca. Et factum est vespere ⁊ mane dies vnus. i. pꝛimus. Sciendū etiam ꝙ oēs dies illiꝰ hebdomade vocabant sabbata pꝛo tanto qꝛ erāt festiue eo qd solēnitas paschal' durabat septē diebꝰ. pꝛima tn̄ die ⁊ septima erāt celebꝛiores inter medijs ita ꝙ in illis poterant emi aromata illa.

b Oꝛto iā sole. i. ad oꝛtuꝫ appropinquāte. Sol eniꝫ pōt intelligi oꝛiri dupliciter. Uno modo perfecte quando pꝛimo egreditur ⁊ apparet super terram: ⁊ sic non accipitur hic Alio modo, quando lux eius incipit apparere scꝫ in auroꝛa. ⁊ sic accipitur hic oꝛtus solis: ⁊ iō Joannis. xx. cap. dicitur. Adhuc tenebꝛe erant quia auroꝛa media est inter tenebꝛas noctis ⁊ lucem perfectā diei: ⁊ ideo ab vtroqꝫ potest nominari sicut medium ab extremis: quia participat naturam vtriusqꝫ extremi.

c Quis reuoluet nobis lapidem. quasi dicat non possumus reuoluere per nos ipsas: qꝛ erat magnus valde: ⁊ postea subditur.

d Uiderunt reuolutum lapidem per angelū qui venerat ad manifestandum Chꝛisti resurrectionem factam.

e Et introeuntes in monumentum. Hec est scd̄a pars manifestationis resurrectiōis. s. per angelos: ⁊ ideo dicitur.

e Et ideo introeuntes in monumentum. idest intra clausuram: que erat circa monumētum. dicitur autem monumentuꝫ quasi monēs mentem. s. illius qui aspicit: vt oꝛet pꝛo anima sepulti: ⁊ pꝛecogitet de moꝛte pꝛopꝛia.

f Uiderunt iuuenem. Luce. xxiiij. cap. dicit. Ecce duo viri astiterunt secus illos in veste fulgenti: idest duo angeli in specie viroꝛum: ꝑpt hoc dicit Augustinus. ꝙ ibi apparuerunt tres angeli. Unus extra monumentum intra tamē pꝛedictam clausuram sedēs super lapidem reuolutum. Sed intra monumentuꝫ apparuerūt duo vnus ad caput ⁊ alius ad pedes vbi positū fuerat coꝛpus Jesu vt dicitur Joannis. xx. cap.

g Dicite discipulis eiꝰ ⁊ petro: Specialiter noīat Petruꝫ aliter nō fuisset ausus venire ad pꝛesentiam domini quem negauerat.

¶ Expositio moralis.

Et cum transisset sabbatum. seqꝛtur vt venientes vngerent Jesum. Gregoꝛius. Nos autem in eū qui moꝛtuus est credētes si odoꝛe virtutum referri cum opinione bonoꝛum operum deum querimus ad monumentum ipsius cum aromatibus venimus: ⁊ viderunt reuolutum lapidem. per hoc autem reseratio mysterioꝛum Chꝛisti significatur que velamine legis in lapide scripte tegebātur. Pꝛecedet vos in galileam ⁊c̄. que transmigratio interpꝛetatur: pꝛopter quod qui vult eum videre debet ā vitijs ad virtutes transmigrare ⁊c̄.

¶ Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum. Surrexit non est hic. Mar. xvj. capi. Super quibus verbis queritur. Utrum resurrectio Chꝛisti sit causa iustificationis animarū ⁊ quomodo ⁊ vtrum sit in genere cause efficientis. Ad hoc sic pꝛimo arguitur: Roma. iiij. cap. Resurrexit pꝛopter iustificationeꝫ nostrā glo. Utraqꝫ moꝛs Chꝛisti ⁊ resurrectio iustificant. Contra resurrectio Chꝛisti oꝛdinatur ad futuram gloꝛiam: iustificatio ad pꝛesentem gratiam: ergo nulla est causalitas resurrectiōis respectu iustificationis. Ad qd dicēdū ꝙ resurrectio Chꝛisti potest dupliciter considerari: vt est in re vel vt est in anima per consideration̄

ſm ꝙ conſideratur in re:ſic ſe habet duob⁹ modis ad noſtram iuſtificationem ſcilicet ꝑ modum diſpoſitionis:⁊ per modum exemplaris: per modum diſpoſitiōis quia tota humana natura ordinatur ad naturam humanam in xp̄o. Unde cuꝫ vnitur in Chriſto deitas tota ſublimaſ. Ita vt ſit i maiori participatione deitatis. Hinc eſt ꝙ habetur in reuerentia a ſanctis angelis:vt dicit Apoc. xix.ca.⁊ hoc patet quia diabolus qui ante incarnatiōeꝫ adorabatur ab homine:iam non adoratur etiam a barbaris nationibus. Diſponitur ergo magis ac magis ꝑ incarnationem ⁊ paſſionem:⁊ etiam ꝑ reſurrectionem ad maiorem gratiam. Unde pſal. Reſpice in faciem chriſti tui.glo Fac chriſtum innoteſcere omnibus vt poſſimus ire de virtute in virtutem. Item ſe habet per modum exemplaris ad noſtrā iuſtificationem: ſm ꝙ dicitur Roma.vj.cap.Quēadmodum chriſtus reſurrexit ita nos in nouitate ambulem⁹:⁊ iſto mō ſe habet ad iuſtificationem noſtrā preſentem. Duplex eſt enim iuſtificatio. Nam iuſtificatio eſt rectitudo a curuitate in rectitudinē. Iuſtificatio in preſenti eſt a curuitate culpe ad rectitudinē gratie. Futura vō iuſtificatio erit a curuitate miſerie ad omnimodam rectitudinem: ⁊ ſic iuſtificationis future eſt exemplar ſeu cauſa exemplaris:⁊ ſic ſe habet ſm ꝙ conſideratur in re:ſm autem ꝙ cōſideratur in anima:vt credita ⁊ amata iuſtificat:⁊ in gloria conſumatur.

Ad illud quod obijcitur ꝙ vtraqꝫ mors chriſti ſcꝫ ⁊ reſurrectio iuſtificant. Dicendum ꝙ verum eſt quātum creduntur ⁊ amantur ſed hoc eſt diſponēdo. Reſurrectio enī credita ⁊ amata diſponit ad iuſtificationem. Reſurrectio vō ſignum eſt ⁊ cauſa iuſtificationis ſoluꝫ. Paſſio autem cauſa eſt ſm qđ dicit glo. Bede. Et ideo magis attribuitur iuſtificatio reſurrectioni qꝫ paſſioni:quia ſignum ⁊ cauſa eſt ⁊ complementum.

Feria ſcđa poſt paſcha
Epiſtola actuū apoſtolorum.x.cap.

In diebus illis: Stās Petrus in medio plebis dixit. Uiri frēs. Uos ſcitis[a] qđ factum eſt verbum[b] per vniuerſam iudeam Incipiens enim a galilea[c] poſt baptiſmuꝫ[d] qđ predicauit ioannes[e] Ieſum a nazaret. Quō vnxit eū deus[f] ſpū ſancto[g]

Expoſitio litteralis.

a Uos ſcitis qđ factuꝫ eſt verbum ꝑ vniuerſam iudeam incipiens enim a galilea poſt baptiſmum quod predicauit Ioānes Ieſum a nazaret. Pro intelligētia huius lectionis eſt intelligenduꝫ ꝙ fides mediatoris ſemper fuit neceſſaria ad ſalutē:non tamen vniformiter ſcꝫ omni tempore ⁊ omnibus populis. poſt publicationē eniꝫ euangelij omnes tenētur habere fidem explicatā de mediatore quantum ad articulos incarnationis: natiuitatis ⁊ huiuſmodi: ⁊ etiam cōmuniter in eccleſia ab omnibus proponunt credenda. Añ declarationem vō natiuitatis Chriſti maiores iudeorum quibus data fuit lex. Et prophete de iſtis facientes mentionem tenebantur habere fidem de mediatore:minus tamen explicitam: qꝫ in nouo teſtamento:quia veritas eſt magis elucidata. Minores vō iudeorum adhuc minus explicite ⁊ ſufficiebat eis ad ſalutem credē meſſiam futurum ſicut lex ⁊ prophete nunciabant quodam tamen in generali lꝫ ſignificet leges ⁊ prophetas: non tamen eas intellexit in ſpeciali. Ante vō legem ⁊ prophetas tempore legis nature ſufficiebat omnibus credere vnū deum remuneratorem bonorum per modum ab eo cognitum:ideo dicitur hebere.xj.ca. Accedentem ad deum oportet credere quia eſt. ⁊ hoc eſt ꝙ dicitur. Uiri fratres.

a Uos ſcitis. quia inter iudeos habitaſtis.

b Quod factum eſt verbuꝫ ⁊c̄.ideſt res verbo ſignata: ⁊ que ſit illa ſubditur poſt Ieſum a nazaret.ſ.veniſſe ad predicandum ſalutem.

c Incipiēs enim a galilea. ibi enim incepit predicare:vt patet Luc.iiij.cap.

d Poſt baptiſmum. ſcꝫ Ioannis. quia ante non legitur publice predicaſſe.

e Quod predicauit Ioannes. ideſt q: myſterium Chriſti futuri Ioannes predicauit vt patet ex de curſu euangelij.

f Quomodo vnxit eum deus.ſcilꝫ Ieſum in humana natura. Et ideo ſequitur.

g Spiritu ſancto. ideſt plenitudine gratie.

a Et virtute in operatione miraculorum in quibus humanitas xpi erat instrumentum coniunctiuum.
b Qui pertransijt benefaciendo quantum ad informationem morum et sanationem languidorum.
c Et sanando oes oppressos a diabolo mente et corpore.
d Quoniam deus erat cum illo per plenitudinem gratie: et per vnionem personalem in supposito vbi.
e Et nos testes sumus etc. per visum et auditum.
f Et dedit eum manifestum fieri per multa argumenta sua resurrectionem declarantia que posita sunt .j. cap.
g Non omni populo: sed testibus preordinatis a deo: secundum enim quod dicit Dionysius libro celestis ierarchie: et hec est lex diuinitus instituta: vt ea que transcendunt cognitionem naturalem primo superioribus reuelentur: et superiores alijs manifestentur sicut patet in spiritibus angelicis in ordine ierarchie: nam superiores imediate a deo illuminantur: medij vero a superioribus: et inferiores a medijs. Resurrectio autem xpi est de transcendentibus. et ideo primo manifestata est apostolis: et cum ipsis manentibus per quos tanquam per testes idoneos alijs manifestata est: de qua idoneitate subditur.
h Nobis qui manducauimus et bibimus cum illo postquam resurrexit a mortuis. ad declarandum veritatem sue resurrectionis vt dictum est .j.c.
i Et precepit nobis predicare populo et testificari: vt habetur .j.c. Et eritis mihi testes etc.
k Quia ipse est qui constitutus est a deo patre.
l Iudex viuorum et mortuorum: idest iustorum qui viuunt vita gratie et iniquorum qui mortui sunt morte culpe: propter quod dicit Joannis .v. ca. Pater omne iudicium dedit filio.
m Huic oes prophete perhibent testimonium. q.d. nos soli sumus eius testes: sed etiam omnes prophete antiqui diuinitus inspirati. Unde dicit Rabbi Samuel hebreus super Zacha. Quod vniuersi prophete non sunt locuti nisi ad dies messie. s. de principali intentione.

et virtute[a] qui pertransiuit benefaciendo[b]: et sanando omnes oppressos a diabolo[c]: quoniam deus erat cum illo[d]. Et nos testes sumus[e] omnium que fecit in regione iudeorum et hierusalem: quem occiderunt suspendentes in ligno. Hunc deus suscitauit tertia die: et dedit eum manifestum fieri[f]: non omni populo: sed testibus preordinatis a deo[g]: nobis qui manducauimus et bibimus cum illo postquam surrexit a mortuis[h]. Et precepit nobis predicare populo et testificari[i] quia ipse est deus qui constitutus est a deo[k] iudex viuorum et mortuorum[l]. Huic oes prophete testimonium[m] perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum.

Feria secunda post pascha Euangelium secundum Lucam xxiiij. cap.

In illo tempore Duo ex discipulis iesu[n]: ibant ipsa die[o] in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab hierusalem[p] nomine hemaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus que acciderant. Et factum est dum fabularentur[q] et secum quererent. et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur[r]

Expositio litteralis.

n Duo ex discipulis Jesu. Hic consequenter describitur apparitio facta duobus discipulis itinerantibus: et primo describitur ista apparitio. Secundo apparentis cognitio ibi. Et factum est. Tertio cognitionis relatio ibi. Et surgentes. Circa primum dicitur.
n Duo ex illis. s. ex septuaginta discipulis quorum vnus vocabatur cleophas vt infra habetur. Alius dicitur fuisse Lucas euangelista propter quod et nomen suum tacuit.
o Ibant ipsa die. s. die resurrectionis.
p In castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab hierusalem. Sexdecim stadia faciunt vnam leucam: ex quo patet quod non distabat ab hierusalem per quattuor leucas integre sed deficiunt quattuor stadia.
q Et factum est dum fabularentur. non dicitur hic fabulari a fabula: sed a for faris quia non loquebantur de vanis: sed de operibus Jesu et morte eius. Et ideo sequitur.
r Oculi autem eorum tenebantur. quia incredulitas eorum et dubietas demerebatur: quod Christus cognitionem sui corporis ab eis retardaret. sequitur.
s Qui sunt hi sermones. non querit ex ignorantia: sed vt ex eorum responsione incredulitas eorum conuenientius arguatur.

a Tu ſolus peregrinus es in hyeruſalez ⁊c. li. ſolus non facit excluſionem aliorum peregrinorum cum multi valde pergrini: ⁊ de diuerſis partibus veniſſent in hyeruſalem ad diem feſtum paſche: vt habetur Joannis. xij. cap. ſed notat excluſionez cognitiōis ab iſto ſic apparente. ſcilicet noticia mortis Jeſu: vt ſit ſenſus: cum multi peregrini his diebꝰ venerunt in hyeruſalem: mirum ē quod tu ſolus inter alios peregri. nos ignores ea q̄ ſūt nota alijs omnibus.

b Quibus ille dixit: Que non querit ex ignorantia: ſicut prius dictuz eſt.

c De ieſu nazareno qui ſuit vir propheta potens in opere. ſcilicet miraculorum.

d Et ſermone predicationis ⁊ doctrine.

e Et quomodo tradiderunt eum ⁊c. quia procurauerunt eius captionem ⁊ perſuaſerunt populis vt coram Pilato peterent eius crucifixionē ⁊ Barrabe dimiſſionē: vt habet matth. xxvij.

f Nos autem ſperabamus ⁊c. quaſi dicat. Jā euaneſcit ſpes noſtra cuius ſubditur cauſa.

g Et nunc ſuper hec omnia tertia dies eſt hodie qua predixit ſe reſurgere ⁊ tamē adhuc nō apparuit diſcipulis: licet tertia dies ſit prope ſinem: ſicut dicitur infra: adueſperaſcit: ⁊ inclinata eſt iam dies.

h Sed ⁊ mulieres quedam ex noſtris terruerunt nos: non de reſurrectione chriſti quam nunciabāt ſed de ablatione corporis eius quā diſcipuli timebant.

i Dicentes ſe etiam ⁊c. Sed diſcipuli modo credebant plene timentes ne tanq̄ꝫ mulieres de facili ſuiſſent deluſe.

k Et abierūt quidam ⁊c. ſcilicet Petrus ⁊ Joannes vt ſupra dictuz eſt.

l Et ita inuenerunt ſicut ⁊c. non q̄ꝫtum ad viſionem Angelorū ſeu auditionē verborum ab ipſis: ſꝫ quia inuenerunt ſepulchrum vacuum corpore: ⁊ ſola lintheamina remanſiſſe: Jdeo ſubditur: ipſum vero non inuenerunt.

m Et ipſe dixit ad eos: ex reſponſione eorum arguens eos.

n O ſtulti. propter cecitatem intellectus.

o Et tardi corde: propter tarditatem affectus.

p ad credenduz in omnibꝰ de chriſti morte ⁊ reſurrectiōe: quas ſcripturas debebant intelligere maxime: quia fuerant cuz xp̄o q diſcipuli ꝺ talibꝰ loquebaf.

q Non ne oportuit pati xp̄m ⁊c. Tū ppf pris pordinatiōez. Tū etiā ppf chriſti exaltationem Tum propter humanam redemptionem: Tum propter ſcripturarum implectionem Jdeo ſubditur.

r Et incipiens a moyſe ⁊ omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis: non ꝙ omnes ſcripturas que de chriſto ſunt explicaret: quia in tam breui tempore non fieret: ſed explicauit quantum ſufficiebat ad propoſitum oſtendenduz: ⁊ Jdeo li omnibus non facit diſtributionem pro ſingulis generum: ſed pro generibus ſingulorum: ſicut dicitur: omne animal fuit in archa Noe. de qualibet ſpecie animalium fuerant ibi aliqua in diuidua: ⁊ ſic Chriſtus in ppoſito de lege prophetis: ⁊ Agio/

ne eum agnoſcerēt. Et ait ad illos. Qui ſunt hi ſermones quos confertis ad inuicem ambulātes ⁊ eſtis triſtes? Et reſpondens vnus cui nomen Cleophas dixit ei Tu ſolus peregrinꝰ es in hyeruſalem[a]: ⁊ nō cognouiſti ea q̄ facta ſunt in his his diebus. Quibus ille dixit[b]. Que? ⁊ dixerunt. De Jeſu nazareno qui fuit vir propheta potens in opere[c] et ſermone[d] coram deo ⁊ omni populo: et quomodo eū tradiderunt: ſummi ſacerdotes[e] et principes noſtri in damnationez mortis: ⁊ crucifixerunt euz. Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Jſrael[f]. Et nunc ſuper hec omnia tertia dies ē hodie ꝙ hec facta ſūt.[g] Sed ⁊ mulieres quedā ex noſtris terruerunt nos[h] que ante lucem fuerunt ad monumentū: ⁊ non inuento corpore eius venerunt dicētes: ſe etiam viſionem Angelorum vidiſſe[i]: qui dicunt euz viuere: Et abierunt quidā ex noſtris ad monumentum[k]: Et ita inuenerūt ſicut mulieres dixerunt ipſum vero non inuenerunt[l]. Et ipſe dixit ad eos[m] O ſtulti[n] et tardi corde[o] ad credendum in omnibus[p] que locuti ſunt prophete. Non ne hec oportuit pati xp̄m[q]: et ita itrare in gloriā ſuā? Et incipiens a moyſe ⁊ omnibus prophetis[r] i.

graphis induxi aliqua testimonia.
a Et ipse finxit se longius ire: non fuit ibi ali/
qua falsitas: quia fuit talis fictio ad designãduz
veritatem: scz distantiam eius a cordibus eorũ
propter fidei defectum: tales enim apparitio/
nes vt cõmuniter
fiũt bm dispositio
nem interiorez il
lorum quibus fi/
unt.
b Et coegerunt
illum. i. obnixe ro
gauerunt deside/
rantes adhuc au/
dire illum.
c Et intrauit cuz
illis. quia p dictũ
desiderium dispo
nebantur ad fidei
complementum.
d Et factum est.
Hic cõsequent de
scribit Christi ap
parentis cognitõ
cum dicitur.
e Accepit panẽ
benedixit fregit. ⁊
porrigebat illis: si
cut cõsueuerat fa
cere ante passionem: sic enim frangebat panez
ac si scinderet cum cultello.
f Et aperti sunt oculi eorum. quia voluntarie
se eis ostendit: in effigie qua erat cognoscibilis
ab eis: ⁊ cum hoc cognouerunt eum per mo/
dum fractionis panis.
g Et ipse euanuit ab oculis eorum. osten/
dens discipulis q habebat corpus gloriosum:
quod subito potest disparere per dotem agi/
litatis. Et ideo sequitur
h Et surgentes eadem hora regressi sunt
in hierusalem. Quãuis enim iam esset tar/
de vt patet ex predictis: tamen ex fidei feruo/
re ⁊ remoto iudeorum timore statim regres/
si sunt i hierusalẽ ad illos discipulos qui erant
inclusi propter metum iudeorum: vt habetur
Joannis. xx. cap. ad nunciandum eis Christi re
surrectionem. ideo subditur.
i Et inuenerunt congregatos vndecim. quia
adhuc Thomas erat cuz alijs decem dicentes
q: surrexit dominus vere: ⁊ apparuit Simoni
Quando autem ista apparitio fuerit non legi/
tur expresse: sed tũc creditur fuisse facta: quãdo
Petrus cucurrerat ad monumentum ⁊ vide/
rat linteamina posita abijt mirans secũ quod
factum fuerat: vt
dictum est supra.
k Et ipsi nar/
rabant apparitio
nem eis factam:
prout descripta ẽ
per ordinem: ta/
men nec istis nec
alijs Thomas cre
didit: sed per ali/
quod spatium ab
alijs discessit.

terpretabatur illis i oi
bus scripturis q̃ de ip/
so erant. Et appropinq̃
uarũt castello quo ibãt
Et ipse finxit se lõgius
ire[a]. Et coegerunt illũ[b]
dicẽtes. Mane nobis/
cum quoniam aduespe
rascit: ⁊ inclinata ẽ iam
dies. Et intrauit cum il
lis[c]. Et factum[d] est dum
recumberet cum eis:
accepit panem: ⁊ bene/
dixit ac fregit[e]: ⁊ porri/
gebat illis. Et aperti st
oculi eorum[f]: et cogno
uerũt eum. Et ipe eua
nuit ab oculis eorum[g].
Et dixerunt ad inuicez
Nonne cor nostruz ar
dens erat i nobis dum
loqueretur i via: ⁊ ape
riret nobis scripturas.
Et surgentes eadẽ ho/
ra regressi sunt i hieru
salem[h]: ⁊ inuenerũt cõ
gregatos vndecim[i]: et
eos qui cuz illis erant
dicentes: Surrexit do
minus vere: ⁊ apparu/
it Simoni. Et ipsi nar/
rabãt[k] que gesta erãt i
via ⁊ quomodo cogno
uert eũ i fractõe panis

Expositio mo/
ralis.

Duo ex discipu
lis: per quos signi
ficatur bonus acti
uus: ⁊ contempla
tiuus. Ibant ipsa die ⁊c. Nam ipsa die resur
rectionis aperta fuit via beatitudinis que per
Emaus significatur eo q mater dulcedinis in
terpretatur: ⁊ ex tunc Christi discipuli per vi/
am consequende beatitudinis gradiunt. Et
ipsi loquebant ad inuicem de his oĩbus que ac
ciderant: scilicet de Jesu conuersatione ⁊ eius
morte prout patet ex littera sequẽti. Et ipse Je/
sus appropinquans ibat cuz illis. Nam ipse di
cit Matth. xviij. cap. Ubi sunt duo vel tres cõ/
gregati in nomine meo in medio eorum sum:
propter quod istorum exemplo cum per viam
incedimus combinati de salutiferis loqui de/
bemus vt Christum nobiscum per gentem ha
beamus ⁊ non solum per gentem sed etiaz nos
docentem sicut istis duobus discipulis cum q/
bus ibat scripturas prophetarum aperiebat: sz
quoniam auditores legis non iustificantur sz
factores. Ideo eorum oculi non fuerunt aperti
audiendo scripturas: sed opera pietatis facien

do ipsum in specie peregrini trahendo ad hospitium & apponendo cibum. ideo sequitur. Et aperti sunt oculi eorum: scilicet cordis & corporis ad cognoscendum ipsum. Et surgentes eadem hora &c. Nam ea que sunt ad cõmunem salutē: nõ sūt tacē/da sed reuelanda. Thob. xij. capitu. Opera autē dei reuelare & confiteri honorificū est. Ideo subditur: Ipsi narrabant &c.

C Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum. Oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suam? Luce. xxiiij. capi. Super quibus verbis mouetur questio talis. Utrum resurrectio Christi se habeat ad resurrectionē nostram vt causa coniuncta vl' vt remota: & si efficiat modo in sanctis resurrectionē corpo℞. Et arguit Prio ꝙ sic. Nā Ambrosius inqt. Gaudiū patrissamilias fideliū sibi leticia comitat' vt quē subsecuti sunt similitudine passionis comittantur gloria resurrectionis ɓm ꝙ dicitur. ij. Corinthi. j. cap. Si socij fuerimus passionum &c. ergo videtur ꝙ resurrectio eius sit causa coniuncta. Cōtra psal. Ad vesperū demorabitur flet⁹ &c. glo. Fletus ē miseria originalis culpe que demorabitur vsqꝫ ad diem domini: quo resurrectio nostra futura est: ergo non sumus resurrecturi vsqꝫ ad diem domini. Responsio dicendum ɓm Augustinum ad Paulinum. Alij sunt humani limites resurrectionis. Alij diuinarū signa virtutum. Aliaqꝫ mirabiliter fiunt. Dicē dum ergo ꝙ ɓm cursum nature non debet esse resurrectio ante innouationem mūdi per passionem. Igitur Christi fuit meritū & nostre iustificationis & nostre resurrectionis & glorie q̄ ad corpus & quo ad animam: vnde per sufficientiam restituetur homo per illam pristinam dignitatem: sed adhuc non erat effectus productus: quia duplex erat adhuc tentio: scilicet animarum in limbo & corporū incineratione ad soluendum tentionē animarum apparuit verbum in anima apud inferos. similiter ad soluē dum tentionem corporum oportet ꝙ verbum cum anima & corpore appareat vniuersaliter: qd̄ fiet post innouationem. Primus effectus. s. liberationis animarum factum est statim post passionē. Reliquum fiet post innouationē mūdi: vt dictum est: proportionabilia enī sī locus & locatum. ideo ad gloriam corporū exigitur īnouatio locorū. Scdm ergo limites rerum nō debet esse resurrectio corporū nisi cum apparebit in iudicio innouato mundo. Innouatio autem non debet esse nisi completa mortali generatione: sed ɓm diuina signa virtutum non est negandum quin aliquorum resurrectio fit: ɓm Hieronymum qui non est ausus negare resurrectionem beate virginis. Dicendum ergo ad illud Ambro. ꝙ gaudiū patrissamilias &c. ꝙ est resurrectio in merito & in re: Unde Ambrosius. Est plane societas quia si non resurrexerunt corpore resurrexerunt iam mente. Uñ Ambrosius intelligit de merito non de re.

Feria tertia p⁹ pascha epistola Actuū apostolorum. xiij. cap.

In diebus illis: Surgēs Paulus[a] & manu scilentium indicens ait: Uiri fratres filij generis Abraam: & qui ī vobis timēt deum: vobis verbum[b] salutis missū est[c]. Qui enim habitāt hierusalem[c] et principes eius ignorantes Jesum[f]:

Expositio litteralis.

a Surgens autem Paulus. Describitur ī hac lectione publicatio euangelij facta per predicationē Pauli apostoli: manifestando ad impletionem promissionis patribus: quoniam promiserat redemptionem israel in semine Dauid: & hoc est qd̄ dicitur. a Surgens Paulus: vt melius audiretur in tanta multitudine. b Uobis verbum. s. incarnatum. c Salutis huius missum est. s. principeliter. Tum quia in propria persona in deis predicauit. Tum quia in medio indee. s. ī hierusalem operatus est salutem. ideo subdit. d Qui enī habitāt hierlm quātū ad vulgares. e Et pncipes ei⁹. quātū ad maiores. f Nūc ignorantes. s. Jesum nazarenū esse christum verum. Alia tamen fuit ignorantia pncipū. Alia vulgarium: tamen neutra excusabat a peccato: imo pma aggrauabat qꝛ pcedebat ex malitia.

Et voces prophetarū[a] que per omne sabbatū leguntur iudicantes[b]. impleuerunt[c]. Et nullam causam mortis inuenientes in eo[d]: petierunt vt interficerent eum[e]. Cumq́ȝ consumassent omnia[f]: que de illo scripta erant deponentes eum de ligno[g]: posuerunt eum in monumento. Deus vero suscitauit eum a mortuis tertia die[h]: qui visus ē[i] per dies multos[k]: His qui simul ascenderant cuȝ eo de galilea in hyerusalem[l]: qui vsq́ȝ nunc sunt testes ad plebem.

Et nos vobis anunciamus eaȝ que ad patres nostros repromissio facta est[m]: quoniaȝ hanc deus adimpleuit filijs vestris: resuscitans Jesum christum dominuȝ nostrum.

Feria tertia post Pascha. Euangelium sm̄ Lucam.xxiiij.capitulo

In illo tēpore. Stetit[n] Jesus in mdio discipuloruȝ suoruȝ: ⁊ dixit. Pax vobis. Ego sum nolite timere[o]. Cōturbati vo[p]:

a Et voces prophetarum: de Christo loquentium quas sacerdotes ⁊ scribe per inuidiaȝ excecari male interpretati sunt: ⁊ sic populum deceperunt.

b Indicantes scilicet iesuȝ morte esse dignū.

c Impleuerunt prophetias de ei⁹ passione predictas sm̄ qd̕ dicitur Jsai.liij.capi. Tanquam ouis ad occisionem ducetur ⁊c̄. Et ī mltis alijs prophetaꝝ dictis

d Et nullam causam mortis inueniētes in eo: sicut patet in euangelio: ⁊ Pilati testimonio.

e Petierunt a pilato: vt interficerent eum per milites ipsius. ⁊ licet primo resistēte tamen finaliter petitioni eoruȝ acquieuit iudeorum fauore: ⁊ Cesaris timore.

f Cum consumassent omnia: iudei mali:

g Deponentes eum de ligno. scilicet boni iudei Joseph: ⁊ Nicodemus: vt habetur Joannis.xix.capi. Sacra eni scriptura sub vno contextu frequenter transit de bonis ad malum: ⁊ econtrario sicut psal.lxxvij. Cum occideret eos querebant eum: occisi enim non poterant eum querere: ⁊ ideo cum dicitur. Cuȝ occideret eos intelligitur de obstinatis in peccato: ⁊ ꝙ subditur querebant eum: intelligitur de penitentibus ⁊ reuerentibus a malo: ⁊ hoc sm̄ illum modum exponendi sacram scripturaȝ qui dicitur de corpore domini vero ⁊ simulato prout plenius dixi in principio gene. ⁊c̄.

h Deus vero suscitauit eum. scilicet hominem christum.

i Qui visus est. viuens.

k Per dies multos. scilicet.xl. vt dictum est primo capitulo.

l His qui simul ascenderāt. i. Apostolis: qui vsq́ȝ nunc sunt testes eius per visum auditum ⁊ operationem miraculoruȝ in nomine ipsius.

m Et nos vobis. Hic consequenter inducit sacram scripturam ad suum propositum dicens.

m Et nos vobis auunciamus eam que ad patres nr̄os repromissio facta est: de verbi incarnatione: ⁊ ei⁹ a mortuis resurrectione.

Expositio litteralis.

Postquam euāgelista descripsit progressuȝ per suam predicationeȝ regressum de mūdo per suam passionem. Hic vltimo describit eius regressum ad patrem per suam resurrectionem. Circa qd̕ duo facit p̄mo describit christi resuscitati vera apparitio. Secūdo resurrectionis approbatio: ibi Conturbati vero. Circa primum intelligendum ꝙ christus post resurrectionem: primo apparuit mulieribus. Secundo discipulis itinerantibus Tertio omnibus discipulis: preter Thomam. Agitur hic igitur: de tertia apparitione per quā manifestatur vera christi resurrectio ⁊ primo manifestatur vera Christi resurrectio quātum ad humanitatem: Secundo q̄ȝtum ad diuinitatem. Secunda ibi: Tunc apparuit. Circa primuȝ dicitur sic. n Stetit iesus ⁊c̄. subito enim inter discipulos apparuit qꝛ ad eos ianuis clausis intrauit vt habetur Joannes.xx.capi.

o Ego sum. non res fantastica seu illusio dyabolica. p Conturbati vero. Hic consequenter describitur resurrectionis probatio: per hoc ꝙ ostendit se verum hominem ⁊ verum deum ⁊ sm̄ humanitatem vere suscitatum: vt patebit prosequendo.

a Extimabant se spiritum videre. diuina eni prouidentia permissi sunt dubitare ad maiorem certificationē fidei de dominica resurrectione. Et ideo sequitur.

b Uidete manus meas ⁊ pedes. per cicatrices clauorum: ibi remanentes: ostēdit ꝙ erat idē corpus numero.

c Palpate ⁊ videte. per hoc eniꝫ ostendebatur habere corpus verū non fantasticum.

d Habetis hic aliquid quod mādūcet: per comestionē enim ostendit se habere corpus viuum anima vegetatiua animatum.

e Hec sunt verba. per hoc qđ loquebatur sensibiliter: et etiam rationabiliter reducens ad memoriam que eis dixerat ante mortem suam: ostendēs se habere corpꝰ animatum anima sensitiua ⁊ intellectiua: ⁊ eadem sicut prius.

f Tunc aperuit illis sensum ⁊c̄. sicut per precedentia probauit veritatem sue resurrectionis quantum ad humanitatem: sic per hoc illam probauit quantum ad deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectum sacre scripture: ⁊ subito est ipsius deitatis proprium. ⁊ ideo subditur.

g Sic oportebat Christum pati: ⁊ resurgere: quia sicut ante passionem declarauit se esse verum deum ⁊ hominem: ita etiam post resurrectionem suam. Resurrectio enim vera est eiusdem in numero iterato surrectio.

h Et predicare in nomine eius penitentiaꝫ ⁊ remissionem peccatorum in omnes gentes. incipiendo ab hierosolima. Hierusalem enim est in medio terre habitabilis: quia est in quarto climate: ⁊ ideo ab illo loco conuenienter incipit predicatio euāgelij: vt per apostolos xpi aliosq̄ꝫ discipulos circūquaqꝫ per orbeꝫ dispersos in omnem terram exiret sonus predicationis eorum ꝺm ꝙ fuerat predictum. psal. xviij.

et conterriti existimabant se spiritum videre[a]. Et dixit eis. Quid turbati estis: et cogitationes ascendunt ī corda vestra? Uidete manus meas ⁊ pedes[b]: q̄a ego ipse sum. Palpate et videte[c] quia spiritus carnem ⁊ ossa non habet: sicut me videtis habere. Et cuꝫ hoc dixisset: ostendit eis manus et pedes. Adhuc autem illis non credentibus ⁊ mirantibus pre gaudio dixit. Habetis hic ali quid qđ manducetur[d]? At illi obtulle rūt ei partem piscis assi ⁊ fauum mellis. Et cuꝫ mādūcasset coram eis: sūmens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos Hec sunt verba[e] que locutus sum ad vos: cum adhuc essem vobiscum quoniam necesse est implere omnia q̄ scripta sunt in lege moysi: ⁊ ꝓphetis ⁊ psalmis đ me. Tunc aperuit illis sensuꝫ[f] vt intelligerēt scripturas. Et dixit eis. Quoniam sic scriptuꝫ est: ⁊ sic oportebat Christuꝫ pati: et resurgere[g] a mortuis tertia die: ⁊ predicare in nomine eius penitentiam[h] et remissionem peccatoruꝫ in omnes gentes.

℄ Expositio moralis.

Et dixit illis pax vobis. ex quo patet ꝙ illi sūt pacifici: qui vere sūt discipuli Christi. Et dixit eis. Quid turbati estis ⁊c̄. ꝺꝫ sensum litteralem certificauit eos đ sua resurrectione per tria: scilicet ꝑ visum dicens. Uidete manus meas ⁊ pedes meos. et per tactuꝫ dicens Palpate ⁊ videte quia spiritus carnem ⁊ ossa nō habet. Et per gustuꝫ: ibi cum dixit: Habetis aliqđ quod manducetur ⁊c̄. Mistice v̓o Christum resurrexisse vident qui resurrectionis eius gloriam meditentur. Ipsum v̓o tangunt ⁊ palpant qui sibi charitate copulantur. ꝑma Joannis. iiij. capi. Qui manet in charitate in deo manet: ⁊ deus in eo. Piscem assum offerūt ei qui patientiam igne tribulationis decoctaꝫ habent pro nomine Christi: sed illi offerunt fauum mellis: qui membra in suis exhibent opera pietatis: de quibus dicit Matthe. xxv. capi. Esuriui ⁊ dedistis mihi manducare: tunc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas: ex quo patet ꝙ sacre scripture non possunt sufficienter intelligi nisi ille aperiat qui habet clauē Dauid: qui aperit: ⁊ nemo claudit.

℄ Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum. Uidete manus meas: ⁊ pedes meos:

quia ego ipse sum. Luce.xxiiij.capitu. Super quibus verbis queritur. Utrũ cicatrices quas Christus seruauit quãdo ostendit eas discipulis suis remanserint in ipso tm̃ ad tempus: vel mansure sint semper ⁊ in perpetuum. Et pmo arguitur ꝙ remãserint ad tempus. Dicit eni Damas. ꝙ tm̃ ꝫm dispensationem fuerunt in ipso: sed qđ est ꝫm dispensationẽ est temporale. Sꝫ contra. Beda in fine glo. super Lucam vltimo: ostendit eis manus et pedes: inquit. Nõ ex impotentia creandi cicatrices seruauit: sed vt in perpetuum victorie sue circunferat triumphum. Responsio de hoc neutrum diffinimus: sed tm̃ de hoc dicit Augustinus ꝺ ciuitate dei: ꝙ si ad decentiam sunt martyrij: inditia remanebunt semper ad decentiam: et ad ostendanda signa victorie semper. Unde ⁊ si alie cause que determinantur in illa glo. Bede. scilicet ad fidem resurrectionis astruendam: ⁊ vt pro nobis patri supplicans quale genus mortis pro homie pertulerit semper ostendat et vt sua morte redempti quã misericorditer sint adiuti propositis eiusdem mortis insinuauit inditijs: ⁊ vt in iudicio quã iuste dãnentur impij denunciẽt ostensa q̃ꝫ ab illis accepit cicatrice: temporales sint: ista tamen est perpetua scilicet vltima. Ad illud ergo qđ dicit Damascenus ꝙ ꝫm dispensationem fuerunt in ipso: dicimus ꝙ si ad hec ita est dispensatio: tamen ista non opponũtur veritati nature et perpetuitati: sed dicitur dispensatio respectu aliorum hominum in quibus non esset ita cõueniens seruari cicatrices sicut in ipso ac circunferendum perpetuum victorie triumphum ⁊ redemptionis titulũ qua nos ꝑ ista vulnera redemit ꝙ nullus ali⁹ aliorum sanctorum fecit.

Dominica i albis: Epistola Joannis.j.ca.v.

Harissimi: Omne qđ natuꝫ ẽ ex deo[b] vicit mũdum[i]: ⁊ hec est victoria que vincit mundum[k]: fides nostra[l]. Quis est autem qui vincit mundum[m]: nisi qui credit: quoniam Jesus est filius dei[n]. Hic est[o] qui venit[p] per aquam[q] et sanguinẽ[r] Jesus christus[s] Non in aqua solum[t]: sꝫ in aqua et sanguine[v].

Expositio litteralis.

Charissimi. In hac lectione concludit Joãnes ꝙ qui diligit natos dei: diligit ⁊ ipsum deum: nam dilectio dei includit dilectioneꝫ proximi: sed quia amor dei nõ est ociosus, operatur enim magna si est: sicut resistere peccato certari cum inimico: ⁊ vincere mundana ⁊c̈. Hoc est qđ subditur.

h Charissimi: omne qđ natum ẽ ex deo: scilicet per fidẽ charitate formatam.

i Vincit mundum. idest tentatiões diaboli mũdi et persecutiones. Et ideo subditur.

k Et hec est. Hic determinat de emendatione verbi. Et primo ponitur determinatio. Secundo determinationis manifestatio: ibi. Et spiritus est. Circa primum continuando se ad hoc qđ dixerat imediate omne qđ natũ est ex deo vincit mundum ostendit quid sit illud quod facit vincere dicens.

k Et hec est victoria que vincit mundum. idest facit vincere. l Fides nostra de verbo dei. Ideo subditur. m Quis est autem qui vincit mundũ. nisi qui credit fide formata. n Quoniam Jesus est filius dei. naturalis ⁊ per consequens eiusdem nature cum eo non idemptitate specifica: quia natura diuina non est diuisibilis sicut humana: sꝫ idemptitate numerali distinctus tamen in persona: quia natura non patitur nec ratio quo gignens: ⁊ genitus ab eo. Unum in supposito. o Hic est. s. filius dei eternaliter a patre genit⁹. p Qui venit in mundum. ad nos saluandũ. q Per aquã baptismaleꝫ: qꝛ per tactũ sue sacratissime carnis i baptismo dedit vim regñatiuaꝫ aqs. r Et sanguinẽ. effusum in ꝓcium nr̃e salutis. s Jesus xp̃s verus hõ: verus deus. t Nõ in aqua solũ. sic̃ Joãnes baptista cuius baptismus solũ lauabat corpora: sꝫ nõ auferebat pctã sicut facit baptism⁹ xp̃i. v Sꝫ in aq̃ ⁊ sanguine. i. i baptismo ꝟtutẽ regñatiuã hñteꝫ ⁊ sanguine ad isinitas aĩas si eẽnt redimẽdas sufficieñ.

a Et spiritus est. Hic consequenter ponit di/
cte determinatiõis manifestatio: ⁊ est quadru/
plex non tamen ponitur hic sm ordinem tem
poris: Una fuit per spiritus sancti missionem
super Apostolos in signo visibili in testimoniũ
qd Jesus ad dexte
rã prs glorificatꝰ
est eius naturalis
filius: vnus cũ ip/
so deus: ⁊ de hoc
testimonio predi/
xit Saluator. Jo/
annis. xv. capitu.
Cum autem vene
rit paraclitus quẽ
ego mittaz vobis
q a patre ꝓcedit:
ille testimonium
perhibebit de me
⁊ hoc est qd dicit.
a Et spiritus sci/
licet sanctus.
b Est qui testificatur cuius testimonium non
potest esse falsum.
c Quoniaz christus est veritas. idest dei pa
tris filius qui procedit a patre per modum in
tellectus: ⁊ sic est eius verbum: Idem enim est
verbuz ⁊ filius: ꝓpter hoc ꝙ illa que pertinent
ad intellectum: vt veritas ⁊ sapientia ⁊ huius/
modi appropriantur filio in diuinis.
d Quoniam tres sunt. Hic ponitur secunda
manifestatio que est per apertam visionez: nã
ipsa beata trinitas manifestat se beatis quan/
tum ad personarum distinctionem ⁊ vbi ema/
nationem a patre ⁊ spiritus sanctus ab vtroqz:
⁊ hoc est quod dicitur.
d Quoniam tres sunt qui testimonuz dant
in celo veritatem manifestando: nam testimo/
nium dare est veritatem manifestare.
e Pater. ingenitus.
f verbum: ab eo genitum.
g Et spiritus sanctus procedẽs: a patre ⁊ vbo
h Et hi tres vnum sunt in essentia: ⁊ sic vnus
deus super omnia gloriosus.
i Et tres sunt. Hic ponitur tertia manifesta/
tio: que est per christi passionem in qua anima
christi fuit a corpore separata ⁊ a corpore mor
tuo fluxerunt sanguis ⁊ aqua. Joannis. xix. ca.
dicitur. igitur.
i Et tres sunt qui testimonium dant in terra

Et spiritus est[a] qui testi
catur[b] quoniaz christꝰ
est veritas[c]. Quoniam
tres sunt[d] qui testimo-
nium dant in celo: Pa
ter[e]: verbum[f] ⁊ spiritꝰ
scũs[g]. Et hi tres vnũ st[i]
Et tres sunt[k] qui testi-
monium dant in terra.
Spiritus[l] aqua:[m] ⁊ san
guis: ⁊ hi tres[n] vnum
sunt. Si testimoniũ ho-
minum accipimus[o] te-
stimoniũ dei maius ẽ[p]:
quoniam hoc est testi-
moniuz dei qd maius
est: quoniam testificatꝰ
ẽ de filio suo[q]. Qui cre
dit in filium dei habet
testimonium dei in se[r].

Dominica i albis. Euã
gelium sm Joannem,
xx. capitulo.

veritatem fili dei manifestanda.
l Spiritus id est anima christi: in qua ad lim/
bum patrum descendit: ⁊ eis se manifestauit
ostendendo suam deitatem ⁊ paternalem pro
prietatem ex tunc enim deum clare viderunt:
propt qd dixit do
minus Latroni.
luc. xxiij. capi. Ho
die mecuz eris in
paradiso.
m Aqua ⁊ san/
guis que veritatẽ
manifestant in ec/
clesie sacramẽtis
habentibus effica
tiam ex ipsis: que
quidem sacramẽ/
ta conferuntur in
fide ⁊ confessione
trinitatis.
n Et hi tres vnũ
sunt. quia conue/
niunt in assertione vnius veritatis.
o Si testimonium. Hic ponitur quarta ma//
festatio que fuit per sensibilem vocem: nam in
baptismo christi ⁊ eius tranfiguratione audi/
ta fuit vox sensibilis patris dicentis de christo.
Hic est filius meus dilectus hic singulariter di
citur per hoc ostendens ꝙ ipse solus est natu/
ralis filius ⁊ per consequens vnus cum ipso in
natura ⁊ persona distinctꝰ. ceteri vero qui plu
rificantur sunt eius filij adoptiui dicitur ergo.
o Si testimonium accipimus: accipitur hic
si pro quia: nam testimonium hominum acci/
pimus tanquam sufficiens in rebus humanis.
p Testimonium dei maius est. idest certius:
nam ei non potest sub esse falsum: sicut sub esse
potest testimonio hominum: ⁊ per consequens
est magis credibile in rebus diuinis quam te
stimonium hominum in humanis.
q Quoniam testificatus est de filio suo: in
trãsfiguratione ⁊ baptismo vt predictum est.
r Qui credit in filiũ dei habet testimonium
dei in se. idest effectuz illius testimonij.

Expositio litteralis.

In illo tempore. Cum esset sero[a]. die[b] vna sabbatoruz[c] et fores essent[d] clause vbi erant discipuli cōgregati propter metuz iudeorum. Venit iesus et stetit in medio eoruz: et dixit eis[e]. Pax vobis Et cū hoc dixisset: ostēdit eis manus et latus[f] Gauisi sunt ergo[g] discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterū[h]. pax vobis. Sicut missit me pat[i]. et ego mitto vos[k]. Hec cuz dixisset[l]: insufflauit: et dixit eis. Accipite spiritum sanctum. Quorum remisseritis peccata remittūt eis[m]. Et quorum retinueritis[n] retēta sūt[o]. Thomas āt[p] vnus ex duodeciz[q]: qui dr̄ didimus: non erat cū eis qn̄ venit Jesus[r].

a Cum sero esset. Hic cōseqnter ostēdit māifestatio resurrectiōis xpi discipul facta oībus cōiter: et diuiditur in duas qz prio manifestatur oībus excepto Thoma absente. scd̄o thoma cum eis existente Ibi et post dies octo. Prima in tres quia Primo describit christi apparitio. Secundo apparitionis ōnūciatio: ibi Thomas autem. tertio discipuli audītis obstinatio. Ibi ille autem dixit. Prima adhuc in duas: quia primo describitur apparitionis actus. Secūdo eius effectus: ibi: gauisi sūt In pma ergo pte dr̄ sic. a Cum eēt sero: In die. n. Apostoli erant dispersi propter metū Judeoꝝ: sed in sero conueniebant ad locū vnū: et ideo tali hora apparuit. b Die: illo. s. pria die resurrectionis. c Una sabbatorum. i. prima die post sabbatū vt predictū est. d Et fores et c. propter metū iudeoꝝ. hoc ēt ex diuinꝰ ordinatiōe factū est: vt iesus intrans ad discipulos ianuis clausis ostēderet se habere corpus gloriosum. e Et dicit pax vobis: et hoc cōtra duplicez eorum pturbationez: erāt enī cōturbati de morte ipsius christi: et de persecutione iudeoruz eius iminente: poterat enī eos per suam presentiaz custodire et de resurrectione certificare vnde subditur. f Et cum hec dixisset ostēdit eis manus et latus: vt p cicatrices remanētes ostēderet idemptitate numeralē corporis pus passi ista eniz in corpore xpi remanserunt non ad effectum sed magis ad gloriā ppter victoriam ex illis vulneribus consecutam. g Gauisi sunt. hic consequēter ponitur huius apparitionis effectus que est duplex. Primus est discipulorum exultatio contra duplicem tristitiam ipsorum amotam. s. de morte christi et iudeorum motu: et q̄ꝫtum ad hoc dicit. g Gauisi sunt ergo discipuli viso domino: secundus est eoruz instructio: et q̄ꝫtum ad hoc subditur. h Dixit ergo eis iterum: Pax vobis qz volebat eos instruere de pace futura que erat perpetua. i Sic misit me pr̄. ad veritatē fidei docēdā i iudea. k Et ego mitto vos. i. mittā ad hāc vitatē publicandā p totū mūdū: et qz executio huiꝰ officij nō pōt conuenient fieri sine gr̄a spiritꝰ scti: Jō seqtur. l Hec cū dixisset isufflauit: et dixit eis: Accipite spm̄ scm̄ p illam isufflationē ondē voluit spm̄ sctm̄ a se procedere: sicut procedit a patre. m Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: licet eni solus deus principaliter peccata dimittat: tamen ministri ecclesie per virtutez clauium ad hoc ministerialiter operantur. n Et quorum retinueritis idest retinenda iudicaueritis. o Retenta sunt: hoc tamen intelligendum est: quando iudicium ecclesie diuino iudicio cōformatur. p Thomas. Hic ponitur apparitionis christi denunciatio ab. senti discipulo cum dr̄. p Thomas autē q dr̄ didimus: hoc erat cognomen eius: et sonat idē qꝫ geminus. qz forte erat de tribu Beniamin de cognatione gemini: vel ꝺm alios sonat idē qd̄ dubius: qz pp dubiū de resurrectione qꝫ thomas habuit Jō sic cognominatus fuit. q Unus de duodecim nō qꝫ tūc eēnt duodeci: cū iudas eēt mortuus: sꝫ qz erat vnus de duodeciz electis in pncipio a xpo: vel qz cōnumerat. hic matthias postea electus in loco iude: qz Johes hoc Euāgeliū scripsit post eiꝰ electionē. r Non erat cū eis qn̄ venit Jesus: ipse. n. iter alios Applos vr̄ fuisse magis timidus: vt supra dictū ē. xj. ca. Et iō tardius ceteris venit ad locum vbi congregabant discipuli: et Jō pp tarditatē suā puatus est de visione xpi: Hoc autem factū est diuina ordinatione vel permissiōe ꝺm quod Dicit Grego. vt ex sua abscētia seqret dubitatio: et vlterius in dubitatiōe obstinatio: et per cōsequēs diligens inquisitio ad nostraz confirmationē.

Dixerũt ergo ei alij discipuli[a]. Vidimus dominum[b]. Jlle autez dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuraz clauorum[c] ⁊ mittam digitum meum in locum clauorum[d] ⁊ mittaz manum meam in latus ei⁹ nõ credã. Et post dies octo iterum erãt discipuli eius intus[e]: ⁊ thomas cuz eis. Venit Jesus ianuis clausis: ⁊ stetit i medio[f]. ⁊ dixit eis. Pax vobis[g]. Deinde dicit Thome: Infer digitum tuum huc[h]: ⁊ vide man⁹ meas[i]: ⁊ affer manum tuam[k]: ⁊ mitte in latus meũ: ⁊ noli eẽ i credulus: sed fidelis. Respondit thomas: et dixit ei[l]: Dñs meus et deus meus[m]. Dixit ei Jesus[n]. Qr vidisti me thoma credidisti: beati qui non viderunt ⁊ cre

a Dixerũt ergo ei alij discipuli. quia boni rumores cito denuntiant. b Vidimus dñm. sic enim ante passionẽ eũ appellauerant: vt dictum est supra. xiiij. cap. Vos vocatis me magr ⁊ dñe. ⁊c̃. c Jlle aũt dixit: Nisi videro ⁊c̃. Rid iculose petit iste thomas: quia maius est videre reparationẽ toti⁹ corporis. Itẽ fuit durus ad credendũ: qr volebat certificari duplici sensu ⁊ tactu. iõ seqr. d Et mittam digitum meum ⁊c̃. Jsti eniz sunt duo sensus q min⁹ pñt decipi: qr visus inter alios plures differentias rerũ demonstrat: vt hr̃ j. metha. Tact⁹ aũt in hoĩe est certissimus. Alij aũt sensus bene inueniũr viuatiores in alijs animalibus: vt habeṙ. iij. de anima.
e Et post dies octo. Hic ponitur scd̃a apparitõ facta apostolis in p̃ntia thome ⁊ diuiditur in duas: qr p̃mo describitur dicta apparitio. Scd̃o ponitur quedam breuis epilogatio ibi multa quidem. In p̃ma parte dicitur sic. e Et post dies octo. facto enim interuallo: iesus apparebat discipulis: qr non conuersabatur cõtinue cuz eis: vt ostenderet se surrexisse ad vitam mortalez ab hoĩbus huius vite separatam. f Stetit Jesus in medio: vt posset ab omnibus videri.
g Et dixit eis: Pax vobis. sicut p̃us exponatur.
h Deinde dicit thome infer digituz tuũ huc. quasi respõdens petitioni eius supra posite. In hoc etiam suam deitatem declarat inquantum abs̃s corporaliter eius verba sciebat. i Et vide manus meas. videtur enim q̃ deberet dicẽ tange manus meas. Dicendo q̃ visus ꝓpter sui certitudinem accipitur pro omni sensu. immo etiam aliqñ accipitur pro intellectu: sicut dicitur alicui vides tu hoc. i. intelligis. Et Exo. xx. cap. Cunctus populus videbat voces. i. audiebat ita q̃ ibi accipitur visus pro auditu. ⁊ eodẽ modo hic accipitur pro tactu. Vel aliter: qr sicut dcm̃ est. Thomas volebat certificari duplici sensu. s. visu in aspectu manuũ ⁊ tactu per lateris tactũ ideo seqr. k Et affer manũ tuã ⁊ noli esse incredulus sed fidelis. hoc dixit iesus: quia Thomas dixerat discipulis nũtiantibus Christi resurrectionem se aliter non crediturum eam.
l Rñdit Thomas. nõ soluz corde credendo: sed etiam ore confitẽdo: qr vtrũqz requiritur ad salutez vt frequenter dictuz est supra.
m Dñs meus et deus meus. In h̃ manifeste confitetur deitatez i xp̃o contra perfidiam Arriani. Sup̃ eni bene vocauerant ipsuz Jesum dñm sed non vocabant eum deum exp̃sse l3 dixerint aliqua verba p̃ que eius deitas põt intelligi: vt patuit ex supra dictis: sed thomas factus hic p̃fectior in cognitiõe post xp̃i resurrectionẽ manifestatã ꝯfessus est ip̃m deũ esse. n Dicit ei iesus qr vidisti me thoma credidisti. Cõtrariũ vr̃ p̃ hoc qd̃ dr̃ ad hebre. xj. cap. Fides est substantia rerũ sperandarũ argumentũ nõ apparẽtiũ: ⁊ sic p3 q̃ fides saltẽ quãtũ ad actũ nõ põt esse de visis. Utrũ aũt possit esse de eis quãtũ ad habituz non est p̃ntis speculatõis. Dicendũ q̃ thomas aliud vidit ⁊ aliud credidit: qr humanitatẽ vidit: deitatẽ que in p̃nti videri nõ põt credidit.
o Bti q ñ viderũt ⁊ crediderũt. i h̃ cõmẽdat aliorũ p̃mptitudinẽ ad vidẽdũ: ⁊ in hoc stat cõsolatio nostra q non vidimus ⁊ tñ credimus p̃ doctrinam xp̃i: ⁊ ap̃lorũ xp̃m videntiuz ad nos deriuatũ. S3 huic dcõ videtur ꝯriũ q̃ Luc. x. c. dr̃ Beati oculi q vident q̃ vos videtis. Dicendũ q̃ duplex est beatitudo: Una rei q̃ cõsistit p̃ncipaliter in aspectu ⁊ fruitiõe deitatis: ⁊ ex ꝯnti i visione humanitatis xp̃i: vt dcm̃ est cap. x. Et d̃ hac beatitudine intelligitur verbũ Luce. Alia est beatitudo spei: q̃ hr̃ in p̃nti. ⁊ cõsistit in merito future beatitudinis: ⁊ iõ beatior ẽ h̃ mõ q plus meretur. Plus aũt meretur q credit nõ videns: q̃ȝ vidẽs predicto mõ: ⁊ sic intelligitur verbũ xp̃i q

non viderunt. hoc aũt dictuꝫ licet ſit verum tñ quantum ad primã ptẽ nõ valet ad propoſituꝫ: qꝛ appoſtoli qbus xp̃s loquebatur luce. x. capi. intelligitur de viſione xp̃i in preſenti a mortali: q̃ fuit multũ deſiderata a ſanctis patribꝰ veteris teſti: ſicut pꝫ p lr̃aꝫ ſequẽteꝫ Luce. x. c.

a Multa quideꝫ. Hic ponitur epilogatio reſpectu predictoꝝ: in quo oſtẽditur inſufficiẽtia huiꝰ ſcripture reſpectu excellentie

diderunt[a]. Multa quidem ⁊ alia ſigna fecit ieſus i conſpectu diſcipulorum ſuorum[b]: que nõ ſunt ſcripta i libro hoc.

xp̃i in opere ⁊ doctria q̃ tãta ẽ ꝙ nõ poſſit litteris cõprehendi ⁊ hoc eſt qꝺ dĩ. a Multa quidem ⁊ alia ſigna fecit ieſus ⁊c̃. hoc ſignãter dixit ne aliqs forte crederet ea nõ eſſe vera que ſunt ab alijs euãgeliſtis ⁊ a Joãne dimiſſa. oſtẽditur ẽt in hec epilogatione vtilitas huius doctrine cũ ſubdit. b Hec aũt ſcripta ſunt vt credatis. fide formata charitate. c Qꝺ ieſus eſt filius dei. ſ. nãlis in potẽtia ſibi equalis ⁊ p eq̈lis ⁊ p ꝯñs idẽ in deitate: qꝛ nã dĩna eſt indiuiſibilis ſicut eni fuit dictũ a ṗncipio ṗncipalis itẽtio Joãnis ẽ i h euãgelio declarare diuinitatẽ xp̃i ⁊ eternã eiꝰ gnãtionẽ a pr̃e. d Ut credẽtes vitã hẽatis. ſ. eṫnã: i q̃ clare videbit qꝺ nũc credit. e Jn noĩe eiꝰ. i. p fidẽ noĩs xp̃i qꝛ ſm ꝙ dĩ act. iiij. c. Neqꝫ. n. aliꝺ nomẽ ẽ ſub celo datũ hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Expoſitio moralis.

Cũ ſero eẽt factũ i die illa ſeqt: venit ieſus ⁊ ſtetit i medio diſcipuloꝝ ⁊c̃. p ieſuꝫ q ſalus interpretabat ṗlatꝰ bonꝰ zelũ ſalutis aĩaꝝ hñs ſignificat: q ſaluãs clauſurã ṽtutũ ad ſbditos igredit ⁊ ſtat i medio ṽtutis ad dãdũ eis exẽplũ. Et ĩ medio debita affectiõis ſine acceptiõe pſonarũ. ⁊ ſic dicit eis bis. Pax vobis: optãdo eis ⁊ p quantum poteſt pacem dupliceꝫ: ſcilicet fraternã ⁊ ſupernam: Et oſtendit eis manus ideſt opera virtuoſa. Et latꝰ ideſt vere charitatis ſigna. Et dicit eis. Accipite ſpiritum ſanctuꝫ illos ad ordines ſacros promouẽdo qui ſunt idonei ad laborem ſalutis animaruꝫ ideo ſubditur Quorum remiſeritis peccata ⁊c̃. Thomas autẽ vnꝰ de duodecim ⁊c̃. ſequitur: Jlle autem dixit eis niſi videro ⁊c̃. per iſtum quantum ad hoc ſignifi/

cantur illi qui bonitatem vel poteſtatem prelati ab alijs auditam credere nolunt niſi habeãt propriam experientiam: propter hoc reprehẽdendi ſunt nam in talibus credendum eſt teſtimonio bonoruꝫ. propter qꝺ ſubditur. Beati qui non viderũt ⁊ crediderunt.

Hec autem ſcripta ſũt: vt credatis: quia ieſus eſt filius dei[c]. Et vt credentes vitaꝫ habeatis[d] in nomine eius[e].

Queſtio. Alexandri de Ales in tertio ſententiarum. Jnfer digitum tuum huc et vide manꝰ meas: ⁊ mitte in latus meum: ⁊ noli eſſe incredulus ſed fidelis. Joannis. xx capi. Super quibus verbis de cicatricibus que in carne chriſti apparuerunt talis mouetur queſtio. Utrum eas tetigerit thomas. Dicunt enim quidam ꝙ non tetigit illas: ſed ſuffecit ei ꝙ dominus oſtendit ſibi illas. ⁊ obtulit palpandas: ⁊ ad hoc etiam inducunt ꝙ in penultimo Joãnis nõ dĩ: qꝛ tetigiſti me thoma credidiſti ſed qꝛ vidiſti me ⁊c̃. ergo videtur ꝙ viderit tm̃ ⁊ non tetigerit. Sed contra Leo. papa: Quis dubitet a mortuis rediſſe ſaluatorẽ cuius preſentia agnouit oculus attractauit manus: digitus perſcrutatus eſt. Ex quo vĩ ꝙ tetigerit: ⁊ ſi hoc reddit qꝺ quare dĩ qꝛ vidiſti ⁊ nõ qꝛ tetigiſti. Rñſio: Dicimꝰ ꝙ Thomas ⁊ vidit ⁊ tetigit: ſꝫ ad ſuã fidẽ ſuffecit eius videre: quia cito. n. vidit credit. Unde de ipſo dĩ qꝛ vidiſti ⁊c̃. qꝛ in viſu fuit ṗmũ ⁊ ſufficiẽs motiuuꝫ ad credendũ: Quia aũt nos poſſemꝰ de eo dubitare: qꝛ crediderat in viſu tm̃: iõ tetigit vt nos crederemus ſibi: ergo vidit ſoluꝫ cicatrices: nobis autem non ſolũ. vidit. ſed ⁊ tetigit. vt nullatenus dubitemꝰ. Unde Leo papa. Thomas cũ eſſet ſanctus ⁊ fidelis nõ dubitauit ſed vt oẽm ſuſpitionem incredulitatis a nobis excluderet ſuffecit ad ſidem propriam vidiſſe ꝙ viderat: ſed nobis operatus eſt vt tangeret quem videbat ⁊c̃.

Finis

paralceues

Euangelia quadragesime cum eplis ꝛ exposi-
tionibus ꝛ moralitatibus Nicolai de lyra: nec
non ꝛ questionibꝰ fratris Antonij Betontini
emendata ꝛ correcta p venerabilē mgr̄m Ni/
colaū de Mutina ordinis minoꝝ sacre theo
logie doctorem. Impressum venecijs per Jo/
annem Emericum de Spira alemanuz Anno
salutis. M.cccc.xciiij. octauo kal̄as Junias.

Registrum istius libri.

a b c d e f g h i k l m n o omnes sunt
quaterni p que est ternus.

